תלמוד בבלי · ראשונים · רשב״א · סדר נזיקין

רשב"א על בבא קמא

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רשב"א על בבא קמא

רבנו שלמה אבן אדרת [הרשב"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רשבא-על-בבא-קמא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 7
דף ב: 9
דף ג. 11
דף ג: 14
דף ד. 15
דף ד: 15
דף ה. 16
דף ה: 18
דף ו. 21
דף ו: 23
דף ז. 25
דף ז: 26
דף ח. 26
דף ח: 29
דף ט. 31
דף ט: 31
דף י. 33
דף י: 35
דף יא. 35
דף יא: 37
דף יב. 38
דף יב: 39
דף יג. 41
דף יג: 42
דף יד. 43
דף יד: 46
דף טו. 48
דף טו: 51
דף טז. 51
דף טז: 52
דף יז. 52
דף יז: 53
דף יח. 55
דף יח: 56
דף יט. 57
דף יט: 58
דף כ. 59
דף כ: 62
דף כא. 63
דף כא: 66
דף כב. 68
דף כב: 70
דף כג. 73
דף כג: 75
דף כד. 76
דף כד: 77
דף כה. 79
דף כה: 79
דף כו. 80
דף כו: 82
דף כז. 84
דף כז: 86
דף כח. 88
דף כח: 90
דף כט. 92
דף כט: 94
דף ל. 95
דף ל: 95
דף לא. 96
דף לב. 98
דף לב: 98
דף לג. 99

דף לד. 102
דף לד: 103
דף לה. 106
דף לה: 106
דף לו. 107
דף לו: 111
דף לז. 113
דף לז: 114
דף לח. 115
דף לח: 116
דף לט. 117
דף לט: 119
דף מ. 120
דף מ: 120
דף מא. 123
דף מא: 124
דף מב. 126
דף מב: 127
דף מג. 128
דף מג: 130
דף מד. 131
דף מד: 133
דף מה. 134
דף מה: 135
דף מו. 137
דף מו: 138
דף מז. 140
דף מז: 141
דף מח. 141
דף מח: 142
דף מט. 143
דף מט: 144
דף נ. 145
דף נ: 145
דף נא. 147
דף נא: 149
דף נב: 150
דף נג. 152
דף נג: 153
דף נד. 157
דף נה: 158
דף נו. 159
דף נו: 161
דף נז. 162
דף נז: 163
דף נח. 163
דף נח: 165
דף נט. 166
דף נט: 167
דף ס. 169
דף ס: 170
דף סא. 170
דף סא: 171
דף סב: 172
דף סג. 173
דף סג: 175
דף סד: 176
דף סה. 177
דף סה: 178
דף סו. 179
דף סו: 180
דף סז. 182
דף סז: 183
דף סח. 184

דף סח: 184
דף סט. 185
דף סט: 192
דף ע. 194
דף ע: 201
דף עא. 203
דף עא: 204
דף עב. 206
דף עב: 206
דף עג. 207
דף עד: 208
דף עה. 208
דף עו. 210
דף עו: 212
דף עז. 214
דף עז: 214
דף עח. 215
דף עח: 217
דף עט. 218
דף עט: 220
דף פ. 222
דף פ: 224
דף פא. 225
דף פא: 225
דף פב. 226
דף פב: 227
דף פג. 228
דף פג: 228
דף פד. 228
דף פד: 229
דף פה. 229
דף פה: 230
דף פו. 232
דף פו: 233
דף פז. 234
דף פז: 236
דף פח. 237
דף פח: 238
דף פט. 239
דף פט: 241
דף צ. 241
דף צ: 243
דף צא. 245
דף צא: 246
דף צב. 247
דף צב: 247
דף צג. 248
דף צג: 250
דף צד. 251
דף צה. 254
דף צה: 256
דף צו. 259
דף צו: 260
דף צז. 262
דף צז: 265
דף צח. 267
דף צח: 269
דף צט. 271
דף צט: 273
דף ק. 274
דף קא: 276
דף קב: 277
דף קג. 282
דף קג: 283

דף קד. 284
דף קד: 286
דף קה. 289
דף קה: 292
דף קו. 293
דף קו: 294
דף קז. 294
דף קז: 295
דף קח: 295
דף קט: 299
דף קי. 301
דף קי: 302
דף קיא. 302
דף קיא: 303
דף קיב. 305
דף קיב: 311
דף קיג. 314
דף קיג: 317
דף קיד. 318
דף קיד: 320
דף קטו. 321
דף קטו: 322
דף קטז: 323
דף קיז. 323
דף קיז: 326
דף קיח. 327
דף קיח: 329
דף קיט: 335

דף ב.

[מתני':] **ארבעה אבות נזיקין השור והבור וכו'**. איכא דקשיא ליה אמאי לא תני הן כדקתני (שבועות מט, א) ארבעה שומרין הן ד' ראשי שנים הן (ר"ה ב, א). וליכא למימר דנמשך (אלא) [או לא] הרי השור כהרי המבעה כלומר ארבעה אבות נזיקין לא הרי זה כהרי זה דהא בשלשה עשר דרב הושעיא ועשרים וארבעה דר' חייא נמי לא תני הן ולא קתני בהו תו לא הרי זה כהרי זה, ואית ספרים דגרסי הן וליתא בנוסחאי עתיקי ודוקני. ונ"ל דתנא לא קפיד (בהא) [אהא] דהא תני נמי ד' מחוסרי כפרה (כריתות ח, ב) ולא תני ד' מחוסרי כפרה הן ול"נ דלא גרסינן ליה והדין נותן דכל היכא דתני(א) הן משמע דוקא הן מכלל דליכא אחריני אבל בהני איכא אחריני דר' הושעיא ודרב חייא והיינו דדייקינן עלה בגמרא (ה, ב) דתנא דידן תנא מנינא למעוטי דרב הושעי' ודרב הושעי' נמי מכלל דאיכא דר' חייא אלא דר' חייא מכלל דאיכא מאי ופריק מכלל דאיכא מסור ומפגל ומאי קשיא ליה מנינא מכלל דאיכא אחריני וכי מנינא דארבעה שומרין וד' ראשי שנים מי איכא אחריני (אבל מדלא קתני הן משמע ליה) [אלא מדלא תני הן דייק מכלל] דאיכא אחריני ואע"ג דלעתים נקט להו נמי דוקא אע"ג דלא קתני הן כארבעה מחוסרי כפרה.

השור והבור וההמבעה וההבער. פרש"י ז"ל דתנא נקט להו על סדר הכתובים בפרשה ואינו מחוור דלרב דאמר בגמרא מבעה זה אדם מוקדם בפרשה דכתיב כי יריבון אנשים וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה וכי יכה איש את עין עבדו (ואחריהן) [ואח"כ] וכי יגח שור איש את שור רעהו ומת ואפשר דמתניתין נזקי אדם בשור ושור באדם קתני נזקי אדם באדם לא קתני. אלא דקשיא לי במנינא דרב הושעיא תני נזק וצער ורפוי וכו' ושאר נזקי אדם באדם (ואמרו) [ואמרינן] עלה בגמרא תנא דידן מ"ט לא תני (הכי) [הני] לרב דאמר מבעה זה אדם ופריק תני אדם וכל מילי דאדם אלמא תנא דמתני' אף נזקי אדם באדם איירי והדרא קושיא לדוכתא. ועוד דהא אף לכשתמצי לומר דתנא ודאי נזקי שור באדם ואדם בשור קתני מ"מ כל דתני אדם איכא למשמע מינה כל מילי דאדם זה ודאי דחוק ועוד דהא בנזקי אדם בשור מאוחר הוא מן ההבער דאלו בסדר אמור אל הכהנים כתיב מכה נפש בהמה ישלמנה וי"א שזה נשאל מרש"י ז"ל והשיב שאין להקפיד אלא באותם הכתובים כאן בפרשת נזיקין והן השור והבור והמבעה שהן סדורין כאן על סדר זה אבל ההוא דמרוחק אין להקפיד בסדורו וגם זה דוחק דמ"מ אף (המבעה) [ההבער] שנאמר אחרי השור והבור ליתני סמוך לבור ועוד דמבעה דתנן מבעה דקא מזיק ולא ניזיק והיינו אדם בשור ולא שור באדם. ואדם בשור אינו בפרשת ואלה המשפטים בהדי שאר נזיקין אלא בפרשת אמור אל הכהנים. וא"כ

היה לאחרו להבער ור"ת ז"ל פירש דאף (אדם) [מבעה] וההבער על סדר נשנו שאחר השור והבור כתיב כי יגנוב איש שור או שה דהיינו נזקי אדם בשור ואחריו ההבער דכתיב אחריו כי יבער איש שדה או כרם וגם זה אינו נראה בעיני שאם מבעה דקתני היינו גנב א"כ חסר ליה מניניה דר' חייא חדא דהא ר' הושעיא מנה תשעה והני ד' דמתני' הא תליסר ור' חייא תני אחד עשר ובכללן הגנב והגזלן ומנה נמי הנך תליסר דר' הושעיא והוה להו עשרים וארבעה ואם מבעה מתניתין היינו גנב היכי מני ליה ר' חייא תרי זמני הא ודאי חסר ליה מניניה אלא נראה דלא קפיד תנא בסדורן אלא (ד' תני) [דתני] להו על דרך המצוי ונזקי שור מצויין יותר מנזקי אדם שהשור שדברה בו משנתינו היינו מועד והוא דרכו להזיק כדאיתא בגמרא ואדם אין דרכו להזיק דלא משכח ליה אלא בישן בלחוד והדר תני בור שהוא מצוי קצת ולא כנזקי השור שאף הבהמות דרכן להתבונן בדרכים שלא יפילו עצמן (באחת) [באחד] הבורות ואחר כך האדם שאינו מצוי כל שהוא נעור וכ"ש שידליק גדישו של חברו ולשמואל דמפרש מבעה זה השן ניחא טפי דתנא לא מיירי בנזקי אדם אלא בנזקי ממונו כדאיתא בגמרא (ד, ב) שור נמי דמוקדם בפרשה לא אקדמי' משום דלשמואל לא תנא בהא קרן לאוקמתי' דרבא משום דבמועדין מתחלתן קא מיירי בתמין ולבסוף מועדין לא קא מיירי וכדאמרינן בגמרא (ד, א) אבל מ"מ תמיהה לי אמאי לא אקדים בור לשור ומבעה לדיד' דסבר דשור זה הרגל ומבעה זה השן שהרי בור קודם בפרשה לשן ולרגל ועוד (דמאי) [אמאי] תנא לבור באמצע [ד]רגל ושן והן סמוכין זה לזה במקרא א' דהיינו ושלח את בעירו וביער שדה אחר ודרשינן ושלח זה רגל וביער זה השן ומסתברא לי משום דאגב אורחיה אתא תנא לאשמועינן דרך נזקיהן והשור דהיינו רגל והבור דומין זה לזה בנזקין לפי שאין הנאה להיזקן ומצויין יותר מן השן והשן יש הנאה להזיקן ועל הדין טעמא הוא דקאמר תנא (לא ראוי השור כראוי המבעה) [לה הרי השור כהרי המבעה] אליבא דשמואל כדאיתא בגמרא (ד, א) ועל דבר זה לא הקדים הבור ולא אחרו אלא שנאו באמצע (שאם הקדימ') [דאי אקדמיה] לא היינו למדים ממנו כלל שהייתי אומר (שלא נשנה) [שלא לדמותן בא התנא] אלא שהוא מוקדם בפרשה ואם איחרו הייתי אומר מפני שהרגל והשן סמוכין נדרשין ממקרא אחד ועוד שהיה הבור סמוך למבעה שהוא השן שאינו דומה לו שיש לו הנאה להיזקו. **לא זה וזה שדרכן להזיק**. לא חש לומר לא ראי האש כראי השור והמבעה לפי שקצר בלשון וכבר למדנו מרישא דקתני לא ראי השור כראי המבעה ולא ראי המבעה כראי השור שבכולן יש לומר כן לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה ובא ללמדינו מה שיש בכולן מה שיש בזה אין בזה.

שדרכן להזיק וממונך ושמירתן עליך. ובור זה נמי אע"ג דאינו ממונו קרי ליה ממונך מפני שעשאו הכתוב כממונו כדאמרינן (פסחים ו, ב ע"ש) ב' דברים אינן ברשותו ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו כן פרש"י ז"ל ואינו מחוור דמ"מ אין לקרותן ממונו ועוד ודאי נראה דלא גרסינן ליה מדאקשי' בגמרא עלה דרב (ד, א) דאמר מבעה זה אדם ואדם שמירתן עליך אדם שמירת גופו עליו ואם איתא אמאי לא אקשי ליה ממונך וממונו הוא ולא עוד אלא דלא שייך למימר ביה לא ממונך ולא ממונו ובגמרא דקתני (ו, א) מאי שנא בור דממונך ושמירתו עליך מסתבר לי דהתם לרבותא קאמר הכי לומר אפילו ת"ל כיון דאוקמי' רחמנא ברשותך הוי נמי ממונך.

דף ב:

גמרא: הכי גרסינן: **דאלו אב מטמא אדם וכלים**. ול"ג אדם ובגדים דכל דוכתא לא נקט בגדים אלא במת דמטמא אדם לטמא בגדים כלומר בגדים שהוא לבוש ותולד' אוכלין ומשקין מטמא אדם וכלים לא מטמא וא"ת זמנין דמטמא אף אדם וכלים וה"ז כיוצא בו כדאמרינן (חולין ג, א) חרב הרי הוא כחלל כבר תירץ ר"ת דמ"מ אותו כלי מתכות אינו עושה כלי מתכות אחר כיוצא בו וכדאמרינן בפ"ק דפסחים (.. ..) כלי מתכות אי נגע בדיקריב בדיקרב טהור וכן שנינו במסכת אהלות פ"ק ד' טמאים במת ג' טמאים ט"ז ואחד טמא טומאת ערב כיצד ד' כלים במת אדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת שבעה הרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב.

ת"ר שלשה אבות נאמרו בשור הקרן והשן והרגל. הא ברייתא לאו אשור דמתני' קאי לשמואל דמפרש שור דמתניתין רגל לחוד אלא אשור דקרא קאי אלא שאני תמיה איך הקדים שן לרגל ובכתוב הרגל מוקדם ואלו דרך גדולתו שנאו.

אבל במחוברים אימא כולה מועד' הוא וכו'. קשיא לי אדרבה אימא וכולה תמה היא לשלם חצי נזק בלחוד דכל לאפוקי קולא לתובע וחומרא לנתבע וי"ל דאדרבה בנזיקין ספיקו דידהו להחמיר כאיסורין ועוד יש לי לומר דלפחות מן התלוש' אי אפשר דק"ו היא.

ואי קשיא לך הא דמשמע דאין עונשין מן הדין אף בנזיקין וכדאמרינן במכילתין תניא כי יפתח איש בור וכי יכרה אם על פותח חייב על כורה לא כ"ש ללמדך שאין עונשין מן הדין מסתברא לי דלא אמרו כן אלא בנזקי בור מפני שהוא חדוש וליכא בכלהו נזיקין דכותייהו לפי שאין דרכו לילך ולזיק ועוד שאינו שלו אפ"ה עשאו הכתוב כשלו ועוד שהניזק בא לרשותו של מזיק דהיינו חלל הבור ואין עונשין מדין כזה שאין לך בו אלא

חדושו אבל שאר נזיקין שממונו הולך ומזיק עונשין בהן מן הדין וכן אמרו בגמרא (ד, א) באוקימתא דרב דמפרש אליבא דשמואל שור לקרנו ומבעה לשנו מאי לא ראי זה כראי זה כו' ולא ק"ו הוא ומה שן שאין כונתה להזיק חייבת קרן שכונתה להזיק לא כ"ש וכן במתניתין דקתני לא ראי זה כראי זה משמע נמי דעונשין מן הדין דלא אמר אלא שאין ללמוד הקל מן החמור הא החמור מן הקל ילפינן. ועדיין יש להקשות מאי קאמר דמחוברת כולה מועדת היא דמנא תיתי (אי מקרא דצדקיהו) [אי מתלושה] דייה להיות כמוהו ואי משאר נזיקין הא אמרינן לקמן דקרן אי לא כתיבא לא אתיא מכלהו משום דאינה מועדת מתחלתה ותירץ ר"ת ז"ל דודאי ילפינן לה מן השאר למ"ד פלגא נזקא ממונא דלדידיה אף הקרן מועד מתחלתה דכלהו שיורים לאו בחזקת שימור קיימי והיינו דקאמר לקמן (ה, ב) כלהו אתיין לבר מקרן דאיכא למיפרך מה להנך שכן מועדין מתחלתן ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא שכונתה להזיק קרן נמי אתיא דלמ"ד פלגא נזקא קנסא כלהו שוורים בחזקת שימור קיימי הלכך לא אתי' מכלהו אבל מ"ד קרן עדיפא היינו מאן דאית ליה פלגא נזקא ממונא דכולהו שוורים לאו בחזקת שימור קיימי אלא מועדין לכוין ולהזיק מתחלתן ולא כרש"י ז"ל שפירש שם מ"ד קרן עדיפא לא אתפרש היכא והכא ה"ק למ"ד קרן עדיפא ה"א דמחוברת כולה מועדת היא מ"מ השתא נמי דכתיב קרני ראם קרניו אף התלושה בתמה משלם חצי נזק ובמועדת נזק שלם חדא דהא לא קאמר והשתא דכתיב וקרני ראם קרניו תלושה כולה תמה היא ועוד דכל הפחות הויא ליה תולדה דקרן נגיפה נשיכה רביצה בעיטה וכלהו אפילו ברשות הרבים משלמין את הנזק כקרן אם תמין פלגא נזקא ואם מועדין נזק שלם ומסתברא דמיירי במועדין לכך אבל מועד לנגיחה אינו מועד לנשיכה ומועד לנשיכה אינו מועד לנגיחה שאין חזקת האב מחזקת התולדות במועדין ולא לנגוף ולא לישוך וכו' ומפרשי' בגמרא (טז, א) דה"ק ה' תמין הן ואם הועדו חמישיתן מועדין משמע אומר הן בעצמן צריכי להיות מועדין ואוקימנ' נגיפה דהכא שלא בקרן אלא בראשה או באחד מאבריה אבל נגיפה בקרן היינו נגיפה היינו נגיחה.

ירושלמי (פ"א ה"א) תולדות הקרן נגיפה נגיחה נשיכה רביצה בעיטה דחיה. ר' יצחק מקשה נגיפה נגיחה עיקר ואת עבד לון תולדות אלא מתחיל בעיקר ומסיים בתולדות.

אגב אורחיה קמ"ל המועד לאדם הוי מועד לבהמה וא"ת והא איכא מ"ד לקמן בפ' ארבעה וחמשה (לז, א) מועד לאדם לא הוי מועד לבהמה לא היא דהתם בשנגח שלשה בני אדם דאינן אלא מין אחד אבל נגח אדם ונגח שור ונגח חמור דג' מינין הן הוי מועד

לכל המינין משא"כ בנוגח שור וחמור וגמל לא הוי מועד לאדם אע"ג דהוי מועד לכל מינין אחרים וכדאיתא התם.

נשיכה תולדה דשן היא. כלומר לא אתחייב אלא ברשות הניזוק אבל ברשות הרבים או ברשות אחר פטור וכן נמי נחמיר עליו להתחייב אפילו פעם אחת בנזק שלם כשן.

ופריק אמ"ר ה"מ היכא דיש הנאה להזיקה הא אין הנאה להזיקה וכו' מדקאמר ה"מ היכא דיש הנאה להיזיקה דאנשיכה מפה קמהדר ומודה הוא דיש נשיכה שהיא תולדה דשן והיכי דמי כגון בהמה שנשכה בדבר להנאתה כדי לאכלו ולא הספיקה לאכלו עד שנפל מפיה ולכלכו שנשיכה זו יש הנאה להזיקה וכן חתול בחתיכת בשר ומשלם נזק שלם בפעם אחת ודוקא ברשות הניזק ומיהו דוקא באורחייהו בכך הא לאו אורחייהו בכך משונה הוא ותולדות קרן הוא וכדאמרינן בסוף פרקין (טו, ב) הני כלבא דאכל אימרי ושונרא דאכל תרנגולי משונה היא ולא מגבינן בבבל וה"מ ברברבי אבל בזוטרי אורחיה הוא וסבור אני שאף הנחש שנשך הוי תולדה ואע"פ שאינו אוכל לפי שנהנה בנשיכתו ואף ע"פ שאמרו בפ"ק דתענית (ח, א) שמתקבצות כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך ואומר להם ומה יתרון לבעל הלשון לאו למימרא שאין לו הנאה כלל קאמר אלא שאין הנאה לאכול ומ"מ כיון דאורחיה בהכי לא נפיק מתולדה דשן א"נ מתולדה דרגל ואינה תולדת קרן שלא להתחייב נזק שלם שלא ברשות הניזק וכן נמי רביצה להנאתה תולדות רגל וכדאמרינן בשלהי פרקין (טז, א) הבהמה אינה מועדת לרבוץ א"ר אלעזר לא שנו אלא פכין גדולים אבל פכים קטנים אורחיה הוא.

דף ג.

ושלח זה הרגל ובער זה השן. ואני תמה כיון דכוליה קרא קא דריש ולכל חדא וחדא מלתא למלתא הוא דאתיא למי לי דכתב רחמנא כי יבער איש מוטב היה להם לדרוש מכי יבער את השן ובירושלמי מיניה דריש את השן דגרסינן התם המבעה כי יבער איש שדה או כרם וגו' ושילח את בעירו זה הרגל דכתיב משלחי רגל השור והחמור וכתיב הסר משוכתו והיה לבער זה השן פרוץ גדרו והיה למרמס זה הרגל ע"כ וגם לדעת הירושלמי ק' ובער מאי עביד ליה ונ"ל דאצטריך לשון זה חד לשלח שלוחא וחד דאזלא מנפשה כשן ובהא מיתרצא קושיא אחריתי דקשיא לי מאי שנא דבכולה שמעתין פשיט ליה דשן לא שנא שלח שלוח' ולא שנא אזלא מנפש' וברגל זו איבעיא להו ולמדוה דרך פשיטות משן ואמרו דומיא דשן מה שן לא שנא אף רגל לא שנא כנ"ל.

אידי ואידי אשן הא דמכליא קרנא הא דלא מכליא קרנא. פרש"י ז"ל לא מכליא קרנא שחת שעתיד לצמוח והקשו בתוספת דאם לא הי' מכליא קרנא היו הבעלים יכולין לקצרו ופירשו הם כגון שטנפה פירות להנאתה ואינו מחוור בעיני דא"כ היאך שאלו דהשתא דאוקים ארגל שן דלא מכליא קרנא מנלן והוצרכו ללמדה מרגל דסתמא לא מכליא קרנא הא אפילו לא למדוהו מרגל מ"מ הרי הוא תולדת השן כשנתחככה בכותל להנאתה וכדאמרינן לקמן תולדה דשן מאי ניהו נתחככה בכותל להנאתה וטנפה הפירות להנאתה וא"ת אם לא שלמדנו מרגל לשן אע"ג דלא מכליא קרנא לא עושין תולדותיהן טנפה פירות ונתחככה בכותל להנאתה ולא היה תולדה לשן כלל א"כ אפילו עכשיו כיון שלמדתה מרגל אף הוא אינה תולדה אלא כאלו נכתב כן בתורה מפורש כמו שאין אתה עושה אזלא מעצמה תולדה דרגל ואב בששלחה כיון שהיא למדה משן והרי הוא כאלו נכתב כן בתורה מפורש על כן נ"ל כדברי הרב ז"ל בשחת לא מכליא קרנא כל שזרע לתבואה ותדע שאף בעלי התבואות משלחין שן בהמה בשדותיהן כדי לאכול השחת ואחר כך תצמח התבואה ותצלח יותר מ"מ אם בא בעל השחת להשתלם משתלם לפי נזקו ולא כל מה שהבהמה מגרעת משיעור הפירות קריא מכליא קרנא וכן נ"ל גם ממה שאמרו בירושלמי תולדת השן הוו בעיין מימר פרה שאכלה שעורים חמור שאכל כרשינן כלב שלקלק את השמן חתול שאכל חתיכות של בשר כולהון תולדות דשן אנן אמרין כלהון עיקר השן אינון והיינו דיני תולדות השן כשדרסה על נר של שמן וחככה גופה כמה דתימא תמן השן אוכלת והגוף נהנה וכאן נהנית גופה.

שן דלא מכליא קרנא מנ"ל דומיא דרגל. קשיא לי והיכי פשטינן לה דרגל דלא מכליא קרנא טפי משן וי"ל דסתם רגל אינו מכלה אלא דורס ומקלקל ומהא נמי מסתבר לי דלא אמרינן איפכא דרגל דומיא דשן מה שן דמכליא אף רגל דוקא דמכליא חדא דסתם רגל לא מכליא ועוד דשן מנ"ל דמכליא דוקא עד שנגזור דשן מכליא ותעשה הוכחה לרגל.

כאשר יבער הגלל. פרש"י ז"ל שהשן עושה גלל ור"ח ז"ל פירש מלשון אבן גלל.

מכדי שקולין נינהו. לאו שקולין שיהא ראי זה כראי זה קאמר אלא שיש בכל אחת ענין שראוי לחייב בנזקיו זה כזה ויבואו שניהם דהי מינייהו נפקת קשיא לי אדרבה הי מינייהו מעלת דהא קי"ל המוציא מחברו עליו הראיה וניחא לי דאם איתא דתרוייהו מן הספק מאי אהני לן קרא ולמה כתבנהו רחמנא אלא כיון דתרוייהו משתמעי מינייהו וליכא דעדיף מחברתה ע"כ לא מפקת חד מינייהו.

לא עשרה כתיבי ולא תשעה כתיבי. איכא למידק והא בור כתיב ותנן בפרק שור שנגח את הפרה מה בור שיש בו כדי להמית עשרה ופירש שם רש"י ז"ל דסתם בור עשרה א"כ

עשרה כתיבי ועוד דהכא נמי דרשינן מוהמת יהיה לו על כן פירש ר"ת ז"ל דסתם בור הוי טפי מעשרה כבורו של יוסף דכתיב ביה וימשכו ויעלו את יוסף וכבור של גדליה שמלאוהו הרוגים ואי לא כתיב והמת יהיה לו הו"א דדוקא בור ולא שיח ומערה דגזירת הכתוב כך היא אתא והמת יהיה לו כל שמת ואפילו בפחות מיכן ואי משום והמת יהיה לו הו"א כל שמת בתוכו ואפילו בור תשעה אתא בור וגלה עד שיהא עמוק י' וכל חדא גלי על חברתה וקים להו לרבנן דבור עשרה יש בו כדי להמית מ"מ לא עשרה כתיבי ולא תשעה כתיבי.

סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזיקין. פרש"י ז"ל ונפל שמה שור כתיב דמשמע בין מת בין הוזק ואין מחוור דא"כ כי דרשינן שור ולא אדם אף אדם נמי ממעטים בנזקין וליתא דבהדי' אמרינן בריש פרק המניח את הכד גבי נשברה כדו ברשות הרבים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי אבנו וסכינו ומשאו מבורו למדנו וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים וה"מ לענין קטלא אבל לענין נזיקין אדם חייב וכלים פטורין ובירושלמי מרבה להו לנזקין מיתורא דכי יכרה איש בור דגרסינן התם בפרק הפרה גבי החופר בור ברשות הרבים כתיב כי יפתח איש בור וכי יכרה איש בור אחד בור למיתה ואחד בור לנזקין אמ"ר יצחק אחד בור של מיתה ואחד בור של נזקין שניהם ממקרא אחד נתרבו כשמת הוא בא לבור של מיתה את אומר פטור על הכלים וכשהוא לבור של נזקין את אומר חייב על הכלים ע"כ.

ומשמע דמרב' ליה מיתורא דקרא דכי יכרה איש בור והא דדרשינן ליה בגמרא לכורה אחר כורה ההוא מכי יפתח ומכי יכרה אבל התם דריש ליה מריבוייא דבור בור ומבור של מיתה פטר את האדם ואת הכלים וכללא מבור של נזקין בור תשעה. ואע"ג דמשמע דפליג אגמרין בחיוב הכלים דאלו בגמרין פטר את הכלים בכל בור כדאיתא בהדיא בפרק המניח (..) בכולם אני קורא שור ולא אדם חמור ולא כלים.

ה"מ לענין מיתה אבל לנזקין אדם חייב וכלים פטורין. ובמכילתא דר' ישמעאל בור בור ב' פעמים בור למיתה בור לנזיקין וכתב עלה הראב"ד ז"ל ובגמרא דילן (נא, א) כי יפתח וכי יכרה אם על פותח חייב על כורה לא כ"ש להביא כורה אחר כורה שסלק מעשה ראשון הא לא סלק מעשה ראשון קיים וחייב אלמא בור לנזיקין כתיב ע"כ. מ"מ אנו צריכין לירוש' לחייב את הניזק באדם.

סוף סוף זה אב למיתה וזה אב לנזיקין. קשיא לי סוף סוף כיון דבור תשעה אינו אלא לנזיקין ואפילו מת בו פטור נימא עשרה אב ותשעה תולדה וליתא דבור עשרה ובור תשעה הרי היא כקרן מועדת ומשלם נזק שלם ותמה אינו משלם אלא חצי נזק לפיכך כל

אחד מהן לעצמו ואינו דומה לחצי נזק צרורות דקרינן ליה תולדה דהתם בין נזק שלם בין חצי נזק כולן מרגל אחת הן אבל כאן ב' קרנות הן לא ראי זה כראי זה וכן הדין בבור עשרה ובו תשעה.

דף ג:

מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו. טעם זה של כח אחר מעורב בו פעמים שתופסו לקולא ופעמים לחומרא כל אחד לפי מקומו דודאי קולא וחומרא יש בו וכאן תופסו לחומרא ולומר שעל כן חייבה בו תורה שאף ע"פ שבעל התקלה אינו מדליק את הגדיש ממש מ"מ מיד שהוא מדליק את האש מצוי הוא להתערב עמו מיד כח אחר שמוליכו ומזיק וכן הטעם באבנו וסכינו שהניחן בראש גגו שמצויין ליפול ברוח מצויה.

הא דאמרינן: **אמאי קרי ליה תולדה דרגל תולדה דקרן**. הוא לאו למימרא דרב פפא בלחוד הוא דקרי לה תולדה דרגל ועליה בלחוד הוא דקא מקשה אלא כ"ע הלכתא גמירי לה דתולדה דרגל הוא. ותדע לך דאמרינן ולרבא דאיבעיא ליה אמאי קרי לה תולדה דרגל ואם איתא מנא לן דלרבא קרינן לה תולדה דרגל אדרבה לכשתמצי לומר מגופו משלם קרינן ליה תולדה דקרן אלא דכ"ע הכי גמרי לה ותלמודא הוא דקא מתמה במאי שייכא לרגל דקרא הכי אדרבה טפי שייכא לקרן דאף הוא אינו משלם אלא חצי נזק כקרן תמה ומדיהיב טעמא משום דמשלם מן העליה ומדפטרי' ברשות הרבים ולכ"ע ודאי פטורה בר"ה כרגל אלא דרב פפא סבר כיון דגמירי דתולדה דרגל היא דאלו מדינא הוה ליה לשלם נזק שלם דרגל אורחיה להזיק אלא דפטר ליה רחמנא מחצי נזק אם כן מן העליה משלם ורבא מספקא ליה כיון דאקיל ביה רחמנא שלא לחייבו אלא חצי נזק אף אנו נאמר שלא חייב בו אלא בחצי דעלמא דפי' בו שהוא מגופו. והא דאמרינן חצי נזק צרורות הלכתא גמירי לה לאו גמירי לה אלא לחצי נזק בלחוד וכן מצאתי בתוספות. ואינו נ"ל כן דהא אמרינן בשלהי פרקין (טו, ב) בפלוגתא דפלגא נזקא קנסא או ממונא והלכתא פלגא נזקא קנסא ואקשינן תיובתא והלכתא ופרקינן אין מאי קא הוית תיובתא משום דלא קתני לא פסיקא ליה כיון דאיכא חצי נזק צרורות דהלכתא גמירא לה דממונא היא לא פסיקא ליה ואפשר דה"ק דהלכתא גמירי לה דאין משלם אלא חצי נזק וההוא על כרחין ממונא הוא דהא מועדת הוא מתחלתה לכך כנ"ל.

הא דאמרינן: **לרבא מבעיא ליה לרב פפא פשיטא ליה**. תמיהא לי כיון דמיבעיא לרבא מי הזקיקם לשום מחלוקת בין רב פפא לרבא דהוא רביה לימא דכ"ע חצי נזק צרורות תולדה ותולדה דרגל ואמאי קרי ליה תולדה דרגל לפוטרה ברשות הרבים כדרבא ונ"ל

משום דקים להו משלם מן העליה ואף ע"ג דמספקא ליה לרבא ניחא ליה לאוקמי הא דרב פפא כהלתכא.
אמר רב יהודה תני שור לקרנו ומבעה לשנו. ואי אפשר לומר תנא שור לקרנו ולרגלו משום דלא הוה אפשר לפרושה בכי הא לא ראי זה כראי זה כדמפרש ואזיל וכן הדין והטעם באוקמתא דרבא דאוקי אליבא דשמואל שור לרגלו ומבעה לשנו ולא אוקמי' שור לרגלו ולקרנו.

דף ד.

מידי דהוה אעבד ואמה. דוקא נקט עבד ואמה ולא כמו שפרש"י ז"ל העבד והאשה משום דפניעתן רעה דא"כ לימא עבד ואשה דגבי עבד ואשה לאו מטעם דשמא יקניטנו רבו הוא וטעמא דאמר רב אשי לא עליהן נאמר אלא גבי עבדו ואמתו ממש במסכת ידים (פ"ד, מ"ז) אמרו להם פרושים תאמרו בעבד ואמה שיש בהם דעת שאם יקניטנו רבו ילך וידליק גדישו של חברו נמצא זה מחייב את רבו ק' מנה בכל יום.
כיון דכייף ופשוט ליה אורחיה הוא. ופירשו בירושלמי (פ"ב ה"ח) דישן שהזיק אינו אלא דקדמו כלים לשינה ואם היה ישן ובא חברו לישן אצלו והזיקו זה את זה הראשון פטור והשני חייב.

דף ד:

הא דאקשי: **אימא מבעה זה המים.** לאו למימרא שיתחייב בנזקי המים דמים לא כתיבי בקרא וליכא למימר דנפקא ליה מושלח ונימא ושלח זה המים דכתיב ושולח מים על פני חוצות דקרא בנזקי בהמתן קמיירי דכתיב ושלח את בעירו ותדע לך דאי לא כי אקשינן לעיל ולכתוב רחמנא ושלח ולא בעי ובער דמשמע רגלו ומשמע שן וכו' דהי מינייהו מפקת לימא אי לא כתב ובער ה"א ושלח זה המים ועוד ה"ד אי דאשקיל עליה בדקא דמי' אי בכח ראשון כחו הוא ואי בכח שני גרמא בעלמא הוא אלא הכי קשיא ליה האי לישנא דתנא אינו ברור לא לאדם לשן דאף למים ולאש יש לספקו והיה לו לשנות לשון מבורר לשן או לאדם וי"א דבדוקא נקטי' ומים ושן ורגל כולהו נפקא להו לתנא מלשון ושלח דאי כתב רחמנא ושלח תלתיהון אתיין דהי מינייהו מפקת ליה והשתא נמי דכתיב ובער נימא דנפקי לה שן מובער ורגל ומים מושלח ואי משום דכח שני אינו אלא גרמא הו"א דקים ליה לתנא דגרמא כזו חייבה תורה ומ"מ כיון דאמינה דא"א דמבעה דמתני' זה המים שוב אין לנו לקיים דכח שני דגרמא הוא.

והא דקאמר: **וכי תימא תנא שור דאית ביה תרתי**. כלומר דהיינו רגל ושן אבל קרן שיירה וכשמואל דאמר דבמועדין מתחלתן קמיירי וע"כ נקיט לה כשמואל דאי כרב חמשה הוו. **הא תליסר**. ודיניהן שנים עשר דהא שוכר היינו או כנושא שכר או כשומר חנם כדאיתא בפרק השואל (צג, א) ואמרי ד' שומרין ודיניהן ג'.

גנב וגזלן דממונא הוא ליתני הא תנא ליה שומר חנם והשואל. כלומר דשומר חנם שטוען טענת גנב א"נ טוען טענת גזלן ונמצא שהוא גנבה ושואל כדי נקטיה אלא משום גרירא דשומר חנם דתני להו בהדדי ד' שומרים שומר חנם השואל וא"נ י"ל דלאו אשואל דקרא קאי אלא ש"ח ששלח בה יד ושואל שלא מדעת הוי גזלן.

דף ה.

עדים זוממין דממונא ליתני. דאפילו לא שלם קרינא להו ממונא משום דאתו לאפסידה ממונא מיהו בתוספות אמרו משמו של ר"י בר אברהם ז"ל שמשלמין אע"פ ששלם על פיהן ולא קרינא ביה כאשר זמם ולא כאשר עשה דק"ו היא דאפילו לגבי נפשות הוה אמרינן הכי אי לאו דאין עונשין מן הדין כדאיתא בפרק קמא דמכות לגבי ממונא עונשין מן הדין וכ"כ ר"ח ז"ל במכות וכן דעת הרמב"ן ז"ל בפ"ק דמכות.

הא תברא ר"ע לגזיזיה. פר"ת ז"ל דכיון דאינו משלם אלא מגופו א"א למתנייה בהדי אבות דהא אמרינן בסוף שמעתין משום דכאבות הן לשלם ממיטב.

והא המוציא שם רע דדבורא הוא וקתני דבורא דאית ביה מעשה הוא. כלומר וכמ"ד התם דוקא כשבעל תמיהא לי אמאי לא תנן כולהו דיני דגרמי במראה דינר לשולחני ושורף שטרותיו של חברו ומזיק שעבודו ודן את הדין אולי כלהו הוו בכלל נזק ואע"ג דר' חייא תני היזק דלא דמו אהדדי דהיזק הניכר והיזק שאינו ניכר הני נמי בכלל חד מינייהו הוא אע"ג דהנך בידים והני בגרמא לחוד ושלשים של עבד נמי לא תני דבקטלא לא קמיירי. ושן ועין ראשי אברים נמי בכלל נזק הן וליתא דראשי אברים קנס נינהו ואמאי לא תני לה כדתני כלהו אינך קנסות דכל קנס וקנס ענין לעצמו הוא דלא יליף חד מחבריה וכי הוה סליק אדעתא דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק בלא קנסא הוה ניחא לן כי תנייה ר' חייא אע"ג דתני קנסא טובא וכי אמרינן שמיה היזק הוה קשיא אמאי תנייה דהא תנא ליה נזק וצל"ע.

אמר אביי אתיא תחת נתינה ישלם כסף. פרש"י ז"ל תחת נתינה כו' בכלהו כתיב או תחת דגמרינן תחת תחת משור המועד דכתיב שור תחת השור ומה התם ממיטב דגמרי' משן ורגל דכתיב ביה מיטב. ותמיהא לי ומנא לן דבשור המועד דכתיב ביה תחת משלם

(ביה) ממיטב אי לאו דגמרינן משן ורגל דכתיב ביה מיטב ובההוא לא כתיב תחת ונ"ל פי' הנכון כמו שפירש ר"ח ז"ל שכן לפירושו עשה יסוד דברי אביי "ישלם" ומיניה אתו כולהו וזה לשונו שפי' מצאנו בפי' בשן ורגל דכתיב ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם וגמרי' מיניה דבכל מקום דכתיב לשון תשלומין הוא ממיטב בשור כתיב שלם ישלם שור תחת השור בבור כתיב בעל הבור ישלם במבעה כתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה.

בהבער כתיב שלם ישלם המבעיר את הבעירה. בשומר חנם כתיב ישלם שנים לרעהו. בשומר שכר כתיב ישלם לבעליו בשואל כתיב ישלם שוכר או כשומר שכר או כשומר חנם גנב חיים שנים ישלם תשלומי ארבעה וחמשה כתיב חמשה בקר ישלם תחת השור וארבעה צאן תחת השה. בגזלן כתיב ושלם אותו בראשו (מלמד) [ולמד] עוד מי שאין (כתיב בו) [כתוב] תשלומין בתחת תחת. כתיב בנזקי שור שלם ישלם שור תחת השור מה תשלומי דשור כתיב ביה תחת והוא ממיטב אף כל היכא דכתיב ביה תחת ממיטב היא וילפינן מיניה נזקי' דכתיב עין תחת עין והעדים זוממין בכלל צער חבורה תחת חבורה. ויליף מיניה (הניזקין) האונס דכתיב ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וכו' תחת אשר ענה. ותו ילפינן אחריני מן האונס מה אונס דכתיב ביה נתינה תחת כסף (משלם ממיטב אף כל היכא דכתיב נתינה או כסף משלם ממיטב) וילפינן מיניה המפתה דכתיב ביה כסף ישקול ומוציא שם רע דכתיב וענשו אותו מאה כסף רפוי ושבת דכתיב בהו נתינה דכתיב רק שבתו יתן ורפא ירפא ע"כ.

וקשיא לי אביי אמאי לא נקט להו כסדר ולימא אתיא ישלם תחת כסף נתינה ומ"מ לפירש"י ז"ל כלהו אתו לבר מעדים זוממין דלא כתיב בהו חד מהני ורש"י ז"ל פי' דכתיב בהו נפש בנפש והרי הוא כנפש תחת נפש (ור"י ז"ל בר אברהם ז"ל) [וריב"א ז"ל] פירש דעדים זוממין לא צריכי קרא דהם רצו להפסיד מיטב ועושים לו כאשר זמם והקשו עליו בתוס' א"כ כשהעיד על שור תם שהזיק או על כתובת אשה שאינה גובה אלא מן הזבורית לא ישלמו מן העידית. והראב"ד ז"ל כתב כן כדעת ר"י ז"ל וכתב שאם העידו בכתובת אשה וא"נ בשור תם אינם משלמין מן העליה ומ"מ שפיר קרי להו אב כיון דמשלמי ממיטב בעלמא משא"כ בקרן תמה שאינו משלם לעולם אלא מגופו ובושת נמי לא כתיב ביה בקראי בהדיא בחד מהני ובספרי (.. ..) מוקצותה את כפה לא תחוס עיניך ויליף מעדים זוממין דכתיב בהו לא תחוס עיניך ומיהו נראה מגמרין דלא אתו להו מהא מדלא קאמר אתיא תחת נתינה כסף עיניך אלמא בגמרא לא סמכינן על ההיא ג"ש ואמרו בתוספת דנראה דגלוי מלתא בעלמא היא.

דף ה:

הא דאמר רבא כלהון כי שדית בור בינייהו אתיא. איכא לפרושי דכלהו אתיין מכל תרי כי הוי בור חד מינייהו. א"נ לאו למימרא דכי שדית בור בין כל חדא מנייהו אתו כלהו מכל תרין ותרין אלא מהני תרין ובלבד שיהא בור חד מינייהו. ואיכא נמי דאתיא חדא מחדא כרגל דאתיא מאש מק"ו ומה אש שאין הזיקו מצוי ואין בו רוח חיים ואין דרכו לילך ולהזיק אלא בכח אחר חייב ק"ו לרגל שהרי הרגל הזיקו מצוי ויש בו רוח חיים ודרכו לילך בלא כח אחר וא"ת אדרבה איכא למפרך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו (שראי זו) [שהגמרא] לחומרא נקט לה בסמוך גבי אבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דאמרינן היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי היינו אש דמאי שנא אש כלומר איזו חומר יש באש שכן כח אחר מעורב בו אבנו וסכינו נמי כח אחר מעורב בהן אלמא כח אחר מעורב בו חומר הוא באש להתחייב עליו וכן נמי שנינו לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק משא"כ בבור הא ליתא דבכח אחר מעורב בו אינו חומר לגבי בעלי חיים שדרכן לילך ולהזיק מעצמן בלא כח אחר אלא לגבי אבנו וסכינו שהניחן בראש גגו ולומר דאע"פ שהאש אינה מזקת במקום שהבעירה בעל התקלה מ"מ שמירתן עליו לפי שבשעה שהוא מדליקה מיד עשוי כח אחר להתערב בו וכן אבנו וסכינו נמי אע"פ שהניחן ברשותו היה לו ליזהר בשמירתן שאף הן מיד בשעת הנחתן כח אחר מצוי להתערב בהן ולהפילן ולהזיק וכי נקיט במשנתינו חומר באש מבבור לא נקיט משום חומר כח אחר המתערב בו אלא משום שדרכו לילך ולהזיק דמ"מ מזיק הוא חוץ ממקום הנחתו משא"כ בבור שאין דרכו לילך ולהזיק וכדתניא נמי לקמן בברייתא (.. ..) חומר באש מבבור שדרכו לילך ולהזיק ולא קאמר שכח אחר מעורב בו דמה זו לענין בור אדרבה קל הוא באש שאינו מזיק אלא בכח אחר ואלו הבור הזיקו בלא כח אחר ולפיכך אבנו וסכינו כשהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה כשבאנו לדון ולעשות אותן בור לבתר דנחו והפקירן הקשו לא דמו לבור דמה לבור שכן אין כח אחר מעורב (בהן) [בו] (ונעשו) [ונעשה] בורו בלא כח אחר תאמר בהני שכח אחר מעורב כלומר שלא נעשו בורו מכחו לבד אלא מכח אחר שנתערב בהם וכשחזרנו אש תוכיח (הושיבו) [השיבו] מה לאש שאינו חייב מחמת מדה זו דאדרבה קל הוא זה אלא שאני אש שעם אותו כח אחר דרכו לילך ולהזיק ואע"פ שאין הכל מבעל התקלה הי' לו (להזהיר) [להזהר] לפי שכח אחר מצוי להתערב בו עם (הדחתו) [הנחתו] מיד כנ"ל. אלא דקשיא לי דא"כ כשאתה בא לדון מבור וחדא מאידך על האש לא אתיא דאיכא למימר מה להנך שאין כח אחר מעורב בהן ואפשר כיון דכח אחר מעורב יש בו קצת קולא וחומרא לפי המקומות כמו

שאמרנו לא פרכינן וה"ה דאתו שן ואדם מאש וכענין זו שאמרנו דאינהו נמי אתו מאש מק"ו וא"ת א"כ למה אנו צריכין להטיל בור ביניהו דהא כי שדית ביניהו בור לאו כולהו אתו מינייהו דהא מפקת קרן וא"כ מאש לחודיה אתו כלהו נמי חוץ מקרן ובור ולמ"ד קרן עדיפא אף קרן אתיא מאש י"ל דרבא הכי קאמר מתרי במה הצד לא אתו אא"כ שדית בור ביניהו א"נ התם אתו כלהו בר מקרן ולמ"ד קרן עדיפא אתו כלהו ואפילו קרן אבל מאש לחודיה לא אתו לעולם כלהו דהא איכא בור דלא אתי מיניה ושן אתי מבור ורגל מה מצינו ברגל אף אני אביא שן דמאי פרכת מה לרגל שהזיקו מצוי בור יוכיח מה לבור שתחלתו לנזק (רגלו) [רגל] יוכיח ואתי מבור ואש מה מצינו בבור אף אני אביא את השן מאי פרכת מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק משא"כ בשן אש יוכיח שאין תחלתו לנזק שזה מדליקו בתוך רשותו לצרכו והלכה חוץ מרשותו והזיקה וכדאיתא בהדיא לקמן בברייתא (ט, ב) דלא קרינן אש תחלת עשייתו לנזק וכדתניא חומר בבור מבאש וחומר באש מבבור חומר בבור מבאש שהבור תחלת עשייתו לנזק מאי פרכת מה לאש שמועד לאכול בין דבר הראוי לה בין דבר שאינו ראוי לה בור יוכיח שאינו עשוי לאכול דבר שאינו ראוי לו דהיינו כלים כדאיתא בההיא ברייתא דלקמן ואליבא דרבנן דפטרי כלים בבור ועוד י"ל אש דמועד לאכול את שאינו ראוי לה חומר הוא בלבד שהחמיר' התורה עליו באש לחייב לבעל התקלה אפילו על נזקי מה שאין ראוי לה ככלים ואבנים כמו שהחמירה בשור לשלם את הכופר ושלשים של עבד וליאסר בהנאה לאחר גמר דינו מה שלא חייבה כן בשאר הנזיקין ואין אלו מדות וכחות שיתחייב בעל התקלה מחמת כך ואין דין תשלומי נזק תלוי בכך ועל כן לא שנאום במשנתינו בכלל כחות הנזיקין שאותן הן כחות ומדו' שדין חיוב תשלומין תלוי בהן ולפיכך אין מקשין מאותן המדות כשאנו באין לדון מן הבור והאש והשאר או מן השור והבור ואדרבה אם באנו ללמוד את השן מן האש היה (ללמוד) [לנו לומר] שהוא חייב על דבר שאינו ראוי לו כדבר שראוי לו אם היה באפשר למצא אותו בשן אלא שאינו נמצא שאלו הזיקה השן אם אין הנאה להיזיקה לא הויא תולדות השן אלא תולדת הקרן וחייב על התם חצי נזק ועל המועד נזק שלם ובין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים וזה נראה ברור. אלא דקשיא לי מדאמרינן לעיל לרב דאמר מבעה זה אדם מאי לא ראי זה הכי קאמר לא ראי השור שמשלם את הכופר כראי אדם שאין משלם את הכופר ולא ראי אדם שמשלם ארבעה דברים כראי השור שאין משלם ארבעה דברים והנה נראה שבא לבנות ולסתור את הדין מן (החמורות) [החומרות] אע"פ שאין מדות וכחות כשאר שבמתניתין וי"ל דכיון דסבר רב דתנא דמתניתין תני שור וכל מילי דשור דהיינו קרן ושן ורגל ותנא נמי אדם וכל

מילי דאדם ע"כ לא אפשר לפרושי לא ראי השור כראי המבעה ולא ראי המבעה כראי השור במדות וכחות דכל שיש בזה יש בזה שהשור והאדם יש בהן רוח חיים ויש הנאה להיזיקן ודרכן לילך ולהזיק ואין בכלל זה שאינו בכלל זה ולפיכך א"א לו לפרושי לא ראי זה כראי זה (ולא ראי) ששנינו בהן אלא בהלכותיהן ולו' דאצטריך קרא למיכתב תרוייהו משום הלכותיהן כנ"ל.

וקשיא לי היאך אתו כלהו מבור ושן א"נ מבור ורגל שהרי הבור חייב בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד והשן אינו חייב אלא ברשות היחיד בלחוד וכשאתה בא לחייב את השן מביניהם וכן נמי את הרגל מבין הבור והשן היאך תחייבנו ברשות היחיד כשן או אפילו ברשות הרבים כבור. הא ליתא דמ"מ אמרינן דחיובא מיהא מביניא נפיק אלא ודאי אצטריך למכתבינהו להלכותיהן וכדאמר רבא בהדיא. וא"ת היאך אתו כלהו מאש ובור דהא איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שמעשיו גרמו לו נ"ל דלא שייך למימר דמעשיו גרמו לי אלא במה שתחלת מעשיו לנזק כבור אבל מה שבשעת מעשיו לא נקרא עשוי לנזק אף אינו ראוי לומר בו מעשיו לנזק כבור אבל מה שבשעת מעשיו לא נקרא עשוי לנזק אף אינו ראוי לומר בו מעשיו גרמו שהרי לא נקרא מזיק עד לאחר שכלו מעשיו ולאחר זמן כאש שאין תחלת עשייתו לנזק כדאיתא לקמן בברייתא ואע"ג דבורו המתגלגל דבסמוך (ו, א) קרי ליה תחלת עשייתו לנזק וכשבא לדונו מבורו בעלמא פריך מה לבור שכן מעשיו מוכיחין שגרמו לו דאלמא תחלת עשייתו לנזק ומעשיו גרמו לו אינן תלויין זה בזה לא היא דאפשר דתחלתו לנזק (שאינו) [שאין] מעשיו גורמין.

אבל אי אפשר לקרות מעשיו גומרין לו אלא במה שתחלה לנזק ועוד דהתם (הכי קאמר) [נקרא] תחלתו לנזק כשהניחו ברשות הרבים ואם נזוקו בו במקום הנחתו קרינן ביה תחלת עשייתו לנזק וכן מעשיו גרמו לו אבל כשגלגלוהו רגלי אדם או רגלי בהמה והוזקו שלא במקום הנחתו ליכא למימר בכי הא מעשיו גרמו לו שהרי לא הזיקו במקום שהיו שם מעשיו כלומר במקום הנחתו כן נ"ל.

אמר רבא להלכותיהן. וה"ה נמי לכל אבות דר' הושעיא ור' חייא דלעיל אלא איכא למידק נזקי אדם בשור (דכתיב) [דכתב] רחמנא למה לי שני פעמים דכתיב מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וכתיב מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת וי"ל דאצטריכו ג"כ תרוייהו ולא נפקי חד מאידך כולהו דמכה נפש בהמה נפש תחת נפש אצטריך לפחת נבלה כדאיתא לקמן (י, ב) ולאגמורי נמי אמכה אביו ואמו שאינו במיתה עד שיוצא ממנו דם כמכה נפש בהמה כדאיתא (בפ"ד מיתות ב"ד) [אלו הן הנחנקין] (פד, ב) ואידך קרא אצטריך להקישא דחזקיה דאמר (לקמן לה, א) מה מכה בהמה לא

חלקת בו לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון.

הא דקאמר: **בור לפטור בו את הכלים**. א"נ לפטור את האדם לאו דוקא דהא אפילו חיוביה דבור לא אתי מאידך וכדאמר רבא לכי שדית בור בינייהו כלהו אתיין מבור וחדא מאינך אבל בור לא אתיא משום דאיכא למיפרך שדרכן לילך ולהזיק משא"כ בבור אלא בגמרא נקטינן דאגב דקא מפרש הלכתא דשאר נזיקין קא אזיל ומפרש הלכות בור.

הא דקאמר: **חוץ מקרן משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן מועדין מתחלתן**. פי' ר"ת ז"ל דלאו למימרא שהן מועדין מתחלתן לשלם בפעם א' נ"ש קאמר דהא אם באנו ללמוד את הקרן מן השאר אף אנו נא' שלא יהא חילוק בין תמה למועדות וכולן משלמין נ"ש דממקום שבאת אלא ה"פ מה להנך שכן דרכן להיות מועדין להזיק מתחלתן משא"כ בקרן דסתם שוורים בחזקת שמור קיימי וכמ"ד פלגי נזקא קנסא והיינו דקאמר ולמ"ד אדרבה קרן עדיפא שכונתה להזיק אפילו קרן נמי אתיא והיינו למ"ד פלגא נזקא ממונא דסתם שוורים לאו בחזקת שמור קיימי ומתחלתן הן מועדין לילך ולהזיק כשאר הניזקין ועדיפ' מינייהו (שהוא) [שהיא] לעולם כונת' להזיק.

דף ו.

לעולם דאפקרינהו ולא דמו לבור שכן אין כח אחר מעורב בו. כבר כתבתי למעלה מדה זו של כח אחר מעורב בו פעם נקט לה להקל ופעם להחמיר וכלהו איתנהו לפי מקומן שכשאתה בא לחייב על אבנו וסכינו שהניחן בראש גגו אתה דן ממנו להחמיר כלומר הנחתו בראש גגו כהבערת אש שאף הן מצויין להזיק ברוח מצויה כאש אבל כשאתה בא לעשותן כבורו ולאחר שנפלו אנו מקשי' שאין דומין לבור לפי שהבור כולו נעשה מכחו לבד בלי שנתערב בעשייתו כח אחר משא"כ באבנו וסכינו שנפלו מן הגג שלא נעשו בור מכחו לבד אלא עם כח אחר ובבור כזה לא מצי' שחייבה התורה.

לאתויי בור המתגלגל ברגלי אדם וברגלי בהמה גרסת הספרים היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי כחו הוא ורש"י כתב דלא גרסינן ליה ולא פירש הטעם וכתבו בתוס' דאפשר משום דכל כי האי גונא לא מיקרי כחו אלא כעין אשו שכח רגלי אדם ובהמה מתערב בהן לפי שאין דרכן של בני אדם עשויין להתבונן וכדאמרינן ברישׁ פרק המניח (כז, ב) גבי מתניתין דאם הוזק בעל החבית חייב א"ל רבה לרב אשי הכי אמרי במערבא משמיה דר' אלעאי לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים כלומר ובעל התקלה חייב משום דהוי כרוח מצויה והיינו אשו ולא כחו של מזיק והם קיימו הגירסא דלעניין זה

דרכן להתבונן שלא ילכו כל כך במרוצה שיתיזו ויזיקו. הנה ה"פ כחו הוא של מגלגל ויתחייב המגלגל מחצה ובעל התקלה מחצה ולא יתחייב בעל התקלה הכל וכדמוכח לקמן (כא, ב) בפרק כיצד הרגל גבי הכלב שנטל חררה והלך לגדיש וכו' דפריך בגמרא (כג, א) וליתחייב בעל הגחלת מחצה ובעל הכלב מחצה עוד פירשו כחו הוא ויתחייב המגלגל הכל אם גלגלוהו רגלי אדם ולא בעל התקלה כלל ותדע דאלו נטל אחד גחלת חברו ושרף בה עלייתו של חברו או שהשליך בכונה את השור לבורו של חברו היתחייב בעל הגחלת ובעל הבור כלום אין הדעת סובלו. ולא דמי לכלב שנטל את החררה דכלב לאו בר דעת הוא והיה לבעל התקלה ליזהר בגחלתו שלא יטלנה הכלב עם החררה אבל הכא (שהמתגלגל) [שהמגלגל] בן דעת עליו לשלם כל הנזק. ואי קשיא לך הא דאמרינן בפרק הפרה (נג, ב) שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין ומשמע שאף בעל הבור חייב מדקאמר כולן ולא קאמר שניהם ואמאי והא אדם שדחף בן דעת ויפטר בעל הבור. וי"ל דהתם באדם דומיא דשור שדחף שלא בכונה וא"ת עוד והא אמרו התם ולענין ד' דברים האדם חייב ובושת אחת מד' דברים כמו שאמרו למעלה (ד, ב) אדם דאזיק שור נזק הוא דמשלם אדם דאזיק אדם משלם ד' דברים כלומר חוץ מן הנזק דאלמא בושת חד מד' דברים ואלו אדם שלא בכונה אינו משלם את הבושת וכדקאמרינן בפרק החובל (פו, א) דאינו חייב על הבושת עד שיתכוין לו וי"ל דד' דברים שאמרו שם אינן כד' דברים שאמרו למעלה אלא אפיק בושת ועייל נזק וקצת קשיא לי בזה דמה שאמרו שם אדם חייב בד' דברים משמע שבכולן האדם לבדו חייב והשור פטור ואי (בנזק) [אנזק] אף השור חייב וכדאמרינן בהדיא לענין נזקין כולם חייבים וי"ל לפי פי' זה דד' דברים לאו דוקא אלא משום דבכל דוכתיב (נחייב) [נסיב] לה הכין אמר נמי (הני) [הכא] ד' דברים ובודאי שחייב האדם בד' והנזק בכללן אלא שאין השור פטור מכולן דהא איכא נזק דאף השור חייב ואי קשיא לך עוד מדאמרינן התם (נג, ב) ולענין כופר של עבד השור חייב ובודאי בשנתכוון לו השור הוה על כרחין דאי שלא בא בכונה וכגון שנפלו אל האדם פטור משלשים של עבד ומן הכופר לרבה דאמר (מג, א) שור שהמית בן חורין שלא בכונה פטור מכופר שנאמר השור יסקל אם כופר יושת עליו כל זמן שהשור בסקילה הבעלים משלמין את הכופר כדאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה וההיא דשור ואדם שדחפו לבור (רבה) [רבא] אמרה ורבא משמע התם דאית ליה כרבה מדבעי (מג, ב) אשו שלא בכונה משלמת דמים על פי עדים או לא מי אמרינן גבי שור הוא דבכונה משלם כופר וכו' כדאיתא התם אלמא לרבא נמי שלא בכונה אינו משלם כופר ואי אדם דומיא

דשור אף הוא בכונה ואפ"ה בעל הבור משלם עמהם נ"ל דהא כדאיתא והא כדאיתא דאדם שלא בכונה כשור בכוונה דמי דלאו בר דעת הוא.
הא דאמרינן: **מה לבור שלא ברשות.** ה"ק דאפילו עשאו ברשותו ואח"כ הפקירו כל שהפקירו היינו שלא ברשות שלא היה לו להפקירו עד שיכסנו כראוי.
והא דקא מהדר שור יוכיח כלומר שהלך ברשות הרבים ואפילו הכא חייב קשיא לן דלמאן דאמר שור לרגלו היכי דמי אי ברשות הרבים פטור הוא ואי ברשות הניזק אינו ברשות דברשות הניזק מאי עבידתיה וי"ל כגון שהיתה קורה מקצתה ברשות הניזק ומקצתה מוטלת בר"ה ודרכה עליה ושברה את הכלים שברשות הניזק א"נ י"ל דלאו אשור דמתניתין קאמר אלא ה"ק שור דקרא יוכיח דהיינו קרן עוד יש לי לומר בחצר השותפין כדעת רב חסדא דאמר לקמן בפרקין (יג, ב) חצר השותפין חייב בה על השן ועל הרגל וא"נ אפילו לר' אליעזר דפטר כגון חצר השותפין המיוחדת לפירות לחד מינייהו ולזה ולזה לשוורים וכמאן דגרסינן התם הכי וכן גי' הספרים וא"נ משום צרורות כגון שדרסה בר"ה והתיזה ושברה כלים ברשות היחיד דאסיקנא לקמן בר"פ כיצד הרגל מועד (יג, א. יט, א) דחייב משום צרורות.

דף ו:

הכי גרסינן: **הכותל והאילן שנפל לר"ה והזיקו פטור מלשלם.** ולא גרסינן חייב דאם איתא כי נתנו לו ב"ד זמן לקוץ אמאי פטור שאין באין ב"ד להקל מעליו לפוטרו במה שהיה חייב אם נפלו והזיקו אלא אדרבא לחייבו לקוץ תוך זמנו שקבעו לו ואם לא יקוץ יתחייב אם יזיקו בנפילתן.
תוך הזמן פטור מלשלם לאחר הזמן חייב לשלם היכי דמי אי דאפקרינהו בין לרב בין לשמואל היינו בור וכו'. מפשטא דשמעתין משמע דלא מיירי אלא במה שהוזקו בהן לאחר נפילתן מדמדמי ליה לבור ועוד מדלא קאמר היכי דמי אי בהדי דקאזלי מזקי כדאמר בכל הנך דלעיל והיינו אש. ואיכא למידק אמאי פשיטא ליה לבעל הגמרא דאיירי בנזק דלאחר נפילה ולא בנזק דבשעת נפילה וכ"ת משום דלא דמי לאש דמה לאש שבשעת מעשיו מיד כח אחר מעורב בו לילך ולהזיק משא"כ בכותל ואילן א"כ מאי קא מקשה ואזיל אי באפקרינהו היינו בור לימא בשהזיק (ונפל) [כשנפל] דלאו היינו לא בורו ולא אשו. ועוד קשיא אי בנזק דלאחר נפילה דלאו היינו לא בורו ולא אשו אע"פ שנתנו לו ב"ד זמן לקוץ ולסתור ונפלו בתוך הזמן למה פטור היה לו לסלק שהרי לא נתנו ב"ד זמן לסלקן ומיהו היה אפשר לתרץ שנתקלו בהן קודם שנודע לו שנפלו א"נ

שנודע לו אלא שנתקלו בהן קודם שהיה יכול לסלקן וא"נ נ"ל דכיון שנתנו לו ב"ד זמן לקוץ ונפלו תוך הזמן ומפקירן הו"ל כמפקיר נזק זו לאחר נפילת אונס דפטור כדמוכח בפרק המניח את הכד (כט, א) אבל אם לא קץ תוך הזמן ונפלו הרי חשוב כפושע. אבל מ"מ אכתי קשיא כדאמרינן אמאי לא אוקמא בשהזיקו עם נפילתן. וא"ת אדרבה לאש הי' להם לדמותם ויש לומר כיון שהאש כח אחר מעורב בו ובלתי אותו כח לא היה הולך ומזיק ואלו נופלין מעצמן בלא כח אחר יותר יש לדמותה לבור מאש.

ור' ישמעאל אכלה שמנה משלם שמנה. כלומר ולא יותר דלא קנסי' ליה אכלה כחושה אמאי משלם שמנה דהיינו יותר ממה שהזיק וא"ת ומאי קא קשיא ליה טפי לר' ישמעאל מלר"ע דלר"ע נמי איכא למידק אכל כחושה משלם שמנה הא ליתא דלא הזכיר מיטב ועוד מדקאמר לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית משמע דר"ע להקל אתא ולומר דלא בא הכתוב להגבותו טפי ממה שהזיק אלא שישלם דמי ההיזק מן המיטב של מזיק.

כגון שהיתה עידית דניזק כזבורין דמזיק. ור' ישמעאל להקל ור"ע להחמיר. ותמיה לי דהא ר"ע לא בא הכתוב קאמר דמשמע דר"ע להקל קאתי. וניחא לי דר' ישמעאל נמי מחמיר בתשלומי מה שהזיק. ואע"פ שאכל שחת אין אומרים נראה כמה היתה יפה עכשיו אלא משלם כמשוייר שבה כלומר כהאיך דסליק לקמיה וכדאמר אביי בפרק הכונס (נח, ב) גבי כיצד משלמת ובהא ר' ישמעאל להחמיר וכר' יוסי הגלילי דהתם ור' עקיבא סבר להקל כחכמים דאמרו שמין כמה היתה שוה וכמה היא יפה ועל זה פליג ר"ע ואמר לא בא הכתוב.

אלימיה דנגחיה תורא דידן לתורא דהקדש שור רעהו אמר רחמנא ולא שור של הקדש. ואיכא למידק דהא אנן לאו בנזקי שור בשור קאמינא אלא בנזקי קרקע דהא אכל שמנה וכחושה קאמרינן ובכי הא אפילו שור של הדיוט בקרקע של הקדש חייב דמנא לן דבשאר נזקין פטר לך הכתוב אדרבה אמרינן בפרק השואל (צט, ב) האי מאן דאכל חציבה דתמרי מחביתא ואית ביה נ' תמרי אגב אהדדי מזדבן בנ' נכי חדא חדא לחודיה מזדבן בנ' להדיוט משלם חמשים נכי חדא להקדש משלם חמשים וחומשיהן משא"כ במזיק דלא משלם חומשא דאמר מר איש כי יאכל קדש פרט למזיק אלמא מזיק מחומשא לחוד הוא דפטור אבל בקרן חייב ונ"ל דההיא מדרבנן אבל מדאורייתא פטור דכי יאכל קדש אמר רחמנא פרט למזיק ותרומה דחייב בקרן היינו משום דהו"ל ממונו של כהן. ותנן נמי במתניתין דפרקין (ט, ב) נכסים שאין בהם מעילה לאפוקי קדשים שיש בהן מעילה שאינו משלם את הנזק ולא אקרן בלחוד קאי אלא אכלהו נזקין דמתניתין ואיתא

נמי בהדיא בירושלמי דגטין בריש פרק הניזקין שמין להם בעידין (ה"א) ק"ו להקדש א"ר אבא בר פפא קומי ר' יוסי מה אנן קיימין אם (להכשיר) [להכשר] נזקין הדא היא דתנן (לז, ב) שור רעהו ולא שור של הקדש ואם לנזק גופו הדא היא דתני ר' חייא נזקין להדיוט ואין נזקין לגבוה אלא כי כן קיימין באומר הרי עלי מאה מנה להקדש ואע"ג דהתם מוקמינן לה הרי עלי מנה להקדש והכא דחי ליה להוא טעמא משום דלא יהיה אלא בעל חוב במאי דפליג פליג ובמאי דלא פליג ראיה הוא. וה"נ משמע במס' מעילה בפרק הנהנה (יט, א) דאמרינן אקשיה רחמנא לתרומה מה תרומה כי יאכל פרט למזיק אף ההקדש כל מידי דבר אכילה כי מזיק ליה פטור משמע פטור לגמרי. והא דקאמר מידי דבר אכילה לאו דוקא דה"ה כל מילי וכדפירש התם רש"י ז"ל דמשום דתרומה לא שייכא אלא במידי דבר אכילה נקט האי לישנא ותדע עוד שהרי פטר אפילו שור פסולי המוקדשין בבור מדכתיב והמת יהיה לו וכן שאר קדשים והא דאצטריך קרא למעוטי שור פסולי המוקדשין משום דאיהו קרן חייבו דשור רעהו קרינן ביה הוא ונפדה ומותר באכילה להדיוט ולפיכך אצטריך למפטריה בבור.

דף ז.

ועוד מאי ק"ו. כלומר אם איתא דר"ע כר' שמעון בן מנסיא אמאי אצטריך למימר ק"ו בהא דהא ר' שמעון בן מנסיא קרא קא דריש דכתיב את שור רעהו אבל להקדש לא שנא תמה ולא שנא מועדת משלם נזק שלם ובגטין פרק השולח כתבתי בשמוע' זו יותר.
מי שהיו לו. לאו בתים ממש שהי' דר בהן מיירי בסוף מס' פאה (צט, ב) דאין מחייבין למכור ביתו וכלי תשמישו אלא אם יש לו בתים אחרים שאינו דר בהם.
מאכיליו מעשר עני עד מחצה. י"מ כגון שיש לו קרקע ק"ק ומי שיש לו קרקע ק"ק אינו נוטל לקט שכחה ופאה וזה אינו מוצא למכור קרקעותיו אלא בזול אעפ"כ אם לא מצא מהן אלא מאה זוז לא יטול אלא עד מחצה כלומר אם אינו מוצא למכור אלא בצ"ט נוטל אפילו אלף זוז בבת אחת ואמרינן היכי דמי אילימא דזולא ארעא דכ"ע ודידיה נמי זול בהדייהו אפילו טובא נמי ליספו ליה שהרי אין לו ק"ק זוזי אלא דאייקר ארעתא דכ"ע ודידיה איידי דנפיק ועייל אזוזי זיל אפי' פורתא נמי כלומר אף אם אינו מוצא מהם המחצית אלא פורתא לא ליספו ליה דאיהו לאו עני הוא דקרקע דשוה ק"ק אית ליה אלא דאיהו אפסיד אנפשיה דעייל ונפיק אזוזי ומרא' עצמה דחוק למעות. והריא"ף ז"ל גריס איפכא ברישא גריס אפילו טובא נמי לא ליספו ובסיפא אפילו פורתא ליספו ליה ולאו כמי שאין לו אלא ר' זוז אלא אפילו אית ליה טובא נמי אלא שאינו מוצא למכור

אלא א"כ נזלזל בהם יותר מן המחצית בדמיהם אי דזול כלהו ארעתא דכ"ע אפילו הוזלו הרבה לא ליספו ליה דמ"מ עשיר הי' ולא מחמת דחקו למעות מזלזלין בנכסיו אבל אי דכ"ע יקירין ודידיה מחמת דוחקו למעות אצטריך לזלזולי עני הוא זה ואפילו שאינו צריך לזלזל בנכסיו אלא פורתא כלומר אפילו פחות מן המחצית ליספו ליה.

דף ז:

יש ספרים דגרסי: **ואמר לי' הב זבורית טפי פורתא או עידית בציר פורתא**. ויש מעבירין קולמוס על גירסא זו ולא גרסי אלא זבורית טפי פורתא דהא טעמא קא אמרינן א"כ נעלת דלת בפני לווין ולא תקנו עידית לבעל חוב משום נעילת דלת אלא בינונית בלבד. והראב"ד ז"ל קיים הגירסא ואמר דכי לא תקינו לבעל חוב בעידית ה"מ בזמן שהלוה רוצה לעכב העידית לעצמו אבל בזמן שמראה שרוצה למכור לאחרים אלא שממתין עד ניסן דיקרן ארעא דהא אי לא שקיל כיוקרא דלקמיה קאמר ליה דכל כה"ג אי לא יהיב ליה איכא משום נעילת דלת והגירסא האחרת נראית עיקר.

הא דבעא רב שמואל בר אבא מאקרוניא כשהן שמין בשלו הן שמין או בשל כל העולם הן שמין. לאו למימרא דאי בשל עולם שמין מחייבין אותו לקנות עידית דעלמ' (לית ליה) דהא תני אין לו אלא זבורית כולן גובין מן הזיבורית ואע"ג דמאות' ברייתא הוו אתו למידק דבשל עולם הן שמין. אלא ה"ק ליה אית ליה בינונית כבינונית דעלמא וזיבורית כזבורית דעלמא אי מגבינן לבעל חוב (מעתה) [מאותה] בינונית דהא בשל עולם בינונית היא ואי בשלו הן שמין הויא לגבי דידיה עידית ובינונית וזיבורית ובינונית דידיה כעידית וזבורית דידיה ואשה וב"ח מזבורית דידיה ואי בשלו הן שמין הני נזקין כעדית שלו וב"ח בבינונית ואשה בזבורית.

אליבא דר' ישמעאל לא תיבעי לך. כלומר דכיון דאמר ר' ישמעאל דאפילו שויא זיבורית דמזיק כעידית דניזק לא יהיב לי' אלא מזבורית דידים אלמא לעולם להקל.

דף ח.

לא דכ"ע בשל עולם הן שמין ולא קשיא כאן שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא כאן שהיתה בינונית שלו כעדית דעלמא. הכי גרסינן, ויש נסחאות אחרות וזו הנכונה והעולה כהוגן: רבינא אמר דכ"ע בשל עולם הן שמין והכא בדעולא קא מיפלגי וכו' מר אית ליה דעולא ומר לית ליה דעולא. אית ספרים דגרסי הכי ויש מי שפירש לגירסא זו דכ"ע בשל עולם הן שמין וכגון שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא והא דתניא

ניזקין בבינונית וב"ח (וכתובות) [וכתובת] אשה בזיבורית לית ליה תקנתא דעולא דהא כי תקינו רבנן בעל חוב בבינונית הני מילי היכי דאית ליה עידית ובינונית וזיבורית (לחודייהו) דקיימא עידית קמיה אבל בדלית ליה אלא זבורית ובינונית לחודייהו לא תקינו רבנן.

והראב"ד ז"ל הקשה שאין (כן לשון) [בלשון] הגמרא מר אית ליה תקנתא דעולא אלא מר אית ליה דעולא ועוד כי התקנה לא היתה דעולא אלא מן המשנה וכדתנן בפרק הניזקין (גיטין מח, ב) ועולא לא בא אלא לפרש כי דבר תורה (לזיבורית) [בזיבורית] ועוד קשה דאנן קי"ל דבשלו שמין כרב נחמן דאמר הכי בכתובות (קי, א) ואיך נפרש דברי רבינא דהוא בתרא דלא כהלכתא והוא ז"ל פירש דה"ג דכ"ע בשלו הן שמין והכא בשלא היתה לו עידית מעולם ובדעולא קא מיפלגי מ"ד ב"ח בזיבורית אית ליה דעולא וכיון דנעשית אצלו בינונית כעידית מוקמינן ליה מדאורייתא א"נ אתקנתא דהא זיבורית (ואילו) [אצלו] נעשית בינונית. ומ"ד ב"ח בבינונית לית ליה דעולא אלא אית ליה דר' שמעון דאמר בגטין בריש פרק הניזקין (גיטין מט, ב) מפני מה אמרה תורה ב"ח בבינונית כלומר אע"פ שהיה ראוי לגבות מן העידית מפני שגמל עמו חסד אלא שלא יראה אדם שדה נאה לחברו ויאמר אלך ואלונו כדי שאגבנו בחובי הלכך אע"פ שזה נעשית לו הבינונית כעידית גובה ממנה שאין כאן חששא דאקפוץ ואלונו שהרי עידית כזו מצויה הרבה לקנות ואוקימנא ליה אדיני' וקי"ל כעולא דרבא דהוא בתרא סבירא ליה כותיה בפרק הנזקין (גיטין נ, א) והלכך ב"ח בזיבורית כן כתב הרב ז"ל.

מה דרכו של עני להוציא פחות שבכלים. וא"ת והא אמרינן כל מילי מיטב הוא ואפילו סובין וי"ל כיון דאמר רחמנא יוציא עליך ודרכו להוציא פחות שבכלים כאן הודיעך שאם מגביהו קרקע אף מגביהו איזו מהן שירצה ואפילו מזיבורית.

מדאמרינן: **מכרן לאחד או לשלשה בני אדם כאחד כלן נכנסו תחת הבעלים**. כלומר ובניזקין בעידית וב"ח בבינונית וכתובות אשה בזיבורית איכא למידק מן הלקוחות היכי גובה והא מלוה על פה הוא ואינו גובה מן המשועבדין וי"ל כגון שעמדו בדין קודם שמכר דהעמדה בדין כשטר דמי' א"נ י"ל דניזקין איתנהו טפי ממלוה גובין אפילו ממשועבדין למ"ד שעבודא דאורייתא ואנן קי"ל הכי. ועוד נ"ל ראיה מדאמרינן לקמן בפרק המניח (לג, ב) גבי שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים האי נמי קלא אית ליה דכיון דנגח תורא נגחנא קרו ליה וכיון שכן אגב האי קלא נפיק למה שהזיק.

אין לו גובה מלפניו. אמר ריב"א ז"ל שאם באו כולם בבת א' כל הקודם בשטר גובה מן האחרון ופעמים שהנזקין גובה מן הזבורית וכתובת אשה מן העידית כיצד הרי שהיו

הניזקין קודמין וכתובת אשה מאוחרת ומכר עידית ושייר זיבורית ואח"כ מכר זבורית הלכך ניזקין הקודמין גובה מן הזיבורית שבאחרונה וכתובה המאוחרת מן העידית.

השתא מכר לג' דאיכא למימר דחד מנייהו קדים וכו'. קשיא לי כיון דכלהו שטרי נפקי מחד יומא האיך אפשר לומר דחד מנייהו קדים (וכו') דהא אפילו כתב ומסר לאחד בבקר וכתב ומסר לשני בערב כולן לא קנו עד סוף היום לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי וכדאיתא בפרק מי שהי' נשוי (צד, א,ב) ומ"מ (כדעת) [לדעת] מי שפוסק אפי' בשאר שטרות עדי מסירה כרתי משכחת לה דדלמא כתב ומסר לאחד בבקר ולאחד בערב וכדאיתא נמי התם בפרק מי שהיה נשוי אבל לדעת הפוסקים כר' מאיר בשאר שטרות וכר' אלעזר בגטין לבד היכי משכחת לה וי"ל בשטרי אקנייתא דלכ"ע משעת קנין קנו.

וכן אמר רב ששת בשקנה עידית באחרונה. קשיא לי היכי אפשר לאוקמא ברייתא בהכין דא"כ כולן גובין מן האחרונה וכ"ת דהא דהדר אקשי עליה הכי וכדאמר ליתו כולהו וליגבי מן העידית מ"מ רב ששת (דקרי לה מאי קרי לה) [ודקארי ליה מאי קארי ליה] ועוד דמשמע דאכתי אתי לאוקמי להאי פירוקא מדקאמר משום דאמר להו אי שתקיתו שתקיתו ואי לא מהדרנא לשטרא דזיבורית למאריה ואזליתו ושקליתו כלהו מזבורית ואי איתא אכתי ברייתא דקתני כולן נכנסו תחת הבעלים היכי משכחת לה ובריייתא דינא קתני ולא פשרה ומסתברא לי דרב ששת סבר דכל שמכר לאחר ואפילו בזה אחר זה יכולין כולן לומר לו שעבודן גבי דידך הוא אקם דינא בהדך כדמעיקרא והלכך מדינא כולן גובין כדינן אלא למאי דאקשינן (מדיליה) [מדיניה] דחד כדינא דתלתא ולגבו כלהו מן העידית שבאחרונה ולבטל דינייהו קמא קאמר ליה אלו באו לבטל דינא קמא ולשקול (מי שקלי) טפי מדינייהו אדרבה מצי למימר להו כיון דלא ניחא לכו בדינא קמא אף אנא מהדרנא שטרא דזבורית למאריה ולא קאמר אהדר שטריה למרייהו כדאמר גבי ממי שאבדה לו דרך שדהו (קט, ב) והכא נמי הול"ל הכא דבהכי מיתוקמא טפי שפיר ברייתא וכדבעי לוקח נמי לאגבינהו לכלהו כדיניהו (קמאי) [קמא] אלא דמלתא בעלמא הוא דקאמר להו אי בעיתו למישקל טפי מדינייכו אהדר שטר זבורית ושקליתו בפחות מדינייכו והדר אקשי הא ודאי לא אפשר לאוקמי ברייתא בהכי דאי איתיה למוכר ומצי לוקח למהדר שטרא למאריה ודאי לא שקלו כלהו אלא מזבורית כאלו אהדר שטריה למאריה אלא ברייתא לא מיתוקמא לעולם בדאיתי' למוכר אלא בדשכיב ושביק יתמי דלא מצי למימר הכי והדרא קושיא לדוכתא דאקשי מאי שנא לשלשה ומאי שנא לחד כנ"ל, ואפשר דדיניה דרב ששת דינא דלא אפשר ליה

ללוקח לגרוע דינייהו בטענה מהדרנא שטרא למריה דלא אשכחן (לה) [ליה] בעלמא אלא לאוקמי דינא ולא לגרועי וכן גבי מי שאבד לו דרך שדהו בחד דאתי מכח ארבעה דכי אמר לי ללוקח ארעאי גבי דידן היא מהדר ליה לוקח מאי אפסדתיך אי לא שתקת מהדרנא שטרי למרייהו ותיקום דינך ובריתא לרב ששת שפיר מיתוקמא בהכין אלא דמאן דדחי ליה סבר דאפילו לגרועי דינייהו מצי אמר וכמ"ד הדר דינא ואפילו תמצא לומר דקי"ל כרב ששת וכמ"ד קם דינא אפ"ה מקשי' כעין הניחא למ"ד קם דינא אלא למ"ד הדר דינא וכדבעינן לאוקמי פלוגתייהו כאדמון וחכמים בפרק החולץ (יבמות לז, ב) וכן פליגי בה אמוראי התם מאי איכא למימר ובהאי נמי מיתרצא ההיא דאמר רבא לקמן בראובן שמכר שדה לשמעון והלך שמעון ומכר שדה אחת ללוי דאי לא אמרינן הכי אף ההיא דרבא לית לה אוקימתא אלא דוקא בדיתמי כמו שאכתוב.

הא דקאמר: **אי הכי בנזיקין נמי נימא הכי**. לאו דוקא אלא לב"ח נמי מצי לדחויי (הכא) [הכי] לגרועי מדיניה דלא ליגבי ולא מצי ב"ח למימר ליה לכי (מהדר) [תהדר] דהשתא נמי מגרעת לי ולא יהבת לי אלא זיבורית דכל היכא דמצי למיהדר דיניה כאלו אהדר וכההוא דמי שאבדה לו דרך שדהו דלא מצי למימר ליה לכי תהדר והכא דקאמר אי הכי ניזקין נמי לרבותא נקטיה לומר דאפילו למי שדינו ליטול מן העידין יכול לדחות אצל זיבורית בטענה זו כ"ש לב"ח וכ"ש לאשה וא"נ משום דמעידית סלקינן (דדייניגן נזיקין) [דדינא דנזיקין] מיניה ומיני הוה בעי לוקח למיהב להו קאמר ליה אי הכי אפילו הנזקין לידחייה בטענה זו.

דף ח:

אלא הב"ע ביתמי דלאו בני פרעון נינהו. נ"ל דה"פ ביתמי קטני עסקינן דלאו בני פרעון נינהו עד שיגדלו דאי ביתמי גדולי הוה ליה למימר הכא ביתמי עסקינן דלאו בני פרעון נינהו דהשתא הוה משמע דכולהו יתמי לאו בני פרעון חוב של אביהן הן ועוד דאם איתא היכי קאמר דלאו בני פרעון נינהו והא קי"ל כרב נחמן דאמר (ב"ב קכה, א) יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן ב"ח חוזר וגובה אותה והא ודאי בפרעון קאמר וא"נ אבטל המקח דאי לא מאי מהדרינא שטרא דקאמר ויתמי דקאמר בכה"ג קאמר כלום מהדרנא לה לדידהו בחובת אביהם ועוד דאי לא למה ליה למימר דלאו בני פרעון נינהו לימא אלא בדשכיב א"נ בדיתמי עסקינן דודאי פשיטא דכל דקנו יתמי מדידהו או דנתן להם במתנה אין ב"ח דאביהן גובה מהן אלא ודאי כדאמרן דביתמי קטני עסקינן ושגבו בחובת אביהן קאמר ואלו היו גדולים הי' יכול לדחותה בטענה זו לדעת המקשה אבל עכשיו שהם

קטנים ואינם בני פרעון אינו יכול לדחותם בכך דאפילו החזירה עליו הן חוזרין ושעבודא עליה דידיה רמיא ונ"ל דמהא שמעינן דאי שכיב לוה ושבק בני חרי ביד יתומים קטנים דלאו בני פרעון נינהו השתא ושביק לקוחות מלקוחות גבי ולא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות ממנו דהשתא מיהא לא מצי לגבות (הימנו) [ממנו] והו"ל כאשתדיף בני חרי דגבי ממשעבדי וכבר כתבתי יותר מזה בסוף פרק גט פשוט בס"ד.

ולא אמרן אלא דזבין בינונית אבל זבין עידית וזבורית א"ל להכי טרחי וזבני ארעא ארעא דלא חזיא לך. וא"ת היכי דמי אי לא שביק בינונית גביה מאי קאמר להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך הא ודאי חזיא ליה דהא ליכא בינונית ואי שביק בינונית גביה למה ליה טעמא דלהכי טרח וזבני דמשמע טעמא דלא חזיא ליה הא בינונית דחזיא ליה רצה מזה גובה רצה מזה גובה והא ליתא דהא אמרינן ולא אמרן אלא דלא שייר בינונית דכותה גבי שמעון אבל שביק בינונית דכותה גבי שמעון אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו וי"ל דודאי בדשייר בינונית גבי שמעון ואפ"ה טעמא דמצי אמר ליה להכי טרחי וזבני ארעא דלא חזיא לך דאי לאו הכי מצי למימר ב"ח דראובן אי הוה זבורית גבי שמעון לא הוה מצי שמעון לדחות אצל הבינונית דטפי הוה ניחא ליה זבורית טפי פורתא כדאמרן לעיל אבל בזבן בינונית ושבק בינונית דכותה גבי שמעון מצי אמר ליה מה מכר ראשון לב' כל זכות שתבא לידו ואלו הוה גבי שמעון מצי לדחות אצל אותה בינונית.

הא דאמרינן א"ל הנחתי לך מקום לגבות ממנו. לישנא דלאו דוקא הוא דלא מצי למימר הכי אלא בזמן שיש בני חורין אבל הני תרוייהו משועבדין נינהו וכי שייר נמי בינונית גבי שמעון לא מצי מדחי ליה בהנחתי לך מקום אלא לישנא בעלמא הוא דקאמר ועיקר טעמא משום מה מכר ראשון לשני הוא וכמו שכתבתי וא"ת ואפילו זבן בינונית ולא שייר בינונית דכותה גבי שמעון היכי גבי מלוה לימא ליה אלו הוה בינונית וזבורית גבי שמעון הוה מצי לדחויי אצל זבורית משום דאי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא דזבורית למריה ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וי"ל דהכא נמי בדיתמי דלאו פרעון נינהו ואינו מחוור בעיני דאין דרכן של אמוראים לסתום אלא לפרש והיה לו לומר ושכיב ראובן ושביק יתמי ואפשר דמימרי' דרבא בתר ההיא ברייתא אמרה ובתרה גריר. ולפי מה שכתבתי למעלה דאין אומרים כן לפחות דינא דמעיקרא אתי שפיר טפי וכמו שכתבתי למעלה.

הא דאמר אביי: **ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ובא ב"ח וקא טריף לה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן לאשתועיי דינא עמיה**. נפקא מיניה להיכא דשוייה ניהליה

אפותיקי וכמ"ד אי אית ליה זוזי ללוקח לא מצי מסלק ליה בזוזי וראובן מצי מסלק ליה אי נמי בשהשביחה לוקח וכבר כתבתיה בארוכה בפרק קמא דמציעא (יד, א).

דף ט.

והא דאביי דיצאו עליה (**עסיקני**) [**עסיקין**]. כשהחזיק אחר שיצאו עליה (העסיקני) [העסיקין] קאמר ומש"ה לא מצי למהדר ביה דכיון דלא חש לעסיקין ודש אמיצרי לראות מה היא צריכה כבר גלה בדעתו דניחא ליה בה אע"ג דאית עליה עסיקין אבל אם לא החזיק בה לאחר מכאן אע"פ שדש אמיצרא קודם שיצאו העסיקין יכול לחזור בו ודוקא כשלא החזיק בה חזקה גמורה בנעל וגדר ופרץ שהן החזקות שנשנו בפרק חזקת הבתים (ב"ב מב,א) אלא שהלך בשדה לראות מה היא צריכה והיינו דנקט הכא דש אמצרי ויש בזה מפרשים רבים בענינים אחרים וכמדומה לי שזה הנכון.

ורב הונא אמר אי כסף או מיטב. רב הונא לאיפליגי אההיא דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתא דאינהו אמרי כל מידי מיטב הוא ואתא הוא למימר דלעולם יהיב ליה מיטב שדהו או כסף כל היכא דאית ליה או האי או האי אבל אי לית ליה לא מחייבינן ליה למטרח ולזבוני.

פשיטא האי ברא והאי לאו ברא. איכא למידק מאי פשיטא דהא אמר שמואל שאם נטל חלק של אחד מהם (יותר) [ויתר] וי"ל דשאני התם דכיון דכל חד וחד לקח קרקע (יותר) [ויתר] על חלקו דמימר אמר אי אתי וטריף מאחי לא הדר עלי והלכך גמרי לחלוק לגמרי ושלא לחזור אחד על חברו אבל הכא חד נטל כספים ואלו בא ב"ח לא מצי למגבי מיניה דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי אנן סהדי דלא עלתה על הדעת שיהא שעבודו של ב"ח על זה ולא על זה שאין אחד מהם מקבל על חלקו אחריות בעל חוב.

האי שמעתא **דשני אחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם** דפליגי בה רב ושמואל ורב אסי כבר כתבתיה בארוכה בשלהי בית כור (ב"ב קז, א) בס"ד.

דף ט:

מהא דאמרינן אלו מתרמי ליה תלתא מצות יהיב כוליה ביתיה. משמע דאפילו למצוה עוברת כאתרוג וסוכה לא מחויב הוא לתת אפילו שליש ממונו. וזה תימא האיך לא נתנו דמים למצוה עוברת וכתב הראב"ד ז"ל כדי שלא יבוא לידי עוני ויפיל עצמו על הציבור וכמו שאמרו (פסחים קיב, א וע"ש) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות וכן אמרו (כתובות נ, א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שהעוני כמיתה ומ"מ לא כמיתה

ממש מאמר הרב שלא אמרינן אלא במצות עשה בשב ואל תעשה אבל במצות לא תעשה אפילו כל ממונו.

עד שליש משלו מכאן ואילך משל הב"ה. כלומר עד שליש נותן ומוציא בעולם הזה משלו ונוטל שכרו לעולם הבא דשכר מצות בהאי עלמא ליכא אבל מכאן ואילך אינו מוציא משלו אלא משל הקב"ה שהוא יזמין לו ריוח בעולם הזה.

אילימא בשור קשור ובור מכוסה. כלומר קשור כראוי ומכוסה כראוי דאי לא מאי עביד ואמאי פטור ומאי (קאי) [קא] מתמה דכותה גבי אש שמסר לו גחלת מאי שנא הכא ומאי שנא הכא כלומר דבין הכא ובין הכא הוה לן למפטריה ומוקי בשור מותר ואש שמסר לו שלהבת וא"ת אי קשור ומכוסה כראוי היכי מסיק משום דשור עביד לנתוקי ובור עביד לנתורי והא אנן תנן (נב, א) כסהו כראוי פטור וי"ל דדרכיה לנתוקי ולנתורי לא מעצמן קאמר אלא ע"י אלו שמסרן להן שמשמשין להן דדרכן לשחק בהן משא"כ בגחלת שאין דרכן ללבותה (וכשמסרן) [וכשמסרה] לאו מגרע גרע (בשמירתן) [בשמירתה] לדעת ר"ל ואפילו לר' יוחנן דפטר אפילו כשמסר לו שלהבת משום דצוותה דחרש קא גריס וה"ה בשור קשור ובור מכוסה דפטור משום דמעשיהן של אלו גרמו אבל בשור מותר ובור מגולה חייב שהוא לא שמרן יפה ושמירתן של אלו אינה כלום וכי נקט שמסרן לחרש שוטה וקטן כ"ש אם לא מסרן להני כיון שהשור מותר והבור מגולה.

חומר בשור מבבור. האי שור דכולה שמעתין היינו קרן ולא רגל ושן ותדע לך מדקאמר חומר בבור שהבור מועדת מתחלתה משא"כ בשור ואלו רגל ושן מועדין הן מתחלתן ועוד מדלא תני בחומר בבור וחייבת ברשות הרבים ועוד מדקאמר שהשור משלם את הכופר ושלשים של עבד ואלו ברגל פלוגתא דאביי ורבא היא לקמן בפרק שור שנגח ד' וה' (מא, א).

הא דקאמר: **חומר בשור מבבור שהשור משלם את הכופר משא"כ בבור**. איכא למידק מאי טעמא לא ניליף משור מה שור שאינו מועד מתחלתו משלם בור שמועדת מתחלתה לא כ"ש וא"ת איכא למיפרך מה לקרב שכונתו להזיק רגל יוכיח דאסיקנא לקמן בפרק כיצד הרגל בסופו (כו, א) דאיכא כופר ברגל וא"ת דאיכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן בעלי חיים ודרכן ליילך ולהזיק הא ליתא (דהא משמע דילפינן כופר כופר ולא פרכינן) דהא כופר ברגל מקרן ילפינן לה בכיצד הרגל ולא פרכינן מה לקרן שכן כונתו להזיק וה"נ לא לפרוך ליה מכונתו להזיק ולא מדרכו ליילך ולהזיק. תי' התוס' דהיינו טעמא באש ובור שאי אפשר לחייב בהן את הכופר דכתיב אם כופר יושת עליו ודרשינן עליו ולא על הבור ולא על האש כדדרשינן מיניה בסוף כיצד הרגל (שם) ולא על האדם

וא"ת כיון דממעטינן בור מן הכופר מדכתיב עליו ל"ל בבור שור ולא אדם ת"ל מעליו וי"ל דאצטריך לפטור אפילו מדמים משום דיש פטור מכופר וחייב בדמי' השור שנגח את העבד כדאיתא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (מג, א,ב) ועוד י"ל דאצטריך שור ולא אדם למיפטר ביה עבד ערל של ישראל וע"כ צריכין אנו לומר כן דאי לא תיקשי לן למה לי למעוטי גבי בור שור ולא אדם ת"ל מוהמת יהיה לו דדרשינן (נא, א) שהמת שלו יצא שור פסולי המוקדשין שאינו שלו דאסור להאכילו לכלבים ואדם מת נמי אסור בהנאה כדאמרינן במס' ע"ז פ' אין מעמידין (ע"ז כט, ב) מדכתיב גבי מרים ותמת שם מרים וילפינן שם שם מעגלה ערופה אלא שיש לומר דאצטריך שור ולא אדם לאיפטורי נכרי הקנוי לישראל שמותר בהנאתו דלא ילפינן ממרים אלא בן ברית כמוהו. ומיהו בקושיא זו תירצו עוד בתוס' דאי משום והמת יהיה לו לא הוה מפטר בור באדם דההוא קרא דוהמת יהיה לו בשוורים קא משתעי קרא דקאמר ישלם שור תחת השור ובההוא דקאמר שור תחת השור הוא דקאמר והמת יהיה לו כלומר באיזה אני מחמיר בשור שהוא לאחר מיתה של בעלים לאפוקי שור פסולי המוקדשין ותדע מדפריך עלה בפרק הפרה (נג, ב) ואיפיך אנא כלומר דוהמת יהיה לו דכתיב גבי שור נדרוש למי (שהמיתה) [שהמת] שלו והמת יהיה לו דכתיב גבי בור נדרוש ללמד שפחת נבלה לבעלים והיכי מצי למימר הכא שיהיה השור פטור בכל מי שאין (המיתה) [המת] שלו והלא בדידיה כתיב בהדיא דמשלם ביה האי קרא קאי ובירושלמי מצאתי שממעט אדם מוהמת יהיה לו דגרסינן התם (ב"ק פ"א ה"א) א"ר הילא (צורך) [צריך] הוא שיאמר בכל אחד ואחד השור מלמד על כלהון שהבעלים מטפלין בנבלה דכתיב והמת יהיה לו וכתיב בבור והמת יהיה לו תניא ר' ישמעאל אומר יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצא אדם שאין לו הניה ממתו.

דף י.

שייר טמון. כלומר שישנו בקרן ובבור ואינו באש ופרש"י ז"ל אם בעט (בקרן) [שור] בשק מלא כלים ושברן א"נ שק מלא תבואות שנפל לבור חייבין וליתא דכל מידי דלאו בעלי חיים ככלים לגבי (שור) [חמור] וכלהו ממעט מחמור וכדאמרינן בפרק הפרה (מח, ב) גבי נפל לבור והבאישו מימיו לאחר נפילה שהוא פטור משום דהוי שור בור ומים כלים.

ליחכה נירו וסכסכה אבניו. יש לפרש משא"כ בבור דלא שייך ביה היזק ניר ואבנים ויש מקשים דכל דלא שייך ביה לא מיקרי חומרא מיהו מן הירושלמי שכתבתי למעלה נראה

שהוצרכו הקרקעות להוציא (נזקי) [מנזקי] בור מוהמת יהיה לו אלא שזה ודאי קשיא שאם אי אפשר למצוא נזקי בור בקרקע שאינו מטלטל למה הוצרך הכתוב למעטו ואולי אם מחמת בורו נפלה כותלו של חברו וצ"ע וי"מ לאתויי ליחכה נירו דחייב אע"פ שאין רגילות שהזיק אש בנירו ובאבנים משא"כ בבור דפחות מעשרה פטור מן המיתה לפי שאין עשוי להמית בפחות מעשרה ולענין מה שמנה כאן בברייתא שיש בזה מה שאין בזה הוא תימא מפני מה מנה אלו והניח אותן שיש במשנה נראה שכל אותן שבמשנה נכללין באלו דהא קתני בברייתא שדרכו לילך ולהזיק וכלל בו שיש בו ר"ת וכונתו להזיק דלא שייך בבור והראב"ד ז"ל יש לו ענין אחר בזה ואינו מחוור כל הצורך לפי שהוא פירש שלא שנה בברייתא כחות ומדות הנזיקין (שראו) [שראוי] כל אחד להתחייב עליו אלא חומרות וחלקו הלכות וצריך לדחוק בזה הרבה לפי ששנה בברייתא שדרכו לילך ולהזיק וכן בבור שתחלת עשייתו לנזק וכל אלו מדות וכחות ולא חומרות.

ותו ליכא והא איכא מסר שורו לחמשה בני אדם. איכא למידק מאי קא קשיא דאפילו איכא טובא כי רוכלא אזיל ומחשיב וי"ל דמשום דמוקי לה דלא כר' א"נ ככ"ע למיתה ולא לנזיקין קא קשיא ליה דהא איכא אחרים לנזקין וככ"ע וקשיא לי דהא בסוף שמעתין אקשינן מההיא דתניא הכוהו עשרה בני אדם וההיא למיתה ולא לנזיקין וכר"י ודלא כרבנן ונ"ל דהתם ה"ק מדלא משכחת לה בעלמא בנזיקין ככ"ע מוקמת לה בחופר בור ודלא כר' ואמאי לא (מוקי) [מוקמת] לה בשהכוהו עשרה בני אדם ואהדר ליה כיון דעל כרחין מוקמינן לה בנזיקין וכרבנן וההיא בקטלא ויחידאה וא"ת אכתי אמאי לא אוקמה בנזיקין ואפילו לרבי וכגון שחפר הראשון בור רחבו יתר על עמקו ובא אחר וסיירו וכיירו עד שנעשה עמקו יתר על רחבו דבכי הא אפילו ר' מודה דשני חייב והראשון פטור לגמרי וי"ל דבכי הא לא מיקרי מכשיר מקצת נזקו אלא האחרון הכשיר כל נזקו.

הא דאמרינן: **אלא דבלאו איהו מינטר מאי קא עביד**. לאו לפוטרו לגמרי קאמר דאיהו נמי נעשה שומר עליו וכולן הכשירו נזקן והו"ל כחופר בור י' ובא אחר והשלימו לכ' ובא אחר והשלימו לל' דכולן חייבין כדתניא לקמן בפרק הפרה (נא, א) ואע"ג דבלא האחרונים הוה מתה אלא ה"ק מאי קא עביד שישלם את הכל והאחרים פטורים וכן כל מאי קא עביד אם באנו לפרש מאי קא עביד לשלם את הכל אבל משלם הראשון וכי אפשר לומר שאם השליך קיסם במדורה גדולה שיתחייב בכך י"ל דלא אמרו אלא במרבה (חבלות) [חבילות] שיש בהם כדי לילך ולהזיק דומיא דההיא דהשלימו לעשרים אבל אם אין בו כח כדי לילך ולהזיק פטור דהו"ל כחופר בור עשרה ובא אחר והשלימו לאחד עשר ובא אחר והשלימו לשנים עשר שהראשון חייב והאחרים פטורין.

דף י:

ואמר רב פפא כגון פפא בר אבא. כלומר שהיה עב ביותר פי' רשב"ם ז"ל דמש"ה נקט פפא בר אבא לפי שהספסלין מושאלין הן מן הסתם לישיבה לסתם בני אדם אבל לא לעבים ביותר כמו פפא בר אבא ולפיכך אם ישבו עליו שאר בני אדם ושברוהו פטורין כמתה מחמת מלאכה וכן מעשה בא לידו ופטרם אבל אם ישב עליו פפא בר אבא ודכותיה חייב ולפי דברי הרב ז"ל הא דאמרינן דאמרי ליה אי לאו את הוה יתבי' פורתא וקיימי' למה להו למימר הכי דמשמע שאלו נשבר מחמת ישיבתם היו חייבים והא אינהו ברשות יתבי ביה ולית להו למיקם מיניה ואם נשבר פטורין ולפיכך נצטרך לומר לפי פירושו של הרב ז"ל דבכלהו אינך נמי כפפא בר אבא, אבל ר"ת אחיו ז"ל פירש דכולן ישבו בו שלא ברשות, דאינו מושאל מן הסתם אפילו לשאר אנשים, ולא נקט פפא בר אבא אלא לאשמועינן דטעמא דברייתא משום דכחו כגופו כדמפרשינן בתרצתא דברייתא. ולפי פירושו נצטרך לומר דרב פפא דנקט פפא בר אבא איהו הוא דקא מקשה ומתרץ לה.

ולימא להו אי לאו אתון בדידי לחודי לא מיתבר כלל לא צריכא דזגא מיזגא עלייהו. ומתוך כבדו לא היו יכולין לקום וא"ת א"כ בחופר בו תשעה נמי ובא אחר והשלימו לעשרה אמאי חייב לימא ליה לראשון אי לאו אתה טפח דידי מאי קא עביד לא היא דהכא הוה להו למיקם דהא אפשר אבל התם לא הוה להו למיעבד מידי.

אל תיקרי ישלמנה אלא ישלימנה. פירוש אל תפרש ישלמנה כולה כלומר חיה תחת זו דהא בדידה קא משתעי כלומר ישלם אותה עצמה ואי אפשר דהא מתה, אלא פירוש ישלימנה ומחמת כינוי שבישלמנה קא דריש הכי אבל בכל מקום שנאמר ישלם או משלם לא מצינן למידק מינ' כלום.

דף יא.

מאי לאו דמר סבר דניזק ומר סבר דמזיק. קשיא לי אם איתא למ"ד דמזיק הני קראי למה לי דאי ליטפל הבעלים בנבלה הא לא צריכא דכסף ישיב לבעליו כתב רחמנא וכדאקשי ליה רב כהנא לרבה וי"ל דודאי הוה להו למימר ליה ולטעמיך הני קראי נמי ל"ל אלא דהרבה פעמים יכול להקשות כן ואינו מקשה וכיון דלא קאי לא דייקינן כולי האי.

ת"ל כסף ישיב לבעליו והמת וכו'. ואחרים כאבא שאול, ותרווייהו אית להו דפחת נבלה דניזק אלא שטורח הנבלה על המזיק.

והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן. פירש"י ז"ל אין שמין אלא ישלם כלי והשברים שלו וכן כתב ר"ת ז"ל דמשלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל וכן בהמה, והשבור נוטלו הגנב או הגזלן וכ"כ ג"כ בשאלתות דרב אחא גאון ז"ל. ולכאורה משמע מהא דגרסינן בפרק השואל (צו, ב) ההוא גברא דשאל נרגא מחבירה ואיתבר אתו לקמיה דרב אמר ליה זיל שלים ליה נרגא מעליא אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי והלכתא כרב כהנא ורב אסי ומהדר ליה תבריה כך היא הגירסא בספרים בפרק השואל ואם הוא מעיקר הנוסחאות ע"כ בגזלן וגנב לא מהדר ליה תבריה דהא דאהדרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב אהדרו אלא דמשום דאיהו הוה דאין לשואל כגנב וגזלן מ"מ לכ"ע משמע לגנב וגזלן דאין שמין לא מהדרי' תברי' ואפשר שהוא (תוס') [תוספת] מידי מגיה ספרים מ"מ מדקאמר זיל שלים נרגא מעליא משמע ודאי לכאורה דנרגא שלם קאמר ולא דמי נרגא. אבל (רש"י) [רבינו שמואל] ז"ל הקשה דהא אמרינן כסף ישיב ואפילו סובין והשתא תשלומין דברשותיה אמר רחמנא כסף ישיב הני לא כ"ש וכדאקשי לי' רב כהנא לרבא ע"כ פירש הוא ז"ל אין שמין לומר דפחת אין לבעלים אלא לגנב או לגזלן והא דאמר ליה רב להוא דשאיל נרגא זיל שלים נרגא מעליא דמי נרגא מעליא קאמר ויש מי שפירש אין שמין לא לגנב ולא לגזלן שאין פותחין להם לומר תנו לבעלים השברים ושלמו את המותר אבל אם טענו מעצמן מקבלין מהן ולשאר הניזקין מיד פותחין להם ב"ד ואע"פ שלא טענו הם והעיקר כמו שפירשו הגאונים ורש"י ז"ל דבגנב וגזלן לא כתב רחמנא כסף ישיב אלא צריך לשלם הגניבה והגזילה כעין שהיו והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם (ב"ק פ"א ה"א) מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים (ע"כ גנובה וגזולה מנין) [עד כדון גניבה גזילה מנין] א"ר בון והשיב את הגזלה אשר גזל כאשר גזל.

לחוש חוששת. כלומר בין בתחלתה בין בסופה (שחושש) [שחוששת] ליום ראשון ואינו מונה אותו מכלל(ה) שבעה לזכר ושבועיים לנקבה ובסוף מניינא נמי חוששת לראשון ואינה מונה ימי טוהר אלא לחשבון יום ראשון.

מאי קא משמע לן דאין שליא בלא ולד. ואין כאן אלא חדא ספיקא אם יצא רובו או רוב ראשו באותו מקצת אם לאו דאי יש שליא בלא ולד הרי יש כאן תרי ספיקי שמא אין שם ולד ואם ת"ל יש שמא אין שם לא (ראשו) [רובו] ולא רוב ראשו.

הכי גרסינן: **סימן ולד באשה וסימן ולד בבהמה**. ולא גרסינן כסימן ולד באשה דאדרבה בבהמה תניא ובאשה לא תנינן דתנן בבכורות בפרק הלוקח בהמה (בכורות יט, ב) סימן ולד בבהמה שליא ובאשה שפיר.

דף יא:

הא דיש מקצת שליא בלא ולד וגזרה מקצתה אטו כולה. לאו דוקא דמשום כולה ליכא למגזר דליכא מאן דטעי בה דאפילו מה שיצא כ"ע ידעי דאסור מן התורה אלא מחמת מקצתו איכא למגזר שאם תתיר מה שנשאר בפנים אע"פ שלא יצא אלא מקצתה יטעו לומר שאפילו יצא רובא מה שבפנים מותר ודבר זה אסור דכל שיצא רובא אפילו מה שבפנים אסור דרובא ככולה אבל לענין טומאה אפושי טומאה לא מפשינן קמ"ל דאין שליא בלא ולד ואין כאן אלא חדא ספיקא.

ואיכא למידק היכי דמי אי ברשות הרבים אפילו בחדא ספיקא טהור ואי ברשות היחיד אפילו אתה מרבה כמה ספיקות טמא וכדתנן כל שאתה יכול לרבות ספיקות וס"ס ברשות היחיד ספיק טמא וי"ל דכולה שמעתין לא לטהרות נאמרה אלא לאוסרה על בעלה.

בכור שנטרף בתוך ל' יום. פרש"י שנהרג דאלו מת מעצמו לא אצטריך לאשמועינן דהא כתיב ופדויו מבן חדש תפדה, אבל נהרג אצטריך לאשמועינן דלא אמרינן אי לא איקטיל הוא חי ולא נפל הוא (ולפריקי) [ולפירקיה] ומתוך פירושו של רבינו ז"ל משמע דכל שנודע (שאין) נפל וכגון שכלו לו חדשיו אפילו מת בתוך ל' פודין אותו וזה תימא דהא ופדויו מבן חדש תפדה כתיב וגזרת הכתוב היא ולא לאפוקי מתורת נפל אלא אפילו קים ליה דכלו לו חדשיו ותדע לך דאמרינן בבכורות בפ' יש בכור (בכורות מט, א) הפודה את בנו תוך שלשים ונתעכלו המעות אין בנו פדוי ואמאי הא איגלי דבשעת פדיון לא נפל היה וא"ת א"כ היכי נפקא לן בשבת (קלה, ב) מהאי קרא דפדויו מבן חדש תפדה דכל ששהה שלשים יום אינו נפל י"ל דודאי אי נפל הוה לא הוה מחייבא תורה לפדותו ומ"מ אפילו קים לן ביה דאינו נפל אינו בר פדיה דגזרת הכתוב היא ותדע דהא אמרינן (שם) כל ששהה שמנה ימים בבהמה אינו נפל דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה ואפ"ה אע"פ דקיל לן ביה דכלו לו חדשיו אינו בר הרצאה כדמוכח בפ"ק דר"ה דגרסינן התם (ו, ב) בכור מאימתי מונין (לה) [לו] שנה מר אמר משעה שנולד ומר אמר משעת הרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום ומוקמינן לה התם בדקים ליה בגויה שכלו לו חדשיו ואפ"ה לא חזי להרצאה עד שמונה על כן פר"ת שנטרף שנעשה טריפה ועדיין חי הוא אלא שדנין אותו כאלו מת והיינו דבמס' מנחות פרק הקומץ רבה (מנחות לג, א) מחייבים מי שיש לו שני ראשים ליתן עשר סלעים דבגולגולת תליא רחמנא ואקשי' עלה מהא דעולא ואלו לדברי רש"י ז"ל האיך אקשה מהא דעולא דנהרג אההיא דחי הוא אלא שהוא טרפה אבל לדברי ר"ת ז"ל אתי שפיר.

מה שעל בניהם ובנותיהן אין שמין. ודוקא בגדי חול אבל בגדי רגל ובגדי שבת שמין והכין איתא בירושלמי בפ"ק דקדושין (פ"א ה"ד) וכתבו הריא"ף ז"ל בהלכותיו.
פעמים אפילו מה שעליהן אין שמין. מ"מ אם מיחו בידו הרשות בידן ושמין מה שעליו.
הני שמעתתא דשומר שמסר לשומר. כתבתיה בארוכה בפרק המפקיד בס"ד.

דף יב.

פרוזבול. חל על הקרקע ואינו חל על העבדים טעמא משום דלא התקינו אלא על המצוי ואין אדם מצוי להלוות את שלו אלא למי שיש לו קרקע, ואע"ג דקי"ל (גיטין לז, א) דאפילו על גבי קרקע כל שהוא כותבין את הפרוזבול משום דלא פלוג רבנן הוא, ועוד דכל שהוא מן הקרקע ראוי לגבות בו חוב מרובה (כקטינה) [כקטינא] דאביי (כתובות צא, ב) דגובין וחוזרין וגובין וכבר כתבתי יותר מזה בגטין בס"ד.
החזיק בעבדים לא קנה קרקע. הא לא אצטריכא ליה אלא אגב סיפא נקטה דקתני החזיק בקרקע לא קנה עבדים וטעמא דסיפא משום [דאין] עבדים נקנין אגב קרקע ואפילו למ"ד עבדא כמטלטלין דמי משום דניידי וכדאיתא בשלהי שמעתין.
והתניא אידך החזיק בעבדים קנה מטלטלין. והשתא הוה ס"ד דקנה באגב קאמר משום דעבדא כמקרקעי דמי.
והלכתא בכפות כלומר בכפות בידים ורגלים אבל אם היה כפות ביד אינו קונה כלומר שהיה תופס בו בחבל אינו קונה דמ"מ עדיין מהלך הוא וחצר המהלכת מיקרי ותדע לך מדקאמר בפ"ק דבבא מציעא (ט, ב) קלתה מינח ניחא ואיהו דקא מסגיא תותא, משמע דאי הוה קלתא מסגיא אע"ג דאגידא ביה ומשתמרת לדעתה, קרינן לה חצר המהלכת ולא קנה. ומדקאמר והלכתא בכפות ולא קאמר בכפות וישן משמע דאפילו כפות וניעור קנה ובפרק הזורק (גיטין עח, א) משמע דכפות וישן בעין דתרתי בעינא שלא תהא חצר המהלכת ושתהא משתמרת לדעתו ולא לדעת החצר דהיינו ישן וכדאמרינן התם נתנו ביד עבדה ישן ומשמרתו הרי זה גט ואקשינן והא חצר המהלכת היא וכי תימא ישן שאני והא אמר רבא כל שאלו מהלך לא קנה עומד ויושב לא קנה והלכתא בכפות אלמא ישן וכפות בעינן. ושמא חזר בו מההיא דאמר ישן ומשמרתו כלומר לא בישן אלא בכפות ואע"פ שאינו ישן או נאמר דה"ק והלכתא בכפות ולפיכך ישן קנה דהרי זה ככפות ואינו דומה לעומד ויושב ומיהו בהלכות גדולות פסקו דישן וכפות בעינן וכן פרש"י ז"ל בפרק הזורק ושם כתבתיה בארוכה. ולדידי קשיא לי אמאי בעי חצר שאינה מהלכת דהא חצר משום שליחות איתרבאי כדאיתא בפ"ק דמציעא ושם כתבתיה בס"ד.

מהא דאמרינן דכולי עלמא עבדא כמקרקעי דמי. ואפ"ה קתני החזיק בקרקעות לא קנה עבדינן שמעינן דאין קרקע נקנה אגב קרקע ועד כאן לא קאמר שמואל קנה י' שדות בי' מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן אלא משום דסדנא דארעא חדא הוא אבל באגב לא וכתבו בתוס' דאפילו אמר קני הסמוך לתחום ואגבו קני קרקע העליון שעל גביו לא קנה ואע"ג דהוא צבור בתוכו. וטעמא רבה ודאי איכא דאגב אקרא דויתן להם [אביהם] מתנות רבות לכסף ולזהב [ולמגדנות] עם ערי בצורות ביהודה אסמכוה ומה התם כסף וזה עם ערים דהיינו מטלטלי אגב ארעא ה"נ בכל אתר מטלטלין אגב ארעא ולא ארעא אגב ארעא.

כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם. אוקימנא והוא שנתן דמי כולן הא לא נתן דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו.

דף יב:

בעי' מטלטלין דלא ניידי. וא"ת והא אמרינן בפ"ק דקדושין (כו, ב) גבי ארונה שקנה סלע סמוך לירושלים ואמר צפונו נתון לפלוני ועמו מאה צאן ומאה חביות וצאן הא ניידי לא קשיא דניידי לדעתן קאמרינן משא"כ בצאן דניידי אדעתא דרועה וא"ת ואפילו בלא טעמא דעבדים ניידי היאך אפשר להיותן קנויין בחזקת קרקעות והא לא שוו תשמישתייהו להדדי והוה לי' כחולשית ומצולה דאמרינן בפרק המוכר את הבית (ב"ב סז, א) החזיק בחולשית לא קנה מצולה במצולה לא קנה חולשית ואקשינן והא אמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כו' ופרקינן שאני הכא דהאי תשמישתי' לחוד כו' וי"ל דכיון דעבדי' עובדים ומפרנסים את הקרקעות חשבינן להו כתשמישתייהו בהדדי וא"נ אפשר לומר דקי"ל דהחזיק במצולה או בחולשית קנה את השניה כלישנא בתרא דרב נחמן כנ"ל וזה יותר נכון.

ולענין פסק הלכה קי"ל כרב נחמן דעבדים כמטלטלין דמו ועבדי היתומים אינן נגבין בחובת אביהם מדין הגמרא אלא מתקנת הגאונים ז"ל ותדע דהלכה דאין גובין דגרסינן בפרק יש נוחלין (בבא בתרא קכג, ב) שלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא הלכה גובין מן העבדים ורב נחמן אמר אין גובין ואמרינן בשלהי שמעתתא דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא (שם קעה, ב) דרש מר זוטרא משמיה דרב שימי בר אשי הלכתא ככל הני שמעתתא דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא. אמר ליה רבינא למר זוטרא דרב נחמן מאי אמר ליה אנן אין גובין (מתני') [מתנינן] לה וכן אמר רב נחמן.

ואיכא למידק היאך אפשר לומר דעבדים כמטלטלין והכתיב והתנחלתם אותם הקישן הכתוב לקרקעות ודינן כקרקע לענין אונאה ושבועה ולדיני השומרים תירצו גדולי הראשונים נוחי נפש דלכל מילי דאורייתא הרי הן כקרקע אבל למילי דרבנן עשאום כמטלטלין אלא שקשה בעיני שא"כ נצטרך לומר דשעבודא לאו דאורייתא דאי דאורייתא אף הן נגבין מן היתומים ואלו אנן קי"ל שעבודא דאורייתא וכדאמרינן בשלהי גט פשוט ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו מלו' על פי גובה בין מן היורשין בין מן הלקוחות מאי טעמא שעבודא דאורייתא וכן פסק הריא"ף ז"ל והוא הביא אותה דאין גובין מן העבדים שבפרק [יש] נוחלין.

ומחיים מי אמר. י"מ דה"ק מדמשני(ת) ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה לא משמע דלעולם כל הקדשים קלים לר' יוסי הגלילי וקודם שחיטה הוי ממונו ואפילו בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה ומתני' דקדושין לא מתקומא כר' יוסי הגלילי אלא דוקא בלאחר שחיטה ואמאי והא בכור מוכרין אותו וכו' ומקדשין בו את האשה ואמ"ר נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה לא וכ"ת דרב נחמן אליבא דרבנן קאמר והא אותביה רבא מדר' יוסי הגלילי דאלמא רב נחמן אף לר' יוסי הגלילי קאמר דאי לא מגברא לגברא לא מותיב ומשני רבינא בבכור חוצה לארץ דקלישא ליה קדושתיה דאין מביאין אותו לכתחלה. ואם איתא דמתניתין דבכור מוכרין אותו חי דלא כרבי יוסי ולר' יוסי מקדשין בו אפילו בזמן שבית המקדש קיים ואפילו בבכור שבארץ אמאי לא שני ליה לרבא הא רבנן הא ר' יוסי הגלילי אלא ודאי קים להו לכלהו דההיא אפילו ר' יוסי היא ואפ"ה אוקימנא דוקא בבכור בזמן הזה דלא חזי להקרבה וכרב נחמן א"נ בבכור בחוצה לארץ אלמא אפילו במחיים משכחת לה לר' יוסי הגלילי ומתניתין דקדושין נמי משכחת לה בבכור ואפילו מחיים ובבכור שבארץ ובזמן שבית המקדש קיים ולפי פי' זה ה"ג אלא בכור שאני דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו כלומר אלא לא משני' כדמעיקרא כאן מחיים כאן לאחר (מיתה) [שחיטה] אלא הכי קא משנינן מתניתין דקדושין בבכור כלומר בכור דארץ ישראל ובזמן דבית המקדש קיים דכולי' בכור דגבוה הוא וכהני משלחן גבוה קא זכו וכן גירסתו של ר"ח ז"ל שכן כתב ופרקי' הכי לא תימא כי א"ר יוסי מחיים אלא הכי קאמר אפילו תימא ר' יוסי הגלילי ושאני מתנות כהונה דמשלחן גבוה קא זכו לפיכך אינו ממונו וכי קאמר ר' יוסי בקדשים קלים שלו כגון זבחי שלמים שלו ע"כ.

וגירסת הספרים אינה כן אלא ה"ג ברוב ספרים קדושת בכור קאמרת שאני קדושת בכור דכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו ולפי גירסא זו איכא לפרושי דה"ק ומחיים מי

אמר דקרינא בהו לעמיתך וממונו הוא לכלהו מילי לנזקין ולקדושין כדקרינן להו ממונו לגבי קדושין אפילו מחיים והלכך מתניתין דקדושין אפילו מחיים היא ובזמן שבית המקדש קיים ובבכור שבארץ ומשני לעולם כדאמרינן ולכלהו מילי ממונו הוא ודוקא בקדשים קלים דידיה אבל בבכור מודה ר' יוסי דאפילו מחיים אינו ממונו דכוליה בכור מתנות כהונה הוא וכהנים כי קא זכו משלחן גבוה קא זכו.

ואותביה רבא לרב נחמן ומעלה מעל וגו'. וא"ת ומנ"ל לרבא דקרא בזמן שבית המקדש קיים י"ל מדכתיב ביה והביא את אשמו לה' איל תמים.

בבכור חוצה לארץ ואליבא דר' שמעון דאמר אם באו תמימים. שנינו בתמורה פרק ואלו קדשים מה בין בכור ומעשר לבין כל הקדשים שכל הקדשים נמכרין באיטלס ונשחטין באיטלס ונשקלין בליטרא חוץ מן הבכור ומן המעשר ובאין מחוצה לארץ חוץ מן הבכור ומן המעשר ואם באו תמימים יקרבו ואם בעלי מומין יאכלו במומן לבעלים א"ר שמעון מ"ט שהבכור והמעשר יש להם פרנסה במקומן הוממו אין צריך לפדות ושאר כל הקדשים אע"פ שנולד להן מום הרי אלו בקדושתן. ופירות יש להן פרנסה במקומן שאם הוממו אין צריך לפדותן ולא להעלותן לירושלים אלא במקומן נאכלין בלא פדיון. וא"ת אמאי לא מוקמינן רבינא כר"ע דאמר שבכור חוצה לארץ אינו קדוש וי"ל דלר"ע פשיטא דחולין גמורין הוא ואפילו בארץ לא יקרב וכדתניא התם ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ד' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהריך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו בא אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ אלמא חולין גמורין הוא ואמרינן התם אנטיגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ואוקימנא כרבי עקיבא.

דף יג.

לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אמוריהן. כלומר ה"ק שאינו גובה מאמוריהן כלל לא מהן דלגבוה סלקי ולא מבשרן כנגדן ואקשי אליבא דמאן אמרה רבא אי אליבא דרבנן פשיטא דהא אמרינן בשדחף שור את חברו לבור אין בעל הבור משלם דונפל שמה שור אמר רחמנא שיפיל מעצמו ולא שיפילוהו אחרים ובעל השור אם תם רביע הנזק ומועד משלם חצי נזק דמיתה לאו משור בלבד היא אלא בשתוף הבור ולפיכך לא משלם אלא חצי נזקו שבנזק ואף על גב דליכא לאשתלומי חצי האחר מבעל הבור לא משתלם מבעל השור והיינו הא דרבא דאימורים ואי לרב נתן דאמר תם בעל השור משלם רביע ובעל הבור שלשה חלקים ומועד זה מחצה וזה מחצה אלמא כל דליכא לאשתלומי מהאי

משתלם מהאי ודלא כרבא ומשני אי בעית אימא רבנן ואצטריך ליה לאשמועינן דה"מ התם דתרי דתרי גופי אבל בחד גופא כי הכא אימא מצי אמר ליה אנא מכל היכא דבעינא משתלמנא קמ"ל וה"ג אימא מצי אמר ליה וי"מ דרבא לגבות מבשרן כנגד האימורין קאמר דכיון דלא משתלם מן האימורין משתלם כנגדן מבשרן ומאי דקאמר אי אליבא דרבנן פשיטא דליתא ואי אליבא דר' נתן פשיטא דהכין הוא ולא צריכא ליה לרבא וכי מתרץ אב"א רבנן ל"ג אימא מצי אמר ליה אלא ה"ג אבל בחד מצי אמר ליה אנא דכל היכא דבעינא משתלמנא וכן נראה דפי' ר"ח וז"ל ואמרינן אליבא דמאן אמרה רבא להא שמעתא דשלמין שהזיקו מחייב רבא מן האימורין מאי דחזי על הבשר אי אליבא דרבנן פשיטא היא ואי אליבא דר' נתן פשיטא היא והראשון כפי שיטתו של רש"י ז"ל ונראה עיקר שאין שיטת התלמוד לומר פשיטא במה שאינו עומד אלא אי אליבא דפ' קשיא.

דף יג:

הא דאמר רב יהודה למעוטי א' אומר שורך הזיק וא' אומר שורך הזיק. לא ידעתי למה תפס לשון זה שאין המחלוקת בין שני השוורים המזיקים אלא בין שניהם לניזק והו"ל למימר שורו הזיק כלומר דכל חד וחד מצי מדחי ליה ועוד קשיא לי למה ליה לתנא לאשמועינן הכי פשיטא דכל חד וחד מצי מדחי ליה.

אפילו נגח ואחר כך הפקיר נגח ואח"כ הקדיש פטור שנאמר והועד וכו'. עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחד מסתברא דלאו כאחד שיהא משעת נגיחה ועד שעת גמר דין מאיש אחד שא"כ אפילו נגח ומת ונפל השור לפני יורשין ועוד היה לו לומר אח"כ הקדיש או מכר אלא משמע עד שיהיו שוין כאחד שיהא מבעלים קרי' ביה מתחלתו ועד גמר דין שור איש כנ"ל.

שנאמר והועד בבעליו. ואע"ג דהאי והועד לא מיירי בעדות שמעידין לסוקלו אלא ליעדו כדי שישמרנו דמסיפא דקרא קא דריש דכתיב והשור יסקל וכן משמע מדפריך השור יסקל כתיב.

כגון שקבל עליו שמירת גופו ולא קבל עליו שמירת נזקיו. וה"ה דה"מ למינקט איפכא כגון דאזיק תורא דשואל לתורא דמשאיל וכגון שקבל עליו שמירת נזקיו ולא קבל עליו שמירת גופו.

דף יד.

אי הכי אימא סיפא נפרצה בלילה או שפרצוה לסטים ויצאתה והזיקה פטור הא ביום חייב והא לא קבל עליו שמירת נזקיו. קשיא לי לימא מאי פטור ומאי חייב בעל השור דבדידיה איירינן דהא אוקימנא דשומר לא קבל עליו שמירת נזקיו וניחא לי דסיפא ע"כ בשומר קא מיירי דאי בעל השור אפילו ביום פטור עד שיודיעוהו דמנא ידע הא לאו לגביה קאי.

איני והא תני רב יוסף חצר השותפין והפונדק חייב בהן על השן ועל הרגל תיובתא דרב אלעזר אמר לך ר' אלעזר מסתברא מתני' לא פליגי וכו'. קשיא לן למה לן לשוני פלוגתא ביני מתנייאתה לימא אמר לך ר' אלעזר הב"ע בחצר המיוחדת לחד מינייהו לפירות ולא לזה ולא לזה לשוורין דבהכין ודאי מודה ר' אלעזר דחייב על השן ועל הרגל וכדאיתא לקמן בפרקין גבי הבהמה אינה מועדת לא ליגח ולא לישך ועוד דכי אוקימנא האי מתנייאתא במסקנא בחצר המיוחדת לזה ולזה לפירות ואינה מיוחדת לשוורין מתקיף ליה ר' זירא כיון דמיוחדות לפירות בעיני' ובער בשדה אחר וליכא ואמר ליה אביי כיון דאינה מיוחדת לשוורים שדה אחר קרי' ביה אמאי דחקו עצמן לכך לוקמוה במיוחדת לפירות לחד מינייהו ואפילו ת"ל דאה"נ אלא דאביי לא בעי לאוקמיה בהכין אלא אוקמה במיוחדות לשניהם לפירות לאשמועינן רבותא דאפ"ה שדה אחר קרי' ביה ובעלי הגמרא נמי דפריקי הדין תרתין מתנייתא דאוקמיה בהכין מהאי טעמא הוא לאשמועינן האי רבותא הא ליתא דא"כ הו"ל לר' זירא לאסוקי אתקפתיה הכין אלא אמר ר' זירא ההיא דרב יוסף נמי במיוחדת לפירות לחד מינייהו ובעלי הגמרא נמי כיון דאותביה מינה לר"א שפיר הו"ל טפי לפרוק' במיוחדת לחד מינייהו כי היכי דתיקים ככ"ע בין כרב חסדא בין כר' אלעזר ותו לא אצטריכי למעבדה שאלתא לומר מדמתני' לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי ונ"ל דע"כ לא אפשר לאוקמה לרב יוסף במיוחדת לפירות לחד מינייהו דהא פונדק קתני ופונדק מיוחד לזה ולזה לפירות ולא לשוורים אלא ע"כ במיוחדת לזה ולזה לפירות הוא וחצר דומיא דפונדק הלכך אתקיף עלה ר' זירא לומר דמשבשתא היא ומסמינן לדרב יוסף מקמי ברייתא דר' שמעון והוא דעתיה דמ"ד אמר לך ר' אלעזר ותסברא מנתייאתא לא פליגי כלומר אחריתא פליגא אהא דרב יוסף ודרב יוסף משבשתא היא דלא קריא ביה שדה אחר ולאביי איתנהו לתרווייהו ובעלי הגמרא נמי כי אתו לפרוקינהו למתנייתא ולמיסמכ' לתרוייהו כהלכתא הכין סבירא להו דמיוחדת לפירות ולא לשוורים בער בשדה אחר קרי' ביה ואכתי קשיא לי דכי אתי לתרוצי תרתי מתניית' דרב יוסף במיוחדת לפירות ולא לשוורים ודר"ש לפירות

ולשוורים דומיא דבקע' משמע דאתא במיוחדת לפירות ולא לשוורים ודר"ש לפירות ולשוורים דומיא דבקע' משמע דאתא לדחוי' מאי דקא מתרצי' אליבא דר"א דמתנייתא פליגא וליתא לדרב יוסף ולאותבא לדר' אליעזר כדמעיקרא מההיא דר' יוסף וא"כ היכי מבעיא להו בתר האי אוקמתא לומר כי היכי דמתני' לא פליגי אמוראי נמי לא פליגי דהא אנן אקשינן מהא דר' יוסף אדר' אלעזר ולומר דלא מודה בה ר' אלעזר ואמרינן נמי אמר לך ר' אלעזר ותסברא מתנייתא לא פליגין דמדקתני בה הפונדק משמע דמיוחדת לזה ולזה לפירות ומשבשתא היא דכל דמיוחדת לשניהם לאו שדה אחר הוא וי"ל דמאי דמתרצי' כי תניא ההיא בחצר המיוחדת לזה ולזה בין לפירות בין לשוורים לאו למיהדר ולאקשויי לר"א קא אמרינן אלא כלפי שאמרו אמר לך ר' אלעזר ותסברא מתניתין לא פליגא ולומר דדחיא הא דרב יוסף מקמי כללי דר' שמעון אמרינן דלא דחינן חדא מינייהו ותרוייהו איתנהו ואפשר דר"א ורב חסדא תרוייהו מודו בהכין דרב חסדא דאמר חייב מינייהו ותרוייהו איתנהו ואפשר דר"א ורב חסדא תרוייהו מודו בהכין דרב חסדא דאמר חייב במיוחדת לפירות ולא לשוורים ור' אליעזר דפטר במיוחדת בין לפירות בין לשוורים בכלל דר' שמעון ומעיקרא כי אותביה מההיא דרב יוסף לדרב אלעזר וכי אתי' נמי לדחוייה הוה סלקא דעתך כדתני רב יוסף דרב אלעזר בכל חצר השותפין קאמר מדלא מפליג בה כדמפליגי בכלל דר"ש ולא מסקינן אדעתיה דדומיא דפונדק קאמר ומשום דאיסתפק לן הכי איבעי' לן אי לא פליגי אמוראי ומודו בהא דאוקי' ותריצנא דמתניתין או לא וגי' אחרת יש במקצת הספרים מהופכת מזו שכתבנו והכי גרסינן אמר לך ר"א ותסברא מתנייתא מי לא פליגי והתניא ארבעה כללות וכו' אלא כי תניא ההיא בחצר המיוחדת וכו' ור"א הוא דמתרץ להו למתניית' ואינה מחוורת דכיון דלפרוקא לדר"א מתרצי' הני תרתי מתנייתא ומוקמינן בהכין ודאי ר"א הכין ס"ל ומאי קמבעיא ליה למימר מדמתני' לא פליגן אמוראי נמי לא פליגי וי"ל דר"א פשיטא ליה דבהכי מודה אלא דרב חסדא מספקא ליה דלמא לא מודה בה אלא אפילו בחצר המיוחדת לשניהן קא מחייב מדאקשינן עליה ממתניתין דקא תני ורשות הניזק והמזיק ופריק דה"ק חוץ מרשות המיוחדת למזיק דפטור ורשות המזיק והניזק כשהזיק חייב המזיק דאלמא לא מיפטר אלא ברשות המזיק בלבד משום דא"ל פירותיך ברשותי מאי בעו אבל כל שהוא רשות מזיק וניזק חייב אלא דאכתי קשיא לאותה גי' דהיכי פשטוה דר"א מודה בחצר המיוחדת לשניהם לפירות ואינה מיוחדת לשוורים דקושטא דמלתא דר"א לא מחייב עד שתהא מיוחדת לחד מינייהו לפירות וכדאיתא לקמן גבי מתניתין דהבהמה אינה

מועדת לא ליגח ולא לישוך והגי' הראשון נ"ל עיקר דגמ' הוא דמתרץ להו למתני' ומוקי להו בהכין ולא ר"א ולא לפירוקא לדר"א כנ"ל.

קתני מיהא חצר השותפין והבקעה פטור בה על השן ועל הרגל. ק"ל אמאי לא אלים לקושיא טפי ולימא קתני לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם חייב בה על השן וההיא ע"כ לא לזה ולא לזה אלא לחד מנייהו קאמר כדאיתא לקמן אלמא לא משכחת חיובא אלא בהכין וי"ל דניחא ליה טפי לאקשויי ליה ממאי דקתני פטור בהדיא מלאקשוי ליה בדיוקא ועוד דאכתי לא רמי אנפשיה דהאי שאינה של שניהם ליכא לפרושי שאינה של שניהם אלא דחד כנ"ל.

לימא אמוראי נמי לא פליגי. תימא היאך נסתפק' בדבר זה והא ר"א גופיה הוא דקאמר לקמן גבי מתניתין דהבהמה אינה מועדת כולה מתניתין כר"ט היא ובחצר המיוחדת לפירות לאחד מהם דאלמא עד שתהא מיוחדת לא' מהן לפירות לא מחייב ר' אלעזר ונראה דההיא מימרא דר"א לא שמיע להו.

אלא לא לזה ולא לזה. ליתנו לל"ז ולזה ומדוחק יש לי לומר דה"ק לא לזה ולא לזה בשוורים אלא דחד מינייהו לפירות.

הכי גרסינן: **לא לזה ולא לזה לפירות אלא לחד ולא לזה לשוורים**. והיא גי' של ר' יעקב ולולא גרסינן ולזה ולזה לשוורים דכל שהיא מיוחדת לשניהם לשוורים רשות המזיק הוא דא"ל בעל השור כיון דישנה מיוחדת לשוורים הי' לך לשמור פירותיך.

אי הכי ד' כללות ג' הוו. גירסת הספרים וכמדומה שאינה מחוורת דע"כ ליכא אלא ג' כללות חייב בכל ופטור במקצת וחייב במקצת וכן א"א להחליף את השן והרגל ולפטור את הקרן אבל רש"י ותוס' ז"ל מקיימין אותה ופירוש בשלמא לשמואל דמוקי רישא ר"ט וסיפא רבנן אצטריך סיפא לאשמועינן לאפוקי מדר"ט אלא לרבינא לא צריכא כלל דאי משום דלגבי שן חצר הניזק הא שמעי' מכל שהוא רשות לניזק וקרן ברשות הרבים שמעינן מחצר השותפין והבקעה ויש ספרים דלא גרסי אי הכי והוא הנכונה שבגירסאות ולענין פסק הלכה הריא"ף ז"ל פסק דבחצר השותפין בזמן שהיא מיוחדת לזה ולזה לפירות ואינה מיוחדת לשוורים חייב ואני תמה שהרי מסוגיא דשמעתין משמע דאינו חייב אלא במיוחדת לפירות לחד מינייהו מדאקשי' בכלליה דר' שמעון דאמר לא לזה ולא לזה כגון חצר שאינה של שניהם חייב בה על השן מאי לא לזה ולא לזה אלימא אין לזה ולא לזה כלל וכו' אלא לא לזה ולא לזה אלא דחד אלמא לא מיפרשא להו כלל דר' שמעון אלא בהכין ור' אלעזר נמי הכין מפרש לקמן דאינה חייבת אלא במיוחדת לפירות לחד ואיך נדחה סוגיא זו שהוא סוגיא דגמרא וי"ל דההיא פירוקא דפריקו בעלי

הגמרא ואמרי מתנייאתא לא פליגן ואוקמ' ההיא דרב יוסף במיוחדת לשניהם לפירות ולא לשוורים וכללא דר"ש במיוחדת בין לשוורים בין לפירות חשבינן לה אוקמתא דקושטא מדאמר בה דיקא נמי דקתני בההיא דומיא דפונדק וקתני התם דומיא דבקעה וש"מ הא דוקא ואף על גב דאקשי בה ר' זירא לאביי קי"ל כאביי דקאי באוקמתא דגמרא דדייקא ואמרה ש"מ והך סוגיא דפירשו לא לזה ולא לזה אלא לחד דלמא משום דבעי לאוקמוה לחיובא כד"ה ואפילו לר' אלעזר דס"ל דאינו חייב עד שתהא מיוחדת לפירות לחד כאתקפתיה דר' זירא כי היכא דלא תיקשי הניחא לאביי אלא לר' זירא אמאי חייב ומיהו אפשר לפרשה לא לזה ולא לזה בין לשוורים בין לפירות אלא לפירות חייב בה על השן ועל הרגל וניחא טפי בהכין מדקתני לא לזה ולא לזה ולא קתני לא לזה ולזה כנ"ל וחצר השותפין דלא מיפלגי בה היינו לחייב אחד מן השותפין על חברו אבל אחר דעלמא ודאי חייב בה דשדה אחר קרינן ביה וכדאיתא בהדיא בפרק שור שנגח את הפרה גבי הכניס פירותיו לחצר חברו דתני יהודה בין סביון דנזיקין דבר קרנא הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ובא שור אחר ממקום אחר ואכלן פטור ואם הכניס ברשות חייב ואוקימנא מאן פטור ומאן חייב בעל השור ואקשי' אי בעל השור מה לי ברשות ומה לי שלא ברשות ופרקי' אמרי ברשות הו"ל שן ברשות הניזק ושן ברשות הניזק חייבת אלמא אף על פי שהיא בחצר השותפין לבעל הבית ולבעל הפירות שור ממקום אחר חייב בה וכן פי' שם רש"י.

דף יד:

פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה. אלא שמין אותן בדמים פרש"י שמין את הניזקין בכסף ומי שהזיק את חברו יותר ישלם ומתוך פי' נראה שבא להשמיענו שאם הזיקו זה את זה שאין אומרים יצא נזק זה כנגד זה וזה כפירושו שפירש שהפרה והטלית הזיקו זה את זה וכבר כתבנו שא"א לפרשה כן ועוד שאפילו נפרש שהפרה הזיקה טלית ברשות הניזק וטלית זו הזיקה פרה זו ברשות הרבים מאי אתא לאשמועינן מתניתין היא שנויה כן בפרק המניח שני שוורים שחבלו זה בזה אם הם תמים משלמין במותר נזק שלם וכן אין לפרש שבא להשמיענו שלא יקח הניזק את המזיק כלו מחמת הזיקו שאף הא שמעינן לה מההוא מתניתין דפרק המניח את הכד כך הקשו בתוס' וקושיא זו אינו מכיר וכי אומר לברייתא פשיטא מתניתין היא והלא כל הברייתות כן והדא גופא אמרינן תנינא להא דתנן ואפילו מה שמפורש במשנתינו שונין אותו בברייתא בכמה מקומות אין להם מספר ועל כן אלו היינו מפרשים

שהזיקו זה את זה בזה אחר זה במקומות חלוקים איני רואה קושיא מכאן אלא ודאי זה א"א מצד אחר לפי שהבור אינו משלם מגופו אלא מן העליה וכן הפרה אם הזיקה בשן או ברגל ואף בתוס' כן הקשו ובשם ר"ת ז"ל פירשו אין אומרים תצא פרה בטלית אתא לאשמועינן לאפוקי מדרב יעקב דאמר בפרק המניח יוחלט השור אלא כר' ישמעאל דאמר יושם השור ובקרן מיירי וטלית בפרה אתא לאשמועינן בדמית בעל התקלה ונפלו נכסיה קמי יתמי וקמ"ל דלא תימא אע"ג דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי וכן לנזיקין אפ"ה משתלם מן הטלית משום דמה שאמרה תורה שהנזקין משתלמין מן העליה ליפות כחו של ניזק דאי אין המזיק שוה כדי נזקו שמשלם מן העידית שבנכסיו אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כי הכא אמרינן מגופו הוא משתלם וכאלו תפס מחיים דאב ולא הוי מטלטלי דיתמי קמ"ל לעולם אינו משתלם מגופו ומטלטלי דיתמי הוא וגם זה אינו מתיישב בעיני דמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי אינה תורה ולמ"ד שעבודא דאורייתא אף הנזקין ובע"ח דבר תורה גובין אף מטלטלי דיתמי דמנא תיתי דלא ולמ"ד שעבודא לאו דאורייתא אף מן הקרקעות אינן נגבין לא בעל חוב ולא הנזקין אלא מן התקנה והיאך שייך לומר בכל זה דין מה שאמרה תורה מגופו או מן העליה אא"כ תאמר שאלו היתה כוונת התורה לחייב מן העידית שבנכסים לתקנת הניזק אבל במקום פסידא אפילו מגופו לא היו חכמים מתקנים בזה שלא יהו הנזקין יכולים להשתלם מן המזיק והעמידם על דינם במקום זה.

דבר השוה כל כסף. מכאן נראה שאין שומא כלל בקרקעות דשוין הם כל כסף לומר דיש אנשים מחשיבין קרקע יותר מכל כסף וכן דעת הרי"ף ז"ל אבל ר"ת ז"ל סבור דלא אמרו אלא שאין להם אונאה כמטלטלין לשתות וליתר משתות אבל בפלגא יש להם שומא ונסמוך על הירושלמי שאמרו שיש להן שומא בדבר מופלג פי' מופלג מלשון פלגא ואינו נראה חדא דאנן סמכינן ושוה כל כסף אין לו שיעור ועוד שהרי שנינו אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות והקדשות ובכל הני י"ל יגיד עליו ריעו והקדשות יגידו על כלן שהרי הקדשות אין להם שום אונאה דאיש את עמיתו כתיב ומהן אתה למד לכל השאר ועוד דכל מה ששנו באותה משנה דוקא דהא קתני בה ( ) אין בהן לא תשלומי כפל ולא תשלומי ד' וה' שומר חנם אינו נשבע נושא שכר אינו משלם וכבר הארכתי בה יותר מזה בפרק הזהב.

אלא אמר רבא דבר הנקנה בכסף עבדים ושטרות נמי נקנים בכסף. אית ספרים דלא גרסי בהו שטרות דשטרות אינן נקנין אלא בכתיבה ומסירה כדאיתא בפרק הספינה וא"נ באגב ואף לספרים דגרסי ליה נראה דבגמרא נקטינהו משום דגבי אונאה אדכרינהו

לתרווייהו דאמר שוה כל כסף מאי ניהו דאין להם אונאה עבדים ושטרות נמי אין להם אונאה ואתא רבא ופירש דבר הנקנה ככסף הדר ואקשי כקושיא קמייתא כלומר ואכתי איכא לאקשויי כדאקשינן מעבדים ושטרות ומיהו שטרות לאו דוקא כנ"ל להעמיד גירסת הספרים ובספרים נמי ישנה עד שהוצרך לומר רש"י שטרות לא איתפרש היכא.
שמעת מינה לוה ומכר נכסים ואח"כ באו לב"ד אין ב"ד גובין לו. פרש"י ז"ל דה"ק ש"מ אין ב"ד גובין לו מהן ואנן קי"ל דאתי מלוה וטריף וזה תימא ה"ד אי נזקין כמלוה ע"פ פשיטא דאין גובין ואי כמלוה בשטר דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא הכי ה"ל לאקשויי המלוה את חברו ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין בשטר גובה מנכסים משועבדין ואי היא גופא קמ"ל דמלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא אף היא הול"ל בהדיא ש"מ מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ור"ת פי' דה"ק ש"מ לוה אפילו בשטר ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מהן דבר תורה דשעבודה לאו דאורייתא וכיון שכן אף הנזקין אין גובין מן הלקוחות דאע"ג דאית ליה קלא טפי ממלוה ע"פ מ"מ אין להם קול גדול אפילו במוכר שדהו בעדים ולפיכך העמידום על דינם ואין גובין שאלו כמ"ד שעבודא דאורייתא אטו כיון דגובין דבר תורה למלוה מן הלקוחות בין מלוה ע"פ בין מלוה בשטר אלא דמן התקנה אין גובין מהן אע"פ דלית ליה קלא ודאי היה מן הדין לגבות הנזקין מן הלקוחות דקול יוצא לנזקין טפי ממע"פ אלא ודאי מדקאמר דאין ב"ד גובין לניזקין מן הלקוחות ש"מ דשעבודא לאו דאורייתא ולימא תהוי תיובתא דמ"ד שעבודא דאורייתא אלא פרט לב"ד הדיוטות ולומר שאין הקנסות נגבין אלא במומחין ואע"ג דנזקין דמתניתין לאו בדיני קנסות קמיירי וכדאמרינן לעיל באבות דר' אושעיא מכל מקום דרך התנא להיות שונה ורומז בעלמא ותדע דהא אמרינן נמי על פי עדים פרט למודה בקנס.
אלא למאן דאמר חייב מאי איכא למימר. וליכא למימר פרט למודה בקנס ולא באו עדים דהא מתניתין היא בהדיא בפרק מרובה דעל פי עצמו פטור.

דף טו.

השוה הכתוב וכו'. ודוקא בכ"מ שלא נאמר בו איש דאדרבה בכ"מ שנאמר בו איש דרשינן פרט לאשה עד שירבה אותה הכתוב ממקום אחר וכדאיתא בסנהדרין בכמה מקומות גבי מקלל אביו ואמו אין לי אלא איש אשה מנין.
אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. ואיכא למידק דהא האי קרא לא מיירי אלא בכשרים לדון וכדדרשינן מיניה בפרק בתרא דגטין לפניהם ולא

לפני גוים לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בנדה בפרק בא סימן ( ) כל הכשר לדון כשר להעיד כדאיתא לקמן פרק החובל ( ) ופרק שבועת העדות ( ) וי"ל דמתניתין דנדה באנשים מיירי ולא בנשים ואפשר שהאשה כשרה לדון שנאמר והיא שפטה את ישראל ומיהו אין ראיה משם דשמא לא שהיא בעצמה דנה אלא מלמדת להם ודנין על פיהן וא"נ בשקבלוה עליהם ובירושלמי גרסינן בפרק שבועות העדות נאמר כאן שני ונאמר להלן וישארו שני אנשים מה להלן אנשים ולא נשים ולא קטנים אף כאן לא נשים ולא קטנים למדת שאין האשה דנה מעתה אין האשה מעידה ע"כ ותהדר קושיא לדוכתא לרבות נשים מכאן מנין וי"ל דמלפנ' מרבים אפילו נשים שישנן בכלל דינין ומדכתיב תשים לפניהם דרשינן דיינים מומחין שיכולין לעשות ולחב' וכדדרשינן בפ"ק דסנהדרין מכאן למקל ורצועה ולפניהם נמי קאי אאלקים דכתיב' טובא בפרשה דהיינו מומחין.

לכל מיתות שבתורה. כלומר לחייב הממית אשה כממית את האיש ולא שמעינן מיהא להשוותה לחייבה בכל המיתות כאיש דהא קרא הכי כתיב והמית איש או אשה והיינו דאמרינן אבל לענין כופר אימא איש דבר מצוה לישלם כופר אשה לא צריכה.

ואשה שהמיתה. לא מהכא נפקא אלא ממקום אחר הוא בא ואיני יודע מהיכא ואפשר מדכתיב מות יומת הרוצח דכל היכא דלא כתיב איש אחד האיש ואחד האשה.

משום כפרה חס רחמנא עליה. וא"ת אדרבה אם פטרה התורה מן הכל ואפילו מקרבן כמו בכל מצות שהזמן גרמא כ"ש שהיתה לה זכות יתירה וי"ל דאצטריך לעונשים הכתובים בהדיא בנשים כעריות וכיוצא בהן.

לא נצרכא אלא לפחת נבלה. דכיון שזכתה לו תורה תשלומי המחצית הרי זה כאלו זכה משעת המיתה בחצי הנזק וכל שפתחה לו לאחר כן בפחת הנבלה הרי הוא כאלו הוא בתשלומין.

אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא דהא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. וא"ת מ"מ שיורא הוא דהול"ל שמועד משלם כפר שלם והכא משלם חצי כפר לא היא דכיון דתנא שהתם משלם חצי נזק והמועד משלם נזק שלם כל הנזקין בכלל ואפילו כפר.

הא דאמרינן: **הא מני ר' יוסי הגלילי היא**. לא אשכחן בשום מקום דאמר ר' יוסי הגלילי כן בפירוש אלא שיש לומר דכיון דבשור שנגח ארבעה וחמשה פליגי איהו ור' אליעזר ור"ע בדרשא דבעל השור נקי דר' אלעזר אמר בעל השור נקי מחצי כופר ור' יוסי אמר פטור מדמי ולדות אפשר דמשום הכי לא דרש ר' יוסי לפטור מחצי כופר כדדריש ר' אלעזר

משום דס"ל דתם משלם חצי כופר. אלא מיהו לא שמעינן מינה הכי בהדיא דאפשר דאף הוא נמי פטר ליה מחצי כופר והא דלא מוקי לה לבעל השור נקי להכין דלמא משום דס"ל דלהכי לא אצטריך קרא דממילא שמעינן לה דכיון שהתם אינו משלם אלא מגופו ע"כ לא משלם את הכופר דכל שהוא נסקל הביאהו לב"ד וישלם לך וכל שאין השור בסקילה כגון שהמית ע"פ הבעלים או ע"פ עד אחד דלמא ר' יוסי פטר ליה מדרב' דאמר התם שור שנגח בן חורין שלא בכונה פטור שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כל זמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר.

ור' אלעזר דדריש ליה ונקי מחצי כופר אצטריך ליה לכשהמית ע"פ עד אחד דלא הוי בסקילה אפי' הכי אי לאו דכתיב ובעל השור נקי הו"א דחייב בחצי כופר וקסבר כופרה כפרה ומשלם ע"פ עצמו כדאמר התם בפרק שור שנגח ד' וה' ובעל השור נקי רבי אלעזר אומר נקי מחצי כופר א"ל ר"ע הוא עצמו אינו משלם אלא מגופו הביאהו לב"ד וישלם לך א"ל עקיבא כך אני בעיניך שדיני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית את האדם ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים. ע"פ הבעלים פשיטא מודה בקנס הוא קסבר כופרה כפרה ומ"מ מוקי לה כר' יוסי משום דר' אלעזר ור"ע תרוייהו פטרי תם מחצי כופר אבל אפשר דר' יוסי ס"ל דחייב.

וא"ת ומנ"ל דאיכא שום תנא דמחייב בכופר וי"ל דאשכחן ר' טרפון בשלהי כיצד הרגל דמחייב תם כופר שלם בחצי הניזק והיינו משום דס"ל דתם משלם חצי כופר כדאיתא התם וא"ת א"כ אמאי שבקיה הכא לר' טרפון דשמעינה ליה בהדיא ומוקי לה כר"י הגלילי דלא שמעינ' ליה בהדיא וי"ל משום דמתניתין לא מתוקמא כרבי טרפון מדקתני שהתם משלם חצי נזק והמועד משלם נזק שלם ולא מפליג בין הזיק תם ברשות הרבים בין הזיק ברשות הניזק ואלו ר' טרפון אפילו תם משלם נזק שלם בחצר הניזק ונ"ל שהנכון מה שפירש ר"ח ז"ל בס"פ כיצד הרגל וז"ל דברי ר' יוסי הגלילי תם משלם חצי כופר לא אשכחן בהדיא ודייקינן מדבריו בפרק שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי מדמי ולדות מכלל דאם נגח והמית זולתי ולדות חייב כופר וא"א לחייבו כופר שלם דא"כ היינו מועד ובודאי בעל השור נקי בתם הוא דכתיב ע"כ.

אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא. וא"ת מי דחקו לומר כן ולאוקמי מתניתין כר' יוסי ולאפוקי מדרבנן וי"ל דכל דאמרי תנא ושייר נראה לו דוחק א"נ יש לומר דאצטריך למימר הכי כי היכי דלא ליקשי ליה מ"ד קנסא בשלמא לדידי תנא ושייר הא כי היכי דשייר כופר אלא לדידך ליתני כופר דמאי שייר דהאי שייר ולפיכך בעא לאוקימה כר' יוסי וכופר לאו שיורא הוא.

דף טו:

לפלוג וליתני בדידיה בד"א במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו. איכא למידק מאי קושיא דאי אמר הכין הו"א ע"פ עצמו הוא דאינו משלם הא ע"פ עדים משלם אפילו כפר ומנא ליה דר' יוסי הגלילי היא דלמא רבנן וי"ל דמהמית שור שורו של פלוני קא מקשה דהול"ל ליה בד"א במועד אבל בתם אפילו המית שור שורו של פלוני אינו משלם על פי עצמו.

הא דאמרינן: **כיון דאיכא צרורות והלכתא גמירי לה דממונא הוא לא פסיקא ליה**. איכא למימר דהא דקאמר דהלכתא גמירי אכולה מלתא הדר כלומר דהלכתא גמירי ליה דאינו חייב אלא חצי נזק ועוד דממונא הוא ולא קנסא אע"ג דאינו משלם אלא חצי נזק.

ויש לי לפרש עוד דהלכתא גמירי לה אחצי נזק בלחוד קאי כלומר הא איכא חצי נזק דגמרי לה הלכתא היא דלא משלם כמה שהזיק ומיהו ודאי לכ"ע ממונא הוא דהא כי אורחיה הוא כנ"ל והוא הנכון.

הכי גרסינן: **השתא דאמרת פלגא נזקי קנסא כלבא דאכיל אימרי ושונרא דאכיל תרנגול משונה הוא ולא מגבינן בבבל**. ולא גרסינן לא משלם אלא חצי נזק ולא מגבינן בבבל דמהאי לישנא הוה משמע דלמ"ד קנסא לא משלם אלא חצי נזק אבל למ"ד ממונא משלם נזק שלם ואינה דאדרבה למ"ד קנסא משלם חצי נזק מיהא דילפינן ליה מקרן תמה דמשונה היא ומשלם חצי נזק אף אלו משונין ומשלמים חצי נזק אבל למ"ד ממונא ואורחיה הוא הני דמשונין מנא לן דמשלמין אלא ודאי מפטר פטירי.

לא מגבינן בבבל. מ"מ משלמין במה שנהנה כשן ברשות הרבים דפטור ומשלם מה שנהנית. הא מלתא דשונרא דאכיל תרנגולי כתבתיה בסוף פרק אלו נערות עם מה שתקנו הגאונים ז"ל בדיני הקנסות בבבל בס"ד.

דף טז.

גירסת הספרים: **מתקיף ליה רבינא הא קתני לקמן ושור המזיק ברשות הניזק כיצד**. ול"ג חדא דאנן ה' תנן והני ד' הוא דהוו דהשתא למה דתריץ רב כהנא הני חמשה מועדין דקתני במתניתין לאו אשן ורגל והנך דבסיפא קאי אלא אה' תמין וה"ק אלו ה' תמין אם הועדו חמשתן נעשו מועדין ורש"י ז"ל גריס לזה ומפורש בפירושיו.

אמר ר' אלעזר ל"ק כאן בפכין גדולים כאן בפכין קטנים. ומשמע דכן הלכה חדא דר' אלעזר בלישנא קמא הכין אמר ומסייעי מדתני הבהמה מועדת למעך ולא דחי' ליה אלא בדלמא להאי לישנא בתרא ר' אלעזר הכי אסקה.

ר"מ אומר אף הצבוע. ירוש' תני רב מאיר אף הצבוע אמר רב יוסי בר בון לא היה ר"מ אומר אלא בצבוע זכר שיש לו שעה שהוא קשה כארי.

דף טז:

אמר שמואל ארי ברה"ר דרס ואכל פטור. כלומר שאורחי' הוא ושן שלא ברשות הניזק פטור טרף ואכל חייב כלומר חצי נזק כדין קרן דמשונה הוא דלאו אורחיה הוא ופירוש דרס ואכל שדורס ואוכל חי וטרף ואכל שממי' ואח"כ אוכל והזאב בהפך וזהו ששנינו ובא ארי ודרס זאב וטרף. ומהא דשמואל שמעינן דכי קתני במתניתין בכל הני שהן מועדין לאו מועדין לכל מילי נינהו אלא כל חד וחד כי אורחי' דאי לא הארי פטור ברה"ר בין בדרס בין בטרף וברשות הניזק חייב בין דרס בין טרף ואם איתא מאי קא מקשה מדקתני בברייתא וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וטרפה בהמה ואכלה בשר משלם נזק שלם אלא אינן מועדין אלא לדאורחייהו.

וכן חיה שנכנסה לחצר הניזק וכו'. איכא למידק ומאי קושיא דלמא בזאב שדרכו לטרוף ולאכול וליתא דמדקתני חיה סתם משמע דכן הדין בכל מה שהיא חיה דאי לא ה"ל למיתני וכן זאב וא"ת עוד דלמא ר' טרפון היא דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם לא היא דהא לקמן בפרק כיצד קתני רישא דהך ברייתא בהמה שנכנסה לחצר הניזק ואכלה אוכלין הראוין לה ושתה משקין הראוין לה משלמת נזק שלם והדר תני וכן חיה שנכנס לחצר ומדקתני רישא הכי והדר תני וכן משמע כך"ע היא וכן מדקתני לה גבי שן ולא קתני ליה גבי קרן כדקדייק במסקנא.

דף יז.

כיצד הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה. אמרינן בגמרא איידי דסליק מרגל פתח ברגל ואיכא למידק אי אשור דקתני ברישא דמתניתין (דפ"ק) [דפרק קמא קאי] ליתני קרן ברישא ואי אסיפא דפרקא ליתני האדם, בשלמא לשמואל דקמפרש תנא שור (לרגל) ומבעה (לשן) שפיר (דמי) דקאי אמאי דפתח תנא דפ"ק אלא לרב דאמר תנא שיר וכל מילי דשור קשיא ואפשר לומר דאמאי דסליק בפרקא קמא במילי דשור קאי דקתני השן מועדת לאכול והרגל מועדת לשבר.

גירסת הספרים: **והבהמה מועדת בוי"ו**. ומתניתין תרתי קתני, ופירושו הרגל ששנינו שהיא מועדת להלך כדרכה ולשבר ומיהו אין המשנה מתיישבת בכך דא"כ מה חדש ומה ביאר כאן ברגל יותר ממה ששנינו בפ"ק דהתם נמי כי הא תניא בלא גרוע (בתוספות)

הרגל מועדת לשבר דרך הלוכה ועל כן (פירוש) [פירשו] בתוס' דלא גרסינן והבהמה אלא הבהמה גרסינן וחדא תניא כלומר הרגל ששנינו שהיא מועדת כיצד הבהמה מועדת להלך ולשבר דרך הלוכה דהיינו תולדתו ואינו מחוור בעיני דהא אמרינן בגמרא דתנא רגל לאבות והבהמה לתולדות ואם איתא לא תנא הכא אלא תולדות ולא מפרשא מידי דאבות ומסתבר דרישא אע"ג דלא חדשה מידי אורחי' דתנא הוא למפתח (בחד') [בחדא] דפשיטא כדי לסדר בתר' מאי דאצטריך למיפשט ודכותה בגמרא דבני מערבא בריש פ"ק (ב"ק פ"א ה"א) גבי תולדות דקרן בגמרא התם תולדות הקרן נגיחה נגיפה נשיכה רביצה בעיטה דחייה ר' יצחק מקשה נגיחה נגיפה עיקר ואת עביד לן תולדות אלא מתחיל בעיקר ומסיים בתולדות וכן כאן התחיל במה שכבר נתפרש כדי לסדר ולפרש התולדות.

היתה מבעטת. תימה מאי קא הדר תני ליה הכא הא תנן לה בפ"ק הבהמה אינה מועדת לבעוט ועוד קשיא לי דמבעטת תולדה דקרן ומאי תנא ועריב ליה בין מילי דרגל. ואפשר דמשים (דתקל' דיצא') מרגל תנא ליה בין מילי דרגל ובתוס' אמרו דאגב דתנא צרורות ובעיטה שוה בתשלומין לצרורות ותרווייהו חצי נזק תנא להו בהדדי וא"נ למסתמה דלא כר' טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם והכא ע"כ בחצר הניזק היא דהא צרורות פטורה ברשות הרבים וכל זה איננו שוה דאמאי תנא במילי דרגל ליתנייהו באפי נפשיה בתר מילי דרגל גבי אכלה (כשות) [כסות אוכלים] (יט, ב) שאף אלו תולדות הקרן (דמאן) [למאן] דמפרש בגמרא היתה מבעטת והזיקה בבעיטה או צרורות מחמת ביעוט חצי נזק אתי שפיר דמשום צרורות נקט ליה ולומר דצרורות הבאות מחמת הביעוט חצי נזק הוא צרורות כאורחייהו נזק שלם וכסומכוס אבל למאן דמפרש לה כרבנן קשיא לי ושמא אי כרבנן אתי לאשמועינן דאפילו צרורות הבאות מחמת הביעוט חצי נזק ואין שינוי (וא"צ) [וא"כ] לאשמועינן בהפך ויש שינוי וכבעיא דר' אשי כו'.

דרסה על הכלי ושברתו. כתוב בתוס' דאצטריך [לאשמועינן] דלא תימא כל שדרס כל כך בחוזק כונתה היתה להזיק וה"ז כקרן קמ"ל (ול"נ) [ולי נראה] דהכא משום צרורות נקטה ומני ואזיל כלהו גווני דצרורות.

דף יז:

סד"א ושלח את בעירה כתיב וכו'. ואע"ג דהא שמעינן לה מרישא דקתני בהדיא התרנגולים מועדין להלך אפ"ה ניחא ליה לאשמועינן בתרוייהו בשן וברגל קמ"ל דחיה בכלל בהמה ופירש"י ז"ל דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו וכתיב בתרי' איל וצבי ויחמור ואיכא למידק אם כן תרנגולין מאין אלא בין חיה בין עופות בכלל בהמה דילפינן בהמתך

מבהמתך דשבת כדדרשינן בשלהי פרק שור שנגח את הפרה (נד, ב) דבעירה היינו בהמתו כדמתרגמינ' בהמה בעירא.

בגופה דרך הלוכה ובשערה דרך הלוכה באוכף שעליה. בהנך שהן גופה ובגופה תני בהו דרך הלוכה באינך לא איצטריך ותנא הני וה"ה בקרנא דרך הלוכה וכן תני לה בתוספתא (ב"ק פ"א מ"ד).

וחמור במשאו. אע"ג דהיינו כשליף דתנא ליה אצטריך לפי שאין משאו של חמור מהודק עליו כשליף שעל הבהמה וסד"א דכל כי האי לאו כגופו דמי קמ"ל.

וחזיר נובר באשפה. (יכרסימנה) [יכרסמנה] חזיר מיער (תהילים פ':י"ד) מתרגמינן (טבריבה) [ינובריניה].

וטנפו או נקרו. טנפו ברגליהן קאמר דהיינו רגל א"נ שטנפו שנתגלגלו בהן להנאתן דהיינו שן כדאיתא בפ"ק.

הא דאמר **רבא כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם וכל שבזב טהור בנזקין משלמין חצי נזק**. כתוב בתוס' דעיקרו לא בא אלא למעט הזורק וכה"ג אמר רב אשי בע"ז בשלהי פרק ר' ישמעאל (עבודה זרה ס, ב) דהא קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור (נדה מג, א) ולענין נזקין אין חילוק ומיהו אפשר דלגבי בהמה יש חלוק דשנוי הוא ואינו משלם אלא חצי נזק.

ירושלמי (פ"ב שלהי ה"א) היתה טבלא מונחת וזכוכית עליה דרסה ע"ג טבלא ונשברה הזכוכית על הטבלא משלם נזק שלם ועל הזכוכית משלם חצי נזק היתה טבלא מונחת זו ע"ג זו דרסה על העליונ' [ונשתברה השניה על העליונה] משלם נזק שלם ועל התחתונה משלם חצי נזק.

ועגלה המושכת משלם נזק שלם. הקשה הראב"ד ז"ל ומ"ש מדלי הקשור ברגלי התרנגולין דאינו משלם אלא חצי נזק והוא מפרק לה דהתם אורחי' והכא לאו אורחי' ופי' דהתם לאו משום צרורות אלא משום דלאו אורחייהו.

ובא אחר ושברו במקל פטור. דאמר ליה מנא תבירא תברי ודוקא בזורק בעצמו אבל בזורק אבן על הכלי לשברו וקדם אחר ושברו השני חייב שהראשון לא עשה כלום בכלי בעצמו ותדע לך דאל"כ אין לך צרורות כי אורחייהו דמכיון שהתחילו הצרורות להודס מתחת הרגל הרי הוא כאלו שבר את הכלי דבתר מעיקרא אזלינן כן כתבו בתוס'.

דף יח.

והא חבל משונה הוא. כלומר אי אמרת בשלמא אכלי קאי איכא לאוקומ' בחבל בלוי שדרכן לחטט בו כדי למצוץ מעט מים שבתוכו ובחטוט מעט החבל נפסק והכלי נופל ונשבר והתשלומין לא על החבל שאין לו דמים אלא על הכלי אבל אם תתרגם אחבל והוא משונה ואינו משלם נזק שלם.

א"ר ביבי בר אביי דקא אזיל דלי מיני'. הרי"ף כתב ההיא דרבא דאמר זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו פטור דאלמא כותיה פסק דבתר מעיקרא אזלינן והוא ז"ל פסק כי הא דרב ביבי דאוקי הא דדלי דאזיל מיניה דאלמא בתר תבר מנא אזלינן וקשיין אהדדי ונ"ל שהרב ז"ל פירש דהא דרב ביבי לאו לדחייה בעלמא אמרינן אלא בדוקא אמרינן דאם איתא הול"ל אמר רב ביבי בר אביי לא דקאזיל מיני' ומשום דכל שאינו נוגע בכלי אלא שמחטט בחבל שמאוס בלישה ומתוך כך נפסק החבל ונשבר הדלי אי אפשר לשלם נזק שלם על הדלי דכל שאינו פועל בגופו אינו אלא כצרורות וכיון דקתני משלם נזק שלם על כרחנו בגופו נגע בגופו של כלי והלכך בדאזיל מיניה הוא אלא דאכתי קשה למה ליה למימר דאזיל מיניה מיניה לימא דאזיל מיניה ותו לא דמיניה מיניה משמע דהוא דוחפו עד שנשבר ושמא עיקרא דמלתא דאזיל מיניה הוא ולא שמחטט בחבל בלבד ומשום דבעלמא אמרינן כי האי לישנא דאזיל מיניה מיניה וכדאמרינן התם בשלהי ר' ישמעאל דע"ז (סא, א) אמרינן נמי הכא ובספרים נמי מצאתי דלא גרסינן מיני' מיני' אלא דאזיל מיניה והיא גירסא ישרה לפי פסק הרב ז"ל.

ותסברא כר' אלעזר דאמר נזק שלם משלם נזק שלם מגופו מי אשכחן. כלומר נזק שלם בכי אורחי' כצרורות מי אשכחן דאפילו ת"ל כסומכוס מן העליה משלם ולא מגופו. קשיא לי מאי קושיא דלמא בהוא גופה קא מיפלגי דלמ"ד חצי נזק משלם מגופו ולר' אלעזר דאמר נזק שלם משלם מן העליה ואפשר דכי תנינן עלה בתוספתא מגופו משלם אכולהו קאמר ובתר דברי ר' אלעזר (מתנייתא) [מתניא].

ור' אלעזר כר' טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם. וליכא לאקשוי הכא נזק שלם מגופו מי אשכחן כדאשכחן דאקשינן מעיקרא דהכא שאני דלאו אורחי' ומקרן מייתי' וכדאיתא לקמן בשמעתין (יט, א).

ולא היא מאי טעמא מוקמית לה וכו'. תמיהא לה היכי שייך למימר בכי הא ולא היא דאטו מאן דמוקי לה כר' טרפון מאן דלא סבר הכי מי דחי ליה בלא היא ומאן לימא לן דלא היא ונ"ל דהכא לישנא קייטא הוא ובטעמא דחי ליה מדר' טרפון ולא פירש ולקמן פירש טעמא כדי הדדי לאו לאוקמיה כר' טרפון דאקשינן אימר דשמעת ליה לר' טרפון

נזק שלם מגופו מי שמעת ליה א"נ י"ל דכלפי שאמר ותסברא נזק שלם מגופו מי איכא ומשום דוחקא דהאי קושיא הוה מוקי לה כר' טרפון אמר ליה ולא היא כלומר האי קושיא לא היא מ"ט מוקמת לה כר' טרפון משום נזק שלם ר' אלעזר סבר לה כסומכוס.

דף יח:

היכי דלא מיפרך ק"ו אית ליה דיו. וא"ת אימא איפכא ק"ו לענין עליה ודיו לחצי נזק וי"ל דהכי עדיף טפי דכי אמרינן דיו לענין מגופו לא משנינן חצי נזק מכמות שהי' אלא שאנו מוסיפים עליו עוד חצי נזק אחר אבל אי אמרת דיו לשלם מן העליה חצי נזק הראשון ולשנותו לעליה ולהוציאו מדין גופו נמצאת נעקר חצי נזק לגמרי שהוציאתו מתשלומי גופו והעמידתו על תשלומי עליה ובכל צד שאנו יכולין להעמיד הדיו יש לנו להעמידו לקיימו.

אלא הא דבעיא רבא יש העדאה לצרורות וכו'. איכא למידק ומאי קושיא דהא רבא לא ידע להאי ברייתא דאי ידע לה לא הוה מספקא ליה בעיא קמייתא דהא מהכא שמעינן לה דמגופא משלם, וי"ל דה"ק אי איתא להאי אוקמת' אפילו בעיא דאי יש העדאה בצרורות או אין העדאה איכא למיפשט מיהא ואי הוה שמיע' ליה ברייתא לרב' תרוייהו לא הוה פשיט מינה לא הא ולא הא.

הא דבעי רבא יש העדאה או אין העדאה בין בכדרכה בין ע"י שינוי בעי לה ותדע לך מדקא מסיק או דלמא תולדה דרגל היא משמע דבלא שינוי בעי לה דהא תולדות של רגל כאורחייהו הן וכן נמי מדמייתי לה ת"ש מהידוס והידוס כי אורחיה נסיב לה לעיל ובתר הכי מייתי ת"ש מבהמה שהטילה גללים וכי מוקי לה בחדא זמנא אקשינן והא משונה וכן נמי באידך דמייתי מדתני רמי בר יחזקאל ודחי לה בחדא זמנא אקשינן והא משונה ומשמע דאי הוו מוקמי לה בתלתא זמנא לא הוה קשיא מידי דאלמא בעיא דרבא בשנוי היא ולפיכך משמע דבין בהכין ובין בהכין בעי לה.

הא דאמרינן: **דדחיק ליה עלמא**. פרש"י ז"ל שהיתה משלשת ור"ח ז"ל פירש שהי' המקום דחוק וניתזו הגללים לתוך העיסה (כגון) [כעין] דבעינן למימר לקמן (יט, א) היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה ואינו שינוי.

ואמר רב יוסף אמרי בי רב וכו' מאי לאו בהא קמיפלגי. וא"ת וכי אמרה ביה רב דהיינו רב הונא או רב המנונא היכי פליגי אברייתא וי"ל דאמרי בי רב משמיה דרב אמרי לה ורב תנא הוא ופליג.

דף יט.

דאית ביה ביזרוני. ואפשר דהשתא דמוקמינן דאית ביה ביזרוני ואורחיה לאו צרורות הוא אלא בשברו בגופו כיון שהכניס ראשו בתוכו וכן נ"ל מדברי הרי"ף ז"ל שפסק כן דאי לית ביה ביזרוני חצי נזק ואי אית ביה ביזרוני נזק שלם דאלמא לאו משום צרורות וכסומכוס דלית הלכתא כותיה אלא אפילו לרבנן ולא משום צרורות כדאמרן כנ"ל.
ועוד צריכא תלמוד לדעת הרב ז"ל משום דקשיא לי דא"כ הול"ל אלא דאית ביה ביזרוני כלומר ודלא כסומכוס אלא כרבנן וכן משמע מן הירושלמי דגרסינן התם (פ"ב הל"ב) תרנגול שהיה פורח ממקום למקום והזיק בגופו משלם נזק שלם ברוח שבין כנפיו משלם חצי נזק סומכוס אומר נזק שלם נפח בכלים ושברם משלם נזק שלם ע"כ. ומשמע דסיפא כ"ע היא דאי סומכוס ליעבדא פלוגתא כרישא.
וכי תימא מאי ראשון ראשון להתזה ושני שני להתזה כו' אלא הא דבעי רב אשי. עדיפה מינה הוה מצי לאקשויי דהא אי אפשר לאוקמה הכין מדתניא עלה לקמן בסמוך בד"א ברשות הניזק אבל ברשות הרבים על הראשון פטורה ועל האחרון חייבת ואי בהתזת אי התזות ברשות הרבים אפילו על האחרון פטורה ואי שתיהן ברשות הניזק על שתיהן היא חייבת אלא דניחא ליה לאתויי הא דרב אשי ולמיפשט מינה דרב אשי כרבנן מוקי לה ואיפשיט פירושא דמתניתין ועלה קא בעי רב אשי אי יש שינוי וצרורות דמחמת ביעוט רביע נזק כנ"ל.
אלא רב אשי כרבנן מוקי לה דבעי לה הכי. כלומר ובעיא דרב אשי דבעי בכח כחו לסומכוס לא אפשר למפשטא ממתניתין ועל מתניתין אית ליה בעיא אחריתי והכי בעי. איכא למידק דמנא להו דרב אשי בעא הכי דהא לא אשכחן דבעא הכי ולמה להו למימר הכין וי"ל דבגמרא הוא דאוסיפו בבעיא הכי מנפשייהו וכי אמרו בעיא דרב אשי לא אפשר למידק ממתניתין דאיהו מתניתין כרבנן מוקי לה אלא בעיא אחרינא אית ליה למיבעי אמתני' ועוד נ"ל דניחא להו לאוקמי מתניתין כרבנן לרב אשי ולא כסומכוס דלית הלכתא כותיה ואגב (אורחייהו) [אורחיה] אתי לאשמועינן הכי.
הא דבעא ר' אבא בר ממל היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה אא"כ התיזה. י"מ ברשות הרבים וליתא דאי איתא הו"ל לפרושי בהדי' ברשות הרבים דבכל דוכתא דמיירי ברשות הרבים מפרש לה בהדיא אלא ברשות הניזק קאמר וה"ק כיון דאי אפשר לה אא"כ מנתזת ואפילו בלא ביעוט אורחיה היא והלכך אפילו בעטה והתיזה צרורות כאורחייהו חשבינן להו ומשלמת חצי נזק או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט מנתזא (וע"ז) [וע"כ] שינוי הוא ואינה משלמת אלא רביע נזק למ"ד יש שינוי בצרורות.

אמר ליה מסתברא דתולדה דרגל היא. כלומר משום דכאורחי' הוא וקרן תמה לאו אורחי' דכל השוורים בחזקת שמור קיימי והיינו דכי הדר ביה לא הדר מהא והדר ביה מאידך ואף על גב דמעיקרא הוה פשיטא ליה דעקירה אין כאן הנחה יש כאן.

דף יט:

וכי יאחזנה בזנבה וילך. נ"ל דה"פ אם אתה מחייבו על כשכושה א"א לומר אלא שתהא רגל בהמתו כלויה מן השוק או שיאחזנה בזנבה ולא חייבתו התורה בכך. ואמר לי' א"כ בא ונאמר אף בקרן תמה ואהדר ליה הכי השתא קרן לאו אורחי' דבחזקת שמור קאי אע"ג דחייבתו התורה בחצי נזק קנסא בעלמא הוא כי היכי דליעביד ליה נטירא יתירתא אבל דהכא אורחיה הוא ולעולם יהא צריך לאחוז בזנבה ולא חייבתו התורה בכך ואקשי' אי אורחי' הוא היינו רגל (ולפטר) [וליפטר] מאי קא מיבעיא ליה ופרקינן כשכוש יתירה קא מיבעיא ליה אע"ג דהוא אורחי' טפי מקרן לאו אורחיה ממש הוא אלא שינוי הוא והרי הוא כקרן ומשמע דאפילו בכי הא פשט ליה לפטורא (דאורח) [דאורחיה] נמי הוא דלא חשבינן ליה שינוי לחייבו (בקרן) [כקרן] ונראה שהוא תולדה דשן (כשנתחככה) [כנתחככה] בכותלו דלהנאתה הוא.

אבל קשרו אדם חייב. קשרו לאו דוקא דהא אמרינן דכל דלא אצנעיה פושע הוא וכן נמי דוקא בתר דנח משום דהו"ל בורו אבל עד שלא נח לא דהא למסקנא אוקימנא למתניתין דאדייה אדוייה דאלמא השתא לאו (בר אדויי) [בדאדייה] אלא לבתר דנח ומשום בורו אלא מתני' דאדייה אדויי פרש"י ז"ל דרב הונא לא קאי אמתני' דבאדיי' אדוייה הקושר הי' פטור לגמרי שהרי לא נתקל אדם בבורו.

והקשו עליו בתוס' דלפטור את הקושר לגמרי אי אפשר דמ"מ הו"ל כאשו ואבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה ובהדי דקא אזלי מזקי דתרנגול נמי כרוח מצויה הוי מדפריך אי לא אצנעי' פושע הוא ופי' הם דלא קאי אמתניתין משום (אדם) [דאדם] דקאמר רב הונא חייב משמע חייב בכל ואי אפשר בדאדיי אדויי אלא בעל התרנגול חייב.

בדליל של הפקר. פרש"י ז"ל דכל שקשרו אדם קנאו בהגבהה ויש לו להאי דליל בעלים, ואינו מחוור, דאפילו [לא] קנאו [חייב] משום בורו שהרי אבנו וסכינו שהפקירן לבתר דנייחי בין לרב בין לשמואל חייב עליהם משום בורו אלא אפילו לא הגביהו ולא קנאו בין בדליל שלו בין דליל של חברו שהצניעו בין דליל של הפקר בור הקושר הוא.

וחזיר שאכל חתיכה של בשר. וא"ת והלא דרכו של חזיר לאכול בשר להדיא דתנן (אבלות פי"ב מ"ז,ח) גבי מדורות העכו"ם כל מקום שחולדה וחזיר יכולין להלך א"צ בדיקה ותירץ ר"ת ז"ל דהתם בנפלים דרכיכי.

אכילה ע"י הדחק שמה אכילה. אפילו למ"ד בפרק כלל גדול (שבת עו, א) לא שמה אכילה ה"מ לענין הוצאה דבעינן מידי דחשיב ומצנעי ליה לאכילה אבל כל דלא אכלי ליה אלא ע"י הדחק לא מצנעי ליה דלא חשיבא אכילה אבל מ"מ אי אכליה לאו משונה הוא.

ההוא חמרא דאכל נהמא ופלסיה לסלא וחייביה רב יהודה אנהמא נזק שלם ואסלא חצי נזק. וכן ההוא ברחא דאכל ליפתא אפומא דדנא ותבריה לדנא וחייבי' רבא אלפת' ואדנ' נזק שלם אע"ג דחבלות נינהו ואין דנין דיני חבלות בבבל שאני חבלות דשכיחי דבכל מידי דשכיחי עבדי שליחותייהו ואין צריך להעמיד מעשים אלו דוקא בדתפש וא"נ באומר קבע לי זמנא בארץ ישראל כמו שפירשו קצת מן הגדולים.

גרסת רש"י ז"ל: **לעולם בבהמה ובפתורא**. ופירש הוא ז"ל שאכלה מעל השלחן והוא תימה וכי מה שינתה זו אם אכלה אוכלין הראוין לה מעל גבי השלחן וכי השלחן עושה שינוי ומאי שנא מברחא דסריך וסליק אדנא ואכיל ליפתא, אלמא אין השינוי במקומות אלא באוכלין. ור"ח ז"ל גריס בפתותא והיא הגירסא הנכונה והיא מלשון פתיתים והיא פת צנומה בקערה וזה אין דרכה לאכול (כגון) [כמו] דמטוי לחיה.

דף כ.

כדאמר רבא בקופצת הכא נמי בקופצת. מסתברא דלא דחי' להא דאילפא בדוק' ולא מוקמינן ההיא דהיתה קופתו מופשלת לאחוריו ופשטה צוארה ואכלה בדוקא בקופצת אלא דדחויא בעלמא היא דדחיה דאפשר דלאו סיעתי' דאילפא (מיהת) [מהא נפיק] וכיון שכן איתא נמי להא דאילפא דסתמא דברייתא דהיתה קופתו ודאי כותי' דייקא דאי דוקא בקופצת מאי פשטה צוארה דקתני.

ואילפא נזק שלם קא מחייב מאי טעמא כחצר הניזק דמיא. וההיא מאי שנא הלכה דאורחה היא עמדה נמי אורחה היא ופירש' רבא בקופצת חייב נזק שלם נמי קאמר חדא דסתם חייבת (חייב) [חיוב] גמור משמע ואפילו ת"ל דמשום דקאמר הלכה ואכלה פטורה כלומר לגמרי כשן ברשות הרבים אמר בקופצת חייבת ולא נזק שלם אלא שאינה פטורה כרישא ומשלמת חצי נזק הא ברייתא דהיתה קופתו דלא תני בה פטורה וקתני חייבת סתם ואוקי' (בקופצה) [בקופצת] ועוד דלקמן (כא, ב) אוקי' פלוגת' דר"מ ור'

יהודה ור' יוסי ור' אלעזר בהא דאילפא ודר' הושעיא ואינהו בנזק שלם קא מיירי מדקתני משלמת מה שהזיקה ומה (שהזיק) [שהזיקה] נזק שלם משמע דאי חצי נזק לגופו ממה שנהנית עד חצי נזק לימא חצי נזק ואין מזכירין בשום מקום אלא מה שנהנית וחצי נזק ונזק שלם אבל להזכיר חצי נזק בלשון מה שהזיק לא והדין נותן אם אינו משלם אלא חצי מה שהזיקה היאך יאמר משלם מה שהזיקה ותניא במתניתין מתוך החנות משלמת מה שהזיקה וההיא ע"כ נזק שלם קאמר אלמא כל דתניא מה שהזיקה אינו אלא נזק שלם.

וגרסינן בירושלמי (פ"ג הל"ד) שינתה ואכלה משלמת נזק שלם מהו שינתה ואכלה כשהיתה קופתו מופשלת לאחוריו היתה עומדת ברשות הרבים ופשטה את פיה ואכלה ממנה משלמת נזק שלם ושינתה דקאמר לאו למימרא דשינתה ענינה כלומר שאין דרכה בכך דודאי דרכה לאכול כן וכן ואין חלוק המקומות שינוי אלא שינוי טבעה הוא שינוי כקרן דסתמא תמה ובחזקת שמור משהזיקה הוי שינוי וכן כשהרביץ פרתו ברשות הרבים וכיוצא בזה קרי משונה אבל פרה בין אוכלת מתוך האבוס בין אוכלת מן הקופה המופשלת אחרי אדם הכל אחד ואין כאן שינוי וכדאמר נמי האבוס בין אוכלת מן הקופה המופשלת אחרי אדם הכל אחד ואין כאן שינוי וכדאמר נמי בברחא דסריך וסליק אדנא ואכיל ליפתא דכיון דאורח' למיכל ליפתא אורחא נמי לסרוכי ומיסק אלא שינתה ממה (שפטר') [שפרטה] התורה קאמר וכטעמי' (דר' אילפא) [דאילפא] דאמר שכל שאוכלת מעל גבי חברתה ומן הקופה המופשלת לאחוריו כחצר הניזק דמי ותדע שאלו באנו לומר שזה שינוי ויצא מכלל שן כל המשנה (חזר לתולה) [חוזר לתולדת] קרן תמה ואינו משלם אלא חצי נזק ואלו בירושלמי אמרו נזק שלם אלא ודאי כדאמרן ואף הראב"ד ז"ל פי' כן בקופצת שמשלם נזק שלם (ואורחה) [דאורחה] הוא וז"ל מאן דמפרש בקופצת משום שינוי וחצי נזק הוא דמשלם אין לו מוח בקדקדו דהא אמרינן בההוא ברחא דחזא ליפתא אפומא דדנא וסריך וסליק אדנא ואכל ליפתא אורחא נמי לסרוכי ומיסק והא נמי להא דמיא ע"כ.

וקופצת דקאמר דקפצה על גבי האדם שהקופ' מופשלת לאחוריו וכן (בקופצת) [בקופה על] גבי איצטבא שברשות הרבים דכיון דאורחיה למיכל שעורים או כרשינין שבקופה אף היא דרכה לקפוץ שם ולאכול וטעם חיובן של אלו מפני שכל שקופתו מופשלת לאחוריו או שמשאו ע"ג בהמתו (ברשות) [כרשות] הניזק היא ואע"פ שהן עומדין ברשות הרבים מפני שיש להן רשות לעבור שם עם משאן (ובאות') [ובאותה שעה] הם כחצר הניזק וכן הדין במתזת צרורות ושברה כלים שביד האדם או שעל גבי בהמה, וכדגרסינן בירושלמי בר"פ כיצד הרגל דגרסינן התם כיצד הרגל מועדת לשבר כלים דרך הלוכה

ואקשו ואין דרכה להתיז צרורות כלומר בתמיהה (אמ"ר מנא א"ר אימי') [א"ר אמי] בשהי' כלי נתון ביד האדם אבל אם הי' מונח ברשות וזה מהלך ברשות פטור ע"כ וכן כשהיה משאו [מונח] באיצטבא שברשות הרבים כיון שיש לו רשות להניחו שם וזו יצאה מן הרשות וקפצה ואכלה הרי הוא כאלו נכנסה לרשות הניזק ואכלה ושמא מאן דפטר בחצר השותפין כר' אלעזר ור' זירא מודים בהא משום דחצר השותפין יש לכל אחד מהשותפין קנין גוף ממש בחצר ולפיכך לא קרינא לה שדה אחר אבל הכא כל שמניח שם משאו הרי הוא כרשותו לענין זה שלא יבא בו שורו של חברו ויאכל כנ"ל.

מתגלגל מהו. פרש"י ז"ל מספקא ליה אי בתר לקיחה אזלינן או בתר אכילה אזלינן ואינו מחוור דלעולם בתר אכילה אזלינן כדמוכח לקמן (כג, א) גבי כלב שהטיל את החררה והלך לגדיש דאמרינן דאי אכלה בגדיש דעלמא פטור ועוד דלשון מתגלגל לא משמע הכין ובתוס' פירש כגון דקיימי פירות ברשות הניזק וקא מתגלגל ואתו לרשות הרבים ואם לא שנטלתן הבהמה בפיה בחצר הניזק ואכלתן שם מתגלגלין היו ברשות הרבים והא קא מיבעיא ליה כיון שאלו לא נטלתן שם היה ספק לנוח ברה"ר הרי זה כאלו נטלתן ואכלתן ברשות הרבים או דלמא כיון דהשתא מיהא אכלתן ברשות הניזק חייבת ואתי למפשטה מדתני ר' חייא משאוי מקצתו בפנים ומקצתו בחוץ [אכלה בפנים חייבת אכלה בחוץ] פטורה מאי לאו דכל שאכלה בפנים אין אומרים כל שסופה להתגלגל ולנוח כמונח דמי אלא חייבת וסיפא דקתני בחוץ פטורה פשיטא ואגב רישא נקטיה ודחינן אימא על שבפנים חייבת כלומר על מה שראוי להשאר בפנים ושלא להתגלגל חייבת ועל מה שראוי להתגלגל בחוץ פטורה ורישא פשיטא אלא משום סיפא נקטיה.

בפתילה דאספסתא. פרש"י ז"ל שעליו ארוכין וסד"א דניזיל בתר רוב עליו שבפנים או שבחוץ קמ"ל והראב"ד ז"ל פירש פתילה דאספסתא שהוא ארוך הלכך אם עמדה הבהמה ברשות הרבים והכניסה ראשה לפנים וגלגלה מה שבפנים ואכלה בחוץ פטורה שאפילו [לא] הכניסה ראשה לפנים היתה יכולה לגרור הראש שבחוץ והיה נגרר מה שבפנים לחוץ אבל בדבר שהוא חלוק כשעורין שמקצתן בפנים ומקצתן בחוץ ומה שבפנים אינו יכול להוציא לחוץ אא"כ (הכניס) [הכניסה] ראשה לפנים בההוא מתלגל חייבת ולזה הפירוש ג"כ קשה מה (שהקשינו שאין הכל הולך אחר מקום הלקיחה אלא בתר מקום האכילה כההיא דחררה. וי"מ כגון שהתחילה לאכול מקצת בפנים וגמרה בחוץ וזו היא דאסתפקא ליה אי בעי כולה אכילה בפנים או כיון שהתחילה בפנים אע"פ שגמרה בחוץ הרי הוא כאלו אכלה כולה בפנים.

רבה אמר דמי עמיר ורבא אמר דמי שעורים. ואפסיקא מלתא לענין פסק כרבה דרביה דרבא הוא וכן פסק ר"ח ז"ל ויש מי שפסק כרבא דהוא בתרא והראב"ד ז"ל כן פסק כרבא משום דבתרא הוא ובריית‍א דרבים קיימו כותיה.

גברא דלא עביד למיגר. (פירש) [פירש"י] שיש לו דירה לדור ואין צריך לשכור ור"ח ז"ל פירש אדם חשוב שכל א' חפץ לכבדו ולהשכיבו בביתו.

אלא חצר דקיימא למיגרא וגברא דעביד למיגר האי זה נהנה וזה חסר הוא. וא"ת מה חסרו והרי לא באו אחרים להשכירו וי"ל שכל שאחרים רואין שזה דר שם אין באין להשכירו.

אלא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא עבדי למיגר. בכאן בא להזכיר שלש מדות הללו ועוד חסר מדה רביעית והוא חצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר והרב אלפסי ז"ל כתב שהוא חייב דהא חסריה אבל התוס' אמרי שהוא פטור דאמר ליה מאי אהני' ליה ואי משום דאמר ליה חסרתני לא אמרינן הכי אלא במקום דמצי אמר ליה אהנית לך בחסרוני ותדע לך דאי נעל דלת בפני הבעלים ולא הניחו להכנס בביתו מי מחייב כלום ונראין לי דברי התוס' דמבטל שדה חברו אינו חייב שאין הגזלנין משלמין אלא כשעת הגזלה והמקבל שדה מחברו והובירה אינו חייב אלא מדדרשינן ל' הדיוט והרי זה כמתנה בשעה שקבלה אם אוביר ולא אעביד משלם במיטבא האי אי לא משום לשון הדיוט הי' פטור ואע"ג דבירושלמי אמרו בפרק איזהו נשך המבטל שדה חברו צריך לשפות לו הא משמע דלא אמרו אלא במקבל שדה מחברו והובירה דומיא דנותן מעות לחברו ליקח בהן פירות למקצת שכר ולא לקח שאמרו שם זאת אומרת המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומתו עלה אמרו המבטל שדה חברו צריך לשפות לו והתם נמי אמרו המבטל חנותו של חברו מהו ולא פשטוה אלמא פטור ועוד נ"ל ראיה ממה ששנינו בפרק הבית והעליה ר' יהודה אומר אף זה מעלה לו שכר ואוקמנא טעמא דהתם משום דזה נהנה וזה חסר משום דאיכא שחרוריתא דאשיתא ואלו סיפא קתני אלא עליון בונה את הבית והעליה על גביו ויורד ודר למטה כלומר דמעתה אינו נהנה ואם איתא כי לא נהנה מאי הוי מ"מ בעל הבית חסר ביה דהא איכא שחרוריתא דאשיתא.

דף כ:

סתם פירות ברשות הרבים אפקורי מפקר להו. ולא מפקיר לגמרי קאמר דא"כ אפילו מה שנהנית אינו משלם אלא ה"ק כל שנותנן ברשות הרבים יודע שרגלי הרבים עשוים לדרוס בהם ולהחזיק אפילו לפחות מדמי הנאתן.

המקיף את חברו משלשה רוחותיו. כתבתי' בארוכה בפ"ק דבבא בתרא בס"ד.
שאני התם משום שחרוריתא דאשיתא. שבנין זה חדש ולבן וזה משחירו ומכאן שמענו שאע"פ שאין הפסד אותו שחרוריתא אלא מעט על ידיו מגלגלין עליו כל השכר כפי מה שנהנה וכן נמי שמעינן לה מקילקלתא דיתמי דאמרינן לקמן דאתא ההוא גברא ובנה בה אפדנא ואמר רב נחמן פייסינהו ליתמי ולא פייסינהו ואגביה רב נחמן לאפדניה מיניה. ואמרינן לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חברו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ואמרו ההיא מעיקרא קדמונאי הוו דיירי ביה ויהבה להו ליתמי דבר מועט כלומר וכיון שהם חסרים אפילו דבר מועט מחייבין אותו ליתן שכרם משלם משל אם בא לנפות מנפה את כולו ומכולה שמעתין שמעינן דאין דירת האדם בבתים מחסרת בבתים שא"כ למה לי משום שחרוריתא דאשיתא תיפוק ליה משום הפסד דריסת הרגל שהדיורין עושין וכן לא משכחת בחצר דלא קיימא לאגרא שאינו חסר והיכי קאמר בחצר דלא קיימא לאגרא מאי חסרתיך הא חסריה בדריסת רגל הדיורין אלא ודאי כדאמרן אא"כ הפסידו הפסד ידוע וניכר לדיינים כנ"ל.
נטל אבן או קורה של הקדש לא מעון. בפ"ק דחגיגה פריך מכדי מגזל גזליה מה לי הוא מה לי חברו ואוקמה באבני בנין המסורות לגזבר.
ואמר שמואל והוא שהניחה ע"פ ארובה פרש"י ז"ל ע"פ ארובה ולא קבעו בבנין דלא הוי שינוי והלכך לא קבעה וכן פירש ר"ח ז"ל שאם בנאה בתוך הבית חייב מיד ואינו מחוור דאפילו קבעה נמי בבנין ליכא שינוי לקנותה בו שהרי שינוי החוזר לברייתו הוא ואינו שינוי כדאמרינן בפרק הגוזל קמא האי מאן דגזל נסכא ועבדיה זוזי לא קני מ"ט הדר עביד ליה נסכא והניחה ע"פ ארובה דהכא אפילו קבעה בארובה קאמר ולאפוקי מסתת' דהוי שינוי שאינו חוזר לברייתו והלכך עד שידור תחתיה בשוה פרוטה לא מעל.

דף כא.

כהדיוט מדעת דמי. פרש"י ז"ל שהרי יש דעת שכינה ואינו מחוור דשלא מדעת דהדיוט אינו דוקא כשלא ידע שזה דר בביתו אלא אפילו ידע נמי דינא הכי דהא לא חסרו ושלא מדעת אורחא דמלתא נקט אלא ה"ק כהדיוט מדעת ומתנה עמו שיעלה לו שכר הוא שכן אמרה תורה שלא יהנה אדם בלא מעילה וכן פר"ח ז"ל וז"ל כדרבה דאמר שכירות הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי.
הכי קאמר נמצא בית של שמעון מעלה שכר לשמעון ואוקימנא בדקיימא לאגרא. ומכאן שמענו שאע"פ שזה ירד לתוכה על דעת שכירות כיון שלא שכרה מן הבעלים

הרי חזר דינו לדין הדר בחצר חברו שלא מדעתו וזה נהנה וזה לא חסר הוא ופטור והיכא שנתן כבר שכירות לראובן לעולם מוציאין אותו ממנו שהרי השכיר מה שאינו שלו ואפשר דנותנו לשמעון דהיאך עושה סחורה בביתו של זה ואע"פ שאינו עומד לשכ' כיון שיורד לה בתורת שכירות ופר' כבר זכה בו ראובן לשמעון ואפשר שמוציאין מראובן ומחזירין לשוכר ולא לשמעון שיכול לומר מאי חסרתיך.

אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חברו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר משום שנאמר ושאייה יוכת שער ורב יוסף אמר ביתה חמותבנא מיתבא. אני תמיה דמשמע הכא דדוקא משום דבעל החצר נהנה במקצת כרב הונא או כרב יוסף הא לאו הכי לא אמרינן זה נהנה וזה לא חסר פטור וכולה שמעתין משמע דכל שאינו חסר וזה נהנה פטור כההיא דהמקיף את חברו וכההיא דנטל אבן או קורה דהות דייקי' מינה לעלמא דהדר בחצר חברו שלא מדעתו דחייב הא למ"ד פטור אף זה הי' פטור ור' יוחנן נמי לא אשגח ביה בר' אבהו דאמרה משמיה דשמואל ואמרינן טעמא משום דהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת הא הדיוט דכותה אע"פ שנהנה בשוה פרוטה פטור אע"ג דבעל אבן וקורה לא מתהנו בכלום ע"י כן.

ושמא נאמר כי על כל פנים יש הפסד קצת בבתים מחמת דריסת רגל הדיורין אלא שהריוח שמצילין אותה משאיה עולה כנגד הפסד זה וממנה שאם היו כבר אנשי ביתו או אנשים אחרים דרים בה מחמת בעל הדירה ובא אחר ודר בה מעלה לו שכר והיינו דקאמר איכא בינייהו דקא משתמש ביה בתיבני וביבי ובהא דאיכא בין רב הונא ורב יוסף דהיינו דמשתמש ביה בתיבני וציבי מסתברא דאזלינן לקולא דלא ידעינן הלכתא כמאן והוי קולא לתובע וחומרא לנתבע ולא מפקינן ממונא אלא בראיה והריא"ף ז"ל לא פסק בה כלום.

הא דאמרינן: **אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה.** תמיהא לי היכי דמי אי כבר גבה יציאותיו מיתמי ההוא גברא דלא פייס להו מאי קא סבר ומאי אמר לן דההיא אפדנא לא קיימא לאגרא לבתר דבנאיה ומאי צריכי נמי לטעמא דמעיקרא קדמונאי הוו יהבי להו ליתמי דבר מועט. ואי עדיין לא גבה ההוא גברא יציאותיו מיתמי מאי קאמר זיל פייסינהו לימא ליה זיל גבי להו ומדוחק יש לי לומר דכיון שירד לקרקע של יתומים ובנאה מדעתו ואע"פ שהיא עשויה ליבנות כל שהן קטנים א"א לומר לגבות יציאותיו מהן עד שיגדלו ושמא אפילו לכשיגדלו יאמרו לו טול עציך ואבניך לפיכך אומרים לו לזה שיפייס את היתומים מחמת שכירות הבתים מעתה שלא יהיו היתומים נפסדים וכשיגדלו יגבה יציאותיו ועוד צריכא לי תלמוד משום דאי מההיא טעמא האיך חייב

רב נחמן בשכר האפדנא די לו שיתן ליתומים כמה שהיו נותנין להן אותן קדמונאי ממה נפשך שאם יאמרו לו היתומים לכשיגדלו טול עציך ואבניך נמצא זה עומד בצל קורתו ואין להם ליתומים אלא שכר קרקעית' של קולקלתא ואם יתרצו היתומים באותו בנין הם יתחייבו לפרוע לו יציאותיו וינכה להם במותר השכירות שיש בין מה שהיו נותנין קדמונאי לשכירות כל האפדנ' ושמא נאמר דכל שהוציא יציאות בקרקע של יתומים דעתו שלא יהא נפרע מהם עד שיגדלו ויהיו בני פרעון וחזרו היציאות עליהם כחוב ויפרע זה שכירות כל האפדנא מעתה שאלו דר בהן עכשיו בלא פריעת שכירות אף נמצא נפרע מן היתומים מעתה כנ"ל.

הא דקא מהדר ליה מעיקרא קדמונאי הוו דיירי בה ויהבי להו ליתמי דבר מועט. קושטא דמלתא קאמר אבל בודאי בר מן דין הו"ל לחיובה משום שחרוריתא דאשיתא וכדאמרן לעיל דאפילו רבנן אית להו הכי בעלמא ולא פליג עליה ר' יהודה אלא בבית ועליה ומשום דבית משתעבד לעליה כנ"ל.

מחזרת רב אמר חייבת. כלומר אע"פ שהיא עומדת ברשות הרבים כל שחזרה ראשה ואכלה הרי היא כאלו אכלה מרשות הניזק לפי שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו בצידי הרחבה כל שאינה יכולה לאכול בלא חזור והלכך אם חזרה ראשה ואכלה משלם נזק שלם ושמואל אמר פטורה כלומר אלא מה שנהנית משום דס"ל דכל שהיא עומדת ברשות הרבים ומחזרת ואוכלת כאוכלת מתוך הרחבה ולא חשבינן צידי הרחבה כרשות הניזק אלא בשהניחה ברחבה והלכך בתוך צידי הרחבה ואכלה ורב נמי מודה שאין צידי הרחבה כרשות הניזק כשיכולה לאכול בלא חזור וזו היא ששנינו מפתח החנות משלמת מה שנהנית ואוקימנא אליבא דרב דקיימא בקרן זוית כלומר שיכולה לאכול בלא חזור שלא הי' לו להניח שם פירותיו אבל מתוך החנות שהוא רשות גמורה לניזק משלם מה שהזיקה ואע"פ שאוכלת בלא חזור וכן לא עשו צידי הרחבה ופתח החנות כרשות הניזק לרב אלא לגבי בהמה שדרכה לילך לעבר פניה ברחבה אבל אם היתה הבהמה טעונה גדיים שדרכן להיות פניהם פונים אל הצדדין חזרו צידי הרחבה כתוך הרחבה ואינן משלמין אלא מה שנהנו והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם רב אמר עקמה צוארה ואכלה משלם נזק שלם והתנן מפתח החנות משלמת מה שנהנית מן החנות משלמת מה שהזיקה מאי כדין א"ר יוסי תפתר בשהיתה חמור טעונה גדיים בשעת עברתן עקמו צואריהן ואכלו ופי' עקמו כאן פשטו צואריהן מעל גבי החמור ופי' פתח החנות כגון אלו שמניחין תריסי החנויות לפתח החנות וחוץ לחנות ומניחין פירות על התריסין ותדע לך דרבא דמחייב נזק שלם מחייב דהא במשלם מה שהזיקה קמיפלגי

וללישנא קמא על מתני' קיימא פלוגתייהו ומתניתין מצידי הרחבה מה שהזיקה קתני וכבר כתבתי למעלה דכל היכא דקתני מה שהזיקה היינו נזק שלם וא"א לומר דמשלם חצי נזק ומשום דכל שאכלו מצידי הרחבה משונה הוא ותולדה דקרן תמה שכבר כתבנו למעלה שאי אפשר לומר כן דאין המקומות שינוי וכדמוכח עובדא דברחא דסליק אדנא ואכיל ליפתא וחייביה רבה נזק שלם אליפת' ואדנא משום דאורחיה למיכל ליפתא ועוד דבהדיא אמרוה בירושלמי כמו שכתבנו.

הכי אתמר אמר רב לא שנו אלא מחזרת דחייבת אבל מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים פטורה ושמואל אמר אפילו מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים חייבת. תמיהא לי מי הזקיקו להפך כאן מחלוקתן בקולא וחומרא דלישנא קמא דבמחזרת פליגי רב לחומרא ושמואל לקולא והשתא רב לקולא ושמואל לחומרא ואלו כן נאמר בבי מדרשי' משמיה דשמואל ורב שמחלוקתן שנויה מפורשת כן ולפי פירושו של רש"י ז"ל שפירש דרב דפטר משום דכל שמניח נזקיו ברשות הרבים כל הקודם זכה בהם ואי אתי שפיר דרב אזיל הכא לטעמיה דאמר התם בפרק המניח וזה כיון שהקצה לרשות הרבים ואינו מגביהו אלא שמשוה אותו לרשות הרבים עשוי הוא לתקלה שנכשלים שם בני אדם והבהמות שמחליקין רגליהן בפירות ששם ואינו דומה לצידי הרחבה כי אותן צדדין גבוהים קצת מן הרחבה ואינן עשוין לתקלה והיינו דמדמי ליה לבור הסמוך לרשות הרבים שהפקירוהו הבעלים וא"ת אי משום דכל הקודם זכה בהם אמאי משלם מה שנהנית וי"ל דהכא בפירות שלא נתנן שם להשביחן דלא קנסו גופן משום שבחן אלא בדבר שנתנן ברשות הרבים כדי להשביח כדאיתא התם.

ומ"מ יתר ממה שנהנית אינו משלם כיון שיש תקלה בהנחתן. ובתוספת פי' דרב סבר בור ברשותו חייב כל שהוא מצומצם מר"ה דלא מצי למימר תורך בבירא מאי בעי דהא אי אפשר לעוברים לצמצם עצמן והלכך לענין אכילת פירות נמי פטור מהאי טעמא גופיה ושמואל דמחייב הכא לאכילת פירות פטר בבור דהי' להם לצמצם את עצמם בין בבור בין בפירות ודחי דבעלמא פטר רב והכא א"ל נהי דכי מתזיקנה בבורך לא משתלמת לי דאמרת לי תורך בבירא מאי בעי אבל לא כל כמינך לצמצם פירותיך לרשות הרבים כדי לחייבני ושמואל סבר להפך.

דף כא:

אי כרב כשמואל. אי אפשר לפרש דכולן ס"ל או כרב או כשמואל דהא ר' יוסי ור' אלעזר דאמרי אין דרכה של בהמה לאכול אלא להלך ע"כ לית ליה כשמואל דאמר מחזרת

פטורה אלא דאפשר דר' מאיר סבר כרב שפי' דכל שאוכלת מצדי הרחבה דחייבת ואף על גב דלא שבקתיה לר"ה אלא שמחזרת וא"כ כולהו קיימי בחדא שיטתא במחזרת ולא פליגי בה כלל וכן נמי אפשר דס"ל דר' מאיר כשמואל ומחזרת פטור. ומאי צידי הרחבה דקאמר כגון דשבקתיה לרחבה וקם ואזיל בצדי הרחבה.

ומר סבר בשדה אחר ולא ברשות המזיק. ואיכא למידק האיך אפשר לומר דר' אליעזר סבר לה דשן ורגל חייבים ברשות הרבים והא אמרינן לעיל דר' אלעזר דאמר לגבי חררה משלם נזק שלם סבר לה כר' טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק משלם נ"ש ור"ט מק"ו דשן ורגל דפטורים ברה"ר מייתי לה וי"ל דהא דהכא לא קיימא דהא דחינן ברשות המזיק פשיטא ואוקימנא דאילפא ור' הושעי' איכא בינייהו לפי מה שכתבתי למעלה דאילפא ור' הושעיא לא פליגן ותרוייהו חשבי ליה כחצר הניזק ה"פ דר' מאיר פטר בשתיהן דלא חשיב להו חצר הניזק ואורחא בהכי ור' יוסי ור' אליעזר סברי דזו כחצר הניזק היא ולפיכך משלמת מה שהזיקה דאין דרכה אלא להלך ולאכול מתוך הרחבה אבל לקפוץ או לפשוט צוארה ולאכול מעל גבי חברתה לא ונראה שכן פירשה ר"ח ז"ח.

נפלו פטורין. כלומר פטורין גמורין ואפילו מחצי נזק מדקתני ואפילו בשקפצו משלם נזק שלם ואם איתא דבנפלו חייבין חצי נזק הול"ל בהדיא משלם חצי נזק ועוד דהא אוקימנא כמ"ד תחלתן בפשיעה וסופו באונס פטור וכל באונס פטור מכלום ונפילת אונס הוא דכי קפצו לבראי קפצי איכא למידק א"כ אפילו שברו דרך קפיצה אמאי משלם נזק שלם והא משונה הוא דאי לא אכתי תיקשי לן דתחלתו בפשיעה הוא ואי לאו פשיעה הוא אלמא שמור הוי ואי אפשר לחייבו ביותר מחצי הנזק דלכל הפחות אף ע"פ שאתה מוציאו מכלל אונס א"א להוציאו מכלל משונה וי"ל דלגבי קפיצה קרוב לכותל לא חשבינן ליה כתחלתו פושע גמור הוא שיתחייב עליו אף על האונס שבסופו ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב לא אמרינן אלא במקום פשיעה גמורה אבל מ"מ כל שקפצו אפילו סמוך לכותל כיון דמדעתן קפצו ופעמים קופצים כן לא חשבינן ליה משונה ונזק שלם משלם כנ"ל.

אמר רב זביד משמיה דרבא פעמים שנפלו חייבים. כלומר לכ"ע ואפילו למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור ומשכחת לה בכותל רעוע דהא בכי הא יש פשיעה בתחלתו לגבי קפיצה שמקפצין על גבי הכותל וכן לגבי הנפילה משום שעשויין האריחין ליפול ע"י קפיצתן על הכותלים.

לא צריכה בכותל צר. כלומר מעתה אפילו בכותל שאינו רעוע שעשויין לקפוץ על הכותל אף ע"פ שהוא צר והן עשויין ליפול שאין להם מעמד על הכותל.

מלמטה למעלה פטורין. כלומר פטורין אפילו מחצי נזק דכאונס חשבינן ליה שלא היה לו לשמרן שאין עשויין לדלוג מלמטה למעלה והיינו דאצטריך למיתני אדם ותרנגול חייבין ואדם למאי איצטריך פשיטא דאדם מועד לעולם וכל שהכלב והגדי משלמין חצי נזק אדם שהוא מועד משלם נזק שלם אלא משום דכלב וגדי פטורין לגמרי דכאונס חשבינן ליה תנא דאדם חייב דאדם עשוי לכך ולכך.

דף כב.

גירסת הספרים: **והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמטה למעלה בין מלמעלה למטה פטורין**. ולפי גירסא זו רמיא לה בין אמתניתין בין אברייתא דהא תנן מלמעלה למטה חייבים ולאלתר הוה מצי למרמי' אמתניתין אלא דנטר עד דסדר ברייתא בתר מתניתין ורמי לה אתרוייהו ופרקינן תרגמוה רב פפא דאפיך מיפוך כלומר שאין דרך הכלב בזקירא ולא הגדי בסריכא ואין סריכא זו כסריכא דאמר למעלה גבי ליפת' דעל דנא דסליק ברחא ואכלו ליפתא דאמרינן כיון דאורחא למיכל ליפתא אורחה נמי למיסרך ולמיסק ואקשי' אפ"ה שאין זה אלא שינוי בלחוד אמאי פטורין כלומר לגמרי דכל פטורין דשמעתין פטורין אפילו מחצי נזק אמרינן.

ופריק מאי פטורין דלמעלה למטה מחצי נזק ומ"מ מלמטה למעלה פטורין לגמרי דאנוס חשבינן ליה וזה דחוק קצת לפי הנראה שיכלול מלמעלה למטה עם מלמטה למעלה ויאמר על שתי המדות פטורין ויהיה א' פטור מחצי נזק והשני פטור לגמרי ובהלכות הריא"ף ז"ל הגירסא בהפך בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבין ואברייתא דסלקינן מינה דקתני פטורין כדאפיך מיפך הול"ל אפיך מיפך אפילו מלמטה למעלה משלם נזק שלם ואע"ג דגבי ברחא אמרינן דאורחא הוא למיסרך ולמיסק הכא בסריכה דנועץ צפרניו בקרקע וקופץ ואין זה דרכו של גדי.

ר' יוחנן אמר משום חציו. ואפילו לא הדליקו הוא בעצמו אלא כ"מ שהוא פושע שלא שמר גחלתו כראוי חייב משום חציו וכדמוכח לקמן.

וריש לקיש אשו משום ממונו. פרש"י ז"ל דהך דמדליק בגחלת שאינה שלו איכא בינייהו וכן נראה מדברי ר"ח שפי' בסמוך דאדייה אדויי כלומר זה הכלב לא הגבי' החררה אלא בדרך רדוי הביאה אל הגדיש ולא יצאה הגחלת מחזקת בעליה ע"כ ועל דרך זה מתפרשת כל סוגיית השמועה יותר על נכון אלא שבתוס' אמרו שאי אפשר דהא אפילו כופף קומתו של חברו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה אמרינן בריש פ' הכונס שהוא חייב וכן גץ היוצא מתחת הפטיש אע"ג דמסתמא אפקורי מפקר ליה אלא למ"ד משום

חציו חייב כאלו הוא בעצמו המכה וחייב באשו בכל מה שהוא חייב כמזיק בגופו ור"ל דאמר משום ממונו אינו חייב אלא בחיוב ממונו. ומיהו בחיוב ממונו חייב ואף על פי שמדליק בגחלת שאינה שלו.

ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כר"ל. ואע"ג דאמרינן לקמן דקרא מסייע ליה וכטעמי' משמע אפ"ה סבר היא כותיה דר"ל והו"ל למידרש קרא לדרשא אחרינא א"נ היכא דכלו להו חציו אמאי לא מחייב משום ממונו דאכתי לא ידע דמ"ד משום חציו אית ליה משום ממונו.

אשו לית ביה ממשא. ששלהבת אין בה ממש ואינה ממון שהרי גחלת של הקדש מועלין בה ושלהבת לא נהנין מדרבנן ולא מועלין וכן המודר הנאה מחברו נהנה בשלהבתו ואינו נהנה בגחלתו וא"ת והא בורו למ"ד בור להבלו מאי ממשא אית ביה י"ל דאפ"ה שפיר קרו ליה ממונו ואית ביה ממש שעל ידי ברייתן נשתנה ממשות של קרקע ונעשה בור משא"כ באש שהרי מקום השלהבת אינו משתנה אלא שהאויר מתחמם ונעשה חלק ושורף ואין זה עדיין מתיישב שהרי חייבה התורה הפותח ככורה י"ל דלא חלקה התורה ועיקרו משום בור.

בשלמא למ"ד משום חציו. כשהדליקה הוא חייב בכל לפי שאין דין צרורות באדם ובאש של כלבו חייב על כל הגדיש חצי נזק משום כלב כלומר מחמת צרורות ואפילו מקום השלהבת הולכת ודולקת ואף ע"ג דלא נגעה בו הגחלת אלא לר"ל למה חייב חצי נזק על כל הגדיש והא לאו ממונו דבעל הכלב הוא והוא נמי לא הדליקו ואוקימנא אליבא דר"ל בדאדייה אדויי ועל מקום שתפול שם הגחלת מיהא חייב חצי נזק משום צרורות ועל הגדיש כולו פטור דלאו ממונו הוא וה"ה בשהניחה על הגדיש שאינו חייב כלום אלא על מקום הגחלת בלבד אלא משום דבמתניתין קתני בחייב על הגדיש שאינו חייב כלום אלא על מקום הגחלת בלבד אלא משום דבמתניתין קתני בחייב על הגדיש חצי נזק לא מצי לאוקמי בשהניחה דא"כ אף על מקום הגחלת היה משלם נזק שלם ור' יוחנן דאוקימנא בדאנחה אנוחה ה"ה דהוה מצי לאוקמי בדאדיי אדויי ועל כולו גדיש חצי נזק ובהכין הוה מפרשינן מתניתין טפי שפיר דמדקתני ועל החררה נזק שלם ועל הגדיש חצי נזק דמשמע שאין משלם כלל על הגדיש אלא חצי נזק ואלו השתא דאוקימנא בדאנחה אנוחי אצטריכא לחלק בגדיש עצמו על מקום הגחלת נזק שלם ועל שאר הגדיש חצי נזק אלא מסתברא דמשום דאוקימנא אליבא דר"ל דדוקא באדייה אדויי כדאמר' אמר בדר' יוחנן דאפשר לפרושי מתניתין אפילו בדאנחה אנוחי וה"ה וכ"ש באדייה אדויי. הא דאקשינן לר"ל והא לאו ממונו דבעל הכלב הוא איכא למידק ומ"ש מבור דאי לאו

דכתב רחמנא כי יפתח איש וכי יכרה איש דמיניה דרשינן איש בור ולא שור בורו הוה מחייב אפילו אבור שורו וא"כ ה"נ לחייב על אש שורו כאשו ותירצו בתוס' דפשוט הוא להם מאיזה מדרש שיהיה דשלשה אבות נאמרו בשור דהיינו קרן ושן ורגל ולא ארבעה ואינו מחוור בעיני דא"כ למאי איצטריך לאיש בור ולא לשור בורו דהא אין לשור אלא ג' אבות ואלי דאמר דמבור ילפינן מה מצינו בבור שהוא חייב ואיש בור ולא שור בור אף אש כן ובאשו חייב ולא אאש שורו.

במסכסכת כל הבירה. כלומר דהויא כולה בירה במקום גחלת. ואי במסכסכת חנוני אמאי חייב אי אפשר לפרש אמאי חייב כלל דע"כ כיון שהניח נרו בחוץ פושע הוא דהו"ל לאסוקי אדעתי' שמא יעבור שם ברה"ר גמל טעון פשתן אפילו במשוי גדול הממלא כל הרחוב וידליק נרו בו ואף ע"פ שבעל הגמל ג"כ פושע בסכסוך שמהם פשעו וכדאמרינן לקמן ולחייב נמי בעל הגחלת כלומר מפני שהיה לו לשמור גחלתו ואע"פ שהבעל הכלב נמי פשע וה"נ ה"ק ואמאי חנוני חייב בכל דבשלמא אי לאו במסכסכת שפי' רישא בעל גמל חייב כיון שהטעין את הגמל משוי גדול כל כך ה"ז פושע שהיה לו ליזהר בכך כדי שלא יכנס פשתנו בחנות וידלק בנרו של חנוני וידליק הבירה בשלהבת וחייב משום חצי נזק הגמל ומאי חייב חצי נזק וסיפא חנוני חייב בכל שהי' לו להשמר שלא יניח נרו בחוץ דמצוי הוא שידליק בפשתנו וקודם שירגיש בעל הגמל תלך שלהבתו ותתפוש בקירות הבית אבל השתא דאמרינן במסכסכת אפילו כשהניחו בחוץ הרי הוא פושע דודאי כיון שהיא מסכסכת הבירה ראה והרגיש בדליקה והיה לו להחזירה לאחור כדי שלא תסכסך את הבירה ופריק בשעמדה וקס"ד שהניחה לעמוד ואקשי' א"כ כ"ש שהוא פושע ושהי' לו להתחייב כיון שרואה שמסכסכת והעמידה ופריק בשעמדה בעל כרחו להטיל מים ואנוס הוא דלא מסיק אדעתיה שיהא נר בחוץ וכשנאחז האור בפשתן לא הי' יכול לא להחזיר הגמל לאחוריו ולא להעבירו במהרה ולפיכך החנוני חייב בכל ולעולם במסכסכת.

דף כב:

היה גדי כפות לו ועבד סמוך לו ונשרף חייב. כלומר לפי שאין מתחייב על העבד שהיה לו לברוח. לפיכך חייב בין על העבד בין על הגדי ופירש רש"י ז"ל דה"ה אם לא גדי כפות לפי שאין הגדי בן דעת לברוח אלא משום דנקט בסיפא גבי עבד כפות וגדי סמוך נקט ברישא גדי כפות ועבד סמוך ואכתי אינו מתיישב דא"כ טפי הוה שפיר אי נקיט ברישא גדי ועבד סמוך לו כלומר ושניהם אינם כפותים וסיפא עבד וגדי כפותים ורשב"ם פירש

דגדי נמי כל שאינו כפות אינו חייב עליו שאף הוא היה לו לברוח מפני האש אלא רישא דוקא בגדי כפות ועבד סמוך לו שאינו כפות פטור וסיפא או עבד כפות או גדי סמוך לו קאמר דעכשיו פטור אפילו על הגדי שכשהיה שם עבד כפות משום דקים ליה בדרבה מיניה וכן אם אין שם עבד אלא גדי שאינו כפות פטור על הגדי שהיה לו לברוח ולדבריו הא דאמרינן בשלהי פרקין הניח גחלת על בגדו ונשרף חייב ובעינן שורו מאי ופשיטנא שורו כממונו. שאני התם כיון שהניח הגחלת על השור אין השור יכול לסלקה מעליו אבל עשוי הוא לברוח מפני הדליקה וק"ל דא"כ אין כאן פטור בגדי משום דקים ליה בדרבה מיניה אלא פטור מגדיש וא"כ מאי קאמר ל"צ בגדי דחד וגברא דחד ולפי פירוש' אפשר דלא גרסינן גדי דחד אלא גדיש דחד וכן נמי מצאתי הגירסא בפי' ר"ח ז"ל וכן בפי' הראב"ד ז"ל וכן נמי מאי דקאמר אלו קטל ליה תוריה עבדא וגדיא הכי נמי לאו משום עבד וגדי דברייתא נקט ליה אלא משום דגומא נקטיה א"נ יפרש בסיפא עבד כפות לו וגדי נמי סמוך לו כלומר אותו גדי שאמרנו דהיינו גדי כפות.

עבד כפות לו וגדי סמוך לו פטור. כלומר משום דקים ליה בדרבה מיניה קשיא לי אמאי פטור והא מתחייב בגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד וכדאמרינן בגונב כיס של חברו בשבת שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת וכדאמרינן נמי בגונב חלבו של חברו ואכלו לדבריו ר' נחוניא בן הקנה כדאיתא בפרק אלו נערות.

וי"ל דאמסקנא סמיך דאוקימנא כגון שהצית בגופו של עבד אלא דאכתי תקשי לי דההיא אוקמתא לר"ל היא אבל לר' יוחנן מינח הוה ניחא להו דכיון דמשום חציו הוא פטור על הגדיש ואמאי הא כבר נתחייב על הגדיש קודם שיתחייב בנפשו על העבד ואפשר דהוה מצי לאקשויי וליטעמיך מי ניחא והרבה יש בתלמוד שאפשר לאקשויי ואינו מקשה ואכתי לא ניחא דאפילו הצית בגופו של עבד אמאי פטור על הגדיש אטו מי שנתחייב בנפשו ואחר כך קרע שיראין של חברו מי לא מתחייב והכא נמי מאי שנא דלכ"ע כה"ג חייב דעד כאן לא פליגי חר"ש ורבנן אלא ביוצא ליהרג וחבל באחרים אבל כשאינו יוצא ליהרג לא פליגי וכדאיתא בברייתא בשלהי פ"ק דערכין ואפילו ביוצא ליהרג מחייבי רבנן כדתניא היוצא ליהרג שחבל באחרים חייב ואחרים שחבלו בו פטורים ר' שמעון אומר אף הוא שחבל באחרים פטור שלא ניתן לחזרה עמידת ב"ד והכא שריפת העבד לא צורך שריפת הגדיש הוא ואי בעי נמי מסיק אש מעל גבי גופו של עבד למ"ד בפרק אלו נערות כי האי טעמא גבי הגונב כיס בשבת והאוכל חלבו של חברו לחייב על הגדיש ואפשר דלר' יוחנן דאמר אשו משום חציו כל שהצית אפילו בגדיש ועבד כפות סמוך לו שאי אפשר לברוח הוי ליה משעת הצתת האש בגדיש רודף ונעשה על הגדיש כרודף

ששבר כלים בין של נרדף בין של כל אדם שהוא פטור משום דמשעת רדיפתו נתחייב בנפשו ואף זה כן.
אלא דאכתי קשיא לי לר"ל דהו"ל בשעת הצתת האש על גופו של עבד מתחייב בנפשו ואחר שמת העבד נשרף הגדיש ואמאי פטור על הגדיש וי"ל דנשרף הגדיש קודם שמת העבד כנ"ל.
ועדיין צריך לי תלמוד אבל אם נשרף הגדיש לאחר שמת העבד חייב וכדתניא בפרק בן סורר אלו שנתנו להצילן בנפשו ועברה בהם עברה אין מצילין אותו בנפשו כנ"ל.
אטו קטל תוריה עבדא וגדיא ה"נ דלא מחייב. פירש"י ז"ל הא כתיב שלשים שקלים יתן לאדוניו והקשו עליו בתוס' שמתוך פירושו משמע שרוצה לומר דה"נ באשו חייב בשלשים של עבד והא בהדיא תניא בפ"ק חומר בשור מבאש שהשור משלם שלשים של עבד מה שאין כן באשו ואם רוצה לומר דה"ק כי היכי דהתם משלם שלשים של עבד ולא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה ה"נ לא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה הא נמי לא אפשר דשלשים של עבד קנסא וממונא מקנסא לא ילפינן אלא הכי פירושו לר"ל דאמר אשו משום ממונו בנזיק ממונו מי אמרינן קים ליה בדרבה מיניה והא שורו שהרג את העבד וגדי עמו הכי נמי דפטור.
לא צריכא דגדי דחד ועבדא דחד. וקמ"ל דלא אמרינן נפשות לזה וממון לזה חייב גבי הביא האב עדים והזימו לעדי הבעל וחזר הבעל והביא עדים והזימום. ועוד קשיא דרבה אדרבה דאיהו גופיה אמר בפ' בן סורר רודף אחר חברו להרגו ושבר את הכלים בין של נרדף בין של כל אדם פטור ותירץ רבינו יעקב ז"ל דרבה אדר' לא קשיא דבההיא דפ"ק דסנהדרין גרסינן רבא ובההיא דפרק בן סורר גרסינן רבה ותדע דבההיא דפ"ק דסנהדרין קאי רבא אדרב יוסף דהיינו רבא דבתר רב יוסף.
ובההיא דרודף רבה כדמוכח בפרק הגוזל בתרא גבי ההוא דהוה מסיק חמרי' למשרא וכו' אתא לקמיה דרבא פטריה וכו' אמר ליה אביי וכו' אמר ליה האי רודף הוא רבה לטעמיה דאמר רבה רודף שהיה רודף אחר חברו וכו' אלמא רבה גרסינן דאיהו מלך מקמי אביי אבל אי גרסינן רבא לא הוו אתו לקמיה דרבא אלא לקמיה דאביי דאיהו מלך מקמי דרבא ובודאי אומר אני דההיא דפ"ק דסנהדרין רבא היא דאלו לרבה בעדים זוממין וכל משלמי קנס אמרינן מת ומשלם ואפילו נפשות וממון לחד דאיהו הוא דאמר בפרק אלו נערות דר"מ ס"ל דאדם מת ומשלם קנס משום דחדוש הוא שחדשה תורה ואיהו אית ליה התם כותיה כדאיתא התם.

עוד תירץ לרבינו יעקב ז"ל דבכ"מ אין אדם מת ומשלם ואפילו היכא דאיכא נפשות לזה וממון לזה חוץ מעדים זוממין דבעינן ועשית לו כאשר זמם לעשות לאחיו ואפ"ה כי איכא נפשות וממון לחד אינו מת ומשלם דהא מקיים ביה קצת מכאשר זמם והראי' המדליק גדישו של חברו בשבת דפטור מן התשלומין ויש מתרצים דבכ"מ היכא דאיכא מיתה לחד ותשלומין לחד מת ומשלם כעדים זוממין וכההיא דרודף כיון דניתן לכל להצילו בנפשו הרי הוא כמיתה ותשלומין לחד וכן דעת הראב"ד ומדליק גדיש בשבת נמי כיון דחייב מיתה מחמת שעבר ועשה מלאכה בשבת הרי הוא חייב נפשות לשמים שהכל שלו והרי הוא כמחויב נפשות וממון לחד וכבר כתבתי מזה יותר בר"פ אלו נערות בס"ד.

ולר' יוחנן דאמר שלהבת נמי פטור. איכא למידק מסירת חש"ו כרוח מצויה דמי או כרוח שאינה מצויה אי כרוח מצויה מ"ט דר' יוחנן דפטר אי כרוח שאינה מצויה מ"ט דר"ל דמחייב במסר להן שלהבת ומאי קשיא להו מעיקרא לר"ל אמאי לא מחייב דהא לא דמי למסר שורו דהא לכ"ע אין חיובו של אש אלא כשיכולה לילך ולהזיק ברוח מצויה. והולכת גחלת ע"י כלב דמחייב היינו דוקא כי הויא שכיחא ברוח מצויה וי"ל דלמ"ד משום חציו לא מחייב אלא א"כ מצויה הרבה וקרוב לודאי כעין חציו והכא בשולח ע"י חרש אינו קרוב לודאי דלא חצי המשלח הן אלא חצי החרש דצבתא דחרש גריס ליה אבל למ"ד משום ממונו אע"ג דלא שכיח כולי האי מחייב מידי דהוה אמסר שורו בקשור הראוי לחרש דאפ"ה חייב משום דדרכה לנתוקי ע"י עסקי של חרש וכמ"ש בפ"ק.

ומיהו זו סברת המקשה אבל במסקנא ליתא דהא אסיקנא דמאן דאית ליה משום חציו אית ליה נמי משום ממונו ואם כן אפילו לר' יוחנן ליחייב אלא טעמיה דר' יוחנן דאפילו במסירת השלהבת לא חשיב בריא הזיקא עד דמסר ליה גוזא סלתא ושרגא ולריש לקיש חשיב ליה בריא הזיקא.

דף כג.

למאן דאמר אשו משום חציו טמון באש דפטר רחמנא באשא היכי משכחת. איכא למידק מאי קשיא ליה דלמא גזרת הכתוב הוא כדפטר כלים בבור י"ל דה"ק למ"ד משום ממונו שפי' דבנזקי ממונו אשכחן דחלק אבל בנזקי גופו בחציו לא אשכחן ורש"י פירשה בענין אחר.

הכי גרסינן: **מאי בינייהו איכא בינייהו לחייבו ד' דברים**. וה"ה דכל הנך דלעיל איכא בינייהו כגון שכלב שנטל את החררה וגמל טעון פשתן וכולה סוגיא דלעיל אלא דניחא

ליה למימר דאף זו איכא בינייהו דלמ"ד משום חציו חייב בד' דברים כאלו חבל בו ידיו ממש ואיכא ספרים דגרסי א"ה מאי איכא בינייהו וא"א להולמה.

ולחייב נמי בעל גחלת. לאו דוקא נקט האי לישנא דהא גחלת של בעל חררה הוא ואוקי' דאכלה על גדיש של בעל חררה דאי לא הא בעינן ובער בשדה אחר וא"כ בעל הגחלת שהוא בעל הגדיש מאי משלם אלא ה"ק כל שלא שמר גחלתו ונטלה כלב והדליק בה גדישו של חברו פושע הוא וחייב לשלם ח"נ א"כ הכא לפטור לבעל הכלב מרביע הנזק כנגד מה שהיה חייב בעל הגחלת בעלמא ולומר דפושע חשבינן ליה אבל הראב"ד ז"ל פירש משנתינו כגון שהגחלת אינה של בעל החררה והכלב לא נטל את החררה מרשות בעל החררה ובדוקא נקט שישלם עמו בעל הגחלת.

זאת אומרת סתם דלתות חתורות הן אצל הכלב. ולפיכך בעל הכלב חייב דהו"ל לאסוקי אדעתי' שאין לו שמירה אלא קשירה אבל בעל גחלת פטור כל שנעל דלת בפני גחלתו תמיהא לי נעילת דלת מאי מהני' דהא לגבי כלים לא מהניא ולא מידי ואי לאו חשש כלבים נעילת דלת אינו צריך ולמה אטרחוה לנעול דלת כיון דלא מעלה ולא מורידה לגבי חתירת כלבים. עוד קשיא לי דהא בכולה שמעתין לא מחייבינן באשו אלא משום רוח מצויה אבל היכא דלא אפשר דאזלא ומזקא ברוח מצויה פטור ואמאי ליחייב אפילו בדאזלא ומזקא ברוח שאינה מצויה למ"ד מיהא תחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב דהא פושע הוא אצל כלבים. ונראה דלא אמרה רוח מצויה ורוח שאינו מצויה אלא במקום שאין כלבים מצויין שם ומצאתי להראב"ד ז"ל דלגבי בעל גחלת בשמור נעילת דלת סגי ליה ואפילו בדלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה שהתורה מעטה בשמירתה דכתיב המבעיר את הבעירה עד דעביד כעין מבעיר ויש מקשים כיון דשכיחי כלבים אע"ג דנעל בעל הגחלת מאי הוי פשיעותא הוא דמאי שנא מהא דאמרינן בפרק שור שנגח את הפרה כסהו כסוי שיכול לעמוד בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפני גמלים וארעיה ונפלו שוורים דאמרינן כיון דשכיחי גמלים פשיעותא הוא אפילו לגבי שוורים הכא נמי מאי שנא.

וכתב הרב ז"ל ולאו מלתא היא דהתם בור ברשות הרבים היא ואי שכיחי דעברי גמלים התם ודאי פשיעותא היא אפילו לגבי שוורים אבל התם אי שכיחי כלבים אית להו בעלים ומנטרי להו דלא ליזקו אלו דברי הרב ז"ל.

ועדיין לא נתיישב בעיני דאם משום דאית להו בעלים דמנטרי להו ומשום הכי מפקת ליה לבעל גחלת מדין פושע למה אתה מחייבו לנעול דלא בפני גחלתו ומדמחייב בעל הכלב מנא לן מינה דסתם דלתות חתורות הן אצל כלבים ושלא תהא שמירה לכלב אלא

קשירה דלמא בעל גחלת פטור כל שאין גחלתו עשויה לילך ולהזיק ברוח מצויה דאי משום כלבים סתם כלבים יש להם בעלים ובעלים משמרין אותם ומינה דאף בעל הכלב פטור כל שנעל בפניו את הדלת. ועוד צריכא לי תלמוד.

דף כג:

דאי בחצר המזיק לימא ליה רפתך בפומא דכלבאי מאי בעי. תימה האיך אפשר לומר כן כלבו לקח החררה מרשות ניזק והוא אמר ליה ריפתך בפומ' דכלבאי מאי בעי והראב"ד ז"ל פירש דחררה זו לא נטלה מרשות הניזק אלא מרשות בעל הגחלת כמו שכתבנו למעלה ומשום כך אמר שמע מינה דפי פרה כחצר הניזק דמי דכשנטלה כלב זה לא מרשות הניזק נטלה אלא מרשות אחר והוליכה בפיו עד גדישו של בעל החררה ואי אמרת פי פרה כחצר המזיק דמי לימא לי כלבאי לא מרשותך שקיל ופומי' רשותי' הוא ובשעת אכילה מרשותי נטלה ואמאי חייב אבל אי כרשות ניזק דמי השתא ודאי חייב דהא מרשות ניזק נטלה וברשותו אכלה ובכי הא ליכא לספוקי וליכא למיבעי והיינו מתניתין דנכנסה לרשות הניזק ואכלה מאי שראוי לה ואכלה מתוך החנות ומצדי הרחבה.

ואם תאמר אם כן מאי קא קשיא ליה ברשות מזיק שן דחייב רחמנא היכי משכחת לה הא משכחת לה כשנטלה מרשות הניזק ואכלה ברשות הניזק י"ל דאין הכי נמי ורב מרי בריה דרב כהנא דאהדר ליה משכחת לה כגון שנתחככה בכותל לטענתיה מהדר ליה. ואינך שמעתין דשסה בו הכלב והשיך בו את הנחש כולהו בשנטל יד חבירו והכניסה בפיו של כלב ושל נחש דאי בשסה בלבד והלך הכלב ונשך וכן הנחש אפילו לענין ניזקין חייב בעל הכלב והנחש ואפילו לכשתמצי לומר פי פרה כחצר המזיק דמי ומכל מקום מההיא דחררה שמעינן דפי פרה כחצר הניזק דמי.

הא דאקשינן: **והא בעינן כאשר יבער הגלל עד תומו**. קשיא לי דהא אסיקנא בריש פ"ק דמכלתין שן דומיא דרגל מה רגל דלא מכליא קרנא אף שן דלא מכליא קרנא. ונ"ל דה"ק והא בעינן שן שיכולה לבער את הכל ואי עיקר חיובא דשן לא משכחת לה אלא בשנתחככה בכותל או טנפה פירות הא לא מכליא קרנא לעולם.

שן דאמר רחמנא היכי משכחת לה וכו'. כתב הרי"ף ז"ל דקי"ל כרב יוסף וליתי' לדאביי דשינויא בעלמא הוא אבל ר"ח ז"ל פסק כאביי דהא אוקימנא לרב יוסף כטעמא ואסתלק רב יוסף ושתיק. והא דמכריז רב ואתמר רב יוסף לאו דסמכא הוא דרב יוסף כשמעתי'

ורבא לא אתבררה דדבריו נינהו דהא גרסינן ואתמר רב יוסף ולפיכך אין כח לפסוק כמותו אלו דברי הרב ז"ל.

הני עיזי דשוקא מתרינן בהו במרייהו תלתא זימני. פירוש עיזי דשוקא העומדים לשחיטה ואין הבעלים ממתינין אלא ליומא דשוקא ואי לא מברחי להו שחטינן להו אפילו בלא יומא דשוקא ומ"מ אם הזיקו בנתיים משלם את הנזק נזק שלם על השן ועל הרגל והני מילי עיזי דשוקא אבל עיזי אחרינא דעומדין לגיזתן וחלבן לא שחטינן להו אלא כל אימת דמזקי משלמי.

והכי קאמר אם תמול שלשום הוא ולא ישמרנו האידנא מחייב יש מי שפירש דנגיחה שלישית איכא בינייהו דלאביי עד דנגח נגיחה רביעית לא משלם ולרבא בנגיחה שלישית נעשה מועד והעדתו וחיובו באין כא' ובשלישי משלם נזק שלם וליתא מדאמרינן ריש פרק חזקת הבתים מנין לחזקה שהיא ג' שנים משור המועד אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מחייב הכא נמי עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה ופריק הכא השתא התם כי נגח שלש נגיחות הו"ל מועד אידך כי לא נגח מאי משלם אלמא מדפרכינן ומפקינן הכא להדיא מלתא פשיטא היא לכלהו דעד נגיחה רביעית לא משלם וכן אי אפשר דההיא סוגיא אליבא דאביי דלית ליה הלכתא כותיה עבידנא אלא הכא משמעות דורשין בלחוד איכא בינייהו.

דף כד.

אמר להן הרי הוא אומר וזאת תהיה טומאתו בזובו תלה הכתוב הזב בראיות והזבה בימים. תמיהה לי אמאי לא אהדר להו והרי זב דאפילו קירב ראיותיו טמא דהא משמע דמאי דמהדר להו לא אהדר להו אלא לפרוקי מאי דאקשו עלה מזבה בלחוד וטפי הוה עדיף ליה למימר זב יוכיח וי"ל דהיא גופא קא מהדר להו תלה הכתוב הזב בראיות והזבה בימים אלמא לאו בטעמא תליא אלא גזירת הכתוב היא ולפיכך אין ללמוד לא מזב ולא מזבה לשור דחייב' התורה משום דטבעי' להזיק וצריך שמירה כנ"ל.

קאי בראיות ממעט ראיות קאי בראיות ממעט ימים. בתמיהא, ואיכא למידק אדרבה נימא קאי בזב ממעט מילי דזב קאי בזב ממעט מילי דזבה דה"נ דרשינן בפ"ק דחולין וזאת אשר ללוים שנים פוסלין בלוים ואין מומין פוסלין בלוים דכתיב וזאת אשר ללוים זאת ללוים ואין אחרת ללוים וי"ל דהתם נמי דרשינן וזאת ללוים ולא זאת לכהנים ולומר שאין שנים פוסלין בכהנים אלא דדרשינן ליה מדכתיב ללוים דמשמע ולא לכהנים ולפיכך ההוא וזאת דרשינן למעוטי מילי דלוים.

אמר ליה אנא כרב יוסף סבירא לי. ואם תאמר כיון דכולה מתניתין כר' יוסי למה ליה למימר הלכה כפלוני והלכה כפלוני לימא הלכה כר' יוסי י"ל דניחא ליה למנקט תנאי דמתניתין.

כל שהתינוקות ממשמשין בו. כלומר בין קרניו והכא תנא בתוספתא תם שיהיו התינוקות ממשמשין בו בין קרניו.

הא דאמרינן: **נפקא מינה דאתי שלשה כתי עדים ביומא חדא**. לאו דוקא אלא אפילו כת אחת אלא משום דבעי לאתויי עלה ברייתא דשנים בראשונה ושנים בשניה ושנים בשלישית דאיצטריכא נקט נמי בהא שלשה כתי עדים.

הרי כאן שלשה כתי עדיות. ולומר שאם נמצא באחת מן הכתות קרוב או פסול אין כל העדות בטלה וכן נמי לענין שלשה אחין ואחד מצטרף עמהם כענין ששנינו בפרק חזקת הבתים לענין חזקה.

דף כד:

לימרו הנך קמאי אנן מי הוה ידעינן דאתו אחריני ואסהידו ביה. א"נ י"ל דקמאי אפשר להו למימר דלא ידעי דליתו כת ב' ואחריני אבל בתראי כיון דאתרו ביה מכבר הא תלתא יומי אחריני סתמא דמלתא מידע הוו ידעי דכל דאתו לבי דינא קלא אית ליה למלתא.

לימרו הנך קמאי אנן מנא ידעינן דכל דקאי בבי דינא דאסהודי בתורא אתא. והא דקאמר דכל דקאי בבי דינא לרבותא נקטיה לומר דאפילו איתינהו לכלהו בבי דינא אפילו הכי אפשר לומר להו הכי וכ"ש אי אסהידו כל כת וכת בפני עצמן.

ה"ג רש"י ז"ל אלא דמרמזי כלומר אלא אפילו תמצא לומר דליעודי תורא לא מיתוקמא ברייתא אלא בידעי הני בהני וכגון דמרמזי רמוזי ובהכין אפילו תימא ליעודי גברא וכגון דמרמזי רמוזי בפירוקי' דרב אשי מפרקא ברייתא בין ליעודי תורא בין ליעודי גברא וכן בדרבינ' והכא משמע דרמיזא מלתא היא וכן נמי בפרק אלו נערות דאמרינן התם ונתרינהו מעיקרא ומרמזי רמוזי ואיכא למידק דהא אמרינן בסנהדרין בפרק הנחנקים דרמיזא לאו מלתא היא וי"ל דהתם רמיזא גרועה בעלמא והכא ברמיזה הידוע ונכרת וכן פירש ר"ח ז"ל כלומר זאת הכת אומרת לכת האחרת הגישו נא והעידו והנה אנחנו עוד מעידים אחריכם ע"כ.

וההיא דפרק אלו נערות נמי שאני כיון דאתרי בהו מעיקרא די להו ברמיזה בעלמא אי נמי י"ל דלגבי נפשות כי ההיא דפרק הנחנקים לא חשבינן ליה לרמיזה לכלום אבל לגבי ממונא מלתא היא.

הוא פטור והן פטורין. כלומר פטורין מן המועדות אבל תמות משלמין דלגבי צד תמות כל כת וכת בפני עצמה נמצא כת שלשה זוממת כולן חייבת כלומר אפילו במועד. וא"ת אמאי משלמה דאכתי לא נגח נגיחה רביעית וא"כ לימרו מנ' ידעי דנגח נגיחה רביעית י"ל דכיון דעל פי עדותן יצא מכלל תם ונעשה מועד משלמין דא' הן מ"ה העידוהו דאי לא למה אתו שלשתן עכשו ולמה המתינו אלא להעידו שהוא מועד ולחייבו נזק שלם לכי נגחי נגיחה רביעית וכדמסקי בדרמזי רמוזי או דאתו רצופים ולא דמי למאי דאמרינן בפרק הנשרפין גבי עדים גניבה בנפש שהוזמו ועדי גניבה אחרונה של בן סורר דפטורין ממיתה לחזקיה ואע"פ שעל פי עדותן מתחייב דשאני התם דמצו למימר להלקותו באנו אבל הכא ע"כ לא באו אלא ליעדו ולחייבו נזק שלם בנגיחה רביעית כמו שאמרנו ומכל מקום אינן משלמין עד שנגח נגיחה רביעית דקודם לכן מאי ישלמו דמאין אנו יודעין אם נגח נגיחה רביעית אם לא ואפילו נגח איזה שור נגח גרוע או חשוב. ובתוספות אמרו דעכשו משלמין כפי פחת דמיו שאינו ראוי אלא לשחיטה.

במכירין בעל השור ולא מכירין השור. דלא מצו למימר לחיוביה גברא פלגא נזקא אתיא דאין התם משלם אלא מגופו וא"ת והא אכתי מצו למימר לחיוב פלגא נזקא מקטן שבשוריו אתינן כדתנן בפרק המניח את הכד גבי זה אומר קטן הזיק וי"ל דשאני התם ששניהם לפנינו אבל הכא שמא נאבד אחד מהם והוא אותו שנגח ואפילו הודו הבעלים שלא נאבד אחד מהם אינו חייב דמודה בקנס הוא ופטור וא"ת עוד כיון שאינן מכירין את השור מה ישלמו דלמא אותו שנגח את הראשונה לא זהו שנגח את השניה וכן אותו שנגח בשניה ובשלישית לא זהו נגח ברביעית פר"ח ז"ל שלאחר שהעידה כל כת וכת נזדמן להם שור אחד משוריו והכירוהו שזהו וזה לשון הרב ז"ל רבינא אמר במכירין בעל השור ואין מכירין השור והעידו שנים כי ראינו שור שפירש מן השוורים של פ' ונגח שורו של ראובן מזהירין אותו בב"ד לשמור כל בקרו והעידן אחרים אחר כן כי ביום הב' ראינו שפירש שור מבקרו של פלו' ונגח ביום השני שורו של שמעון והעידו אחרים אח"כ כי פירש שור מן השוורים של פ' ונגח ביום השלישי שורו של לוי ונזדמן להם לאלו שלש כתות שראו בבת אחת אחד מן השוורים שהעידו על בעליהן כי ודאי בכלל בקרו שור שנגח ואמרו כת הראשונה שזהו השור שהעדנו על בעליו ביום הראשון והעידה השניה כמוה והשלישית כמוה נמצאו שלשה כתות בעדות אחד לגבי בעליו ובעדות אחר לגבי השור וכי היכי דאיכא למימר מהא מתניתין ליעודי תורא הכי נמי איכא למימר ליעודי גברא ובעיא לא אפשיטא ע"כ.

מאי לאו פטור משסה. כלומר משסה לבד מדלא קתני פטורין ומשני לא פטור אף משסה כלומר דלא אצטריך למיתני פטורים דפשיטא ליה דבעל הכלב מצי למימר מאי עבדית אלא אמשסה קאי ולומר דאף המשסה פטור שאינה אלא גרמא.

דף כה.

ורבי טרפון ההוא דאפילו בעלמא דרשינן דיו וכו'. קשיא מ"מ מהכא משמע דדרשינן דיו ואפילו היכא דמפריך ק"ו דהא הכא מפריך ק"ו דהא כתיב לשכינה שבעה כדאמר ליה וממקום שבאת נלמד אפילו היכא דמפריך ק"ו וליתא דשפיר קאמר להו ר' טרפון דלגבי קרן דכתיב בעלמא דמשלם חצי נזק אי דרשינן דיו מאי אהני לן ק"ו הא מיכתב כתב אבל הכא לא אשמועינן בדוכתא אחרינא לשכינה שבעה וכאן הוא שלמדנו דין ק"ו ודיו מדכתב לאביה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים וכתיב בתריה תסגר ז' ימים דמיניה שמעינן אף לשכינה שבעה.

רבי יהושע אומר אף מטמא במשא לפי שאי אפשר לה בלא צחצוחי זיבה הא לאו הכי לאו. וא"ת מ"מ לרבי יהושע מטמא הוא לעולם משום צחצוחי זיבה דאית בה מיהא לכן פר"ח ז"ל דאפילו רבי יהושע לא אמר אלא בימים שרואה בהם זוב דחייש לצחצוחי זיבה אבל בימי סיפרו דליכא למיחש משום צחצוחי זיבה לא. ולדידי קשיא דהא אמרינן בנדה ר"פ המפלת דקרי של זב סותר יומו משום דאי אפשר לקרי בלא צחצוחי זיבה אלא מדסתר בימי ספירה הוא שרא ומינה דאפילו בימי סיפרו חיישינן לצחצוחי זיבה. והראב"ד ז"ל כתב דלמ"ד משום צחצוחי זיבה סותר יום אחד ולמאן דמייתי ליה מק"ו לא סתר כלום דהא מרוקה מייתו ליה מה רוקו לא סתר אף קרויו לא סתר ומסתברא לי דמאן דמייתי ליה בק"ו וכן נמי ר' אליעזר דלא מטמא ליה במשא סבירא להו דאפשר ליה לקרי בלא צחצוחי זיבה ואפ"ה למאן דאייתי ליה מרוקו מטמא במשא ולר' אליעזר לא מטמא במשא ורבי יהושע מודה לרבי אליעזר דלא מייתי ליה מרוקו והלכך אי לאו דאי אפשר לו בלא צחצוחי זיבה לא הוה מטמא במשא ולמאן דאית ליה דאפשר בלא צחצוחי זיבה לא הו"ל לטמויי במשא דלא מייתי מרוקו.

דף כה:

מה פכין קטנים שטהורין בזב טמאין במת. פרש"י ז"ל פכין קטנים של חרס שאי אפשר להכניס באוירן אפילו אצבע קטנה ולפיכך טהורין מכל טומאתו של זב דמאוירן אי מטמאין שאין יכול להכניס אפילו אצבע קטנה ואע"פ ששערו מטמא הנוגע בבשר המת

כתיב וכל שאינו ראוי למגע בשרו אין שערו מטמא ומגבו נמי אינו מטמא דאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו וכן אינן מטמאין במדרס הזב שאין ראוין למדרס שהוציא הכתוב הסטו בלשון מגע דכתיב וכל כלי חרס אשר יגע בו הזב איזהו מגעו שהוא ככולי הוי אומר זה הסטו ולומר לך שכל שראוי למגע בשרו טמא בהסיטו וכדדרשינן את שבא לכלל מגע בא לכלל משא כל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא זו דרכו של רש"י ז"ל אבל הגאונים ז"ל פירשו אפילו בפכין קטנים של עץ ומדין מדרס בלבד מייתי ליה לק"ו ולומר שהפכין אינן ראוין למדרס וכדדרשינן בתורת כהנים יכול כפה סאה או תרקב וישב עליהן יהיו טמאין ת"ל וכל הכלי אשר ישב עליו כלומר שהוא מיוחד לישיבה יצאו אלו שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתינו וקטנים דנקט הכא לפי שהקטנים אפילו ייחדן לישיבה אין טמאין במדרס הזב לפי שאינן ראוין בכך.

מפץ שמטמא באהל המת אינו דין שמטמא במת. והוא הדין לפשוטי כלי עץ אף על פי שאין להם תוך כל שעשוי לישיבה וראוי ליטמא במדרס הזב מטמא באהל המת ואלו הן שאמרו שהן טמאין באהל המת ולכל טומאותיו של מת בין לטומאת ערב בין לטומאת שבעה שאלו למפץ של גמי ושל שיפה לא שייך למימר בהו טומאת שבעה שהם אין להם טהרה במקוה כדאיתא במסכת שבת פרק ר"ע אלא אהני לפשוטי כלי עץ.

כל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחות משבעה. וטהרתם קא דריש דהוא יתירא ואיכא מאן דמפרש דרבא אמעיקרא קאי כלומר דלא אצטריכי לאתויי משרץ אלא מק"ו דמדרס הזב כדמעיקרא דמאי אמרת ליתי דיו לאפוקי מטומאת שבעה אמר קרא וכבסתם בגדיכם וטהרתם.

ואיכא מאן דמפרש דלא אמר רבא אלא אתירוצא בתרא דילפינן לטומאת מת משרץ בגזרה שוה דכל דאתינן בגזירה שוה כמאן דכתיב באורייתא דמיא והלכך שייך למימר ביה כל טומאות שאתם מטמאין במת אבל מעיקרא דלא ילפינן בטומאת מת אלא בק"ו אינו ככתוב בתורה ובכי הא לא אמרינן כל טומאות שאתם מטמאים. והראב"ד ז"ל הקשה דא"כ אפילו לפי פירושם שורש טומאת מפץ כשרץ מק"ו אתי ומיהו הוא מפרק לה דכיון דבגד ועור דמת ושרץ מופנין ולגזרה שוה אתו לא אשכחן מידי דכתיב בשרץ ולא כתיב במת אלא מפץ הלכך על כרחין כמאן דכתיב במת דמי ואמר קרא וטהרתם.

דף כו.

אמר קרא וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר. קשיא לי לידרוש ק"ו לשלם חצי נזק ברשות הרבים וחצו את כספו לשלם מגופו ולא מן העליה דקרא להכי הוא

דאתא וחצו את כספו ולא מן העליה. וי"ל דאם איתא דמייתי שן ורגל לחצי נזק ברשות הרבים מק"ו דקרן לא ליכתוב רחמנא כספו דלמעוטי תשלומין מן העליה לא אצטריך דאמרינן דיו לבא מן הדין להיות כנדון.

יהא אדם חייב בכופר מקל וחומר. יש מי שפירש שיהא חייב מיתה ותשלומין כשור ויש מי שפירש אם המית שלא בכונה ולפי תירוץ זה בעיא זו אליבא דר' יוחנן דאמר בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה דשור שנגח בלא כונה משלם את הכופר ודלא כרבה דאמר פטור כל שלא בכונה והדין שהרג בעדות מיוחדת וא"נ בעדים בלא התראה. ואכתי קשיא לי לידרוש מק"ו לשלם חצי נזק ברשות הרבים וחצו את כספו של זה דהיינו מגופו ולא מכספו של אחר אלא מן העליה ואיכא למידק נימא ליה מדחזקיה נפקא דאמר מה מכה בהמה לא חלקת בה כו' לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין מתכוין לשאין מתכוין לחייבו ממון ונ"ל דאי דחי ליה הכי אכתי הוה מקשה ליה הניחא לחזקיה אלא לרבי ולרבנן דלא סבירא להו כחזקיה כדאיתא בסנהדרין בפרק אלו הן הנשרפין מאי איכא למימר. א"נ לכשתמצי לומר דאדם משלם כופר מק"ו אף נדרוש הקישא דמכה נפש בהמה ומכה אדם להקישן לגמרי להיות זה כזה כלומר מה מכה בהמה לא חלקת לפוטרו אלא לחייבו אף מכה אדם לא תחלקו בו לפוטרו אלא לחייבו. ואי משום כדי רשעתו מוקמינן ליה למלקות וממון כנ"ל.

לאו משום דסבר לה כר' יוסי דאמר תם משלם חצי כופר. תימה למה תלה ר"ט בר"י הגלילי דאף לר"י הגלילי לא אשכחן ליה בהדיא דאמר הכין אלא מכלל מה שאמר ובעל השור נקי נקי מדמי ולדות ולא אמר נקי מכופר והיא גופא לאו הוכחה גמורה היא וכמו שכתבנו בפ"ק גבי פלוגתא דחצי נזק קנסא או ממונא וכיון שכן דאשכחן לר' טרפון דאמר בהדיא דהתם משלם כופר ולא אשכחן לר' יוסי דאית ליה כופר בתם כלל למה תלה מי שאמרה בהדיא במי שלא אמרה בהדיא והול"ל כופר שלם ברשות הניזק למה ליה לאו משום דסבר ליה תם משלם חצי כופר וכו' וצ"ע.

אלמא איכא כופר ברגל ש"מ. ואיכא למידק דהא פליגי בה אביי ורבא בפרק שור שנגח ד' וה' גבי שור האיצטדין גבי נוגח משלם את הכופר ופליגי בפירוש ההיא ברייתא אביי ורבא ואמרי במאי קא מיפלגי ברגל שדרסה על גבי התינוק בחצר הניזק לאביי משלם כופר לרבא לא משלם כופר ואביי ורבא קי"ל כרבא לבר מיע"ל קג"ם וי"ל דהתם לא פליגי אלא אליבא דההיא ברייתא אבל תרוייהו ס"ל דיש כופר ברגל מהא דר' טרפון וכמסקנא דהכא.

אדם מועד לעולם בין ער בין ישן. ירושלמי מתניתין כשהיו שניהם ישנים אבל אם היה ישן א' ובא חברו וישן אצלו זה שבא לו לישן אצלו הוא המועד דכתיב פצע תחת פצע כלומר דמיותר הוא דאי לשלם את הנזק במתכוין להזיק הא כתיב כאשר יתן מום בעמיתו כן ינתן בו ואיכא למידק כיון דמהאי קרא דרשינן לשלם את השוגג כמזיד ומינה נמי דרשינן לשלם צער במקום נזק היאך אפשר לומר דבשוגג אינו משלם את הצער דא"כ אין השוגג כמזיד תירצו בתוס' דכל כמה דאפשר למפטר את השוגג פטרינן ומוקמינן שוגג דמרבינן מהאי קרא בנזק דוקא דאיירי ביה עיקר קרא ולא בצער. והראב"ד ז"ל תירץ דכיון דשאר דברים של חובל דהיינו שבת ורפוי בעי' או צד פשיעה גמורה או מתכוין מהאי דבעינן דומיא דכי יריבון אנשים צער נמי לא מפלגי מנייהו ואין תירוצו מחוור כל הצורך בעיני דהא ע"כ כולהו ד' דברים ליתנייהו בחד גוונא דהא בושת לא מתחייב אלא במתכוין דוקא לבייש כדדרשינן לקמן מוהחזיקה במבושיו והתירוץ הראשון נראה עיקר.

כתב הראב"ד ז"ל למה הוצרך הכתוב כל הני עין תחת עין שן תחת שן וכו' וכו' כויה תחת כויה ודי היה לכתוב האחד וממנו היינו למדין שיש נזק וארבעה דברים במקום נזק ותירץ דכל אחד לגופיה אצטריך כדי לשום הנזק לפי מה שהוא שאם לא כ' אלא האחד היינו שמין כל הניזקין בו בין גדולים בין קטנים ולכך נכתבו כל אלו שיש בהם גדולים וקטנים ובינונים כדי שישומו אותם לפי מה שהם.

דף כו:

מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ונפלה והזיקה לענין נזקין חייב שהרי רבתה תורה מפצע תחת פצע שוגג כמזיד. לענין ארבעה דברים בעינן דומיא דכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו ור"ח ז"ל פירש מדכתיב באבן או באגרוף אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף בכונה אף אבן בכונה לענין גלות פטור דשגגה שיש בה ידיעה בעינן דומיא דכי יבא את רעהו ביער לחטוב עצים ונדחה ידו בגרזן א"נ כדכתיב בה שגגות הרבה דכתיב בלא ראות ובלא צדיה ובשגגה. הכיר בה ושכחה לענין נזקין חייב דאפילו לא הכיר בה חייב כ"ש שהכיר ולענין ד' דברים פטור כדאמרן דבעינן מתכוין או שיהא פושע גמור כישן בראש הכותל ועשוי ליפול ברוח מצויה כדאיתא לקמן לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה וזה אף ע"פ שהכיר בה מתחלה עכשיו שכחה ואינו מחשב להוציאה וא"ת א"כ מפני מה שנינו לא יצא החייט במחטו בערב שבת שמא ישכח ויצא והלא אפילו יצא בשבת כיון דשכחה פטור י"ל דשמא ישכח שהוא שבת קאמר אבל לא שכח את

המחט ומלאכת מחשבת היא. לענין גלות חייב דאמר קרא בשגגה מכלל דהוו"ל ידיעה מעיקרא היא ואע"ג דלענין שבת קרי ליה שגגה גמורה לענין גלות חשבינן ליה ידיעה כדאמרן דלענין שבת בעינן מלאכת מחשבת בשעה עשיית מלאכה. והא דאמרינן בשגגה דהוו"ל ידיעה לאו למימרא דכל שוגג לא יתחייב לעולם באסורין של תורה עד שיהא לו ידיעה מעיקרא דאוכל חלב בשגגה וכן כל שאר האסורין אע"פ שלא היתה לו ידיעה כלל וכאן טעמא משום דכתיב ביה שגגות הרבה כמו שכתבנו ולפיכך אין שגגה שנכתב' כאן כשאר שגגות שנאמרו בתורה ומשום כך אמרו במכות בשגגה פרט לאומר מותר ואלו לגבי שבת ולגבי ע"ז אמרינן אומר מותר חייב כשאר שוגגים הגמורין. לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דלרבנן יצא לחירות ואפילו מתכוין לרפאתו ולרשב"ג עד שיתכוין לשחתה ואפילו באומר לו כחול לי עיני וסמאה וחתור לי שיני והפילה ואיכא למידק ולרבנן מ"ש ממושיט ידו במעי שפחתו וסימא עין העובר שבמעי' דאמרי רבנן דלא יצא לחירות מדכתיב ושחתה כדאיתא בפ"ק דקדושין י"ל דשאני התם דאינו מתכוין לעין כלל ולא ראהו ולא ידעו הלכך לא קרי ביה כלל ושחתה אבל כאן שהיה רואהו היה לו ליזהר בו.

והראב"ד ז"ל תירץ דהתם לאו משום דאינו מתכוין לשחתה הוא אלא משום דבעי עין רואה וזה בא לשחתה יצא זה שסימא עין סומי' שהרי העובר שבמעי שפחתו עיניו כסמויות ומושחתות הן שאינו רואה בהם כלל.

נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע לענין שבת מלאכת מחשבת. אסרה תורה ואפילו באומר כל מקום שתרצה תנוח דמ"מ עיקר מחשבתו למלאכה היתה ואינו דומה למתכוון לזרוק ארבע וזרק שמנה דהתם עיקר מחשבתו למלאכה היתה דהיינו ארבע וא"ת ואפילו נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבעה הא אמר אביי בפרק כלל גדול שהוא חייב י"ל דהתם במתכוין שהם ב' ונמצאו ארבע קאמר שהרי יש כאן מלאכת מחשבת שהרי זרק למקום שהיתה כונתו לזרוק שם ונמצא שיש בו ארבע חייב.

לענין גלות ואשר לא צדה אמר רחמנא פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ד'. פירש רש"י ז"ל דלענין גלות חייב כלומר ונתכפר לו שנאמר ואשר לא צדה וכו' ושמתי לך מקום כלומר אינו בכלל וכי יזיד איש אלא בכלל ושמתי לך מקום ור"ת ז"ל פירש דאי אפשר לומר כן דהא כי יזיד בתר ואשר לא צדה כתיב אלא אינו בכלל ואיש כי יכה כל נפש אדם דכתיב למעלה מיניה אלא בכלל ושמתי לך מקום.

ולשון אחר פרש"י לענין גלות ומתכפר לו אבל מי שנתכוין לזרוק אפילו שתים וזרק ארבע קרוב למזיד הוא שהיה לו ליזהר שלא יכה את חברו הלכך אינו בר כפרה וכן

פר"ח ז"ל קרוב למזיד הוא ולא מתכפר הוא בגלות ויש לתמוה א"כ הא דפליגי רבי ורבנן בר"פ אלו הן הגולין בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ומר מחייב בהאי אמאי מחייב בחד מינייהו דמ"ש מנתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע שאף זה נתכוון לחתוך עצים שלפניו והלך העץ או הברזל למרחוק.
ומסתברא דשאני התם שאינו פושע בכלום שזה עוסק במלאכתו ונכשל הברזל מקתו או נתזה הבקעת וזהו שחייב הכתוב גלות דכתיב ואשר יבא את רעהו ביער.
ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור. כלומר השני אבל הראשון חייב דבתר מעיקרא אזלינן וכל שזרקו מראש הגג וראוי לישבר הרי הוא כאלו נשבר והכין משמע ברישׁ פרקין דבעי רבא דרסה על הכלי ונתגלגל למקום אחר ונשבר בתר מעיקרא אזלינן וגופיה הוא כלומר וחייב בכל כאלו שברתו מעיקרא ברגלה או דלמא בתר תבר מנא אזלינן ואמרינן ותפשוט ליה מדרבה דאמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו פטור. ופרקינן לרבה פשיטא ליה לרבא מבעיא ליה אלמא משמע לכאורה דלרבה בתר מעיקרא אזלינן לחייב הראשון כאלו הוא גופיה תבר וכענין שהיינו מחייבין בדרסה על הכלי לכשתמצי לומר דבתר מעיקרא אזלינן אבל הראב"ד ז"ל פירוש ששניהם פטורין שהראשון פטור שאף על פי שאמדוהו למיתה אמרינן מנא תבירא תבר. ולפי פירוש כי פשטי' לעיל גבי בעיא דרבא מדרבה דבתר מעיקרא אזלינן לאו למימרא דבהא דרבה ראשון חייב אלא דמינה שמעינן דאע"ג דנתגלגל ונשבר לא אזלינן בתר תבר מנא אלא בתר מעיקרא וכיון דנשבר לבסוף מתוך גלגול דריסתו חייב בנזק שלם.
וקדם וסלק פטור. כתב הרי"ף ז"ל דרבה דפטר שני זה אזיל לטעמי' דלית ליה דינא דגרמי ברישׁ פרק הגוזל קמא וליתא לדרבה דאנן קי"ל כמאן דאית ליה דינא דגרמי. אבל רש"י והראב"ד ורבותינו בעלי התוספת כולם הסכימו שאין זה דינא דגרמי אלא גרמא בניזקין ונראין דבריהם ז"ל שכל שאינו עושה דבר בגופו כשורף שטרותיו של חברו וכיוצא בזה או מראה דינר לשולחני שאומר לו שהוא יפה אין זה דינא דגרמי.
בין בזה אחר זה ומת פטורין. ומפרשינן טעמא בפרק ארבע מיתות בית דין משום דבעינן כל נפש אדם ודוקא גוסס בידי אדם אבל גוסס בידי שמים לכ"ע חייב.

דף כז.

ורבי יהודה סבר האחרון חייב שהוא קירב את מיתה. ואיכא לימר דלכ"ע מיהא הראשון פטור ואם אי' אמדוהו למיתה דאמרינן התם שהוא חייב היכי משכחת לה דהא הכא דהכוהו ראשון הכאה שיש בה כדי למות ואפ"ה פטרה ליה. תירצו בתוס' שם בסנהדרין

דכיון דאשכחן חביש' דאורייתא דכתיב ויניחו אותו במשמר וכתיב ונקה המכה ואפילו אמדוהו למיתה שמעינן שאין ממיתין את המכה עד שנדע בבירור שמת מחמת הכאתו וכשבא אחר וקירב את מיתתו לא נתברר שמת מחמת הראשון.

ולדידי קשיא לי דכיון דכל שאחר בא וקירב את מיתתו הראשון פטור א"כ בטלה פרשת רוצחים חדא דאם המיתו בחוץ אומרים שמא הרוח בלבלתו ואפילו המיתו בבית' דשישא אם פרכס אומרים הוא קרב את מיתתו כדאמרינן בפרק מי שאחזו אמר רב יהודה אמר שמואל שחט בו שנים ורוב שנים פטור ואם כן לא משכחת לה אלא כשהרגו בבית' דשישא ולא פרכס ומת מיד וכההוא דאסיקנא בפרק מי שאחזו וכי תימא אין הכי נמי אם כן אמדוהו למיתה ומת שהוא חייב היכי משכחת לה ונראה לי דלא אמרו כן אלא כשבא אחר והמיתו דלענין קטלא וכגון שהרגו במזיד לא אמרינן הרוח בלבלתו ופרכס וקירב את מיתתו דלענין קטלא מחמירין וכענין שאמרו למעלה גבי פי פרה אי בחצר הניזק או בחצר המזיק לענין קטלא מחמירין וכענין שאמרו למעלה גבי פי פרה אי בחצר הניזק או בחצר המזיק לענין קטלא לא אמרינן ולענין גלות בלבד הוא שאמר שמואל דכיון ששגג במיתתו ועל שגגתו אתה מחייבו אי אתה מחייבו אלא בשאין שם גורם אחר במיתתו ואפילו פרכס ואפילו רוח וא"ת א"כ בהכוהו עשרה בני אדם במזיד מפני מה אנו אומרים שהראשון פטור י"ל דשאני התם דכיון שהכהו אחד ומת אי אפשר להתברר שמת מחמת הראשון. וא"נ בעינן כל נפש אדם שתהא כל נפש מיד איש אחד ולא מיד שנים אבל כשפרכס הוא או שבלבלתו הרוח אין כאן אלא אחד כנ"ל.

ונתן פדיון נפשו דמי ניזק רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר דמי מזיק. פירש"י ז"ל דלרבנן פטור דאין דמים לניזק דגברא קטילא הוא ור"ח ז"ל פירש בהפך דלרבנן דאמרי דמי ניזק חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג לר' ישמעאל דאמר דמי מזיק פירש המזיק הוא חייב מפני שלא שמר שורו וכאלו הוא הרג ורחמנא חס עליה לשלם כופר לפי שלא עשה מעשה בידים והכא אפילו הוא בעצמו כה"ג לא היו מתחייב דהא רבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא פטרי ליה וכ"ש שורו.

נפל מן הגג ונתקע חייב בארבעה דברים. פירוש כשנפל ברוח מצויה דכפושע גמור חשבינן ליה וחייב דדומיא דכי יתן מום הוי ואף ע"פ שלא נתכוון שאלו נתכוון חייב ואפילו בבושת אבל זה שלא נתכוון אע"פ שפשע חייב בארבעה דברים ופטור מן הבושת ומסתברא לי דדוקא כשהיו למטה האש' ומי שניזוק שאם דאז הוי פושע הא לאו הכי פטור.

נפל ברוח שאינה מצויה חייב על הנזק ופטור מארבעה דברים. תימה האיך חייב אפילו על הנזק והא אנוס גמור הוא ואנוס רחמנא פטרי וכן נמי שנינו ולקמן בפרק המניח את הכד נתקל בה ושברה פטור ואוקימנא כשהלך באפלה או בקרן זוית דאנוס הוא וי"ל דרוח שאינה מצויה אינו אונס גמור וההיא דפרק המניח משמע אונס גמור לקמן בפרק המניח נאריך בה יותר.

הא דבעי רבה עבדו כגופו דמי או לא. רש"י ז"ל פירש בעבד שאינו כפות ולענין ניזקין כלומר כיון שהעבד הוא בן דעת ויכול לסלק את הנחלת מעליו ולא עשה ולא כלום שעל העבד הי' לסלק' וכשלא סלקא הוא פשע בעצמו או דלמא כממונו דמי וחייב ואסיקנא דעבדו כגופו ושורו כממונו מפני שאין השור יכול לסלקה מעליו וכן פירש ר"ח ז"ל אבל הראב"ד וכן בתוס' ז"ל פירשו בעבד כפות ובנותן עליו בפני אדוניו ולומר אם האדון חס עליו כעל גופו להסיר הנחלת כדי שלא ישרף בנחלת או לא ולפי פירושם בעיא דרבה בין לחיוב רבא בין לניזקין היא וכן שורו כפות בפני הבעלים והקשה הראב"ד ז"ל מאי קא מיבעיא ליה בשורו וכי שורו חביב עליו מראשי אבריו דאמרינן סימא את עינו קטע את ידו אפילו ע"מ לפטור חייב ול"א הו"ל להציל א"ע דדלמא התם כגון שתקפו מיד וסמאו עד שלא היה יכול להציל א"ע ואיב"ל לרבא כאן בשהיה יכול להציל.

למאי נפקא מינה למקח וממכר. ולאשמועינן האי תנא האי דינא למה לי כל הני מתניתין לישמועינן חדא זמנא. ומסתברא דמתניתין לאו לאשמועינן האי דינא אתא אלא כאורחיה תני להו דהיינו כד היינו חבית וכי קאמר מאי נ"מ אדיוקא דגמרא דקא דייק עלה קא מהדר מאי נ"מ מהאי דיוקא. וכן נמי משמע מלשון ר"ח ז"ל שכתב למאי נ"מ כלומר מה צורך לדקדק בזה עכ"ל הרב ז"ל.

דף כז:

קמ"ל אין הולכין בממון אחר הרוב. וא"ת ליחזי דמי היכי וכו'. וי"ל דלא בעי למיבעי הכא אליבא דר' יהודה דאית לי הדמים מודיעים כדאיתא בפרק המוכר את הספינה משום דלא קי"ל כותיה אלא כרבנן דאמרי אין הדמים ראיה וא"ת והא משמע בריש פרק המוכר פירות דרבנן בכל כי הא אית להו הדמים מודיעים מדאקשינן גבי המוכר שורו לחברו ונמצא נגחן וליחזי דמי היכי ומשמע ודאי דאליבא דרבנן קאמר דאי לר' יהודה כיון דלית הלכתא כותיה לא בעי סתמא הכי אלא הול"ל ולר' יהודה דאמר הדמים מודיעים ליחזי דמי היכי וא"כ ה"נ לימא הכי וליחזי דמי היכי וי"ל דאין דמי חבית יתרים על דמי הכד כל כך שיהיו מודיעים שלא אמרו הדמים מודיעים אלא בכדי שאין הדעת

טועה א"נ בכדי שיש בו ביטול מקח וכבר כתבתי בדין הדמים מודיעים ומחלוקת ר' יהודה ורבנן יותר מזה בפרק המוכר את הספינה ובריש פרק המוכר פירות בס"ד.

אמאי פטור איבעי ליה לעיוני. והקשו בתוס' אמאי לא פריך מסיפא דקתני ואם הוזק בה חייב בעל החבית אמאי חייב איבעי ליה לעיוני ותירצו דסיפא ניחא ליה דיותר יש לו לשמור עצמו שלא יזיק אחרים משלא יוזק ומסתברא לי דאין אנו צריכין לכך אלא כיון דאפשר לאקשויי מרישא לא נטר עד סיפא ועוד דאלימא ליה קושיא דרישא דלאו למימרא שאין בעל חבית חייב בנזקו אלא אדרבה הוה לן לחיוביה מה ששברה ואיכא למידק אם איתא דאמרינן הו"ל למידק א"כ הא דאמרינן גבי חנוני שאם הניח נרו מבחוץ בעל הגמל פטור אמאי נימא ליה הוה לך לעיוני ויש לומר דבמקום הליכתו דוקא הוא דאמרינן איבעי ליה לעיוני ולא במקום הליכת בהמתו. ועוד שמשאו של גמל מונעו מלראות נרו של חנוני. וא"ת עוד אי אמרינן אית לעיוני א"כ מאי קאמר רבא לעיל בפרק כיצד הרגל גבי שתי פרות אחת רבוצה ואחת מהלכת כי אית לך רשות לסגויי עלי לבעוטי בי לית לך רשותא דכיון דבעוטא בה ודאי חזי ליה ואפ"ה אמרינן דאית ליה רשותא לסגויי עלה והיכי דמיא אי מליא רבוצה כל הרשות אפילו לבעוטי בה אית לה רשותא וכדאמרינן גבי חבית ואי לא מליא כל הרשות אפילו לסגויי עלה לא דהו"ל לעיוני דאפילו לגבי בהמה נמי אמרינן הו"ל לעיוני כדמוכח לקמן בפרק שור שנגח את הפרה דשור פקח הוא פטור ונ"ל דלא דמיא דהתם ודאי שור פקח בטבע מעיין שלא יפיל עצמו בבורות ובפתחים וכן כל בעלי חיים כאנשים אבל אינן בני דעת לשמור עצמן שלא ידרסו על הכלים ועל כל מה שמונח לפניהם ברשות הרבים שאם אין אתה אומר כן א"כ היכי אמרינן דרגל מועדת לדרוס ולשבור.

ושמואל אמר באפילה. ואפילו למ"ד נתקל פושע בהא מודה דלאו פושע דשאני הכא דיש מכשול לפניו וא"ת מ"מ לחייב דהא מרבינן את האונס מפצע תחת פצע כדאיתא בשלהי פרק כיצד הרגל ואמר רבא נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה והזיק חייב על הנזק אלמא כל נזק הבא מן האדם חייב על האונס כרצון וי"ל דאונס גמור לא רבתה תורה ואפילו בנזקי אדם ותדע לך מדגרסינן בירושלמי גבי אדם מועד לעולם בין ער בין ישן כיני מתניתין בשהיו שניהם ישנים אבל אם היה אחד מהן ישן ובא חברו לישן אצלו הוא המועד וכן בפרק אלו נערות גבי הניח להן אביהן פרה שאולה טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול ולא משלמין כולה אף על גב דהזיקו' ודמי בשר בזול נמי דמשלמי לאו משום תשלומי נזק אלא דמשלמי לפי מה שנהנו ולא הכל אלא כדמי בשר בזול וכן בפרק שור שנגח את הפרה גבי הנכנס בחצרו של בעה"ב שפוטר בעה"ב כשהזיק את הנכנס

היכא דלא ידע ליה אלא ע"כ לא מרבינן אונסין גמורין ואונס נפילה אפילו ברוח שאינה מצויה אינו אונס גמור ונתקל אליבא דר' יהודה אפילו נתקל בקרקע הוי אונס גמור לפי שאין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים אבל לר"ת נתקל הוי פושע לפי שדרכן של בני אדם להתבונן בדרכים והיינו דאמרינן לקמן בפרק שור שנגח את הפרה דשור פקח ביום פטור. ולפי מה שכתבתי למעלה אף שור אין דרכו להתבונן בדרכים בכיוצא בזה שלא לדרוס ולשבר.

הרי אמרו לרכובה שלש. יש מפרשים שלא אמרו שיעורין אלו אלא לעני שבישראל אבל לנכבדים כל אחד לפי כבודו וי"ל אפילו לנכבד שבישראל.

אמר ליה חסדא קנסי קא מגבית. י"מ כי שיעורין אלו כולן דמי בושת ובושת קנס הוא ויש מפרשים כי זה דמי בשתו וצערו ולאו קנסי ממש קאמר אלא כעין קנסי שכל נזקי אדם באדם לא שכיחי ובעינן מומחין ולא עבדינן שליחותייהו במילי דלא שכיחי וקשיא לי מאי קאמר דהא אי תפס לא מפקינן מיניה ואפילו לא תפס אי אמר קבעו ליה זמנא בא"י מזמנים ליה ואי לא אזיל משמתינן ליה וכדאיתא בשלהי דמכלתין. ואם כן צריכין אנו לדעת בשעורין דאי מפייס ליה מנפשיה כדי שעוריה שרינן ליה שמתיה וא"נ תפס טפי מפקינן מיניה. וי"ל דהיינו דקאמר לי אימא לי גופא דעובדא היכי הוה כלומר אימא לי אי תפס או לא דעובדא היכי הוה כנ"ל.

אמר ליה מאה פנדי בפנדא למחייה. ודוקא בשאינו יכול למונעו בדבר הא יכול למונעו ע"י דבר אחר חייב וכדאמרינן לקמן מפני שהיה לו לשומטו ולא שמטו.

דף כח.

בן בג בג יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה. כלומר אני אומר יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה ואי אפשר לומר דבהדיא פליגי רבנן עליה דא"כ היכי פריש רבינא מאי שבור את שיניו בדין דאי פליגי רבנן עליה לא אפשר למימר דבן בג בג שבור את שיניו בדין קאמר דא"כ במאי פליגי רבנן עליה כנ"ל.

אי הכי אימא סיפא דחפו לעליון ומת חייב ואי בתם אמאי חייב. כלומר אלא ע"כ במועד מש"ה חייב שהיה לו לשמטו שאינו בהול על שורו שהרי בעל השור משלם לו נזק שלם מן העליה. אבל בתם אמאי הלא בהול היה על שורו שלא יפסיד חצי נזקו ופריק אפ"ה היה לו לשמטו כיון שאפשר ומיהו אפילו במועד אם אין שם עדים או שאין לבעל השור להשתלם ממנו פטור דמקום פסידא הוא היכא דא"א לו לשמטו.

בעל הבית משבר ויוצא משבר ונכנס. וא"ת אמאי משבר והלא אפשר לו להניח חבית על חבית וכמו שאמרו היה לו לשמטו וי"ל דהכא טריח ליה מלתא להניחן זו על גב זו. ירושלמי הניח חבית ברשות ובא אחר והניח אחרת סמוכה לו ובא הראשון ליטול את שלו אם יטלה מכאן ויתננה כאן נעשה בור אלא יטול את המקל וישברנה או יעבור עליה אם נשברה נשברה נשמיענה מן הדא שור שעלה על חברו ובא בעל השור ושמטו מתחתיו אם עד שלא עלה שמטו ונפל ומת פטור ואם דחפו ונפל ומת חייב.

אמר ר' יוסא ואת ש"מ ראה אמת המים שוטפת ובאת לתוך שדהו עד שלא נכנסו לתוך שדהו רשאי לפנותן למקום אחר וכו'.

הרי שהיה דרך רשות הרבים עבורות בתוך שדהו. פירשתיו במקומה בפרק המוכר פירות בס"ד.

לפוטרן מן המעשר. פרש"י ז"ל משום דהפקר פטור מן המעשר. ובתוס' אמרו שאינו מטעם הפקר דהא תנן במס' פאה ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אינו הפקר עד שיופקר אף לעשירים כשמיטה אלא טעמא שדרשינן בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו חלק בה שאם הוא לוי עני נוטל פאה.

אמר ר"י אמר רב לא שנו אלא שטנפו כליו במים. פירוש דרב מוקי לה למתניתין כשלא הפקיר את המים הלכך הוו להו מים ממונו וחייב אף על נזקי מים וטעמא דמוקי לה רב למתניתין בשלא הפקירן למאי דסבירא ליה לרב דאם הוחלק במים ונזוק הוא בעצמו בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו והלכך אלו הפקיר את המים ה"ל בורו ופטור על הכלים וכן אם הוזק הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו הלכך חיובא דמים לא משכחת לה אלא בנזק כלים ומשום שורו דהיינו בשלא הפקירן ולא מצי למימר שהוזק הוא בעצמו במים דלישנא דהוחלק במים משמע שלא ניזק בהם אלא שהוחלק בהם. ומסתברא לי דאליביה ר' יהודה דקאמר במתכוין חייב ורבנן בהא פליגי דת"ק סבר נתקל פושע הוא וסתמא מים לא מפקר להו ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא וס"ל דסתמא אפקורי מפקר להו בין חרסין בין מים והלכך בשנטנפו כלים במים חייב לתנא קמא דלא מפקר והוו להו שורו וחייב על נזקי כלים ופטור על נזקי גופו למי שלא מימיו הזיקהו אלא קרקע עולם וההפך בחרסין דמסתמא מפקר להו והוו להו בורו ואף ע"פ שהפקירן חייב בנזקן כמפקיר נזקיו דעלמא והלכך חייב בנזקי גופו ופטור בנזקי ממונו דהו"ל כלים בבור ור' יהודה סבר נתקל אנוס הוא וסתמא אפקורי מפקר בין חרסין בין מים והלכך פטור על הכל בין על כליו בין על גופו דהו"ל מפקיר נזקיו באונס והלכך אינו חייב עד שיתכוין לזכות בהן כלומר שאינו מפקירן אלא מתכוין לזכות בהם ובחרסין

כנ"ל. א"נ לכ"ע מים לא מפקר להו ולא פליג ר' יהודה אלא בחרסין משום דנתקל לאו פושע אלא לכאורה ר' יהודה אכולה פליג כנ"ל.

דף כח:

אדם חייב וכלים פטורים. ואע"ג דוהמת יהיה לו כתיב משום דכלים שבירתן זו הוא מיתתן ולאו דוקא נשתברו אלא אפילו נטנפו דטינופן וקלקולן היינו מיתתם והטעם כמו שפירש הראב"ד ז"ל דבאדם שייך לחלק בין מיתה לנזיקין דתרוייהו שייכי באדם אבל כלים לא שייכי בהו והלכך לגמרי פטור בהו. ולשמואל מ"מ תקלתו הרי הוא כבורו ואע"פ שנחבט בקרקע והוא הוא שהזיקו חייב דלשמואל בור דעלמא חייב בין בהבלו בין בחבטו. והראב"ד ז"ל הקשה לרב דמחייב על המים משום שורו מנא תיתי אי משום שן הא אין הנאה להזיקו ואי מרגל שאני רגל שדרכה לילך ולהזיק ואי מקרן מועדות שאני התם שכונתה להזיק ואי מקרן תמה לא לחייב אלא חצי נזק ופשיטא ליה דאתיא מקרן מועדות דכיון שהן מוכנים למועד רגל הרי הן כמועדין להזיק ואף ע"פ שאין כונתן להזיק אהני בהו פשיעותא דידיה כאלו כיון בהזיקן ועוד יש לדקדק רב דאמר אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו כמאן ס"ל אי כר"נ בשור שדחף את חברו בבור ליחייב נזק שלם דהרי ר"נ כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתל' מהאי ואי כרבנן דאזלי בתר דוחף ופטרי בעל הבור ליחייב בעל המים על מימיו לפחות חצי נזק ואפשר דרב נמי פטור מנזק שלם קאמר ולפי ששנינו חייב דמשמע נזק שלם אמר איהו דעל עצמו פטור בנזק שלם ולעולם חצי נזק מחייב ואין זה מחוור בעיני שאין דרכן של אמוראים לסתום אלא לפרש ועוד שרש"י ז"ל פירש שם בפרק הפרה בדוחף לבור שבעל השור חייב בנזק שלם וכמו שאני כותב שם ועוד דמוקמי' רב כרבנן ודלא כהלכתא דקי"ל כר' נתן אלא י"ל דשאני מים שאף הן לא דחפו אלא גרמא בעלמא הוא דעבדו שהחליקוהו ואינו אלא גרמא בעלמא והו"ל כנפל לבור מקול הכריה שהכורה פטור ועוד שאין גופן של מים מחליקין אלא על ידי העפר שנעשה רפש וטיט.

ורב ה"מ היכא דאקפרינהו. ופרש"י ז"ל דקס"ד דבבור שחייבה עליו תורה דוקא כשהפקיר רשותו ובורו ואיכא למידק דהא אמרינן לעיל בפרק כיצד בשמעתין דמחזרת כגון שהקצה מרשותו לרשות הרבים קא סבר רב בור ברשותו חייב וי"ל דההיא לא קי"ל במסקנא וא"נ י"ל דהתם כי מחייב רב משום בור היינו משום שאי אפשר לחייבו משום שורו דשור ברשותו פטור והלכך לכל הפחות יהיב ליה דין בו ופטור על הכלים אבל באבנו וסכינו ומשאו ברשות הרבים בשלא הפקירן דלא עבדינהו רב כבורו לאו

משום דגרעי לדידיה מבור אלא דעדיפי מינייהו ועביד להו כשורו לחייב על הכלים וממה שכתב רש"י ז"ל דקא סבר רב דבור שחייבה עליו תורה כשהפקיר רשותו ובורו דמשמע שסבור הרב ז"ל דחייב במפקיר רשותו ובורו כחופר בור ברשות הרבים נחלקו עליו גדולים מרבותינו הצרפתים ז"ל ואמרו דבמפקיר רשותו ובורו פטור ואינו דומה לחופר בור ברשות הרבים דהתם עשה התקלה באיסור וכן נמי כשחופר ברשותו סמוך לרשות הרבים לפי שצריך לשמור את בורו שלא יזיקו בו אחרים וכן בחופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ובורו למה יתחייב על הכרי' שבאמצע רשותו כרה שאינו מצוי לנזק ואחר שהפקירו אינו שלו שיתחייב על שמירתו וכן דעת הראב"ד ז"ל.

אבל נתקל בקרקע ונישוף באבן פטור כמאן דלא כר' נתן נ"ל דמשום דקי"ל כר"נ נקט האי לישנא ולא נקט כמאן כרבנן וה"ק נימא ר' אליעזר דלא כהלכתא אמרה לשמעתיה ואליבא דרבנן פטור לגמרי דהם מחייבין את הדוחה והמכשיל ופוטרין את הבור וכאן אין בעלים לקרקע דר"ה הוא ובעל האבן נמי פטור כשור שדחף את חברו לבור שבעל הבור פטור.

אלא אפילו נתקל בקרקע ונישוף באבן חייב כמאן כר' נתן. דאמר דכל דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי. ובעל האבן חייב בכל ואם נתקל באבן ונישוף בקרקע א"ל דלכ"ע פטור דלרב דאמר בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו הכא פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו לשמואל דאמר בין להבלו בין לחבטו הכא פטור דהוה ליה כנתקל בשור ונפל לאחורי הבור דפטר לקמן בפרק שור שנגח את הפרה דמודה שמואל בכל כי הא דאמרינן קרקע עולם הזיקתו כל שאינו ניזק בתוך תקלתו וליתא דלשמואל כל שנתקל בבורו אף ע"פ שנישוף בקרקע חייב שהדוחה והמכשיל חייב כדמוכח בפרק הפרה דמחייב אגובהה ומשמע אפילו נישוף בקרקע עולם ונתקל בבור ונפל לאחורי הבור דפטור טעמא אחרינא הוא שאז הבור אינו מכשיל אלא הכורה וכמו שכתבתי בס"ד.

ואני תמיה למ"ד נתקל פושע למה יתחייב כשנתקל בקרקע ונישוף באבן והרי הוא ניזוק בפשיעתו ונ"ל מכאן דאפילו למ"ד נתקל פושע לאו פושע גמור קאמרינן אלא לאפוקי שאינו אנוס ולא בפשיעה שמתחייב עליה שומר חנם כנ"ל.

במתכוין להורידה מעל כתפו. דכל שהוא מורידה מדעתו היה לו ליזהר בה שלא תשמט מתוך ידו ותשבר וזהו מתכוין ששנינו אבל מתכוין לשברה ולא מתכוין לזכות בחרסיה ומינה דכל שלא נזהר בה חייב והיינו אפילו נתקל.

ותדע לך דאם איתא דנתקל לר"י פטור מאי קאמר מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא נפשרה לא אלא דר"מ מחייב אפילו נתקל ואף על גב דמשמע בפרק השוכר את האומנין גבי המעביר חבית ממקום למקום דר"י סבר נתקל לאו פושע הוא כיון דלא קיימא האי אוקמתא לא דייקי בה ועוד דהתם לא איבירא מלתא שפיר דטעמיה דר' יהודה דפטר התם שומר חנם הוי משום נתקל לאו פושע הוא אלא שמא מן התקנה כדאיתא התם ולפיכך לא אקשינן מינה הכא לרבא. ועדיפא מינה אקשינן דמפרש' בהדיא דאונס הוא אפילו לר' מאיר כשנפשרה ור' מאיר באונסין פטר.

אמר אונס הוא ואונס רחמנא פטריה מולנערה לא תעשה דבר. איכא למידק האי למאי דמיא אי לנזק הבא מכח אדם הואיל ודרך הלוכו מזיק בשברים שנפשרו על כתפו מאי קאמר אנוס דנזקי אדם הא מרבינא בהו אנוס כרצון וכ"ת דאונס גמור הוא אונס גמור פטור וכמו שכתבתי למעלה א"כ מאי קא מייתי מקנקנים שהעלם לגג דהתם שאני דנזקי ממונו הן והאונס דרוח שאינה מצויה פטור בהן משא"כ בנזקי גופו. ואי לנזקי ממונו דמיא דאינו מזיק הוא אלא היא היא שנפשרה ונפלה אם כן מאי קא מייתי מולנערה וי"ל דאבא דכלהו אונסין לנערה לא תעשה דבר וא"ת ומאי קא מקשה מולנערה לנפשרה שאינו משלם נזקו לאחר נפילה דנהי דפשירתה חשבינן לאונס מ"מ לאחר שנפלו חרסיה היה לו לסלקן דבורו הן י"ל שהיה סבור עכשיו דר"מ היה מחייב אפילו תוך זמן סילוקו אף ע"פ שלא היה לו פנאי לסלק.

וחכ"א פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים מדפטרי רבנן מדיני אדם ש"מ דכשהפקיר קאמרי דאי לא אמאי פטור מדיני אדם והרי הן או כבורו או כשורו למר כדאית ליה ולמר כדאית לה ומדמחייבו בדיני שמים שמעינן דכשהיה לו פנאי לסלקן קאמרינן לא אמאי מחייבי בדיני שמים.

דף כט.

באבנו ובסכינו ובמשאו שניחן בראש גגו ונפלה ברוח מצויה והזיקו שהוא חייב. השתא משמע דהזיקו בשעת נפילתן קאמר משום אשו.

ומודה ר"מ לחכמים במעלה קנקנים לגג ונפלו ברוח שאינה מצויה שהוא פטור. הא דנקט לדברי חכמים אבנו וסכינו ובדר' מאיר קנקנים אורחא דמלתא נקט דבקנקנים שאם נפלו עשויין להשתבר אורחייהו לשמרן שלא יפלו ברוח מצויה.

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע הוא. כל שאין לו פנאי לסלקן קרי שעת נפילה דר"מ סבר נתקל פושע הוא ואם הזיקו בשעת נפילה דהיינו בשעת נפילתן ממש וכן אחר

נפילה תוך זמן שאין לו פנאי לסלקן חייב ור' יהודה סבר נתקל לאו פושע הוא ועד שיתכוין אינו חייב והיכי דמי מתכוין לא מתכוין להורידה דכל נתקל לאו פושע הוא אלא כששברה בכונה.

ופליגי לאחר נפילה במפקיר נזקיו. כלומר בניזקין דעלמא שבאו שלא מחמת אונס דמר סבר מפקיר נזקיו חייב ובור שחייב עליו תורה אפילו בור ברשות הרבים ור' יהודה סבר לא זהו בור שחייבה תורה אלא כשהפקיר רשותו ולא בורו. א"נ בחופר בור ברשותו סמוך לרשות הרבים וא"ת ומי הזקיקו לאביי למימר הכי לימא דהפקיר נזקיו דעלמא כ"ע לא פליגי דחייב אלא לא פטר ר"י אלא בנזיקין דהכ' דבאו מחמת אונס וכדאמר ר' יוחנן לקמן יש לומר דכיון דס"ל לאביי דבתרתי פליגי ודייק לה ממתניתין ע"כ איצטריך ליה לאוקמה בנזקין דעלמא דאין בנזקין דהכא לאו בתרתי פליגי דתרוייהו חדא נינהו דהא עיקר מלתא משום דלמר נתקל פושע והוה ליה כמפקיר נזקיו בעלמא ולמר נתקל לאו פושע הוא והו"ל כמפקיר נזקיו דאונס.

ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי בתרתי. ואם תאמר למה לי למידק ממתניתין לידוק מברייתא גופא דהא מדקתני נשבר כדו ולא סלקה נפלה גמלו ולא העמידה היינו לאחר נפילה ולא היה לו פנאי לסלקן כמו שכתבתי למעלה מדקתני בדברי חכמים וחייב בדיני שמים ובשעת נפילה נמי פליגי מדקתני מודים חכמים לר"מ באבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו ברוח מצויה דמשמע שנפלו והזיקו בשעת נפילה מכלל דשמעת לר"מ דבכדו וגמלו חייב אפילו בשעת נפילה. וי"ל דאי לאו מתניתין הוה אמינא דנפלו והזיקו לאחר נפילתן קאמר ובחדא בלחוד פליגי דמר סבר נתקל פושע וגמלו נמי שנפל בפשיעה עצמו שנתקל ונתקל גמלו עליו כדמוקמינן ליה בסמוך ומר סבר נתקל לאו פושע.

אלא גמלו בשלמא לאחר נפילה משכחת ליה. כעין פלוגתייהו דמפקיר נזקיו דעלמא וכגון שהוליכה במקום שעשויה להחליק וליפול.

אלא בשעת נפילה היכי משכחת ליה. כעין פלוגתייהו דלמר תחשב פשיעה ולמר לא תחשב פשיעה דנתקל פושע ולא שייך אלא בדידיה אבל בהמתו אטו ברגלה נקיט לה וכיון שכן בשעת נפילתה או היה פשיעה למר ולמר או אונס למר ולמר ואסיקנא דהכא נמי בנתקל הוא עצמו ונתקלה גמלו עליו דלמר פשיעתו שנתקל גרמא ומר סבר לאו פושע וא"ת מאי קושיא לימא ליה בשעת נפילה משכחת לה בכדו ולאחר נפילה או שלקה בחרסיה יש לומר מדקתני בברייתא ולא סלקה ולא העמידה משמע שיש לו פנאי

לסלק ולהעמיד דהיינו לאחר נפילה וכיון שכן אי מוקמת לה לבד בשעת נפילה אית לך לאוקמי בתרתי כלומר אף בשעת נפילה ומדכר בתרתי אף גמלו בתרתי.
במתכוין לזכות בחרסיה. כלומר שלא הפקירן אלא שעדיין דעתו ליטלן.
והא איכא ר"מ דמחייב. דמדקתני וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ומדחייבי בדיני שמים נמי שמעינן דהפקירן דאי לא אמאי פטור מדיני אדם. וכהאי גוונא הוא דמחייב ר' מאיר אלא מאי בשעת נפילה דברי הכל חייב והאיכא רבנן דפטרי וא"ת לימא ליה לעולם לאחר נפילה פשיעה ודברי הכל חייב דעד כאן לא פליגי רבנן אלא לאחר נפילת אונס דמר סבר נתקל פושע והוה ליה מפקיר נזקיו דעלמא ומר סבר לאו פושע והוה ליה מפקיר נזקיו דלאחר אונס ומתוך הלשון משמע דפליגא אדר' אליעזר.

דף כט:

הא דאמרינן בשהפכה בפחות מג'. הוא הדין בשלא הרחיקה ממקומה ג' דאם כן הוה לי בורו בשהפכה לפחות מג' מכאן דקדק ר"ת ז"ל דהגבהה במתכוין לקנות אינה צריכה ג' אלא טפח שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק קמא דקדושין גבי פיל במאי קני ליה ואמרינן בחבילי זמורות ופרש"י ז"ל דלהכי נקט בחבילי זמורות ולא כלים לפי שסתם כלים אינם גבוהים ג' טפחים והגבהת ג' טפחים בעינן ומכאן קשה לפירושו ועוד דבמסכת עירובין פרק חלון גבי חביות של שתופי מבואות אמרינן וצריך להגביה מן הקרקע טפח אלמא בטפח סגי ומיהו מההיא דעירובין אין ראיה כ"כ דדלמא משום דשתופי מבואות דרבנן הקלו בקנייתן. וא"נ טפח דהתם לאו משום הגבהה קנייה אלא צריך שיגביהנה משאר החביות שבאוצר. טפח להיכר בעלמא שיהא ניכר שהוא של שתופי המבואות והא דהכא נמי אפשר משום דנכסי הפקר שאני ואפ"ה כי לא נתכוון לזכות בה לא קנה עד שיגביה הגהת שלשה טפחים.
מצמצים מאי טעמא פטור וכו'. וא"ת אמאי לא אקשי ליה בהדיא ממפריח דחייב אף על גב דהו"ל כמפקיר נזקיו לא היא דמפריח לאו מפקיר נזקיו היא אלא כשורו שיצא לחוץ ולא טפח ליה באפיה וא"ת אמאי לא אקשי ליה מההוא דא"ר יוחנן לעיל מחלוקת לאחר נפילה דע"כ בלאחר נפילה דהכא דבאונס הוא אליבא דרבנן הוא דפליגי יש לומר דהא עדיפא ליה דמפרשא ליה אבל אידך דלעיל לאו בפירוש אמרה ר' יוחנן דאנן הוא דאמרינן הכי מתוך מה שהקשינו מדבריו לדבריו.

דף ל.

לא יהא אלא כרפשו. ואם תאמר אמאי לא אקשי ליה הכי לעיל גבי נשברה כדו דאמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים י"ל דהתם היינו משום דקתני והוחלק אחד דמשמע ששפכן לדעת לגבל בהן את הטיט.

גירסא דייקא: **מי סברת דתמו מיא לא דלא תמו מיא**. והכי קאמר מי סברת דתמו מיא ונעשו רפש וטיט לא דלא תמו מיא דעדיין גלולין הן ואין כאן רפשו אלא מימיו.

לקיים מילי דנזיקין רבינא אמר מילי דאבות ואיכא דאמרי מילי דברכות. יש מפרשים דבכל חדא מהני אמרינן מילי דחסידותא בניזקין הא דחסידים הראשונים מצניעין ובאבות האומר שלי שלך ושלך שלך חסיד ובברכות חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין.

לימא מתניתין דלא כרבי יהודה וכו'. ואסקה רב נחמן בר יצחק מתניתין אפילו ר' יהודה הוא ומתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים וא"ת הא דתנן בפרק הבית והעליה המוציא זבלו לרשות הרבים המוציא מוציא והמזבל מזבל ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניתין דלא כר' יהודה ואסיקנא התם הכי דמתניתין דלא כר' יהודה אמאי לא פריק הא דמתניתין שלא בשעת הוצאת זבלים היא כדאמרינן הכא י"ל דהתם על כרחין בשעת הוצאת זבלים היא מדקתני המוציא מוציא והמזבל מזבל.

דף ל:

תנן ההופך את הגלל לרשות הרבים וכו'. וקא סלקא דעתיה השתא דרב דאמר קנסו גופן אטו שבחן ה"ה דקניס גוף שאינו משביח בגלל אטו גוף המשביח ופרקה ר"נ בר יצחק גלל קא רמית דבר שיש בו שבח קנסו גופן אטו שבחן אבל גלל דלא משבח כלל לא קנסו בו.

שטר שכתוב בו רבית. פירוש שכתוב בו רבית מפורש מאה במאה ועשרים קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית כלומר אפילו הקרן אינו גובה ממשעבדי וחכ"א גובה את הקרן אפילו ממשעבדי ובמקומה בפרק איזהו נשך כתבתיה בארוכה בסייעתא דשמיא.

ונראה לי דכל בור שבשמועה זו בור של נזיקין הוא ולא בור של מיתה דהא ליכא עשרה ומינה דאפילו בור תשעה פטור בכלים ובפרק שור שנגח את הפרה כתבתיה יותר מזה בסייעתא דשמיא.

דף לא.

גירסת הספרים שלנו כך היא: **אמר רבא ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו דראשון בין בנזקי ממונו דראשון שני חייב בנזקי גופו דשלישי אבל לא בנזקי ממונו**. ויש לפרש דרבא כר' מאיר דאמר נתקל פושע הוא והכא קאמר ראשון חייב בנזקו של שני בין שנתקל השני בגופו של ראשון בין שנתקל בממונו ואפילו הפקירו לאחר נפילה משום דהוה ליה מפקיר נזקיו דלאחר פשיעה והוה ליה בורו והלכך על נזקי דשני חייב דלא פטרה תורה אדם בבור אלא לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורים כדאמרינן לעיל אבל על נזקי ממונו של שני אם הוזק בממונו של ראשון פטור דכלים בבור פטור אפילו לענין ניזקין כדאמרינן ומיהו אם הוזק ממונו של שני בגופו חייב אבל אם הוזק ממונו דשלישי אפילו בגופו של שני פטור ופרישנא טעמא דראשון שנתקל מעצמו פושע הוא והלכך חייב כדאמרן אבל שני שנתקל בראשון לא הוי פושע שהרי היה הראשון מכשול לפניו והלכך לאו פושע גמור הוא ונפקא מינה לענין ממונו שאם הפקירו הו"ל מפקיר נזקיו דלאחר אונסין ופטור והיינו דאמרינן אממונו פטור כלומר כשנתקל וניזוק ג' בממונו של שני פטור דאמר ליה האי בירא לא אנא כריתי' ומיהו אם ניזוק גופו של שלישי בגופו של שני חייב משום דחשבינן ליה פושע שהיה לו לעמוד ולא עמד ומסתברא דהאי לישנא דהיה לו לעמוד לאו בדוקא נקטיה דהוא הדין אפילו כשלא היה לו לעמוד וכדרב נחמן בר יצחק דהוא בתרא אלא משום דפליגי עלי' לעיל נקט לה לרווחא דמלתא כלומר אם היה לו פנאי לעמוד ולא עמד חייב לכולי עלמא ולכשתמצא לומר אפילו לא היה לו לעמוד חייב משום דהיה לו להזהיר ולא הזהירו ואקשינן ראשון נמי מי איכא למימר דחייב על נזקי ממונו אפילו כי הוזק בו גופו של שני והא תניא כולן חייבין על נזקי הגוף ופטורין על נזקי ממון אלמא אף שני שהוזק בין גופו בממונו של ראשון פטור דעל נזקי ממונן וגופן של מזיקין קאמר מדלא קתני חייבין והדר ביה ופירשה ראשון חייב בנזקי שני בין שהזיק שני גופו או ממונו של ראשון לפי שאין הראשון נחשב כבור אלא כאדם המזיק מפני שהוא פושע אבל שני פטור על נזקי ממונו של שלישי מפני שהוא נחשב כבורו שלא עמד אבל אינו כאדם המזיק לפי שהוא אנוס היה בנפילתו וכיון שנחשב כבורו פטור על נזקי ממון שלא מצינו בור שחייב בו את הכלים ולעולם הוזק אפילו השני גופו בממונו של ראשון פטור דקסבר השתא דמפקיר נזקיו דעלמא פטור ואע"ג דלית ליה לר' מאיר הכי בהא לית ליה לרבא כר' מאיר וזה בבירור דחוק הרבה.

אלא דאפשר דהאי אוקמתא לא קיימא במסקנא אפילו אליבא דשמואל אלא הדרינן לאוקמתא קמייתא וכדכתיבנא בסמוך וא"נ י"ל דמוקמינן ברייתא להאי אוקמתא כרבנן וגם זה דחוק יותר בעיני שיחזיר בו מר' מאיר לרבנן דרך העלמה ולא יפרש כלל אלא שאני תמיה מפני מה לא תירצו כן בפירוש ויאמרו ההיא מני ר' יהודה היא שלא רצו לשום הברייתות סתם במחלוקת שנויה והדר אקשינן כיון דחשבה גופו של שני כבור הניחא לשמואל אלא לרב דאמר דאין בור אלא בדאפקריה גופו היכי מפקר ליה וא"כ כל שהוזק ממונו של שלישי בוגפו של שני ליחייב שני דגופו הוא כשורו ותרגמוה רב אבא מניומי לברייתא דכולן פטורין על נזקי ממונם לפרוקה אליבא דרב כגון שהוזקו כלים בכלים כלומר כולם חייבין על נזקי גופן בין שהוזקו הניזקין גופן או ממונם בגוף המזיקין משום דגוף המזיק כשורו אבל כשהוזק ממונו בממונן של מזיקין פטורים בשהפקירן שלא מצינו בור שחייב בו את הכלים ואם הוזקו גופן בממונן אם שני בראשון חייב לפי שהוא נחשב כפושע ומפקיר נזקיו דעלמא חייב משום דממונו כבורו אבל גופו של שלישי בממונו של שני אם הפקירו פטור שהרי זה מפקיר נזקיו דמחמת אונס ופטור ובריייתא קמייתא אליבא דרב ראשון חייב בנזקי גופו של שני בין שניזוק בנזקי גופו דראשון בין שניזוק בנזקי ממונו דראשון אבל שני חייב בנזקי שלישי אם הוזקו בגופו בין גופו בין ממונו משום שהיה לו לעמוד ולא עמד אבל אם הוזקו בממונו של שני לא שכבר הפקירן ומפקיר נזקיו דבאונסין פטור וא"נ משום דמצי למימר האי בור לא אנא כריתיה.

והאי אוקמתא אמרו רז"ל דדוקא לרב משום דקשיא דלרב לית ליה בור אלא בדאפקרינו הוא דאצטריכי להכי הא לשמואל לא אצטריכן אלא כדאוקימנא מעיקרא ואפשר נמי למימר דכיון דפרקה רב אדא לברייתא דפטורין על נזקי ממונן כגון שהוזקו כלים בכלים תו לא אצטרכינן לאוקמתא תנינא דרבא בברייתא קמייתא אלא הדרינן לאוקמתא קמייתא דרבא ואליבא דשמואל כנ"ל לפרש שמועה זו אי אית ליה לרבא כר"מ בנתקל א"נ אפילו אית אית ליה כר' יהודה וכגון דנתקל שלא במקום מדרון דפושע הוא וכמ"ד הכין בפרק השוכר את האומנין אבל אי אית ליה כר' יהודה ובנתקל במקום מדרון דלאו פושע קרי ליה פושע דשלא עמד או דשלא הזהיר והו"ל כאדם המזיק וכן הוזק שני גופו בממונו של ראשון ובשלא הפקירו שאם הפקירו הו"ל מפקיר נזקיו שבאונס ופטור אבל שני שנכשל בראשון אנוס יותר ולפיכך אינו כאדם המזיק אע"פ שלא עמד ולא הזהיר אלא כבורו וחייב על נזקי גופו של שלישי משום בורו אבל על נזקי ממונו לא שלא מצינו

בור שחייב בו את הכלים ואפילו הוזק גופו של שלישי בממונו של שני פטור דאמר ליה לאו אנא כריתיה.

דף לב.

תרוייהו כי הדדי נינהו. פרש"י ז"ל שאף בעל החבית סייע בשבירתה שבדרך הליכו הטיח חביתו בקורת חברו וא"ת למה לן טעמא שלזה רשות להלך שאפילו לא היה רשות לבעל הקורה להלך היה פטור י"ל שאלו היה בעל הקורה רץ אע"פ שהטיח בעל החבית חביתו בקורה היה חייב לפי ששינה שרץ ובעל החבית מהלך כדרכו וכדאמרינן לקמן רץ חייב מפני שהוא משנה ואיכא למידק דהשתא משמע דדוקא כשבעל החבית בא כנגדו הוא דפטור בעל הקורה משום דכהדדי נינהו הא עמד בעל החבית חייב וא"כ מאי שנא מסיפא דמתניתין דקתני היה בעל החבית ראשון ובעל הקורה אחרון אם עמד בעל החבית פטור י"ל דסיפא בעומד בעל החבית.

הא דקתני: **שנים שהיו מהלכין וכו' והזיקו זה את זה שניהם פטורין**. לאו דוקא הזיקו אלא הוזקו זה בזה קאמר אבל הזיקו משלמין במותר נזק שלם וכדאמרינן בשור שנגח את הפרה שניהם ברשות שניהם שלא ברשות הזיקו זה את זה חייבין הוזקו זה בזה פטורין.

דף לב:

מאי חייב אמר ר' יוסי בר חנינא חייב בד' דברים ופטור מגלות. אבל ברישא שנכנס שלא ברשות פטור מד' דברים וכו' וא"ת מאי שנא מהא דאמר בפרק שור שנגח את הפרה הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות הזיקו בעל הבית פטור ואמר רב פפא לא אמרן אלא דלא הוה ידע ביה אבל הוה ידע ביה חייב משום דנהי דאית ליה רשותא לאפוקי לאזוקי לית ליה רשותא והכא בדידע ליה היא מתניתא דאי לא ליפלוג וליתני בדידה וכן פירשה הראב"ד ז"ל וכן רש"י ז"ל פירש דרישא דפטור בד' דברים היינו בצער ושבת וריפוי ובושת אבל בנזק חייב ואינו מחוור כל הצורך בעיני דפטור דרישא כחייב דסיפא וד' דברים דסיפא היינו נזק וצער ושבת וריפוי אבל בבושת פטור דאינו חייב עד שיתכוין וא"כ מארבעה דברים שחייב בסיפא פטר ברישא ויש מפרשים ברייתא זו בשלא הכיר בו הנגר וא"ת א"כ למאן דמתני הא דרב יוסי בר' חנינא ארישא תקשי לן ההיא דשור שנגח את הפרה דפטר ליה לבעל חבית אי לא הוה ידע ביה וכן נמי במתניתין דהמבקע דהכא דמחייב במבקע ברשות היחיד זה והזיק ברה"י אחר הא ברה"י שלו והזיק בו לאחר פטור י"ל דנגר שאני שהכל רגילין ליכנס אצל האומנין וא"ת עוד כיון דלא הוה ידע ליה

היכי קאמר במסקנא דהו"ל כשוגג קרוב למזיד י"ל כיון דשאל עמנו רשות ליכנס הוה ליה לאסוקי אדעתיה שבדעתו ליכנס אצלו מיד והו"ל לעיוני וא"ת כיון שנכנס ברשות מאי שנא מהא דתנן במסכת מכות הזורק אבן לחצר והרג אם יש רשות לניזק ליכנס חייב י"ל דהתם כשהיה לו רשות ליכנס לה בכל עת קאמר כגון שיש לו בה רשות ליכנס ממנה לחצר אחרת וא"נ ששאלה לזמן וכיוצא בזה דה"ל כיער אבל אינו יודע שיכנס לה עכשיו ולפיכך אינו מזיד ולא קרוב לו אבל כאן ששאל רשות לפי שעה הוה לו לעיין ושמא דעתו ליכנס לאלתר.

מאן דמתני לה אסיפא כל שכן ארישא. כלומר שהרישא קרובה יותר לאונס ולפיכך פטור מגלות ואיכא למידק אי משום טענת אונס הוא כ"ש שהוא פטור מד' דברים דיש אונס שחייב בו את הגלות ופטור מארבעה דברים משום דארבעה דברים דומיא דכי יריבון בעינן וכדאמרינן לעיל בשלהי פרק כיצד הרגל היתה אבן מונחת לו בחיקו והכיר בה ושכחה לענין גלות חייב לענין ארבעה דברים פטור ויש לומר דהכא לאו משום אונס קאמר אלא שאינו דומה ליער.

דף לג.

והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור ואמר ר' יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים. איכא למידק מאן דמתני לה לדר' יוסי בר חנינא אהא מאי שנא מההיא דרבה דאמר בשלהי כיצד הזורק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם הוא וסלקן פטור ומסתברא דמאן דמתני לה אהא לית לי' לדרבה ורבה כמאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא פטור לגמרי וקי"ל כרבה.

ורבנן האי זה למה לי לפוטרו מארבעה דברים. ואם תאמר תיפוק ליה מכמשפט שור בשור י"ל שאני התם דלא שייך ביה לא צער ולא בושת.

יושם השור בב"ד. כלומר אינו מוחלט לו השור אלא שישומו אותו ב"ד ואם רצה מזיק לסלקו במעות מסלקו שאינו אלא כב"ח עד שיחליטוהו לו ב"ד כשאין המזיק רוצה לסלקו.

ור' עיקבא סבר יוחלט השור. לניזק קודם שיעמוד בב"ד דשותפי נינהו ואם תאמר אם כן כי בעינן מיניה מאי בינייהו לימא דהיכא דבעי מזיק לסלקו בזוזי איכא בינייהו הא ליתא דחדא מג' ארבע נקט דהא הוה מצי למימר מכרו ניזק איכא בינייהו וא"נ שבח מזיק וכדאיתא לקמן אלא דחדא מיניהו נקט.

הקדישו ניזק איכא בינייהו. דלר' ישמעאל אינו קדוש שאינו אלא כבעל חוב ואפילו לאביי דאמר בפרק כ"ש למפרע הוא גובה ואקדיש מלוה וזבין מלוה קדוש ה"מ היכא דגבאו לבסוף אבל הכא לר"ע קדוש מיד ואלו רצה מזיק לסלקו אי אפשר וקדוש ולר' ישמעאל אינו קדוש ואלו רצה שלא להגבותו מגופו אלא לסלקו בזוזי אינו קדוש ואיכא למידק אשמעתין דהכא משמע דלר"ע משעת נגיחה קם ליה ברשותיה דניזק ואפילו קודם העמדה בדין וזה תימא דהא קיימא לן דפלגא נזקא קנסא וכל קנסי אין זוכין בהם אלא משעת העמדה בדין וכדאמרינן בפ"ק דמכות דלר"ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא עד זומם שאמר העדנו והוזממנו בבית דין של פלוני אינו משלם על פי עצמו עד שיאמר הוזממנו וחייבינו ממון ואמרינן נמי התם וכן לענין תשלומי קנס באו שנים ואמרי בחד בשבא גנב טבח ומכר באו שנים ואמרה בחד בשבא עמנו הייתם במקום פלוני אלא בתרי בשבא גנב טבח ומכר או בערב שבת גנב טבח ומכר אין משלמין דבעידן דמסהדי גברא לאו בר תשלומין הוא דאלמא אינו זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין.

ועוד דתנן בפרק נערה במסכת כתובות לא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה קנסה לעצמה ולא אמרינן דמשעת פתוי זכה בו האב ותירצו בתוספות דא"ל דשאני הכא דכתיב ומכרו את השור החי אניזק ואמזיק קא מזהר רחמנא דאלמא משעת נגיחה קאי ברשותיה דניזק ומההיא שעתא הוו שותפי.

ואכתי איכא לעיוני דהא אי מודה מיפטר א"כ כי הקדישו היאך קדוש ואנן דומיא דביתו בעינן. וי"ל דמ"מ כל שלא הודה הרי הוא דניזק. והראב"ד ז"ל כתב דקנס דפלגי נזקא שאני דקרן הוא דמשלם ושותפי נינהו ומכי אודעיה שורך הזיק שורו של פלוני קרנא הוא דמחייבי ליה ואי קדים ומודה בב"ד נמי לא מפטר דמחמת ביעתותא דעדים היא דקא מודה הלכך כי מסהדי עליה בבית דין איגלאי מלתא דמעיקרא נמי שותפי הוו ע"כ. וגדולה מזו כתב הרב ז"ל בשלהי פרקין גבי אי לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק ואע"ג דקנסא הוא וליכא עדי נגיחה ומודה בקנס פטור לא דמי האי קנסא לשאר קנסות דהכא קרנא ובי דינא כי מודה זיל שלים אמרו ליה וכל שכן דאי תפס לא מפקינן מיניה ואע"ג דבשאר קנסות לא דיינינן הכי ע"כ.

ולא ירדתי לסוף דעתו של הרב ז"ל דפלגי נזקא למאן דאמר קנסא הא דאמרינן לעיל בשלהי פרקא קמא דאי מודה ביה מיפטר דינא ואי הוי פירושא דאמרי ליה אמרי ליה זיל שלים ואי אמר לא משלמנא דקנסא הוא לא מגבי ליה האי דינא לא שמעינן ליה בשום דוכתא ודברי הרב צל"ע.

הקדישו ניזק איכא בינייהו. והוא הדין כשמכרו ניזק איכא בינייהו דלר"ע מכור וכדאיתא לקמן בסמוך דתני רב תחליפא מכרה אינו מכור ואמרינן עלה מני ר' ישמעאל היא והכא לרבותא נקט הקדישו לומר דלר' ישמעאל אפילו הקדישו ניזק אינו פדיון כלל ואע"ג דכי הקדישו מזיק מוקדש אפילו לר"ע משום דר' אבהו משום דבהקדישו מזיק שהיה השור שלו איכא משום גזרת ר' אבהו אבל הקדישו ניזק לר' ישמעאל ליכא למיחש לדר' אבהרו דהרי זה כמקדיש שור המוחזק לחברו.

[לג, ב] **למה הוא מכור לרדיא**. פירש"י ז"ל וכן הראב"ד ז"ל שאם חרש בו לוקח אין מעלה שכר ניזק ולפי דבריהם לר"ע דאינו מכור מעלה לוקח שכר לניזק ואני מסתפק בדין זה דמזיק לר"ע כשמכרו כגזול הוא דהניזק שותף הוא וגוזל שור וחורש בו אינו מעלה שכר לניזק דלאו אדעתא דשכירות נחת ביה וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה וכדאיתא נמי לקמן בריש פרק הגוזל קמא גבי ההוא דגזל פדנא דתורי ולוקח מגזלן כגזלן דאתי מיניה דאיהו נמי לאו אדעתא דשכירות נחית וכדאמרינן נמי בפרק הגוזל. ואמרינן נמי התם התוקף בספינתו של חברו ועשה בה מלאכה אמר רב רצה שכרה נוטל רצה פחת' נוטל ושמואל אמר אין לו אלא פחת' ולא פליגי אידי ואידי דקיימא לאגרא הא דנחית אדעתא דאגרא והא דנחית אדעתא דגזלנותא. ונ"ל לפרש דר' ישמעאל דאמר יושם השור עד שיושם בב"ד ויחליטוהו לניזק הרי הוא של מזיק ומשלקחו ממנו רשאי לחרוש בו ואינו נמנע אבל לר"ע הוחלט השור ושותפי נינהו ואם מכרו מזיק אינו מכור ואין ללוקח לחרוש כנ"ל שכבר זכה בו ניזק הא דתניא שור תם שהזיק עד שלא עמד בדין מכרו מכור הקדישו מוקדם ברייתא כולה ר' ישמעאל ופרושו הקדישו מוקדש משום דר' אבהו כלומר ומוסיף הניזק כל דהוא ופודהו כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מסתברא דלרבותא נקט הא דר' אבהו כלומר ואפילו בשור בעל מום דאי בתם לר' ישמעאל דסבר בעל חוב הוא הקדש הגוף מוציאו מידי שעבוד וכדרבא דאמר הקדש חמץ ושחרור מוציאין מידי שעבוד.

פשיטא מהו דתימא התם הוא דאמר ליה מאי חסרתיך קמ"ל. זו גירסת הספרים ופירושו פשיטא למה לי למידק מסיפא הא שמעינן לה מרישא דקתני הקדישו מוקדש ומינה איפשיטא לן דמזיק שעבודו פטור. ויש נוסחא אחרת במקצת הספרים מהו דתימא הכא הוא דלא חסריה ולי מידי זיקה בעלמא הוא דשקיל מיניה קמ"ל והכי פירושו למה ליה לרב הונא למימר זאת אומרת פשיטא ודאי זאת אומרת כן ופריק אצטריך ודאי לאשמועינן דאי לא הוה אמינא בעלמא המזיק שעבודא של חברו חייב ושאני הכא דלא אזקיה ולא מידי דזיקה בעלמא הוא דשקיל מיניה קמ"ל דכל מזיק שעבודו כן והראב"ד

ז"ל דחאה והדין עמו דלנוסחא זו ודאי קשה דמעיקרא קולא ליה שחיטה משאר מזיק שעבוד ולבסוף חמירא ליה טפי ושוי' כחופר בה בורות שיחין ומערות.

דף לד.

שמעת מינה בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה. איכא למידק דא"כ תקשי רישא אסיפא דבסיפא איכא למ"ד מה שגבה גבה דקתני מועד שהזיק קדמו ב"ח וגבאו מה שעשה עשוי. וליתא דהתם מטלטלי נינהו ובמטלטלי ליכא דינא דקדימה ולכ"ע מה שגבה גבה אבל בתם דמגופו משתלם ואפותיקי הוא דהוי וכדאמרינן לעיל הו"ל כקרקע ובכי הא הוא דפליגי וא"כ מינה איכא למשמע דמה שגבה לא גבה.

דאמר ליה אלו הוה גבך לאו מינך הוה גבינא. כלומר כלום אתה בא אלא מחמת קדימתך אפילו קדמת וגבת קודם שיזיק ממך הוה גבינא.

כולה רבי עקיבא היא והכא במאי עסקינן בשפטמו. ונותן לו כשעת הנזק ולומר שאינו נוטל בשבח הפטום אע"ג דשותפי נינהו ואע"ג דשותפות דעלמא אי מפטם חד ואשבח שבח לאמצע ושקיל מפטם ההוצאה. י"ל דהכא בשאין השבח יותר על ההוצאה וא"ת א"כ למה ליה לאקשויי מרישא אי כשפטמו צריכא למימר מגופא דסיפא מצי לאקשויי הכי אי כשפטמו ואין בו שבח יותר על ההוצאה צריכא למימר דלא שקיל נזיק בשבח אלא א"כ נותן את ההוצאה. י"ל אי לאו רישא הוה מצי לדחויי דלמא שותף הניח מעותיו על קרן הצבי א"נ דהוה אמינא דשקיל דמי הוצאה אבל לא דמי טרחו כמפטם בעלמא דאחולי אחליה לטרחיו לגבי שותפי.

ומדברי הראב"ד ז"ל נראה שהוא מפרש דאי כשפטמו והשביח יתר על ההוצאה שאין הניזק נוטל כלום באותו שבח שכך כתב בשפטמו מזיק דאמר ליה אנא מפטמנא ואת שקלת ואע"ג דשותפי דעלמא לא אמרי הכי דאי מפטם חד שותפא תורא לא שקיל ליה לכוליה שבח התם משום דשותפי אדעתא דשותפות קא מפטמי ותרוייהו סמכי אהדדי בשבח הכא לאו שותפות גמור הוא ואיאושי מיאש ניזק מההוא פטמא ומזיק נמי לא אדעתא דשותפא קא מפטם ליה ע"כ וצריכא עיונא.

דאמר ליה קרנא דתורך קבירא ביה. ואם תאמר מאי שנא מפחת נבלה לא היא דשאני התם דהו"ל לזבינה מיד דאין דרך להמתין על הנבלה אבל דרך הנזיקין להמתין עליהם שמא יתרפאו וישביחו.

אם כן מצינו תם חמור ממועד. כלומר שפחת נבלה במועד כולו לניזק ואלו בתם פליג מזיק בהדי ניזק וא"נ יש לפרש דפעמים שהתם משלם ממש יותר מן המועד כגון שור

שוה מאתים שהזיק שור שוה מאתים ופיחתו מיתה חמשים זוז ופיחתה הנבלה לאחר מכאן ואינה יפה אלא נ' זוז נמצא שהמועד שמשלם בשעת הנזק אינו משלם אלא חמשים זוז והתם משלם חצי מנה שנפחתה הנבלה שהוא ע"ה לחלקו.

דף לד:

בהא דאמר רב אחא בר תחליפא לרבא א"כ מצינו לר"י תם משלם יותר מחצי נזק הרבה פירושים נאמרו בו. והנכון בעיני לשון שני שפירש רבנו חננאל ז"ל וז"ל א"כ שחולקים הניזק והמזיק השור החי והמת פעמים שישוה השור החי שלש מאות והמת יהיה שוה מאתים והנבלה שוה חמשים הרי הניזק נוטל מן החי מאה וחמשים ומן הנבלה חמשה ועשרים סך הכל מאה וחמשה ושבעים זוז והנזק לא היה אלא מאה וחמשים זוז שהנבלה היתה שוה חמשים זוז עכשיו נמצא תם משלם יותר מחצי נזק. ופרקינן אית ליה לר' יהודה פחת שפחתו מיתה מחצאין בחי מנא ליה מוגם את המת יחצון הא אפקיה ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאית ליה למזיק בשבח הנבלה ופרקינן א"כ לכתוב קרא ומכרו את החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון ולישתוק והו"א בזמן שנגח שור שוה מאתים לשור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום דמקיימא חלוקת חצי בחצי החי והמת אבל בזמן דלא מקיים האי והאי לא כתיב רחמנא יחצון מ"מ שמעינן פחת שפחתתו מיתה מחצין בחי ע"כ.

הא דקא מקשה: **והתורה אמרה ומכרו את השור החי וחצו את כספו**. לאו למימרא דמפשטי' דקרא איתא למשמע דאינו משלם אלא חצי נזק דאדרבה איכא למשמע שנוטל חצי החי וחצי המת כדהוה סלקא דעתין השתא אליבא דר' יהודה אלא ה"ק על כרחין ההיא דרשא לר' יהודה לית ליה אלא חצי נזק לבד הוא דמשלם וכדשמעינן ליה בהדיא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה אמרו לפני רבי יהודה הרי שהיה מועד לשבתות ואינו מועד בימי החול אמר להם בשבתות משלם נזק שלם ובחול משלם חצי נזק אלמא לרבי יהודה אינו משלם אלא חצי נזק ומכרו את השור החי וחצו את כספו לפחת שפחתהו מיתה מחצין אותו בחי. ואהדר ליה אין ה"נ דר' יהודה אית ליה פחת שפחתהו מיתה מחצין אותו בחי. ואקשי ליה ומנא ליה ואהדר ליה מוגם את המת יחצון.

שורו שבייש פטור. והוא הדין לכל ארבעה דברים אלא שאר' הא תני להו בהדי' במתניתין בפרק החובל ומשום הכי לא תני להו הכא ואע"ג דהתם נמי תנא בשת תנא ליה הכא לאשמועינן איהו דומיא דשורו מה שורו שאינו מתכוין לבייש אלא להזיק דידיה נמי אע"ג דאינו מתכוין לבייש כל שמכוין להזיק חייב אף בבשתו.

תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם תאמר משנה וכו'. אי אפשר לפרש דר' אבהו תני אליבא דחד תנא ור' יוחנן לית ליה כההוא תנא אלא כתנא דפליג עליה דא"כ היכי אמר ליה פוק תני לברא אטו כל מאן דאית ליה כחד תנא שתיקו משתק למאן דתני כאידך תנא וכדאמרינן בפ"ק דמסכת חולין גבי השוחט בשבת אלא ודאי תרווייהו אליבא דחד תנא פליגי ואליבא דר' שמעון ומתניתין דפרק ר' אליעזר דאורג דכליל ותני כל המקלקלין פטורין ולא מפקא מינייהו חובל ומבעיר ר' יהודה היא וכדאיתא התם בריש פרק ר' אליעזר דאורג ומפני שלא מצינו להם מקום מפורש שנחלקו בדבר זה כתב רש"י ז"ל שם בשבת שעיקר מחלוקת הזה יצא להם ממה שנחלקו במלאכה שאינה צריכה לגופה דר' שמעון פוטר ור' יהודה מחייב ויסוד הכל מה שאמרו מלאכת מחשבת אסרה תורה דכל מלאכת שבת ממשכן ילפינן ליה וכל מלאכת המשכן צריכותיהו לגופן ותיקון היה לכל אחת מהן והלכך היה ר' שמעון סובר דכל מלאכה שיש קלקול בגופה אע"פ שיש בה תיקון בעלמא ואפילו תיקון חשוב כמבעיר עצים לבשל בהם פתו ותבשילו ומן הדין אע"פ שלא התירה התורה בפי' מילה בשבת מותר היה לו למול בשבת לפי שאין המילה תיקון בגופו של תינוק ואע"פ שיש בה תיקון בעלמא שמכשרת את התינוק לתרומה ולפסחים ועוד שיש בה תיקון מצוה מ"מ כיון דהתינוק נפצע וגופו מתקלקל בה כמקלקלין בעלמא חשבינן ליה ופטור.

והבערת בת כהן היתה מותרת ולפיכך כשהתירה התורה מילה בשבת שמענו כי לולא שהתירה התורה היתה אסורה וא"כ אינה ככל שאר מקלקלין וכן מאיסורי הבערה של בת כהן שמענו ג"כ שאף היא אינה בכלל שאר המקלקלין וזו היא ששנו בברייתא דתני ר' אבהו כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר דממילא יצא חובל ומהבערת בת כהן יצא מבעיר כדעת ר' שמעון ור' יהודה סובר דלא ילפינן ממשכן מלאכה צריכה לגופה אלא מלאכ' לתיקון ואפילו תיקון בעלמא ובלבד שיהא בו תיקון חשוב בעלמא כמילה שיש בו תיקון כתיקון כלי דמה לי תקון כלי מה לי תקון גברא וכדאיתא התם בפרק ר' אליעזר והבערה של בת כהן נמי יש בו תיקון גמור בעצמ' והיא בישול הפתילה שהוא האבר דמה לי בישול סמנין מה לי בישול אבר וכדאיתא נמי התם והלכך לדידיה לא למדנו ממילה והבערה של בת כהן שום חדוש ולפיכך הוא שונה כל המקלקלין פטורין ולא הוציא מכללן חובל ומבעיר והיינו מתניתין דפרק ר' אליעזר דאורג וכדאיתא התם ולרבי יהודה נמי כל שיש בגוף המלאכה תיקון קצת חשבינן ליה תיקון ואע"פ שיש בו קילקול גדול מן התיקון מצד אחר כמו שנכתבו בסמוך ועכשיו נחלקו ר' יוחנן ור'

אבהו בדר' שמעון דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר נשתנה דינן לגמרי משאר המקלקלין שאפילו במקום שאין שם תיקון חייב כדע' ר' שמעון דמנא תיתי שיצטרכו שום תיקון ומתניתין דכל המקלקלין פטורין שבפרק ר' אליעזר דאורג ר' יהודה היא שעושה חובל ומבעיר כשאר המקלקלין. ואמר ליה ר' יוחנן חובל ומבעיר במקום שאין שם שום תיקון לא מחייב בו שום אדם ולא אפי' ר' שמעון ואינה משנה.

וא"ת לומר משנה מדקתני הכא הדליק גדישו של חברו בשבת פטור מפני שמתחייב בנפשו ושנינו נמי בפרק החובל בחברו הנהו כשיש בהן קצת צורך ותיקון חובל בצריך לדם לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו. ומסתברא לי דמשום הכי נקט לדם לכלבו ומבעיר לאפרו ולא נקט מבעיר בצריך לאפות פתו ולבשל תבשילו משום דמתני' שור דומיא דדידיה קתני ובישול ואפייה לא צריך בשורו ומבעיר נמי בצריך לאפרו לא שייך בשורו כדמפרש ואזיל. וא"ת לר' יוחנן מנא ליה הא דכיון דנפקי חובל ומבעיר מכלל שאר המקלקלין שפיר קאמר ר' אבהו דאפילו מקלקלין גמורין חייבין י"ל דיליף ממקום שבאו ממילה ומהבערה דבת כהן דיש בהן צורך בעלמא. והאי טעמא דצריך לכלבו ולאפרו לר' שמעון בלחוד הוא אבל לר' יהודה אע"פ שצריך לכך פטור שאין זה תיקון גמור והקלקול רבה על התיקון ותדע לך דהא עבדינן פלוגתא בין ר' שמעון ור' יהודה במקלקל בחבורה דר' שמעון מחייב ור' יהודה פוטר ור' יוחנן כבר אמר שאין ר' שמעון מחייב אלא בצרך לדם לכלבו ובמה שר' שמעון מחייב פוטר ר' יהודה. ואי קשיא לך הא דאמרינן בפסחים למ"ד מקלקל בחבורה פטור השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז מה תיקון תיקון לטהרה מידי נבלה אלמא אפילו בתיקון כל דהו מחייב. י"ל דשאני התם דיש תיקון בגוף הבהמה ולר' יהודה תיקון חשוב בעלמא או תיקון כל דהוא בגוף הדבר נפקא ליה מידי מקלקל. וא"ת מ"מ שמעינן מההיא דלמ"ד מקלקל בחבורה חייב הוה ניחא לן ואע"ג דלא הוה מסיק אדעתיה תיקון דמוציאה מידי נבלה אלמ' לר' שמעון אפילו מקלקל גמור חייב. מסתברא לי דמעיקרא נמי ודאי הוה מסיק אדעתיה תיקון זה דמוציא מידי נבלה ומשום הכי לר' שמעון דין הוא שיתחייב אבל הוא ס"ד דתיקון חשוב הוא לר' יהודה בעי' ואהדר ליה דלא כל היכא דליכא תיקון בגופיה.

וא"נ י"ל דהתם אליבא דר' אבהו בעי ליה דמחייב מקלקל גמור בחבורה אליבא דר' שמעון וכן יש מקומות בתלמוד דמשמע דבעי ר' שמעון במקלקל בחבורה שום תיקון והנהו כר' יוחנן ודלא כר' אבהו ולפי מה שכתבנו משמע דהא דפליגי ר' ור' נתן בהבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת לא ס"ל לר' שמעון כחד מינייהו דהא לגופיה אצטרכינן לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב ולאפוקי מכלל שאר המקלקלין דפטור.

דף לה.

כגון שנתכוון להזיק דאמר מר וכו'. איכא למידק דהשתא משמע דמעיקרא לא אסיק אדעתיה דנתכוון להזיק יהא מתחייב על הבושת עד שיתכוין לבייש ממש וא"כ אפילו תימא הוא דומיא דשורו מבייש היכי משכחת ליה דהא מתכוין לבייש בשורו לא שייך י"ל דמעיקרא שפיר שמעינן ממתניתין דאתא לאשמועינן דבמה דשייך בשורו מתחייב הוא על הבושת ומאי ניהו דשייך בשורו נתכוון להזיק והלכך שפיר שמעינן דאיהו נמי בנתכוין להזיק אע"פ שלא נתכוון לבייש חייב אבל השתא דנקט שורו דומיא דידיה משמע דבמא דשייך טפי בדידיה משורו קאמר ומאי ניהו נתכוין לבייש וזה אי אפשר דבשורו לא שייך ביה כלל הלכך ע"כ הוא דומיא דשורו קאמר ואהדר ליה דלא אלא במתכוין להזיק קאמר והוא חייב על מעשה עצמו ולא על מעשה שורו אע"פ שזה וזה מתכוין להזיק.

המוציא מחברו עליו הראיה. ואפילו לר' אחא דאמר בריש המוכר פירות גמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו בידוע שזה הרגו. הכא שאני דאיכא סלע ורגילין הן בבורחין ליפול ולנגף בסלעים אבל התם דליכא מידי למיתלי אלא בגמל זה ס"ל לר' אחא דאמרינן בידוע שזה הרגו.

דף לה:

חלוקים עליו חבריו על סומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין. ודוקא כהאי גוונא הוא דפליג סומכוס שהענין מצד עצמו מסופק לב"ד וכגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה בצדה וכן במחליף פרה בחמור וילדה אבל במקום שהספק בא ע"י טענותיהן לא שא"כ לא שבקת חיי לכל בריה שכל אחד יטעון על חברו שדה זו שלי הוא וגלימא דעל כתפך שלי היא והלה אומר לא כי אלא שלי נאמר ממון המוטל בספק חולקים.

וממאי דמתניתין ברי וברי מדקתני זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי. ואע"ג דבפ"ק דכתובות קתני כהאי גוונא וע"כ לאו בטוען ברי דתנינן היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והי' מקחי מקח טעות והתם ודאי לאו בטענת ברי קאמר וכדאיתא נמי התם שאני התם דליכא למיטעי אבל הכא דאיכא למיטעי אם איתא דלאו כברי וברי הוא לא הוה ליה למתני לא כי.

אלא בברי ושמא. ואיכא למידק אמאי לא פריק הכא כדפריק לקמן גבי היו הניזקין שנים ראוי ליטול ואין לו י"ל דהכא לא שייך למימר הכין דלקמן דאית ליה תביעה על כל חד וחד מינייהו ודאי אי תפס לא מפקינן מיניה ושייך למימר ביה ראוי ליטול כלומר ראוי

ליטול אי תפס ואי לא תפסק אין לי אבל הכא דאין לא תביעה אלא על הגדול ולא על הקטן כלל אפילו תפס מפקינן מיניה ולא שייך למימר ביה ראוי ליטול ואין לו כן תירצו בתוס' אבל רש"י ז"ל תירץ בענין אחר.

הא לא מייתי ראיה שקיל ואמאי וכו'. וא"ת דלמא הא לא מייתי ראיה לא שקיל מכאן ולא מכאן קאמר י"ל דהמוציא מחברו עליו הראיה משמע אי בעי לאפוקי מיניה כדקאמר וטפי מהאי דקא מודה ליה חבריה הוא יביא ראיה ואי לא שקיל כדקאמר.

ואמאי חטין ושעורין הוא. וא"ת מאי קשיא ליה מתניתין מני רשב"ג היא דתנן בפרק שבועות הדיינים טענו חטים והודה לו בשעורים פטור ורשב"ג מחייב י"ל דלא מחייב רשב"ג אלא שבועה דרבנן פטרי אפילו משבועה משום דבעינן הודה ממין הטענה ורשב"ג סבר דלא בעינן אבל לחייבו בדמי שעורין לא מחייב חדא מינה קשיא לי מאי קא מדמי הא דהיו הניזקין שנים והמזיקין שנים לחטים ושעורין דשאני חטין ושעורין שהוא מודה שאין עליו שעורין והרי הוא כאומר חטין ולא שעורין אבל באחד גדול ואחד קטן על כל אחד ואחד הוא טוען והרי זה כאלו אומר גדול חייב לי מנה וזה אומר אין לך בו אלא חמשים וא"כ דין הוא שאם לא הביא ראיה שיטול חמשים כמו שהודה לו וליתא דהכא אין לו תביעה על הבעלים אלא על השורים ועל כל שור ושור מחמת שהזיק לו שור ידוע דכאלו אומר שור גדול שלך הזיק שור גדול שלי וזה משיבו לא הגדול אלא הקטן ומחמת נזקו של גדול אתה מחייב כמו שהשיבו מזיק אע"פ שהנזיק מודה לו שלא הזיקו והוה ליה כחטים ושעורים. אלא שעדיין אני תמה א"כ אפילו תפס למה אין מוציאין מידו שהרי הוא מודה שלא זה הוא שחייב לו וגם המזיק חוזר בו שאלו במעמיד דבריו בודאי נוטל כמו שמודה לו המזיק וכן כתב הראב"ד ז"ל אף בחטים ושעורים במעמיד את דבריו שנותן לו שעורים אלא מתניתין כשאינו מעמיד את דבריו א"כ מאי מהניא ליה תפיסתו. וא"ת שאני הכא שיש תביעה על שניהם א"כ תהדר קושיין לדוכתא מאי קא מדמה ליה לחטים ושעורים. ושמא י"ל דשאני הכא דשור שחוט לפניך ובודאי חד מהני נגחו ובתפס מיהא לא מפקינן מניה.

דף לו.

והא תניא הרי זה משתלם לקטן מן הגדול ולגדול מן הקטן דאי תפס. וא"ת אמאי לא אוקמה בניזק אומר שמא ומזיק אומר ברי כדאוקימנא רישא. כבר תירץ רש"י ז"ל א"כ היינו רישא ותרתי למה לי דהא דאמרינן דאי תפס מסתברא אע"ג דתפס בעדים קאמר דאי שלא בעדים פשיטא דבכולהו אי תפס שלא בעדים נאמן משום מיגו.

ותפס פי' בתוס' ז"ל דוקא שתפס מתחלה דכשהודה לו כבר היא בידו וכשהודה זכה בו וכן פירשו בתוס' דדוקא כשיש לו תיבעה על שניהם הוא דמהניא תפיסה אבל כשאין לו תביעה אלא על אחד מהם בלבד כרישא שהניזק אחד והמזיק אחד וזה אומר גדול הזיק וזה אומר קטן הזיק אפילו תפס מפקינן מיניה שהרי הוא מודה שאין לו עליו כלום וממנה אמרו טענו חטים והודה לו שעורים דאפילו תפס מפקינן מיניה. והרי"ף ז"ל דן כן אפילו בחטים ושעורים דאי תפס. כתב הרא"ד ז"ל דאיכא מאן דמקשינן אשמעתין היכי הוה סליק אדעתין דאי לא מייתי ראיה שקול כדקאמר מזיק והא פלגא נזקא קנסא ואינו משלם על פי עצמו. ופריק דהכא כשיש עדים שאחד מהם הזיק אלא שאינם יודעים אם גדול אם קטן. ואין פירוקם מחוור בעיני דאם איתא דיש עדים אפילו בחטים ושעורים דכוותה וכגון שיש עדים שמעידין שבפניהם הלוהו או חטים או שעורים למה לא יתחייב לו בפחות שבשניהם וכן נמי במזיק וניזק.

ואם תאמר דכל שאין העדים מעידים בבירור אין זה חייב לו כלום דהכא שני גופין ואינו כאחד אומר מנה ואחר אומר מאתים שנוטל מנה מתוך מאתים דהתם יש בכלל מאתים מנה אבל כאן שאינם יודעים אם חטים אם שעורים אפילו שעורים לא ישלם א"כ תהדר קושיין לדוכתא ונמצא שמשלם ע"פ עצמו. וגם הראב"ד ז"ל בעצמו דחה תירוץ זה ואמר דעל כרחין מתניתין דחטים ושעורים דרבה בר נתן כשאינו מעמיד דבריו הוא דאי מעמיד דבריו בודאי נותן לו כמו שמודה אלא בודאי בחוזר ואומר מצחק הייתי בו ולא בידי לא חטים ולא שעורים ואם יש עדים היאך יכול לומר כן ותירץ הוא ז"ל דקנסא דפלגא נזקא שאני משאר קנסא דעלמא דהכא קרנא הוא וכי אתו לבית דין ומודה זיל שלים אמרינן ליה אלו דברי הרב ז"ל. וכבר כתבתי למעלה שאיני יורד לסוף דעתו בזו דפלגא נזקא ודאי אינו משלם ע"פ עצמו כדאיתא בשלהי פרקין קמא. אא"כ יפרש הרב ז"ל דזיל שלים אמרינן ליה אבל אכפויי לא מכפינן דאינו משלם עפ"י עצמו בע"כ כדאמרינן וזה תימה שלא שמענו כן בשום מקום. ומסתברא לי דשמעתין כמ"ד פלגי נזקא ממונא כנ"ל.

זה אומר מועד הזיק וזה אומר לא כי אלא תם הזיק וכו'. הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו. איכא למידק מאי קא מדמה לה לחטים ושעורים והלא התם בכלל תביעת הניזק הוא דהא מועד משלם הוא מן העליה וכל שווריו משועבדים לו.

ותירץ הראב"ד ז"ל דמתניתין בכל ענין קתני לה ואפילו היו הניזוקין משני אנשים והמזיקין מאיש אחד וכשאמר בעל השור הגדול הניזק למזיק בעל השנים מועד שלך הזיק לשור שלי והתם לשור של חברי כבר הודה שאין לו בתם כלום וזה שמודה לו בתם

היינו כחטין ושעורין אלו דברי הרב ז"ל. ואני תמיה א"כ מי הזקיקו לבעל הגמרא לפרש משנתינו כן וזה אינו במשמע' של משנתינו ויקשה היינו חטים ושעורים ועוד אם כבר הודה בעל הגדול שהתם הזיק את שורו של חברו מה תועיל לו תפיסתו והא אינו נוטל משל מזיק אלא משל ניזק של חברו ועוד דלפי מה שכתבתי שאין אומרים ראוי ליטול אלא כשיש לו תביעה על שניהם אבל על אחד מהן לבד לא תירוץ זה אינו עולה שהרי זה אין לו תביעה אלא על המועד לבד ומסתברא לי דאין אומר בכי הא התם שהודה בו המזיק בכלל תביעת המועד שתבע הניזק שאע"פ שכל נכסי המזיק בכלל תביעת הניזק מ"מ הא דאמרן הא לא מייתי ראיה שקיל כדקאמר מזיק לאו משום תשלומי נזקו של מועד קאמר אלא מחמת נזקו של תם בעצמו כדקאמר מזיק ואינו דומה לאותו שאמרו למעלה דניזק שמא ומזיק ברי דההוא ודאי איתא לקמן שהודה המזיק בכלל תביעת הניזק שהרי אינו תובע ברי אלא שמא ולפיכך אם לא הביא ראיה נוטל כמו שאמר המזיק אבל זה שנוטל את התם מחמת נזקי עצמו של תם זה ודאי דומה לחטים ושעורין והיינו דקתני המוציא מחברו עליו הראיה דמשמע הא לא מייתי ראיה שקיל כדאמר מזיק שמשלם מגופו של תם מחמת נזקו ולא קאמר הא לא מייתי ראיה אינו נוטל אלא חצי נזק. והשתא נמי אתי שפיר מאי דקאמר ראוי ליטול שהרי יש לו תביעה של שניהם וראוי ליטול אי תפס ואין לו בדלא תפס כנ"ל.

לעולם בתמים ור"ע היא דאמר שותפים נינהו פירש"י דדוקא לר"ע אבל לר' ישמעאל דאמר ב"ח הוא וזוזי אית ליה גביה אפילו אבד האחד לא אבד את זכותו ואינו מחוור דהא תניא בברייתא דלעיל דאפילו שחטו מזיק מה שעשה עשוי ואינו משלם לו דהו"ל מזיק שעבודו וקסבר מזיק שעבודו של חברו פטור וכ"ש אי אזיל לעלמא מנפשיה דאינו משלם. והראב"ד ז"ל העמידה בשעמדו בדין ואמר מזיק אנא יהיבנא דמי דלר' ישמעאל שומעין לו ומיד נתחייב לו בתשלומין ואינו יכול לחזור בו אבל לר"ע דאמר שותפי נינהו אינו חייב לו ואי אזיל חד מינייהו לעלמא מצי אמר ליה אייתי ראיה דהא אזקך והלכך אינו משלם כלום וגם זה אינו מחוור בעיני חדא דהו"ל לפרושי בהדיא בשעמדו בדין. ועוד דאי עמדו בדין אף לר"ע כן אם נתרצה לו הניזק אלו משך או אם היה השור ברשותו של מזיק דקנתה לו חצרו כעובדא דמדוני דקדושין אא"כ תאמר דלהכי אוקמא כר"ע ודלא כר' ישמעאל משום דלר"ע משכחת לה בין אמר מזיק יהיבנא זוזי בין לא אמר והוא שלא נתרצה לו הניזק או שנתרצה לו ולא משך ושאינו בחצרו של מזיק אבל לר' ישמעאל לא משכחת לה היכא דאמר אנא יהיבנא דמי.

ובתוס' פירשו דנראה דלהכי מוקי לה כר"ע דלר' ישמעאל אין שום חדוש דפשיטא דאבד את זכותו כשאבד האחר. אבל לר"ע דשותפי נינהו ס"ד דהוי כאלו אחד מן השנים בחזקת הניזק ומצי למימר ליה ניזק שלך נאבד ולא שלי. ור"ח ז"ל פירש בשם גאון הא מני ר"ע הוא דאמר שותפי נינהו בעל השור הניזק ובעלי השוורים המזיקין שותפי נינהו עד שישתלם הניזק מן חצי נזקו ודקתני שניהם חייבים לא ללמד שאם רצה מזה גובה ואם רצה מזה גובה אלא כלומר שאם היו שני השוורים המזיקין עומדים לא מצי אדחי ליה אלא אם יש לו רביע נזקו מזה ורביע מזה וזהו שניהם חייבין אבל אם אין שניהם עומדין אלא אחד מהם הוא שמצוי והאחר מת או ברח מצי מזיק לדחוייה כו' שאומר לו טול מזה חצי מה שראוי לך. או שתביא ראיה שזה המצוי הוא שהזיקך ותטול כל מה שראוי לך. וטעמא דאיתנהו לתרוייהו דלא מצי מדחי אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזיקך ואשלם לך ע"כ. וקשיא לי אפילו כי איתנהו לתרוייהו כיון דתמין נינהו ואינו משתלם אלא מגופן אמאי לא מצי מדחי ליה לימא ליה אייתי ראיה הי מינייהו אזקך וחייב לך או אית לך שותפות בגוייהו ושקול. וניחא לי דמ"מ ניזק אומר לו שותפי גבי דידך הוא וכענין שאמרו בכתובות במי שאבדה לו דרך שדהו דאם היה ארבעה שדות לאחד אומר לו אורחאי גבי דידך הוא ודקאמר דנוטל מהם כל נזקיו הרשות בידו. ואכתי קשיא כי אזל חד מינייהו לעלמא היכי גבי הרביע מהאי דקאי לימא ליה אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ושקיל דמאי שנא מארבעה דאתו מחד דכל חד וחד מדחי ליה וכ"ש כאן דאזל חד מנפשיה.

שור שנגח ארבעה וחמשה שוורים. ועדיין הוא תם וכגון שראה בין נגיחה לנגיחה שוורים אחרים ולא נגח ונגח אלו שלא בסירוגין שווין וא"נ כגון שלא העידו בבעלים בפני ב"ד וכמ"ד בעי ליעודי גברא.

גמרא: **ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה**. ואיכא למידק אדרבה לימא ליה אחרון אלו גבך הוה לא מינך הוה גבינא ליה וכדאמרינן לעיל בפרק המניח את הכד גבי הזיק עד שלא חב וקדם בעל חוב וגבה וכבר נשמר רש"י ז"ל מזה דהתם הוא משום דא"ל ניזק לבעל חוב אנא מהאי תורא דאזקן משתלמנא דמגופו הוא משלם ובעל חוב מצי למימר הכי הלכך בעל חוב יטול נכסים אחרים אבל כאן הא האי ניזק והאי ניזק ולא משתלם חד מינייהו אלא מגופו ומאי דשקיל האי מפסיד האי הלכך קמא קדים. וקשיא לי. דתינח היכא דאית ליה למזיק נכסי אחריני לאשתלומי מיניה אבל היכא דלית ליה לאשתלומי מיניה מאי איכא למימר דכה"ג אמרינן בשמעתין דשאלו בחזקת תם ונמצא נגחן הניחא היכא דאית ליה נכסי היכא דל"ל נכסי מאי איכא למימר על כן נראה יותר מה שפירש

הראב"ד דהתם הוה ליה לגבי ניזק כאפותיקי של קרקע ומגופו בלבד משתלם וכאלו מכרו לו לנזקיו ולגבי בעל חוב אינו אלא כמטלטלין ואפילו עשאו לו אפותיקי מפורש הו"ל כמי שעשה שורו אפותיקי ומכרו שאינו גובה ממנו והאי דקאמר התם אלו הוה גבך מינך הוה גבינא ואף ע"ג דלא היתה שמירתו על בעל חוב הכי קאמר כלום תפיסתך מי מהניא אלא משום דמטלטלין נינהו ואין קדימה במטלטלין והלכך כי קדמת ותפסת מ"מ אינו בדין שתועיל התפיסה שלא אגבה הנזק מתפיסה שלפני הנזק אבל הכא כולהו ניזקין כי הדדי נינהו והלכך ראשון ראשון זוכה דנעשה לו אפותיקי של קרקע שהראשון ראשון קודם וזוכה.

אי כר' ישמעאל ראשון ראשון נשכר מיבעי ליה. הקשו בתוס' אמאי אין ראשון נשכר אפילו לר"ע דלמה יהא מוטל עליו לשמרו כל זמן שלא עומד בדין ולא באו עדים דמאין היה יודע אם יזכה בו ודחקו הרבה בפירוק קושיא זו ואמרו דכיון דיש בידו להביא עדים לאלתר ולזכות בו מחייב בשמירתו ומסתברא לי דמתניתין בשעמדו בדין היא דכיון שנגח ארבעה וחמשה סתמא דמלתא הניזקין עמדו בדין והלכך לר' עקיבא כבר הוחלט השור ועל הניזק לשמרו אבל לר' ישמעאל כיון דיכול לסלקו בזוזי דבעל חוב נינהו סתמא דמלתא לא רצו הבעלים להחליט גופו של שור לניזקין דניחא ליה בתוריה משום כושר' דבהמה וכדאמר בפרק השוכר את הפועלים הלכך לר"ע ודאי אחרון אחרון נשכר כנ"ל.

דף לו:

אתמר נמי א"ר יוחנן הקדישו ניזק איכא בינייהו. לר' ישמעאל אינו מוקדש ולר"ע מוקדש כלומר כשם שיש בין ר' ישמעאל ור"ע הקדישו ניזק כך יש בין ר' מאיר ור' שמעון דמתניתין. ורש"י ז"ל כתב דלא גרסינן ליה ולא פירש למה.

התוקע לחברו נותן לו סלע. כתב ר"ח ז"ל תקיעה זו בקול באזנו ולא בהכאת יד כדאמרינן המבעית את חברו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו וחרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא באחזו ותקע בו ולא חרשו ע"כ וכן פרש"י ז"ל בלשון שני ולא חרשו שאלו חרשו נותן כולו.

ר' יהודה אומר משום ר' יוסי הגלילי מנה. ואמר בפרק החובל דמנה צורי קאמר שהם מאתים סלעים של מדינה דמנה צורי מאה דינר שהן מאה זוזין וסלע מדינה פלגא זוזא כדאיתא הכא בשמעתין ולפי פי' ר"ת ז"ל דת"ק איירי בעני שבישראל ור' יוסי הגלילי איירי בנכבד שבהם דאי לא הוא היאך אפשר שיהא שיעורו של ר' יוסי הגלילי יותר על

אחד מאתים משיעורו של ת"ק ומיהו קצת קשה לי דלפי דבריו משמע דלא פליגי ואלו בפרק החובל משמע דפליגי מדאמרינן הא ר' יוסי הגלילי דאמר מנה צורי. וי"ל דאפשר דת"ק פליג עליה בעשירים או שהוא מחייבו יתר מכאן או פחות מכאן.

כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה. כתבו בתוספ' דרבי יהודה בסלעים בלבד דהיינו דומיא דכסף האמור בתורה חמש של בן ושלשים של עבד וחמשים של אונס ושל מפתה ומאה של מוציא שם רע שכולם שקלים דהיינו סלעים אבל כל מה שהזכירו חכמים שאינן סלעים פעמים שהם של מדינה פעמים שהם של צורי דהא מנה של ר' יוסי הגלילי מנה של צורי קאמר ובפרק אע"פ תנן נותן לה כלים של חמשים זוז ודייק דהוו חמשים זוזי פשיטי מדקתני העני שבישראל ולא דייק מדרבי יהודה וכן בפרק מציאת האשה גבי המשיא את בתו לא יפחות לה מחמשים זוז ודייק לה מדקתני אם יש בכיס מפרנסין אותה לפי כבודה ולא דייק מרב יהודה ר"ח ז"ל ושל דבריהם כגון זה הסלע ומאתים זוז של כתובה ובושת וכיוצא בהן כולן כסף מדינה שמנה כספים דרבנן כסף של תורה רביע שקל.

הואיל ופלגו דזוזא הוא לא בעינן. כלומר פלגו דזוזא דצורי דהיינו דינר מארבעה דינרין שיש בסלעים מהא שמעינן דסלע ארבעה דינרין דקאמרינן דיש בסלע הן ארבעה זוזים והן שמנה סלעים של דבריהם ומכאן למדנו כי מה שאנו נוהגים לכתוב בכתובות מאתים דינר של כסף ח' זוזים בכל דינר היינו ח' זוזים של דבריהם ונמצאו ה' שקלים של פדיון הבן שהה' סלעים כ' דינרין וכתב רש"י ז"ל שהדינר משקלו זהוב וכן קורין בקוסטנטינא לזהוב דינר. כתב רש"י ז"ל שזה היה תופס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בבבל. ואני תמיה היאך אפשר לפרש כן דהא ע"כ משמע דלא הוה בידי' מדקאמר להו הואיל ופלגו דזוזא הוא לא בעינן נתנו לעניי ועוד דקאמר הבוה לי ואזיל ואברי ביה נפשאי אלמא לא הוה בידי' וא"א לומר שהוציאו מידו ונתנו ביד רב יוסף דליזכי ביה לעני' דאם כן מאי קאמר אנן יד עניי אנן מדאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול מאי צריך לדבר מהא דרב יהודה כל שנתנו ביד גבאי פשיטא דאינו יכול לחזור בו ועוד שמענו כן מעובדא דחנן בישא דאמר ליה רב הונא זיל הב ליה פלגו דזוזא והוה יהיב ליה זוזא מכא ולא הוה שקיל ליה מיניה.

אלא אפשר כגון דאמר להו אזמניה ליה לדינא למיסק לארץ ישראל אלא שאני תמיה דבזמנן לא היה סמוך בארץ שאלו היה סמוך אף בחוצה לארץ נמי יגבו שאין הדבר תלוי אלא במומחין סמוכין מדכתיב אלקים אלא שראיתי להרמב"ם ז"ל שכתב מן הסברא שאלו הסכימו כל חכמי ארץ ישראל לסמוך סומכין אע"פ שאין סומך אלא סמוך ה"מ

חד סמוך עם שנים שאינם סמוכין או אפילו שלשתן סמוכין אבל הסכימו לכך כל חכמי ישראל הרשות בידן לסמוך ואע"פ שיש לעיין ממה שאמרו בפ"ק דע"ז וכן בסנהדרין ברם זכור אותו האיש לטוב שאלמלא הוא בטלו דיני קנסות בישראל דאלמא אלמלא סמוך הוא אותן ה' זקנים לא היה באפשר לסמוך מפני שלא היו שם סמוכין לסמוך. והגאונים ז"ל תקנו לנדות המזיק עד שירצה את חברו וכמו שכתוב בהלכות הרב ז"ל בפרק מרובה.

הא דאצטריך רב יוסף למימר: **אנן יד עניי אנן**. כלומר וקנו לעניים מדין מעמד ג' הא לאו הכי יכול לחזור בו כבר כ' הריא"ף ז"ל דהיינו דוקא בענין זה שהקדיש אותו הסלע שלא היה בידו דבעינן דומיא דביתו שהוא ברשותו אבל באומר אתן סלע לצדקה חייב ליתן ואינו יכול לחזור בו כדתניא בפיך זו צדקה ואמר רבה וצדקה מחייב עלה לאלתר דהא קיימו עניים וה"ה באומר מנה שחייב לי פלוני כשאגבנו אתננו לעניים בודאי חייב מדין בפיך זו צדקה. מהא דאמר רב יוסף אנן יד עניים אנן דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינם צריכין פרוזבול שמעינן דדין העניים כדין היתומים.

ומי שחייב מעות לקופת הצדקה אינו משמט פר"ח ז"ל דהאי גברא לאו מהדר קא הדר ביה דהא לא קאמר הדרי בי אלא ה"ק ליתבו ניהלי השתא ואברי ביה נפשאי ולבתר הכי יהיבנא אנא סלע מדידי לעניים ואמר ליה רב יוסף דמשבאת לידי גבאי אסור לשנות' וכדתניא בערכין ומכלל דברי הר"ז ז"ל שמענו שהוא מפרש הא דתניא בערכין אסור לשנותה אסור ללות' אבל הריא"ף ז"ל כתב אסור לשנות' אלא לכיוצא בה משמע שהוא מפרש' לשנות' ממצוה זו לדבר אחר וכבר כתבתיה בארוכה בפ"ק דבבא בתרא.

הוה ליה זוזי מכא. פי' שנפחתה צורתו ונ"ל שהוא יוצא ע"י הדחק ואמרינן הא דמוקי נפשיה אזוזי מקרי נפש רעה ומש"ה כי תקע ליה באידך יהיבנא ליה כוליה דאי לא תקע ליה באידך היכי מצי יהיב ליה כוליה וקביל ליה מיניה וכי הפרש יש בין כולה לפלגיה. א"נ י"ל דכיון שנפחתה צורתו אי פליג ליה לא הוה נפיק כלל אבל כוליה נפיק ולפיכך פלגיה לא הוה שקיל אבל כוליה שקיל.

דף לז.

מתני': **הרי הוא מועד לשבתות**. ירושלמי מאי טעמא דר' יהודה מכיון דאזלן חמי לובשין מנין נקיים עוד הוא משני דעתיה ורש"י ז"ל פירש מפני שהוא נח ממלאכה.

משיחזור בו ג' שבתות. וא"ת הא אשמועינן הכי ר' יהודה בפרק כיצד הרגל דתנן ותם משיחזור בו ג' ימים דברי רבי יהודה. י"ל דאצטריך הכא דמהו דתימא כיון דאינו מועד

אלא לשבתות בלבד לא בעי חזרה כל כך קמ"ל ולפי מה שפירש"י ז"ל אתי טפי שפיר דקמ"ל דאפילו שבת ממלאכה בימי החול ולא נגח לא הוי חזרה.

קמ"ל דחזרה דבהמה מיהא חזרה הוא. כלומר לגבי בהמה ולכאורה משמע דלרב זביד אפילו מועד לבהמה הוי מועד לאדם ועוד דבהדיא אמרה רב זביד לקמן גבי מתניתין דשור שנגח את האדם דאמר התם רב זביד אמר כגון שהרג ג' בהמות ואקשינן עליה ומועד לבהמה הוי מועד לאדם אלמא לדידיה הוי מועד לאדם וא"כ לפי דבריו כי קתני במתניתין לאדם מועד ואינו מועד לבהמה ה"ה דהוא מצי למתניתין מועד לבהמה ואינו מועד לאדם וזה תימא דא"כ ליתני מועד לבהמה ואינו מועד לאדם דהוי רבותא טפי ועוד דתקשי ליה הא דאמרינן בריש מכלתין הא קמ"ל דמועד לאדם הוי מועד לבהמה ומועד לבהמה הוי מועד לאדם וי"ל דהדר ביה רב זביד ושפיר אית ליה דמועד לבהמה לא הוי מועד לאדם.

את"ל איתא לדרב פפא נגח שור חמור וגמל נעשה מועד לכל. ר"ח ז"ל פסק כרב פפא דקי"ל כל תמצא לומר הלכה היא ובעיא דנגח שור חמור וגמל מהו אליבא דרב פפא היא ושמע מינה אית ליה לדרב פפא וכן פסק הריא"ף ז"ל ואמר דסוגיין כותיה אזלא והיינו משום האי בעיא ובעיא דשבת ואחד בשבת ושני בשבת דהני ודאי לכאורה כר' פפא אתיין ואע"ג דרב אשי ורבינא אמרי דמתניתין דייקא כרב זביד דהא איכא ברייתא דראה שור נגח שור ולא נגח דקתני נעשה מועד לסירוגין לשוורים דמשמע מועד לשוורים לא הוי מועד לכל המינין ודק' אם ת"ל איתא לדרב פפא על הא ברייתא סמוך ומיהו לאו ראי' גמורה היא דאפשר לפרשה נמי כרב זביד וכגון שראה בנתים שאר מינים ולא נגח והנך בעי' נמי אפשר לפרשן כי כן פירשו אותן בתוס'.

דף לז:

ליומא אחרינא לא איעד תיקו. וכל הני הוו תיקו דממונא ולא מפקינן ממונא.

ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. פרש"י ז"ל משום דקמייתא לאו בדילוג חזיתא והלכך לא קבעה עד שתראה יום י"ח בחדש הרביעי ואם ראתה י"ח לחדש הרביעי קבעו לה וסת לדילוג יום אחד בכל חדש וחדש כלומר יום י"ט לחדש חמישי ויום כ' לחדש ששי וכן לעולם וא"ת א"כ לשמואל תקשי לי' ברייתא דשור שנגח שור ולא נגח שור נגח שור לא נגח שור נגח שור לא נגח דקתני נעשה מועד לסירוגין לשוורים ואמאי והא נגיחה קמייתא לאו בדילוק נגחה ועד שישלש בדילוג ויגח רביעית בדילוג לא הוי מועד לסירוגין ואפשר דיש הפרש בין שוורים לראיות לדבר זה. ואינו מחוור שהרי משוה אותן

כאן ופר"ח ז"ל דרב דאמר קבעה לה וסת לדילוג כלומר דלעולם חוזרת חלילה וחוששת ליום ט"ו לחדש חמישי וי"ו לחדש ו' וי"ז לחדש ז' וכן לעולם משלשה חדשים לשלשה חדשים חוזרות חלילה. ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג כלומר שתשלש בחזרת שלשה שלשה חדשים וכנדה וכן בספר תורת הבית כתבתיה בארוכה בס"ד.

דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה להלן חצי נזק אף כאן חצי נזק. קשיא לי אבירא ק"ו מיהא איכא א"כ לרבנן לישלם חצי נזק ואי משום רעהו נוקמה לפטור הקדש כהדיוט וניחא לי דהא לא אפשר דלפטור הקדש כהדיוט לא אצטריך דבלאו רעהו נפיק לן פטורא דהקדש משום דלא קרינא ביה שור איש וכן והועד בבעליו וכי אקשינן הכא וא"כ דיו לבא מן הדין להיות כנדון ה"ק אי משום ק"ו דיו לבא מן הדין להיות כנדון והא לא אפשר דא"כ הוה לי הקדש כהדיוט ואי משום פטורא דהקדש כהדיוט לא אצטריך דמשור איש ומוהועד בבעליו נפיק לן פטורא דהקדש בין דתם בין מועד ועוד נראה לי לומר דליכא למדרש ק"ו בכי הא דדלמא גזרת הכתוב היא שהרי יש לנו כיוצא בזו באונאה דאמרינן אונאה להדיוט ואין אונאה להקדש ותנן אלו דברים שאין להם אונאה ההקדשות וכו' וא"ת א"כ היכי הוה ס"ד למדרש ק"ו לר' שמעון בן מנסיא י"ל דמשום דלא קאי לא חש כולי האי. ומלתא בעלמא הוא דקאמר אפילו את"ל דרשינן ק"ו בכי הא הכא לא אפשר דאם כן דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ועוד דדלמא לכשת"ל דדריש ליה אפשר לומר דס"ל כרב חסדא דאמר אין דין אונאה להקדש לומר דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר כדאיתא בפרק הזהב כנ"ל.

דף לח.

אפילו עכו"ם ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול. פירוש עוסק בתורת שבע מצות בני נח קאמר אבל בתורה שלמה שלנו אדרבה אסור לו וחייב מיתה כבא על נערה מאורסה דכתיב תורה צוה לנו משה מורשה וכדאיתא בפרק ארבע מיתות. ומיהו קשיא לי היאך הוא ככהן גדול שהרי אינו מקבל שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה. ירושלמי חזקיה אמר הופיע מהר פארן הופיע פנים כנגד אומות העולם ר' דוסא בן חוניא אומר הורידן מנכסיהן ר' אבהו בשם ר' יוחנן בדיניהם א"ר הילא לא על הדא את אמרת אלא על הדא דתנא ר' חייא שור של עכו"ם שנגח שור של עכו"ם חברו אע"פ שקבל עליו לדון כדיני ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם על הדא את אמרת ר' אבהו בשם ר' יוחנן בדיניהם למדנו תורתכם קראו שנו ושלשו י"ל שלמדום היטב שלשה פעמים וי"ל קראו מקרא ושנו משנה ושלשו תלמוד וכדאמרינן והחוט המשולש לא במהרה ינתק

וכן אמרו בירושלמי מעשה ושלחה מלכות שני אסטרטגיטות ללמה מר"ג ולמדו ממנו מקרא משנה הלכות ואגדות ועוד שם בירושלמי בסוף אמרו לו כל התורה שלכם נאה ומשובחת חוץ משני דברים הללו שאתם אומרים בת ישראל לא תלד את הנכרית אבל נכרית מילדת את בת ישראל גזלו של ישראל אסור ושל עכו"ם מותר באותה שעה גזר ר"ג על גזלו של עכו"ם שיהא אסור מפני חלול השם שור ישראל שנגח שור של עכו"ם פטור ושל עכו"ם שנגח שורו של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם בדבר הזה אין אנו מודיעין למלכות אפילו כן לא מטון לסולמא דצור עד שכחון כולה. הקשו בתוס' היאך למדום והא אמרינן במסכת חגיגה המלמד תורה לעכו"ם עובר בלא תעשה שנאמר מגיד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי ותירצו דע"כ עשו ע"פ המלכות ולא נתחייבו למסור עצמם.

נשא משה רבנו ע"ה ק"ו בעצמו. אומר ר"ת דכולה מלתא לאו דוקא היא אלא לומר עתיד היה מרע"ה לישא ק"ו אם לא שהזהירו הכתוב תחלה וקודם נאמר לו אל תצר את מואב ממה שנאמר לו צרור את המדינים כדדרשינן עתה ילחכו הקהל שלא היה ירא בלק כי אם מלחיכה בעלמא שלא היו ישראל מותרין אלא באנגריא וקרא דמדינים אחר מעשה בלק היה והא דקאמר נמי אמר ליה הקב"ה למשה לא כשעלה על דעתך לאו דוקא.

דף לח:

אלמא קסבר ר' מאיר כותים כגרי אמת הם. ומכאן תשובה לדברי רש"י ז"ל שכתב בפרק אלו נערות דר"מ סבר כותים גרי אריות הם וכבר כתבתיה שם בס"ד וכן כתבתי יותר במסכת חולין.

ה"נ נקנוס. מדרבנן נמי הוה מצי למפרק דאף אינהו קנסי דאמרי שור של ישראל שנגח שור של כותים פטור וההוא ודאי משום קנס הוא דאינהו כותים גרי אמת הן סבירא ליה מדקתני ושל כותים שנגח שור של ישראל תם משלם חצי נזק אלא משום דסתם מתניתין רב מאיר פריך הכא מדרב מאיר אדרב מאיר ועוד דאיהו קניס טפי שלא יהא חוטא נשכר והא דמשמע בכתובות דלית ליה לרבה האי טעמא דלא יהא חוטא נשכר גבי גיורת שנתגיירה פחותה מבת שלש שנים דמשמע התם דאלו היתה יכולה לחזור בה משתגדיל לא הוה יהבינן לה קנס התם היא דמן הדין אין לה קנס כלל והלכך משום שלא יהא חוטא נשכר לא יהבינן לה אבל הכא דמן הדין יש לה אלא משום קנס אתה בא להפסידה סברא הוא דמשום שלא יהא חוטא נשכר מוקמינן לה אדינא.

דף לט.

אלמא אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו אימא סיפא וכו'. איכא למידק מאי קושיא דלמא רישא לאחר שהזיק אין מעמידין אפוטרופוס לגבות מגופו אותה נגיחה וסיפא לגבות ממנו אם נגח עוד נגיחה אחרת בפני אפטרופוס. תירצו בתוס' דאי משום שכבר נגח פשיטא דאין מעמידין ולא אצטריך למתני כלל והראב"ד ז"ל תירץ דמתניתין דייקא לה הכא מדקא תני שור חרש שוטה וקטן שנגח פטור והדר תנא בבא אחרינא שור חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להם אפוטרופוס אלמא רישא פסק דפטר לגמרי דאין מעמידין דאי לא ליתני הכי שור חרש שוטה וקטן שנגחו פטור ומעמידין להן אפוטרופוס וזה עיקר אלא אין מעמידין אפוטרופוס לתם לגבות מגופו. יש לפרש משום דמטלטלי דיתמי נינהו ולא משתעבדי וליתא דע"כ לא אמרינן הכי אלא דלא משתעבדי לנזקי האב אבל לנזקיהן משתעבדי וי"מ משום דפלגי נזקא קנסא ויתמי לאו בני קנסא נינהו והא נמי לא מחוור דלמ"ד מעמידין מאי איכא למימר ועוד דהא אמרינן דלמ"ד אין מעמידין אפוטרופוס לתם אפילו למועד אין מעמידין לגבות ממנו צד תמות למאן דאית ליה צד תמות במקומה עומדת והא ודאי משמע דממונא הוא ולא קנסא דזיל בתר טעמא מאי טעמא פלגא נזקא קנסא דמשום דסתם שוורים בחזקת שמור קיימי וכדאמרינן בשלהי פרק קמא ומועד לאו בחזקת שמור קאי ומה לי צד תמות מה לי צד מועדות ועוד תנו בברייתא שור שהלכו בעליו למדינת הים בהדי שור שנתחרשו בעליו ושנשחטו בעליו ובההוא ליכא למפטרינהו מהאי טעמא ומן הטעם הזה ג"כ אין לפרש מפני שהן בעצמן שחבלו לאחרים פטורין דמשהלכו בעליו למדינת הים אין לפטור מחמת פטור חבלתו ועוד דא"כ אפילו במועד אין מעמידין וכן אין לפרש שבתם חשו חכמים כדי שלא יפסידו גופו של שור שמשלמין הן מגופן ואי אפשר לסלקן משא"כ במועד שמשלמין מן העליה דא"כ תינח לר"ע אלא לר' ישמעאל דאמר בעל חוב הוא מאי איכא למימר ובתוס' דחקו לפרש דכיון דחס רחמנא על התם שלא ישלם נזק שלם הלכך לגבי יתמי נמי מרחמינן עלייהו וכן במי שהלכו בעליו למדינת הים לפי שאין להם בעלים כאן אלא ע"י תקנת העמדת אפטרופין וכן במועד נמי בצד תמות כיון דחס רחמנא למ"ד צד תמות במקומה עומדת שאם אין השור שוה אלא חצי נזקו אין משלם אלא מגופו ירושלמי אמר ר' יוחנן בתחלה אין ממנין אפטרופסין על היתומים לחוב להם לזכות ובסוף אם חבו חבו א"ר יוסי בר חנינא בין בתחלה בין בסוף אין ממנין אפוטרופוס על היתומים לא לזכות ולא לחובה מתניתין פליג עליה דר' יוסי בר' חנינא מעמידין להם אפוטרופוס ומעידין בפני אפוטרופסין אמרי שניא היא בשור שלא יצא ויזיק.

אמר רבא הכי קתני ואם נגחנים מעמידין להם אפוטרופוס וכו'. דאי הדר נגח לשלם מעלי' אין לפרש אם נגחנים הם שהוחזקו נגחנים בפני אביהם של יתומים ולשלם בנגיחה ראשונה שנגח בפני אפוטרופוס חדא דהא תנא דמתניתין רשות משנה ס"ל וכדקתני נתפקח החרש נשתפה השוטה הגדיל הקטן חזר לתמותו ועוד דהא מעידין בפני אפוטרופוס ומשוי ליה מועד קאמר דאלמא ע"י אפוטרופוס הוא דמשוי ליה מועד ומעיקרא לאו מועד הוה וכן אין לפרש כגון שנגח בפני היתומים ונעשה מועד בפניהם דהועד בבעליו בעינן ואינו מועד עד שיעידו בבעלים ובפני ב"ד ויתומים לאו בני העדאה נינהו ועוד דמשוי ליה מועד קאמר וכדאמרן אלא אם נגחנים בין בפני האב בין בפני היתומים אין משלם עד שיגח שלשה פעמים בפני אפוטרופוס וכי הדר נגח ברביעי משלם מן העליה קאמר א"נ אם נגחנין דקאמר פירושו אם עסקיהן רעים כגון שראינום רודפים אחר השוורים לנגח וכענין שאמרו לקמן כגון שהכיר בו שהוא נגחן.

ור' אמר או לשטר שיש בו רבית או לכתובת אשה משום מזוני. איכא למידק מאי קושיא דהא קי"ל כרב הונא בריה דרב יהושע דקמפרש משום חשש צררי ושובר כדאיתא בערכין פרק שום היתומים והכא ליכא לא משום צררי ולא משום שובר ואמאי משוי לר' יוסי בר' חנינא דאמר מעלית יתומים טועה תירצו בתוס' דכתובות אביהם איכא משום צררי ומשום שובר ובמה שנעשה בפניהם נמי אינן נזקקין לפי שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דינו ויתומים כמאן דליתנהו דמו כדאמרינן בפרק הגוזל גבי עובדא דבר חמוה דר' ירמיה וכן ודאי עיקר ואע"ג דאמרינן בערכין דכשחייב מודה או בששמתוה ומת בשמתיה נזקקין נ"ל דכשחייב מודה בפני ב"ד או בפני עדים ואמר כתבו דמשעה שכתבו נעשה כמי שנחקרה עדותן ואי משום קיום עדותן הא אמרינן בפרק הגוזל קמא דמקיימין את השטר שלא בפני בעל דין והא דקי"ל נמי במית בגו זמניה דנזקקים ומגבינן מיתמי כר"ל וכדאיתא בפ"ק דבבא בתרא ההוא נמי במלוה בשטר הוא כנ"ל.

ומשום דלא תקשי דר' יוחנן אדר' יוחנן משוי לר' יוסי בר' חנינא טועה. וא"ת אמאי לא אקשי מדר' יוסי אדר' יוסי דהא אמרינן בריש פרק הגוזל בתרא תהי בה ר' יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין קבלה מיניה ר' יוסי בר' חנינא כגון שהיה חולה או שהיו עדיו חולין או שהיו העדים מבקשים ללכת למדינת הים דאלמא לדידיה בכי הני בלבד הוא דמקבלין ומשלמין הא בדוכתא אחרינא לא וי"ל דהא נמי לדידיה כהנך דמיא. ר' יוחנן אמר מעליית יתומים דא"כ מימנעי ולא עבדי וקי"ל כר' יוחנן וכן פסק ר"ח ז"ל יש מי שמדקדק מכאן דאפטרופס פטור מפשיעה דהכא ודאי דמשלמין אפטרופין או יתומים בשפשעו אפטרפוס בשור ולא שמרוהו כראוי הוא ואפילו הכי פטורין לגמרי

כדעת ר' יוחנן משום דאי אמרת מעליית אפוטרופסין מימנעי ולא עבדי ואפילו לר' יוסי בר חנינא לא משלמי לגמרי מדידהו שהן חוזרין ונפרעין מן היתומים לכי גדלי והא דאמרינן מנוהו ב"ד ישבע לא שישבע שלא פשע אלא שלא עכב משל יתומים ושלא לקח משלהם. וי"ל דאף שלא פשע ישבע כשמנוהו ב"ד אפוטרופא בעלמא דכיון דנפל עליה קלא דגברא מהימנא הוא דקא סמכי עליה ב"ד לא מימנעי משום תשלומין ויש מי שהקשה מההוא דאמרינן בפרק המפקיד ההוא אפוטרפוס דיתמי דזבין להו תורא ולא הוו להו ככי ושני מסריה לבקרא ומית ואמרי היכי לדיינוה דייני להאי דינא לימא ליה לאפטרופ' זיל שלים אמר אנא לבקר' מסרתיה אלמא אי לאו משום דאית ליה טענה דמסירה לבקרא הוה חייב ומינה דאפטרופוס חייב בפשיעה וכ"כ רבינו האי גאון ז"ל בס' המקח ומתוך ראיה זו דאפטרופ' סתם משמע אפילו מינהו אבי היתומים ורבינו יצחק ז"ל גם הוא סובר כדעת הגאון ז"ל ואמר בעלמא חייב דכיון דלתועלת היתומים נעשה אפוטרפ' לא ממנע ואע"פ שמתחייב בפשיעה אבל כאן שאינו נעשה אפוטרפוס לתועלת היתומין אלא אדרבה בשורן לחוד ולשמור אחרים מנזקין אי אמרת מעליה של אפוטרופוס נמנע ולא עביד ובירושלמי אוקמו האי פלוגתא דר' יוחנן ודר' יוסי בר חנינא בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דבפרק הניזקין דרבנן סבר מינהו ב"ד לא ישבע מינהו אבי היתומים ישבע ואבא שאול אמר חלוף הדברים ר' יוסי בר חנינא כאבא שאול ור' יוחנן כרבנן ואני תמה היאך אפשר דר' יוסי בר חנינא כאבא שאול שהרי אבא שאול שאמר מינהו ב"ד ישבע כדי לשלם משלו ליתומים קאמר אם פשע ואלו ר' יוסי בר חנינא פוטר אלא שמשלם משלו ויחזר ונפרע מן היתומים לכשיגדלו וצריך ל"ע לדעת הירושלמי ובעיקר הדין כתבתי כבר בגיטין בפרק הנזקין על מחלוקתן של אבא שאול ורבנן בסייעתא דשמיא.

דף לט:

מעליית אפוטרפוס. ירושלמי א"ר הונא אמרה המכיש בהמתו של חברו והלכה והזיקה חייב בנזקה.

אי התם פשיטא דלכ"ע חצי נזק הוא דמשלם. וא"ת מאי קושיא לימא לעולם בתם והא קמ"ל דמעמידין אפטרופס לתם לגבות מגופו וי"ל א"כ לימא ר' יעקב מחייב מאי חצי נזק דקאמר.

מה שחייב רבי יהודה. פירש ר' יעקב כלומר מדקתני ר' יהודה מחייב דאי פליגי הכא הול"ל ר' יהודה אומר חייב נזק שלם ור' יעקב אומר חצי נזק.

אלא לרבא דאמר לא פליגי אדמוקי לה במועד נוקמה בתם. כלומר דודאי תם היה עד שלא נעשה מועד דמאן דמוקי לה במועד על כרחין היינו משום דלא מצי לאוקמה בתם וא"ת והא לעיל אתמהינן אי בתם פשיטא דכ"ע חצי נזק הוא דמחייב לשלם והשתא אתמהינן איפכא אמאי לא אוקמה בתם אדרבה אי בתם פשיטא י"ל דמעיקרא דלא ידעינן ההיא ברייתא בתרייתא דאיירי בה ר' יהודה הוה קשיא לן אי בתם פשיטא דאי משום דאתא לאשמועינן דמעמידין אפטרופוס לגבות מגופו ליתני ר' יעקב מחייב וסתמא הוה מוקמינן ליה בתם ומשום דסבר דמעמידין אפוטרפוס לגבות מגופו אבל השתא דידעינן ברייתא בתרייתא ורבי יעקב פירש מה שחייב ר"י ולומר דבמועד לא משלם אלא חצי נזק ואצטריך למיתני בה חצי נזק בההוא קמייתא נמי אפשר דנסיב ליה בההוא לישנא דחצי נזק כלומר דאף בתם משלם חצי נזק דקא סבר מעמידין אפטרופוס לתם וכענין זה תירץ הראב"ד ז"ל.

דף מ.

רבינא אמר רשות משנה איכא בינייהו דר' יעקב סבר רשות משנה. תימא לי דא"כ הו"ל למיתני ר' יעקב אומר אינו משלם אלא חצי נזק.

שור של שני שותפין כיצד משלמין את הכופר. כלומר למאן דאמר כופרא כפרה הוא דלמ"ד ממונא הרי הוא כשור של שני שותפין שמשלמין שניהם את הנזק בשתוף אבל למ"ד כופרא כפרה איבעיא ליה שלא מצינו כפרה לחצאין וא"ת מאי קא מיבעיא ליה כופר אחד אמר רחמנא והא אמרינן פרק המצניע גבי המוציא ככר לרה"ר דהוציאוהו שנים חייבין ומסתמא כל חד וחד מייתי חטאת י"ל דהתם דלגבוה אין לחלק אלא יביא זה כפרתו וזה כפרתו אבל כאן דתשלומי נזק שנותן לחברו אע"ג דמתכפר בו אינו בדין שיתנו שני כופרין ולמה ירויח כשהשור של שותפין ועוד דהתם שנים דכל חד חייב על זדונו כרת וכל שזדונו כרת מביא חטאת על שגגתו.

חייבי כופרים מאי. כתוב בתוס' דביורשי הניזק מבעיא ליה אם יכולים למשכנו ונראה מדבריהם דפשיטא דאלו לא רצה לשלם ב"ד מגבין וממשכנין כשאר ניזקין דעלמא.

דף מ:

אי תם הוה מודינא ומפטרנא. ודוקא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור ולפיכך כי אמר הניחא למ"ד פלגי נזקא ממונא אלא למ"ד פלגי נזקא קנסא מאי איכא למימר הוא הדין דהוה מצי למימר הניחא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב אלא למ"ד פטור

מאי איכא למימר וא"ת השתא נמי אלו הודה מפטר לר' יהודה דאמר צד תמות במקומה עומדת לא היא דאפילו לר' יהודה צד תמות שבמועד לאו קנסא היא אלא ממונא דלאו בחזקת שמור קאי וכמו שכתבתי למעלה.

ואפילו למאן דאמר פלגי נזקא ממונא נימא ליה הוה מעריקנא לאגמא. כלומר וכר' ישמעאל דאמר יושם השור וב"ח הוא אבל לר"ע דאמר שותפין נינהו אי מעריק ליה חייב ואני תמה היאך לא אמר כאן הניחא לר"ע אלא לר' ישמעאל מאי איכא למימר כי היכי דאמר באידך וא"ת כי נמי מעריק ליה לאגמא מאי מהני ליה וכי לעולם קאי באגמא י"ל דמצי אמר מייתינא ליה בחשאי ואכילנא ליה ומפטרנא דמזיק שעבודו לר' ישמעאל פטור כדאיתא לעיל בפרק המניח וא"ת וכי מפני שהיה יכול לעשות שלא כדין מקבלין ממנו טענותיו אלו וי"ל דכל זה אינו אלא הערמות ולומר שמתוך הערמות אלו שהייתי עושה הייתי מתפשר עם הניזק בפחות וא"כ אתה גרמת לי הפסד אותו יתרון.

אלא הכא במאי עסקינן דקדמו בית דין ותפסוה אי הכי בעלים אמאי משלמי לימא ליה אתפסתיה לתוראי בידא דלא מצינא לאשתועיי דינא בהדייהו. קשיא לי כיון דאוקימנא דמיד שהזיק קדים ב"ד ותפסוה היכי מצי למימר ליה בעלים אתפסתיה לתוראי והא בדינא קדמו וצ"ע.

משום דאמר ליה כי היכי דמשתעבדנא לך משתעבדנא נמי להאיך מדר' נתן. קשיא לי אמאי לא אקשי בהך נמי הניחא לר' נתן אלא לת"ק דר' אליעזר דלית ליה הכי גבי מוכר עצמו אין מעניקין מאי איכא למימר וכדאקשינן לעיל הניחא למ"ד פלגי נזקא ממונא אלא למ"ד פלגי נזקא קנסא מאי איכא למימר אפשר לתרץ משום דסוף סוף הא קי"ל כר' נתן ומכאן נ"ל לפסוק כר' נתן שלא כדעת הרי"ף שפסק דלא כר' נתן בפ"ק דקדושין בשמעתא דמוכר עצמו דתניא התם מוכר עצמו אין מעניקין לו רבי אליעזר אומר זה וזה מעניקין לו ואוקימנא פלוגתייהו בקראי דטעמא דתנא קמא דאמר אין מעניקין לו דמיעט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד הענק תעניק לו ולא למוכר עצמו ור' אליעזר סבר ההוא לו ולא לבעל חוב מר ס"ל בעלמא כר' נתן אתא לו ואפקי' ואידך בעלמא נמי לא ס"ל כר' נתן דקי"ל בהענקה כת"ק ולית ליה כר' נתן בעלמא אלמא לית הלכתא כר' נתן וכבר כתבתיה שם במקומה בס"ד דהלכתא כר' נתן דלאו הא בהא תליא.

משום דאמר ליה כי היכי דמשתעבדנא לדידך משתעבדנא להיאך מדר' נתן. כלומר דמשעה שהזיק הייתי משועבד למוסרו לניזק ושמעינן מהא דאלו רצה בעל חוב או נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו ואף על פי שלא תבעו בדין הרשות בידו. וכן נראה מדברי הראב"ד ז"ל שכתב וזה לשונו כמו שאני משועבד לך להחזירו לרשותך כך הייתי

משועבד משעת נגיחה לניזק למוסרו לו ואין לי להניחך שתבריח אותו עכ"ל. וכן שמענו מכאן דלא אמרו מוציאין מזה ונותנין לזה אלא כשאינו יכול להפרע ממנו כגון שאין לו נכסים וא"נ בבעל חוב של אבי היתומים ושלא הניח להם אחריות נכסים כי ההוא דאמר בפרק כל שעה בפלוגתא דאביי ורבא דב"ח למפרע הוא גובה אי מכאן ולהבא הוא גובה ותדע לך דהכא לא מייתינא האי טעמא דר' נתן אלא על הא דאמרינן דלית ליה נכסים והדין נותן דכל מה שיש ברשות אחרים הוי משועבד ואין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש בני חורין.

משום דאמר ליה לאו כל כמינך דמייעדת ליה לתוראי. מסתברא דלאו למימר דסבירא ליה לרבא דשואל לאו כבעלים להעיד בו ולעשות השור מועד בידו דהא מעמידין אפוטרופוס לשור של חרש שוטה וקטן ומעידין בפניו ולא גרע שואל מאפטרופוס אלא ה"ק לאו כל כמינך לייעודי לי לתוראי לדונו כמועד לאחר שחזר לרשותי לפי שאתה לא שמרת יפה בעוד שהיה ברשותך ולפי זה מתניתין דקתני שנתפקח החרש ושנשתפה השוטה לרבא לאו משום דס"ל רשות משנה אלא משום דלאו כל כמיני דאפטרופוס ליעודי ליה לתורא לדונו כמועד לאחר שחזר ברשות הבעלים ותדע לך דהא משמע בשמעתין דהכא ובשמעתין דלעיל דרבא לית ליה רשות משנה כלל א"נ י"ל דאפוטרופס עדיף ליה משומר דעלמא וכבעלים ממש עשאוהו ותדע לך דהא אפטרופוס לית ליה שום הנאה ואפ"ה מעידין בפניו דכבעלים עשאהו ורב פפא פליג וסבר דשואל כבעלים.

מן הבהמה להוציא את הרובע ואת הנרבע מן הבקר להוציא את הנעבד. בתמורה בפרק כל האסורין אמרו דמן הבהמה להוציא את הרובע דאשכחן בהמה גבי רביעה דכתיב ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה ומן הבקר להוציא את הנעבד דאשכחן בקר גבי נעבד דכתיב וימירו את כבודם בתבנית שור וא"ת למה לן מן הבהמה ומן הבקר להוציא את הרובע והנעבד ת"ל מדתניא דבי ר' ישמעאל כי משחתם בהם מום בם כ"מ שנאמר השחתה אינה אלא דבר ערוה וע"ז הא אמרו שם בתמורה דהאי דפריש ליה מדכתיב מן הבהמה ומן הבקר לא משמע ליה מכי משחתם בהם ותנא דבי ר' ישמעאל דנפקו ליה רובע ונרבע ונעבד מכי משחתם בהם דריש מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן פרט לחולה ולזקן ולמזוה' וכו' כדאיתא התם.

ומוקצה שהקצוהו לע"ז שבע שנים. דאמר ר"ל אין מוקצה אלא לשבע שנים שנאמר ופר השני שבע שנים ועולא א"ר יוחנן עד שימסרוהו לכומרין ופירשו התם באתרא דעולא לאו מסריה גרידתא קאמר אלא שימסרוהו לכומרין ויאכילוהו כרשיני ע"ז.

אם נאמר רובע למה נאמר נעבד רבע ונגח הוא. דקשיא ליה דחד הוה נפיק מאידך דשניהם נעבדה עבירה בגופן ושניהן חייבין בסקילה אבל נעבד ומוקצה לא נפקא מינייהו.

מאי לאו לקרבן לא לקטלא. וא"ת ומאי דוחקיה לאוקמיה בקרבן דלא כתיב לא אונס ולא רצון ולא הוה מוקי ליה בקטלא י"ל משום דעיקר קרא דמן הבהמה מן הבקר בקרבנות כתיב.

מהו דתימא לקטלא דמי קמ"ל. וא"ת היאך היה אפשר לומר כן היא הביאתו עליה והוא משלם הכופר פר"ח ז"ל שהשור קפץ עליה ואלבשה יצר וא"ת א"כ אמאי חייבת והא תחלתה באונס י"ל דאתיא כמ"ד בכתובות תחלתה באונס וסופה ברצון אסורה אי נמי יש לומר דשאינו מינה שאני דבמינה שייך למימר יצר אלבשיה ולא בשאינה מינה.

דף מא.

במאי קא מיפלגי ברגל שדרסה. וא"ת עוד והא אסיקנא התם בפרק כיצד הרגל רגל שדרסה משלם את הכופר והכא עבדינן לה פלוגתא דאביי ורבא לפוטרה ואנן קי"ל בכל דוכתא כרבא במקום אביי בר מיע"ל קג"ם י"ל דרבא לא פליג בעיקר דינא אלא בפירושא דהא ברייתא וקאמר דמהא ברייתא לא נשמיענה.

וכי מאחר דתם קטליניה מועד היכי משכחת לה. ובשנתכוון בג' נגיחות להרוג את הבהמה והרג את האדם לא אפשר לאוקמה דאינו מועד עד שיתכוין לאדם ובשהרג ג' בני אדם ע"פ הבעלים נמי אי אפשר דאינו מועד עד שיעידו בו בב"ד ובפני הבעלים כדאיתא בפרק כיצד ואף ע"ג דאמרינן בסמוך כגון דאמר כל אימת דקטיל תורא גביה הוה קאי דאלמא ראיית הבעלים משוי ליה מועד לא היא דהתם ע"פ עדים הועד אלא שהיו מזימין אותם עדי שקר וכיון דהוו בעלים בשעת נגיחה וידעו דכדין העידוהו הו"ל לנטוריה תוריה דלא מצי אמר לה הוה ידענא ומ"מ השור ע"פ עדים הועד. אלא דאכתי איכא למידק מדר' אליעזר דאמר לקמן ובעל השור נקי נקי מחצי כופר ואומקה בשהמית ע"פ הבעלים אלמא תם הוא דאינו משלם הא מועד משלם ע"פ הבעלים וליתא דהתם כשנעשה מועד ע"פ עדים ובב"ד אלא שלאחר שנעשה מועד בג' נגיחות כדיניה בב"ד משלם את הכופר ע"פ הבעלים ברביעית.

כגון שאמדוהו לשלשה בני אדם. כלומר שרץ אחריהם ואמדוהו שאלו השיגם המיתם וכגון שהעידו הבעלים בב"ד בין כל רדיפה ורדיפה.

במכירין בעל השור ואין מכירין את השור. כלומר ובנגיחה רביעית ראוהו והכירוהו שזה שנגח כל השלשה הראשונות.

איני יודע שנבלה היא ונבלה אסורה באכילה. איכא למידק דלמא לבן פקועה אצטריך דלא בעי שחיטה דהניחא לרבי מאיר דאמר דבן תשעה חי טעון שחיטה שפיר אלא לרבנן מאי איכא למימר וכי תימא דבן פקועה לא אקרי שור לא היא דהא לענין פטר חמור אקרי שה כדאיתא בפ"ק דבכורות ובחולין פרק בהמה המקשה ואפילו מ"ד התם דאין פודין הא פריש משום דגמרינן שה שה מפסח ותירצו בתוס' דלא אמרינן ליה לקרא בן פקועה בתיובתא ואין תירוץ זה מחוור בעיני דהא אמרינן פ"ד הנח ליה לקרא דהוא דחיק ומוקי אנפשיה דבן פקועה לא שכיח מ"מ כך אמרה תורה שאפילו נגח בן פקועה דשרי בעלמא באכילה לאחר סקילה הכא ליתסיר אלא נ"ל משום דלא איקרי שור אלא כשנולד כדכתיב שור או כשב או עז כי יולד אבל שה אפילו קודם לידתו אקרי שה וכבר כתבתי כן בפרק גיד הנשה ויש שם ראיות ליסמך עליהן.

כל מקום שנאמר לא תאכל לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. וא"ת הנאת חמץ בפסח יהיה בכרת דהא כתיב כל אוכל מחמצת ונכרתה וי"ל דשאני לא תאכל לא תאכלו דבאזהרה אבל כי כל אוכל לא אמרינן.

דף מא:

והא תנן השוחט במגל יד בצור בקנה שחיטתו כשרה. ואע"ג דהשוחט דיעבד משמע הא תניא בכל שוחטין בין בצור בין בקנה ועל ההיא ברייתא סמיך אלא דניחא ליה לאתויי מתניתין.

לרבות תלמידי חכמים. ואיכא למידק א"כ מפני שיבה תקום למה לי ת"ל מהכא י"ל דאי מהא הוה אמינא דוקא רבו דאמרינן מורא רבך כמורא שמים וא"נ רב מובהק אבל שאר ת"ח לא כתב רחמנא מפני שיבה תקום.

ר' אליעזר אומר מחצי כופר. והא דאוקמינן לחצי כופר לא אוקמינן לדמי ולדות כר' יוסי הגלילי משום דקשיא ליה אנשים ולא שוורים וכדאקשי ליה נמי ר"ע ולדמי עבד נמי לא אוקמיה כר"ע משום דאינו משתלם אלא מגופו וע"פ בעלים אי אפשר משום דדמי עבד קאמר ר"ע היינו של עבד שדבר בו הכתוב ובדידהו קא פטר ר"ע כדאיתא בברייתא דלקמן דמחמיר אף בעבד של עבד קנס הוא ואין אדם משלם קנס ע"פ עצמו ובדמי נמי לא אוקמיה משום דבהנהו לא איירי קרא דאצטריך למפטר.

אלא כשהמית ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים פשיטא מודה בקנס הוא קא סבר כופרא כפרה הוא. כך גירסת רוב הספרים נראה שכן בגרסתו של רש"י ז"ל וכן בתוס' ופירוש התוס' מודה בקנס הוא דקי"ל פלגא נזקא קנסא ולומר דכל שבמועד נזק שלם או כופר שלם ובתם חצי המועד היינו משום דתם בחזקת שמור ופלגי תשלומין קנסא והא דפריך וע"פ הבעלים הוא הדין ע"פ עד אחד אלא משום דפירכא דע"פ הבעלים פשוטה טפי פריך בה אבל ע"פ עד אחד נמי איכא למפרך דהא עד אחד אינו מחייב ממון ולא אצטריך למפטר הכא ואע"ג דעד אחד קם לשבועה כשכפר מסתברא דהכא אפילו כשכפר אינו בא לידי שבועה דאין שבועת עד אחד ככפירת בעל דבר אלא במקום שאם הודה מחייב על פיו שאין השבועה אלא כדי שיודה וכאן אלו הודה פטור דאינו משלם קנס ע"פ עצמו ואע"ג דאיכא עד אחד כל שאינו מחייב ממון ע"פ עצמו קרי ליה ותדע לך דאפילו היכא דאיכא שני עדים ואין מחייבין אותו ממון על פיהם כי מודה קריא ליה מודה בקנס ופטור והיכי דמי כגון דקטל עבדא ואתו עדים ואמרי דקטל ולא ידעי אי תם הוא אי מועד ואמר מריה דמועד הוא לא משלם קנס ע"פ עצמו וכדאיתא לקמן וכן נ"ל באומר איני יודע לא קרי ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם שהרי זה אינו מחויב לישבע ומשלם ואף לא נחלוק על האומר כן אלא מטעם שכל שאין העד מעיד שהבעלים יודעים בדבר זה אינו מחויב שבועה ואני מה שנ"ל כתבתי ונ"ל ברור שאין משלם קנס ע"פ עצמו ואפילו יש אחר שמעידו דמ"מ אין מחייבו ממון אלא על פיו ומרשיע את עצמו קרי ליה ומיהו הראיה שהבאתי מההיא דלקמן דאמרי שנים דשורו קטל עבדא ולא ידעי אי תם אי מועד יש לדחות דשאני התם שאין העדים מעידים בחיוב הקנס כלל ואפילו לפי עדותן אינו מתחייב כלל אבל בעד אחד לפי עדותו של עבד חייב הוא באותו קנס וכיון שהוא מודה לדברי העד חייב וכל זה איננו שוה לי דמ"מ אין מחייבו אלא על פיו ולענין הגירסא כתב הראב"ד ז"ל דגירסא זו טעות היא דמאי קאמר פשיטא מודה בקנס הוא דהא ליכא מ"ד הכי בשום דוכתא דלהוי כופרא קנסא אלא או כפרה או ממונא והכי גרסינן אלא כשהמית ע"פ עד א' או ע"פ הבעלים וקא סבר כופרא כפרה וכן נראה גירסת ר"ח וגירסת הראב"ד ז"ל והאי דקאמר כופרא כפרה ולא אמר ממונא משום עד אחד אצטריך ליה דאי ממונא לא אצטריך קרא למפטריה דעד אחד אינו מחייבו ממון אבל כי אמרינן כופרא כפרה אצטריך קרא דאי לא כתב רחמנא ובעל השור נקי הוה אמינא דחייב בין על פיו בין ע"פ עד אחד דהא מביא חטאת ואפילו ע"פ עד אחד ואי ממונא היאך משלם אפילו במועד פטור דאי משום דהיה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע בזה נ"ל של דינו של הראב"ד אמת שכל שאין העד מעיד שהוא ראה אינו מחוייב

שבועה כשאומר איני יודע וכן נראה מן הירושלמי בעובדא דשק צרור מדקאמר ר"א נקי מחצי כופר אלמא תם הוא דפטור הא מועד משלם את הכופר ע"פ הבעלים או ע"פ ע"א. **ואי נמי בשנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם**. ומשמע דר' אליעזר לית ליה דרבה דאמר לקמן השור יסקל וגם בעליו יומת אם כופר יושב עליו כל שהשור בסקילה הבעלין משלמין כופר אין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר ואין נראה דטעמיה דר' אליעזר משום דדריש אם כופר דניחא בנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם דדרשינן מיניה אם כופר לרבות מועד שלא בכונה וע"פ עדים אבל הכא מרבינן מיניה מועד ע"פ עד אחד וע"פ עצמו ולעשות ע"פ עצמו וע"פ עד אחד כע"פ העדים שאם אתה אומר כן הוה להו לפרושי ולמימר לרבות שלא בכונה וע"פ עד אחד ולומר שאפילו אם אין שם אלא עד אחד ומעיד שנתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם יהא משלם את הכופר וזה היה רבותא טפי והיה להם לפרש על כן מסתברא דר' אליעזר לית ליה ההיא דרשא כלל ור"ע דנדי מאוקמתא דר' אליעזר משום דס"ל דלהא לא אצטריך קרא דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר כדרשי דרבה.

דף מב.

ר' יוסי הגלילי אומר נקי מדמי ולדות. כלומר מחצי דמי ולדות והא דלא מוקמי ליה לחצי כופר משום דקסבר דמשלם הוא חצי כופר ותמיהא לי מי דחקו לר' יוסי לפטור בולדות ויחייב בחצי כופר ומסתברא משום דקא סבר דכל נזקי השור כל שבמועד נזק שלם בתם חצי נזק וכיון שבמועד משלם כופר שלם בתם חצי כופר אבל בולדות לא חייב הכתוב בהדיא נזק שלם של ולדות במועד שנאמר שיהא התם משלם החצי אלא אדרבה הוצרך הכתוב ללמדנו שבתם פטור כדי שנלמוד מן התם למועד מדפטר בתם שמע מינה שבמועד משלם דמים שלמים של ולדות שלא הוצרך הכתוב לפטור חצי ולדות בתם מחמת עצמו של תם דמנא תיתי אדרבה הייתי אומר דבין תם בין מועד אנשים חייבים שוורים פטורים אבל כתב רחמנא ובעל השור נקי לפטור את התם ללמדנו דתם פטור מועד חייב.

אלא מעתה גבי בשת נמי נימא הכי. דהא גבי בשת נמי כתיב אנשים דכתיב וכי ינצו אנשים איש באחיו וקרבה אשת האחד ושלחה ידה והחזיקה במבושיו ומשם למדנו לבושת ובשת דנקט לאו דוקא אלא ה"ה לשאר ד' דברים והתם נמי כתיב וכי יריבון אנשים.

מתקיף לה רב אדא בר אהבה אנשי כי נתכוונים וכו'. פירש"י ז"ל דאביי ורבא ס"ל כרבנן דאמרו בפרק הנשרפין נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב ולפיכך כל שיש אסון באשה לא יענשו דקם ליה בדרבה מיניה ורב אדא בר אהבה אית ליה כר' שמעון דאמר נתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ולפיכך אפילו יש אסון באשה כל שאין דין אסור בהורג יענשו דלית ליה דרב חזקיה דאמר מכה אדם לא חלקת לחייב ממון אלא לפוטרו ממון והקשו בתוס' וכן הראב"ד ז"ל א"כ אטו מאן דאית ליה כרבנן מתקיף ליה רב אדא בר אהבה דס"ל כר' שמעון ופי' הראב"ד ז"ל דכולהו בנתכוון להרוג את זה והרג את זה ס"ל דחייב כרבנן אלא דאביי ורבא ס"ל דכל שיש אסור באשה לא יענשו ואפילו לא נתכוון להרוג את חברו אלא שזרק עליו אבן שאין בה כדי להמית את חברו ולא אשה שאינה הרה ויש בה כדי להמית הרה ואע"פ שאין הממית חייב מיתה וכדתנן בפרק הנשרפין ואמר להו רב אדא בר אהבה וכי באסון דאשה תליא מלתא הא לא תליא אלא בכונה כלומר אע"ג דאיכא אסור באשה כיון שלא נתכוון לשום הריגה ולא היה בה כדי להמית את חברו ופטור ממיתה יענשו דע"כ לא קאמר תנא דבי חזקיה לא חלקת לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא בשנתכוין זהו תורף פירושו של הרב ז"ל ואני תמה בדברי הרב ז"ל והא תנא דבי חזקיה תני אף מכה אדם לא חלקת בו בין שוגג למזיד ושוגג הוא שלא נתכוון כלל להרוג וכדאיתא התם בפרק הנשרפין דאמרי מאי בין מתכוין לשאינו מתכוין כלל היינו שוגג אלא שנתכוון להרוג את זה והרג את זה ושוגג שאינו מתכוון כלל אלא אפשר לפרש דרב אדא בר אהבה לית ליה דתנא דבי חזקיה בשוגג ושמא היינו ברייתא דאייתי רב חנא מדרומאי.

דף מב:

ור"ע נמי ודאי הכי הוא. כלומר דלעולם לא איירי תורה בדעבר ושחט.
ועבד יפה סלע נותן שלשים. ואע"ג שפעמים שוה יותר משלשים ואינו נותן אלא שלשים אפילו הכי כשנותן לעולם שלשים הוי חומרא טפי משום דיותר מצוי שאינו שוה שלשים מן השוה יותר משלשים.
מה כשחייב בבן חורין חלקת בו בין תם למועד. כלומר דתם אינו משלם אלא חצי כופר מכאן שלא קבל ר"פ תשובותיו של ר' אליעזר שהרי אף ר"ע פוטר אף התם מחצי כופר ואפ"ה דריש בעל השור נקי לדמי עבד וטעמיה דר"ע כמו שכתבתי למעלה דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר.

וסבר ר"ע לא ירית לה בעל. תמיהא לי טובא בהא אדרבה מהא משמע דר"ע סבירא ליה דבעל יורש את אשתו דבר תורה דאי לא אמאי אצטריך קרא למעוטי ירושת הבעל בנזקיה לישתוק מיניה ואנא ידענא דמנא תיתי וכי תימא כיון דקנין כספו הוא וכדאמרינן ביבמות בריש פרק אלמנה לכהן גדול ממילא הוה אמינא דאף הוא יורשה אלא שלמד כאן הכתוב שנזקיה ליורשיה ולאשמועינן דאין הבעל יורש את אשתו לא היא דאדרבה איצטריך קרא לאשמועינן דבעל יורשה מדכתיב וירש אותה ואיכא נמי דס"ל ירושת הבעל דרבנן כדאיתא בפרק יש נוחלין ובפרק הכותב אלא מהא דנזקין דר"ע ילפי לה ויש לומר דאין הכי נמי אלא דניחא ליה לאשמועינן האי דינא דכופר דאפילו למ"ד ירושת הבעל דאורייתא כופר שאינו משתלם אלא לאחר מיתה אינו לבעל דהו"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק כן נ"ל.

נזק וצער לאשה. דצער דגופא לא זכי לי' רחמנא ואפילו פירות נזקא וצערא לית ליה לבעל דפירי תקינו ליה ופירי דפירי לא תקינו ליה כדאיתא במסכת כתובות ומיהו כשמתה יורשה למ"ד הבעל יורש את אשתו ולפיכך מדקתני מתה נותן ליורשיה שמעינן ליה לר"ע אפילו בנזקין דמחיים סבר שאינו יורשה ואוקמוה בגרושה קשיא ליה וכי סבור היה המקשה דר"ע סבירא ליה דאין הבעל יורש את אשתו אפילו מדרבנן והא ליכא מאן דאית ליה הכין. ובשלמא בכופר דכתיב והמית איש או אשה ואמר ר"ע אף אשה נזקיה ליורשיה היינו דבר תורה אבל הכא אמאי לא וליתא דר"ע אקרא דוהמית איש או אשה קא דריש מה איש נזקיו ליורשיו אף אשה נזקיה ליורשיה וקא סלקא דעתין השתא דעליה קא סמיך למימר הכא דנותן נזק וצער לאשה וכל נזקין קאמר שהן ליורשיה ואם מתה נותן ליורשיה דבר תורה ופריק דבגרושה היא אבל שאר נזקין דמחיים בעל יורשין דבר תורה.

דף מג.

ותפלוג נמי בדמי ולדות. כלומר דבעל האשה כתיב וקא סלקא דעתין דאינו קרוי בעל אלא ביושבת תחתיו ואיכא למידק מאי קא פריך תפלוג איהי בולדות והא דמי ולדות חדוש הוא דלאו צררי נינהו ובעל גופיה אי לאו דזכי ליה רחמנא לבעל מי הוה זכי בהו וכדאמרינן לקמן בפרק שור שנגח את הפרה אטו ולדות צררי נינהו ולאשה לא אשכחן דזכי ואפילו לרבא דאמר בפרק שור שנגח את הפרה חבל בה לאחר מיתת הגר אלא דסלקא דעתין דאיהי זכיא בהו בנכסי הגר ואיהי קדמה לזכות בהן מיד שמת הגר והיינו דאקשי ליה רב חסדא אטו צררי נינהו לזכות בהן ועוד תמיהא לי מאי קאמר תפלוג

אדרבה כיון דגרושה היא אי שקלה כולה תשקול ויש ספרים דכתיב בהו ותשקול האשה דמי ולדות ונ"ל שזו הגירסא יותר נכונה ולעיקר קושיין קמייתא נ"ל דה"ק כיון דזכי רחמנא דמי ולדות לבעל נימא כל דאיתיה בעל נשקול בעל נתגרשה תשקול איהי דהא תשלומין דולדות חייב רחמנא ואהדר ליה רב פפא דהתורה זכתה לבעל בלבד דמי ולדות ואם אין בעל ליורשיו.

אמר רב פפא התורה זכתה לבעל דמי הולדות דאמר קרא כאשר יושת עליו בעל האשה. ירושלמי שאל לר"ע בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל את שהוא ראוי לקרות בעל יצאו אלו שאין ראויין לקרות בעל ע"כ ולר' עקיבא דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות ואין קדושין תופסין בהן אף כל חייבי לאוין אין ראויין לקרותן בעל.

דאמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו. פירוש רש"י ז"ל דלרבה גבו קרקע יש לו משום דאסמכתיה אקרקע ולא אמעות ורב נחמן סבר גבו מעות יש לו דמשום זוזי יזיף וזוזי שקיל והו"ל כאלו הני זוזי שביק אבוהון ולפי פירוש זה הא דאמרינן הכא נוקמה לרב נחמן כגון שגבו קרקע לאו דוקא קרקע אלא אפילו קרקע דהכא גבי מעות לאו הלואה היא ויש מי שפירש נמי טעמא דרב נחמן דאדרבה עיקר אסמכתיה אמעות שרוב העולם אינן מגבין קרקע אלא מעות ולפי פירוש זה הא דקאמר ולרב נחמן בשגבו קרקע בדוקא נקט.

כי קאמר הכא כרבי. כלומר רבה דאוקמה דוקא בגרושה על כרחין כרבי סבירא ליה ולרבי כיון דאמר דבכור נוטל בין במלוה בין ברבית דמוחזקין הן כל שכן לדידיה אם גבו בין קרקע בין מעות בגוף המלוה והניזקין הלכך ליכא לאוקמה אלא בגרושה דוקא וכבר כתבתיה יותר מזה בסוגיות שמועה זו ובדיניה בפרק יש נוחלין בשמעתא דסבת' בס"ד. וגרושה דנקטה הכא משום סיפא דקתני דמי ולדות לבעל אבל רישא בין בגרושה בין באלמנה.

הא דאותיב אביי לרבא מברייתא דקתני: **המית שורי לפלוני או שורו של פלוני הרי זה משלם ע"פ עצמו מאי לאו כופר.** ודחיק רבה ומוקי לה בדמי תמיהא לי אמאי לא פריק ליה אין בכופר והא מני ר' אליעזר היא דסבירא ליה דיש כופר אפילו שלא במקום מיתת השור וכדכתיבנא לעיל ואנא דאמרי כר"ע דפליג עליה ומסתברא לי משום דניחא ליה דלא תיקום ברייתא דלא כותיה.

מאי לאו כופר לא דמים. וא"ת מאי איכא בין כופר לדמים פירש"י ז"ל דנפקא מינה דהיכא דלית ליה נכסי דאי משום תורת דמים לא מהדר לפיוסיה בזוזי כיון דלית ליה ופטור אף מדיני שמים ואי משום תורת כופרא כפרה היא צריך לחזור כי היכי דתהוי

ליה כפרה ולצאת ידי שמים ומאי כופר ודמים בתורת דמים ובתורת כופר זהו תורף פירש"י והראב"ד ז"ל הקשה דהא קתני בברייתא דאקשו מינה הרי זה משלם ע"פ עצמו ואמרינן דלא משלם בתורת כופר אלא בתורת דמים וכיון דיש לו לשלם הרי אין בהם הפרש ונ"ל דאינו קשה כלל דה"ק כשהוא משלם אינו משלם מתורת כופר אלא מתורת דמים וכיון שכן נפקא מינה היכא דלית ליה עוד י"ל דנ"מ למחילה דאי דמים יכולים יורשי המת למחול ואי משום כופר אין במחילתם כלום דכופרא כפרה הוא ואי נמי נפקא מינה למ"ד כופר דמי מזיק ואי משום דמים לא יהיב אלא דמי ניזק ופעמים שיהיו יותר תשלומי דמים מן הכופר וכגון שהניזק שוה יותר מן המזיק והראב"ד ז"ל פירש דאפשר שהכופר הוא בקצב כערכין והדמים כדי שוויו ואינו מחוור בעיני דהא תניא לעיל בברייתא הואיל ואני מחמיר בעבד מבן חורין שב"ח יפה סלע נותן סלע ואלו בערכין אין סלע ואם בא ללמד שפעמים שהערכין פחותין הרבה מל' של עבד לינקוט פחות שבערכין מיהא דאינון חמש סלעים של בן חדש ועד בן חמש שנים ותניא נמי ומה בן חורין שנתן כל שוויו דדלמא לאו כערכין משלם אלא נישום הוא כעבד הנמכר בשוק ואי דמים אמאי לא לאו למימרא דחיוב הוא ליתן דמים אלא ה"ק לדידך דאמרת דיש דמים במקום שאין כופר וקנסו מדין נזקין א"כ כשאמר המית עבדו של פלוני אמאי אינו משלם דמשמע דאינו משלם כלל לשלם דמים כפי מה שהזיק כשאר נזקין דעלמא דמשלם ע"פ עצמו הקשה הראב"ד ז"ל אשמעתין דאמר רבה דמשלם דמים שלא במקום כופר והא אין דמים למת וכדאמרינן בערכין דמי עלי ומת לא יתנו יורשין שאין דמים למתים ותירץ הוא ז"ל שלא אמרו שם אלא לענין יורשין שהנודר כבר מת והטעם לפי שאין היורשין מתחייבין בדמיו עד שעת שומא ומשירשו נכסי אביהן וכיון שלא נישום בחייו עכשיו שמת אין שמין אותו לחייב היורשים שאין לו עתה דמים והן לא נתחייבו עד עכשיו אבל לענין כופר ודמים שמזיק חי משעת המיתה נתחייב ליורשיו וא"נ הקדש בתר שעת שומא אזלינן כדכתיב ונתן את הערכך ביום ההוא ומהכא דרשינן אין להקדש אלא מקומו ושעתו אבל נזקין בתר שעת הנזק אזלינן ע"כ דברי הרב ז"ל.

דף מג:

הא דבעי רבא: **אשו שלא בכונה משלם או לא**. כתבו בתוס' דשלא בכונה לאו דוקא אלא כל שכן בכונה מדבעי למידק מההיא דעבד כפות לו דפטור משמע דלאו דוקא ומנא ליה דההיא שלא בכונה דלמא ההיא בכונה. אבל הרב ז"ל והראב"ד ז"ל פירשו דוקא שלא בכונה כגון שלא נתכוון להציל את העבד דאי בכונה קם ליה בדרבה מיניה.

הא דבעי רבא אליבא דריש לקיש בלבד בעו לה דאמר אשו משום ממונו אבל לרבי יוחנן דאמר אשו משום חציו היינו אדם המזיק.

דף מד.

אמרת וכי דנין קל מחמור. כלומר כשבאת ללמוד תם ממועד ואמרת מה כשחייב באיש ואשה לא חלקת בין תם בין מועד דתם חייב כ"ש מועד אף כשחייב במועד בבן ובת לא תחלק בין תם למועד זו אינה תורה שאין דנין תם הקל ממועד החמור ומה שאמרת ק"ו מה איש ואשה שהורע כחן ק"ו פריכא הוא דאיכא למיפרך לא אי אמרת באיש ואשה שכן חייבין במצות זהו תורף פירושו של רש"י ז"ל ועיקר.

הא דקתני במתניתין נגח עבד או אמה נותן ל' אמועד קא מהדר דסתמי כלהו אליבא דר"ע ור"ע הא אמר נקי מדמי עבד.

לנפלים והרג את בן קיימא פטור. ה"ה דהו"ל למתני לטרפה והרג את השלם אלא טריפה הרי הוא בכלל נפלים ושלם בכלל בן קיימא.

גירסת רוב הספרים: **אמר שמואל פטור מן המיתה וחייב בכופר ורב פטור מזה ומזה.** ולקמן גרסינן תניא כותיה דשמואל ותיובתא דרב ואקשינן עליה דשמואל היאך חייב בכופר והא תם הוא ופרש"י דתם הוא ונראה משום דסתם שור דקתני היינו תם עד שיפרש שהוא מועד אבל בתוס' פירשו שהמקשה היה סבור דהא דקתני שור שהיה מתחכך ונפל הכותל על האדם לומר שלא היה מתכוון להפילו על האדם אלא שהיה מתחכך להפיל הכותל ולא על האדם ולפיכך אפילו היה מועד לחכך כותלים ולהפילן ונפלו ממילא על האדם הרי הוא פטור מן הכופר דתם הוא למיתת אדם ולפיכך הקשה והא תם הוא ופריק במתחכך בכותל להנאתו וכיון שכן הרי הוא כמועד מתחילתו דהו"ל כשן דאורחיה הוא ומשמע דאפילו בפעם ראשונה משלם את הכופר דכל תולדות שן כשן דמועדת מתחילתה אבל מצאתי להראב"ד ז"ל שפירש שאינו משלם את הכופר עד ג' פעמים שלא חייבתו תורה עד שהועד בבעלים ג' פעמים וא"ת מי דחקו לשמואל לאוקמה בהכין לימא מתניתין מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר לא היא חדא דמי הזקיק לרב ושמואל למיפלג אמתניתין דרב מוקי לה כרבנן ושמואל מוקי לה כר' יוסי הגלילי ועוד דתנא דהאי פרקין לית ליה כר' יוסי הגלילי דאדרבה קתני שור שנגח את האדם מועד משלם את הכופר ותם פטור מן הכופר ועוד דאין דרכן של אמוראים לסתום דבריהם אלא לפרש דבריהם והו"ל לשמואל למימר פטור מן המיתה וחייב בחצי כופר ועוד נ"ל דמתניתין דקתני פטור ע"כ או פטור מתרוייהו קאמר או

פטור מחדא דהיינו מיתה וחייב באידך דהיינו כופר אבל שיאמר שהוא פטור לגמרי מחדא וחייב בפלגא דאידך ל"ל וא"ת מ"מ מי הזקיקו לשמואל למימר דחייב בכופר ומתניתין פטור קתני יעמידנה במתכוין להפיל את הכותל ושלא על האדם דפטור מכופר תי' בתוס' דלרב ושמואל לישנא דמתניתין קשיתינהו דמדקתני שהיה מתחכך בכותל ונפל על האדם משמע שלא התכוון אפילו להפילו אלא שמתוך חכוכו נפל ממילא ולכך העמידוה שהיה מתחכך בו להנאתו ובא שמואל לפרש דלא תימא דהיכא דמתחכ' בכותל להנאתו כדמשמע לישנא דמתניתין שיהא פטור לגמרי ואפילו מכופר א"ו חייב בכופר כדמפרש ואזיל משום דשלא בכונה חייב בכופר ורב אמר פטור מזה ומזה דמתניתין פטור סתמא קתני דמשמע פטור לגמרי והמקשה היה סבור דהא דקתני ונפל לאו למימרא שלא נתכוון להפילו אלא משום דלא נתכוון להפילו על האדם קתני ונפל על האדם ומ"מ בנתכוון להפילו קא מיירי.

[**כדאמר רב דחזא ירקא ונפל וכו'**. וא"ת א"כ תיקשי לן דרב אדרב דמאי שנא הכא דאמר פטור מזה ומזה וההיא מתניתין דנפל לבור דבפרק שור שנגח את הפרה דקתני משלם את הכופר מוקי לה רב במועד ליפול על בני אדם בבורות וחזא ירקא כתב רבינו שמואל שמצא בספר ישן דלא גרסינן כלל מלתא דרב דפטר מזה ומזה ולקמן גרסינן כותיה דשמואל ותיובתא דרבה כלומר דפטר לעיל דלא בכונה מכופר כיון שאין השור בסקילה וכמה ספרים יש אצלנו שגורסין כך כמו שכתב רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל גורס כאן מלתיה דרב דאמר פטור מזה ומזה ולמטה גורס תניא כותיה דשמואל ותיובתא דרבה וכן היא במקצת הספרים וכן נראה מדברי ר"ח ז"ל והיא נראית היפה שבגירסאות ופירש הראב"ד ז"ל דהא דמוקי לה הכא למתניתין במועד שמתחכך להנאתו שמואל בלחוד הוא דמוקי לה הכי והלכך לשמואל חייב בכופר דשלא בכוונה חייב בכופר וכיון דאוקי הא מתניתין דהכא במתחכך להנאתו וחייב בכופר שלם אצטריך ליה לפרושי מתניתין דהיה אביו ובנו בבור דקתני חייב בכופר בתם ובחצי כופר ומתניתין ר"י הגלילי הוא ואע"ג דחייב בכופר קתני מאי כופר חצי כופר דאורחא דתנא למסתם לישניה דאי במועד ובכופר שלם תרתי למה לי ורב אמר פטור מזה ומזה מדקתני פטור סתם דמשמע פטור לגמרי וסבר דמתניתין בתם ורבנן היא ומתניתין דנפל לבור דקתני חייב בכופר במועד ושלא בכוונה ואי שלא בכונה ס"ל דחייב בחופר ודלא כרבה והלכך ברייתא דקתני מועד שלא בכוונה פטור מן המיתה וחייב בכופר סייעתא דשמואל ותיובתא דרבה בלחוד דאמר כל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין את הכופר וכתב עוד הרב ז"ל דמשמע דרב סבירא ליה כרבנן דתם אינו משלם את הכופר ושמואל סבירא ליה כר' יוסי הגלילי ואע"ג

דההיא ברייתא דאייתונן מינה סייעתא לשמואל קתני בה תם בכונה חייב מיתה ופטור מן הכופר ודלא כר"י הגלילי כי אמרינן תניא כותיה דשמואל ממועד שלא בכונה פטור מן המיתה וחייב בכופר בלחוד קא מייתי סייעתא אבל אידך בבא דלא כר"י הגלילי ודלא כשמואל דס"ל כותיה זהו תורף פירוש של הראב"ד ז"ל וא"ת כיון דרב נמי מודה ליה לשמואל דשלא בכונה חייב בכופר לימא תניא כותיה דשמואל ורב ותיובתא דרבה לא היא דרב לא אמרה הכא בהדיא ושמואל הוא דאמרה ולדידיה דאמר מייתי סייעתא.

דף מד:

אי נמי פלגא ופלגא ספק נפשות להקל. הקשו בתוס' האי אליבא דמאן קא מסיק הכי אי אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה היכי פטרינן ליה הכא אם נמצא שישראל הרג הא מחייבין ליה בהכה את זה וחזר והכה את זה אע"ג דספק הוא וכנותר שאמרו אל תותיר וי"ל דשאני התם שיודע בבירור שיבא ודאי לידי איסור אם יותיר או אם יכה שניהם מש"ה שמה התראה אבל הכא כשזורק אבן לגו אינו יודע שיבא לידי איסור ודאי שאינו יודע את מי יכה ונ"ל דלא שייך בכי הא התראת ספק דכל היכא דאיכא תשעה עכו"ם וישראל אחד לא שייך התראת ספק דכל רובא כודאי משוינן לה וכדאמרינן אילימא תשעה עכו"ם וישראל אחד ביניהם תיפוק לי מיהא דרובא עכו"ם נינהו והיינו נמי דכי איכא תשעה ישראלים ונכרי אחד ביניהם היה לנו לחייבו כאלו נתכוון לישראל ממש אלא דפטריה רחמנא והלכך אף כשהן מחצה על מחצה נידונין כרוב להקל משום ושפטו העדה והצילו העדה ואע"ג דאיכא נמי מחצה ישראל להקל אמרינן להחמיר לא אמרינן מחצה על מחצה כרוב וכדאמר נמי בתשעה ישראלים ונכרי אחד ביניהם כל קבוע כמחצה על מחצה להקל ולא אמרינן להחמיר בתשעה עכו"ם וישראל ביניהם דאפילו בלא טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מדינא דרובא נינהו כנ"ל.

כל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ומהכא ילפינן ליה בכל דוכתא וכדאיתא בשלהי פ"ק דכתובות.

ויש לתמוה ר' שמעון דלית ליה הך דרשא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי מנא ליה. וא"ת דיליף ליה מקום עליו א"כ לא הוה שתיק גמרא מלומר דר' שמעון הך דרשא מנא ליה יליף ליה מוקם עליו דזו שיטה פשוטה בכל התלמוד כשמוצא טעם לבעל הדין.

שור שור שבעה. חד לגופיה ושיתא לאתויי הנך שיתא ושור האשה אצטריך לרבויי מדקאמרינן לעיל נגיחה למיתה נגיחה לניזקין ובניזקין כתיב כי יגח שור איש וכ"מ

שנאמר איש איש ולא אשה והלכך הוה אמינא דוקא איש ולא שור האשה ולפיכך הוצרך לרבותו.

עד שתהא מיתה והעמדה וגמר דין כאחד. מסתברא לי דכאחד דקאמר שיהיו לו בעלים קאמר ולאפוקי בשהקדישו או שהפקירו אבל מכרו לאחר חייב דר' יהודה מוהועד לבעליו יליף לה וכשמכרו והועד בבעליו איכא והיינו דקאמר נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר ולא קאמר נגח ואח"כ מכר דהוי רבותא טפי והיינו נמי דקתני עד שתהא נגיחה והעמדה בדין כאחד ולא קאמר באחד.

מכרו מכור. פירש"י ז"ל מכור לרדיא כלומר דלהצילו ממיתה אינו מכור ולפי מה שכתבתי אפילו לר' יהודה כן ומשנגמר דינו דאמרינן אינו מכור אפילו לרדא קאמר דאסור הוא בהנאה משנגמר דינו.

ור"ת ז"ל פירש דלעולם אינו אסור בהנאה מחיים ומכל מקום אינו מכור אפילו לרדיא דאסור להשהותו דמצוה שלא לענות את דינו כמיתת הבעלים כך מיתת השור. ויש מי שפירש מכרו מכור ואינו מקח טעות דמצי אמר ליה היה לך לשחטו כיון שידעת שנגח.

דף מה.

אבל משנגמר דינו אינו מכור דהוי מקח טעות וא"ת כיון דידע שנגח ונגמר דינו נימא מעות מתנה כדאמרינן במקדש את אחותו הכל יודעין שאין קדושין תופסין באחותו וגמר ונתן לשם מתנה י"ל דהכל יודעין שאין קדושין תופסין באחותו אבל אין הכל בקיאין בדיני השור לידע שאם שחטו לאחר שנגמר דינו שלא יהא בשרו מותר או שיהא אסור לחרוש בו.

דאם כן לפלוג בחמץ בפסח. פרש"י ז"ל ואנן קי"ל בהגוזל עצים לרבנן דאומר לו הרי שלך לפניך דקתני גזל חמץ ועבר עליו הפסח ושור שהחזירו עד שלא נגמר דינו אומרים לו הרי שלך לפניך אבל משנגמר דינו לא. והאי סברא לרבנן הוא דשמעת להו וקתני דבחמץ בפסח מודו דאמרינן באיסורי הנאה הרי שלך לפניך והקשו עליו בתוס' דסוגיא דהכא הוי לקמן בההיא שמעתא ומוכח התם שרבה שדחה לכ"ע אומרים באיסורי הנאה הרי שלך לפניך מדלא פליגי בחמץ לא היה יודע אותה הברייתא אלא רבה בר שמואל הביאה ואמר ליה רב חסדא אי משכחת להו לא תימא להו והם מפרשים דהכא דייק מדלא פליגי בחמץ בפסח דלא הייתי יכול לטעות ולהעמיד מחלקותן במלתא אחריתי ונראה שזהו לפי מה שהן גורסין כאן אמר רבה לא דכ"ע וכו' אבל בגירסת רבינו חננאל

ז"ל וכן בספרים שלנו לא גרסינן רבה אלא רבינא ורבינא שהוא בתרא שפיר ידע להההיא ברייתא דאייתי רבה בר שמואל ואף ר' חננאל ז"ל כן פי' כדברי רש"י ז"ל.

השתא אתפסתיה לתוראי. פרש"י אתפסתיה בידים שמסרתיה לב"ד לדונו בסקילה וזה תימא בעיני דא"כ כיון שמחלוקתן של ר' יעקב ורבנן דוקא כשהתפיסו בידים הא לאו הכי מודו רבנן דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך היאך לא פירשו כן בהדיא התפיסו שומר ונגמר דינו ועוד דאם התפיסו בידים לב"ד היאך יכול להוציאו מיד ב"ד ולהחזירו לבעלים אלא נראה דאפילו לא התפיסו הוא כל שלא החזירו עד שלא נגמר דינו חשיב כאלו התפיסו בידים. ואיכא למידק מאי שנא מחמץ בפסח דהתם נמי אמאי מודו רבנן דאומר לו הרי שלך לפניך לימא ליה אתה גרמת לי הפסידא דאי אהדרתיה הוה מזבינא ליה א"נ אכילנא ליה. ועוד נמי ר' יעקב דאמר הכא לפטורא דשומר דמצי אמר סוף סוף מיגמר הוו גמרי ליה לדיניה שלא בפניו מאי קאמר דהא מצי מפקיד למימר ליה אי אהדרתיה הוי שחיטנא ליה עד שלא נגמר דינו. והרבה פירושים דחוקים נאמרו בזה והטוב שבכולן מה שפירש הראב"ד ז"ל בפנים אחרונים דהא דאמרי רבנן הוה מעריקנא ליה לאגמא ה"ק שביקנא ליה דנהדר לאגמא שהוא מקום מרעיתו וכיון דלא אהדרתיה את פסדתיה ואלו מעשה חדש לא קא טעין ליה לא הברחתו לאגם ולא שחטתו אלו דברי הראב"ד ז"ל ויפה אמר שאלו טען עליו מעשה חדש מאן לימא לן שהיה עושה כן.

ואוקימנא **דשמר שמירה פחותה**. דהיינו שנעל בפניה דלת הראויה לעמוד ברוח מצויה דשומר חנם פטור מהכל שהרי כלתה שמירתו וכל הנך חייבין בכל בין בכופר בין להחזיר שור לבעליו ולאו למימרא שאם שמר שמירה מעולה דהיינו שנעל בדלת הראויה לעמוד בפני כל רוח שיהיו שומר שכר והשוכר פטורין מלהשיב לבעלים דאין שומר שכר והשוכר פטורין אפילו בשהקיפה חומה של ברזל עד שיהא יושב ומשמר וכדאמרינן נמי בפרק הפועלים עד היכן שומר שכר חייב לשמור עד הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וכן אמרו עד ותפול שבא ותקחם וכבר כתבתיה בארוכה בפרק המפקיד גבי כספים אין לה שמירה אלא בקרקע והכא כולהו פטורין דקאמר מן הכופר קאמר ומשום הכי אוקמה בשמירה פחותה דהא במעולה כולהו הנך נמי פטורין. וא"נ שמירה פחותה נקט משום רבותא דשומר חנם שהוא פטור בכך מן הכל דכלתה שמירתו.

דף מה:

אמרי היכי דמי אי דקביל עליה שמירת ניזקיו אפילו הוזק נמי ליחייב. נראה לי דלאו בשקבל עליו בפירוש קאמר אלא כשמקבל עליו כל שמור מן הסתם קאמר. ותדע

מדאסיק הכא כגון שהכיר בו שהוא נגחן סתמא דמלתא דלא אזיל ומזיק אחריני קבל עליה דאלמא כוליה מלתא בסתמא הוא דדוחק הוא לפרש סתמא דמלתא בשקבל שמירתו בסתם ולא פירש אם יזיק אי יוזק אלא שאמר הריני מקבל עלי שמירת נזקיו. ועוד דהא מתניתין מסרו לשומר חנם ולשומר שכר ולשוכר ולשואל כולם נכנסו תחת בעלים סתמא קתני וכן בברייתא ולא בתנאי דאי בתנאי מפורשת הכל לפי התנאי והקבלה אלא א"כ תאמר שקבלו עליהם ופירשו שהם מקבלים שמירת נזקיו כשמירת גופו. וזה נ"ל דחוק אלא נ"ל כמ"ש.

אלא שמצאתי להראב"ד ז"ל שכתב בלשון הזה לעולם דקביל עליה שמירת נזקיו בסתם שלא פירש נזקי דידהו בנזקין דעלמא אלא נזקין סתם וכיון שהוא נגחן סתמא דמלתא דאי אזיל איהו ומזיק אחריני קביל עליה וכמו שכתבתי נראה. ובירושלמי גרסינן אמר ר' אלעזר דברי ר"מ שמירת נזקיו כשומר חנם דברי ר' יהודה שמירת נזקיו א"ר אלעזר מסר שור תם לשומר חנם יצא והזיק פטור יצא ונטרף חייב אלמא בסתם מקבל עליו שמירת נזקיו ובפרק שור שנגח את הפרה תניא כונס שורך ושומרו הזיק חייב הוזק פטור כנוס שורך ואני אשמרנו הוזק חייב הזיק פטור אלמא במקבל עליו שמירתו סתם חייב בנזקיו.

קא סבר ר"מ סתם שוורים לאו בחזקת שמור קיימו. כתב הראב"ד ז"ל נראה כמ"ד פלגי נזקא ממונא ס"ל ולית הלכתא כותיה. ואינו מחוור בעיני דהא סתם מתניתין ר' מאיר וא"כ בשלהי פרקא קמא דאיפלגו בה רב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא ואקשינן עליה דרב הונא בריה דרב יהושע ממתניתין דהניזק והמזיק בתשלומין וממתניתין דקתני מה בין תם למועד כדאיתא התם מאי קושיא דסתם מתניתין ר"מ ור"מ אית ליה כמתניתין דהכא דפלגי נזקא ממונא. וא"נ ליפרוך מיניה סתם אלא ודאי אין פירוש בחזקת שמור דהכא כחזקת שמור דהתם דהתם פירושו סתם שוורים אין צריכין הבעלים אזהרה שישמרו שוורים שלהם דבחזקת כל אחד ואחד שומר שורו קיימי ומ"ד לאו בחזקת שמור קיימי סובר שצריך המקרא להזהיר הבעלים שישמרו שוורים שלהם שאלולי שהזהירן הכ' שמחוייבין בתשלומין לא היו נזהרין בשמירתן ומ"מ בין ר"י בין ר' מאיר סוברים דגופן בחזקת שמור קיימי והלכך פלגי נזקא קנסא אבל צד תמות במקומה עומדת וא"ת א"כ לר"י לא משכחת ליה כופר שלם לעולם י"ל דאף לר"י משכחת כופר שלם שעל צד המועדות חייבו הכתוב את הכופר דכתיב והועד בבעליו ולא ישמרנו וגו' אם כופר יושת עליו.

מועד לקרן ימין אינו מועד לקרן שמאל אפשר דדוקא נקט ימין ושמאל לפי שיש לו כח יותר בימין מבשל שמאל אבל מועד בשל שמאל כ"ש דהוי מועד לשל ימין וי"ל דלאו דוקא אלא אורחא דמלתא.

דף מו.

אלא אמר אביי היינו טעמא דר"א כר' נתן. ומסתברא דבבור נמי ברה"ר אסור להשהותו שלא יטמטמנו משום מדות חסידות. הא דאמר אביי לאו למימרא דר' אליעזר לא איירי בחיוב תשלומין דא"כ מאי קאמר לעיל הא מני ר' אליעזר היא דאמר שור אין לו שמירה אלא סכין אלמא ר' אליעזר לענין תשלומין איירי אלא דהכא מעיקרא קס"ד דר' אליעזר כוליה מלתיה לענין תשלומין קאמר ולומר שאפילו עשה לו שמירה מעולה חייב בתשלומין והיינו דאקשי' עליה מתשלומי הבור ואתא אביי למימר מענין דינא ודאי שמירה מעולה בעי ומיהו בשמירה מעולה אפטר ליה מן התשלומין אלא שאסרו להשהותו משום מדות חסידות.

זו דברי סומכוס אבל חכ"א המוציא מחבירו עליו הראיה. תימא דבפרק השואל משמע דלא אמר סומכוס אלא בעומדת באגם הא במוחזק בה לא כמו שכתבתי שם. וי"ל דהכא נמי בעומדת באגם ואף ע"פ שקראוהו מוציא לדברי חכמים היינו משום דבעלים הוו כמוחזקין ומחזיקין אותו בחזקתן וכדאמרינן ונוקמיה בחזקת מריה קמא וא"ת תינח ר"ע דאמר הוחלט השור כי קאי באגם הוי כשור של שותפין אבל לר' ישמעאל דאמר יושם השור ויכולים הבעלים לסלק את הניזק במעות כי קאי באגם מאי הוי כל היכא דאיתיה ברשות מריה הוא י"ל כיון דכאפותיקי מפורש הוא ועד שיסלקנו הרי הוא נוטל גופו של שור לא חשבינן לבעלים כמוחזקין כל היכא דקאי באגם.

דאפילו דניזק אומר ברי ומזיק שמא. איכא למידק דהא הו"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע וישלם דהא מודה בנזק הפרה ואומר אינו יודע בנזק הולד י"ל דלא אמרו מחוייב בשבועה שאינו יכול לישבע משלם אלא כעין מנה לי בידך והלה אומר חמשים ידענא וחמשים לא ידענא דריע טענתיה דנתבע דהו"ל לדעת וכשאומר אינו יודע ריע טענתיה אבל כאן לא ריע טענתיה באומר אינו יודע שנגח שלא היה הוא שם ואם היה שמה לא השגיח ולא ראה והראיה מדאמרינן בשלהי כל הנשבעין שבתורה שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשים ואוקימנא באומר מנה לי ביד אביכם והם אומרים חמשים ידענא וחמשים לא ידענא שאלו טען אביהם כן היה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם והם פטורין וטעמא דמילתא כדאמרן דאב שטען איני יודע ריע טענתיה דהיה

לו לדעת וטענת היורשים לא ריע דלא היה להם לדעת וכן משמע נמי בעובדא דשק צרורי שבירושלמי ואיכא למידק דהכא משמע דר' יהודה אית ליה כחכמים דפליגי עליה דסומכוס מדקאמר זו דברי סומכוס אבל חכ"א ומשמע זו ולא ס"ל וקשיא לי דהא רב יהודה הוא דקאמר במכלתין ופ"ק דקדושין מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע חייב ברי ושמא ברי עדיף.

וי"ל דרב יהודה נמי לא אמרה אלא כשהברי חזק והשמא חלוש כמו שאמרנו למעלה במנה לי בידך והלה אומר איני יודע שהיה לו לדעת וגם התובע אינו בוטח לשאול מה שאינו על סמך שלא ידע הנתבע בטענתו אמת אם לאו אבל כאן השמא אינו רעוע ולפיכך הברי אינו יפה כל כך וא"ת והא שנינו בפרק הבית והעליה אם היה אחד מכיר אבניו נוטלין ואמרינן עלה בגמרא ואידך מאי קאמר ואוקימנא בשיש עסק שבועה בינייהו דאמר ליה חמשים מינייהו אית לך בידי ואידך לא ידענא דהוה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע והכא הא לא ריע טענתיה דמאי היה לו לדעת ולהכיר אבניו י"ל דהתם נמי כיון שהבית לאחד והעליה לאחר עשוי הוא שיכיר כל א' אבני מקום כותלו.

והא דאמרינן נמי בפרק יש נוחלין גבי זה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו ואינך מאי קאמרינן ואוקימנא באומרים אין אנו יודעים ואמר רבא זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור כלומר ודלא כר' יהודה והא התם אין השמא רעוע אם אינן מכירין אותו י"ל דהתם נמי רעוע הוא דעשויין לשאול ולהכיר וכ"ש אם יצא בחתימת זקן וא"נ י"ל שהיה יכול לדחות שם כן אלא שמצא אביי דחוי יפה ממנו כדקאמר שאנו הכא דכמנה לאחר בידך דמי.

וההיא דאמרינן בפרקא קמא דכתובות הא דר' יהודה דשמואל היא דאמר הלכה כרשב"ג דאמר נאמנת בההיא דמשארסתני נאנסתי וההיא אין לבעל לידע מתי נאנסה ויש לומר דמכ"ש קא דייק דמדקאמר שמואל אפילו בברי שאינו יפה כמנה לי בידך כ"ש שיאמר כן במנה לי בידך שהברי יפה ומיהא למסקנא לא קיימא מידי דהא אוקימנא התם טעמיה דשמואל משום מגו והיינו נמי דלא אקשינן דשמואל דהכא אדשמואל דהתם דהא רב יהודה משמיה דשמואל אמר הכא זו דברי סומכוס].

דף מו:

יש שגורסים: **היכי דמי אי דליתנהו לזוזי לישקול תורא בזוזי לא צריכא דאיתנהו לזוזי.** ופי' אי דליתנהו לזוזי להני זוזי דיהיב לוקח ולומר דאלו ליתנהו להני אע"ג דאית ליה למוכר זוזי אחריני לא פרע ליה בזוזי אי לא בעי ואין גירסא זו נכונה והגירסא הנכונה אי

דל"ל לאשתלומי מיניה כלומר אית ליה למוכר זוזי בעי לאשתלומי מיניה וכבר כתבתי כל זה וכל שאר הלכה זו בריש פרק המוכר פירות.

אין נזקקין אלא לתובע תחלה. פירש רש"י ז"ל כגון ראובן שתובע משמעון מנה בשטר או בעדים שיודעים שחייב לו המנה ושמעון משיבו אין אלא שיש בידך כן וכן פקדון או משכון או תביעה כן וכן א"א נזקקין לתביעת שמעון זה ולא נוציא ממנו המנה עד שנדע אם הוא כדבריו אם לאו אלא נזקקין לראובן התובע ונוציא המנה ולכשיביא שמעון עדים וראיה נזקק לו ודוקא כשתבעו ראובן בשטר או בעדים אבל בע"פ נאמן מדין מגו. והקשו בתוס' ולמה אין נזקקין לו עכשיו כדי שלא נטריח בית דין תרי זמני וכדאמרינן בפרק המקבל גבי שטר דכתיב ביה שנין סתמא מלוה אומר שלשה ולוה אומר שנים דמסקינן התם דמלתא דעבידא לאגלויי היא ואטרוחי בי דינא תרי זמני לא מרטחינן ויש לומר דשאני התם דמלתא דעבידא לאגלויי טפי היא אבל הכא דלמא מילי דעלמא הוא דקאמר להשמט מבעל דינו ואין שומעין לו לעכב בכך מעותיו על זה.

עוד דקדקו כאן היכי דמי אי דאמר הבו לי זמן שלשים יום להביא ראיות למה לא ניתנו לו לא יהא אלא שתובע זמן לפרעון ונותנין לו שכל זמן בית דין ל' יום ואם אומר שיש להביא עדים וראיה לאחר ל' פשיטא דאין נזקקין לו לכך דא"כ אף יאמר שיש לו להביא עדים וראיה מכאן ועד שנים עשר חדש או יותר ונמצא דוחהו לזמן מרובה ואינו בדין ואכתי קרא למה לי וי"ל דהכא בתביעת חבלות שאפילו טען שמעון שיש לו בידו תביעה ויש לו עדים וראיה והביא תוך ל' יום או אפילו למחר אין שומעין לו שאין נותנין זמן לחבלות. והראב"ד ז"ל פירש בראובן שתובע את שמעון במנה ואמר טענותיו בב"ד ולא גמרו את הדין שלא בא ראובן התובע לפניהם או שבא וחייבו את שמעון שבועה ולא בא ראובן לקבל שבועתו ובא שמעון הנתבע תחלה ותבע לב"ד להזמין ראובן לקבל שבועתו אין נזקקין לו שיכול ראובן לטעון אינו רוצה עכשיו בשבועתו או בגמר דינו כי שמא היום או מחר ישוב אל לבו ויודה אבל לראובן שהיה תובע תחלה נזקקין בודאי להכריח את שמעון לשמוע גמר דינו ולהשבע לו. ופעמים נזקקין לנתבע כגון דזילי נכסי שיצא קול שהוא חייב לראובן ואם יצטרך למכור לא ימצא לוקח.

הכי גרסינן: **חצי נזק ורביע נזק מאי עבידתיה פלגי נזקא בעי לשלומי** ופירשו דחצי נזק מן הפרה ורביע נזק מן הולד משמע שמשתלם בין הפרה והולד כוליה נזק פחות רביע והיאך אפשר וכי מפני הספק מריוח רביע פלגי נזקא בעי לאשתלומי בין הפרה והולד ולא יותר ומ"מ מחמת הספיקות אינו מפסיד הניזק כלום מחצי הנזק ותדע לך שהרי הפרה ע"כ ודאי היא ברביע הנזק ובשאר הוי ספק בין הפרה והולד ומשתלם מן

הפרה עוד שמינית הנזק ומן הולד שמינית וכן היא בירושלמי דגרסינן התם אמ"ר חגי משלם חצי נזק מן הפרה ובעל הולד עולה לבעל הפרה רביע ומיהו ודאי משמע דאביי לית ליה הכין אלא מפרש לה למתניתין חצי נזק חצי מה שהיה לו לשלם אם לא הספיק דהיינו רביע הנזק מן הולד שהוא שמינית מן הנזק ומפסיד הניזק שמינית הנזק וטעמא כדמפרש ואזיל משום דאית ליה שותפין וע"כ יש שגורסין ח"נ מאי עבידתיה פלגי נזקא נכי רבעא מיבעי ליה כלומר משום דמצי אמר ליה בעל הפרה מידע ידעת דשותפא אית לי ומחמת ספקו של ולד אינו משתלם מן הולד אלא רביע ומפסיד רביע.

מידע ידעת דשותפא אית ליה. כלומר מידע ידעת דמעוברת היתה והעמידוה על חזקתה דמה אמרת דלמא עד שלא נגחה ילדה הבא ראיה וטול דבכי הא לא אמר אפילו סומכוס חולקין דמוציא הוא והעמידנה על חזקתה אבל לגבי בעל הולד לא אמרינן הכי להוציא ממנו ממון אלא טוען הוא שמא משילדה נגחה והוי ממון המוטל בספק וחולקין כדברי סומכוס אבל לדברי חכמים אין לו אלא רביע מבעל הפרה ומפסיד כל הרביע האחד דהמוציא מחברו עליו הראיה.

דף מז.

פרה שהזיקה גובה מולדה. כלומר משום דעובר ירך אמו הוא ואע"ג דקי"ל דעגל שנולד מן הטריפה מותר וכדאיתא בביצה וכן בפרק בהמה המקשה גבי בן פקוע דקי"ל כמ"ד ארבעה סימנים אית ליה להאי שאני התם דטרפה שאסרה תורה היינו משום שאינה יכולה לחיות וכבר הארכתי בדבר זה בפרק אלו טרפות ובהא נמי דאמרינן תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה דמשמע דביצה לאו כגופה דוקא בדלא אגידא בה אבל אגידא בה גובה ממנה כדאמרינן התם ומודים בביצת טריפה שאסורה דכיון דאגידא בה כגופה דמיא וכבר כתבתיה שם בארוכה ואיזו ביצה אסורה כטרפה ונבלה ואיזו מותרת כחלב. ואיכא למידק אשמעתין דהכא משמע דאלו משנגחה ולדה משתלם רביע נזק מן הולד כמו שמשתלם מהפרה והיאך אפשר לומר כך וכי מי שיש לו רגל אחד בפרה וכולה לאדם אחר ישלם בעל הרגל כמו בעל הפרה בודאי לקתה מדת הדין בכך.

ועוד דאמרינן במכלתין אמר רבה שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו גובה מאמוריהן ואוקימנא לא צריכא לגבות מבשרן כנגד אמוריהן דמשמע דאפילו בלא דרבא פשיטא דלא היה גובה מבשרן אלא כנגד חלק המגיע לאמוריהן. ובירושלמי נמי הקשוה דגרסינן התם אמר רבי בון כהנא בעו קומי ומפני שהוא ספק הא אלו היה ודאי זה נותן מחצה וזה נותן מחצה כך אנו אומרים רגלה של אדם אחד וכולה של אדם אחר זה נותן מחצה

וזה נותן מחצה אמר ליה במועד היא מתנייא ובתוספת תירצו דחצי ורביע לאו דוקא אלא כולה מלתא נקט לסימנא בעלמא כאלו הולד עושה חצי הנזק אבל לעולם לא משלם אלא רביע נזקו.

ואי דינא הוא ליכחוש מזיק. האי מקשה לא פליג אקוטע יד עבד ולמזיק שדה חברו דהתם חד גופה אבל פרה וולד דתרי גופי נינהו לישימו לפרה בפני עצמה ולולד בפני עצמו ואהדר ליה דלא דאף אלו כגון אחד ופרה מעוברת אזיקו פרה מעוברתא שיימינא.

הא דקתני במתניתין ד**הכניס שורו שלא ברשות נגח הוא לשורו של בעל הבית חייב**. מסתברא לי דלאו למימרא שאם הכניסו ברשות ונגח שורו לשורו של בעל הבית יהא פטור דלא גרע מחצר השותפין א"נ מרשות הרבים שהקרן חייבת שם ואף ע"פ שיש רשות לזה ולזה והיינו נמי דלא קתני בה ואם הכניס ברשות בעל החצר חייב ובעל השור פטור אלא משום דסירכא דהנך בבי תנא נמי הכי בהאי בבא אבל בתוס' פירשו דסובר ר' כשמכניס שורו ברשות הרי הוא כאלו התנה בהדיא שלא יהא אחד מהן חייב בנזקו ואפילו נגח שור של זה לזה וכ"ש לרבנן דכל ברשות סתמא קביל עליה בעל החצר שמירתו.

דף מז:

אפרזתא דהיינו פירי. וא"ת אמאי נקט סם המות ליתני פירי וי"ל לאשמועינן דאבוד לגמרי פטור מדיני אדם.

האשה שנכנסה לטחון חטים. הא דקתני שנכנסה לטחון רבותא קמ"ל דאע"ג דבשכר כל שלא ברשות חייבת.

הא **דאיבעיא להו היכא דקביל עליה נטירותא דנפשיה קביל עליה**. מדקאמר היכא דקביל עליה משמע דבדקביל בפירוש קאמר ואליבא דר' ומדאיבעיא להו אליבא דר' ש"מ ס"ל כותיה וכשמואל דאמר לקמן הלכתא כר' ואפשר דאליבא דכלהו בעי לה וקביל עליה נטירותא בסתמא אליבא דרבנן דס"ל דסתמא כפירוש או בדקביל עליה בפי' נטירותא ואליבא דרבי.

דף מח.

הוי ליה שן ברשות הניזק. דאפילו למאן דפטר בחצר השותפין כדאיתא בפ"ק ה"מ שוורין דשותפין אבל דעלמא לא דלעלמא כשדה אחר קרי' ליה.

התם שלא ברשות לא קביל עליה נטירותא הכא ברשות קביל עליה נטירותא. דבהמתו ואע"ג דרבא הוא דאמר לעיל דברשות סתמא קביל עליה בעל החצר נטירותא ולא בעל הפירות הכא אמסקנא סמוך דכיון דצריכה לגלות זרועותיה למיפא סלוקי מסלקי מרוותא דחצר נפשייהו מן החצר ועליה לשמור שלא תוזק בהמתו בלישת' ואפילו לר' ומשום דידע מקשה דעל מסקנא סמיך אקשי ליה מהאשה שנכנסה לטחון דקס"ד דאי משום הא אפילו בהאשה שנכנסה לטחון נימא הכי דאף התם מסלקי נפשייהו משום יחוד ואהדר ליה דלא דמי דלמיפא בעיא צניעותא טפי משום דצריכה לגלות זרועתי'.

ואע"ג דאמר מר יכרה איש בור ולא שור בור וכו'. איכא למידק מאי קאמר אע"ג דאמר מר יכרה איש בו ולא שור בור אדרבה כל שאתה אומר אפילו שור בור הוה פטור טפי דהו"ל בור שור של חברו ולא שלו.

י"ל דהכי קאמר אע"ג דאמר מר ולא שור בור דהוה משמע שאין לחייב כלל על בור לא אחר ולא הבעלים הכא חייב בעל החצר דכיון דבעל השור משלם לו נזק חצרו אם הפקיר רשותו הו"ל למלויי הבור דכבורו הוא.

סתם גללים אפקורי מפקר להו. ואע"פ שהוא מפקירם חייב דבבורו הוא דנפלה גמלו ולא העמידה וכמו שכתב רש"י ז"ל. וא"ת והא מפקיר נזקין שבאונס הוא ופטור כדאיתא בריש פרק המניח דמטיל גללים אינו כפשיעתו לא היא דכיון דבהמה עשוי להטיל גללים והכניסה שלא ברשות פשיעה היא זו וחייב משום בורו ואם נטנפו בו כליו פטור דבכלים אין לחלק בין טינפן לשבירתן אבל אם נטנף בהם גופו של בעל החצר חייב שלא פטר הכתוב אדם בבור אלא לגבי מיתה אבל לא לגבי נזקין וכדאיתא בר"פ המניח.

דף מח:

שהבאיש בשעת נפילה. כלומר שהיה מלוכלך וא"נ שעכרן ברפש וטיט בנפילתו.

הניחא לשמואל דאמר כל תקלה בור אלא לרב מאי איכא למימר. ואף ע"ג דקי"ל כשמואל אפ"ה איבעיא ליה רבא אי כשמואל בלחוד אמרה או כב"ע וא"ל דכב"ע אמרה ובשהבאיש מגופו אבל מריחו אפילו לרב דמחייב משום ממונו פטור דאינה אלא גרמא בנזקין.

אמר רב יוסף דחזא ירקא ונפל. מסתברא מדלא קאמר אלא אמר רב יוסף משמע דרב יוסף אדרב קאי כלומר במועד לעולם ליפול על בני אדם כענין זה דחזי ירקא ומפיל עצמו אף ע"פ שיש שם בני אדם ולא לכונת האדם אינו משלם את הכופר אלא כמועד לכך ובין כל חדא וחדא הזהירו לשמור את שורו שלא יפול בבור על בני אדם מחמת ירקא

ואף ע"פ שזה שן הוא ומועד מתחלתו אפ"ה לענין כופר מועד ג' פעמים בעינן דהא כתיב והועד בבעליו וכמו שכתבתי ג"כ בפ' שור שנגח ארבעה וחמשה משמו של הראב"ד ז"ל וכן נמי מוכח בשלהי כיצד הרגל דאמרינן התם רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שחייב בכופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן כיון דעביד זמנין תלתא אורחיה היא ומשלם את הכופר אלמא פשיטא דעד דעביד זמנין תלתא לא מחייב בכופר ואע"ג דרגל מועדות מתחילתה.

עולא אמר ר' יוסי הגלילי היא וסבר לה כר' טרפון וכופר שלם קאמר. תמיהא לי שמואל אמאי לא אוקמה כדעולא דכיון דמתניתין תנא חייב בכופר טפי הוה ניחא למימר דכופר שלם קאמר ונ"ל דשמואל ס"ל כר' יוסי הגלילי ולא בעי לאוקמו למתניתין דלא כהלכתא וכר' טרפון ומכאן נראה דהלכתא כר' יוסי הגלילי ועוד נ"ל כן דהא קי"ל דרגל בחצר הניזק משלם את הכופר וסמכינן אדר' יוסי דאמר תם משלם חצי כופר כדאיתא התם. והא דאקשינן הכא להדיא ואמאי הא תם הוא לאו משום דלית לן כר' יוסי הגלילי בתם אלא משום דסתם משלם את הכופר משמע כופר שלם כנ"ל.

דף מט.

הא דאמרינן **לימא תהוי תיובתא דרב אדא בר אהבה דאמר שוורים שנתכוונו לאשה פטורים**, לאו למימרא דאביי ורבא אית להו דשוורים שנתכוונו לאשה חייבים אלא משום דרב אדא אמרה בהדיא אקשינן עליה אבל אביי ורבא לא שמעינן להו דאמרי בהדיא פטורין ולא חייבין ולא אקשינן עלייהו דלא ידעינן מאי קאמרי בהא. כנ"ל.

דאמר קרא שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור. וא"ת אפילו בבור לחייב כשור וחמור, יש לומר דלא היא דהתם שור וחמור דוקא קאמר קרא, אבל הכא לא פטרה תורה שוורים מולדות אלא בכעין מה שכתוב כאשר ישית עליו בעל האשה כלומר שחייב לתת לבעל האשה אבל הכא שאינו לבעל אלא לאדון הרי הוא כשאר ניזקין וכאלו הזיק חמורה מעוברת. ואי נמי יש לומר דלגבי בור פטור אפילו אשפחה ואעבד מדכתיב והמת יהיה לו יצא זה שאסור בהנאה, ואפילו תמצא לומר דעבד ושפחה שלא טבלו שמתו מותרין בהנאה מכל מקום הא כתיב שור ולא אדם והמת יהיה לו למעט ישראל ועבד ושפחה שטבלו שאסורין בהנאה, ושור ולא אדם למעט אפילו עבד נכרי.

זכיא ליה איהי בגווייהו. כלומר זכתה בהן מגר ולפיכך הקשו וכי ולדות צררי של גר נינהו שתזכה בהן.

דף מט:

ושטרא נמי לא קני דלאו אדעתא דשטרא אחזיקי. כלומר וכל שהחזיק בקרקע יכול להוציא השטר מידו דהמחזיק בקרקע קנה השטר בכ"מ שהוא דשטרא אפסרא דארעא. **כיון דמית ליה גר פקע שעבודיה**. ואפילו משכנו שלא בשעת הלואתו ואף ע"ג דאמרינן דקניא מדר' יצחק ה"מ שאינו משמט וא"נ להתחייב באונסין למאן דאית ליה הכין אבל גופו ממש להיותו שלו לא דהא מסתלקי בזוזי דשעבוד בלחוד הוא דאית ליה עליה כשמת הגר הא פקע שעבודיה.

משכונו של גר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו וכו'. מסתברא לי דה"ה אם אין לו משכון אלא שיש לו מלוה על גר זה גובה מנכסיו כנגד חובו ואף ע"ג דכשמת הגר נעשו כל נכסיו הפקר אין שעבודו של זה נפקע דלא עדיף הפקר מהקדישו בהקדש ר"ל בערכין דמוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו וכך נ"ל אפילו אין לו מטלטלין והא דקאמר משכונו של גר ביד ישראל משום דקא בעי למימר ובא ישראל אחר והחזיק בו קנה את השאר ואע"פ שהמשכון ביד ישראל חברו וכדמפרש ואזיל ותדע לך דאי לא כיון דאוקימנא בדליתיה בחצרו אפילו כנגד מעותיו למה קנה דאי משום שעבודו הא אמרת דפקע אם מיתתו של גר דהוה כל נכסיו הפקר ואי משום דקני ליה למשכון אי משכנו בשעת הלואתו למ"ד לא קני מאי איכא למימר אלא כמו שכתבתי ואינו דומה למטלטלי דיתמי דהתם משום דיורשין הן דבר תורה ומשעת מיתה קמו להו ברשות היתומים ואפילו הן מופקדין ביד אחרים ואין בעל חובו גובה מהן כדברי ר"ע שאמר בפרק הכותב ונותנן ליורשין וכדמפרש בירושלמי שהן יורשין דבר תורה עם גמר מיתה אבל כאן כשמת הגר עד שלא יזכה בהן אחר כבר קדם שעבודו של זה ובזה אפילו ר"ע מודה לר' טרפון שאמר התם במופקדין ביד אחרים או שהן בר"ה ינתנו לכושל שבהן כנ"ל.

והלכתא דליתיה בחצר. פירש"י ז"ל דליתיה המשכון בחצרו אבל איתיה קניא לו חצרו. ולפי פירושו מיירי בחצר המשתמרת דאי בשאינה משתמרת אפילו איתא למשכון בחצרו לא קנתה לו כדקיימא לן במציאה דבעינן שיהא עומד בצד שדהו וי"מ דליתיה ישראל בעל המשכון בחצרו דבחצר שאינה משתמרת דלא קנה אא"כ עומד בתוך חצרו. **לא נחלקו אלא בבור ברשותו**. כלומר והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו דר' ישמעאל סבר פטור פרש"י ז"ל דטעמיה דר' ישמעאל משום דאמר אדעתיה דמקבל נזקי דבור לא הפקרתי רשותי ולדידי קשיא לי דמתוך פירושו משמע דאי לאו האי טעמא מודה ר"י לחייב בור ברשותו וא"כ כי רמי מחופר בור ברה"י הסמוכה לר"ה כגון אלו שחופרין

לאושין פטורין ודייקי עלה טעמא דלאושין הא לאו לאושין חייב אמאי אצטרכין לאוקמה אליבא דרבה כר"ע דוקא דמחייב בור ברשותו דהא בכי ההיא דברייתא כ"ע מודו בה ע"כ נ"ל דטעמיה דרבי ישמעאל משום דא"ל תורך בביראי מאי בעי היה לו להשמר שלא יפול בבור כנ"ל.

דף נ.

ורבי ישמעאל סבר מאי בעל הבור בעל התקלה. קשיא לי דרבי ישמעאל נמי ע"כ אית ליה בעל הבור ממש ישלם דהא חופר ברשותו ופתחו לרשות הרבים חייב והתם חבטו של בעל הבור או הבלו הזיקתו דאי לא אמאי חייב ליפטר כדפטר רב בחופר ברשות הרבים כל היכא דליכא הבלא דאי משום חבט קרקע עולם הזיקתו ובמה שפי' למעלה ניחא ליה דכיון שפתחו לרשות הרבים אינו יכול לומר לו תורך בביראי מאי בעי דתנא קרי ליה בעל התקלה כשפתחו ברשות הרבים במקום ששוורים מצויים כנ"ל.

הא דאוקי רב אשי סיפא דברייתא דקתני כגון אלו שחופרין לאושין בדארווח ארווחי קשיא ליה דא"כ אפילו לאושין אמאי פטור דאי משום ירקא עביד ברשות' מ"ש מנר חנוכה לרבנן דמחייבי וכ"ת דשאני הכא משום תקנת עולם אצטרכי' לחפור לאושין ולהרחיב מעט אכתי לא ניחא דמ"ש ממוציא זבלו לרשות הרבים דאף בשעת הוצאת זבלים אם הזיק משלם מה שהזיק לרבנן דרבי יהודה ואפשר דחפירת לאושין הוא יותר תיקון העולם וישוב המדינה וכולה מדינה ניחא להו בהני דכלהו מצריך צריכי להא.

אמר לך רב יוסף כולה דברי הכל היא. לא כולה ממש קאמר דהא מציעתא ע"כ לרב יוסף רבי ישמעאל היא ולא כרבי עקיבא דהא בור בר"ה לר"ע פטור אלא רישא וסיפא דקשיין אהדדי הוא דמתרצים וכולה רישא וסיפא קאמרינן ויש שאין גורסין כולה אלא רישא וסיפא.

מסר לו דליו. פירש"י ז"ל כסוי ור"ח ז"ל פירש כלי שלו וזהו נ"ל עיקר דכולה שמעתין דליו דקאמר כלי שלו כדאמרינן המוכר בור לחברו כיון שמסר לו דליו קנה ועוד דהא אוקימנא ברייתא דהיה מדלה מים מן הבור דרבי אליעזר בן יעקב אומר עד שימסור לו דליו וההיא במוסר לו כלי לדליותיו קאמר.

דף נ:

מאי בינייהו דעבד עבדיה ברשות הרבים לרב פטור דליכא הבלא ואינו דומה לאבנו וסכינו שהניחן ברשות הרבים והפקירן דמחייב רב משום בורו וכדאיתא בריש פרק

המניח את הכד דשאני התם שנחבט באבן ובסכין והתם מודה רב וכדאמר לקמן מודה רב בבורו דמחייב ממה נפשך אי בחבטה מית חבטא דידך קטליה וה"ה הכא אי נפיל מגובהה ונישוף בגובהה גופיה ולשמואל חייב אפילו נישוף בקרקע ואע"ג דליכא הבלא משום דבורו דחפו וא"ת מ"ש מהא דתנן נפל לפניו מקול הכריה חייב לאחריו פטור ופריש שמואל כגון שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור. יש לומר דשאני התם דנתקל לבור מקול הכריה ולפי' אין הבור גורם התקלה אלא הכריה. וריב"א ז"ל היה מוחק מכח קושיא זו משם שנתקל בבור אלא שנתקל ונפל לאחורי הבור ואין צורך והאי דקאמר דבעבד גובה איכא בינייהו ה"ה דהוה מצי למימר דנפל לאחוריו א"נ ברחבה יותר על עומקה איכא בינייהו דליכא הבלא אלא חדא מינייהו נקט.

מה בור כדי להמית עשרה. כבר כתבתיה בשמעתא קמייתא דמכלתין.

תני והדר מפרש. כלומר מפרש מנין.

צריכי דאי תנא בור וכו'. וא"ת תינח לרב אלא לשמואל דמחייב משום חבטה למה לי למיתני כל הני י"ל דאצטריך למלא ספוגין של צמר.

מאי טעמא לאו משום דלית ליה חבטה. וקא סלקא דעתא דמקשה דבחבטה אמרינן אין חבטה למיתה אבל יש חבטה לניזקין דודאי חבט כל דהו איכא אבל בהבלא לא שייך דבפחות מעשרה אין הבל כלל ואהדר ליה ואף בהבל אומר כן דאין הבל למיתה ויש הבל לניזקין כנ"ל וכן מצאתי לר"ח ז"ל פירוש זה ולפי פירוש זה אפשר לומר דלא מקשה אלא לרב דאמר בור לא חייבה תורה אלא להבלו והלכך בפחות מעשרה לנזיקין נמי משום הבלא הוא וליכא אבל לשמואל א"ל דבעשרה איכא חבט והבל ואפילו מלא ספוגין אבל בפחות חבט איכא לניזקין הבל ליכא וכי חייבה תורה בפחות מעשרה לניזקין איכא חבט ולאו משום הבל כנ"ל אבל רש"י ז"ל פירש דה"ק לאו משום דלית ביה חבט ואע"ג דאית ביה הבל פטור וקשיא לתרוייהו.

בהא דאקשינן ב**היו פחותים מעשרה** דלתרוייהו קא מקשה קשיא לי דע"כ מה דאקשינן בסוף א"ה אם הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא לרב בלחוד קשיא דאי לשמואל אית ליה מיהא חבטה לניזקין ואי אפשר דמעיקרא אקשינן לתרוייהו ולבסוף לא מקשה אלא לרב ולא קא מפרש ולפיכך נ"ל מה שפירשתי דלרב בלחוד קא מקשה אף מעיקרא ואחרים פירשו אפילו לפירוש זה שאינו מקשה אלא לרב דלשמואל איכא לאוקמא ברחבה יותר על עומקה דליכא הבלא ומשום דליכא חבט למיתה פטור ממיתה וחייב בניזקין ואהדר ליה בשעומקה יותר על רחבה ויש הבל לניזקין ואין הבל למיתה ואני תמיה לפי פירושם שהמקשה היה סבור דבור שחייבה תורה לחבטו ולא להבלו והלא בור סתם אמר רחמנא

ואפילו מלא ספוגין במשמע וכמו שאמר התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל כלומר כדכתיב סתם כל אשר יפול מהם אל תוכו וכן פירש ר"ח ז"ל. ועוד לדבריו ל"ל דתני במתניתין כל הני אבל לפי מה שפירשתי בהא דכ"ע מודו דהתורה חייבה אפילו על הבלו היכא דאיתיה ניחא ויש לי לתרץ לפי פירושו דכיון דלא קאי דייקינן בה כולי האי ואפשר היה להם להקשות וליטעמיך כל הני ל"ל אלא דטובא איכא בגמרא דאפשר להקשות וליטעמיך ולא מקשה.

אם שהתה מעת לעת כשרה. כבר כתבתי ענין הנפולה ודיניה בארוכה בפרק אלו טרפות בס"ד.

אלמא קא סבר רב נחמן יש חבט בפחות מעשרה. נ"ל דאפילו למיתה קאמר דאי לניזקין בלבד ולא למיתה למה חש ליה משום טרפה דהא טריפה אינה חיה וליכא למימר דלגבי איסורא דאורייתא חש למיעוט המצוי משא"כ לענין תשלומין דא"כ מה הקשה לו רבא ממתניתין דניזקין ואיהו נמי אמאי נדי מטעמא דחבטה ואוקי בטעמא דהבלא אלא ודאי כדאמרן ורב נחמן כרב סבירא ליה להאי לישנא ולענין ניזקין פטור אע"ג דאית ביה חבט למיתה משום דקרקע עולם הזיקתו ולפי זה אם הפקיר רשותו ולא בורו חייב לרב כשמת אפילו בפחות מעשרה דקרקע המיתתו והאי לישנא לא קאי אלא לישנא בתרא דאמר דמכריסא דתורא ועד ארעא ארבעה טפחים והתימא מן הרי"ף ז"ל שהביא בהלכות הלשות הראשון ולא האחרון וכבר כתבתיה בפרק אלו טרפות ולפי דברי הרב ז"ל שפסק כרב אם כן יחייב בבורו אפילו בפחות מעשרה כמו שאמרתי ותימא הוא דא"כ כשפטרו במשנתינו בפחות מי' היה להם לחלק בין ברשותו לבור בר"ה לרב ועוד דודאי משמע דאפילו לרב בבורו אינו חייב על המיתה בפחות מעשרה מדאמרינן לקמן אמר רב חסדא מודה רב בבורו ממה נפשך אם הבלא קטליה הבלא דילך קטליה אי בחבטה קטליה חבטה דילך קטליה ואם איתא למה לי מה נפשך הא ודאי חבטה קטליה ועוד דבבור פחות מעשרה אין הבל מיתה ואי יש חבט למיתה הא ליכא מה נפשך ואפ"ה חייב אלא ודאי משמע דליתי' כלל ודברי הרב צ"ע.

דף נא.

עמוקה ממנו עשרה טפחים ונפל מתוכו לתוכה חייב. לא פטור וחייב בתשלומין משום בור קאמר דאי לא הפקיר גנו למה חייב דמה לו בגנו של זה ואי אפקרינן פטור שהרי ברשות עשאו וכשהפקירו אינו עומד שוב בשמירתו ועוד מדקאמר שאני בית דכל פחות מי' טפחים לאו בית הוא והתורה אמרה כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ועוד

נ"ל משום דאם איתא ליקשי מינה לרב דפטר בגובהה. אלא פטור וחייב בדיני שמים ומדכתיב ולא תשים דמים בביתך ויש מי שאינו גורם כלל לא מתוכה לתוכו ולא מתוכו לתוכה אלא ה"ג כיצד היתה ר"ה גבוה ממנו עשרה טפחים פטור עמוקה עשרה חייב ופטור וחייב במעקה קאמר ורש"י ז"ל גריס ליה ופי' חייב במעקה ואין הגירסא הולמת פירושו.

הא דקאמר: **מכריסא לארעא כמה הוו ד'**. לאו דוקא דטפי מד' ודאי איכא ואפילו נפל לחפירה פחותה מעשרה חייב וחיישינן ליה משום טרפה אלא משום דאורייתא דדלא עמיקא ששה דהיינו אמת המים ולהכי קורין לה אמה שעמוקה אמה ואמה בת ו' טפחים די לו אפילו כי ליכא מכריסא ועד ארעא רק ארבעה כנ"ל.

הא דאקשינן: **למה לי י' בו' נמי סגיא**. נ"ל דאליבא דשמואל בלבד קשיא ליה דמחייב אחבטה דאלו לרב לא חייבה משנתינו אלא על ההבל ובפחות מעשרה ליכא הבל למיתה והא דגמרא פריק מתניתין דאגנדר אגנדורי אליבא דשמואל בלחוד היא מתניתין אגנדר אגנדורי מסתברא לי דלאו למימרא דמתניתין דתני עשרה והיו פחותין מעשרה דוקא דאגנדר אגנדורי מסתברא לי דלאו למימרא דמתניתין דתני עשרה והיו פחותין מעשרה דוקא דאגנדר אגנדורי הא נפל כדרכיה אפילו בשיתא סגיא אליבא דשמואל דא"כ ליפלוג וליתני בדידה בד"א במתגלגל אבל נפל כדרכו אפילו בששה חייב ועוד דא"כ אפילו אגנדר ונפל לתוך ששה ומת ליחייב דהו"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס כגינדור וליחייב ועוד שהרי בור בור כתיב אחד למיתה ואחד לניזקין ואמרינן מה בור להמית עשרה אלמא בור של ניזקין אינו של מיתה ואם איתא של נזקין ושל מיתה הכל אחד וכשנפל כדרכו ורוב שוורים חרש שוטה וקטן נופלין הן כדרכן דרך הלוכן ולא דרך גינדור אלא נ"ל הכי פירושא דמתניתין דלתשלומין ואיכא מגינדור דאין בו כדי להמית בפחות מעשרה לפי' שנינו עשרה ולומר שלא חייבה תורה אלא בבור שיש בו לעולם כדי להמית ואפילו במגונדר כנ"ל.

מתניתין: **היו פחותים מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או חמור ומת פטור ואם הוזק חייב**. תוספתא כמה שיעורו להזיק כל שהוא למיתה עשרה טפחים סומכוס אומר לעמקו ג' טפחים לארכו ולרחבו ארבעה ר' אלעזר הקפר אומר כמלא של נופלים.

בור של שני שותפים ברה"ר היכי משכחת לה. וא"ת לוקמה בשהפקירו רשותן ובורן י"ל דבכי הא לכ"ע פטור דליכא משום כי יכרה דהא ברשות קא עביד דאפילו חופר לאושין פטור ומשום ולא יכסנו ליכא דמכי הפקירו לא קאי ברשותיה ואינו חייב בשמירתו.

אין שליח לדבר עבירה. כלומר דדברי הרב ודברי התלמוד אין מניחין דברי הרב ועושין דברי התלמיד קשיא דלמא דהוו שליח נכרי י"ל דאין שליחות לעכו"ם ואפילו אינהו לדידן כדאמרינן בפרק איזהו נשך.

כגון שעקרו שניהם חוליא והשלימוה לעשרה. ואע"ג דרבנן דרשי כי יכרה א' ולא שנים אחד ולא שנים בזה אחר זה קאמר כגון כורה אחר כורה אבל בעוקרים חוליא בבת אחת כאחד חשבינן להו וה"ה בשנתנו שניהם אבן ע"פ הבור והשלימוה לעשרה וכדאמר רבא לקמן וא"ת אמאי לא אוקמה בשזה חפר עשרה ובא אחר והשלימה לעשרים דכולם חייבין לכ"ע כדאמרינן לקמן י"ל דמתניתין גבי בור עשרה קאי והוא של שותפין וכן היא בירושלמי דגרסינן התם בור של שותפין היאך עבידא בור של שותפין תפתר בשנתנו שניהם אבן האחרונה ולמה לא פתר לה בחפר בה זה עשרה וזה עשרה אי בעי מיפתריניה בבור של עשרה טפחים ע"כ.

יצא זה שאין המיתה שלו. ואע"פ שנפדה לפי שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואפילו למ"ד פודין כתב הראב"ד ז"ל דדוקא בשהיה בו מום האוסרו באכילה כשפדאו דלא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך אבל בבעל מום שמותר להדיוט לכ"ע אין פודין משום דבכי הא קרינן ביה ואכלת ולא לכלביך והא דפטרי רבנן כורה אחר כורה אפילו לנזקין ה"מ באחד חופר תשעה ובא אחר והשלימה לי' שנסתלק מעשה ראשון שלא היה בהן אלא נזק ובא זה והוציאו מבור של נזקין ועשאו בור של מיתה אבל אחד חופר שמנה ובא אחר והשלימו לתשעה שניהם חייבים שהרי בורו של זה כשל זה והרי הוא כא' חופר י' ובא אחר והשלימו לעשרים ואחד לשלשים שכולן חייבין.

ובא אחד וסיידו וכייד אחרון חייב. לימא הא ר' והא רבנן וקא סבר האי מקשה דבא אחר והשלימו לעשרים לאו דוקא אלא ה"ה להשלימו לי"א דהא סיידו וכיידו לפי מה שהיה סבור עכשיו לא מעשה גמור הוא אלא כל דהו ופריק דהכא נמי מעשה גמור הוא דעבד דמעיקרא לא הוה הבל למיתה ובא אחר והוסיף ביה הבל למיתה.

דף נא:

חזינן אי בהבלא מית אי בחבטה מית. משמע דס"ל כשמואל אבל ללישנא בתרא מסתברא דלא מוכחא כמאן דהא דקאמר ואי מאידך גיסא נפל הרי מיעט הבלא לאו מיעט לגמרי להוציאו מהבל מיתה קאמר אלא לומר לא אהנו מעשיו כלום דאדרבה כל שהרחיב מיעט קצת בהבל וה"ה אם לא מיעט ולא ריבה ומ"מ דלכאורה משמע

טפי דמיעט לגמרי דממיתה קאמר ואפילו האי לישנא בתרא אתי כשמואל דהא מחייב בשנפל מההיא גיסא וקירב היזקו למיתה כנ"ל.

הא פלוגתא דרבה ורב יוסף דאית להו בבור: **שיהא רחבה יותר על עומקה או שיהא עומקה יותר על רחבה**. לא דייקא לא כרב ולא כשמואל דאיכא לאוקמה במלא ספוגין דליכא אלא משום הבלא אע"פ שראיתי לא' מגדולי המפרשים שאמר דדייקא כרב וכן כולה שמעתא לא דייקא כרב דכלהו איכא לפרושי במלא ספוגין.

משימסור דליו. פרש"י ז"ל דליו כסויו ונראה שהזקיקו לפרש כן דאי נטלא לדלות בו קאמר כי מסר לו נטלא מאי אהני אדרבה כעין שלוחו הוא לדלות מן המים אבל ר"ח ז"ל פירש דליו נטלא וכאלו נסתלק הוא ממנו והעמיד הוא ברשותו והוברר הדבר משמסר לו הדלי שהבור עומד ברשותו ומשל עצמו הוא דולה.

הא דתנן: **השותפין שנדרו הנאה זה מזה**. אסקוה בנדרים במקומה בפרק השותפין בחצר שאין בה דין חלוקה אבל בשיש בה דין חלוקה אפילו ר' אליעזר מודה דאסור להו ליכנס ואיפסיקא התם הלכתא כר' אליעזר והתימא מן ר"ח זכרונו לברכה שפסק כאן כרבנן והא דאיפלגו ביש ברירה ואין ברירה כבר כתבתיה שם בפרק השותפין בסייעתא דשמיא.

דף נב:

אלמא כיון דאתו גמלים לפרקים פושע הוא. ואע"ג דמעיקרא הוה דייק מינה בהפך לפטורא נ"ל דמאן דמייתי לפטורא מרישא דעתיה נוטה לפטור מסברא דנפשיה ולפיכך דייק מרישא וקא סבר דסיפא לאו דוקא אלא משום רישא נקטינן ואידך סבירא ליה איפכא ולפיכך דייק מסיפא ורישא משום סיפא נקטה.

הא דאמרינן בכולה שמעתין: **בראוי לשוורים ולא לגמלים ובראוי לגמלים ולשוורים**. מסתברא דלאו דוקא אלא במקום דאין עגלות מצויות שם אבל במקום דעגלות מצויות צריך כדי שתהא עגלה מהלכת שם וכדתנן בפרק חזקת הבתים אין עושין חלל תחת ר"ה בורות שיחין ומערות ר' אליעזר מתיר כדי שתהא מהלכת עגלה טעונה אבנים וכן אמרו כאן בירושלמי דגרסינן התם עד היכן כראוי כדתנינן תמן כדי שתהא מהלכת עגלה טעונה אבנים.

אלא לאו ש"מ לא אמרינן מגו שמע מינה. קהו בה כלהו רבוותא ז"ל כי לא אמרינן מגו נמי לחייב דהא תחלתו בפשיעה וסופו באונס הוא דכיון דשכיחי גמלים ולא כסהו כראוי לגמלים אפילו לגבי שוורים הוי פושע דגמלים דשכיחי שכיחי לאורועי ואתו שוורים ונפלי בה ואע"ג דסופו באונס דהתלעה לחייב ותירץ ריב"א דלא אמרינן תחלתו

בפשיעה וסופו באונס חייב אלא כשבא האונס מחמת הפשיעה כגון זוזי דאותבינהו בצריפא דאורבני ואע"ג דלגבי גנבי הוי אונס כיון דאותבינהו בצריפא דאורבני והוי פשיעה לגבי נורא ומחמת אותה פשיעה בא אונס הגניבה חייב אבל כאן לא בא האונס מחמת הפשיעה שאפילו כסהו כראוי אף לגמלים היה מתליע ואין אונס ההתלעה בא מחמת הפשיעה ולפיכך בכי הא לא אמרינן והיינו דאמרינן בפרק המפקיד פשע בה ויצאה לאגם ומתה פטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם ואביי דפליג התם וחייב היינו משום דס"ל דאונס זה מחמת הפשיעה בא דאוירא דאגם קטליה והר"א אב"ד תירץ דהתם גבי זוזי בהנהו זוזי דפשע לענין נורא הנהו זוזי גופייהו אגניבו אבל הכא בחרש פשע ובחרש לא אירע הנזק אלא בפקח ובפקח לא פשע ולא מידי ויש שהקשו עליו שהרי פשע אף לענין פקח במהלך בלילה ואפ"ה ביום פטור ולא אמרינן מגו והראב"ד ז"ל בעצמו נשמר מזו ואמרו משמו דלילה ויום נמי כשני מינין הן ולא אמרינן מגו דהוי פשיעותא להא הוה פשיעותא להא כי היכי דלא אמרינן מחרש לפקח והראב"ד ז"ל כתב שאי אפשר לתירוץ זה על דרך המפרשים ז"ל שפירשו דשכיחי גמלים לבא תמיד ולא עוד אלא שהקשוה הראיה שהביאו בגמרא משור פקח וחרש שאינן דומין זה לזה כי ענין גמלים ושוורים אפשר פשיעה לשוורים מחמת הגמלים והוא דומיא דנורא וגנבי לזוזי משא"כ בשור פקח דלעולם פשיעה דחרש לא מזקא ליה לפקח וכתב הוא ז"ל לפיכך ראיתי לפרש מה שאמרו בבעיא זו ושכיחין גמלים דלפרקים קאמר והם זמנים ידועים לשנה אבל לא בשאר ימים כלל ובאותן שאר ימים נמצא התעלה מתוכו ונפל שמה שור וקא מיבעיא ליה כיון דבשעת גמלים איכא פשיעה לגמלים לא כסהו כראוי קרינא ביה ואפילו להתלעה נמי לאו באונס הוא או דלמא האי מגו לא אמרינן מגו ופטור ע"כ ואינו מחוור בעיני דהא בכולה שמעתין חלקו בין שכיחי גמלים לאתו לפרקים ואיבעיא זו דוקא בדאתו לפרקים היאך הוציאוהו בלשון דשכיחי דלא הוי ביה דינא כדמסיק ביה ומסתברא כדעת ריב"א ז"ל דכל דלא אתי האונס מחמת הפשיעה אי אפשר לומר בו תחלתו בפשיעה וסופו באונס והיינו דלא קרי ליה הכא בבעיא זו הכי דפשיטא להו דאינו כאן מן השם אלא אי איכא לחיוביה משום מגו הוא דאיכא לחיוביה ובדידה הוא דקא שפלי וטרי אי אמרינן או לא אמרינן ושפיר פשטוה משור חרש ופקח דלא אמרינן מגו והא דמייתי מברייתא דנפל תוכו שור חרש וכו' ולא אייתי מתניתין דקתני נפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן חייב דמשמע הא פקח פטור מסתברא דפירושא דמתני' לא איבריר להו ואיכא מ"ד דלא מיבעיא קאמר כדאיתא לקמן מש"ה אייתי ברייתא דמפרשא בהדיא דפקח פטור ועוד דקתני דפקח בלילה חייב ואפילו הכי ביום פטור

דהוי רבותא טפי דאשמעינן דשני זמנין כשני מינין כנ"ל ודיני תחלתו בפשיעה וסופו באונס כתבתיה בארוכה בפרק המפקיד בשמעתא דפשע בה ויצאה לאגם.

דף נג.

אלא היכי דמי לאחריו דפטור כגון שנתקל בבור ונפל לאחורי הבור. כלומר שנתקל בבור מקול הכורה והוא הגורם ולא הבור וכבר פירשתי למעלה וא"ת לרב דאמר לאחריו ממש ובבור ומשום דליכא הבלא מ"ש כורה אפילו בלא כורה נמי דקרקע עולם הזיקתו וי"ל דלאו דוקא אלא משום דאצטריך לאשמועינן דלפניו חייב ואע"פ שנפל מקול הכורה נקט נמי סיפא לאחריו וה"ה בלא כורה.

תני רב חנניא לסיועי לרב. פסק הרי"ף ז"ל כרב בהא משום דסייעה רב חנניא מברייתא וכן יש אחרים מביאים ראיה דכד שקלו וטרו רב חסדא ורבא ורב יוסף לפרוקא לברייתא דקתני בבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב אליבא דרב ור"ח ז"ל פסק כאן כרב אלא לעיל כתב דאיכא מאן דפסק כשמואל דהלכתא כשמואל בדיני ומסתברא לי כותיה דאי משום ברייתא דרב חנניא הא איכא נמי ברייתא דבבור בין מלפניו בין מלאחריו חייב דפשטה כשמואל ואמר לך שמואל תנאי נינהו ואיהו כאידך תנא ורבא ורב נחמן נמי דבתראי נינהו משמע לעיל גבי עובדא דתורא דנפל לאריחא דדלאי דס"ל כשמואל היא ושקלא וטריא דהתם כשמואל היא וכמו שכתבתי שם ועוד דרב אשי ללישנא קמא דהרחיבה מהו ודאי כשמואל שייך ולישנא בתרא נמי לכאורה כותיה שייך וכמו שכתבתי למעלה ורב חסדא ורב יוסף אינהו נמי אפשר דכשמואל ס"ל אלא דאתו לפרוקא לברייתא דלא תיקשי לרב ואלא מיהו כיון דקי"ל כשמואל בדיני כללא הוא וכותיה קי"ל.

הא דאמר רב חסדא מודה רב בבור ברשותו. קושטא דמלתא הכי הוא והיינו אבנו וסכינו ברה"ר דמודה בהו רב כשהפקיר ורבה דפריק במתהפך להו לאפלוגי אמאי דקאמר רב חסדא אתא אלא לאוקמה לברייתא אפילו בר"ה כנ"ל.

ואמאי נימא כורה גרם. כלומר ופטורין בין בעל הבור בין כורה דכורה גופיה גרמא בעלמא הוא דקא עביד ופרש"י ז"ל דהאי כורה לאו בעל הבור הוא אלא שהוא שכירו ובשהיתה בור כרויה ועומדת קודם לכן דאי לא הוי כורה חייב שליח לדבר עבירה ור"ח ז"ל פירוש הכורה הזה אינו כורה בתוך הבור אלא במקום אחר הוא כורה ומכח הכורה נבעת השור ונפל וכתב דהכורה פטור משום דיכול לומר אנא ברשות קא עבידנא.

הא דתניא **שור שדחף את חבירו בבור בעל השור חייב ובעל הבור פטור**. כל המפרשים פירשו חייב בחצי נזק ובמועד כמו שהעמידוה בסמוך לר' נתן אבל בכל אי אפשר לרבנן

דלית להו דהיכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ונראית ראיה לדבריהם מהא דאמרינן שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו אביי אמר משלם חצי נזק רבינא אמר משלם כוליה נזק הא והא במועד הא ר' נתן הא רבנן דאלמא לרבנן אפילו במועד אע"ג דליכא לאשתלומי מאידך לא משתלם מהאי אלא פלגא אבל רש"י ז"ל פירש כאן בעל השור חייב בכל ובעל הבור פטור מהכל דלדעת רבנן בתר קמא אזלינן והוא הוא דעבד כל נזקא ומסתברא כותיה מדקתני בעל השור דמשמע סתמא חייב בכל ודוקא בשור ובור דשור שדחף עשה כל הנזק אבל שור ושה לא דכל חד וחד הזיק בפני עצמו.

ר' נתן אומר בעל השור משלם מחצה. פירש רש"י ז"ל שהרי בין שניהם המיתוהו ואפילו השור פקח חייב דליכא למימר איבעי ליה לעיוני ולמיזל דהא חברו דחפו ובתוס' פירשו דוקא בשור חרש דאי אפילו בפקח ומשום דחברו דחפו א"כ אפילו נפל מעצמו חייב אלא שהשור הפקח נזהר הוא יפה שלא יתקרב לבור כל כך שיוכל חברו לדחפו בתוכו.

דף נג:

שור ושור פסולי המוקדשין שנגחו. א"א לפרש בפסולי המוקדשין שנפדו דההוא הרי הוא כשור של הדיוט לנזקי השור דשור רעהו קרי ביה ולא פטר בו הכתוב אלא בנזקי הבור דלא קרינא ביה והמת יהי' לו אלא דשלא נפדו קאמר דלא קרינא ביה שור איש וכן פר"ח שור פסולי המוקדשין שלא נפדו ורב יהודה גאון ז"ל פי' דהיינו בכור שור שהומם שאינו בר פדיה ואע"פ שאם נשחט במדינה מותר לזרים וכדברי ר"ע אפילו להאכילו לעכו"ם כדאיתא בבכורות משום דאתקש לצבי ואיל אפ"ה בחייו לא חשיב ליה ממון בעלים ושור רעהו ואף רש"י ז"ל כן פירש ובהדיא נראה שגורס הרב ז"ל מאי ניהו שור בכור דלא פריק ליה וכן הגירסא במקצת הספרים והוא תימא למה אמרו מאי ניהו דהא אפילו בכל שאר פסולי המוקדשין נמי איתיה וי"ל לפי אותה גירסא דלרבותא נקט ולומר דאע"פ שמותר לזרים בלא פדיה ואפילו לעכו"ם דהוקש לצבי ואיל אפ"ה אינו בנזקי שור.

הא והא במועד הא כר' נתן הא כרבנן. וא"ת מקמ"ל פשיטא וכתבו בתוס' דבשלמא לר' נתן אתא לאשמועינן דאפילו בשני שוורים והיה הדין כמו בשור ובור ואע"ג דבשור ובור שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מבור משום דאמר ליה את קטלתיה בבורך ובשור ושור ליכא למימר הכי אלא לרבנן למאי אצטריך בשור ושור דכי דליכא לאשתלומי מהאי לא משתלמא בהאי דאי בשור בבור לא אמרינן פשיטא דבשור ושור לא אמרינן ותירצו דמשום דאמרי רבנן בעל השור חייב ולא פירשו בהדיא חייב

מחצה אתא לאשמועינן שלא חייבו אלא מחצה ממה שמחייב כר' נתן וזה כפי שפי' שם שלא חייבו רבנן אלא מחצה בשור ובור כמו שכתבתי למעלה ושלא כדברי רש"י ז"ל ואין תירוצם עולה כהוגן לפי דעתי שא"כ מ"ד מחצה לפרושי חייב לרבנן למה לי למעבדה מימרא בפני עצמה לימא עלה בהדיא מאי חייב דקאמרי רבנן מחצה ואדרבה נ"ל מכאן ראיה לדברי רש"י ז"ל דמשום דבשור ובור מחייבי רבנן את השור בנזק שלם לפי שאנו רואים את הדוחף כעושה כל הנזק הוצרך כאן לומר דבשור ושור כל אחד ואחד מזיקין בשותפות ולפיכך שור של הדיוט אינו משלם אלא מחצה מדאביי ורבינא דמחייבי לר' נתן בכל הנזק משמע דתרוייהו אית להו כלישנא קמא דרבא דאמר קא סבר ר' נתן דהאי כוליה נזק עבד והאי כוליה נזק עבד דאי לא לקתה מדת הדין בשני שוורים דאי כל חד וחד מינייהו לא עבד אלא פלגי נזקא אמאי מטילין כל התשלומין עליו ואינו דומה לבור דהתם יכול למימר אנא תוראי בבורך אשכחתיה.

שור ואדם שדחפו לבור לענין נזקין כולן חייבין ודוקא כשדחף האדם שלא בכונה דאלו בכונה למה ישלם בעל הבור שאין הדעת נותן שישליך אדם שורו של זה בבורו של חברו או ישליך טליתו באשו של חברו בכונה ויתחייב בעל הבור ובעל האש אלא שלא בכונה היא וא"ת אי שלא בכונה היאך מתחייב בד' דברים שאחת מהם בושת והבושת אינו משתלם אלא במתכוין כדאיתא בשלהי כיצד הרגל י"ל בד' דברים שאמרו כאן אפיק מהן בושת ועייל נזק ואע"פ שאף השור חייב בנזק כל שאינו בכל הארבעה אומר שאינו חייב שעל הנזק בלבד חייב ולא בשאר ותימה עוד אי בלא כונה אף בשור בלא כוונה דשור דומיא דאדם וא"כ כיצד משלם את הכופר ול' של עבד דמארא דהאי שמעתא רבא ורבא משמע לעיל בפרק ד' וה' דס"ל כרבה דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין כופר מדבעא מיניה אי ילפינן אשו שלא בכונה משור שלא בכונה לשלם דמים אע"פ שאין השור משלם שלא בכונה הכופר אפשר לומר דרבא אליבא דרבה קא מיבעיא ליה התם ולדידיה לא ס"ל וקצת הוכחא יש שם על זה והכא אליבא דנפשיה וכהלכתא דשור מועד שלא בכונה משלם בכופר כשמואל ור' יוחנן דמרבינן מאם כופר ותניא כותיה התם בפרק ד' וה'. ודלמא רבא נמי בתר דשמעא בההוא מתנית' דאותביה מינה הדר ביה וא"נ י"ל דרבא לצדדין אמרה לשמעתיה לענין נזקין שלא בכונה ולענין הכופר בכונה וכבר כתבתיה אגב גררא בפ"ק בשמעתיה דבור המתגלגל ואיכא למידק אשמעתין שור ואדם שדחפו את האדם בבור ואפילו בכונה היאך השור משלם את הכופר דהא השור פטור ממיתה כיון שהוא והאדם דחפוהו דהוו להו כהכהו עשרה בני אדם בעשר מקלות דבבת אחת דברי הכל פטורין וכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמין את הכופר

לרבא אי ס"ל כרבה ולפי מה שכתבתי דרבא אליבא דרבה הוא דבעי אשו שלא בכונה אי משלם דמים וא"נ דהדר ביה מתוך תיובתא דאותבינן לרבא ניחא אלא אי כרבה סבירא ליה קשיא. וראיתי בתוס' שדחקו הרבה בפירוקים ואמרו שלא דחפו ביחד אלא כל אחד דחף בפני עצמה וזה דחוק מאוד דכולה שמעתין בתר רישא גרירא ורישא ביחד דחפוהו ואיך יאמר בסיפא אם דחף האדם פטור ואם דחף השור חייב וכי אתא רבא השתא לאשמועינן דאדם פטור מכופר ושלשים של עבד ושור חייב מקרא מלא דבר הכתוב אלא כשעשו מעשה בשתוף אתא לאשמועינן וכר' נתן דכל דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי ואי משום הכוהו עשרה בני אדם מסתברא לי דל"ק ולא מידי דע"כ לא אמרו אלא שהכוהו עשרה בי' מקלות דליכא איש כי יכה כל נפש אבל הכא כיון שדחפוהו ביחד כחד חשבינן ליה ודומיא דכי יכרה איש בור דבעיא אחד ולא שנים ואפ"ה כשעקרו אבן א' יחד שאינו יכול לצאת ממנו חייבים דאי לא אדתנו עשרה בעשר מקלות ליתנו שדקרוהו שנים בבת א' דהוי רבותא טפי ומיהו אפשר לדחות דמשום פלוגתא דבזה אחר זה נקטה וליתא דאף הוא הוה מצי למיתני ולאפלוגי בשדקר זה אחר זה דלרבנן פטור ולר' יהודה האחרון חייב וצל"ע בזה.

מי שהמתה שלו יצא זה שאין המתה שלו כלומר שאי אפשר להאכילו לכלבים וא"ת הניחא למ"ד אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אבל למ"ד פודין מאי איכא למימר כבר כתבתיה למעלה משמו של הראב"ד ז"ל דאפילו מאן דאמר פודין לא אמר אלא כשהיה בו מום האוסרו באכילה דלא קרי ביה ואכלת ולא לכלביך ובתוס' הקשו למאי אצטריך שור ולא אדם ותיפוק ליה משום והמת יהיה לו שהמת אסור בהנאה ותירצו דוהמת יהיה לו לא משתעי אלא בשור ולא נפיק אדם מיניה דהרי כתיב שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו כלומר באיזה שור אמרתי שישלם שור תחת השור שאותו שור שהמיתה שלו לאפוקי שור פסולי המוקדשין שאין המתה שלו ותדע מדפריך בסמוך אפוך אנא כלומר דוהמת יהיה לו דשור נדרוש למי שהמתה שלו והיאך אפשר לומר כן דהא בהדיא חייבה תורה בשור כופר ושלשים של עבד אף ע"פ שאין המתה שלו אע"כ לא חיישינן דאשור קאי וקשה לי תירוץ זה דהא אמרינן לקמן בסמוך קרא והמת יהיה לו כל דבר מיתה אלמא אפילו אדם במשמע ולא בשור בלחוד משתעי קרא ועוד דאקשינן ביה לרבנן דממעטי להו לכלים בין לרבי יהודה דמרבה להו כלים בני מיתה נינהו ומאי קושיא לרבנן ודאי אצטריך למעוטינהו דאי מוהמת הא אמרינן דלא נפיק מיניה מיעוטא דאדם וכלים דבשור בלחוד קא משתעי קרא ולר' יהודה נמי לא קשיא דוהמת לא מיעט את הכלים ועוד דלא אשכח פירוקא לקושייה אלא דכלים בכלל והמת יהיה לו דשבירתן

זו היא מיתתן אלא ודאי משמע דכולה משתמע בכלל והמת יהיה לו והא דאמרינן אפוך אנא לא קשיא דהא אשכח פירוקא דמסתברא ומן הדין הוה מצי למימר ליה ולטעמיך שור לא משלם כופר ושלשים של עבד ובהרבה מקומות יכול להקשות כן ואינו מקשה וכל דלא קאי לא חיישינן לדקדוקי ביה כולי האי ולענין קושיין למה לי שור ולא אדם י"ל דאצטריך דאי מוהמת יהיה לו לא הוה ממעט עבד נכרי דישראל דמותר בהנאה לאחר מיתתו דאיסור הנאה במת מותמת שם מרים נפקא לן כדאיתא בע"ז פרק אין מעמידין והלכך בישראל דוקא כמרים ולא בנכרים.

מתניתין: **נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים**. מסתברא דלאו על בור עשרה שחייב בו על מיתת הבהמה איירי דוקא ולומר דבאותו בור של מיתה פטור על הכלים אבל בבור פחות מי' שהוא בור של נזקין חייב אפילו על הכלים כאן וכאן וכדאמרינן בפרק המניח ראשון חייב בנזקי שני בין בנזקי גופו בין בנזקי ממונו ושני חייב בנזקי שלישי בנזקי גופו אבל לא בנזקי ממונו דהו"ל בור ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים אלמא כללא הוא לכל בור שלא מצינו שום בור שחייב בו את הכלים אבל בירושלמי משמע דפשיטא להו דלא אמעיט כלים אלא מבור של מיתה דבדידיה כתיב מיעוטא דגרסינן התם על הא מתניתין כתיב כי יפתח איש בור וכי יכרה איש בור אחד בור של מיתה ואחד בור של נזקין א"ר יצחק אחד בור של מיתה ושל נזקין שניהם ממקרא אחד נתרבו כשאתה בא לבור של מיתה אתה אומר פטור על הכלים וכשאתה בא לבור של נזקין אתה אומר חייב על הכלים וגרסינן תו התם פטור על הכלים שמואל אמר בשהמיתה מחמת איירו אבל אם נחבט בקרקע חייב ר' יוחנן ור"ל תרוייהו אפילו נחבט בקרקע פטור דרך נפילה פטרה תורה ונפל שמה שור או חמור שור ולא שור וכליו חמור ולא חמור וכליו שהיה בדין מה אם הבור של נזקין שהוא פטור מן המיתה חייב על הכלים בור של עשרה טפחים שהוא חייב על המיתה אינו דין שיהא חייב על הכלים תלמוד לומר ונפל שמה שור או חמור שור ולא שור וכליו חמור ולא חמור וכליו ע"כ בירושלמי והא דירושלמי ליתא דלגמרין אין כלים בבור כלל ובהדיא אמרה שמואל א"ל מכדי אבנו וסכינו ומשאו מבורו וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים וה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין.

ורבנן או מבעי ליה לחלק וכו'. תימא דהך סוגיא אתיא כר' יאשיה דבעי בכ"מ או לחלק ולית הלכתא כותיה אלא כר' יונתן דאמר משמע שניהם כאחד ומשמע אחד אחד בפני עצמו עד שפירש לך הכתוב כדרך שפירש לך בשור וחמור יחדיו ותדע לך דהלכתא כותיה דהא דאמרינן בפרק השואל אביי ס"ל כר' יאשיה ומתרץ להו לקראי כר' יאשיה

רבא ס"ל כרבי יונתן ומתרץ להו לקראי כרבי יונתן וקי"ל כרבא לגבי אביי וזה תימא היאך סוגיא זו בנויה על דעת מי שאין הלכה כמותו.

דף נד.

הא דאקשינן לר' יהודה דמרבה להו לכלים בני מיתה נינהו איכא למידק מאי קאמר אדרבה משום דלאו בני מיתה נינהו והוה אמינא שלא דבר הכתוב אלא בבני מיתה כתב רחמנא או לרבות את הכלים ועוד קשיא לי דהא דקאמר בין לרבנן דממעטי כלים בין לר' יהודה דמרבה להו כלים בני מיתה נינהו נראית כקושיות הפוכות דהא דאקשינן לרבנן היינו לומר למה הוצרך הכתוב למעטן דהלא אמעוט מוהמת יהיה לו דלאו בני מיתה נינהו ושלא חייב הכתוב אלא כעין שור וחמור מדכתיב והמת יהיה לו והא דאקשינן לר' יהודה לכאורה משמע דקשיא ליה למה הוצרך לרבותן דהא לאו בני מיתה נינהו ולא מיעט הכתוב משור וחמור אלא דכותייהו דבני מיתה נינהו כגון אדם אבל כל השאר בכלל חיוב הוא דאי אמרת לר' יהודה קשיא היאך נתרבו שהרי מיעטן והמת יהיה לו אדרבה נימא מדכתיב שור למעט הייתי אומר שמיעט את הכל כמו שמיעט את האדם הוצרך הכתוב לרבות את הכלים ואי משום והמת אצטריך כדי שלא תמעט כל שאר בני מיתה כאדם ובתוס' ראיתי פירוש דחוק דה"ק בין לרבנן דממעטו להו לכלים מחמור בין לר' יהודה דמרבה להו מאו לאפוקי ממיעוטא דחמור כדאמרן הא לאו הני בני מיתה נינהו למה לי חמור למעוטי ע"כ ולא נתיישב לי פירושן.

גירסת קצת הספרים: **לרב דאמר בור שחייבו תורה להבלו ולא לחבטו בין לרבנן בין לר' יהודה כלים בני הבלא נינהו**. ולפי גירסא זו אתי שפיר לרבי יוחנן דאמר בפרק המניח דמפקיר נזקיו שלא מחמת אונס לכ"ע חייב ואפילו לר' יהודה דהשתא משכחת ליה לר' יהודה דמחייב אפילו בבור בר"ה דלא מתחייב ביה רב אלא להבלו אלא למ"ד התם לר' יהודה אפילו במפקיר נזקיו דעלמא פטור הא לא מחייב אלא בבור ברשותו ובור ברשותו אפילו רב מחייב בין בהבלו בין בחבטו כדאמר רב חסדא לעיל ואם כן מאי קא בעי הכא לרב אליבא דר' יהודה וי"ל דמ"מ בור שדברה התורה הבל נמי איכא לכ"ע והיכי משכחת לה בכלים וא"נ קושטא דמלתא כר' יוחנן דאמר דר' יהודה לא פטר אלא במפקיר נזקיו דמחמת אונס והגירסא הנכונה דלא גרסינן בין לרבנן בין לר' יהודה אלא הכי גרסינן ולרב דאמר בור שחייבה תורה להבלו ולא לחבטו כלים בני הבלא נינהו כלומר וא"כ למה הוצרך הכתוב למעטן ומיהו לכשתמצא לומר דר' יהודה מחייב אפילו בבור ברה"ר לדידיה נמי בעיא היאך נתרבו.

משכחת לה בכלים חדשים דפקעו. והוא הדין דהוה מצי למימר בשכלו מחמת הבלו של בור ובין בחדשים ובין בישנים וכמו שאמרו בירושלמי שכתבתי למעלה.
אמר רבא חמור דבור לר' יהודה ושה דאבדה לדברי הכל קשיא. הקשו בתוס' לימא דחמור אתא למעוטי שטרות ותירץ דלמאן דלא דאין דינא דגרמא אפילו הוא עצמו פטור ולמאן דדאין דינא דגרמי נמי לא מחייב אלא מדרבנן כדמוכח לקמן בסוף פרק הכונס דמיבעיא ליה אי עשו תקנת נגזל במסור או לא ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא יעשו תקנה במסור כמו בנגזל.

דף נה:

ר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווסי פסיוני כלאים זה בזה. איכא למידק ממתני מנא לן דהא ממניתין לא שמעינן אלא דכלאים אית בהו אלא דלא להוו מין אחד כי מרבו אהדדי מנא לן תירצו בתוס' דה"ק כאן הודיעך דכלאים שייך בעופות וכיון שכן יש לדעת מדעתנו שאלו המינין חלוקין זה מזה אע"ג דרבי אהדדי וכיוצא בזה יש בתלמוד.
דמרבו אהדדי. פירוש הראב"ד ז"ל שזה מגדל אפרוחים של זה וזה מגדל אפרוחים של זה כאלו הן מין א' דאלו מפני שגדלים זה על זה א"כ כבשים ועזים גדלים אלו עם אלו והן ב' מינין לכלאים.
אמר ר' ירמיה אמר ר"ל המרביע שני מינים שבים לוקה. איכא למידק דהרבעה לא שייך בדגים כדאמרינן בב"ר כל שנאמר ביה למינהו כלאים נוהג בו ופריך והרי דגים נאמר בהן למינהו וכי כלאי הרבעה נוהג בהן היאך יכול להרביעם ומשני דכלאי הנהגה דוקא נוהג בהן אבל הרבעה לא משכחת להו ולפיכך אמרו משמו של ר' יצחק בר' יהודה שהיה גורס כאן המנהיג בשני מינים שבים ובתוס' אמרו שאין צורך למחוק הגירסא דבדגים סתם הוא שאמרו שאין כלאי הרבעה נוהג בהן והתם בב"ר אמרו המרביע מין חית הים לוקה והא דשמעתין לאו בדגים סתם אלא כמין חיה שבים.
אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא אתיא למינהו מיבשה. כיון דכתיב בהו למינהו דכל שנאמר בו למינהו אסור בכלאי הרבעה וכלאים נמי למה להו למילף מבהמתך בהמתך משבת והא בכלהו כתיב למינהו ומכאן בני נח מוזהרין בהרבעה שלא במינו מדכתיב את חוקותי תשמורו חוקים שחקקתי לך כבר תירץ הראב"ד ז"ל ההוא לעשה והכא למלקות וכדאמרינן המרביע שני מינין שבים לוקה והיינו דאצטריך למינהו למינהו מיבשה.

הא דתנן: **אחד שור ואחד כל בהמה לתשלומי כפל ולהשבת אבדה**. לאו משום דבעינן להו בעלי חיים דאפילו כלים נמי איתנהו בהני אלא משום דכתיב בהו שור וחמור אתא למימר דלאו דוקא נינהו.

בדברות אחרות נאמר בהן טוב. פירוש דכתיב למען ייטב לך והארכת ימים.

מתניתין: או שפרצוה לסטים. אתא לאשמועינן שהלסטים פטורין על היזק הבהמה כל שלא הוציאוה הם כדקתני בסיפא ומסתברא דאדרבה משום צריכותא דסיפא נקט רישא דאתא לאשמועינן דכל שהוציאוהו קיימא ברושתיה אפילו לתשלומי נזק.

גמרא: **מאן תנא דמועד סגי ליה בשמירה פחותה**. כלומר דמדנקט צאן שמעינן דבהיזק שן ורגל קמיירי דמועדין מתחלתן דקר בצאן לא כתיבה ולפיכך בשמירה פחותה סגי ליה כמועד דקרן דס"ל דכל מועדות אפילו דשן ורגל כמועדות דקרן וכולן בשמירה פחותה סגי להו זה כזה וא"נ משום דושלח את הבערה בתר קרן דשור כתיב ועל אותו דין הנכתב בקרן שבו פתח הכתוב תחלה נאמרו אף אלו מש"ה אמר דמתניתין ר' יהודה תני לה:.

הא כסהו פטור ואע"ג דבעינן כסוי הראוי בין לשוורים בין לגמלים ובמקום דשכיחין עגלות כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים וכמו שכתבתי למעלה בפרק הפרה מ"מ קרי ליה שמירה פחותה ומיעט בה התורה כל שלא חייב לטמטם וכן פרש"י ז"ל.

עד דעביד כעין ובער. ואע"ג דבריש מכלתין דריש מיניה אזלא ממילא מ"מ מדלא כתיב ובערה ש"מ דאבעלים נמי קאי.

דף נו.

אלימא בכותל בריא. בדיני אדם נמי ליחייב לאו חייב בבהמה קאמר דגרמא בעלמא הוא וכדקתני במתניתין או שפרצוה לסטים פטורין ומשמע פטורין בין שהזיקה בין שהוזקה דגרמא היא ותנן הוציאוה חייבין ואוקימנא בשהכישוה אלא בדיני אדם לחייב על הכותל קאמר ואיכא למידק מאי קשיא ליה דלמא פטור על הבהמה קאמר י"ל כל שחייב כלל בדיני אדם על מה שפרץ לא הו"ל למיתני סתם פטור וא"ת א"כ כי אוקימנא בכותל רעוע אי פטור וחייב על הכותל קאמר בכותל רעוע אמאי חייב בדיני שמים והלא הבעלים חייבים לסותרו כדי שלא יפול על בנ"א ועוד אי אכותל למה לי למימר בפני בהמת חברו י"ל דה"ק הפורץ גדר רעוע בפני בהמת חברו פטור בין על הכותל בין על הבהמה מדיני אדם ומיהו חייב על הבהמה מדיני שמים ולא היה לו לפרוץ עד שיודע לבעלים וישמרו את בהמתן והא דאמרינן לקמן מהו דתימא כיון דלמסתריה קאי כדי

שלא יפול על בני אדם הוה אמינא כל הקודם זכה ואינו צריך לחוש אפילו על הבהמה קמ"ל דחייב בדיני שמים על הבהמה.

היכי דמי אי דמטיא ברוח מצויה אפילו בדיני אדם נמי חייב. איכא למידק דהכא משמע דמקרב קמה אצל האש כמקרב האש אצל הקמה ואלו בפרק הנשרפין אמרינן כפתו במקום שסוף חמה לבא סוף צנה לבא פטור וכן כפתו לפני ארי ותי' בתוס' דהתם נמי אלו כפתו והביאו למקום שסוף חמה לבא חייב אלא התם בשלא הזיזו ממקומו אלא שכפתו במקום שהוא כדי שלא יכול לברוח ומצמצם נמי לא הוו שלא אמרו מצמצם אלא כשהוא בתוך האש בתוך המים והוא מצמצמו שם ואיננו מניח לו לעלות אבל כפתו במקום שסוף חמה לבא שאין עדיין החמה שם או שאין הארי עליו אין זה מצמצם והא דאמרינן בפרק כיצד הרגל בשהשיך בו את הנחש פטור למ"ד ארס נחש מעצמו הוא מקיא ומפרשים לה אפילו לקח יד חברו והכניסה לתוך פי הנחש ואמאי והלא קרב ידו לארס לא היא דשאני התם דבאותה שעה לא היה הארס בעולם והתם בין שקרב לו את הנחש בין שקרב ידו לנחש פטור והא דפטרי' בפרק הנשרפין כפתו ואשקול עליה בדקא דמיא לא שנא כפתו במקומו ולא שנא כפתו והזיזו וקרבו למיא ואח"כ אשקול עליה בדקא דמיא פטור דההיא דמיא לזרק חץ ותריס בידו אפילו קדם ונטלו פטור כדאיתא התם.

אלא לחבריה. וכגון שהלך חברו למדינת הים או שאין לו מה לשלם אפ"ה הוא פטור מדיני אדם.

אי בתרי מדאורייתא נמי מחייב. כלומר לא היה צריך לומר בזו ר' יהושע דמחייב בדיני שמים דפשיטא שהתורה חייבתו דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו ותי' ההוא בנשבע וכפר כתיב דחייב בקרבן כדכתיב ושמעה קול אלה. י"ל דקרא הכי קאמר כשעובר בדבר שאם לא היה מגיד נושא עון או שמע קול אלה חייב קרבן ואין תירוץ זה מחוור בעיני דמנא ליה דהכי קאמר קרא דמקשה כל כך בפשיטות דאורייתא נמי חייב ומסתברא דממילא שמעינן לה דההיא בששמע קול אלה אע"פ שלא ענה אמן היא ואפ"ה בשלא הגיד איכא נשיאות חטא ואם איתא דכשלא שמע קול אלה וכופר בעדותו בב"ד ליכא נשיאות חטא ולא חייבתו תורה להעיד למה מביא קרבן על שמיעת קול בלבד אטו מי שאומר לחברו משביע אני עליך שתאמר כן וכן שראית ולא הגיד מי מחייב וקרובים שאינם מעידין לו אינם חייבים מפני שאין בעדותן כלום ואין חייבין להעידו ואף הכשרים כיוצא בהם לא היו חייבים כל שלא ענו אמן כנ"ל.

מה שאמרו: **חייב בדיני שמים**. היינו שכפר בב"ד אבל שלא בב"ד אף מדיני שמים פטור שהרי יכול לחזור ולהעידו בב"ד אע"פ שכפר בחוץ וכדאיתא התם בשבועות.
אלא בחד. כלומר בחד שאינו מחייב בעדותו ממש ממון בעד אחד בעלמא אבל עד אחד המחייב ממון בעדותו ממש כעד דנסכא דר' אבא חייב נמי מדאורייתא כבי תרי.
העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת. פירוש במי חטאת קודם שנתן לתוכן את האפר ובפרת חטאת קודם שנעשית אפר כמו ששנינו במסכת פרה פרה פסולה במלאכה עד שלא תעשה אפר והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר והא דאמרינן דפטור מדיני אדם כמ"ד היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק כדאיתא בפרק הניזקין.
אבל הני אצטריכי ליה. הקשו בתוס' אמאי לא אמר נמי הנותן סם המות בפני בהמת חברו דאף היא הוי חדוש כדאמרינן בפרק הפרה דאמר לא הוה לה למיכל ובעינן למימר אף בדלא עבידא דאכלה ואפ"ה חייב בדיני שמים והם תירצו דשמא אינו כל כך חדוש ויש ספרים דמייתי ליה הכא בהנך דקאמר ותו ליכא וכך היא בפר"ח ז"ל.
מהו דתימא לימא דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין אפילו בדיני שמים לא ליחייב קא משמע לן. ודוקא שוכר אבל אומר אפילו בדיני שמים אינו חייב דאי אפשר לומר דשוכר דנקט לומר דאפילו שוכרן פטור מדיני אדם דפשיטא דגרמא בעלמא היא.

דף נו:

פשיטא כיון דאפקוה קם ליה ברשותייהו לכל מילי. כלומר בדאפקוה לגזלה דקם ליה ברשותיה לאונסין ולכל מילי ואפילו לתשלומיה נזקיה ולאו דוקא בנזקי שן ורגל דמשתלמי מן העליה אלא אפילו בנזקי קרן תמה שאינו משתלם אלא מגופו ואפילו החזירוהו לבעלים מ"מ בתשלומי נזקיה נתחייבו הן משעת משיכה ולא בגזלן בלבד אלא אפילו בשומרים דעלמא דמשעת משיכה נתחייבו בשמירת נזקיה והיינו דתנן ארבעה שומרים נכנסו תחת הבעלים וההיא אפילו בתם היא מתנינן ואפילו לר"ע דאמר הוחלט השור ושותפין נינהו דשמירת נזקיו קבלו עליהם משעת משיכה וכ"ש לר' ישמעאל וכ"ש גזלן שקנא לאונסין ששמירת נזקיה עליו וכבעלים הם לכל מילי.
המעמיד בהמת חברו על קמת חברו חייב. דאע"פ שאין הבהמה שלו כיון שהעמידוה על הקמה הרי הוא כאלו מאכילה בידים ומש"ה פריך פשיטא ומינה דאלו העמיד בהמתו ואפילו בהמת חברו על פירות חברו ואפילו בר"ה חייב ולא דמי לאכלה מן הרחבה דפטור כדאיתא בפרק כיצד הרגל ומשמע דאפילו בשקרבה אצל הפירות דשאני הכא דמעמידה ומשמע בשלקחה באפסר והעמידה על הקמה ואוקימנא בשהכישוה דכיון

שהכישוה לגוזלה קנאוה דהרי היא ברשותן לשמירת נזקיה וכן נראה מדברי רש"י ז"ל דבהכישוה לגוזלה היא ומשום דקנאוה בהכשה וכן העמידוה בירושלמי.

הכא במאי עסקינן שמסרה לברזילה. כלומר דדעת כל המוסר לרועה גדול שימסור הוא לרועים אחרים שתחתיו והלכך הראשון פטור לגמרי, ואפילו השני לא נשבע או שאין לו מה ישלם, וה"ה לנפקד שפקד או מסר לאמו ולאשתו ולאחד מבני ביתו, וכבר כתבתי כל זה בארוכה ובראיות מספיקות בפרק המפקיד בס"ד. והא דרבא דשומר שמסר לשומר כתבתי בארוכה בפרק המפקיד בס"ד הא דרבא דשומר שמסר לשומר כתבתי בארוכה בפרק המפקיד בס"ד.

תוספתא המוסר צאנו לרועה חגר או סומא אפילו לפניו כשלש מאות צאן פטור.

בההיא הנאה דלא בעי למיתב ליה ריפתא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ומ"ש הראב"ד ז"ל בפרק השוכר את האומנין גבי במלוה צריך למשכון נראה שהוא סבור דכל שהמשכון בידו פטור מן המצוה כתוב בתוס' שאין שומר אבדה פטור מליתן רפתא לעני אלא כשהעוסק בשמירות האבדה בלחוד שאם אין אתה אומר כן מי שמניח תפילין בראשו או מזוזה בפתחו יהא פטור מכל המצוה אלא לא אמרו אלא בזמן שהוא עוסק בה לפי שאי אפשר לו לעשות זה וזה אבל כל שאינו מתעסק בה שאז אפשר לו לעסוק במצוה אחרת חייב.

דף נז.

א"ל מודינא לך בבעלי חיים דכיון דנקטי להו נגרי ברייתא בעו נטירותא יתירתא. ומעתה לא צרכינן לפרושי ההיא קמיי' בתרתי שהחזירה בצפרא ובהחזירה בצהרים ומעיקרא הוא דלא אסיק אדעתיה האי פירוקא א"ל שאני אומר לסטים מזויין גנב הוא איכא למידק למה ליה לרב יוסף לדחוק נפשיה כולי הא ולאוקמה בלסטים מזויין ולמימר דלסטים מזויין גנב הוא לוקמה בטוען טענת גנב וכששמרה שמירה מעולה אם כספים שקברן תחת הקרקע עמוק עמוק ואם בהמה שהקיפה חומה של ברזל או שחלה הוא שהוא אנוס וי"ל דשומר שכר אינו פטור בכל זה שהתורה מחייבתו בגניבה שהיא קרובה לאונסים ולפיכך אינו פטור עד שיהא עומד ושומר ואי נמי באונס שבי וכדאמרינן בפרק הפועלים עד היכן שומר שכר חייב לשמור עד הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותניא אלו הן אונסין ששומר שכר פטור כמו ותפול שבא ותקחם ובירושלמי אמרו אפילו הקיפה מחיצה של ברזל וכבר כתבתיה בארוכה בפרק המפקיד ובפרק הפועלים בס"ד ונראה דהיינו נמי דלא מקשי ליה רבא גופיה לרב יוסף מהני דמקשי ליה

אביי משום דלרבא אפילו על בעידנא דעייל אינשי וגנא בעידנא דגנו אינשי שומר שכר פטור ולדידיה לא קשיא לן לרב יוסף דאפשר לאוקמינהו בטוען שנגנב הגנבה בעידנא דעל או דגנא בדגנו ובדעיילי אינשי.

דף נז:

אמר ליה קא סבר האי תנא קרנא בלא שבועה עדיפא מכפילה בשבועה. ואם תאמר לאביי דמקשי ליה מינה ומשמע דס"ל דכפילא בשבועה עדיפא מקרנא בלא שבועה א"כ מנא ליה דפרשה ראשונה בשומר חנם ושנייה בשומר שכר וכן מנא ליה דשואל חייב בגניבה ואבדה דכל הני נפקי לן בפרק השואל מהאי טעמא דקרנא בלא שבועה עדיפא מכפילא בשבועה פירש רש"י ז"ל דפרשה ראשונה בשומר חנם ושניה בשומר חמור או שור דצריכין טרחא יתירא הלכך סברא הוא דכל דליכא טרחא בחנם וכי איכא טרחא בשכר ושואל דחייב בגניבה ואבדה נפקא ליה מדכתיב וכי ישאל ו' מוסיף על ענין ראשון וילמד תחתון מעליון וכדאיתא נמי התם וכבר כתבתי כל זה בארוכה בפרק המפקיד בס"ד.

ולענין פסק הלכה בשומר אבדה ר"ח וכן הרי"ף ז"ל פסקו כרב יוסף והביא ר"ח ז"ל ראיה מדאמרינן בנדרים פרק אין בין המודר בענין ומחזיר לו אבדתו ל"ש אלא בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה אבל בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר האבדה לא יחזיר דקא מתהני בפרוטה דרב יוסף ואע"ג דאמרינן התם פרוטה דרב יוסף לא שכיחא לא לדחויי לדרב יוסף לומר דליתא אלא משום דלא שכיחא הוא דשרי מכלל דמודו בה היכא דשכיחי ולא קא שרו אלא משום דלא שכיחא ובתוס' פסקו כרבה דכללא הוא הלכה כרבה חוץ משדה ענין ומחצה ובכ"מ שנחלקו משמע וההיא דנדרים לאו ראיה היא דאפילו רבה מודה בה דעוסק במצוה פטור מן המצוה אלא דלא חשוב שומר שכר בכך.

דף נח.

אי נמי מבריח ארי מנכסי חברו לית ליה פסידא הא איתי ליה פסידא וכו'. איכא למידק דהא משמע בריש פרק אין בין המודר דאמרינן מבריח ארי מנכסי חברו אפילו במקום פסידא כגון פורע חובו של חברו וזן את אשתו וי"ל דהכא הכי קאמר ה"מ מדעתו ואע"ג דאית ליה פסידא וא"נ בלית ליה פסידא ושלא מדעתו וכגון שהבריחו ולהבריח ארי מנכסיו דאית ליה פסידא אינו נוטל אפילו שכר אבל היכא דאיכא פסידא ושלא מדעתו

כי הכא אין זה מבריח ארי אלא מהנה ונוטל מה שההנהו ולעולם מדעת אפילו אית ליה פסידא הוי מבריח ארי ואינו נוטל כלום וא"ת והא אמרינן בפרק הגוזל בתרא שטף נהר חמורו וחמור חברו והניח שלו והציל של חברו אין לו אלא שכרו דהא שכרו מיהא שקיל ולא אמרינן מבריח ארי מנכסיו הוא ומשיב אבדה נמי דנוטל שכרו ולא אמרינן דלהוי כמבריח ארי ולא יטול כלום ותירצו בתוס' שאין מבריח ארי במקום שמציל ממש מן ההפסד דההוא מהנה גמור הוא ואיזהו מבריח ארי זה המצילו מפחד ההפסד מקודם שיבא ההפסד ופורע חובו של חברו הוי טעמא כדאמור בירושלמי מפייס הוינא ביה והוה שבק לי הגע עצמך שיש בידו משכון מפייס הוינא ליה והוה מהדר משכוני וזן את אשתו נמי שהיא שמא תעשה מלאכה ויספיקו מעשה ידיה למזונותיה או אביה וקרוביה יספיקו לה מזונותיה וכן אמרו גם משמו של רבינו יעקב ז"ל דמתוך מה שכתב נראה שכל שמציל ממש מן ההפסד אינו קרוי מבריח ארי אלא מהנה גמור ונוטל מה שההנהו.

אבל דחפוה חברותיה פשיעה היא. אפשר לומר דהא אתיא דלא כרב פפא דאמר בפרק הפועלים גבי עובדא דבר אדא סבולה דהוה מעבר חיותא אגמלא דנרש ואתא חדא מנייהו דחפה לחברתה ודחפה במיא וחייביה רב פפא דאמר ליה הוה לך לעבורי חדא חדא דמשום הכי יהבי לך אגרא כי היכי דתנטר נטירותא מעלייתא אלמא לאו פשיעה היא דאם איתא אפילו שומר חנם דלא שקיל אגרא חייב וי"ל דגבי בע"ה פשיעותא היא אבל לגבי שומר חנם פטור משום דלא קביל עלי' למטרח בהו כולי האי ויותר מזה כתבתי שם בפרק הפועלים בס"ד.

הא דאמרינן: **שנפלה לגנה ונהנית פטור.** יש מי שפירש דוקא כשאינה יכולה לילך כדרכה הא יכולה לירד כדרכה אע"פ שנפלה חייב משום דהוה ליה תחלתו בפשיעה וסופו באונס וחייב והא דקתני סיפא ירדה כדרכה לאו דוקא ירדה אלא אפילו נפלה והראב"ד ז"ל פירש דוקא ירדה אבל יכולה לירד ונפלה פטור כדקתני ולא קרינן ליה תחילתו בפשיעה וכי אינו רשאי להעביר צאנו ברה"ר אי יאחזנה בזנבה אלא ודאי כל נפלו פטור.

הא דאמר: **ר' יוחנן אפילו מערוגה לערוגה.** אפילו כשראוה הבעלים שנפלה וכי רועה היא ותדע מדאמר רב כהנא מערוגה לערוגה חייב דעל כרחין היא כשהבעלים יודעים היא דאי לא אמאי חייב והא אונס הוא אלא ודאי כשידעו הוא ואפ"ה לר' יוחנן פטור עד שתצא דמן שמיא הוא דקנסוה וכן פירש הראב"ד ז"ל.

דכל היכא דמשמטא להתם רהטא. יש לפרש כל שיצאה לדעת הבעלים אע"פ שקשרוה או שנעלו בפני' כראוי חייב דכיון דילפא לה להתם טצדקי הוא דעבדא עד דמשמטא

ורהטא התם ותימא הוא דא"כ כל שרועה פעם אחת בשדה אחד אינו פטור לעולם על אותה שדה אלא כשנעל בפניה בדלת שיכולה לעמוד על כל רוח ולעולם אינו פטור במקום אחת אלא פעם אחת בשמירת דלת הראוי' לעמוד ברוח מצויה. והראב"ד ז"ל פירש כיון שיצאה לדעת בעלים אף על פי שחזרה שם שלא לדעת שהעבירה על אותו מקום ונפלה שם א"נ שלא נעל בפניה כראוי ויצאה ונפלה שם פעם שניה ואכלה חייב משום דנפילה זו קרובה לפשיעה היא משום דאמדה נפשה להתם וכל טצדקי דאית לה עברה בההוא אורחא עד שיאחז בה בכח או שינעול לפניה כראוי.

דף נח:

היכי שיימינן א"ר יוסי בר חנינא סאה בששים סאים. הרבה פירושים נאמרו בזה ומחוור בעיני מה שאמר הראב"ד ז"ל והוא כעין פירוש ר"ח ז"ל והכי פירוש סאה בששים סאים ומפני שהוא דבר גדול שלא להכחיש את המזיק שמין בששים סאין והיינו דתנן במתניתין סאה אבל אם הוא פחות מסאה שמין בפני עצמו. חזקיה אמר אפילו קלח בששים קלחים וסאה דמתניתין לאו דוקא ור' ינאי אמר תרקב בששים תרקבים הא פחות מכאן שמין אגב קרקעי. והא דאקשי' מאכלה קב או קביים דמשמע ליה למקשה דבפני עצמה שמין אותה איכא למימר דלחזקיה בלחוד קא מקשה דלדידיה אפילו קלח שמין בששים קלחים כ"ש קב אבל לר' יוסי בר חנינא ולר' ינאי לא קאמר דאפשר דלאו דוקא נקטה ברייתא קב או קביים אלא הוא הדין לר' יוסי כל פחות מסאה וכ"ש לר' ינאי דלדידיה אפשר דדוקא נקט קב או קביים הא ג' קבים שמין בששים תרקבים ואי משום קביים וחצי חצי לא מתני ליה. ואפשר דבדוקא משמע ליה למקשה וקשיא לכלהו כך נראה לפי פירושם וזה נ"ל יותר דאי לפי פי' ראשון מאן דמתרץ בששים לא מתרצא אלא לחזקיה אבל לר' יוסי בר חנינא ולר' ינאי אכתי קשיא כדמעיקרא וכ"ש.

הכי קתני אין שמין קב בפני עצמו מפני שמשביח ולא בבית כור מפני שפוגם ניזק אלא קב בששים. וזה כחזקיה. והא דלא אקשו מינה לר' יוסי בר חנינא ולר' ינאי משום דלא מפרשא בהדיא ולתרוצי קיימא הלכך לא מותבי' מינה.

ההוא גברא דקץ קישבא. פירות דקל ואיכא דאמרי תלתא ואף הוא פירות דקל כמו תחלי שהן דקלים כדאמרינן בפרק החובל חזא תחלי ביני גופני וקאמר גופני קרוביה דקלי ומיני דקלים הרבה יש ויש שקורין קשבא ויש שקורין דקל סתם.

רב פפא אמר הכי קאמר אין שמין קב. בפני עצמו מפני שמשביח למזיק ולא כור בששים כורים מפני שפוגם למזיק פירוש אלא שמין את הכור סאה בס' סאים ולפי פירוש זה ניחא לי מתניתין דנקט ס' סאים דלכולי עלמא אין משערין ביותר מששים סאה.
דדאין דינא פרסאה. כלומר דין של פרסיים לומר שלא דן כהוגן.

דף נט.

אכלה סמדר ר' יהושע אומר רואין אותן כאלו הן ענבים העומדות ליבצר. ולא זהו כמשוייר שבו דמשוייר פעמים שלוקה ולר' יהושע אפילו לקה המשוייר אין הניזק מפסיד אלא משלם מזיק כענבים העומדות ליבצר. ומדנקט סמדר ושביק תבואה שכנגד סמדר דאיירו בה ר' יוסי הגלילי וחכמים אמרו בתוספתא דמינה איכא למשמע דבתבואה מודה ר' יהושע לר' יוסי הגלילי או לחכמים וטעמא משום דתבואה עשויה להתקלקל כולה כשמתקלקלת מקצתה אבל ענבים פעמים שיתקלקלו מקצת הענבים ומקצתן מצליחין. והא דקאמר רואין אותן כאלו הן ענבים העומדות ליבצר לא לשומן בפני עצמן כפירות גמורין קאמר דלעולם אין שמין אלא אגב קרקע הן נישומין ותדע לך דהא ר' שמעון נמי אכלה פגין או בוסר רואין אותן כענבים העומדות ליבצר קאמר וע"כ לדידיה אגב קרקע שמין אותה דהא איהו אמר כשנתנו פירות גמורים משלם פירות גמורים הא שאינן גמורים לא וכדמפרש רש"י ז"ל טעמיה דכי אמר רחמנא ובער בשדה אחר ה"מ דהוא צריך לשדה הני כיון דלא צריך לשדה בעינייהו בעי לשלומי ופגין ובוסר צריכין הן לשדה ומדר' שמעון נשמע לר' יהושע ועוד דהא אמרינן דר' שמעון היינו דר' יהושע וליכא בינייהו אלא כחוש גופנא.
הא **דאמר אביי ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל אמרו דבר אחד**. וקא מפרש דר' ישמעאל דאמר בדניזק שיימינן היינו מיטב דלקמיה ומאי ניהו כי האיך דסליק. איכא למידק דא"כ לדבריו ר"ע ור' ישמעאל בהא הוא דפליגי ולא בדניזק ובדמזיק שימינן ואלו בריש פרק הנזיקין קאמר אביי גופיה דבניזק או במזיק שיימינן פליגי. ועוד תמיהא לי איך לא אקשו לו לאביי מאותה ברייתא דמייתא בפרק קמא דמכלתין דמפרש' בהדיא דבניזק ובמזיק שיימינן פליגי דתניא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו ומיטב כרמו של ניזק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר מיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק וי"ל דודאי מודה אביי דעיקר פלוגתייהו כמה הם משלמין דעיקר פשטיה דקרא בהכין כתיב אלא מיהו מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב אלא לגבות לנזקין מן העידית משמע דבדבר אחד פליגי דבדידיה ר' ישמעאל לחומרא ור"ע לקולא מדקאמר לא בא דאלו לא פליגי אלא

בדניזק ומזיק בההיא ר"ע לחומרא ור' ישמעאל לקולא וכדכתבי' התם הלכך משמע ליה לאביי דבהא נמי הוא דפליגי דר' ישמעאל סבר דמשלם כמשוייר שבו כר' יוסי הגלילי ור"ע אומר דלא אלא שמין כמה היא יפה וכמה היתה יפה כרבנן ר' ישמעאל לחומרא ור"ע לקולא.

הא דאמר **אביי מאן תנא דשמעת ליה דאית ליה כחש גופנא ר' שמעון בן יהודה דתנא**. לאו לאפוקי מדרבנן דר' שמעון בן יהודה קא אתי דאינהו נמי מודו ליה בכחש גופנא אלא דפטרי ליה מצד אחר משום דאמרו ליה אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון. אלא משום דהדר לדר' שמעון בן יהודה צריכין לסיומי בהא בפלוגתא דר' יהושע קאמר ר' שמעון בן יהודה.

בן עזאי אומר גבי מזונות. פרש"י ז"ל שהיא צריכה מזונות יתרים בימי קושיה ור"ת ז"ל פירש דימי לידתה שהיולדת כחולה וצריכה מטעמים יפים וטובים ומתוקים וי"מ מזונות הולד במניקה ושאר מזונות ולא פירש אפילו מזונות כמה שנים והראב"ד ז"ל פירש מזונות עד שיהא בנו בן שש דקטני קטנים חייב לזונם. וזה תימא דא"כ יעלו המזונות יותר משומת דמי הולדות ואם ינכו כל כך מה ישלם לו וי"מ מזונות שצריך להוסיף לאשתו כל ימי מניקתה כדתנן אם היתה מניקה פוחתין ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה.

דף נט:

קא מסיים מסאני אוכמי וקאי בשוקאי. הכא משמע דלא מסיימי ישראלין מסאני אוכמי והכי נמי משמע במסכת תענית דגרסינן התם אדהכי אתא ההוא גברא דהוה סאים מסאני אוכמי ולא רמי חוטי כדי שלא יכירו בו שהוא יהודי ואיכא למידק דבפרק קמא דביצה תנן אין משלחין מנעל לבן בי"ט מפני שצריך ביצת הגיר להשחירו משמע שלא היו נועלין אלא שחור ותירץ ר"ת שהעכו"ם היו נועלין שחור ורצועותיו שחורות וישראל מנעלו שחור ורצועותיו לבנות וברצועות לבד היו נבדלים והיינו ערקתא דמסאני דאמרינן בשלהי פרק בן סורר ומורה דבשעת השמד אין שומעין להן ור' אלעזר זעירא חביבא ליה ירושלים שלא רצה ללבוש שום לבן.

כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו אבדה כתובתה. ואיכא למידק דאלו בפרק מי שהיה נשוי אמר רב אשי דלא אמר ר' מאיר אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי נחת רוח עשיתי לבעלי ואלו לרב משמע דכל שחתמה אבדה כתובתה מדאמר רב בפרק הניזקין גבי לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דיכול לומר נחת רוח עשיתי

לסקריקון. אמר רב לא שנו אלא דא"ל לך חזק וקני אבל בשטר קני ואקשינן עלה מן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחה בטל ופריק דהתם נמי דאמרה ליה לך חזק וקני אלמא לרב כל בשטר אפילו גבי אשה אבדה כתובתה דמקחה קיים. ובתוס' אמרו דחתמה לו דאמר ר' מאיר לא שמכרה עמו בשטר אלא שמחלה שעבודה והיינו דקתני וחתמה לו אבל אם מכרו שניהם שהיא עצמה מוכרת ללקוחות ס"ל לרב יוסף דאף בלוקח אחד הפסידה כתובתה לר' מאיר. וההיא דבפרק הנזיקין דפליגי בה רב ושמואל כתבתיה בארוכה בפרק הניזקין בס"ד.

המגדיש בתוך שדה חברו וכו'. עי"פ ששנינו בפרק הפרה הכניס פירותיו לחצר ב"ה שהיא כיוצא במשנה זו ממש הכא אצטריך למתנייה או לאפוקי מדר' דאמר בכולן עד שיקבל עליו ב"ה לשמור או לאשמועינן דינא דנטר בי דרי דלכ"ע הו"ל כמ"ד עול ואנטר לך כדאיתא בגמרא.

מתניתין: **אחד הביא את האור ואחד הביא את העצים המביא את העצים חייב.** מסתברא דפירושא דמתניתין הכי המביא את העצים חייב שהראשון לא היה במעשיו כלום אבל האחרון עושה את הכל והוא שהלכה האש ברוח מצויה וא"נ ברוח שאינה מצויה אם היתה כבר קודם שהביא העצים הא לאחר מכן פטור דלא הו"ל לאסוקי אדעתיה. אחד הביא את העצים ואחד הביא את האש המביא את האש חייב על הדרך שפירשנו.

בא אחד ולבה. כלומר שלא היתה מתלבה מעצמה וליבה זה והלכה בלבויו הוא חייב ובעל האש והעצים פטורין שאין מעשיהם כלום בלתי המלבה.

לבתו הרוח. כלומר רוח שאינה מצויה כולן פטורין והוא שבא הרוח לאחר מעשיהן וכולן דקאמר אפילו המלבה וכגון שלא היה בלבויו כדי ללבות וכדתניא בברייתא דמתניתין בגמרא. וגרסינן בירושלמי לבתו הרוח כולן פטורין תמן אמרן ברוח של אונסין היא מתנינין אבל ברוח שהעולם מתנהג בו חייב.

ר' יוחנן ור"ל תרוייהו אמרי אפילו ברוח שהעולם מתנהג בו שפעמים הוא בא ופעמים אינו בא ונ"ל דרוח שהעולם מתנהג בו לאו רוח מצויה היא דברוח מצויה לעולם חייב מביא אש או העצים אלא רוח שהעולם מתנהג בו לעתים ולאפוקי ממ"ד תמן דאינם פטורין אלא בשלבתו הרוח של אונסין שהיא רוח סערה שאין העולם מתנהג בו שאינה נושבת אלא לעתים רחוקות ולפיכך פטורין דלא הוו להו לאסוקי אדעתייהו כלל כשהביאו האש והעצים או שלבה מי שלבה אבל ברוח שהוא חזק יותר ממה שהוא מצוי תדיר שהוא רוח היום חייב שהיה לו לחוש שמא יבא שפעמים שהוא בנוהג שבעולם

ואתו ר' יוחנן ור"ל למימר כל שנשבה הרוח לאחר מעשיהם אם הוא יותר מרוח המצויה תדיר פטורין דלא הוה להו לאסוקי אדעתייהו שפעמים אינו בא אבל ברוח מצויה כולן מודים שהן חייבין דהיינו אשו והיינו אבנו וסכינו שהניחן בראש גגו ונפלה ברוח מצויה.

דף ס.

גמרא: **תנו רבנן לבה ולבתו הרוח אם יש בלבויו כדי ללבות חייב**. כלומר שלבה וכבר בא הרוח רוח שאינה מצויה אם יש בלבויו כדי ללבות חייב שהרי אפילו בלא סיוע הרוח היה בלבויו כדי ללבות ולהדליק את הגדיש ומתכוון הוא להדליק ולפיכך חייב ומדקתני חייב סתם משמע שחייב בכל.

וקשיא לי אמאי חייב בכל כיון שיש גם בלבוי הרוח כדי ללבות וא"כ להוו כשנים שהביאו את האש ואת העצים ששניהם חייבים וכדאמרינן בפ"ק דמכלתין דמרבה בחבלות ואם נפשך לומר שאין אומרים בסיוע הרוח שא"כ אשו שהוא חייב עליו נזק שלם לא משכח לה אלא במדליק בידו ממש את הגדיש אבל ע"י הרוח ואפילו ע"י מצויה לא. לא היא דכל שברוח מצויה הרי הוא כאלו עשה הוא את הכל וי"ל דאתיא כר' נתן דאמר כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וא"נ י"ל דכיון שבא הרוח בשעת לבויו ויש בליבוי כדי ללבות מטילין עליו את הכל דהו"ל כמביא את האש ויש בו כדי לילך ברוח מצויה ולהחזיק ואם לאו שאין בלבויו כדי ללבות פטור שאין במעשיו כלום ואמאי והא בזורה והרוח מסייעתו כיון שכבר באה רוח כשהתחיל ללבות שהרי גלה שרוצה ללבות ולהזיק כזורה שזורה לדעת שיסייענו הרוח הכא נמי ליחייב והכא כשאין כח ברוח מעצמה ללבות ולהזיק בלא לבויו שאלו היה ברוח כדי ללבות בפני עצמה לבויו של זה מאי קא עביד ואפילו לפי מה שכתבתי שם שלא אמר אלא שאינו חייב בכל הנזק אבל כולן משלמין בכאן היה לנו לפטור דלא אמרו שם אלא במרבה בחבלות שיש בו להלך ולהזיק כזה חפר עשרה ובא זה והשלימה לעשרים אבל זורק קיסם לתוך המדורה ודאי פטור. והכא נמי כיון שאין בלבויו כדי ללבות אלו היה ברוח כדי ללבות המלבה פטור דלאו מידי קא עביד דמסייע אין בו ממש אלא ברייתא כשאין באחד מהם לעצמו ללבות ומשום הכי אקשינן אמאי פטור להוי כזורה ורוח מסייעו דחייב ואוקמה אביי בשלבה זה מצד אחד ורבה הרוח מצד אחר שמה שזה מלבה אין זה מלבה אלא ששני האישים נתערבו והלכו והזיקו.

ורבא אמר לא כמו שהיינו סבורין שכבר בא אותו הרוח שאינה מצויה בשעת לבויו אלא כשהתחיל ללבות עדיין לא בא ואח"כ בא דלאו פושע הוא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה.

לרבות כל בעלי קומה. פירש רש"י ז"ל בעלי חיים ויש שפירשו אפילו ירקות ויש שפירשו לרבות כל דבר שאין לו גשם שאינו בעל קומה גדולה או קטנה ובירושלמי פירשו מה שהוא מחובר לקרקע שעומד בקיומא שלא נקצר ואינו גדיש דגרסינן התם אי מה גדיש מיוחד שהוא תלוש מן הקרקע אף כל שהוא תלוש ת"ל או הקמה.

הוה אמינא מה שבשדה אין מידי אחרינא לא. פירוש מה שבשדה כגון נירו ואבנו.

דף ס:

מי ישקני מים מבור בית לחם. מאי קא מיבעיא ליה דלא משמע דהוה תאב למים ממש שהרבה מים היה לו אלא מים זו תורה ומאשר בשער סנהדרין קאמר.

מהו להציל עצמו בממון חברו. פירש בתוס' דקא מיבעיא ליה אם חייב לשלם ונראה שפשוט להם שיכול להציל על מנת לשלם ושלא מדעת הבעלים.

דף סא.

אמר רב פפא תנא דידן קא חשיב מלמעלה למטה. כלומר תנא דידן קא עסיק בפטורי ואמר בשש אמות וחמש וארבע בכלל. ותנא ברא קא חשיב מלמטה למעלה וקא עסיק בחיוב ואמר דשתים ושלש עד ארבע חייב ולא עד בכלל.

אמר רבא ארבע אמות שאמרו בשדה קוצים. פירוש אפילו בשדה קוצים אף ע"פ שנוחין להדליק באש ומיהו בשדה דעלמא צריך גדר ארבע אמות.

ואמר רב פפא. לא לפרש גדר ארבע אמות דמשנתינו בא ולומר דאותן ארבע אמות לא משפת עצי הדלקה אלא משפת קוצי השדה ואע"פ ששפת עצי הדלקה שוה עם הגדר אלא ודאי גדר ד' אמות דמשנתינו מצדה קאמר והיינו דקתני עברה גדר אלא רב פפא אתא לפרושי דמשנתינו ארבע אמות לכל צד קאמרה ולומר שצריך להיות גדר גבוה ד' אמות אף משדה קוצים כמו שנראה מצד הדלקה ד' אמות משפת עצים ומיהו בשלהי הדלקה אין הקפדה אלא אפילו היתה עולה למעלה מן הגדר ותדע מדחלקו בין קולחא לנכפא וא' השלהבת אינה למעלה מן הגדר כי נכפפת מאי הוה דהלא הגדר מפסיק ועומד בפניה. ומיהו אין ראיה זו לפי גירסת הספרים גרסינן אבל בנכפפת אפילו מאה

אמה דלפי גירסא זו קאי אגדר אבל רוב הספרים גרסי אבל בנכפפת אפילו מאה מיל ולפי גירסא זו לא קאי אגדר דבגדר לא שייך שיעור מיל אבל אדרך רה"ר דמתניתין קאי.
במה דברים אמורים בקולחת אבל בנכפפת ועצים מצויין לה אפילו מאה מיל חייב. פירוש עצים מצויין לה בסוף מאה מיל ודלקה בהן. וקשיא למה לי למימר וקוצים מצויין לה קוצים למעוטי מאי ואולי אם נאחז בעצים עבים או בקורות כל שהוא רחוק כל כך פטור דמכת שמים היא זו. אבל בירושלמי משמע דמצויין לה דקתני לא בסוף השיעור הזה קאמר אלא עצים מצויין לפניה להיותה דולקת והולכת דגרסינן התם ר' אליעזר אומר י"ו בדרך רשות הרבים ובשעת הרוח מאה אמה תני מעשה בערב שקפץ יותר משש אמה והזיק אימתי שקפץ אבל אם היו עצים מצויין לפניו או שהיה מטפטף והולך עד מיל חייב עברה נהר או שלולית פטור ע"כ אלא שגם פירות זה לא נתחוור בעיני שאלו היו העצים מצויין לפניה וקופצת מקוצים לקוצים פשיטא ושמא קמ"ל שאין אומרים בכי הא שהיא מכה מן השמים וכאנוס הוא וכענין שאנו פוטרין בקלחת ואע"פ שנאחז האור בקוצים כל שעבר יותר מי"ו אמה.
דרך הרבים ודרך היחיד. פירוש בירושלמי מאחר ששנו שאפילו דרך היחיד מפסיק למה הוצרכו לומר דרך הרבים אלא לומר שצריך להיות דרך היחיד קבוע בימות החמה ובימות הגשמים כדרך הרבים.

דף סא:

מתני': **המדליק בתוך שלו עד כמה תעביר וכו'**. מה שחזרו ושנו המדליק בתוך שלו כאלו היה פלוגתא בפני עצמה היינו מפני שרצו לעשותה מחלוקת אחר סתם לומר דסתם דמתניתין ששנינו או שעברה דרך רה"ר פטור לאו כ"ע אלא מחלוקת רבי אליעזר ורבנן הוא ולית הלכתא כאותו סתם אלא כמחלוקת ומן המחלוקת אפסוק הלכתא כר' שמעון דאמר הכל לפי הדלקה וכדפירש בגמרא הכל לפי גובהה של דלקה.
גמרא: **ולית ליה לרבי שמעון שיעורא**. כלומר לפטור דקס"ד מאי הכל לפי הדלקה לפי מה שדלקה והזיקה והתנן וא"ל מ"ש דקשיא ליה מדר' שמעון לבד אדר' שמעון דאף מדרבנן אדרבנן הוה ליה לאוקמויי באיפכא דהכא אית להו שיעורא והתם לית להו שיעורא וקשיא דר' שמעון אדר' שמעון ודרבנן אדרבנן ותי' הרי"ף ז"ל דרבנן אדרבנן לא קשיא דהתם שמדליק בו תדיר היה לו ליזהר טפי אבל הכא שאינו תדיר כל שהרחיק כשיעור פטור דכאנוס הוא ומכת שמים היא אבל דר' שמעון אדר' שמעון ודאי קשיא דאפילו התם אית ליה שיעורא וכ"ש דהוה ליה למפטר הכא.

אמר רב כהנא מחלוקת במדליק בתוך שלו והלכה ודלקה בתוך של חברו וכו'. מסתברא דהכי פירושו מחלוקת במדליק בתוך שלו שבזו לרבי יהודה דמחייב טמון באש חייב אפילו על הכלים הראוין להיות תוך הגדיש כמו מוריגין וחכמין פוטרין אפילו על המוריגין לפי שהתורה פטרה על הטמון באש ואינו משלם אלא גדיש של חטים ושל שעורים בלבד אבל במדליק בתוך של חברו בזו לא נחלקו שלא באש זה פטרה בו תורה את הטמון דכי תצא אש אמר רחמנא כלומר יצאה ממקום אחר ובאה ודלקה בגדיש של אחרים אבל במדליק בתוך של חברו לא פטרה והלכך בין לר' יהודה בין לרבנן חייב על הטמון הראוי להיות בתוכו היינו מוריגין בגדיש או אפילו כלי כסף וארנקי בבירה אבל ארנקי בגדיש אפילו ר' יהודה פוטר שאינו חייב לעולם אלא כל מה שהוא משלם כל מה שבתוכה שדרך בני אדם להניח בבתים אלמא אין חכמים מודים אפילו במדליק בתוך של חברו דהיינו בירה אלא במה שדרך בני אדם לתת לתוכו הא ארנקי בגדיש לא. ומדרבנן נשמע נמי לר' יהודה שאלו ר' יהודה מחייב אפילו על ארנקי שבגדיש וחכמים פוטרין בו מאי מודים דקאמר דאין לומר מודים אלא בדבר ששוין בו שניהם במדה אחת שאל"כ אפילו במדליק בשל חברו עדיין היא מחלוקת אלא ודאי לדעת רב כהנא לא נחלקו במה שאין ראוי לינתן בתוכו ואקשי ליה רבא אפ"ה מדקתני סיפא מודים חכמים לר' יהודה במדליק את הבירה דהיינו ודאי בתוך של חברו אמאי גבי גדיש דאפליגו בה נקט בירה כיון שהדין א' בגדיש כמו בבירה דכאן וכאן בין למר ובין למר אינו חייב אלא מה שראוי להיותו בתוכו לפלוג בגדיש עצמו ולענין מרויגין שבתוכו אלא אמר רבא בגדיש עדיין היא מחלוקת ומש"ה לא הוה אפשר למנקט הודאה בגדיש אלא בבירה בלחוד ובתרתי פליגי בארנקי דאפילו ארנקי שאין ראוי לינתן בגדיש מחייב ר"י ורבנן לא מודו ליה בהא ואפילו במדליק בתוך של חברו אבל בבירה שדרך בני אדם ליתן שם כל דבר חייב.

דף סב:

ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור מפני שהוא ברשות. כלומר ברשות דמצוה וכדאמרינן בפרק המניח את הכד גבי המוציא את תבנו ומיהו לא כל מוציא ברשות מצוה פטור שאלו עשה סוכה דמצוה על פתח ביתו מבחוץ והוזקו בו חייב כדאיתא בירושלמי כגון אלו שעושין סוכות בפתח חניותיהם בחג מפני שהוא רשות ובא אחר והוזק בו חייב, אלא כי קאמר רבי יהודה בנר חנוכה שהוא מצוה להניחה על פתח ביתו משום פרסומי מצוה.

פסולה כסוכה וכמבוי. ואע"ג דנר חנוכה מדרבנן ובדרבנן תניא תקנתא וכדאמרינן בריש פ"ק דסוכה סוכה דאורייתא תני פסולה מבוי דרבנן תני תקנתא הכא לא אפשר למתני תקנתא דהיכי לימא ימעט כדקתני במבוי לא אפשר משום דהדלקה עושה מצוה והלכך אי אפשר אלא שימעט ויכבה ויחזור וידליק ואין זה תיקון אלא הדלקה אחרת.

מי קתני אין בין מרובה קתני ותנא ושייר. ואם תאמר מאי שייר דהאי שייר. יש לומר הטוען טענת גנב באבדה דמשלם תשלומי כפל וכדאיתא לקמן (סג, א) ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. והראב"ד ז"ל כתב אי תנא אין בין ושייר חד הוה לן לאקשויי מאי שייר דהאי שייר אבל השתא דתנא מרובה משמע רבויא טפי אלא שלא פרטן. ונראה לי דהאי תנא ושייר לאו היינו כשאר תנא ושייר דתלמודא דפירושו תנא קצת ושייר קצת אלא הכי קאמר מרובה דקתני ותנא הדינין שזה נוהג בהן וזה אין נוהג בהן ושייר הדינין שיש בין זה לזה ובדינין דתנא לא שייר כלום.

מנא הני מילי דתנו רבנן על כל דבר פשע וכו'. תמיהא לי מאי קאמר מנא הני מילי הני דתנן במתניתין מפורשין הן בכתוב דבמדת תשלומי ארבעה וחמשה שור או שה כתיב ובמדת תשלומי כפל שנוהגת בין בדבר שיש בו רוח חיים בין בדבר שאין בו רוח חיים נמי בהדיא כתיב (שמות כב, ו) כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכתיב שור ושה וחמור וחיים וגנבה. יש לומר דאורחא דתלמודא הוא בהכין דכיון דתני שנוהגת בזה ובזה וידענו שיש דברים שבאים מכלל ופרט וכלל שואל מנא הני מילי כדיע לבאר כל מה שנוהגת בו מדת תשלומי כפל כאלו נשנו כולן במשנתינו.

דף סג.

חד למעוטי קרקעות חד למעוט עבדים וכו'. קשיא לי כיון דאיכא חד מיעוטא לקרקעות וחד מיעוטא לעבדים למה להו למימר יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות דאפילו לא הוקשו הא אמעוט בהדיא מחד מהנך פרטי כקרקעות וכשטרות, וניחא לי דהרי לא (כתיב) [דריש] אלא מתוך שהפרט מפורש דבר המטלטל אמעוט בהדיא קרקעות ומשום שהפרט מפורש דבר שגופו ממון אמעוט שטרות דלא דמו כלל לפרט אבל עבדים למה נימעוט אותם דהא (דומיא) [דומין לקרא, ש"מ] שהן מטלטלין וגופן ממון ולפיכך לולי שהוקשו לקרקעות לא היינו ממעטין אותם.

שה למה לי לאתויי עופות. הא דלא קאמר לאתויי שאר בעלי חיים כגון סוסים וגמלים משום דהנהו לא אצטריכי דהא אתו מכלל ופרט וכלל וכדאמרינן מה הפרט מפורש דבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא ולא אצטריכי אלא לעופות.

חד למעוטי עבדים. ואף על גב דעבדים הוקשו לקרקעות וכל שנתמעטו קרקעות נתמעטו עבדים אפילו הכי כיון דהני נדי והני לא נדי (כדלעיל יב, ב) לעתים ממעט להו קרא בהדיא אי נמי כיון דאיכא רבויא ואיכא למימר דרבי כל מילי אצטריך למעוטי כל חד וחד באפי נפשיה וכו'.

ואם תאמר בטוען טענת גנב אינו משלם את הכפל אלא בשכפר ונשבע כדאמרינן בסמוך. יש לומר דאצטריך היכא דאמרי דכפר ונשבע עליהן בגלגול כדתנן (קידושין כו, א) זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים שאין להם אחריות לישבע. עוד יש לומר דכפל ושבועה הכל הלכה [אחת] אלא חד קרא לתרווייהו. ואם תאמר גנבה בקרקעות היכי שייך יש לומר במסיגי גבול.

וחד למעוטי שטרות. ואם תאמר למעוט שטרות מכפל למה לי קרא דהא אבדן אפילו בידים למאן דלא דאין דינא דגרמי פטור ואפילו מן הקרן ואפילו למאן דדאין לא הוה אלא מדרבנן וכדמוכח לעיל סוף פרק הכונס (סב, א) בעי עשו תקנת נגזל במסורות ואי דינא דגרמי דאורייתא למה לא יעשו בו תקנה כדרך שעשו בגזלן תירצו בתוס' כיון כשישנו לשטר בעין חייב להחזיר להחזיר סלקא דעתך אמינא כשיחזור ישלם כפל קא משמע לן.

למעוטי דבר שאינו מסויים. פירש רש"י ז"ל דבר שאינו (משלם) [מסויים] שאין לבעלים בו סימן, ואינו מחוור דמה לי יש בו סימן מה לי אין בו סימן. ושאר המפרשים פירשו דבר שאין מסויים במדה או במשקל או במנין ונתמעטו כאן מפני שאין נשבעין עליהם (שבועות מב, ב) ומשלמה יצא לנו פטור שבועה בהן, והיינו דהכא ממעטין דבר שאינו מסוים ולקמן גבי גנב עצמו מרבינן דבר שאינו מסויים לפי שגנב עצמו משלם כפל בלא שבועה. ויש מפרשים דבר שאינו מסויים דבר שאינו שלם וכאותה דאמרינן פרק (הכותב) [הזהב] (ב"מ מז, א) נעל מה נעל דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי אגוז או חצי רמון ולומר שעל דבר שאינו מסויים אינו משלם תשלומי כפל.

איכא למידק אשמעתין דהכא משמע דכי יתן איש אל רעהו דרשינן מיניה כללי ופרטי ועל כל דבר לא אתי אלא לרבויא ולא לכללי ופרטי ואלו בכולי תלמודא אמרינן אין בהן תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דתנו רבנן על כל דבר פשע כלל כו'. וכתב הראב"ד ז"ל כי שני הכללות הוצרכו זה לזה כי מן הכלל הראשון דהיינו כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לא ילפינן אלא דברים המטלטלין שאין בעלי חיים אבל מן הכלל השני אנו למדין כל דבר ומן השני לבדו לא היינו למדין אלא דבר שנבלתו מטמאה במגע ובמשא כענין הפרט אבל עופות טמאים לא היינו למדין ונמצא שכל אחד משלים לחברו,

ומיהו מדהוי ליה למכתב הני פרטי גבי קמא שמעינן דכל הני פרטי אתו למעוטי חד קרקעות וחד עבדים וחד שטרות וחד דבר שאינו מסויים, ולפי שהכלל האחרון משלים את הכלל הראשון אומר בכל מקום אין בהן תשלומי כפל ותשלומי ארבעה ומשה דתנו רבנן על כל דבר פשע וכו' דמן הכלל הזה שמשלים הכלל הראשון נתמעטו אלו, ומן הראשון אנו למדין לפטור השבועה בהן וכדאמר (שבועות מב, ב) שומר חנם אינו נשבע דתנו רבנן כי יתן איש אל רעהו מפני שהשבועה כתובה עם זה הכלל הראשון כי ונקרב בעל הבית אמרינן (לקמן סג, ב) ונקרב בשבועה ומכל מקום בין לשבועה בין לתשלומי כפל שני הכללות צריכין זה לזה.

דף סג:

והעדים מעידים אותו שאכלו. הא דנקט ברישא אכלו ובסוף נקט שגנבו רבותא נקט הכי דברישא שטוען טענת אבידה אף על פי שנמצא שהוא אכלו והוא הוציאו מן העולם אינו משלם תשלומי כפל שאין כפל בטוען טענת אבדה ובטוען טענת גנב אף על פי שהוא בעולם והחזירו בעין משלם תשלומי כפל.

אין משיבין על ההיקש. [פירש רש"י ז"ל] אף על פי שיש להשיב דמאי אמרת הוקש טוען טענת גנב לגנב עצמו ומה גנב משלם ארבעה וחמשה אף טוען טענת גנב איכא למיפרך מה לגנב שכן משלם כפל בלא שבועה תאמר בטוען טענת גנב שאינו משלם בלא שבועה אלא כיון שהקישא היא לא פרכינן. ויש מפרשים מה לגנב דבאיסורא בא לידו תאמר בטוען טענת גנב דבהתירא בא לידו, והראשון נראה עיקר דיש להשיב בגופן של תשלומין, (נמי) [ומיהו, ש"מ] איתנהו לתרווייהו ואפילו הכי לא פרכינן.

אמר רבא מדתנא דבי חזקיה. כלומר דמפקינן לי מונמצא בידו חיים שנים ישלם כדמסקינן לקמן בשמעתא ולא הוי ליה לרבא למימר אלא נפקי ליה מונמצא בידו חיים שנים ישלם אלא משום דבטוען טענת גנב מרבינן כל דבר המטלטל וגופו ממן ומדתנא דבי חזקיה נפקא לן הכי בגנב עצמו ניחא לי' לאתויי הא דתנא דבי חזקיה.

יאמר גנבה ושור וחיים והכל בכלל. תימא היאך אפשר לומר שיהא בכלל לא יהא אלא פרט וכלל שהכל בכלל הא כללא חיים כתיב ואין בכלל אלא בעל חי אכתי גנב מנא ליה, וזו שאל ה' ר' אשר (לפניו) [לפני ר"י] והשיב דהשתא משמע ליה דכיון דאייתינן ליה לכלל ופרט וכלל דשור הוה פרט על כרחך חיים כלל גמור הוא בכלל דגנבה להיות כל דבר דאם אינו אלא לבעל חי על כרחך לא היה בכלל יותר מכעין הפרט א"ו משמע ליה דהאי כללא דחיים כלל גמור הוא כדאמרן ואף על גב דחיים כתיב ואי נמי משום דכיון

שבא לכלל ופרט האי חיים ענין שוה ממון וכאלו אמר כל דבר שוה פרוטה דחשיבות ממון קרי חיות דומיא דהא דאמר רב (סה, א) חיים אחייה לקרן כעין שגנב. ואם תאמר אם כן מאי קא פריך והא לא דמי כללא בתרא לכללא קמא דהא למאי דפרשינן ודאי דמיא יש לומר דהכי קאמר והא לא דמי לפי פשט הלשון דלא משמע חיים אלא בעל חי וכיון דהיינו מפרשים גנבה וחיים כמשמעות פשט שלהם אין לעשות ממנו כלל האחרון ופריק דהאי תנא דברי ר' ישמעאל הוא דדריש בכללי ופרטי כי האי גוונא ולבסוף אמר דאית ליה פירכא דליכא למימר הכי דלא משמע חיים אלא בעל חי אלא על כרחך לא הוה מרבינן אי לא כתיב המצא תמצא.

דף סד:

אי הכי שה למה לי. הוא הדין דהוי ליה למימר שה וגנבה למה לי דהשתא תרווייהו מייתרי אלא דכי מיפרך אפילו מיתור חד לא מעייל נפשיה לאקשויי טפי.

אלא האי ריבה ומיעט הוא. כלומר ולא דרשינן בכללא ופרטי. וקשיא לי אי דרשינן בכללי ופרטי מאי הוי ונראה לי דאתא תנא דבי חזקיה ללמוד דרך היקשות אלו שאי אפשר לפרשים בכללי ופרטי אלא בריבה ומיעט וריבה.

הא דאמרינן: **אימא גנב עצמו בשבועה**. למאן דאמר חד בגנב עצמו וחד בטוען טענת גנב קאמר משום דבהא כתיב ונקרב בעל הבית אל האלקים דדרשינן ונקרב לשבועה וכיון דתרווייהו מההוא פרשתא נפקי אימא דתרווייהו דווקא בשבועה [דאי, ש"מ] למאן דאמר גנב עצמו לא כתיב באותה פרשה אלא משנים ישלם מאי קאמר אימא בשבועה ואמאי דמנא תיתי אי מטוען טענת גנב לא אתא דאיכא למפרך מה לטוען טענת גנב דבהיתרא אתי לידיה. אלא דאיכא למידק למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב מאי קאמר לא ליכתב רחמנא שנים ישלם בגנב עצמו ותיתי בקל וחומר מטוען טענת גנב והלא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב לא משנים ישלם נפיק ולא לקל וחומר אצטריך דבהדיא כתיב. ונראה לי דהכי קאמר אמרת לא כך היה דלכולי עלמא שנים ישלם לא בא אלא לחייב גנב עצמו בלא שבועה דלא יאמר שנים ישלם ותיתי גנב עצמו מקל וחומר אפילו למאן דאמר דתרווייהו בטוען טענת גנב א"ו לא אצטריך אלא לחייבו גנב בלא שבועה וכיון שכן כל שכן למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב דלא אצטריך שנים ישלם דגנב בהדיא כתיב אלא לחייב את הגנב אפילו בלא שבועה וכי קאמרינן לדידיה שנשנית אותה פרשה משום דבר שנתחדש בה היינו בשביל המצא תמצא בדיינין ושנים ישלם בלא שבועה. כך נראה לי.

דף סה.

אמר רב קרן כעין שגנב ותשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין. איכא למידק דמקרן כעין שגנב מאי קא משמע לן רב מתניתין היא כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה (לקמן צג, ב), וליכא למימר דמתניתין כשנשתנה וכדתניא ברישא דמתניתין הגוזל עצים ועשאן כלים אי נמי פרה ונתעברה וילדה אצלו רחל ונטענה אצלו וגוזזה אבל ביוקרא וזולא לא איירי מתניתין ורב הא אשמועינן דלא איירי מתניתין אלא ביוקרא וזולא, לא היא דמתניתין דכל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה כללא הוא ואפילו ליוקרא וזולא וכדמוכח בפרק המפקיד (ב"מ מג, ב) דאמרינן התם אמר רבא האי מאן דגזל חביתא דחמרא מחבריה מעיקרא שוייא זוזא והשתא שוה ארבעה תברא או שתיא משלם ארבעה איתבא ממילא משלם זוזא וכו' ואייתינן עלה הא דתנן התם בית הלל אומרים כשעת הוצאה ודייקינן מאי כשעת הוצאה אילימא כשעת הוצאה מן העולם מי איכא למאן דאמר והתנן (כל) הגזלנין משלמין כשעת הגזלה, אלמא מתניתין כללא הוא ואפילו ליוקרא וזולא. ויש לומר דעיקרא מאי דאתא רב לאשמועינן לא קרן כעין שגנב אלא לאשמועינן כפל ותשלומי ארבעה וחמשה כשעת העמדה בדין והא דקא בעי הכי מאי טעמא דרב אכפל תשלומי ארבעה וחמשה קאי והא נמי דקאמר אמר קרא גנבה וחיים אמאי קאמר חיים בגניבה אחייה לקרן כעין שגנב הכי פירושו אחייה לקרן דוקא כעין שגנב אבל שאר התשלומין לא ולא גרסינן קרן כעין שגנב מאי טעמא דרב ואפילו לפי אותה גירסא נראה דהכי נמי פירושו לומר קרן לבד כעין שגנב מנא לן.

הא דאמרינן: **דאמר ליה אנא מפטמנא ואת שקלתיה**. פירות מפטמנא מילתא בעלמא הוא דקאמר דלאו דוקא כשפטמה הוא הא נתפטמה ממילא שקיל דהא אמר ליה אטו שמנה גזל מינך וכדאמרינן לקמן (סה ע"ב) בטלה ונעשה איל דאמר ליה אטו תורא גזלי מינך דכא גזלי מינך, וכחושה ושמנה דקתני בברייתא לא השמינה הוא קתני אלא כשהשמינה מעצמה קתני, אבל ביוקר לא שייך למימר יוקר גזל מינך דיוקרא לא נתחדש בגופה של בהמה.

הא דאמרינן בשמנה והכחישה: **דאמרינן ליה מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא**. פירש רש"י ז"ל דכחש תחלת קטלא היא, והקשו עליו בתוספות אם כן הכחישה ומתה מתוך כחשותה לשלם ארבעה וחמשה, ומפרשים הם מה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא כלומר אפילו למאן דאמר אינה לשחיטה אלא בסוף ולא מחייב בארבעה וחמשה אלא אמשהו אחרון אפילו הכי לא אזלינן בתר חשיבות ההיא שעתא כפי מה שהיא

שוה במשהו אחרון אלא כפי מה שהיתה שוה קודם לכן כשהיא חיה גמורה אם כן כי קטלא פלגא נמי דהיינו הכחשה לא אזלינן בתר הכחשה דהשתא אלא בתר מעיקרא.
חומשו עולה לו בכפלו. כלומר שמשלם החומש ועולה לו לכפל שאינו חייב ליתן את הכפל ומשום הכי פריך ליה אילימא דמעיקרא שוה ארבעה השתא ארבעה היאך אפשר שיהא חומשו דלא הוה אלא זוזא פוטרו מן הכפל שהוא ארבעה וכי (מפני) שמחוייב שני חיובין נאמר כן שיתן המעט ויפטר מן המרובה.

דף סה:

כגון שנשבע וחזר ונשבע ארבע פעמים. כלומר שכפר והודה בבית דין וכפר בבית דין ונשבע וכן ארבע פעמים שאם בבית דין אחד כיון שהוחזק לכופר ולישבע לשקר שני פעמים אף על פי שלא הוחזק כפרן בעדים היאך מוסרין לו שבועה והלא ראינו שלאחר הודאה ונראה שעשה תשובה חזר לקלקולו שניה ושלישית, וקרוב בעיני לומר שהוחזק כפרן לאותו ממון (עי' ב"מ יז, א) ומחייבים אותו ליתן, אלא שכפר ונשבע בבית דין אחר.
והתורה אמרה וחמישיתיו יוסף עליו התורה רבתה חמישיות הרבה לקרן אחד. וקשיא דהא חמישית אצטריך להוסיף חומש על חומש דגרסינן בפרק הזהב (ב"מ נד, ב) אמר (רבה) [רבא] גבי גזל כתיב וחמישיתו ותנן נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש הרי זה מוסיף חומש על החומש עד שיתמעט את הקרן משוה פרוטה גבי תרומה כתיב ואי כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ותנן האוכל תרומה בשוגג משלם קרן וחומש אחד אלמא חמישיתו להכי הוא דאצטריך ולא לרבות חמישיות הרבה לקרן אחד, ואפשר לומר דמינה שמעת לה נמי שאם כשנתן את הקרן ונשבע על החומש חייב כשחזר וכפר ונשבע בין על הקרן בין על החומש לכ"ש. ואי אפשר לפרש השתא דהא נמי (הוא) דקאמר הכא כשנשבע וחזר ונשבע על החומש ועל חומש החומש קאמר דהא ארבעה פעמים קאמר ואם על החומשין נשבע לא יעלו בין כולן בארבעה פעמים לשיעור הכפל שהיא ארבעה זוזין ועוד דקאמר לקרן אחד ואין זה חמישיות הרבה.
גנב עגל ונעשה שור טלה ונעשה איל. לר' חנינא דסבירא ליה דשנוי כזה אינו קונה בשטבחן משלם קרן כדהשתא השתא הוא דקא גזיל להו מיניה (ב"מ מג, א) דהא אי איתנהו בעינייהו הוו הדרי וכענין שאמר רבא בחביתא דחמרא מעיקרא שוייא זוזא והשתא שוייא ארבעה או שתיא משלם ארבעה, אבל תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דקנס נינהו לא משלם אלא כעין שגנב דאמר ליה תורא מינך דכא גנבי מינך.

איתיביה ר' חנינא לר' אילעא גנב טלה ונעשה איל וכו'. ור' חנינא לית ליה הא דאמרינן בפרק הגוזל (צו, ב) כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה כל לאתויי הא דר' אילעא.
איל בן יומו קרוי איל שור בן יומו קרוי שור. ומכל מקום לענין קרבן ודאי היכא דכתיב איל סתם הוא בן שתי שנים (פרה פ"א מ"ג) משום דכתיב במקום אחר כבש בן שנתו, ואו לאיל להביא אל הפלגס (חולין כג, א).
מכל מקום קשיא. כלומר לר' אילעא קשיא לי ומאי קא מקשא מינה לר' אילעא דהא לדידיה משבשתא היא וכדאמר ליה [ל]ר' חנינא אלא מאי לא קנה אי הכי לשלם כהשתא כלומר דמשבשתא היא, ונראה לי דאנן דקיימא לן כר' אילעא מדקתני כל הגזלנין (צו, ב) הוא דאמרינן כלומר אנן דקיימא לן כרבי אילעא קשיא ברייתא דלא משבשינן לה ואוקימנא כבית שמאי דאמרי שנוי במקומו עומד.

דף סו.

הם ולא ולדותיהן. ואלו בעבודה זרה בסוף פרק כל הצלמין (מז, א) משמע איפכא גבי יש שינוי בנעבד או אין שינוי דבעי למימר התם דמשתחוה לקמה קמחו מותר למנחות אף על פי דאמרינן בעברה ולבסוף נרבעה דאסור וקמפרשינן טעמא דהתם מעיקרא בהמה והשתא בהמה ובבא הוא דאחידה באפה הכי מעיקרא חטים והשתא קמח וליכא למימר דולד אתנן שאמרו כאן שהוא מותר כשנתן לה ואחר כך עבדה שהא משמע בפרק האסורין (תמורה ל, ב) דשריא ולד אתנן דומיא דולדות נרבעת ותירץ בתוספות דכל חד וחד לפי מקומו דלא דמו אהדדי דגבי רביעה יש לאסור ולדות שנרבעו עם אמן ולא נשתנו יותר מחטים שנעשו סולת ונשתנו אבל גבי אתנן עיקר דעתה על הקמח וגבי בהמה אפרה ולא על הולד.
טלאים כדמעיקרא. דלפי שהיו מעיקרם בגדלותם וקטנותם שהיו בשעת גניבה שמין אותן אבל דמיהן ביוקרא וזולא כדהשתא ורואין (הם) [מה] שגזל כמה היה שוה עכשיו שם שכמותו.
לא הספיק ליתנו עד שצבעו פטור. כלומר אף על גב שגזז חמשה רחלות יחד ויש בו ליתן לכהן וצבעו לאחר שחל עליו חיוב ראש הגז לפי שקנאו בשינוי וכדמשמע בריש פרק הגוזל קמא (לקמן צב, א) גבי פאה דמצותה בקמה ובשנשתנית פטור למאן דאמר שינוי קונה, והא דאמרינן גזז ראשון ראשון וצבעו פטור דמשמע שאם צבעו לאחר שיש בו כשיעור חייב התם פטור אפילו במה שלא צבעו ממנו קאמר לפי שאותו המקצת שלא צבע אינו מצטרף עם מה שגזז ראשון לפי שכבר צבעו אבל אם גזז כשיעור ואחר

כך צבע מקצת ונשאר מקצת שלא צבע מה שצבע קנה אבל מה שלא צבע חייב ליתן שכבר חל עליו ראשית הגז.

מוצא אבדה לא כיון דמיאש וכו' קנה לה. ונפקא לן דיאוש קנה במציאה משמלה דדרשינן באלו מציאות (ב"מ כז, א) מה שמלה מיוחדת שיש לה סימן ויש לה תובעין פירוש שעל ידי שיש לה סימן יש לה תובעין שאין הבעלים מתייאשין הימנה אלא מחזר אחריהם ושואל שמלה שיש בה סימן כן וכן ראיתם הא שאין בה סימן אין לה תובעין והבעלים מתייאשין וזה המוצאה מקמי דתיתי לידא הא לבתר דאתיא לידא לא דקיימא לן בהא כאביי דאמר התם (כא, ב) דיאוש שלא מדעת לא קנה. ואף על גב דיאוש (שנמצאה) [של מציאה] קונה לגמרי ואינו מחזיר אפילו דמים ואילו בגזלה אינו קונה לגמרי ודמים בעי לשלומי משום דבמציאה בהיתרא אתיא לידיה וגזלה באיסורא אתא לידי לגמרי, מכל מקום משום יאוש דינא הוא דאף לענין גזלה יקנה הגוף ומחמת דאתא לידיה באיסורא לישלם דמים, או דלמא לא דמו כלל דהתם בהיתרא והכא באיסורא.

והא דאמר רבה יאוש אמור רבנן דנקני תמיהא לי כיון דפשיטא מילתא (דכדרבה) [דכר' יוסף] קיימא לן דלא קני היכי פסיק ואמר אמרי רבנן דקני ודכוותה לא אשכחן אלא במה שהוא פשוט שהוא כן אלא דמספקא מלתא מהיכא וכדאמרינן (חולין י, ב) מנא הא מילתא דאמרי רבנן זיל בתרא חזקוה ודכותה טובא בתלמודא אבל הכא דעיקרא דמילתא לא פשיטא וליתא היכי פסיק ותני אמרי רבנן דקונה, ואי משום הא דתנא (לקמן ע"ב) על המריש הגזול שבנאו בבירה מאי קא מיבעיא ליה הא מפרשא מתניתין דלאו דאורייתא אלא משום תקנת השבים, ואי משום מתניתין דעורות של בעל הבית דבסמוך (ע"ב) הא משמע דלא משמע ליה לרבה מינה שהיא יאוש כדי (קונה) אלא כשקצען וכדמשמע ליה לרב יוסף מעיקרא דאי לא לותיב מינה רבה גופא לרב יוסף כי אותיביה ר"י מגוזל חמץ. ואפשר דאההיא דרב קאי דאמר לקמן (סז, ב) גבי הגונב אחר הגנה לא שנא אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנה גנב ראשון ושני משלם תשלומי כפל לגנב ראשון והנך מתנייתא דלקמן דשמעית מינייהו דלא קנה לא שמעית ליה.

דף סו:

אותביה אביי לרבה מקרבנו ולא הגזול. לא אותביה אכולה מלתא אלא אמאי דמפסקא ליה מדאורייתא דמהא שמעינן דלאו דאורייתא אבל לאביי גופיה יאוש כדי קני מדרבנן מיהא ולא כרב יוסף וכדמוכחא ליה מתניתין דעורות של בעל הבית ומינה אותביה לרב יוסף. ותמיהא לי לישנא דאמור איתיביה אביי לרבא דרבה ספוקי מספקא ליה

אי מדאורייתא ומיבעיא בעי לה ולמאן דבעי לא מותביה ליה ולא הוי ליה למימר אלא לישנא דת"ש וכזה לא ידעתי בשום מקום.

ואיכא למידק מאי קמייתי ליה מקרבנו ולא הגזול דלמא יאוש קני ושאני קרבן משום מצוה הבאה בעבירה. ויש לומר דהא ליתא דאם איתא דיאוש כדי קני וקודם שיקדישנו כבר קנאו לכולי עלמא בכי הא ליכא משום מצוה הבאה בעבירה אבל כשהקניה אינה נגמרת אלא על ידי ההקדש התם איכא למימר שיהא אסור למזבח משום מצוה הבאה בעבירה.

אמר ליה רבא ולטעמיך הא דתניא משכבו ולא הגזול. רבא גרסינן דהוה חבריה דאביי ובר פלוגתיה ולא גרסינן רבה דהוא רבה בר נחמני רביה דאביי ותדע מדאמרינן אמר ליה רבא דאי רבה כיון דאביי אותביה לרבה גופיה אי איהו קמהדר ליה לא הוי ליה למימר אמר ליה רבה אלא אמר ליה ולטעמיך ועוד דאמרינן לקמן והא רבא הוא דאמר דגזל קרבן מחבריה ופרקינן אי בעית אימא חדא מינייהו רב פפא אמרה כלומר רב פפא שהיה תלמיד של רבא בריה דר"י אמרה ומי ששמא תלאה ברבא כסבור שממנו קבלה שכן דרך התלמידים למימר דרב סתם והכל יודעין שהוא של רבן אבל אי רבה אמרה במה טעו לתלות מה שאמר רב פפא ברבה.

משכבו ולא הגזול. פירש רש"י ז"ל דגזירת הכתוב הוא דמשכב הגזול לא יטמא אדם וזה תימא דהא כל המשכב אשר ישכב עליו כתיב (ויקרא טו, ד). ועוד הקשו עליו בתוספות דבתורת כהנים (מצורע, זבים, ב ו') מייתי עלה פלוגתא דר"ש ורבנן דפליגי בסמוך בגנב וגזלן דתניא התם משכבו ולא הגזול יכול שאני מוציא אף הגנב תלמוד לומר טמא ר"ש אומר משכבו ולא הגנוב יכול שאני מוציא אף הגזול תלמוד לומר טמא אמרו לו מה ראית לרבות את זה ולמעט את זה אחר שרבה הכתוב ומיעט מרבה אני את זה שנתייאשו בעלים ממנו ומוציא אני את זה שלא נתייאשו בעלים ממנו אלמא מדמייתינן עלה הדין פלוגתא שמע מינה דטעמא משום שאין מחשבה מטמאתן דאין יחוד שלהם מורידתן לידי טומאה, על כן פירשו הם דגזל משכב דחבריה כגון עורות ב"ה שאין מחוסרין אלא יחוד ואין צריכין שום תקון ואף על גב דהך דמשכבו ולא הגזול איירי קודם יאוש וההיא דקרבנו איירי אף לאחר יאוש מכל מקום דומות זו לזו בדבר זה שכמו שאין משכבו דתניא מחוסר מעשה אלא מחשבה לבד הכי נמי קרבנו דתניא בקרבן שאין מחוסר מעשה והיכי דמי שכבר הקדישו הבעלים שאלו הוא גזל בהמה דחולין והקדישה מחוסר מעשה גמור הוא זה ואינו דומה למשכבו דמתניתא.

א"ל כגון שקצען. ויאוש עם קצוע זה קונה אבל הקצוע לבדו אינו קונה שאינו מעשה גמורה ופרקה דשינוי השם כשינוי מעשה שינוי [מעשה] מאי טעמא וכו'. מהכא שמעינן דשינוי השם קונה בלא יאוש כשינוי מעשה וכדאמרינן נמי לענין טלה ונעשה איל ונקנינהו בשינוי השם ובהא לא אפליגו רבה ורב יוסף אלא כולן מודין בדבר, ותדע לך דהא אמר רבא הא מלתא קשו בה רבה ורב יוסף עשרין ותרתין שנין ולא אפריק עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה אלמא האי פירוקא סליק לכלהו לגבי רבה ורב יוסף, והא דאקשינן ממתניתין דמריש לכולהו אקשינן וכי פרקינן נמי שאני מריש דשמו עליו אפילו לרבה נמי סליק האי פירוקא דהכא אף כשלא נתייאשו הבעלים היא ומשום תקנת השבים.

דף סז.

הא דתנן: **צנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל את המקוה**. ביש לו ארבע לבזבזין היא הא לאו הכי אינו פוסל לפי שאינו עשוי לקבלה (עי' מקוואות פ"ד מ"ג) אף על פי שיש לו שלשה לבזבזין ואי נמי בשחקק בו חקק כל שהוא לקבל בו הצרורות הנמשכות עם המים כדתנן במסכת מקוואות (שם).

שאני שאיבה דרבנן. כתב כתבתיה בארוכה בפרק המוכר את הבית בסייעתא דשמיא (ב"ב סו, ב).

הגנב והגזלן הקדישן הקדש. בפרק הגוזל בתרא (קיד, א) פריך אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב והתם פריק לה.

הקדש מעיקרא חולין והשתא הקדש. א"ל בהקדש למה [לי] האי טעמא והא הקדש שינוי רשות הוא ויאוש ושינוי רשות איכא ולכולי עלמא קנה. וכן מעשר אי מעשר שני הוא אליבא דרבי מאיר דאמר מעשר ממון גבוה הוא ומשלחן גבוה זכו ביה ולא ממון הדיוט הוא, ומסתברא לי דבגררה דתרומה נקטינהו לכולהו דתרומה ממון כהן הוא ועד דאתי לדידיה דכהן לא זכה בהם והלכך אין כאן אלא שינוי השם לבד. אי נמי יש לומר דכיון דהקדש סתם תניא ואיכא הקדש דאין בו שינוי רשות כחטאות ואשמות דמעיקרא תורא דראובן והשתא נמי תורא דראובן (לקמן עו, א) לפיכך פרשוה משום שינוי השם. ומעשה נמי במעשר ראשון ואי נמי בשני לא בעי לדחוקי ולאוקמי דלא כהלכתא כרבי מאיר.

ומיהו בין בתרומה בין במעשר יש לתמוה והלא שינוי החוזר לברייתו הוא דאי בעי מתשיל עליה וכדאיתא בנדרים פרק הנודר מן הירק (נדרים נט, א) וכל דבר שיכול

לשאול עליו קריה ליה דבר שיש לו מתירין ואפילו תרומה דלאו מצוה לאתשולי עלה אלא אם כן באת ליד כהן לחד מן לישנא דאתמר התם. ויש לומר דמכל מקום כיון דלאו מצוה לאתשולי עלייהו לאו חוזר לברייתו חשבינן ליה. ואכתי לא מחוור בעיני דהא אפילו צמר [וצבעו, ש"מ] חשבינן [חוזר] לברייתו (לקמן צג, ב) ואף על גב דלא שכיחי, ומסתברא דכל שאפשר לחזור לברייתו בלא סיוע אחרים קרינן חוזר לברייתו אבל אלו שצריך שלשה אף על גב דשלשה הדיוטות שכיחי וכדאמרינן בשלהי פרק כירה (שבת מו, ב) אפילו הכי לא חשבינן ליה חוזר לברייתו. כך נראה לי.

אמר עולא מנין ליאוש שאינו קונה. איכא למידק דהכא משמע דעולא אית ליה יאוש אינו קונה והכי משמע בגיטין פרק הניזקין (גיטין נה, א) חטאת גזולה שמכפרת, ואלו בפרק הגוזל בתרא (קיד, א) גבי פלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קנה. ור"ח ז"ל כתב כאן דבכל מקום אית ליה לעולא יאוש קונה חוץ מקרבן שהוא מצוה הבאה בעבירה וכן דעת רש"י ז"ל וכן דעת רבנו תם ז"ל. ויש מרבותינו הצרפתים ז"ל שתירצו דבכל מקום דעולא יאוש לא קנה וההיא דהגוזל בתרא יאוש ושינוי השם איתא דמעיקרא משכא והשתא ברזין כדאמרינן לעיל, ואף על גב דלגבי קרבן נמי יש יאוש ושינוי השם כדאמרינן לעיל דמעיקרא חולין והשתא הקדש מכל מקום כיון דקנייתו אינה נגמרת אלא על ידי הקדש פסליה רחמנא להקרב משום מצוה הבאה בעבירה וכדמוכח נמי בריש פרק לולב הגזול (סוכה ל, א) דאמר להו רבא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מאינו ישראל ליגזזו אינהו וכו' ואקשינן עלה כי גזינהו אינהו נמי ליקנינהו בשינוי השם משמע דאי קני ליה תו לא הויא מצוה הבאה בעבירה, ואף על גב דאמרינן לקמן בריש פרק הגוזל קמא (צד, א) הרי שגזל סאה חטים וטחנה ולשה ואפאה והרים ממנו חלה כיצד מברך אין זה מברך אלא מנאץ. והכא כבר קנאה בשינוי מעשה קודם שיברך מסתברא דלא קשיא דהתם ר"א ב"י אמרה וסבירא ליה דשינוי במקומו עומד כב"ש דהכי אוקימנא לה התם אמר אביי ר"ש בן יהודה וב"ש ור"א ב"י ור"ש ב"א ור' ישמעאל כולהו סבירא להו שינוי במקומו עומד, וכבר הארכתי בדין יאוש קונה או אינו קונה בפרק הניזקין (גיטין נה, א) בסייעתא דשמיא.

דף סז:

אף גזול דלית ליה תקנתא. לאו לית ליה תקנתא כלל קאמר דהא אמרינן לעיל (סה, ב) דטלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאו אלא ביאוש קאמר כלומר מה פסח דלית ליה תקנתא ובין לפני יאוש ובין לאחר יאוש פסול אף גזול כן. כך נראה לי. אבל בתוספות

פירשו דכמות שהוא אין לו תקנה, ויצטרכו לומר גם כן כמו שהוא בידו ולא בשקדם שינוי רשות להקדישו.

מתני': **אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל**. פירוש: דדרשינן וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב כדאיתא לקמן (סט, ב). ואיכא למידק דבשלמא למאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב ניחא אלא למאן דאמר דתרווייהו בטענת גנב היכי שייך למידרש הכי דהוא וגונב מבית איש בטוען שגונב מביתו היא, אמרו בתוספות דאותו דרשא אתיא כמאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב אבל למאן דאמר תרווייהו בטוען טענת גנב נפקא ליה מדרשא אחרינא ולא ידעינן לה.

ירושלמי (ה"א): **גנב ונגנבה ממנו ואחר כך נמצא הגניבה למי שהוא משלם לראשון או לשני או לשניהן גנב ונגנב ממנו ונמלך השני להחזיר**. אין תימא יחזור לבעלים פעמים שאין מודיעין לגנב אין תימא יחזור לגנב פעמים שאין מודיעין לבעלים כיצד יעשה לבעלים לפני הגנב.

דתניא אמר ר"ע וכו'. מכל הני דפריך הכא לרב הוי מצי למיפרך לעיל לרבה וכן מהני דלעיל דפרכי מינייהו לרבה הוי מצי למיפרך לרב אלא משום דרבה איירי בגזלן ניחא להו למיפרך עליה ממילי דגזלן ולרב דאיירי בגנב פריך עליה ממילי דגנב ולתרווייהו הוי מצי למיפרך מההוא דגנב והקדיש כדפריך מינה רבי יוחנן לריש לקיש.

דף סח.

אי הכי קשיא מציעתא לרב. כלומר כיון דאשכחן לה אוקימתא לברייתא כדתניא ליכא לאפוכה לפרוקה לדרב דע"כ לא מהפך לה רבא אלא משום דמשמע ליה דע"כ לא מתרצא.

דף סח:

אמר ליה רבי יוחנן גניבה בנפש תוכיח וכו'. איכא למידק מאי קושיא גניבה בנפש לא הוקשה לטביחה. ויש לומר דרבי יוחנן סברא בעלמא קאמר ליה דכיון דאשכחן גניבה דלא הוקשה לטביחה ה"נ לא הוקשה לדבר זה. אלא מה טביחה שאינו חוזרת פרט לכשהקנה לשלשים יום.

הוא דאמר כצנועין. איכא למידק מאי קמדמה הקדש לחילול והא אין אדם יכול להקדיש נכסי חבירו ואפילו הכי יכול לחלל הקדש חבירו כדמוכח בריש פרק האשה רבה (יבמות פח, א) דאמרינן התם היכי דמי אי קדושת דמים יכול לפדותו ואי קדושת הגוף אי דידיה

משום דבידו לאתשולי ואי דחבריה היא גופא מנלן, אלמא משמע דבקדושת דמים אין חילוק בין דידיה לחבריה תירצו בתוספות דלא דמי דהקדש מאחר שהוקדש יצא מרשות בעלים וכמו שהבעלים יכולים לפדותו כמותן יכול אחר לפדותו אבל כרם רבעי הבעלים זכאים לאוכלה בירושלים ואפילו הכי לצנועין יכולין לחללו אף על פי שאינו ברשותן וכיון שכן אף הנגזל יכול להקדיש גזל שבבית גזלן כל שלא נתייאש ממנו. והקשו הם דהא בפרק לולב הגזול (סוכה לט, א) משמע שיכול אדם לחלל דמי פירות שביעית של חבירו שלא מדעתו דתניא התם אין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ יותר ממזון שלש סעודות ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי ביד פלוני ובא ואוכלן בקדושת שביעית. ויש לומר דאפקרינהו רבנן מעם הארץ כדי שלא יהיה נכשל ואוקמינהו ברשות זה שיכול לחללן דהפקר בית דין הפקר. והא דמשמע נמי בפרק קמא דבכורות (יא, א) דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ומשמע התם אפילו בלא דעת בעלים. יש לומר דפטר חמור כיון דאסור בהנאה הוי כמו הקדש לענין זה ואף על פי שהפודה את ההקדש הוי פדוי לפודה והפודה פטר חמור פדיונו פדוי לבעלים כדמסיק התם. עוד הקשו היכי מדמה כלל הקדש לחלול נטע רבעי שהרי דין שיחלל נטע רבעי ומעשה שני של חבירו שלא מדעת הבעלים כיון דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו והא דמבעיא לן בפרק אין בין המודר (נדרים לו, ב) התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לא היינו טעמא משום דדלמא כיון [ד]דיליה הוא ניחא ליה למעבדה אבל הכא ודאי ניחא להו להנך מלקטין שיחללו אותן הבעלים משיאכלו הם באיסור, וצריך עיון.

דף סט.

חייב אתה ליתן לו כיון דלא פסקה ליה מלתיה וכו'. הכא משמע דחייב אתה ליתן לו לא הוה גמר דין והכי נמי משמע בפרק קמא דמציעא (יז, א). ואיכא למידק דהא אמרינן בפרק קמא דסנהדרין (ו, ב) נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע ואמרינן היכי דמי גמר דין איש פלוני אתה זכאי ואיש פלוני אתה חייב. ויש לומר דחילוק יש בין איש פלוני אתה חייב לחייב אתה ליתן לו. ועוד יש לומר דלענין בצוע שאני דכיון שקרוב הדין להגמר כל כך שכבר אמרו לו פלוני אתה חייב אסור לבצוע ולהטעות את הזכאי שאמרו לו איש פלוני (יהי') [אתה] זכאי כיון דזכותו ידוע במקצת.

של ערלה בחרסית. פירש רש"י ז"ל חרסית (כתישי) [כתותי] רעפים. וקשה לפירושו דבפרק כיסוי הדם (חולין פח, א) קא חשיב חרסית ולבינה שכתשם, אלא מן האדמה

היא שאינה עושה פירות שמנין אלא רזין ואינו עושה יתר מכדי נפילה וזהו שאמרה כאן שאין בה הנאה וכן פירש רבנו תם ז"ל (בתוס' שם ע"ש) והביא ראיה מהא דתניא (בספרי) [במדרש] (רבה פ' שלח) ומה הארץ השמנה היא אם רזה אם צונמא היא פרותיה שמנין ואם חרסית היא פרותיה רזין.

והצנועין מניחין את המעות ואומר כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו. תימא מה הועילו בהנחתן אם בשחר היו מניחין מה הועילו למה שנלקט לאחר הנחה ואם לעתותי ערב מה יעשו למה שנאכל קודם הנחה, ותרצו בתוספות דבשחר היו מניחין ולא כל הנלקט קודם הנחה קאמר אלא כשילקט קאמר כלומר לכשילקטו יהא מחולל על מעות אלו והוצרכו הצנועין לעשות כן ולחלל לאחר לקיטה משום דלית להו ברירה דאלו למאן דאמר כל שילקוט ע"כ אית להו ברירה שהרי הוא מחלל מעכשיו מה שילקטו ואינו מבורר עכשיו ולפי זה הא דאמר רבי דוסא לעתותי ערב כל שלקטו משום דלית להו ברירה הוא הדין דהוי מצי למימר אף בשחר כל שילקט יהא מחולל לאחר שילקט מיד דהכא ליכא משום ברירה אלא דעדיפא מינה אמר משום חשש המניחין שמא לא יתנו לב לומר כל שילקטו לכשיהא נלקט יהא מחולל ואף על גב דלעתותי ערב נמי לא עשו ולא כלום למה שנאכל מן הבקר ועד הערב אפילו הכי הא עדיפא ליה דמהני מיהא למה שלא נאכל והם תקנו מה שאפשר לתקן. ואם תאמר אם כן דלא שייכא ברירא באומה לאחר לקיטה אם כן מאי קשיא ליה בעירובין פרק בכל מערבין (עירובין לו, ב) גבי המניח שני עירובין ואמר אם בא חכם למזרח עירובי למזרח ואם בא חכם למערב עירובי למערב למאן דאמר אין ברירה והוצרך להעמידה בשכבר בא דמשמע בשכבר בא חכם בשעת הנחה מאי קשיא לימא אם בא חכם ולאחר שבא יקנה לי עירובי. יש לומר דמאי דקאמר כבר בא חכם היינו קודם חשכה בשעה שאפשר לקניית הערוב קאמר כגון דקאמר אם בא למזרח ערובי יקנה לי למזרח לאחר שיבא והוא שבא כבר קודם חשכה.

לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט. ואם תאמר כיון שאפשר להן לפדותן במחובר הכא למה הוצרכו צנועין לטרוח ולחלל בכענין זה יחללו את הכל בפעם אחד. יש לומר שהיו רוצין להעלות הפירות בעצמן לאוכלן בירושלים או לעטר שוקי ירושלים בפירות (ביצה ה, א). ואיכא למידק אשמעתין דהכא משמע דפודין כרם רבעי במחובר מדאוקימנא באומר כל המתקלקט ואף על גב דלא קמה ההיא אוקימתא לאו מהאי טעמא אלא משום דאמרינן דלית ליה לרבי יוחנן ברירה ועוד דלכי מהפכינן לברייתא אף ההיא אוקימתא דכל המתלקט קיימא וק"ל דהא תני בתוספתא בסוף מעשה שני (פ"ה מי"א) כרם רבעי בית שמאי אומרין אין פודין אותן ענבים אלא יין ובית הלל יין

וענבים הכל מודים שאין פודין אותן במחובר ומצאת לר"ם ז"ל (פ"ט מהל' מע"ש ה"ב) שפסק כן ונתן טעם לדבריו מפני שהוא כמעשר שני ואין פודין מעשר במחובר וזה תימה האיך הניח מה שאמר בגמרא ודחה אותו מפני התוספתא דלפי מה שבא במשמעותיה לא ילפינן לה להא מקדש קדש דמעשר שני, ובתוספות אמרו וכן ר' שמשון ז"ל בפירושי המשנה שלו (מעשר שני פ"ה מ"ה) דמה ששנו בתוספתא דאין פודין במחובר היינו טעמא לפי שאין בקיאין בשומא בעודו במחובר מידי דהוה אענבים לבית שמאי והא דמחללין במחובר גבי צנועין תקנתא עביד שלא יכשלו וזה נכון, ומכלל דבריהם בזמן הזה שאין מדקדקין בפדיונו אלא כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל הלכך מעמידין אותה על דין תורה ומחללין אותה אפילו במחובר וכן נהגו עכשיו לחלל במחובר.

וראיתי לכתוב כאן דין כרם רבעי אם נוהג בחוצה לארץ להצריכו חילול אם לאו לפי שראיתי בזה שחלוקין בדבר חכמי הדורות ז"ל אכתוב מה שעלה בידי בעזרת השם מתוך הגמרא והירושלמי. גרסינן בברייתא בפרק כיצד מברכין (ברכות לה, א) ר' חייא ור' שמעון ב"ר חד תני נטע רבעי וחד תני כרם רבעי, וקיימא לן בארץ כמאן דאמר נטע רבעי ובחוצה לארץ כמאן דאמר כרם רבעי וכדאמר התם (לו, א) בשמעתין דצלף כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ, הלכך אוכלין פירות נטע רבעי בלא פדיון בחוצה לארץ, ואיזה כרם כל שיש בו חמשה גפנים שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב (כלאים פ"ד מ"ו) והוא שיהו מקורבין ולא מרוחקין ט"ז אמה וכמו שאמרו בפרק הספינה (ב"ב פג, א), וכן כתב רב אחא ז"ל בשאילתות שלו (שאילתא ק) שכרם רבעי נוהג בחוצה לארץ. וכן רבותינו הצרפתים ז"ל בתוספותי' (ברכות לה, ב) וכן נראה מדברי הר"ז הלוי ז"ל בריש פרק כיצד מברכין.

אבל ראיתי לר"ם ז"ל שאין נוהג בחוצה לארץ אלא ערלה בלבד אבל לא כרם רבעי שכך כתב בהלכות מאכלות אסורות בפרק י (הלכה טו) יראה לי שאין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ אבל פירות שנה רביעית אוכל בחוצה לארץ בלא פדיון כלל שלא אמרו אלא הערלה וקל וחומר הדברים ומה סוריא שהיא חייבת במעשרות ושביעית מדבריהם אינו חייבת בנטע רבעי כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני חוצה לארץ לכ"ש. וכן כתב עוד בהלכות מעשר שני בפרק ט (הלכה א) כשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא ע"כ. ולא היתה כוונת הרבי ז"ל בדברים אלו דוקא בנטע רבעי אבל כרם רבעי נוהג שאם לכן נתכוין לא היה תולה אותו בראיות סברתו ולא היה צריך ראיות לסוריא שכבר נפסקה הלכה כן בגמרא בפרק כיצד מברכין דהלכה בחוצה לארץ כמאן

דמיקל בארץ. ועוד שהרי תלאה במעשר שני וכשם אין מעשר שני בחוצה לארץ כך הרבעי שהוקש לו. ונראה לי שלמדו הרב ז"ל מתוך סוגיא דגמרא דבני מערבא דתנן במעשה שני פרק כרם רבעי מציינין אותו (משנה ג) כרם רבעי בית שמאי אומר[ים] אין לו חומש ואין לו ביעור ובית הלל אומרים יש לו. בית שמאי אומר[ים] יש לו פרט ועוללות וענים פודין לעצמן ובית הלל אומר[ים] פודין לגת. וגרסינן עלה בירושלמי תני ר' אומר במה דברים אמורים בשביעית אבל בשאר שני שבוע בית שמאי אומר[ים] יש לו חומש ויש לו ביעור על דעתיה דהדין (תנייה) [תנא] לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשה שני בשביעית דכוותיה אין נטע רבעי בשביעית. מעתה לא יהא לו קדושה, פירוש שלא יהיה צריך פדיון כלל בשביעית כלומר ואי אפשר לומר כן שהרי לא נחלקו בית שמאי אלא בחומש וביאור הא לקדוש מודה לכשתבא לידו מיהא דבשביעית בלחוד מיירי, ותירצו קדושתו מאליו למדו קודש הילולים הרי הוא כקדש שאומר עליו את ההלל וכולה כדאיתא התם. עוד תמן תנינן ר' יהודה אומר אין לאינו יהודי כרם רבעי וחכמים אומרים יש לו, פירוש משנה זו היא בפרק ג של תרומות (משנה ט), א"ר אלעזר כיני מתניתין אין לאינו יהודי כרם רבעי כל עיקר רבי ביבי קומי ר' זירא בשם ר' אלעזר אתיא דר' יהודה כבית שמאי כמה דבית שמאי אומר[ים] לא למדנו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בשביעית וכו' מה מעשר שני אינו בסוריא אף נטע רבעי אינו בסוריא, אמר ליה חמי מה אמר לא אמר אלא אין לו חומש ואין לו ביעור הא שאר כל הדברים יש לו ר' יהודה אומר אין לנכרי נטע רבעי בסוריא ע"כ בירושלמי. ועוד אמרו שם תני ר' יוסי בר יהודה אמר ר' אלעזר בר"ש אומר לא נתחייבו ישראל בנטע רבעי אלא לאחר ארבעה עשר שנה שכבשו וחלקו א"ר חסדא אתי' דר' יוסי בר' יהודה בשיטת ר' יהודה אביו כמה דר' יהודה אמר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בסוריא דכוותיה אין נטע רבעי בסוריא כן ר' יוסי לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני מה מעשר שני אינו אלא לאחר שבע שכבשו ושבע שחלקו דכוותה אין נטע רבעי אלא לאחר שבעה שכבשו ושבעה שחלקו ע"כ, ושמעינן מינה לדעת ר' ביבי ולדעת רב חסדא דיליף נטע רבעי ממעשר שני אין נטע רבעי בסוריא וכל שכן בחוצה לארץ כמעשר שני וכיון שכן לדידן דקיימא לן בפרק האיש מקדש (קידושין נד, ב) דבית הלל ילפי נטע רבעי ממעשר שני בקדש קדש אם כן אף אנו נאמר לבית הלל שאין נטע רבעי בסוריא כשם שאינו מעשר שני בסוריא וקל וחומר בחוצה לארץ.

ואני תמה שאם כן נאמר שאין נטע רבעי בשביעית לבית הלל כשם שאין מעשר שני בשביעית ואילו לבית סתמא תנו יש לו חומש ויש לו ביעור כלומר לעולם וכדמשמע בירושלמי שבשביעית הוא שנחלקו בית שמאי ובית הלל, ועוד אני תמה לפי סוגית הירושלמי וכי בית לבד למדו נטע רבעי ממעשר שני ולא בית הלל אם כן למה אמרו דיש לו חומש ויש לו ביעור ולמה בוצר כולו לגת אלא מפני שלמדו אותו בגזירה שוה דקדש קדש ממעשר שני אלא ע"כ אף בית הלל ילפי ממעשר ואם כן ר' יהודה ככולי ורבנן דידיה דלא כחד, אלא נראה לי פירושו דלבית שמאי לא למדו אותו לכל דיניו אלא ממעשר כלומר שעשאוהו לגמרי כמעשר שני שהרי לבית שמאי כל זמן שאין מעשר דגן בשביעית אין נטע רבעי לחומש ולביעור ואף על פי שאין מעשר שני בשלישית ובששית מכל מקום שם מעשר נוהג בהן וכמו שאמרו בירושלמי (שם) שלישית וששית אף על פי שאין בהן מעשר שני יש להן מעשר שביעית אין לה מעשר כל עיקר, ואי תימה לדעת ר' ביבי ורב חסדא קדושה מיהא יש לו לנטע רבעי בשביעית להצריכו פדיון בלא חומש ואף על פי שאין בה מעשר כל עיקר, יש לומר שאני הכא דריבה לו הכתוב קדושה דכתיב הלולים ואי נמי סבירא להו דלבית שמאי אף קדושה אין לו כלל בשביעית וכדאהדר ליה ר' זירא לר' ביבי (אתא) חמי מה אמר אין לו חומש ואין לו ביעור הא כל שאר הדברים יש לו כלומר לא כמו שאתה אומר ר' יהודה בשיטת בית שמאי אמרה וקא סברת דלבית שמאי אין נטע רבעי בשביעית כלל ומינה קא ילפת דר' יהודה נמי אמר אין נטע רבעי כל עיקר בסוריא לא היא דבית שמאי לענין קדושה מודה דנוהג אפילו בשביעית ולא נחלקו אלא בחומש וביעור בשנת שביעית בלבד ור' יהודה לא אמר אלא שאין נטע רבעי לאינו ישראל ואל בשיטת בית שמאי אלא בטעמא אחרינא תליא דאלמא ר' ביבי סבר דלבית שמאי אין נטע רבעי נוהג בשביעית כלל ואין ר' זירא מודה לו בדבר זה, ואף על פי ששנינו בית שמאי אומרים] יש לו פרט ויש לו עוללות דאלמא כחולין נינהו לבית שמאי. יש לומר דשאני התם הוה טעמא לפי שנאכל לבעלים מדכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו למדו מכאן (ספרי נשא סי' ו) שהכתוב עשאו כנכסיו, וכיון שלא למדו אותו לדעת ר' ביבי אלא ממעשר והרי הוא כמעשר שני לגמרי אף הוא אינו נוהג אלא בזמן שמעשר שני נוהג ובמקום שמעשר שני נוהג אבל לבית הלל לא למדו אותו לגמרי ממעשר שני שהרי יש לו חומש וביעור בכל זמן וכיון שכן אף הוא אינו לומר ממעשר שני אלא לענין קדושתו כלומר לפדיונו לבעורו ולחומשו ולהיותו ממון גבוה לפי שהכתוב קראו קדש כמעשר שני הא בזמן ומקום אינו למד ממנו משום דכתיב וערלתם ערלתו את פריו שלש

שנים ובשנה הרביעית וגומר דמשמע כל זמן שערלה נוהגת נטע רבעי נוהג, ומעתה לדידין נטע רבעי נוהג בין בארץ ובין בחוצה לארץ.
ואם תאמר מכל מקום למה שדחה רבי זירא לרב ביבי ואמר דרב יהודה לא בשטת בית שמאי אמרה אלמא ר' יהודה אפילו לבית הלל אמרה דאין נטע רבעי נוהג בסוריא ואף על גב דנחלקו עליו חכמים הא קיימא לן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ, לא היה דר' יהודה לדעתיה דר' זירא לא משום שהוא למד ממעשר קאמר ולא בישראל איירי אלא באינו יהודה בלחוד וכדאיתא בהדיא אין נטע רבעי לאינו ישראל וטעמא דר' יהודה אפילו בארץ קאמר וכדתמא דמתניתין אפשר משום דקסבר יש קנן לאינו יהודי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר וכדאמר רב כהנא לדברי ר' יהודה במציעא בפרק השואל (קא, א) שטף נהר את זתיו וכן שי לו קנין להפקיע מידי קדושת רבעי דנכסיו גמורין הן ואף על פי שאיסור ערלה נוהג בפירותיו יש לומר מדרבנן היא, ולדברי ר' זירא דירושלמי דאמר דר' יהודה לא אמר אלא בנטע רבעי שאינו נוהג בסוריא לאינו יהודה דלמא קסבר דאף ר' יהודה סבר שאין קנין לאינו יהודי בארץ ישראל ממש להפקיע מידי קדושת מעשר וכדסברוה התם לר' יהודה בפרק השואל והוא הדין לקדושת רבעי אבל בסוריא שהיא כיבוש יחיד יש לו בה קנין להפקיע מידי מעשר ומידי קדושת נטע רבעי הא ישראל יש להם כרם רבעי אפילו בסוריא ואפילו בחוצה לארץ כיון שערלה נוהגת בהן.
אלא שאני תמה לפי סוגית הירושלמי דלכאורה משמע דלדבר תורה אמרו ואם כן מה שאני לבית שמאי אף לבית הלל אין נטע רבעי וערלה בסוריא כדתנן במסכת ערלה (פ"ג מ"ט) ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר בחוץ לארץ יורד ולוקט ובלבד שלא יראנה לוקט. ותנן התם החדש אסור מן התורה בכל מקום והערלה הלכה וכלאים מדברי סופרים וקא פירשו שמואל ולוי ורב יהודה בפרק קמא דקידושין (לח, ב) מאי הלכה מהלכות מדינה אבל מדאורייתא משרא שריא אפילו בסוריא דבר תורה ואם כן בין לבית שמאי בין לבית הלל אין נטע רבעי בסוריא דבר תורה, ויש לומר דסוגיא דירושלמי במסכת מעשר שני כרבי יוחנן דסבירא ליה הלכה למשה מסיני, ואף למאן דאמר התם מהלכות מדינה אף כרם רבעי נוהג מהלכות מדינה כערלה שכל מקום שערלה נוהגת רבעי נוהג דכל דתיקון ונהוגי כעין דאורייתא תיקון והנהיגו, (מפוק) [ופוק] חזי מה עמא דבר שכל מקום שהלכה רופפת רואין היאך צבור נוהג ונוהגין כן וכמו שאמרו שם בירושלמי רבי ירמיה בעי קומי רבי זירא כדברי מי שעושה אותן כנכסיו מהו להתחייב במעשר אמר ליה כדר' יהושע בן לוי דאמר לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שרופפת

בבית דין ואינך יודע מה טיבה צא וראה האיך ציבורא נהוג ונהוג כן ואנן חמין ציבורא דלא מפרשי, ואף אנו נאמר כיון שאנו רואין ציבור נוהג בחוצה לארץ קדושה בנטע רבעי לפדותה אף אנו נוהגין כן וכל שכן שיש לסמוך על הגאונים ז"ל ורבותינו הצרפתים ז"ל שכתבו כן.

דתנן הלוקח יין מבין הקראים אומר שני לוגין וכו'. במתניתין לא מתנינן בה בהדיא פלוגתא דהני תנאי אלא ר' מאיר תני לה. אלא דבברייתא מיתניא פלוגתייהו והביאו בגמרא פלוגתא דברייתא גבי מתניתין. וכן נהגו בתלמדו בהרבה מקומות כאלו נחלקו כן בהדיא במתניתין וכבר כתבתי מהם בסוף פרק אחרון של בבא מציעא בסייעתא דשמיא. והאי ברייתא בלוקח בערב שבת בין השמשות היא שאי אפשר להפריש ולתקן, והא דנקט לה בלוקח מבין הקראים ולא נקטוה בלוקח מן הדמאי לאשמועינן טובא חדא דאף על גב דקראים מדקדקין הרבה במאי דכתיבא ואחזוק (חולין ד, א) ותרומה ומעשרות כתיבי ואחזוק נמי וכדאמרינן בפרק שלשה שאכלו (ברכות מז, ב) הני קראים עשור מעשרי אפילו הכי למה שמוכרין לאחרים אין חוששין דלית להו דרשה דלפני עור לא תתן מכשול, ואם תאמר מכל מקום גזל הוא זה שגוזלין מן השבט ואין חשודין על הגזל. יש לומר דלא משמע להו אינשי שיהא גזל בענין זה כיון שאין לו תובעין אי נמי כי לא הופרש עדיין ואי נמי דדלמא טעו דאין חייב לעשר אלא מה שהוא מתבואתו ואצלו וסומכין על מה שאמרו בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ פח, ב) עשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח ותדע לך דהא עמי הארץ לא חשידי אגזל ואפילו הכי חיישינן להו שמא לא עשרו. ועוד אחרת יש בין קראים לעמי הארץ שהלוקח דמאי אין צריך לתרום תרומה גדולה לפי שהתרומה גדולה חמירא להו ומפרשי (סוטה מח, א) אבל קראים אפילו תרומה גדולה אין מפרישין ולפיכך צריך לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש, ועוד אחרת שהדמאי אינו אלא ספק והלוקח מן הקראים עושין אותו כוודאי ונפקא מינה הכא שאלו לוקח מן הדמאי היה יכול לקבוע מקום למעשרותיו בספק חשיכה בספק אין חשיכה (שבת לד, א) וכיון שכן אם קרא להם שם שאמר לצפונו או לדרומו הרי הוא כמופרש ולמחר בשבת מעשר ומתקן (דמאי ז, א) שלא אמרו בודאי חשכה שאין מעשרין אפיעלו דמאי אלא בשלא קרא להם שם שקריאת שם כהפרשה היא והלכך כל שקרא שם מערב שבת תורם ומעשר למחר בשבת אבל בלוקח מן הקראים בין השמשות הרי הוא כטבל ודאי וכשם שאי אפשר לעשרו בין השמשות שאינן מעשרין את הודאי (שבת שם) כך אי אפשר לו לקרות שם דקריאת שם כהפרשה.

ולפיכך אי אפשר לו לחלל עד שיפרשנו ולחלל לאחר שבת שאין חילול אלא לאחר הפרשה כדתניא בתוספתא דמעשר שני (פ"ג הי"ז) מעשה שבחפץ זה מחולל על אחר זה ולא קבע לו מקום ר' שמעון אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו ועוד שנו שם מעשה בר' שמעון בן גמליאל ור' יהודה ור' יוסי שנכנסו אצל בע"ה לכזוב והיה מחלל על דבר זה ואמרו לו צא ואכלו מעותיך נשכרת מעות והפסדת נפשות, ואף ר"ש דאמר קרא שם לא אמר אלא דוקא כשאמר בתוכו דבהא הוא דפליגי איהו ורבנן במסכת תרומות (פ"ג מ"ה) האומר תרומת כרי זה בתוכו ומעשרותיו בתוכו ותרומת מעשר בתוכו ר"ש אומר קרא שם ומפרש בפרק בכל מערבין (עירובין לז, ב) דוקא כשאמר בתוכו דמשמע באמצעיתו דקבע לו מקום ורבנן סברי דאין קבוע לו קבע עד שיאמר לצפונו או לדרומו, ומכאן נראה דלא גרסינן ומיחל כלומחר ומחלל וכמו שפירש רש"י ז"ל אלא מיחל כלומר ושותה מזוג אי נמי מיהל כדגריס רבנו תם ז"ל מלשון (ישעיהו א':כ"ב) סבאך מהול במים כלומר מוזג ושותה, ויותר מזה הארכתי בה בפרק קמא דחולין (יד, א) בסייעתא דשמיא.

דף סט:

ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון אוסרין. ואמרינן הכא דטעמא דידהו משום דאין להם ברירה. איכא למידק אמאי תלו לה בהכין דלמא אינה אלא משום חשש שמא יבקע הנוד דהא בהדיא קתני בסיפא אמרו לו אי אתה מודה שאם יבקע הנוד נמצא שותה טבלים למפרש אמר להם לכשיבקע וכדאיתא בפרק כל הגט (גיטין כו, א) ובפרק בכל מערבין (עירובין לז, ב) ויש לומר דיודעין היו שאין זה עיקר טעמם אלא דלדבריו קאמרי ליה שהיה לו לחוש מיהא לבקיעת הנוד.

ואיכא למידק תו דכיון דלית ליה לר' יהודה ברירה ואית ליה נמי לר' יהודה קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אם כן לא משכחת ליה דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון דבכי האי גוונא דייק תלמודא בגיטין סוף פרק השולח (גיטין מח, א) לר' יוחנן דאמר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש דאם כן לא משכח דמייתי בכורים אלא חד בר חד וכו', וליתא דליכא מאן דאמר באחין שחלקו שיחזירו זה לזה ביובל אלא ר' יוחנן דאינך סבירא ליה דגזרת הכתוב היא שאין להן להחזיר ביובל ולדידיה בלחוד הוא דהוה קשיא ולר' יוחנן יפרש טעמו של ר' בלוקח יין לאו משום ברירה אלא משום בקיעת נוד, וכבר כתבתי בארוכה בסוף פרק השולח (גיטין מח, א) בסייעתא דשמיא.

הוה אמינא צנועין אית להו דר' דוסא. לא מן הדין דגזל ולא נתייאשו שניהם אינן יכולין להקדיש ולא לחלל ולא להפקיר אלא ה"א דתקנה תקנו משום עניים ואוקמוה רבנן ברשותיה כדי שלא יכשלו בהן עניים ובעניים תקנו אם ילקטו יותר מן הראוי להם אבל בגנב וגזלן לא תקנו אבל עכשיו שאמר ר"י דשניהם אמרו דבר אחד אם כן לא מן התקנה הוא אלא מן הדין.

הוה אמינא מאן תנא צנועין ר' מאיר היא לאו אמר ר' מאיר ממון גבוה הוא וא"ה לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה וכו'. ומכל מקום מדרב יוחנן מוכח דליתיה להאי טעמא. ומכאן נראה לי תשובה על הרמב"ם ז"ל שכ' (פ"ט ה"ז מנ"ר) והצנועין היו מניחין את המעות בשנת השמיטה ואומרין כל הנלקט מפירות נטע רבעי [אלו] הרי הוא מחולל על המעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר כמו שבארנו ע"כ, וזה התימה דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו בעלים שניהם אין יכולין להקדיש, ונראה שהוא ז"ל סמך על טעם זה שאמר רבא, ואינו כמו שכתבת דרב אי לאו דאמר ר' יוחנן קאמר אבל השתא דאמרה שמעינן דליתיה לטעמיה.

קדש קדש יליף ממעשר. איכא למידק כיון דגמרינן קדש ממעשר לטעון חילול לנטע רבעי אם כן למה לי דכתב רחמנא הילולים דמיניה דרשינן בריש פרק כיצד מברכין (ברכות לה, א) אחליה והדר אכליה. יש לומר דאי לוא דגלי קרא דבעי חלול מדכתיב קדש הלולים הוי ילפינן קדש קדש לשדאר דיניו כגון חומש ובעור כדאמרינן בפרק שני דקידושין (נד, ב). והתוספות תירצו דה"א למילף קדש קדש משביעית שאין לו פדיון כלל, ואין זה מחוור בעיני דאפילו לא כתיב הילולים הוי ניחא טפי למעבדה גזרה שוה דקדש קדש ממעשר שני ולהטעינו פדיון משלא להטעינו פדיון דאם לא כן גזרה שוה למה לי דמנא תיתי דנימא דצריך פדיון דלצטריך גזרה שוה לפטרו אדרבה אצטריך הילולים או קדש להטעינו פדיון ונראה לי דע"כ קדש קדש אצטריך כדאמרן, והילולים נמי למאן דתני כרם רבעי אצטריך לאשמועינן דדבר שטעון שירה הוא בלחוד טעון חלול דבר שאין טעון שירה אין טעון חלול (ברכות שם) וכיון דאצטריך הלול לדבר זה כתב נמי איך הלול ולומר שאמרתי לך שטעון חלול לא אמרתי אלא בדבר שטעון שירה דהיינו כרם, ולמאן דאמר נטע רבעי שמא אצטריך ליה לדרשא אחרינא ולא ידעינן לה דהא לדידה על כרחך חד מהני הילולים מייתר ליה דלברכה לא אתי וכדאסיקנא התם אלא על כרחך חד מינייהו מייתר ולא ידעינן למאי הלכך אף אנו נאמר דכיון דכתיב קדש הילולים מייתר ליה כוליה לדרש אחרינא. כך נראה לי.

לקט כיון דליתיה ברשותיה לא מצי מפקר ליה. כתב הראב"ד ז"ל אטו מאי דליתיה ברשותיה לא מצי [מצי מחיל ליה ו, חידושי הראב"ד] לימחול גבייהו ולפטריניה מעון גזל. ותירץ הוא ז"ל אין ודאי מצי מחיל מיהו טבל הוא גבי עניים ואינהו סברי דהכל לקט הוא ואינן מעשרין ומשום הכי צריך להפקיר ואין בידו להפקיר לכל אדם הואיל ואינו ברשותו דהפקר ליחיד אינו הפקר עד שיהא מופקר בין לעניים בין לעשירים דומיא דשמטה (פאה פ"ו מ"א).

עוד הקשה כי קאמר רבא ה"א מאן תנא צנועין ר' מאיר הא מצי לאוקמה ככולי עלמא דהא הקדש ודאי ממון גבוה הוא ולענין פדייה אומקיה רחמנא ברשותיה דתנן במעילה (כא, א) [שלח] ביד פקח ונזכר וכו' נוטל פרוטה או כלי מתוך ביתו ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהוא מחולל עליו, אלמא לא בעינן שיהא ברשותו בשעת חלול, ותירץ דשאני הקדש דרחמנא אוקמיה ברשותיה דאפילו על ידי מעילה מפיק ליה לחולין.

דף ע.

לא כתבינן אורכתא אמטלטלי. ואוקמיה כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו בעלים שניהם אינן יכולין להקדיש והלכך דוקא מטלטלי דגזלינן ואף על גב דלא כפרוה ואי נמי דאיכא עדים ואי נמי הלואה דלהוצאה ניתנה דליתיה ברשותיה ואפילו מלוה בשטר דכל שאינו יכול להקדיש אין כותבין עליו הרשאה אבל מטלטלי דפקדון ולא כפריה כתבינן אפילו להדין לישנא קמא דהא פקדון ולא כפריה יכול הוא להקדיש כדמוכח בפרק המוכר את הספינה (ב"ב פח, א) בההוא גברא דאייתי קרא לפומבדיתא אתו כולי עלמא שקל כל חד וחד חדא קרי אמר להו הרי הן מקודשין לשמים אתו לקמיה דרב כהנא אמר להו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. והני מילי דקיצי דמייהו אלמא אי לא קיצי דמייהו דלא קנה ועדיין שלו הן מצי מקדיש ועוד דלעיל אמרינן אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל משום דלא קרינא ביה וגונב מבית האיש לפי שאין הגנב הראשון יכול להקדיש ואלו גונב בית הנפקד משלם תשלומי כפל לבעלים וכדתנן בפרק המפקיד (ב"מ לג, ב) אלמא יכול הוא המפקיד להקדיש וכיון שיכול להקדיש אף הוא יכול לכתוב עליהן הרשאה ובלבד שיקנם לו באחת מן ההקנאות אם מעות הם שיקנם לו אגב קרקע שהמעות אינן ניקנין אלא בכך ואי שאר מטלטלין הן שיקנם בחליפין או אגב קרקע דאלו מטלטלין שאינן בידו אינן ניקנין לא במכר ולא במתנה אלא באחת מן ההקנאות אלו ובהרשאה צריך הוא לכתוב זיל דין ואפיק לנפשך כדאיתא בסמוך והקדש שאני לפי שאמירה לגבוה כמסירה להדיוט (קידושין כח, ב).

ולהדין לישנא הא דתנן בשבועות פרק שבועות (הדיינין) [העדות] שאני פלוני כהן שאני פלוני לוי פטורין ואקשינן עלה בגמרא טעמא דאיש פלוני כהן שאיש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבים והא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע ואוקמא שמואל בבא בהרשאה ואקשינן והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלין ופרקינן הני מילי היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן הוא הדין דהוה מצי לאוקמא אף להדין לישנא בפקדון אלא דניחא ליה לפרוקה אליבא דלשינא בתרא דקיימא לן כוותיה ועוד דרויחא בהכי מתניתין טפי אבל מאן דאית ליה כלישנא קמא מוקי מתניתין במנה פקדון.

איכא דאמרי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשקרא הא לא כפריה כתבינן. ונפקא מינה לגזל שהוא בעין ביד גזלן ולא נתייאשו הבעלים ואי נמי מלוה בשטר שאף על פי שאינו יכול להקדיש דגזרת הכתוב היא מדכתיב כי יקדיש את ביתו (ויקרא כז, יד) **מה ביתו ברשותו אבל במכר או במתנה יכול ליתן ולזכות אגב קרקע או בחליפין בכל מקום שהן כמו שאמרנו** והא היא דאיכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא ואי נמי מלוה בשטר בשקנה לו בהרשאה בכתיבה ומסירה אבל מלוה על פה שאי אפשר להקנותה אלא במעמד שלשתן אף על גב דלא כפריה איא פשר לכתוב עליה הרשאה ללישנא בתרא כלישנא קמא כיון דאמרינן דכל אורכתא דלא כתיב בה זיל דון ואפיק לנפשך לא אורכתא ואם אי אפשר לזכות לו כי כתב לי המאי מהני לי דלעולם מצי אמר ליה אידך זיל לאו בעל דברים דיד את וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג משלוחין סוף ה"ז ע"ש) שאין כותבין הרשאה במלוה על פה שאין כותבין אלא על מה שאפשר להקנות.

ויש מי שאומר דללישנא בתרא כותבין בכל דלא כפריה ואפילו במלוה על פה לפי שהרשאה אינו קונה קנין גמור אפילו בפקדון ולא כפריה דהא אסיקנא דשליח שווייה אלא לדגבי נפקד שווייה כקונה וכבעל דברים דלא מצי למידחייה הלכך לא דייקינן לה כולי האי וכן דעת הרי"ף ז"ל בתשובותיו וכן דעת מקצת מרבותיו נוחי נפש, ומביאין ראיה מהא ששנינו בבכורות (מח, ב) שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונתערבו זה בזה זה נותן חמש סלעים לכהן וזה נותן חמש סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך שלשים יום נתנו לשנים כהנים אינן מחזירין לה כלום ואם לכהן אחד נתנו נותן להם חמש סלעים ואקשינן עלה בגמרא מאי שנא לשני כהנים דאזלי לגבי האי ומדחי להו ואזלי לגבי האי ומדחי להו חד נמי אזל האי ומדחי ליה ואזל האי ומדחי להי ואוקמא שמואל בבא בהרשאה וכלישנא בתרא דנהרדעי דכל דלא כפריה כתבינן והא התם דהלואה היא דהא להוצאה נתנם לו ואפילו הכי כותבין הרשאה, ועוד מביאין

ראיה מבכור דאיפלגו עליה רב פפא ורב פפי משמיה דרבא (ב"ב קכו, א) אם יש לו קודם חלוקה אם לאו רב פפי אמר יש לו ורב פפא אמר אין לו ולרב פפא משמיה דרבא אם מכר ונתן קודם חלוקה לא עשה ולא כלום דאין לבכור קודם חלוקה ואפילו הכי אית ליה לרב פפא (שם קכז, א) בבכור שנתערב שכותב הרשאה כדאמרינן התם בכור ולא ספק ולאפוקי מדדרש רבא דדרש רבא שתי נשים שילדו זכרים במחבא כותבין הרשאה זה לזה אמר ליה רב פפא לרבא והא שלח רבין באגרתיה דבר זה שאלתי לכל רבותי ולא אמרו לי דבר ברם כך אמרו משמיה דר' ינאי הוכרו ולבסוף נתערב כותבין הרשאה זה לזה אלמא סבירא ליה לרב פפא דאף על גב דאין לו קודם חלוקה ואין יכול למכור וליתן אפילו כותב הרשאה דהקנאה גרועה בעלמא הוא וכדאמרן, ועוד דהא אמרינן טעמא ללישנא בתרא משום דמיחזי כשיקרא הא בכל מידי דלא מיחזי כשיקרא כתיבנא ואפילו במלוה על פה דלא כפריה דהא לא מיחזי כשיקרא, ועוד מדקתני במתניתין דשבועת העדות אי פלוני כהן ושאיש פלוני לוי דאלמא דכל כי הא בלחוד הוא דפטוריה משום דאינה תביעת ממון הא כל תביעת ממון ובא בהרשאה חייבין והיינו נמי דניידי התם מלישנא קמא דנהרדעי ודייקינן כלישנא בתרא דאלו ללישנא קמא הוה אפשר לנתא דמתניתין למינקט לה בתביעות ממון חוץ מפיקדון (בדיד') [בלבד] פטורים דאין כותבין עליה הרשאה אבל ללישנא בתרא לא אפשר למנקט בתביעת ממון דאפילו בגזל ובמלוה על פה כל דלא כפריה כתבינן ואי לאו הכי לא הוה נאדו מלישנא קמא דאי סלקא דעתך דאפילו ללישנא בתרא לא כתבינן אלא בפקדון הא אפילו ללישנא קמא כתבינן.

ונראה לי דבר הרמב"ם ז"ל חדא דהא בעי למכתב זיל דון ואפיק לנפשך ואם אי אפשר [לו] לקנות (לו) האיך יוציא לעצמו וכמו שכתבתי למעלה ועדיין שלוחא הוא ומצי למימר ליה הך לאו בעל דברים דידי את ומה הועילו חכמים בתקנתם זיל דון ואפיק לנפשך אי לענין דינא לא מעלה ולא מוריד משוית להו למילי דרבנן כחוכא, ועוד דההיא בפרק שבועת העדות אפילו בבא בהרשאה כי כפרו העדים אמאי חייבים דהא קיימא לן כל שאין כופרין לבעל הממון אין חייבין דכתיב אם לוא יגיד ודרשינן (שבועות לה, א) אם לו לא יגיד והרי אין כאן בעל ממון אלא שלוחא בעלמא, אלא כל שבא בהרשאה קונה הוא ובעל הממון הוא ותדע לך דהא אמר אמימר אי תפיס לא מפקינן מיניה ואף על גב דאמר רב אשי כיון דכתוב כל דמתעני מן דינא קבלית עלאי שליחא שויא (ואיכא דאמרי דכיון ליה הני תרי לישני שותפות שווייה בדינא פליג עליה דאמימר אבל במאי דכתבינה הרשאה עליה לא פליג עליה).

והריני חוזר על הראיות שהביאו שאין בהן ראיה מוכרעת דההיא דבכורות אינה ראיה דההיא מאן אוקמה בבא בהרשאה שמואל ושמואל הא אית ליה אתם (מט, א) דהפודה את בנו תוך שלשים יום אין בנו פדוי ואם כן הני חמש סלעים פקדון נינהו ביד כהן ובעין נינהו כל שלשים יום ויכול לכתוב עליהן הרשאה. ואם תאמר תינח לשמואל אלא לרב דאמר התם בנו פדוי ואפילו נתאכלו המעות מידי דהוה אמקדש את האשה לאחר שלשים יום דאפילו נתאכלו המעות מקודשת אם כן מעות האלו להוצאה תנתום לכהן ומלוה על פה היא ואי לאו בהרשאה היכי משני לה רב ללהיא מתניתין א"ו אף לרב בהרשאה היא ואף על פי שהן כמלוה על פה נראה דלרב מוקמינן ליה בשנתנום לכהן ואמרו לו להוו הדין חמש סלעים בידך על שלשים יום ואי מצטרכי לך לא תפקינהו ועדיין המעות ביד כהן הענין כמו שאמרו בע"א פרק השוכר את הפועל (עבודה זרה סג, א) גבי נתן לה טלה באתננה. ואם תאמר אם כן מאי נפקא בין לישנא קמא ללישנא בתרא כבר כתבתי למעלה דנפקא מיניה למלוה בשטר דללישנא קמא לעולם לא כתבינן אלא בדבר שהוא ברשותו ממש ויכול הקדישו כפקדון ומלוה אפיטלו בשטר אי אפשר להקדישו שאינה ברשותו ואפילו למכרה וליתנה אי אפשר דבר תורה כדברי הרי"ף ז"ל ואף על פי שאפשר למכרה מדרבנן סברה ללישנא קמא דכיון דאינה אלא הקנאה גרועה שמהרשה יכול להוציא מיד המורשה ואפילו תפס וכרב אשי אין כותבין עליה הרשאה שאין כותבין אלא במה שהוא ברשותו ממש כפקדון ולא כפריה שאם רוצה להקדיש מקדיש ואלו ללישנא בתרא כותבין על מלוה בשטר והוא דלא כפריה ואי נמי אפילו כפריה והוא דנתקיים השטר בחותמיו כדרך שהוא יכול למוכרו דמכלמקום לא מיחזי כשיקרא. ואם תאמר אמאי נקט מתניתין דשבועת העדות באיש פלוני כהן ליתני שיש מלוה על פה או גזל ביד פלוני הא ליתא דכיון דאיכא בתביעות צדדין הרבה שאם בא בהרשאה וכפרו חייבין ניחא ליה טפי למיתני מידי דלא אפשר לבא בו לידי חיוב קרבן שבועה, ותדע לך דהא ללישנא קמא דנהרדעי הא הוי אפשר למיתנייה בכל תביעת ממון בין בשטר בין בעל פה חוץ מפקדון לבד ולא כפריה קודם כתיבת האורכתא ואם כן תיקשי להו אמאי תניא באיש פלוני כהן, ומשום דללישנא בתרא משכחת לה טפי תביעת ממון בהרשאה מללישנא קמא נאדו התם מלשינא קמא ופרשה כלישנא בתרא ועוד משום דקיימא לן כלישנא בתרא ואוקמוה כלישנא דקושטא כמו שכתבתי למעלה. וההיא דרב פפא דאין לבכור קודם חלוקה ליכא מינה ראיה כלל משום דרב פפא כי אמר התם אין לבכור קודם חלוקה לאו משום דנפשיה אמרה אלא משום דשמעינן מרבא רביה ולא בפירוש אלא מכללא דההוא מעשה דבכור דאזיל וזבין בנכסי דידיה ובנכסי דפשוט

ואתי לקמיה דרבא ואמר לא עשה ולא כלום וסבר בכולהו קאמר והשתא דשמא מרבא דכותבין הרשאה זה לזה הכיר שטעה בדרבא ולא עשה ולא כלום לאו בכולה קאמר כי יש לבכור קודם חלוקה השתא הדר ביה מדדרש רבא ומ[ד]דרש ינאי דאמרודכותבין הרשאה אלמא יש לבכור קודם חלוקה וכן הלכתא וכדאמרינן התם (קכו, ב) והלכתא יש לבכור קודם חלוקה.

ומיהו עוד יש לדקדק לפי מה שנמצא לרי"ף ז"ל בתשובותיו שהוא ז"ל [כתב דהא] דאמרינן לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה לאו דוקא בדכפריה קודם כתיבת האורכתא אלא כל דכפריה בין קודם כתיבת האורכתא בין לאחר כתיבת האורכתא פסולה היא ואבטילא ליה משעת כפירה ולא דיינינן בה כל עיקר ולא עוד אלא אפילו הודה במקצת וכפר במקצת אין משביעין אותו על מה שכפר ואפילו מה שהודה אינו נותן לומפני שיכול לומר לו לאחר שכפרתי בה נתבטלה ההרשאה ולא בעל דברים דידי את אלו דברי הרב ז"ל, ותימה הוא דאם כן היכי משכחת פתרי להההיא שמעתתא דשבועת העדות ולמה יתחייבו עדים אלו בכפירתן דהיכי דמי אי בשחייב מודה עדים למה ליה ואפילו אינו מודה אי מלוה בשטר מקויים הוא ושטרו ביד זה אפילו כפרו אינן חייבין דכפירת דברים בעלמא הוא דהוה לוה כשתי כיתי עדים שאם כפרה האחת פטורין שהרי מתקיימת לו עדות בכת שניה (שבועות לב, ב _ לג, א) והכא נמי לא שנא הואיל ושטרו בידו של זה. והרמב"ן ז"ל (בשבועות שם בחי') תירץ להעמיד דברי הרב ז"ל דכי אמרה לא כתבינא אורכתא אמטלטלי דכפריה הני מילי היכא דליכא עדים אבל איכא עדים וראה אף על פי שהלה כופר אי נמי לא ראה והלה טוען לא היו דברים מעולם וכל שכן בממון שיש עליו שטר כיון שעל פי עדים יתחייבו אותו ממון לא מיבטלא ההיא אורכתא משום דלא מיחזי כשיקרא דהא איכא עדים דקושטא קאמר אלו דבר הרב ז"ל ולומר שיש להעמיד אותה שמועה באחד מענינין אלו. ואני אומר כי מה שכתב הרב ז"ל שיש להעמידה באומר לא לויתי הולך על הדרך הראשון שכתבנו שכותבים הרשאה אפילו על מלוה על פה וכבר כתבתי שאינו נראה כן, וכן אי אפשר להעמידה בבא בהרשאה על מלוה בשטר מקויים וכמו שאמרתי, אלא מסתברא דהכא בשטר שאינו מקויים וכשתבעו ואמר פרעתי וקיימא לן (ב"ב קנד, ב וריף שם) מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואיתנהו לסהדי ואלו אתו ומסהדי הוה ההיא אורכתא שרירא ללישנא בתרא דכל כי האי כתבינן וכי קאמ כפריה בממונא קא כפריה דהא כל דכפרי אינהו איבטילה להההרשאה וחייבין העדים דכולה מלתא דממונא אפומייהו היא אבל ללישנא קמא פטורין דהא לא כתבינן אלא במידי דאפשר להקדישו. עוד יש להעמידו דגזילה

קיימת ואיכא עדים וראו דהא גזילה חוזרת היא בעינה וללישנא קמא לא כתבינן דכל דלא מצי מקדיש לא כתבינן וללישנא בתרא כתבינן דכל דלא כפריה והוא בעינה ולא מצי כפר כיון דאיכא עדים וראו אי בעי מקנה לה אגב ארעא דברשותיה קיימא דהא הדרה בעינה אלא דלא מצי מקדיש דגזירת הכתוב היא כדעת רבי יוחנן וכדדייק קרא דכתיב איש כי יקדיש את ביתו קודש (ויקרא כז, יד) מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו מכל מקום מצי מקנה לה, ותדע דהא למאן דאמר מלוה לאו להוצאה נתנה ברשותיה דמלוה קיימא ואם קידש בה את האשה מקודשת ותנא במכר קנאו וכדתניא שווין במכר שזה קנאו וכדאיתא בקידושין (מז, א). כך נראה לי.

ולפי מה שכתבנו שאין כותבין הרשאה אלא במה שאפשר להקנות משכחת לה שפיר כי כפרו חייבין שהרי שומצעין מפי בעל דבר, ואף על גב דקיימא לן כרב אשי דשליחא שוויה הני מילי לענין חזרה שיכול המרשה לחזור ולהוציא ממנו אבל כל שלא חזר בו הרי הוא שלו דאינו אלא כמתנה זיל דון ואפיק לנפשך כל זמן שלא אחזור בי וכענין שאמרו בכתובות בריש פרק האשה שנפלו לה כנסים (עט א עד שתכתוב לו מהיום ולכשארצה) הלכך השתא מיהו בעל דברים של נתבע הוא אבל לדברי מי שאומר שכותבין אפילו במלוה על פה ודאי קשיא האיך חייבים והלם לא שמעו מפי התובע אלא מפני השליח. והר"א אב"ד ז"ל העמידו בשכתב לו למחצה ולשליש ולרביע וכדאמרינן הכא מגו דמשתעי דינא אפלגא משתעי דינא אכולהו, ואי נמי לא אמרו (שבועות לה, א) שלח ביד שליח פטורין אלא בשעשה אותו שליח על השבועה לבד ולא על תביעת ממון אבל כשהרשה אותם אף על תביעת הממון יכול להשביעם וכבעל דברים דידיה היא. וליתא דאי בשנתן לו למחצה ולשליש ודרביע לא דמיא למתניתין דאיש פלוני כהן ואלו בשעשו שליח על תביעת הממון גם כן אי אפשר דאנן אם לא יגיד בעינן כלומר לבעל הממון והאי לאו בעל ממון הוא, אלא שיש דוחקין דאף על גב דלגבי מרשה הוא שליח הוה שליח לגבי הנתבע מיהא כיון שכתב ליה זול דון ואפיק לנפשך כבעל דין הוא דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את, ואני מה שנראה לי כתבתי.

ומיהו כל זה לפי מה שנאמרו הדברים בכן בגמרא ולשנם אבל עכשיו נהגו לכתוב הרשאה ואפילו אמטלטלי דכפריה ואפילו על הגזל ועל מלוה על פה. וכתב ר"ח ז"ל האי דנהיגי למכתב אורכתא אפילו אמטלטלי דכפריה לא ידעינן מנין ולע מה סמכו והמוציא מחבירו עליו הראיה, ורבנו תם ז"ל כתב דקיימא לן כלישנא בתרא דנהרדעי וכיון דלההוא לישנא דנהרדעי טעמא דלא כתבינן משום דמיחזי כשיקרא וממילא ידעינן דהשתא כתבינן אפילו כפריה משום דקיימא לן דלמחזי כשיקרא לא חיישינן וכדאמרינן

בפרק הכותב (כתובות פה, א) גבי האי אשרתא דכתיבא מקמי דלחזי סהדי חתימות ידייהו פסולה משום דמיחזי כשיקרא ואסיקנא דליתא מדרב נחמן וליתא דודאי דכל כי האי מיחזי כשיקרא חיישינן וכדאמרינן בפרק גט פשוט (ב"ב קעב, א) אמר להו רבא בר רב שילא להנהו דכתבי שטרא אקנייתא אי ידעיתו יומא דאקניתו ביה כתובו ואי לא כתובו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחזי כשיקרא, וטעמא דמלתא דכל מידי דלבסוף נסתלק אותו מיחזי כשיקרא כגון אשרתא דכתיבו מקמי דלחזי סהדי חתימת ידייהו לכי חזי מיהא נסתלק אותו דבר שהיה נראה כשיקרא וכן בההיא דהכותב דאמרה להו ההיא איתתא כתבו לי זכותא דכי משתבענא שקילנא דאף על גב דבההיא עידנא דכתבי דאשתבעא ונפטר' אכתי לא אשתבעא ומיחזי כשיקרא מכל מקום לבסוף כשתשבע הכי נסתלק אותו מיחזי כשקרא ונשאר שהוא אמת כמו שכתבו אבל בההיא דכתבו שטרי אקנייתא אי לא כתבי יומא דאקני ביה או יומא דקיימו ביה אלא ימים שבינתיים לעולם ישאר הדבר שמיחזי בשיקרא ולההוא מחזי כשיקרא חיישינן, והא דמטלטלין דכוותה היא הלכך חיישינן. ובתוס' וכן הר"א אב"ד ז"ל אמרו שתקנה היא שתקנו כדי שלא יהא כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו והולך למדינת הים לכך תקנו כדי שיחזיר ממון לבעליו על ידי השליח וכן תקנו אפילו בדכפריה של בפניו (כתובות פח, א) זהו תורף הדברים. אלא שאני תמה מי תיקן את הגאונים ז"ל לא תקנו מי תיקן והר"ח והרי"ף ז"ל גאונים ובקיאים בדברי הגאונים ז"ל שקדמום והם לא ידעו מי היה המתקן.

והר"ז הלוי ז"ל תפס לו דרך לעצמו וכתב דרב אשי דאמר כיון דכתב ליה כל דמתענית מן דינא עלי הדר שלוחא שוויה חולק הוא על נהרדעי והלכתא כוותיה דשליחא שוויה הלכך לא בעינן זיל דון ואפיק לנפשך ואפילו הכי לא מצי למימר ליה האיך לאו בעל דברים דיד את דשלוחו של אדם כמותו הלכך לא שנא דכפריה ולא שנא דלא כפריה כתבינן, ולא קשיא אדרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' דכיון דשליחא שוויא אשתכח דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד, כללא דמלתא ק"ל כרבי יוחנן בדוכתיה וכרב אשי בדוכתיה ע"כ. ודברי תימה הם בעיני כיון דרב אשי חולק הוא בעיקר דברי נהרדעי דסברו דאפילו שליחא לא שוויה ואם איתא הכי הוי לן למימר רב אשי אמר כתבינן דשליחא שוויה ומה הוא מביא ראיה ממה שהוא כותב לנהרדעי כאלו היו כולן מודין דאי שוויה שליח מצי תבע ואפילו בדכפריה כתבינן והא ליתא דנהרדעי אמרי דלא כתבינן משום דמיחזי כשיקרא ושליחא נמי לא מי לשווייה כי היכי דלא מצי לדחייה והוא אומר כיון דכתב ליה כי שליחא שוויה כאלו היה המחלוקת בלשון

אם יש בלשון האורכתא לשון שליחותא או לא ולכך אין כותבין, ועוד דרב אשי קודם דברי אמימר הוה להו לאתויי דאיהו אנהרדעי קאי ולא אדברי אמימר, ועוד מאי קאמר בתר דברי רב אשי איכא דאמר שותפא שוויה ומאי קאמר מי קאמר שותפא שוויה ואין כותבין לו וכדברי נהרדעי ודלא כרב אשי או כותבין כיון דהוי שליח [במקצת, ש"מ] דכיון דאמרי לה אחר דברי רב אשי נראה דעל דברי רב אשי הן אמורין, ועוד עלה אסיקו ואמרו והלכתא שלוחא שוויה דאלמא אמאי דאמר רב(י) אשי הוא חוזר ולפסוק כמותו ולדחויי מי שנחלק עליו ואמר שותפא שוויה, ועוד דבכולהו תלמודא מקשי מנהרדעי בשבועות פרק שבועת העדות (שבועות לג, ב) ובבכורות פרק יש בכור לנחלה (מט, א) [דאמרינן] הלכתא כוותייהו וליכא מאן דפליג ואלו רב אשי חלק והלכתא כוותיה דבתרא הוא היאך מקשה מינה הכי בכולהו תלמודא להדיא, ועוד דאצטריך לומר דרב אשי לית ליה למיחזי כשיקרא חיישינן דמה נפקא מינה אי שוויה שליח או לא אי איכא למיחש, וכבר כתבנו למעל דבכל כי הא איכא למיחש ורב אשי אאמימר קאי דאמר אי תפס המורשה ולא רצה להחזיר למורש' דכתב ליה זיל דון ואפיק לנפשך מה דתפסת' תפס ולא מפקינן מיניה ועלה פליג רב אשי ואמר דאפילו תפס מפקינן מניה דכיון דכתב ליה כל דמתעני' מן דינא עלי הדר שליחותא שוויה ואיכא דאמר כיון דכתב לי זין דון וכתב לי נמי כל דמתענית מן דינא שותפא שוויה והלכתא שליחותא שוויה.

דף ע:

שנים אומרים קידש ושנים אומרים בעל. פירש רש"י ז"ל שנים אומרים קידש פלוני את האשה בניסן ושנים אומרים בעלה איש אחר באייר, ואינו מחוור דבכי הא לא דמיא דמשנתינו דגנב על פי שנים וטבח על פי שנים אחרים ששתי הכתות באות על איש אחד שגנב וטבח ועוד הא לא דמיא כלל מצד זה אומרים שנים קידש משוי להו אשת איש ליאסר לכל ומי שבא עליה מומת על ידה ונגמר עדותן רק כל זמן שאל בא עליה אחר מאי קא עבדה ומי ימות על ידה אבל בגנב אף על פי שגנב אין דינו נגמר על ידי הגנבה לבד שאלו עשה בה מנלאכתו והטעינו, וחרש בה או שהטעינה אצלו וגזזה וכיוצא בזה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אלא הכי פירושא שנים ואמרים קידש ראובן אותה אשה ושנים אומרים חזר הוא ובא עליה שעדי ביאה צריכין לעדי קידושין דאלמלא הן עדי ביאה לאו כלום קא עבדי לא לאוסרה בקרוביה ולא לאסרה אעלמא ולא ליורשה אבל עדי קידושין הוי עדות לעצמה לאסרה על (עצמם) [עלמא] ולאסור אותה בקרוביה ואף על גב דעדי קדושין צריכין עוד לעדי ביאה ליורשה ולכתובה שהארוסה אין לה

כתובה ואין הארוס יורשה ואפילו היכ חשבינן עדות קידושין דבר ולא חצי דבר והכי נמי כיון דעדי גניבה לא צריכי לעדי טביחה לגבי כפל מיהא לאו לחצי דבר הוא אלא למעוטי שנים אומרים אחד בגבה ושנים אומרין אחד בכריסה דהני אמרי אכתי קטנה היא ואם תאמר אם כן שנים אומרים אוכלה ראשונה ושנים אומרים אוכל שנה שניה דכוותא היא למה עלתה לו חזקה כתבר תירצו הריא"ף ז"ל דשאני התם דעדות שנה אחת או שתים דבר שלם חשבינן ליה דאף היא עדות הוא לגבי פירות וכבר כתבתי בארוכה בפרק חזקת הבתים (ב"ב כט, א) בסייעתא דשמיא.

דאמר ליה עקוץ תאנה מתאנתי ותקני גנבותיך. איכא למידק היכא קיימא גנבותיך בשעת עקיצה אי בחצרו של בעל התאנה מאי קא מקשה כיון דאי תבע לי בדינא קמן לא אמרינן ליה זיל הב ליה דמחייב בנפשו הוא מכירה נמי לאו מכירה הוא דמכל מקום קנתה לו חצירו בשעת עקיצה ואי לא קיימא בחצירו דל מהכא דמחייב בנפשו לאו מכירה הוא דפירי נינהו וקיימא לן כרב נחמן דאמר בפרק הזהב (ב"מ מז, א) פרי לא עבדי חליפין. ורבנו תם ז"ל פירוש דהא דאמרינן פירי לא עבדי חליפין היינו כשנותן לו בתורת חליפי סודר שחוזר סודר לבעליו דדומיא דענל בעינן אבל בחליפין גמורין שזה נותן זה תחת זה בתורת דמים קני. ובתוספות תירצו דהכא לשון מכירה קא דייק ואפילו עומדת בחצרו וקנתה לו חצירו אפילו הכי כיון דאלו ליתיה בחצירו לא אמרינן ליה זיל הב ליה כל שמתחייב בנפשו אפילו כי איתיה בחצרו לאו מכירה הוא אלא מתנה ואף על פי שמתחייב ארבעה וחמשה על המתנה כמכירה כדאיתא לקמן (עט, א) מכל מקום קשיא דמתניתין גנב ומכר בשבת קתני ואין כאן מכר אלא מתנה ועקוץ תאנה מתאנתי כמו עקוץ תאנה מתאנתך דכאן וכאן אינו דין מכר אלא מתנה.

הא דאמרינן: **לענין שבת לא מחייב עד דניחיה בחצירו.** איכא למידק ולימא עיקרא צורך הנחה וכיון דבין עקירה והנחה מתחייב בנפשו יש לנו לפטור אותו מממון בכל שנעשה בין עקירה להנח הזו וכדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות לא, א) אמר רבי אבין זרק חץ מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליוכת פטור דעקירה צורך הנחה היא, ותרצו בתוספות דאין הכי נמי דהוה מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה לשנויי אף לדעת המקשה דמשמע דלא הוה סבירא ליה הכין.

אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו. יש מפרשים משום דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות נט, ב) דאתנן כלב ומחיר זונה מותר דכתיב גם שניהם ולא ארבעה ומדמיעט אתנן כלב דחייב מיתה שמע מינה באשה כותית דחייב מיתה הוה אתנן, ואינו מחוור דאטו מי כתיב ולא ארבעה שניהם כתיב דלמא למעוטי מחיר זונה אבל אתנן כל לא. ויש

מפרשים משום דעיקר אתנן בעריות כתיב ודמוכח בפרק כל האסורין בתמורה (כט, ב) דזונה דגבי אתנן בחייבי כריתות משתעי. ואם תאמר דלמא מה שאסר הכתוב אתנן של עריות היינו כגון שאמר לה הילך טלה זה והבעלי לבנך דההוא נותן אתנן לא מיחייב בנפש ושייך אתנן בכי האי גוונא דתנן פרק [כל] האסורין (כט, א) האומר הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי רבי מאיר אומר אינו אתנן וחכמים אומרים הרי זו אתנן ואפילו רבי מאיר לא קאמר אינו אתן משום דשפחה לעבד שריא וכדמפרש התם דאין לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית, ותירצו גם בזו בתוספות דפשטיה דקרא דלא תביא אתנן זונה משמע דסתם אתנן דעלמא שהבא עליה הוא נותן האתנן.

אף על גב דאי תבעה ליה לדינא לא אמרינן ליה זיל הב לה כי יהיב לה הוה אתנן. ומיהו אמרינן בע"א בריש פרק השוכר את הפועל (עבודה זרה סג, א) דדוקא כי קאי טלה בחצרה של זונה בשעת ביאה הוא דהוי אתנן הא לאו הכי הוי ליה בא עליה ואחר כך נתן לה ולא הוה אתנן והכא אמרינן אפילו בדלא קיימא גניבתיה בחצרו של בעל התאנה, אפילו הכי שפיר דייק מינה דלגבי זונה אפילו קאי בחצרה אי לאו דאמרינן ליה אפילו לא קאי בחצרה שחייב לצאת ידי שמים אפילו קאי בחצרה לא הוה אתנן אלא כמתנה בעלמא אבל השתא דאמרינן ליה שחייב לצאת ידי שמים קכי קאי בחצרה חל עליה איסור אתנן הכא נמי כיון דחייב לצאת ידי שמים אף עלפי שמתחייב בנפשו כי יהיב ליה הרי זה כמכר ולא כמתנה ושפיר שייך ביה לישנא דמתניעתין דקתני גנב ומכר בשבת. ואם תאמר כיון דחייב לצאת ידי שמים בכי הא ואף על גב דמתחייב בנפשו אם כן תקשי לן הא דאמרינן בפרק בן סורר (סנהדרין עב, א) רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב דאמר בדמי קננהו ואם היו חייבין להחזיר לצאת ידי שמים אמאי לא קבלינהו. ויש לומר דאיזה בית דין דלא הוה סבירא להו כרבי כייפינהו והוא לא רצה הואיל ונפק מפומיה דרב. ואי נמי שהם לא היו מחזירין אלא שהיו סבורין שהיו חייבים להחזיר בבית דין.

דף עא.

והא אין אדם לוקה ומשלם אמרי הא מני רבי מאיר הוא. איכא למידק והא קנס הוא ובקנס משמע בריש פרק קמא דמכות (ד, א) דלכולי עלמא אית ליה לוקה ומשלם דתנן התם מעידין אנו באיש פלוני שחייב מאתים זוז לפלוני ונמצאו זוממין רבי מאיר אומר לוקין ומשלמין וחכמים אומרים משלמין ואינן לוקין ואמרינן עלה מה טעמא דרבי מאיר ואמרינן דיליף ממוציא שם רע דלוקה ומשלם ואקשינן מה למוציא שם רע שכן קנס

ופרקה רבי מאיר סבר לה כרבי עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא דאלמא אי לאו דסבירא להו לרבנון דלא כרבי מאיר דעדים זוממין ממונא הוא ולא קנסא ילפינן ממוציא שם רע ומינה תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דקנסא הוא לוקה ומשלם. ויש לומר דהתם לדבריו דרבי מאיר קאמרו ליה לדידן אפילו במקום קנס אינו לוקה ומשלם דכדי רשעתו כתיב (דברים כה, ב) משום רשעה אחרת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ובמוציא שם רע דגלי ביה קרא גלי הא בעלמא לא אלא לדידך אפילו תמצא לומר דילפינן ממוציא שם רע הני מילי במקום קנסא כמוציא שם רע אבל בעלמא לא ופריק דעדים זוממין נמי לדידיה קנסא הוא דסבר לה כרבי עקיבא.

בטובח על ידי אחר. והא דלא כרבה דאמר בפרק אלו נערות (כתובות לד, ב) דלרבי מאיר מת ומשלם נמי אמרינן במקום קנס דחידושי הוא. ואם תאמר מתניתין לרבה כמאן דאי רבנן אינו לוקה ומשלם ואפילו ביום הכפורים נמי לא ואי כרבי מאיר ואפילו בשבת נמי לחייב. ויש לומר דמוקי לה כרבנן בשלא התרו בו וכרבי יוחנן דאמר חייבי מלקות שוגגין ודבר אחר ממונא משלמי וכדאמר נמי בפרק אלו נרות (לד, ב).

המבשל בשבת. כתבתיה בארוכה בפרק קמא דחולין (טו, א) בסייעתא דשמיא ועוד כתבתיה בפרק אלו נערות (כתובות לד, א), ודרך כלל מזיד דרבי מאיר כשוגג דר' יהודה ומזיד דר' יהודה כשוג דר' יוחנן הסנדלר.

הא דאיפלגו רב אחא ורבינא במעשה שבת דאורייתא או דרבנן. אליבא דר' יוחנן הסנדלר פליגי דאי לרבנן מעשה שבת מותרין, ויש בזה ע"א לריא"ף ז"ל בשבת פרק כירה (שבת לח, א) וכבר כתבתיה בפרק אלו נערות (כתובות לד, א) בסייעתא דשמיא.

דף עא:

כיון דשחט בה פורתא לע"א אסרה. והא אתיא כמאן דאמר בפרק השוחט (חולין מ, ב) אדם אוסר דבר שאינו שלו דאי כמאן דאמר אין אדם אוסר לא אסרה, וכי אוקמה בגמרא זביחה הוא עובדה הוא הדין דהוי מצי למימר דמתניתין כמאן דאמר אין אדם אוסר אלא משום דמקשה משמע דסבירא ליה כמאן דאמר אוסר ניחא ליה לשנוייה ליה אפילו למאי דסבירא ליה, ועוד דקיימא לן כמא דאמר אדם אוסר. ומיהו איכא למידק דהא אמרינן בפרק השוטח (שם מא, א) דהני מילי באינו ישראל אבל בישראל לצעורי קא מכוין, ונראה דהיכי דגנבו לא שייך למימר הכי דהא סבר שלא ידעו הבעלים ולא שייך לצעורי במאי דסבר דלא ידע, ובתוספות תירצו דכיון ששוחט על ידי שליח סבר הוא השליח ששלו היא ושוחט לע"א ממש כמו שאמר לו זה.

סבר לה כר' שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמא. איכא למידק למה ליה למימר סבר לה כר' שמעון לימא רבי מאיר לטעמיה דאית ליה דינא דגרמי ומשמע בפרק הגוזל (לקמן צח, ב) דאפילו לר' שמעון דמחייב בדבר הגורם לממון פוטר שורף שטרותיו של חבירו אלמא משמע דמאן דאין דינא דגרמי כל שכן דאית ליה דדבר הגורם לממון. ויש לומר דאפשר היה לומר דלאו ממון גמור לשלם ארבעה וחמשה אבל מאן דאית ליה דבר הגורם לממון כממון דמי ממון גמור הוא לשלם אפילו ארבעה וחמשה, וכבר כתבתי בארוכה בפרק אלו נערות בסייעתא דשמיא.

אמר ליה חמשה בקר אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר. ואותביה רבא ממנתיתין דגנב משל אביו דמשמע ליה לרבא אפילו בשלא עמד בדין מדתני סיפא גנב ואחר כך מת אביו ולא פליג ותנא ברישא במה דברים אמורים וכו' ומסקנא דמתניתין בשלא עמד בדין וסיפא מדלא קרינן ביה וטבחו כולו באיסורא. ואיכא למידק דהכא משמע שאדם מוריש קנס לבניו ובפרק נערה שנתפתתה (כתובות מב, ב) אמרינן שאין אדם מוריש קנס לבניו. ויש לומר דרבה דאמרה התם סבר שאין מוריש ושה קנס ורבא ורב נחמן דהכא סבירא להו דדוקא קנס הבת הוא דאין אדם מוריש לבניו אבל שאר קנסות מוריש ואפילו לא עמד עמו בדין וטעמא דמלתא משום דאין הבת עצמה לאב להורישה לבניו וכדמארינן (שם מג, א) והתנחלתם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם וכיון דאין הבת שלו שיהיה יכול להורישה אף קנסה כל שאל זכה בהן בחייו אינו יכול להורישן לבניו אבל שאר קנסות כיון שגוף הדבר שמשלמין עליו את הקנס כשור ושה הוא של אב לגמרי להורישו לבניו אף קנסא מוריש לבניו, וכבר הארכתי בזה יותר בריש פרק נערה שנתפתתה בסייעתא דשמיא.

אי הכי אדתני סיפא גנב משל אביו ומת ואחר כך טבחו וכו' לפלוג ולתני בדידה. ולאו למימרא דאי אמרינן [ואפילו] חמשה [חצאי] בקר אמר רחמנא ניחא ליה כולה מתניתא לרבא דהא לבתר דהדר ביה וא"ל [ואפילו] חמשה חצאי בקר אקשינן ליה ומאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, אלא רבא מתניתין קשיתיה ולא אשכח לה פתרי דלכשתמצא לומר חמשה ולא חמשה חצאי קשיא ליה רישא אמאי חייב וניחא ליה סיפא דפטור ולכשתמצא לומר אפילו חמשה חצאי בקר ניחא ליה רישא וקשיא ליה סיפא ובעא מיניה מרב נחמן דלמא משכח בה טעמא לפרוקי רישא וסיפא ורב נחמן מעיקרא דחקיה ליה סיפא לומר דפטור ולפיכך אהדר ליה מעיקר דחמשה ולא חמשה חצאין כסיפא ורישא בשעמד בדין והוצרך לדחוק ולומר דאיידי דנסיב רישא גנב משל אביו סיפא נמי

גנב משל אביו ולבסוף אשכח פרוקא לסיפא דטבחו כולו באסורא בעינן וליכא ורישא דאיכא טבחו כולו באסורא אף על גב דלא עמד בדין חייב במנתא דאחוה.

דף עב.

כיון דשחט בה פורתא אסרה ואידך לאו דידיה קא טבח. ואיכא למידק דהא כל טבח דחייב רחמנא לאו דמריה קא טבח אם איתא דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וכי שחט בה פורתא קנייה בשינוי אידך כי קא טבח דידה קא טבח ויש לומר דפשיטא להו דבשחיטה פורתא לא קני לה. ולדידי קשיא דאלו למאן דאמר אינו לשחיטה אלא לבסוף משמע דלא קשיא ליה משום דאסורא וחיוב תשלומין באין לו כאחד. ותמיה ליה דהא מכי שחט בה סימן אחד בפנים דברי הכל חייב הואיל ונעשה בה מעשה חטאת העוף (חולין כט, ב) ובבהמה קא מיירי כפי הפירוש הנכון שכתבתי שם, אם כן אף כששחט בה סימן אחד בפנים אסרה אידך לאו דידיה קא שחט, ויש לומר דהכא כרבה דאוקי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף בששוחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים למאן דאמר ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף חייב ולמאן דאמר אינו אלא לבסוף פטור והלכך הכי נמי אף סימן אחד בכלל פורתא דקאמר והרי הוא בכלל שאלתו דישנה מתחילה ועד סוף או אינו אלא בסוף. כך נראה לי.

דף עב:

עד זומם אמר אביי למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. פירוש למפרע הוא נפסל משעה שהעיד בבית דין שאלו העיד בבית דין באייר שראובן לוה מנה משמעון והוזם בסיון לדעת אביי כל העדות שהעיד מאייר ואילך פסולין אבל לא מניסן כי הוא לא העיד בניסן אלא באייר ורבא אמר מסיון משהוזם ואילך אבל לא מאייר אף על פי שהעידו באייר וכן פירש ר"ח והריא"ף ז"ל ועיקרוהכי איתא בירושלמי דגרסינן התם (ה"ג) **היו עומדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב את השור באחד בניסן וטבח ומכר בעשרה בניסן והוזמו בחמשה עשר בניסן כל העדות שהעידו מעשרה בניסן עד חמשה עשר בניסן למפרע הרי אלו פסולות עד כאן, אלמא אינן פסולין מן הזמן שאמרו שגנב דהיינו מאחד בניסן אלא מן הזמן שהעידו בבית דין שעד זומם אינו נפסל אלא בבית דין.** ודוקא בעדות על פה אבל בעדות בשטר לא קיימא הזמה שאני אומר אחרוהו וכתבוהו וכדתניא (סנהדרין לב, א) שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו האיך אתם מעידים על דבר זה והלא עמו הייתם אותו היום במקום פלוני שטר

כשר ועדיו כשרים שמא אחרוהו וכתבוהו, אלמא לא מיקיימא הזמן בעדות בשטר אלא בעל פה אלא אם כן אמרו שטר זה בזמנו כתבנוהו דהשתא ודאי פסולין מזמן הכתוב בשטר דעדים החתומים בשטר נעשה כמי שנחקרה עדות בבית דין.

ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל. כלומר משעת הזמה, ואם יצא השטר בחתם ידיהם שכתב מזמן שהעידו בבית דין עד זמן שהוזמו כשר ודוקא אם יודע שחתמו קודם הזמן ההזמה הא לאו הכי אפילו רבא מודה שהוא פסול חוששין שמא עכשיו חתמו לאחר שנפסלו והקדימו זמנו.

והיינו טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות. ולאו דוקא לקוחות אלא אפילו מקבלי מתנה ושאר עדיות דעלמא דאי לא טובא איכא בינייהו. ואיכא למידק דהא אמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין כו, ב) האי מתנה דהוי חתימי בה תרי גזלני סבר רב פפא בר שמואל לאכשורה דהא לא אכרוז עלייהו ורבא פסלה משום דגזלן דאורייתא לא בעי הכרזה. ויש לומר דהתם בשהעידו עליהן שהיו גזלנין קודם לכן ואי נמי שלא נראה השטר עד עכשיו ויש לחוש שמא עכשיו חתמוהו וכמו שאמרנו למעלה.

דף עג.

מאי בינייהו. כלומר לענין ממון דאלו לגיטין ולקדושין ולנפשות ודאי איכא טובא.

דאסהידו תרי בחד ותרי בחד. כלומר דבכי האי ליכא חידוש. ואיכא למידק מאי שנא הכי ומאי שנא הכי סוף סוף הוה כארבעה כנגד שנים ותרי כמאה ומאה כתרי. ויש לומר דהכא בשאין העד האחד יודע בחברו אם ראה הוא אם לאו כגון בעדות מיוחדת דכשרה בעדות ממונות, והשתא תרי לגבי חד ותרי בחד דקאמר לאו למימרא ראובן ושמעון בחד ולוי ויהודה בחד אלא אפילו ראובן ושמעון בחד והם בעצמן בשני. ורבנו תם ז"ל (בתוס' סנהדרין כז, א ד"ה דאסהידו) לא גרס תרי בחד ותרי בחד אלא תרי בחד ולומר שלא הצריכו להזים אלא האחד והשני פסולו מחמת גזלנותו.

ואיכא למידק מאי חדוש דקאמר רבא ניהמנינהו לבתרא מגו דאי בעי פסלינהו לקמאי בגזלנותא. יש לומר דבעדים לא אמרינן מגו דדלמא בטענה זו הושוו לטענתא אחריתי לא ישוו, וכבר הארכתי יותר מזה בפרק חזקת הבתים (ב"ב לא, א) גבי זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתיה ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדו דאכלה שני חזרה. ואיכא למידק עוד דבההוא מעשה אמר ר"נ אוקי אכילתא לגבי אכילתא ואוקי ארעא בחזקת אבהתם ואמר ליה רבא והא עדות מוכחשת היא, דאלמא סבירא ליה לרבא דכיון דאתכחוש אאכילה אתכחוש נמי באבהתא ואלו הכא

אמר דהיכי דאסהידו לגנב וטחב ומכר ואיתזום אטביחה ומכירה ולא איתזום אגניבה אטביחה איתזום אגניבה דלא אתזום לא אתזום, ויש לומר דגניבה וטביחה שני עדיות הן דעל עדות גניבה אינו משלם אלא כפל ואטביחה משלם תשלומי ארבעה וחמשה אבל עדות אבהתא ועדות אכילה הכל כעדות אחת דהכל להעיד דשלו היה, ושם כתבת יותר מזה. ואם תאמר אם כן כל שכן שתקשי לדידן דק"ל הכא כאביי דאמר למפרע הוא נפסל וכי אתזום אהאי אתזום אהאי ואלו התם קיימא לן כרב נחמן דאמר למאי דאכחוש אתכחוש למאי דלא אתכחוש לא אתחכוש יש לומר דשאני עדים זוממים דהן גופן נפסלים מכאן ולהבא מיהא לכולי עלמא ולאביי אפילו למפרע אבל עדי הכחשה כשרים הן אפילו מכאן ולהבא וזו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה (שם ע"ב) הלכך אאכילה דאתכחוש אתכחוש על אבהתא דלא אתכחוש לא אתכחוש.

דף עד:

אמר לו אין בדבריך כלום שהרי אין לך עדים. מכאן נראה דכל קנס שאין לו עדים אפילו תפס לא עשה ולא כלום שהרי טבי עבדו של רבנן גמליאל היה [גדול, ש"מ] וזוכה בעצמו להיות בן חורין ואם איתא כי אין לו עדים מה הוה הא תפס ונפק ליה לחירות מיד שסימא את עינו אלא שמע מינה דאפילו תפס מפקינן מיניה דאינו זוכה אלא בבית דין ובעדים. אלא דקשה לי ברייתא דלעיל (עג, ב) דקתני מעידין אנו באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו והוזמו משלמין דמיעין לעבד דאלמא משעה שהפיל את שינו יוצא לחירות וכשסימא את עינו לאחר מכאן אפילו קודם שעמד בדין נתחייב לו דמי עינו דהא לא עמד בדין על שינו ולא יצא עדיין לחירות, ואם תאמר דכל שבאו עדים לבסוף נמצא בן חורין למפרע אלא שגזירת הכתוב היא שלא להוציא לחירות אלא על ידי עדים אכתי קשה לי דהא משמע בפרק (אלו נערות) [נערה שנתפתתה] (כתובות מא, ב) דקנס אינו מתחייב אלא משעת העמדה בדין מדאמר בקנס הבת לא הספיק האב לגבות עד שמת קנסה לעצמה. ויש לומר דהתם שאני לפי שאין אדם מוריש קנס הבת ליורשים (שם מג, א).

דף עה.

אמר לו אין בדבריך כלום שכבר הודית. מהא שמעינן דקנס כל שאין שם עדים אפילו לצאת ידי שמים אינו חייב ליתן דאם כן יוציאו רבן גמליאל לחירות כדי לצאת ידי שמים וכן אמרו בירושלמי (בעלמא) ודייקינן לה מהא דרבי גמליאל [ס"פ אלו נערות, ש"מ]

(כתובות פ"ג ה"י), וכן הדין לאבק רבית שאינו יוצא בדיינין (ב"מ סא, ב) דאפילו לצאת ידי שמים אינו מחזיר לו והכי מוכח בפרק אלו נערות בעובדא דרב יוסף בר חמא דהוה תקיף בעבדי דאינשי דהוי מסיק בהו זווא ועביד בהו עבידתא ואקשי ליה רבא בריה היכי עביד מר הכי דהא מחזי כרבית ואמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר ואמר לו הדרי בי כלומר שאל אעשה כן מכאן ואילך ואפילו הכי לא אשכחן דאהדר להו אגרי עבידתא ורבה בריה נמי לא אמר ליה דלהדר להו מדידיה, כך נראה.

הא דפריק שמואל: כגון שחזרו עדים לאחוריהן. פירש הראב"ד ז"ל שלא העידו על הגניבה אבל מכל מקום על הטביחה איכא עדים והעידו ואפילו פטור דאי לא אתו כלל פשיטא דפטור.

אמר לך רבא אנא דאמרי אפילו לר"א בר' שמעון התם הוא דכי קא מודה מחמת ביעתותא דעדים וכו'. ושמעינן מיהא דלרבנן אפילו מודה מחמת ביעתותא דעדים הודאה היא ופטור. וק"ל הא דאמר בפלוגתא דסומכוס ורבנן דלכולי עלמא הודאה דגניבה לאו הודאה היא משום דמחמת עדים הודה, ואם תאמר שאני התם שכבר העידוהו אותן עדים הראשונים שגנב הא ליתה שהוא לא היה צריך להודות מחמת עדותן שהרי הביא עדים והזימום ויודע הוא ששקרנים הם אלא מחמת העדים שהודה הוא שגנב בפניהם הוא דקאמר שהודאת הגניבה אינו הודאה שמחמת יראתן הודה ואם כן כל שכן כל שהודה מחמת ביעתותא דעדים אלו שראה שמשמשין ובאים עכשיו, ויש לומר דסומכוס ורבנן לפי אותה אוקימתא כר"א בר' שמעון סבירא להו ולעולם לא משכחת הודעת גניבה שפוטרת להם אלא במי שאינו יודע שיש עדים בגניבתו דכל שיודע מחמת יראת העדים הוי מודה כנ"ל, וחוזרני בי דודאי משום ביעתותא דהני דמסהידו ביה השתא קאמרי דמודה וכן פירש רש"י ז"ל וכן הראב"ד ז"ל וכן מוכחא שמעתתא דלקין, מכל מקום רש"י ז"ל פירש בהדיא דסומכוס ורבנן דלקמן משום דביעתותא דאותן עדים שכבר העידוהו וכן פירש גם הראב"ד ז"ל.

אמר ליה רבא קפחתינהו לסבי דבי רב. פירש רש"י ז"ל רבא אמר ליה לרב המנונא צערת והכעסת לכל בני הישיבה כלומר שאמרת להם דבר שאינו שהרי רב הונא יודע בדברי רב יותר ממך ולא חלק מדלא השיב לו לרב חסדא כן, ואינו מחוור דכל קפוח לשון ניצוח הוא כמו לקפחו בהלכות הם באים בקידושין (נב, ב) גבי סומכוס שדחק ונכנס וכן בגיטין (כט, ב) קפחתינהו לתלתא סבי בטעותא. ורשב"ם גרס קפחתי לסבי

דבי רב כלומר אני קפחתי ונצחתי לרב המנונא שהוא סבי דבי רב כדאמר בסוף פרק קמא דסנהדרין (יז, ב) אמרי בי רב הוא רב המנונא שאמרתי לו שאין דברי רב כמו שהוא מפרשו שהרי רב הונא ורב חסדא בקיאין בדברי רב ומתוך דבריהם משמע שלא אמר רב כן, וגם זה אינו מחוור מדאמרינן בתר דברי רבא אתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא ומשמע דאדברי רבא דסליק מיניה קאי ולפי זה אדרבא לא קאי אדברי רבא אלא אדברי רב המנונא ודלא כרבא ואין זה שיטת התלמוד. ורבנו תם ז"ל גרס כגירסא הראשונה אמר ליה רבא קפחתינהו כלומר רבא אמר לרב המנונא אתה נצחת לרב הונא שכוונת יותר בדברי רב וכשהקשה לי רב חסדא היה לו להשיב כן, ורב הונא קרי סבי דבי רב וכדאמרינן בעלמא מכדי אמרי בי רב מאן ניהו רב הונא (יבמות פג, ב), והא דאמרינן בסוף פרק קמא דסנהדרין אמרי בי רב הונא ואקשינן והא אמרינן אמר רב הונא אמרי בי רב ופקרינן אלא רב המנונא פירש רבנו תם ז"ל שם לא תימא אמר רב הונא אמרי בי רב אלא אמר רב המנונא אמרי בי רב, ואין צריך לכל זה דסבי דבי רב לאו היינו אמרי בי רב אלא הגדולים שבבי רב קאמר דהיינו רב הונא ורב חסדא ששניהם לא כוונו דברי רב כמו שכוונן וכן פירש הראב"ד ז"ל.

אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא ובריייתא נמי דיקא. כלומר מתניתין נמי דיקא כרב ואליבא דרב המנונא ודלא כשמואל ובריייתא נמי כרב המנונא אבל בריייתא לאו למידק מינה כרב ודלא כשמואל אייתי לה רב אשי דבריייתא מדברי תנא קמא מתבאר בהדיא כדברי רב וכדאמר לעיל דשמואל דאמר כר"ש ב"א ואף על גב דמתניתין דקאמר היינו דייקא כרב וכרב המנונא ובריייתא דייקא דקאמר היינו דוקא כרב המנונא ודלא כרב הונא ורב חסדא ולא יותר. אמנם נכון כאשר מצאתי בספר מוגה בישיבת הגאונים ז"ל אמר רב אשי מתניתין ובריייתא נמי דייקא כלומר דייקא כרב המנונא ודלא כרב הונא.

תשלומי כפל. כיון דאמר אין גנבתי קרן בעי שלומי דמכי גנב נתחייב בתשלומי הקר ואין צריך גמר דין של בית דין.

דף עו.

דכי קא טבח דהקדש קא טבח. כלומר דלאחר יאוש היא מתניתין דאיכא יאוש ושינוי רשות דכל כי האי סוגיא אתיא כר"י ודלא כר"ל דאוקמא לעיל גבי אין הגונב אחר הגנב בשהקדישוהו בעלים בבית גנב.

מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן. כלומר דהשתא נמי נקרא עולת ראובן וחטאת ראובן. קשה לי אכתי לפלוג ולתני בדידה במה דברים אמורים בקדשי מזבח

אבל בקדשי בדק הבית משלם תשלומי ארבעה וחמשה דקדשי בדק הבית לאו תורא דראובן דאינו נקרא על שם הבעלים וכדתניא לקמן (עט, א) גנב והקדיש וכו' משלם תשלומי ארבעה וחמשה וההיא בקדשי בדק הבית היא דאי בקדשי מזבח הא תניא הכי במתניתין דאינו חייב על הקדישו דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורה דראובן, ויש לומר דסתם הקדישו של שור הקדש מזבח הוא וההיא ברייתא דלקמן בקדשי מזבח נמי הוא וליתא מקמי מתניתין וכן דחאה מהלכה הרי"ף ז"ל בהלכות אי נמי יש לומר דניחא ליה לתנא דמתניתין טפי לאיפלוגי בשוורים של הקדש מזבח בין טבח ואחר כך הקדיש להקדיש ואחר כך טבח מלמפלג (וליתני) בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית.

וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש. ואף על גב דבריש פרקין (סג, א ושם בתוס') מפקינן שפטור מכפל מדכתיב רעהו כיון דממעט נמי גונב מבית הגנב והטובח אחר הגנה מדכתבי וגונב מבית האיש דרש נמי ולא גונב מבית הקדש בגרא דהנך.

קדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא. ואף על גב דלגבי שחוטי חוץ הויא שחיטה דהא אשר ישחט מחוץ למחנה כתיב (ויקרא יז, ג) הני מילי לענין לאו וכרת דשחוטי חוץ בלחוד הא לשאר מילי לא הויא שחיטה דגמרינן (חולין פה, א) מטבוח טבח והכן. ואיכא למידק אמאי לא אקשי לכולי עלמא דאפילו לרבנן דאמרי שחיטה שאינה ראויה שמהח שחיטה אי סבירא לן כרב יוחנן דאמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף כיון ששחט בה פורתא אסרה תשלומי ארבעה וחמשה לא מחייב עד גמר שחיטה דטבחו כולו בעינן (לעיל עב, א) וכיון שכן מכי שחט בה פורתא אסרה ואידך כי קא שחיט לאו דידיה קא שחיט, ומסתברא לי דמכיון דאקשינן הכי לעיל (שם) גבי השוחט חולין בעזרה ופרקינן לה בששחט מקצת סימנים בחוץ וגמרן בפנים הכי נמי מידע ידיעי דהוה משני ליה בששחט קצת סימנים בפנים וגמרן בחוץ, אבל לר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה אף כשתמצי לומר ששחט רק קצת בחוץ מכל מקום כי גמרה שחיטה באיסורא קא גמרה ואינו ראויה. אלא שעדיין ק"ל דאפילו גמרה באיסור איסורו וחיובו באין לו כאחד וחייב כדמוכח לעיל גבי השוחט חולין בעזרה דבעי מיניה רב חביבי מחוזנאה מרב אשי שמע מינה אינה לשחיטה אלא בסוף דאי ישנה מתחלה ועד סוף כיון ששחט בה סימן פורתא אסרה אלמא למאן דאמר אינה לשחיטה אלא בסוף ניחא דאסורו וחיובו באין לו כאחד ויש לומר דהתם היינו טעמא דשחיטה הוה אלא דמשום שאסרה אף בהנאה קאמר דמכי שחט בה פורתא אסרה ואידך לאו דידיה קא שחיט אבל הכא שאני דאינה שחיטה כלל לר' שמעון ואם כן אפילו למאן דאמר אינה

לשחיטה אלא בסוף מכל מקום אותו מקצת אחרון דמשוי לה שחיטה אינה ראויה והרי זה כאלו עקרו שאינו חייב. וכן הדבר לר' שמעון בשגמרה באיסור שחיטה. כך נראה לי. **ואוקמה רב דימי משמיה דרב יוחנן בשוחט תמימים בפנים לשם בעליהן**. ופריך והרי חזרה קרן לבעלים ומשני ר' יצחק בר אבין שנשפך הדם ורבין תירץ ששחט בפנים שלא לשם בעליהן משום דלא משמע ליה סתמא דמתניתין בשנשפך הדם ורב דימי נמי דמוקי בשנשפך משמע ליה מתניתין דקתני קדשים אפילו פסח וחטאת שאינן כשרים אם נזבחו שלא לשם בעליהן (זבחים ז, ב; ח, א).

דף עו:

תהי בה רבי אלעזר וכי שחיטה מתרת. מסתברא דלרב דימי שאמר משמיה דר' יוחנן דאוקימנא בשנשפך הדם קא מקשי דכיון שנשפך הדם תו לא מתכשר הבשר ושחיטה שאינה ראויה היא אבל לרבין לא קשיא מידי דכיון דזרק דם לבסוף שחיטה ראוי היא אפילו לר' שמעון וכדמשמע התם בפרק אותו ואת בנו (חולין פא, א) לפי הגירסא הנכונה שם דאסיקנא התם דמאי דאמר רב המנונא אומר היה ר"ש אין אותו ואת בנו נוהג בקדשים מאי טעמא כיון דאמר ר"ש שחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה וקדשים נמי שחיטה שאינה ראויה היא דלאו אינה ראויה כלל קאמר אפילו לאחר זריקת דמים אלא קודם זריקה וכדגרס התם אמר רב הכי קאמר רב המנונא אין מלקות אותו ואת בנו נוהג בקדשים תדע דכמה דלא זרק דם לא משתרי בשר ובעידנא דשחט הוי התראת ספק והתארת ספק לא שמה התראה, אם כן לרבין שחיטה ראויה היא, ואין לומר דר"א סבר לה כר' הושעיא דאמר התם דכולה מתניתין דאותו ואת בנו דלא כר"ש ואמר דלר"ש כל שחיטת קדשים שחיטה שאינה ראויה היא דכל כמה דלא זרק דם הבשר לא משתרי וראשון מקטל קטליה שני אמאי סופג את הארבעים דאין לומר דר"א אליביה דרב הושעיא קא פריך דהא איתותב התם רב הושעיא ואיך אפשר לומר דתהי ר"א כי אמר ר' יוחנן דלא כר' הושעיא והאיך אפשר דלא אהדריה ליה הכא דשחיטה ראויה היא דרב הושעיא הא איתותב, א"ו אדרב דימי שאמר משמיה דר' יוחנן תהי דכל שנשפך הדם מיהא שחיטה שאינה ראוי היא דהא לא מתכשר בשר אלא בזריקה דכתיב (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל (פסחים עז, ב), וכן נמי לר"ל לאחר שנשחט אינה (בר פדיה) [פדוי', ש"מ]. ופריק אתרווייהו דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על פי שעכשיו נשפך הדם ואי אפשר לזרוק הואיל ובשעת שחיטה היה ראוי לזרוק ולפדות כזרוק וכפדוי דמי שלכך הוא עומד לבסוף. ותמה אני על מה שכתב בפירוש רש"י ז"ל

ופריק לרבין אליבא דר' יוחנן וכי שחיטה מתרת ובשעת טביחה שחיטה שאינה ראויה היא ע"כ, והפירוש הראשון שפירשתי הוא עיקר.

וכל העומד כו'. פירש רש"י בשקדם מומן להקדישן, דאי קדם הקדישן את מומן תו לא חזי לפדיון משנשחטו, דשמעינן ליה לריש לקיש ואליבא דרבי שמעון בשמעתתא בתרייתא דמסכת תמורה קדשי המזבח בכלל העמדה והערכה ומשנשחטה אינה יכולה לעמוד בתמורה. עכ"ל. ואני תמה, כיון דבבעלי מומין שקדם מומן להקדישן קמיירי דלא בעי העמדה והערכה, מאי קא תהי בהא לריש לקיש לפי הפירוש הראשון שפירשתי דלא תהי בדרבי יוחנן אההיא דרבין דכל שעתיד לזרוק כזרוק דמי הואיל ולא נשפך הדם, ואם כן כל שקדם מומן להקדישן עדיין עתידין לפדותן ומאי קא תהי בה. ועוד, מדקמייתי לה מפרה נפדתד על גב מערכתה הואיל והיתה לה שעת הכושר ומשמע שהיתה לה אף על פי שאין לו עכשיו, הוא הדין בעלי מומין דרוצה לומר נמי אף בשאין יכול לפדותן עכשיו אלא שהיה להן שעת הכושר לעדותן מעיקרא קאמר, ואם כן אפשר לומר שכל העומד לפדות ואפילו קודם שחיטה קאמר ואפילו בקדשים שקדם הקדישן למומן, דאנן העומד לפדות אחר שחיטתן בעינן, דאי לא כששחט מיהא שחיטה שאינה ראויה היא דמשעת שחיטה ואילך אינן ראויה לפדות, וריש לקיש אינה לשחיטה אלא בסוף סבירא ליה (חולין כט, ב). ולפי פירושו של רש"י ז"ל שפירש דר' אלעזר ארבין קמקשה, אתי שפיר ולא קשיא קושיא ראשונה דמה קא תהי דסבר לה ר' אלעזר כרבי הושעיא דכל שבשעת שחיטה ממש אינה ראויה אף על פי שיש דם במזרק ואף על פי שזרק לבסוף מכל מקום אינה ראויה מיקרי. וצריך לי עיון.

עוד יש מפרשים, דהכא אפילו בשקדם הקדישן למומן היא אפילו הכי עומדין הן לפדות לאחר שחיטה בעדיין מפרכסין, דבשעת פירכוס בני העמדה והערכה הן וכדאמר בחולין פרק השוחט (חולין ל, א) מכי שחטה ביה פורתא נהי דאדחי מפסח מדמי פסח מי אדחי וכי תימא בעינן העמדה והערכה והתניא שחט בה שנים או רוב שנים והרי היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה, אלמא אף בשעת פירכוס בר העמדה והערכה היא. וכן דעת רבינו תם ז"ל. וכבר הארכתי בדבר זה בפרק כיסוי הדם בסייעתא דשמיא (חולין פד, א בד"ה וליפרקינהו). ולפי זה אתי שפיר דתהי בה ר"א, דאפשר לומר דהכי קאמר ר' אלעזר מדתני סתם קדשים שחייב באחריותן חייב, משמע בטביחה בלחוד חייב בתשלומיו בין פדה בין לא פדה, ובשלא פדאו היכי מחייב וכי יש שחיטה מתרת והלא פדייה מתרת וכיון שלא נפדה אפילו בעודה מפרכס הא לא אשתרי בשר באכילה ושחיטה שאינה מתרת אינה ראויה מיקרי [וער"ן _ ס"מ]. צריך לי עיון.

דף עז.

פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר. מדקתני שהיתה לה משמע שעכשיו אינה בת פדיה, והקשו בתוספות מאי אריא היתה והלא השתא נמי בת פדייה לרבי שמעון דבריש פרק אין מעמידין (ע"ז כג, ב) ובפרק קמא דשבועות (יא, ב) משמע דסבירא ליה לרבי שמעון פרה קדשי בדק הבית היא והתם בפרק קמא דשבועות אמרינן לרבי שמעון קדשי בדק הבית לא היה בכלל העמדה והערכה, ותירצו דחדא ועוד קאמר חדא דלדידי אפילו השתא בת פדייה היא ועוד דאפילו לדידכו דבעיתו העמדה והערכה מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר כשהיתה בת פדייה בעודה מפרכסת. ואפילו לדברי המפרשים שלא אמרו (חולין ל, א) שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה אלא בששחט ישראל בטמאה או א"י בטהורה דלאו בר שחיטה היא אבל ישראל בטהורה דמכי שחט בה רוב שנים הרי היא כמתה גמורה ואף על פי שמפרכסת וכמו שכתבתי בריש פרק כסוי הדם (חולין פד, א בד"ה וליפרקינהו) ושחיטת פרה ישראל בטהורה היא אפילו הכי כל שהיא מפרכסת הרי היא בכלל העמדה והערכה, דכל שאין השחיטה מתרת באכילה אין שחיטת שנים מוציאתה מידי חיותה דלא אמר שנים אלא מפני שאותה שחיטה מתרת לאכילה בין לישראל בין לאינו ישראל וכיון שכן הרי היא כמונחת בדיקולא,והא שחיטה שאינה לאכילה בשעת שחיטה אינה מוציאה מידי חיותה כל שהיא מפרכסת. זה כשטת התוספות, ודכותיה אמרינן ביבמות (קכ, ב) שחט בו שנים ורמז ואמר כתבו גט ותנו לאשתי יכתבו ויתנו חי הוא אלא שסופו למות.

דף עז:

וכל דליתיה במכירה ליתה בטביחה. ואף על גב דגנב ומכר בשבת חייב אף על גב דליתא בשחיטה ההיא בהמה מיהא בטביחה היא כבמכירה.

זה בנין אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הכלאים. פירש רש"י ז"ל דבנין אב מדכתיב שור שה כשבים ושה עזים. והקשה עליו בתוספות דהא אמרינן דאתיא דרבא לרבי אלעזר לטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דנפקא ליה משה כשבים ושה עזים אלמא בנין אב דרבא לא משה כשבים הוא ועוד דהא אסיקנא דכי אתמר דרבא לענין פטר חמור אתמר ופטר חמור מפיק ליה בסוף פרק קמא דבכורות (יב, א) משה שה דפסח, על כן פירשו בתוספות דבנין אב דהכא משה שה דפסח קאמר, וכן פירש גם הראב"ד ז"ל דלגבי פסח כתיב שה מיותר דכתיב ויקחו להם שה לבית

אבות וגו' וכתיב שה תמים זכר בן שנה לא היה צריך לומר אלא זכר תמים יהי' לכם ולמה חזר וכתב שה תמים לאנמורי אעלמא דכל מקום שנאמר שה להוציא את הכלאים.

דף עח.

אלא אי אמרת לרבות תרי ריבויי למה לי השתא כלאים אתרבי ליה נדמה מיבעיא ליה. קשיא לי, דלמא אי לא כתיב אלא חד ריבוי הוי מוקמינן ליה לנדמה אבל כלאים אסור לפיכך איצטריך ריבוי אחרינא כדי לרבות את הכלאים, וליתא, דכל דמרבינן כלאים מרבינן ולא נדמה כלומר אותו שאי אתה יכול להוציא מביניהם דהיינו כלאים אבל אי אתה מרבה נדמה שאפשר להוציא מהם כלומר אי לאו דאיכא ריבוי אחרינא לא מייחדינא ליה להכי, ותדע מדרבי מכי יגנוב שור או שה כלאים ולא מוקמינן ליה לנדמה בלחוד.

כי אתמר דרבא לענין פטר חמור אתמר כדתנן אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטה ולא בטרפה. איכא למידק, אם כן כי אקשינן לעיל כלאים שה כתיב אמאי לא אקשינן כלאים וטרפה שה כתיב, ומסתברא לי דהוא הדין טריפה אלא רישא נקט דקתני גנב כלאים וטבחה טריפה ומכרה וכאילו אמר ברייתא דכלאים היאך אפשר והא שה כתיב, ועוד דכלאים קשיא לכולי עלמא אבל טריפה לא קשיא אלא לרבנן כדברי ריש לקיש דאילו לרבי שמעון לא מודה בה, הלכך הקשה מכלאים דכולהו מודה ביה ומינה לטרפה לרבנן לכשתמצא לומר רבנן היא ולא רבי שמעון. כנ"ל.

לטמא שנולד מן הטהור ועיברתו מן הטמא ודלא כרבי יהושע דאי כרבי יהושע משה כשבים ושה עזים נפקא ליה כו'. פירש רש"י ז"ל דבפרק קמא דבכורות דרש רבי שמעון גמל גמל שני פעמים אחד גמל שנולד מן הגמלה ואחד גמל שנולד מן הפרה ואפילו עיברתה מן הטהור משור גמור קא אסר רבי שמעון ופליג עליה רבי יהושע היכי שעיברתו משור שאינו קלוט ומתירה בסימן אחד של טהרה או מעלה גרה או מפריס פרסה ודרש את זה לא תאכלו את הגמל זה אי אתה אוכל בסימן אחד אבל אחר אתה אוכל בסימן אחד ואיזה זה טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן הטהור יכול אפילו עיבורו מן הטמא כלומר כשם שאני מכשר בו כך אני מכשר בבנו אם נתעברה פרה ממנו תלמוד לומר שה כשבים עד שיהי' נולד משני כבשים שיהי' אביו כבש ואמו כבשה, וההוא פסול דבנו דנפקא ליה לרבי יהושע מכבשים נפקא ליה לרבא משה. עכ"ל רש"י ז"ל. ומשמע מדבריו ז"ל דרבי יהושע פליג אדרבי שמעון בקלוט בן פרה ושור גמור ואף על פי שאינה דומה בסימני צורת גופו כלל לאמו. ועוד פירש הוא ז"ל סימן א'

מסימני טהרה שבטהורה כלומר אי מעלת גרה או מפריס פרסה. והקשה עליו בתוספות דבבכורות (נ, ב) משמע דמודה רבי יהושע לרבי שמעון בשאינו דומה בצורתו כלל לאמו, דהתם איבעיא להו לרבי שמעון דבעי לגבי בכורה שיהיה נדמה לאמה בראשו ורובו לגבי אכילה מאי בעי ראשו או רובו או לא, ואתיא למיפשטא מדרבי יהושע דאמר אבל אתה אוכל הבא בסימן אחד ואיזה זה זה טמא הנולד מן הטהור ואמרינן קרי ליה טמא כרבי שמעון וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד כלומר דלא בעי ראשו ורובו אלמא בשאינו דומה כלל מודה רבי יהושע דאסור כרבי שמעון. ועוד, דרבי אליעזר דפליג התם על רבי יהושע בטמא שנולד מן הטהור ועיבור מן הטמא ושרי ליה ואוקי פלוגתייהו בזה וזה גורם אלמא לרבי יהושע אסור הוא כרבי שמעון, וסימן אחד דקאמר התם לאו סימן מסימני טהרה דאורייתא קאמר אלא מסימני צורתו בצורת פניו או אחד מאיבריו וכדאמר התם גבי רחל שילדה מן העז ועז שילדה מן הרחל דפטורה מן הבכורה אמרינן ואם יש בה מקצת סימנין חייבת רבי שמעון אומר עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו, עלה הוא דקא מבעיא להו לרבי שמעון אי בעי ראשו ורובו לאכילה כמו לבכורה ואתיא למפשטא מההיא דרבי יהושע כדאמרן אלמא סימנין אלו לא מסימני טהרה קאמר אלא מסימני גופו דבמקצת סימנין שרי רבי יהושע ופליג רבי שמעון אבל בשאינו דומה כלל מודה לו דאסור, ורבי אליעזר נמי אסר בו כרבי יהושע בשאינו דומה לאמו כלל אלא דפליג עליה בבנו דאסר רבי יהושע אפילו בבנו משום דזה וזה גורם אסור ורבי אלעזר שרי בבנו משום דסבירא ליה זה וזה גורם מותר, ולפי זה אפילו טהור שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא כלומר שאינו דומה כלל לאם אסור לרבי יהושע אלא איידי דנסיב רישא טמא שנולד מסיק לה בטמא שנולד, ודקאמר שנולד מן הטמא דוקא בשדומה קצת לאמו, שאילו אינו דומה כלל לאמו אפילו נולד מן הפרה ושור גמורין אסור אפילו לרבי יהושע כמו שאמרנו, זה כשטת התוספות, והא דקאמר לאפוקי מדרבי יהושע לומר מאי דאסר רבי יהושע ונפקא ליה משה כשבים, נפקא ליה לרבא אליבא דרבי אליעזר מבנין אב דשה.

ותמיה לי מאי דקאמר דלא כרבי יהושע דהאי לישנא משמע דפליג עליה בדינא ומאי דאסר זה שרי זה ולא אשכחן כהאי לישנא במשמעות דורשין. ונראה דברי המפרשים דרבא אליבא דרבי אליעזר מפיק בנין אב דשה שה להוציא כלאים אלו בטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא לענין פטר חמור ולומר שאין פודין בו, ומכלל דמותר באכילה, דאי אסור באכילה פשיטא שאין פודין בו, וזהו דלא כרבי יהושע דאילו לרבי יהושע אפילו באכילה אסור ואין צריך לומר לפדיון פטר חמור ולא איצטריך בנין אב דשה שה

למעוטי, ולרבי יהושע בנין אב דרבא למעוטי מפדיון פטר חמור כלאים דעלמא הבא מעז ורחל, והא דקאמר דלא כרבי יהושע בדוקא נקט רבי יהושע דאילו לרבי אליעזר בר פלוגתיה דרבי יהושע כלאים הבא מן הטהור והטמא כלומר מן הקלוט שאינו דומה לאמו כלל מותר הוא באכילה משום דזה וזה גורם מותר סבירא ליה כדאמרינן, הלכך אף לדידיה אפשר דבנין אב דרבא לטמא שנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא שמותר באכילה בשדומה בסימן אחד מצורותיו לאמו ואין פודין בו פטר חמור, וכן נראה מדברי הראב"ד ז"ל.

דף עח:

מי פטר נפשיה גנב בכבש לרבנן ובן יונה או תור לרבי אליעזר בן עזריה. ואסיקנא דפטר עצמו בכך, וכתב הראב"ד ז"ל דנראה דוקא בשאבד ממנו שלא יהא אחריות הגונב חמור משל נודר אבל אם אכלו הרי נהנה מן ההקדש שור וקרן מיהא משלם להקדש וכל שכן אם ישנו בעין שמחזירו להקדש. עוד כתב דלדעת רבי שמעון קא מבעי ליה ולתשלום כפל לבעלים לענין הקדש ודאי שור הוא משלם שהרי הזיק שור אבל הכפל שהוא משלם לבעלים שהרי מבית האיש קרינן ביה הואיל וחייב באחריותו לדעת רבי שמעון מאי משלם כבש שהרי לא הזיקו אלא כבש שהוא פוטר אצמו בכבש או דלמא מצי אמר ליה בקרבן גדול בעינא. עד כאן.

רבי אומר דבר המעכב בשחיטה. פירשו המפרשים כל שעושה את הטריפה שהוא מעכב בשחיטה שאין הבהמה ניתרת בשחיטה דטריפה היא. ומסתברא לי שכל שאין עושה אותה נבלה אלא טריפה אינו קרוי מעכב בשחיטה, דמעכב באכילה הוא אבל לא בשחיטה שהטריפה שחיטתה מטהרתה מידי נבלה (חולין עב, ב) אלא בשמכורה חוץ מדבר שעושה אותה נבלה (ביריכה) [כיריכה] שנטל הירך וחלל שלה נבלה (שם כא, א), וכן נמי מוכח מדאמרינן טעמא דרבי דכתיב וטבחו מידי דהוי בטביחה ונבילה הוא דלא הוה בטביחה כלומר בתורת טביחה ששחיטתה כנחירתה אבל טריפה בשחיטה הוי שהרי מטהרתה מידי נבלה כנ"ל. אבל בתוספתא משמע כל שעושה אותה טריפה דתניא בתוספתא (פ"ז ה"ו) רבי אומר חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו משלם תשלומי ארבעה וחמשה חוץ מדבר שאין הנשמה תלוי בו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה עד כאן, ושהנשמה תחלוי בו משמה שעושה אותה טריפה דטריפה אינה חיה (חולין מב, א). ומכל מקום נראה שהגירסא משובשת ואיפכא תניא והכין הוא

חוץ מדבר שהנשמה תלויה בו ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אלא שבירושלמי (ה"ה) מצאתי כמו ששנויה בתוספתא ולפי אותה גירסא איני יודע להולמה.
הא **דבעי ר' ירמיה חוץ מעוברה מהו**. ומסתברא דאליבא דרב קמבעיא ליה דאיהו הוא דאמר דדבר הניתר עמה בשחיטה הוי שיור ועובר ניתר בשחיטת האם ולולי שניתר בשחיטת האם אינו ניתר ומשכחת לה בבן שמונה חי אי נמי בבן תשעה מת (חולין מב, א).
גנב ונתן לאחר וכו' משלם ארבעה וחמשה. תימה מהיתי תיתי שתהא מתנה בכלל מכירה כאן מה שאין כן בכל מקום לעני בתי ערי חומה ולענין גנבת נפש והראב"ד ז"ל כתב דאיכא למימר דמכל מקום נשתרש בחטא כטביחה ומכירה דומיא דטביחה כל שנשתרש בחטא (לעיל סז, ב).
הניתן במתנה שנאמר וכו', ובגליון הש"ס שם הרגיש בדברי רבינו, ובדוחק שכונתו מדאיצטריך התם לרבויי מקרא משא"כ הכא. ומש"כ ולענין גניבת נפש צ"ל דהיינו שלא מצינו התם שתהא המתנה בכלל המכר ועיין מנ"ח מצוה ל"ו.

דף עט.

מתני' גנב מרשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותן וכו' אבל אם גנב וטבח ברשותן פטור. כל המפרשים פי' סיפא בשלא הגביה שאלו הגביה כבר קנאו בהגבהה דהגבהה קונה בכ"מ והלכך בשטבח ומכר חייב שכבר נתחייב בגניבה. ויש להקשות א"כ מ"ש ברשותן אפילו שלא ברשותן בכי האי גוונא פטור דהכא לאו ברשויות קמיירי אלא בקניות וכאן וכאן בשקנה חייב ובשלא קנה פטור, ואי משום משיכה קאמר כלומר בשמשך בחוץ קנה וחייב דמשיכה קונה, וברשות הבעלים לא קנה, א"כ האיך מסתם סתומי גנב בחוץ דהא איכא רה"ר שאינו קונה במשיכה, ואפילו את"ל דמסתמא האי בחוץ במקום הראוי לקנות במשיכה קאמר כגון בסימטא א"נ בצידי רה"ר למ"ד (כתובות ל"א ב') לאו כרה"ר דמו וא"נ ברה"ר עצמה למ"ד דמשיכה קונה בכ"מ ואפילו ברה"ר, דע"כ אית לן למימר הכי בסיפא דקתני הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים חייב, אכתי איכא למידק דהא בהדיא קתני לה בבבא אחרינא דקתני הי' מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור הגביהו או שהוציאו חוץ מרשות הבעלים ומת חייב. והראב"ד ז"ל כתב דהא אתא לאשמועינן דבעינן המצא תמצא בידו הגניבה כלומר שתצא מרשות הבעלים ואם נמצאת בידו או בשעת גניבה או בשעת טביחה ומכירה חייב. ואי קשיא לך סיפא

הגביהו ומת ברשות בעלים חייב, התם דעתו להוציאו היה אע"פ שלא הספיק להוציאו אבל זה שלא הוציאו משם והיה יכול להוציאו מזיק הוא ואינו גנב שדבר בו הכתוב.

גמ' בעי אמימר תקנו משיכה בשומרין או לא. לא מסתפקא ליה לאמימר אם מתחייבים השומרים במשיכה אם לאו דפשיטא דבשעת משיכה קנו לאונסין וכדתנן בפ' השואל אמר לו שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי ושלחה בידם חייב, וגרסינן נמי התם א"ר הונא השואל קרדום מחבירו בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו ואמרינן למאי אילימא לאונסין מ"ש מפרה דמשעת שאלה אלא לחזרה, אלא קמיבעיא ליה אם תקנו בהם משיכה לחזרה כההיא דרב הונא קמבעיא ליה והמשאיל והמשכיר יכולין לחזור בהן עד שלא התחילו להשתמש בה או קנו משעת משיכה, ופשיט ליה ממתני' דקתני נתנו לבכורות בנו וכו' ולשומר חנם ולנושא שכר וכו' היה מושכו ויוצא ומת חייב מאי לאו שומר ובמשיכתו נתחייב הגנב וש"מ דמשיכת השומר משיכה גמורה היא שאין הגנב יכול לחזור בו שאילו היה יכול לחזור בו לא הי' הגנב מתחייב במשיכת השומר שעדיין לא יצאה מרשותו, ומשני לא גנב ומתני' ה"ק נתנו הבעלים לבכורות בנו והגנב היה מושכו ויוצא מבית השומר או מבית כהן חייב דגונב מבית האיש קרינא. ולפי פי' זה נתנו לבכורות בנו ולבעל חובו לא שנתנו להן לגמרי קאמר שא"כ היינו בעלים, אלא שנתנו לבכורות בנו ולבעל חובו באפותיקי קאמר שאם לא יפרע עד יום פלוני שיהא קנוי להם ולעולם השומר לא קנאו במשיכה לבד לחזרה עד שישתמש בה, וזה כדעת רב הונא דאמר בפ' השואל בקע בו קנאו לא בקע בו לא קנאו. וג' מחלוקות בדבר, רב הונא סבר לא קנאו לחזרה ואפי' מדרבנן עד שיבקע בו ור' אמי סבר דמכיון שמשך אינו יכול לחזור בו דבר תורה וכדאמר התם על ההיא דרב הונא ופליגא דר' אמי דאמר ר' אמי השואל קרדום של הקדש מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה אלמא קני לו דבר תורה דאי לא האיך מבקע בו חבירו לכתחלה. ור"א סבר דדבר תורה ניתן לחזרה עד שיבקע בו אלא שתקנו בו חכמים משיכה וכדאמר נמי התם ופליגא נמי דר"א דאמר ר"א תקנו משיכה בשומרין כדרך שתקנו משיכה בלקוחות. אמר ליה רב אשי לא תדחיי' וכו' אלא לאו שומר וש"מ תקנו משיכה בשומרין כיון שנתחייב הגנב במשיכתו של השומר.

והראב"ד ז"ל הקשה לפירוש זה דהיאך אפשר לומר שתהא משיכת השומר כמשיכת הגנב לקנות אותה הגנב באותה משיכה ולהתחייב עליה, דלא מבעי' למ"ד (ב"מ ח' א') המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו אלא אפילו למ"ד קנה חבירו הכא לא קנה הגנב דהתם שאני שמתכוין לזכותו למי שהגביהו לו אבל הכא שומר כי מגביה לי' לא לזכותו לגנב הוא מגביהו אלא לשמירה בעלמא א"כ במאי קני לי' גנב, והוא ז"ל פי'

הא דאמימר תקנו משיכה בשומרין כלומר ולא נתחייב באונסין עד שימשוך או דילמא מכיון שקבל עליו נתחייב בשמירתו וכדאמרינן בהשואל (צ"ד ב') פרה במשיכה ובעלים באמירה, ושאל כאן אמימר מי נימא דפרה באמירה כבעלים. ואתינן למפשטה ממתניתין דקתני נתנו לבכורות בנו ולבעל חובו ולשומר חנם וכו' הי' מושכו ויוצא וכו' ברשות בעלים פטור מאן פטור לאו שומר, ותרתי מילי קתני נתנו הגנב לבכורות בנו ולבעל חובו ומשכוהו אלו ויצאו פטור הגנב מתשלומי ארבעה וחמשה שעדיין לא קנאו ואין כאן מכירה וכן אם מסר אדם שורו לשומר חנם ולשואל אין השומר חייב בשמירתן עד שיוציאנו מרשות הבעלים, וש"מ תקנו משיכה בשומרין. לא גנב וחדא קתני שאם נתנו גנב לבכורות בנו ולבעל חובו אם לא הוציאו מבית בעלים פטור וכן אם גנבו מבית שומר והיה מושכו ברשותן ויוצא ומת ברשותן פטור ואם הגביהו או שהוציאו מרשות השומר חייב דוגונב מבית האיש קרינא ביה דפקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמרי' איתיה.

דף עט:

מטלטלי בני שטרא נינהו. והא שטר לא אשכחן אלא בקרקעות דכתיב וכתוב בספר ואי לאו דכתיב אף בקרקע לא היה בשטר קונה וכדאמרינן בקדושין (כו, א) בשטר מנלן דכתיב וכתוב בספר, ואגב נמי דקני במטלטלין היינו משום דכתיב ויתן להם אביהם מגדנות עם ערים בצורות, אבל שטר למטלטלי לא אשכחן. כנ"ל.

אמר ר' אלעזר ראוהו שהטמין בחרשין. יש מפרשים שהטמין עצמו לגנוב, וכן נראה מדאמרינן כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא, אבל הלשון קשה לי קצת, שהיה לו לומר ראוהו שנטמן בחורשין. ואף על פי שכתוב (שמות יב, י) ופרעה הקריב כבר פרשו הקריב חיילותיו. והנכון בעיני מה שפירש הראב"ד ז"ל שהטמין את הבהמה בחורשין בענפי האילנות שעשה ענפי האילנות כמסך בפני הבהמה. ונראה עוד כפירושו ממה שהקשו והא לא משך, שאילו לפירוש הראשון מאי קושיא דלמא הכי קאמר המטמין עצמו בחורשין וגנב וטבח ומכר שאף על פי שלא הזכיר שמשך דרכן לקצר וכדינו משמע ובכולהו מתניתין ובריית גנב סתם תנו וגנב כדרכו קאמר כלומר שהגביהו או שמשך. וי"ל דמשום דלא קאמר הכא וגנב וטבח ומכר אלא הטמין וטבח ומכר דמשמע שלא הגביהו ולא משך אלא שטבח ומכר בלבד קא מקשי הכא.

שהכישה במקל. ופירש הראב"ד ז"ל דהא קא משמע לן דיער מקום משיכה. ואינו מחוור בעיני, דפשיטא דלא גרע מסימטא, אלא קא משמע לן דאף על גב דראוהו כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא כדמקשינן ומפרקינן וכיון דראוהו גזלן הוא כיון דמיטמר מינייהו גנב

הוא. ואיכא למידק וכי כל שיש עדים לאו גנב הוא והאמרינן לעיל בפרק הכונס צאן לדיר (נז, א) דלסטים מזויין גנב הוא. והראב"ד ז"ל תירץ שאר גנבי בשעה שהולכין לגנוב אין יודעין אם יפגע בהן אדם רק ביציאתן ניכר כי הם גנבים אבל זה שיודע שרואין אותו וגנב הרי זה כגזלן ואפילו הכי כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא.

אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל אבל מגדלין בסוריא. פירוש, אין מגדלין אפילו בבית דאילו לרעות אפילו בהמה גסה אסור וכדאמרינן בפרק זה בורר (סנהדרין כה, ב) רועה שאמרו אחד בהמה דקה ואחד בהמה גסה. ואיכא למידק, דהכא תנינן דבהמה דקה אפילו בסוריא שרי וכל שכן בחוץ לארץ אם כן למה הוצרך רבא לומר בפרק זה בורר (שם) מגדלי בהמה דקה בארץ פסולין בחוץ לארץ כשרין השתא בסוריא מותר בחוץ לארץ צריכא למימר דכשרין. וליכא למימר דאיירי דקאמר דבארץ פסולין קא מסיים בחוץ לארץ כשרין וקא משמע לן דמגדלי גסה אפילו בארץ ישראל כשרים, דההיא נמי מתניתין דהכא היא דמתניתין אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל ודאי משמע הא גסה מגדלין. איכא למימר דאי לאו דרבא הוה אמינא דבארץ אפילו גסה אין מגדלין ובהמה דקה דנקט משום סוריא נקט, לאשמועינן דמגדלין דקה בסוריא.

והא דקאמרינן הכא אין מגדלין יש לומר דאין מגדלין אפילו על ידי רועה קאמר, ואף על גב דאמרינן בריש פרק קמא דמציעא (ה, ב) דרועה שאמרו שהוא פסול לא אמרו אלא ברועה בהמה שלו אבל של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו, דאי לא תימא הכי אנן היכי מסרינן בהמות לרועה דהא איכא משום לפני עור לא תתן מכשול, אפילו הכי כל שאמרו אין מגדלין ואפילו בבית לא שנא על ידי עצמו ולא שנא על ידי אחרים. ותדע לך, דמעשה של אותו חסיד דאיתא בסמוך למה לא מסרה לרועה. ומיהו יש לדחות התם אי אפשר הואיל והיה צריך לינק כל שחרית ושחרית והרועים אין דרכן ליכנס בעיר בכל בקר ובקר. ומיהו יש ללמוד מבעלי בתים שבגליל העליון שחרבו מפני שהיו מרעין בהמתן בחורשין ומעבירין אותן על שדה קטנה שלהן. וגם זו אינה ראיה לפי דעתי, שבית אביו של רבי (ישמעאל) [שמעון] שזורי אמרי הטעם מפני שהיו מעבירין דרך שדה קטנה, ותדע שהרי בחורשין היו מרעין ובחורשין אפילו בארץ ישראל מגדלין דתנן במתניתין אבל מגדלין במדברות ותניא אבל מגדלין במדברות שביהודה ובמדברות של כפר עכו. ויש אומרים דדוקא על ידי עצמו אסור אבל על ידי רועה מותר, ותדע לך שהרי אמרו בסמוך דבבל כארץ ישראל לבהמה דקה ואילו בבבל היו מגדלין ומרעין על ידי רועה כדמוכח בפרק חזקת הבתים דגרסינן התם (ב"ב לו, א) הני עיזי דאכלו חושלא בנהרדעא אתא מריה דחושלא תפסינהו וקא טעין בהו טובא ואמר אבוה דשמואל יכול

ליטעון עד כדי דמיהן ואסיקנא משום דעיזי מסורין לרועה, ואמרינן נמי בפרק כיצד הרגל מכריז רבא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא הני עיזי דשוקא מתרינן בהו במרייהו תרתי תלת זימני אי צאית צאית ואי לא מייתינן טבחי ושחטינן להו כו' דאלמא אף הן מרעין אותן ויוצאין לרעות בעדר. ואף על פי שאמרו כאן דמגדלין עד יומא דשוקא או עד הרגל, היינו דוקא בבית אבל לרעות בעדר לא וכדתניא בהדיא בתוספתא (פ"ח ה"ב) אבל מגדלין אותה קודם לרגל שלשים יום ולא שתהא יוצאה ורועה בשוק, אלא משמע דהתם בשמסרה לרועה ואילו עיזי דשוקא נמי משמע דלא שחטינן להו אלא דמחייבי להו לשלם. והתם נמי בהנהו עזי דבי תרבי דהוה מפסדי לרב יוסף ואמר ליה אביי זיל אימא להו דלצנעינהו דאלמא עיזי הוי להו מגדלין אותן על ידי רועה, וי"ל דשמא לא קבלו דברי רב (הונא) שבא ולמד דבבל כארץ ישראל לבהמה דקה דהא אפילו רב הונא דתלמידיה דרב הוי הוי להו לחובא איתתיה.

אבל משהה הוא קודם לרגל שלשים יום. ודוקא בבית אבל לרעות בעיר אסור וכדתניא בתוספתא [שהבאתי] למעלה.

ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום. פירוש, כגון שלקח מקצתן שלשים יום קודם לרגל ועוד לקח באחרונה אחרות לצורך הרגל ט"ו יום ושחט ברגיל הראשנות ונשתיירו לו אותן שלקח באחרונה לא יאמר הואיל ולצורך הרגל קניתיה אף על פי שעבר הרגל ולא הוצרכתי להם אשהה אותן עד תשלום שלשים יום אלא שוחטין מיד. ויש ספרים שכתוב בהן בגירסא כן בהדיא דגרסינן ובלבד שלא ישהה את האחרונה שבהם שלשים יום דאי נפיק ליה רגל ומכי זבנה ועד השתא אכתי לא מלו תלתין יומין לא מישרי שרי לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעיא ליה לשהויי.

דף פ.

והטבח לוקח ושוהה ובלבד שלא ישהה העגונה שלשים יום. פירש רש"י ז"ל הטבח הלוקח בהמות הרבה ליום השוק ומקבץ שלשים יום ושוהה עד יום השוק ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום אחר השוק. ובתוספות הקשו אם כן למה לא הזכיר יום השוק בברייתא גבי טבח כמו שהזכירו רגל ומשתה, ועוד אם העגונה היינו האחרונה למה קראוהו אחרונה ברגל ומשתה וקראוהו עגונה גבי טבח. והם פרשו שהטבח לוקח בהמות הרבה ביחד ואסרו לו שלא ישהא אותן יותר משלשים יום משלקחן אבל שלשים יום יכול לשהות משלקח ואפילו אם שחט את כולן ולא נשארה אלא אחת לבדה העגונה אף אותה יחידית לא ישהה יותר משלשים יום וגרסינן בהא דטבח ובלבד שלא ישהה

העגונה יותר משלשים יום וכן היא בתוספתא אבל ברוב ספרים לא גרסי יותר משלשים יום אלא שלשים יום כדברי רש"י ז"ל.

אמר להם מותר ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר. רש"י ז"ל משמע שסבור דלשהות בבית אפילו שלא לצורך הרגל ואפילו לשהות יותר משלשים יום בעו מיניה והתיר להם וכמעשה דאותו חסיד שכך (סבר) [פירש _ ס"מ] הוא ז"ל ורבנן פליגי עליה. ואין צריך לפירוש זה אלא קודם הרגל שלשים יום קא בעי מיניה והתיר כרבנן. ומיהו מסתברא כדברי רש"י ז"ל שהרי לאחר דברי רבן גמליאל אמרו ומעשה בחסיד דלכאורה משמע שדברי רבן גמליאל כמעשה של אותו חסיד.

אלא קושרו בכרעי המטה. ולאו דוקא נקט קושרה אלא אפילו כלואה בבית שלא תצא ותרעה בחוץ שרי, וקשרה בכרעי המטה אורחא דמלתא נקט שקושרין אותו בחבל היוצא מן המטה כמו שאמרו בפרק אלו טרפות (חולין נב, ב) חבל היוצא מן המטה עד חמשה טפחים טהור ופירש רש"י ז"ל שבכך ראוי לקשור בהמה בכרעי המטה וכדכתיב אסרו חג בעבותים שהיו קושרין את הקרבן בכרעי המטה עד שהביאוהו למזבח, ואי נמי אפשר דאתא לאשמועינן דאפילו קשרו אין מגדלין אלא משהין.

שדה קטנה היתה ומעבירין דרך עליה. פירש רש"י ז"ל דשדה של אחרים היתה. והראב"ד ז"ל פירש שדה שלה היתה ואף על פי שלהן היתה נענש מפני שהיתה מפסדת האוכלין. וזה נראה לי יותר, ולפי פירוש זה מסתברא דהכי קאמר אף על פי שהיתה שלהן והפסדה מועט אפילו הכי אסור שהרי נענש בכך.

חובה תקבירנהו לבנה. פירש ר"ח ז"ל דהכי קאמר וכי רוצה היא לקבור את בניה שלא תהא עוסקת לגדלן אלא עוסקת לגבי הצאן והוה כשגגה שיוצאה מלפני השליט. ואין הפירוש הזה נראה, מפני שאמרו גם כן בנזיר בפרק שני נזירין (נז, ב) דידך מאן מקיף אמר ליה חובה תקברינהו לבנה ומשם נראה דלשון קללה היא שמקללת אותה על שעושה כן. ויש מפרשים דהכי קאמר הכא והתם וכי אינה יראה שתענש ותקבור את בניה.

מכי אתא רב לבבל. פירש רש"י ז"ל מכי אתא והרבה ישיבות ונתקבצו שם הרבה מישראל ורוב שדות היו של ישראל, וכענין זה פירש גם בפרק קמא דגטין בתחלתו (ו, א) שאמר ועשינו עצמינו בבבל כארץ ישראל לגטין מכי אתא רב לבבל ונעשו בקיאין לשמה מתוך שהרבה ישיבות. ורבינו תם ז"ל הקשה עליו דהא פריך עלה התם ממתניתין דמצפון עכו כלומר מעכו ולהלן כגיטין הבאין מחוץ לארץ ואם איתא מאי קמקשה מן

המשניות שנשנו קודם שבא רב לבבל, אלא הכא והתם הכי קאמר מדאתא רב לבבל ולמדם שמימות הנביאים כשגלו יכניה לבבל תקנו כך.

דף פ:

הא דנפק רב ודרש חתול מותר להרגו. לאו למימרא דעכשיו תיקן, דאם איתא מאי קא מותיב ליה מברייתא, אלא נפק ודרש שמימות הראשונים התקינו שיהא מותר להרגו, ואפשר לי לומר דעכשיו תיקן והכי אקשו עליה היאך תיקן ואף על פי שעכשיו הזיק והלא התירו לגדל מפני שהוא צריך לבריות הרבה כדי לנקר את הבית.

מתריעין על החכוך בשבת. פירש רש"י ז"ל בשופר. והקשו עליו בתוספות שהרי אמרו בפרק קמא דתעניות (יב, א) שופר בשבת מי איכא, פירשו הם מתריעין בעננו. ואם תאמר אם כן הא דקתני בברייתא דושאר כל מיני פורענות אין מתריעין אלא צועקין היינו צעקה היינו התרעה היינו עננו, י"ל דההיא ברייתא בחול מתניא והתרעה דהתם ודאי היינו התרעה בשופר אלא הכי קא מקשה מדקתני שאין מתריעין על החכוך בשופר אפילו בחול שמע מינה שאין מתריעין עליו בשבת אפילו בעננו שאילו היה כל כך קשה שמתריעין עליו בעננו בשבת ראוי להתריעו עליו בחול בשופר.

הכי גרסינן: **כגון חכוך וחגב**. ולא גרסינן גובאי דהא בפרק סדר תעניות (יט, א) שנינו באלו שנים מתריעין על הארבה ועל החסיל והגובא אלא חגב אינו קשה כל כך ובתוספתא (תענית פ"ב ה"א) נמי תניא מתריעין על הגובאי בכל שהוא מפני שהוא מכה מהלכת רבי שמעון ב"א אומר אף על החגב, ולספרים דגרסי הכא גובאי אפשר לומר דשני מיני גובאי הם ואחד מזיק לשדות ועליו מתריעין ויש שאינו מזיק אלא לאדם והיינו הא דהכא דומיא דנחשים ועקרבים וזבובים.

אלא אומר לאינו יהודי ועושה. דמשום ישוב ארץ ישראל התירו שבות דאמרינן דאמירה לאינו יהודי, ויש אומרים דהוא הדין לצורך מצוה אחרת וכן אמרו בהלכות גדולות שמביאין איזמל על ידי אינו יהודי אפילו דרך רשות הרבים ויש אומרים שאין מביאין אפילו על ידי אינו יהודי שמשום ישוב ארץ ישראל בלבד התירו, וכבר הארכתי בה הרבה בעובדא דההוא ינוקא דאשתפיך חמימיה (עירובין סח, א).

דף פא.

גרופיות. פירש בערוך ענפים. כלומר כשהן קטנים קרויין גרופיות כמו יחור של תאנים וזמורות של גפן (שלאחר כן) [שלכל אחד] יש לו שם בפני עצמו ואמרו בבראשית רבה פרשה ל"ב ואתה קח לך מכל מאכל זמורות לנטיעות יחורים לתאנים גרופיות לזיתים.
מעין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקין ממנו. ואם תאמר והא אמרינן בפרק כל הצלמים (ע"ז מז, א) המשתחוה למעין מימיו מהו לנכסים. ופריך דמים של רבים אינן נאסרין ואוקי' דנבעי מארעיה, דאלמא כל דנובעין מארעיה אין מימיו (אסורין) [מסורין] לרבים. וי"ל דהכא מעין היוצא בתחלה איירי כלומר שנובע מעצמו והתם בשחפר וטרח להוציא לו מים.
ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד ספינה. פירש רש"י ז"ל שדרך הצדים לתקוע יתידות לעשות גדרי קנים קטנים במים לקבץ שם דגים, ופירוש ויעמיד ספינה נתינת טעם כלומר מפני שמעמיד את הספינות ומעכבם. וקשה קצת בעיני הלשון, שאם כן היה לו לומר ובלבד שלא יפרוס כדי שלא יעמיד הספינה. ועוד הי' לו לומר ושלא יעמיד הספינות. והראב"ד ז"ל פירש שלא יפרוס קלע לצוד ויעמיד ספינה של ציידין שנושאין הקלע. וזה נראה יותר נכון. ומה שאמרו שלא יפרוס קלע כל אדם קאמר ואפילו הבעלים שכך התנו השבטים ואין בין בעליהם לשאר השבטים אלא שהן אין פורשין אפילו רשת ומכמורת אלא משליכין חכה והבעלים נותנין אפילו רשתות ומכמורות וכדתניא בסמוך (עמוד ב') בראשונה התנו השבטים זה עם זה שלא יפרוס קלע ויעמיד הספינה אבל צד הוא ברשתות ובמכמורות.
תלתן שעלה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור. פירוש, אף על פי שהוא זורע את העשבים ועלה התלתן מעצמו אין מחייבין אותו לעקור מיד שעל כן זריז הוא ליטלן כדי שלא יפסידו התלתן ואין חוששין שמא יקיים את העשבים. אף על פי שאמרו (כלאים פ"ז, מ"ו) הרואה כלאים בכרמו ואמר לכשאניע לשם אלקטנו לא קדש לכשאחזור אלקטנו הרי זה קדש, שאני התם שמא יתעצל מללקט, אבל כאן זריז הוא ללקטן כדי שלא יפסיד התלתן.

דף פא:

והא דידן טל נמי קשה ליה. הלוך בני אדם. ור"ח ז"ל כתב דיש מפרשים שאפילו הליכת הטלאים קשה להם.

יתידות הדרכים. פירש רש"י ז"ל בימות החמה הטיט וכו' ונעשה כיתידות מפני פסיעת אדם ובהמה שדרסו שם בימות החורף ונעשה כשחיתות. ור"ח ז"ל פירש טיט השרוי בדרכים, ודומה לו בסדר טהרות במסכת מקואות בפרק אלו חולצין (פ"ט, מ"ו) טיט היון זה טיט הבורות שנאמר ויעלני מבור שאון מטיט היון גץ יוני זה יתידות הדרכים, ואלו שהלכו עליהן אין טובלין, ואמרו עלה בתוספתא (שם פ"ו ה"א) אלו הן יתדות הדרכים אלו שמחהלכין עליהן בימות הגשמים והן מתערבין [מתעכבין _ ש"מ] על הבגדים, והן כמין גומות מלאות מים ושפתי הגומות נקראים יתידות וכשהדרכים כן יש לעוברים ושבים להסתלק בצידי דרכים שהן קצה שדות הסמוכות לדרך.

מפסג ועולה מפסג ויורד. פירש הר"א אב"ד ז"ל ואף על גב דאמרינן (לעיל ס, ב) אסור לאדם להציל עצמו בממון חבירו, הני מילי בחנם שלא ליתן לו הדמים, אבל על מנת שיתן לו הדמים אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש. ולולי שאמרה הרב ז"ל הייתי אומר שכל תקנות אלו בלא נתינת דמיהן שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ (ואלו) ואילו בנתינת דמים למה לי תקנת יהושע בלא תקנה נמי הדין כן שמציל עצמו ונותן דמים. ועוד, שכל אותן שנתן דמים בהדיא תני לה קוצץ סוכו של חבירו להציל נחילו שלו ונותן לו דמי סוכו (ונותן) [ונוטל] דמי עציו מתוך פשתנו ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו, ואילו היה נותן דמים אף במפסג היה להם לומר ונותן דמי נזקו לבעלים.

ונוטל דמי יינו מתוך דובשנו של חבירו. ודוקא בשעקל בית הבד כרוך עליה שהבעלים יכולין להדק ולהציל הא לאו הכי אם הציל בעל היין לעצמו הציל דכל שהולך לאבוד הפקר הוא, וכן אמרו בפרק הגוזל בתרא (לקמן קטו, ב). ואיכא למידק, אמאי נוטל דמי יינו והא אין לו אלא שכרו שהרי שנינו בפרק הגוזל (שם, א) זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו אין לו אלא שכרו, ואם אמר לו אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו דמי שלו, והכא לאו בהתנה קאמר דאם כן לא הוצרכו לתקנות יהושע. וי"ל דהא יחידאי הוא דרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה תני לה. עוד י"ל דהכא כששכרו בעל הדבש לשפוך יינו של חבירו להציל את הדבש שלא מדעת חבירו ונותן לו דמי יינו דומיא דקוצץ את סוכו להציל נחילו שלו שלא מדעת בעל הסוכה.

דף פב.

כדי שלא ילכו שלשה ימים בלא תורה. ואם תאמר מאי שנא שתקנו שני וחמישי יתקנו שלישי וחמישי. י"ל משום שאמרו במדרש (עי' תוס' בגליון) דבלוחות שניות עלה משה

רבינו בחמישי וירד בשני ונתרצה לו המקום ולפיכך נהגו להתענות שני וחמישי שהוא עת רצון וסליחה.

ודנין בשני ובחמישי. ואיכא למידק, קודם תקנת עזרא היו בתי דינין קבועין בכל יום וכמו שאמרו בריש פרק קמא דכתובות (ג, א), וכי בא עזרא למעט. ובתוספות תרצו דמעיקרא לא הוו בתי דינין קבועין בכל יום אלא בעיר אחת והוא תיקן שני וחמישי בכל עיר ועיר ושמא תיקן אף בחוץ לארץ. ואי נמי דבר תורה למנות שופטים בכל עיר ועיר (סנהדרין טז, ב) אבל לא היו קובעין מקום בכל מקום ומקום בכל יום אלא לעתים והוא תיקן שיהיו יושבין ודנין בשני ובחמישי בכל מקום ומקום משום הנכנסין מן הכפרים לקריאת התורה.

ושתהא אשה חופפת וטובלת. כתבתיה בפרק בתרא דנדה (סו, ב).

דף פב:

ותיקן טבילה לבעלי קריין. והאידנא נהוג כרבי יהודה דאמר אין דברי תורה מקבלין טומאה. ואם תאמר היאך בטל רבי יהודה מה שתיקן עזרא ואין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין (מגילה ג, א). וי"ל דשמא סבור דמעולם לא תיקן עזרא בכך. אי נמי שהתנה עזרא שהרוצה לבטל יבטל וכדאמר בריש פרק קמא דמועד קטן (ג, ב) שמותר לבטל.

לא יגדל (**יהודים**) [**אדם**] **חזירים**. ואם תאמר תיפוק ליה דאסור לעשות סחורה בדברים האסורים כדתנן במסכת (שבועות) [שביעית] (פ"ז מ"ג) אין עושין סחורות בנבלות וטרפות, ובפרק כל שעה (פסחים כג, א) אמרינן ציידי חיה ועוף יהודים אסור לצוד חיה ועופות הטמאים אלא אם נזדמנו להם מותר, ושם אמרו שאסור דבר תורה דכתיב ושקץ יהיו לכם בהוייתן יהו. וי"ל דהכא אפילו נזדמנו לו שנפלו לו בירושה קאמר דאסור לגדלם וכדתניא לעיל (פ, א) מי שנפלו לו כלבים וחזירין בירושה אין מחייבין אותו למכור מיד אבל מוכר הוא על יד על יד.

ירושלמי: **כתיב טמאים הם לכם וכתיב טמאים יהיו לכם אלא אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה**. כל דבר שאיסורו דברי תורה אסור לעשות בו סחורה וכל דבר שאיסורו מדבריהם מותר לעשות בו סחורה. הרי חמור למלאכתו הוא גדל הרי גמל למלאכתו הוא גדל.

דף פג.

הא דתנן מרחיקין את השובך מן העיר. סוגיא זו כתבתי בפרק לא יחפור (ב"ב כג, א).

דף פג:

וסמיך ליה [**ואיש**] **כי יתן מום בעמיתו**. אית דגרסי הכי ומסמוכין קא דריש ולא מגזירה שוה. ואם תאמר אם כן מאי קפריך האי לאו מכה הוא דאנן לאו מכה מכה דרשינן דהיינו גזירה שוה אלא מדסמיך ליה כי יתן מום בעמיתו. י"ל דאלישנא דברייתא דתני מכה אדם ומכה בהמה קא מהדר. ומכל מקום לא ניחא, דהא אמרינן הכי קא קשיא ליה לתנא מאי חזית דילפת ממכה בהמה נילף ממכה אדם, ואי סמוכין קא דרשינן מאי קושיא האי סמוך והאי לא סמוך, אלא לא גרסינן וסמיך ליה אלא גזירה שוה דרשינן והכי גרסינן אלא מהכא ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש ואיש כי יתן מום בעמיתו, כלומר ודרשינן הכאה הכאה וכדמסיק (ואמר) [והכאה] הכא קאמרינן.
יש ספרים דגרסי: **והא כתיב** [**איש**] **כי יכה כל נפש אדם מות יומת בממון**. ואם תאמר אם כן תרי קראי בממון למה. תירץ הראב"ד ז"ל דאשמועינן שני ניזקין כדאשמועינן בבהמה דכתיב ומכה נפש בהמה ישלמנה וכתיב מכה בהמה ישלמנה, חד למכה נפש בהמה שממיתה וחד למזיק אותה ואינו ממיתה, וכנגדן באדם כתיב תרי לתשלומין, מאיש כי יכה כל נפש אדם לראשי אברים שאינן חוזרין שהוא כמכה נפש, וחד לנזקין בעלמא. ומכל מקום תימה, איך אפשר לומר דההוא בממון והא ההוא בקטלא ממש כתיב ולהכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות כדאיפלגו בה רבי יהודה בן בתירא ורבנן בסנהדרין (עח, א) ומייתי לה לעיל בפרק קמא (י, ב) אלא לא גרסינן ליה כלל.

דף פד.

זילו שיימו ליה ארבעה דברים. סבור היה דאדם קטע ידו וקטן דכי מכלמי ליה מכלם הוי (לקמן סו, א) דאי לא בשת לא משתלם.
אי נמי אית ביה חסרון כיס ולא שכיח לא עבדינן שליחותייהו. ואיכא למידק, דבשמעתין קמייתא דסנהדרין (ב, ב) משמע דגזלות וחבלות בג' מומחין והודאות והלואות אפילו בג' הדיוטות, וזה תימה, דבכמה מקומות בתלמוד מצאנו שהיו דנין דיני גזילות בבבל בהגוזל קמא (צו, ב) גבי ההוא דגזל פדנא דתורי מחבריה ובהגוזל בתרא (צו, ב) גנב גלימא ונרשאה גנב ספרא, ופרק השואל (ב"מ קטו, א) ההוא גברא דשאיל נרגא מחבריה ובפרק חזקת הבתים (ב"ב לח, ב) פלוני גזלנא הוא והרבה יש בגמרא. וי"ל

דהתם גזילות שעל ידי חבלות קאמר שצריכין מומחין משום דלא שכיחי, אבל גזלנות בעלמא שכיחין ועבדינן שליחותייהו. והרי"ף ז"ל כתב מנהג שתי ישיבות אף על פי שאין גובין מנדין עד דמפייס לבעל דיניה. ובתוספות אמרו שאין מנדין על התשלומין דאם כן נקטינן בכובסיה דלשבקה לגלימיה הוא (עיין ב"מ קא, ב). ובשלהי פרק קמא (טו, ב) אמרינן גבי כלבא דאכיל אמרי משמתינן ליה עד דמסלק הזיקיה מדרבי נתן שאמר מנין שלא יעמיד אדם סולם רעוע בתוך ביתו שנאמר ולא תשים דמים בביתך, אבל משום תשלומין לא משמתינן, ובכתובות בפרק אלו נערות כתבתי יותר זה בסוף הפרק וכן למעלה בפרק כיצד הרגל (יט, ב בד"ה ההוא חמרא) בסייעתא דשמיא.
סי' ר"מ בענין זה, ושם כתב שאר הראיות כמו כאן והשמיט הראיה מב"ב.

דף פד:

אתקיף רב פפא ואמר אדרבה איפכא מסתברא. הכי פירושא, איפכא מסתברא דלא מסתבר דתנא לה בן עזאי ודלא כרבי, אלא אדרבה טפי שפיר לאוקמי כרבי שסדר את המשניות, ועוד דלישנא קמא לא קיימי בסוף מה שהזכירו מתחילה שהרי רבי אמר כויה נאמרה תחלה משמע שעל כויה בלחוד בלא חבורה חייב הכתוב ואנן מסקינן דלרבי אינו חייב בכויה בלא חבורה, ולבן עזאי נמי דאמר חבורה נאמרה תחלה משמע דאינו מחייב עד שתהא שם חבורה ואנן באיפכא מסקינן דאפילו צער בלא נזק מחייב בן עזאי, אלא איפכא אמרינן דכל חד וחד מנייהו אמסקנא קיימו כלומר כל מה שהזכיר כל או"א הוי כמו דאסיקו דינייהו דהיינו כויה לחוד בלא חבורה לרבי, וכמו שהזכיר הוא בלשונו כויה נאמרה תחלה [כלומר כויה לחודה וכן בן עזאי חבורה נאמרה תחלה _ ש"מ] שאינו חייב בכויה עד שתהא שם חבורה, ויש ספרים דגרסי ומר סוף מלתא נקט ומר סוף מלתא נקט. ויש ספרים דגרסי ואמסקנא קיימו. והכל עולה לטעם אחד.

דף פה.

לדמים יתירין. פירש רש"י ז"ל שיתן גם נזק גם צער. וזה תימה, דהיכא תיסק אדעתין שיהיה הצער פוטרו מן הנזק. ועוד, דהא ילפינן מפצע תחת פצע ליתן צער במקום נזק. ובתוספות פירשו לדמים יתירין ליתן יותר בשיש בו רושם משאין בו רושם אף על פי שהצער שבזה ושבזה שוה.
עלו בו צמחין כו'. בשלא אמדוהו קאמר, דאי אמדוהו הא אמרינן לקמן (לא, א) אמדוהו והיה מתנונה והולך אין נותנין לו אלא כמו שאמדוהו.

ולא ניתנה לאגוד יתירא. ואף על גב דלא ניתנה לאגוד יתירא, אף על גב דאגדו אגוד יתירא לאו פושע גמור הוא, ומדשנה בו הכתוב רפוי חייב, מה שאין כן אי אמרינן דלא ניתנה לאגוד כלל דאז הוה פושע גמור ואי אפשר שחייב הכתוב ברפוי מי שפשע פשיעה גמורה בעצמו [ו]עבר על דברי רופא ואכל (דבר) [דבש], שיש לטעות ולומר שאינה פשיעה גמורה [ו]חייב לרפאתו לפיכך הוצרך הכתוב לומר שאינו חייב.

ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. ואם תאמר הא אפילו מירפא לחוד נפקא. י"ל דאי לא כתב רחמנא אלא ירפא הוה אמינא שלא ניתנה לרפאות אלא מכה הבאה בידי אדם אבל חולי הבאה בידי שמים אסור דמי שהכה הוא ירפא ומי שמשתדל לרפאותו כמבטל מה שנגזר מן השמים לפיכך הוצרך הכתוב לשנות ברפוי לומר דבין בזה ובין בזה ניתנה רשות לרופא לרפאות.

דף פה:

שבת רואין אותו כאילו שומר קישואין שכבר נתן לו דמי ידו ורגלו. הא דקתני כשומר קישואין לאו אדמי ידיו ורגליו קאי, דבגמרא אמרו בשבר ידו כשומר קישואין ובשבר רגלו כשומר הפתח. וי"ל דכולהו קאמר שנותן לו כשומר קישואין, ומה שאמרו בגמרא בשובר את רגלו רואין אותו כשומר הפתח בששבר שתי רגליו דאז אינו יכול לילך כלל ואינו ראוי אלא לשמור הפתח, וכן משמע בתוספתא (פ"ט, ה"א) דקתני רואין אותו כאילו חגר שומר קישואים. ואמרו בתוספות דאם היה מלמד תינוקות נותן לו כמלמד ולא כשומר קשואים שהרי לאחר שיתרפא ראוי הוא למלאכתו זאת, וכן אם נוקב מרגליות ושבר את רגלו אין אומר רואין אותו כשומר את הפתח, דאם כן לקתה מדת הדין בכך.

וכי מתפח האי גברא לא אקרא שומר קשואין הוא וכו'. פירשו בתוספות וכן הר"א אב"ד ז"ל כי מתפח בתחלה כשהיה בריא. ונראה שהזקיקום לומר כן מדאמרינן לא לקתה מדת הדין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ואי כשיתרפא קאמר אכתי לקתה מדת הדין שהרי מבטלו עכשיו מאותה מלאכה. אלא קודם שנקטעה ידו ונשברה רגלו קאמר ואמרינן דלא לקתה מדת הדין שהרי אמדוהו מה היה שוה מחמת מלאכתו ומה הוא שוה עכשיו והכל נכנס בכלל תשלומי נזק ידו ונזק רגלו. ואינו מחוור, דלשון כי נתפח לא משמע כשהיה בריא אלא לכשיבריא לאחר שחלה. ועוד, אי מתחלה כשהיה בריא קאמר מאי שנא דלי דולא ואזיל בשליחותיה דנקט יתר משאר מלאכות שהיה ראוי להן, אלא שבזו י"ל דנקט המלאכות הקטנות והגרועות שכל הבריאין ראויין לעשותן.

והראב"ד ז"ל פירש ואם תאמר כי מתפח ההוא גברא לא להוי שומר קישואין אלא אף על פי שנשברה רגלו יכול הוא לדלות ולהשקות את הירק וכן אם נבקעה ידו אף על פי כן יכול הוא ללכת בשליחות וליטול שכר לא לקתה מדת הדין שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו ואמדוהו כמה היה שוה ביד וכמה הוא שוה עכשיו בלא יד וכל הלוקח אותו אינו לוקח אותו אלא כשומר קשואין שהיא רוב מלאכתו משום הכי אין לשום את שבתו עכשיו אלא כשומר קישואין. עד כאן. והר"ז הלוי פירש בענין אחר, ויש לי בו גמגומין על כן לא כתבתיו.

סימא את עינו נותן לו דמי עינו ושבת כאילו הוא מטחינו בריחיים. ודוקא בשסימא שתי עיניו אבל כשסימא באחת מעיניו ראוי הוא לכל מלאכתו.

חרשו נותן לו דמי כולו. כלומר שאין ראוי לכלום וכמת הוא חשוב. ויש לדקדק דהא אמרינן בפרק קמא דערכין (ב, א) דחרש גמור נערך. ותירץ רבינו תם ז"ל דההוא בחרש בידי שמים אבל נתחרש על ידי אדם חשוב כמת ואין לו דמים ובתוספות תירצו דהא בשיש לו מלאכה עדיין ראוי הוא למלאכתו דחרש אפילו שאינו שומע ואינו מדבר רומז הוא ונרמז (גיטין נט, א), ודהכא בשאין יודע לעשות מלאכה.

נהי דנזק שבת וריפוי כל חדא לא יהיב ליה. תימה וריפוי למה לא יהיב ליה והלא צריך הוא רפואה לכל חדא וחדא. ועוד למה יצא רפוי בדמי נזק והלא יש ריפוי שלא במקום נזק, וכדאמרינן לעיל רפוי דהא כאיב ליה מידי ואתאי ליה סמא חריפא (ואחודיה) [ואחווריה] לבשריה דצריך לאותובי ליה סמא אחרינא לאנקיטיה גוונא דבשריה. ועוד, שאם אתה אומר כן פעמים שהחובל מרויח שחרשו לבסוף דפעמים שיהא דמי רפואתו יתירים על דמי כולו, ואפילו גרסינן רפוי בהדי צער ובושת הוא. תימה למה הוצרך לשאול דפשיטא שחייב ברפוי דכל חדא וחדא. ותרצו בתוספות דפשיטא דיהיב ליה צער ובשת וריפוי דכל חדא וחדא, ולא מבעיא אלא מי שיימינן כל חדא וחדא באפי נפשה כיון שחב לו חבלות אלו בימים מוחלקים או שיימינן כולהו בהדדי בשומא חדא כאילו חבל בו בכולן בפעם אחת, ונפקא מינה שהשומא הנעשית על כולן ביחד אינו עולה כל כך כשומא שעושים לכל אחת ואחת בפני עצמה. ובהא מיתרצא הא דאמרינן בסמוך החובל באביו ובאמו ולא עשה בהן חבורה חייב בכולן ואתינן לאוקמיה בשחרשו, ואיכא למידק בשחרשו מאי כולן והא יהיב ליה דמי כולו, ולפי פירוש זה ניחא דמכל מקום בשת ונזק וצער ורפוי שמין לו, ואף על גב דשבת נכלל בכלל נזק נקט חייב בכולן משום אחריני.

דף פו.

לאו כגון דצמתה ידו וסופו לחזור. ואוקמינן בשגלחו. קשיא לי, לוקמיה בשצמתה ידו ואין סופו לחזור. ונראה לי דכל שאין סופה לחזור חבורה יש שאי אפשר דליכא טפה דדמא שנפלה (בעצבים) [באצבעין _ ש"מ] שביד שמנעה רפואת חזרתה כמו שאמרו בחרשו.

דמי שבתו שבכל יום ויום. פירוש, כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה (עי' ב"מ לא, ב) שאינה דומה הבא טעון לבא ריקן שאינו יושב ובטל לעושה מלאכה. ואי אכלוסי דמחווזא הוא דכי לא עבד מלאכה חלש (שם עוד עיין שם ע, א) יהיב ליה כוליה.

הקוטע יד עבד עברי של חברו אביי אמר נותן שבת קטנה לרב. כלומר [כשומר] קישואים, ושבת גדולה כלומר דמי נזק ידו. ואם תאמר לאביי האיך אפשר דלא יהבינן לרב טפי והלא מפסיד הוא דמי מלאכה שהיה עושה העבד מתחלתו ולקתה מדת דינו של רב בכך. י"ל דמזיק ודאי לא יהיב טפי מהכא דקא יהיב בין הרב והעבד שבת גדולה ושבת קטנה ועבד נמי לא יהיב מדידיה כלום לרב דאמר ליה לא אזקתיך ומאי דלא עבידנא עבידתא מן שמיא הוא דאזקיך ונסתחפה שדך, והוא דעתיה של אביי. ורבא דקאמר נותנין הכל לעבד, כלומר בין שבת גדולה בין שבת קטנה וילקח בכל קרקע והרב אוכל פירות, והרב משתכר בכך דיותר שוה לו אכילת פירות של הכל מגופיה של שבת קטנה. ויש ספרים דגרסי ינתן הכל לרב, כלומר והרב ילקח לעצמו שבת קטנה וילקח בשבת גדולה קרקע והוא אוכל פירות. והגירסא הזו נראית יותר נכונה, דלמה יקח העבד שבת קטנה ושבת קטנה מיהא מן הרב הוא. אלא שגם לגירסא זו קשיא לי קצת, ומדקאמר ינתן הכל לרב וילקח בהן קרקע משמע ודאי דילקח בהן קרקע אהכל קאי שיש בכלל אפילו שבת קטנה.

כולן רואין אותן כאילו הן בני חורין. פירש הראב"ד ז"ל כולן בין המבייש בין המתבייש.

עד שיתכוין לו. ואם תאמר לימא לא רבי שמעון ובר פלוגתייהו, דהא משמע דלא פליגי עליה רבנן בנתכוון להרוג את זה והרג את זה אלא משום דאיצטריך להו וארב לו פרט לזורק אבן לגו אבל במבושיו מודו ליה דלא אתא אלא לומר עד שיתכוין דאי לא למאי דרשינן לה. וי"ל דבהא נמי פליגי עליה ובמבושיו נמי אצטריך להו לדרשא אחרינא לא ידעינן לה.

דף פו:

אמר מר ערום חייב ערום בר בושת הוא. פירש רש"י ז"ל כיון שאינו מקפיד לילך ערום בשוק בפני כל אדם מי הוי בר בושת. והקשו עליו בתוספות אם כן אמאי שביק מתניתין ואקשינן אברייתא ליקשי אמתניתין דקתני המבייש את הערום חייב. ופירשו הם דפשיטא להו דמבייש את הערום כגון שרק בפניו או שסטרו חייב דבר בושת הוא והיינו מתניתין, אבל ברייתא קשיא לן דמדקתני ביישו ערום ולא קתני המבייש את הערום כדקתני במתניתין משמע דלא ביישו כשהוא ערום קאמר אלא ביישו בערמימותו כלומר ביישו דרך הפשטו וסלוק בגדיו כשהוא מערים עצמו ולפיכך הקשה ערום שמערים עצמו וזה מערים גם כן בר בושת הוא והלא מסייעו במה שהוא עושה, וכן ביישו בערמימותו בבית המרחץ בר בושת הוא והלא אינו אלא כמסייע במה שהוא רוצה לעשות, ואוקמה שהוא לא היה מערים עצמו מדעת אלא שהרוח כרך בגדיו קצת ובא זה וגילה יותר וביישו בכך, וכן בבית המרחץ לא בית המרחץ ממש אלא אגב הנהר שגילה הוא קצת כדי לרחוץ רגליו או שוקיו וזה בא והערימו. זו שיטה נראית לי מן התוספות. והא ד**בעי רבי אבא בר ממל ביישו ישן ומת מהו**. ולא אפשיטא. ויש תימה, למה לא פשטיה מדרב ששת דאמרה בהדיא (ומ)דפרכינן בריש פרק אלו הן הנחנקין (סנהדרין פה, א) והאמר רב ששת ביישו ישן ומת חייב. ויש שדוחקין מחמת קושיא זו ואין גורסין שם ומת אלא ביישו ישן חייב. ואין ממש בדבריהם כלל, דהא לא איצטרכינן ליה לרב ששת דמתניתין היא דקתני הכא בפירוש המבייש את הישן חייב. ורבינו תם ז"ל גריס התם והאמר רב ששת ביישו חייב, ופירש הוא ז"ל דאיוצא ליהרג קאמר. ואין צריך לכל זה, דאפשר דהכא לא בעי למפשט' מדברי אמורא אלא ממתניתין או ממתניתא. ויש לנו כיוצא בזו בנדרים בריש פרק אין בין המודר (נדרים לה, ב) דאיבעי להו הני כהני שלוחי דרחמנא אינון או שלוחא דידן אינון ולא אפשטי' התם, דאף על גב דהוי יכול למפשטיה מדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר בפרק קמא דקידושין (כג, ב) הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דאי אמרת שלוחי דידן מי איכא מידי דאנן לא מצינן למעבד ואינהו עבדי.

גמר עיניך עיניך מעדים זוממין כו'. ואם תאמר אם כן אפילו פסולין וקרובין לא יהא להם בשת דגמרינן מעדים זוממין, ואם תאמר אשה תוכיח שישנה בבשת כדכתיב והחזיקה במבושיו אם כן סומין נמי לא אתי. וי"ל דאין לפטור גזלנין שאם כן חוטא ונשכר. וקרובים נמי בני עדות נינהו בעלמא. ועבד שהוא חייב בנזקין כדתנן (פז, א) נשתחרר העבד חייב לשלם איכא למימר חייב בארבע דברים ופטור מן הבשת. ועוד י"ל

דלא יליף גזירה שוה מעדים זוממין אלא במה שתלוי בראיית עדים זוממין ולא ילפינן מינייהו אלא סומא.

דף פז.

וכן היה רבי יהודה פוטרו מכל מצות האמורות בתורה. יש לדייק דהא דתנן במגילה בפרק הקורא את המגילה (כד, א) רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע, ואם איתא דסומא פטור מכל המצות מאי שנא שלא ראה מאורות מאי שנא פקח ונסתמא. ובירושלמי פריך לה במגילה (פ"ב, ה"ז) וכן במכות בפרק אלו הן הגולין (ה"ה) ומשני ביושב בבית אפל לא יפרוס על שמע. פירוש, ביושב בבית אפל משעה שנולד כגון שנולד במערה ולא ראה מאורות מימיו ולא נהנה מהם. ומיהו לא משמע הכין בגמרין, תדע דהתם במגילה מפרש טעמא דרבי יהודה משום דאינו נהנה מן המאורות ואמרו רבנן אית להו כרבי יוסי, פעם אחת הלכתי באישון לילה ואפילה וראיתי סומא ואבוקה בידו ואמרתי לו בני אבוקה זו למה אמר לי כל זמן שאבוקה בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחתים ומן הברקנים, ולא שייך זה באדם שנולד במערה ורואה אלא שלא נהנה בעודו יושב באפילה. ובתוספות תירץ דאף על גב דפטר רבי יהודה כל סומא מן המצות מדאורייתא מדרבנן מיהא מחייב בכל המצות שאלמא כן עשיתו אינו ישראל והילכך מי שראה המאורות ונהנה מהן אף על פי שנסתמא חייב מדרבנן ופורס אפילו על שמע להוציא את אחרים משום דקריאת שמע דרבנן ואתי דרבנן ומפיק דרבנן, אבל מי שלא ראה מאורות מימיו אף על פי שחייב בכל המצות מדרבנן בזו שהיא מחמת הנאת המאורות וזה לא נהנה פטור אפילו מדרבנן והלכך אינו פורס. ועדיין קשיא לי קצת, שאילו סומא לרבי יהודה חייב במצות דרבנן מיהא מאי קאמר רב יוסף דאנא לא מפקידנא ועבידנא והא על כרחין עביד מדרבנן וחייב משום לא תסור, אלא נראה דלרבי יהודה פטור לגמרי מכל המצות ואפילו מדרבנן וממדת חסידות בלבד חייב והיינו דרב יוסף, ופריסת שמע כיון דאינו אלא מדרבנן אפילו סומא שראה מאורות ונסתמא ואילו בא לומר ברכת יוצר אור רשאי וחסיד מפני שכבר נהנה אף הוא מוציא את הרבים, אבל מי שלא ראה מאורות אפילו בא לומר אין כאן מדת חסידות איך יפרוס על שמע להוציא אחרים שנהנו עשאה רבי יהודה כברכת הנהנין דעלמא ורבנן סבירא להו דאף הוא נהנה כדברי רבי יוסי. כנ"ל.

מתני': **בעבד כנעני שלו פטור מכולן.** איכא למידק, רפוי מיהא ליתיב ליה דהא בעי לאתסויי נפשיה וכדאמר בפרק קמא דגיטין (יב, ב) הקוטע יד עבדו של חבירו נותן

שבתו ורפואתו לרבו ופריך רפואתו דידיה הוא דבעי אתסויי ביה ומשני לא צריכא דאמדוהו לה' יומי ועבדי סמא חריפא ואתסי בתלתא. וי"ל דהכי נמי פטור מכולן קאמר היינו מאותו היתרון שאמדוהו בחמשה ואתסא בתלתא. ובתוספות אמרו דהכא פטור לגמרי מכולן, דחילוק יש בין אחרים שחבלו בו, דאי לא נימא הכי מאי קא משמע לן התם דאמרי שנותן לו רבו היתרון דבין ה' יומי דאמדוהו לתלתא דאתסי הא מתניתין דהכא היא דקתני החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן דהיינו שפטור מאותו יתרון לכל הפחות אלא נראה דהכא פטור לגמרי מפני שכבר זכו בו אבל התם נותן לרבו היתרון לבד ואין למידין דין אחים שחבלו בו מדין החובל בעבדו.

כיון דאקני רחמנא שבח נעורים לאביה. פירש רש"י ז"ל בנעוריה בית אביה כל שבח נעורים לאביה, וכן בפרק שנים אוחזין (ב"מ יב, א) גבי מציאת בנו ובתו הקטנים פירש דמציאת בתו הקטנה משום דשבח נעורים לאביה. ואינו מחוור, דבפרק קמא דקידושין (ג, ב), וכן בכתובות בפרק אלו נערות (כתובות מ, ב) אמרינן דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב, אלא כל מקום שאמרו שבח נעורים לסימנא בעלמא נקטינן ועיקר טעמא משום דכסף קידושין שלו דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין. ובגירסת הספרים שלנו ישנה כן בפירוש כאן שבח נעורים הוא דאקני ליה רחמנא לאב דכיון דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין משום הכי שבח נעורים לאביה. ומציאתה נמי שלו מהאי טעמא כדי שלא תהיה לו איבה כדאיתא בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מז, א ושם בתוספות) ואיבה דקאמר היינו שלא ימסרנה מתוך איבה למנוול ולמוכה שחין.

חבלה מאי. ואהדר ליה רב דחבלה לא קני ליה דלא זכתה לו תורה אלא שבח נעורים. כלומר, כסף קדושין, ובכלל הזכותים מציאתה כמו שאמרו וכן מעשה ידיה עד שעת בגרותה שאף על פי שאין יכול למוכרה משהביאה סימני נערות כדאמרינן (ערכין פט, ב) מכורה כבר יצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ואפילו הכי מעשה ידיה שלו עד שתבגור הואיל ויכול למוסרה לחופה עד שתבגור והיינו דאמר אביי מודה רב בשבת שמעשה ידיה עד שעת בגרותה דאב הוה. ולמה לי למימר עד שעת בגרותה דאנן בבת קטנה קיימינן אלא מהאי טעמא דאמרן. כנ"ל.

ואיכא למידק, האיך אפשר לו לרב לומר כן שאין חבלות קטנה לאב, וריש לקיש נמי דאמר כרב לקמן ואפילו פצעה בניה היאך אפשר לו לחלוק בכל על רבי יוחנן והא אי בעי אב מזבין לה כל שהיא קטנה והאי איתה מכסף מכירתה. ועוד הא משמע בברייתא בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מג, ב) דפציעה בפניה דאב הוי. וי"ל דמודה רב וריש לקיש בפחיתות כסף דעד שעת נעורים דשמין ונותנין לאב ואומדין שפחה הנמכרת

משעה זו עד שהגיע לימי הנעורים כמה יפחתו דמיה בחלבה זו ונותנין לאב, ולא נחלקו אלא בשומת חבלה דלאחר נעורים שאין רשות לאב למוכרה דרבי יוחנן סבר דכיון דחבל בה בזמן שיש לאב רשות עליה למוכרה הכל לאב. ולפי זה נראה לי דהא דקמותיב מהחובל בבתו קטנה פטור אינו אלא מדקתני פטור סתם דמשמע מכל חבלתה ואפילו דלאחר (בוגרת) [נערות], וכי פריק בשבת הוא הדין דהוי מצי לפרוקי לשומת חבלה דעד שעת [נערות] (בגרות) אלא משום דלעיל פריק אביי בשבת ניחא ליה טפי לאפרוקי הא נמי בשבת.

לאביה משום איבה בקידושין שלא ימסרנה למנוול ומוכה שחין, והיינו דכל הזכותים שהם של אב שייכים לכסף קידושין דדיד'.

דף פז:

החובל בבתו קטנה פטור ולא עוד אלא אפילו אחרים שחבלו בה חייבים ליתן לאביה. ואוקימנא בגברא קפדנא דאין מעלה לה מזונות ואפילו בדאית לה מעלמא ואית לה צערא דגופא קפיד ושקיל מה שתעדיף על מזונותיה, ומשמע דכל שכן מציאתה שהיא שלו דאפילו בסמוכה על שלחנו דלאו גברא קפדנא ולא קפיד אמידי דאית לה צערה דגופא בגוויה אפילו הכי קפיד אמציאה דאתי לה מעלמא הואיל ולית לה צערא דגופה בגווה. וכל שכן גברא קפדנא דאינה סמוכה על שלחנו. ואיכא למידק, דהא תנן בפרק קמא דמציעא (יד, א) מציאת בנו ובתו הגדולים הרי אלו שלהן ופירשה רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא קטן ואין סמוך על שלחן אביו זה גדול גדול וסמוך על שלחן אביו זה קטן, אלמא אפילו בתו הקטנה כל מציאתה שלה ולא לאביה. י"ל דרבי יוחנן לא קאי אבתו קטנה אלא אבנו אבל בתו אפילו אינה סמוכה על שלחן אביה מציאתה לאביה משום איבה (כתובות מז, א) שמא ימסרנה למנוול ולמוכה שחין. אי נמי יש לומר דאפילו בגברא קפדנא מציאתה לעצמה, וחבלתה בלחוד הוא דאית ליה משום דההיא זיכתה לו תורה ודבר תורה שבת דאב הוי כל שתעדיף, אבל מציאה מדרבנן הוא דאקני ליה משום איבה שמא לא יעלה לה מזונות וכל שאין מעלה לה מזונותיה לא תקינו ליה. והוא הדין לר"י דאמר פצעה בפניה הוי דאב משום דפחיתת כספו דאתי בזמן שהוא יכול למוכרה הכל שלו אבל מציאתה לא, ונמצא לפי זה שפעמים נוטל חבלתה ואינו נוטל מציאתה בשאין מעלה לה מזונות וההיפך במעלה לה מזונות דכיון דלאו גברא קפדנא הוא ירדו חכמים לסוף דעתו שאינו מקפיד על מה שבא לה מעלמא ואית לה צערה בגוויה אבל מציאה דאתיא לה מעלמא ולית לה צערא דגופא

בגוויה קפיד. ולשמואל דפירשה להההיא דפרק קמא דמציעא בגדול ממש וקטן ממש כל שכן דניחא דמציאת הקטנה לאב ואפילו של בנו קטן מפני שכל שמוצאה מריצה אצל אביו כמו ש מרו שם.

דכתיב כי טוב לו עמך. הרב ר' אברהם בר' יהודה הצרפתי גריס כשכיר כתושב יהי' עמך (ויקרא כ"ה:מ') ומהאי קרא דרש ליה בספרי. וכן נראה יותר משום דכי טוב לו עמך לא בצווי הוא אלא בסיפור דברים שהעבד אינו רוצה לצאת מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך ומיהו בכל הספרים כתיב כי טוב לו עמך כאן וכן בכמה מקומות ואף על פי שאינה בצווי שמעת מינה שפיר דמדקאמר כי טוב לו עמך משמע שכך צריך לעשות.

דף פח.

יצא עבד שאין לו אחוה. יש מפרשים שאין לו אחוה שאין יוצאי יריכו קרוים אחים שאינן אלא דומין לבהמה (יבמות סב, א) מה שאין כן בגר.

זוממי עבד לא יהרוגו. והוא הדין לעבד שלא יהרג דהוי לה עדות שאי אתה יכול להזימה. ולא היה אפשר להקשות לרבי יהודה אלא מאחוה דכתיב גבי עדים זוממין, דאילו מצדקה דכתיב ביה (דברים ט"ו:ז') אחיך האביון לא קשיא ליה דדלמא סבר ליה כמאן דאמר בגיטין (יב, א) שאין ישראל מצווין לזון את עבדים, וכן באונאה דכתיב (ויקרא כב) לא תונו איש את אחיו וכן ברבית ושמיטה מכל הני לא קשיא לרבי יהודה דהא אין קנין לעבד בלא רבו.

יהא עבד כשר לעדות. ואיכא למידק, הא ילפינן בכמה דוכתי (חגיגה ב, א) דעבד כאשה מגזירה שוה דלה לה, תירצו התוספות דכי גמרינן לה לה מאשה הני מילי להחמיר על העבד לעשותו כישראל לכל הפחות במצות שהאשה חייבת בהן אבל להוציא מכלל האיש ולפוסלו לעדות כאשה בזה לא נלמד דעדות כשרה באנשים ובאנשים תליא כדכתיב (דברים י"ט:י"ז) ועמדו שני האנשים ואמרינן בפרק שבועת העדות (שבועות ל, א) ועמדו שני האנשים אלו העדים ועבד נמי איש הוא ואח הוא במצות מה שאין כן באינו יהודי שאף על פי שהוא איש אינו אח במצות.

שכן אינה במילה. ואף על גב דלא שייכא בה אפילו הכי פירכא הוא. ויש מפרשים דאינה מצווה למול את בנה (קידושין כט, א). ואינה מחוור, דאם כן מאי קאמר קטן יוכיח.

אלא אתי מגזלן ומחדא מהנך. והצד השוה שבהן שאינו בכל המצות ואף על פי שאין זה צד השוה שגזלן חשיב הוא בכל המצות אלא שפורק עול בגזל. ונראה לפרש שאף הגזלן אינו בכלל כל המצות שהרי פסול [לדין _ ש"מ] אף אני אביא העבד שאינו בכל המצות. **ועבד נפקא ליה מקל וחומר**. והוא הדין דנפיק מקרא אלא לרווחא דמלתא קאמר דאפילו לא נפיק לן מקרא ניק מקל וחומר מהא דגזלן.

דף פח:

אלמא קנין ירות כקנין הגוף דמי. ואם תאמר לרבי יוחנן לית ליה תקנת אושא. י"ל דסבר רבי יוחנן דמעולם לא תקנוה דלא איצטריכא להו. אי נמי י"ל דנפקא מינה היכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירות עד עולם דאין לו פירות (כתובות פג, א) ואפילו הכי אם מכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות מתקנת אושא. כן דעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל. וצריך לי עיון בזו ובנותן מתנה לאשתו דקיימא לן (ב"ב קא, ב) שקנסה ואין הבעל אוכל פירות דאפשר לומר בשתי אלו שאם מכרה בחיי בעלה אין הבעל מוציא מיד הלקוחות שאם בחייו אינו מוציא לפי שאין לו בהן כלום והיא גם היא אין לה כלום בהו היאך יורש הוא לאחריה שבתקנת אושא עשו את הבעל כלוקח ראשון (ב"ב קלט, ב) ואם הוא שנעשה לוקח ראשון סלק עצמו מהן היאך יחזור ויוציא מיד לוקח שני.

הכי אמר שמואל זו אינה דומה למשנתינו משום תקנת אושא. ואף על גב דסבירא ליה לשמואל דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וסבר ליה נמי (לעיל ט, א) האחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה לא תיקשי ליה האיך מביאין בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון וכדאמרינן בגיטין בסוף פרק השולח (גיטין לח, א) אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש דאמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ולא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, דרבי יוחנן בלחוד הוא דאית ליה מחזירין זה לזה ביובל אבל כלהו אינך דאמרו האחין שחלקו לקוחות הן לא מסיימי במילתייהו ומחזירין זה לזה ביובל ובהא פליגי דכל שאר ירושות כירושה ראשונה של הארץ וירושת הארץ אינה חוזרת אפילו לרבי יוחנן דהא מודה הוא רבי יוחנן דאותן שהיו ימי יהושע היו מביאין בכורים ואפילו אמרת קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולא בעי חד בר חד עד יעקב אבינו כדקאמר אי לאו דאמר רבי יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון. כיון דחד בר חד עד יהושע בן נון מיהא היה מביא אפילו למאן דאמר

קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואף על פי שיוצאי מצרים מן האבות ירשוה וכדאמרינן בפרק יש נוחלין (ב"ב קיט, ב) ירושה היא להן מאבותיהן, וטעמא דמלתא דמה שנעשה על פי נביא ואורים ותומים אינו בדין שיתבטל ויחזרו לחלוק, אלא דקסבר רבי יוחנן דלא ילפינן שאר ירושה מירושה ראשונה דהתם גזירת הכתוב היתה ושמואל וכולהו אינך סברי דכל ירושה מירושת הארץ ילפינן ומה ירושה ראשונה אינה חוזרת ביובל אף כל הירושות אינן חוזרות ולפיכך מביאין בכורים. וכבר כתבתי יותר מזה בפרק בית כור (ב"ב קט, א) ובגיטין פרק השולח.

דף פט.

פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן. ודוקא פירא דפירא דאתי מעלמא ולא מגופא דפירא כגון טובת הנאה, ואי נמי גונב ולד בהמת נכסי מלוג דמשלם כפל לאשה וכדאיתא בכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (עט, ב), אבל פירא דפירא דאתי מגופא אוכל וכדתנן (שם מג, א) לעולם הוא אוכל פירי פירות. ואיכא למידק מאי קאמר רבא טובת הנאה לאשה ואין הבעל אוכל פירות וקא פריך טעמא משום דפירי דפירא לא תקינו ליה ואם הוא קורא טובת הנאה פירא לישקול ליה בעל, ולא מיבעיא שאוכל פירות של טובת הנאה אלא אף טובת הנאה בעצמה נוטל לעצמו. ומצאתי לראב"ד ז"ל שנשמר מקושיא זו ונראה מתוך דבריו דהא דקאמר פירא דפירא תקינו ליה רבנן לאו אטובת הנאה קאמר דטובת הנאה לא פירא ולא פירא דפירא ממש אלא הכי קאמר [בש"מ כעין קאמר ואומר] דפירא דאותן ג' שדות הכתובות בשטר כתובתה (עיין ב"ב מט, ב) תקינו ליה רבנן אבל טובת הנאה לא תקינו ליה משום דהוה ליה ככפלא דגונב ולד בהמת מלוג שהקרן קיים והבעל אוכל את הולד הלכך כפלא דלא אתי מיניה לית ליה, דלאו פירא כי הא תקנוה ליה, והכי נמי כיון שהכתובה קיימת לפניו שהיא אינה מוכרת הנכסים אלא לאחר מיתת הבעל או לאחר גרושיה ובאותה שעה אין לו בהם כלום דבר כזה אינו אלא כפירא דפירא וטובת הנאה שלה ולא מטעם שתהא טובת הנאה פירא דפירא אלא כעין פירא דפירא דכפלא כמ"ש כנ"ל מתוך דברי הרב ז"ל.

מידי הוא טעמא אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא הא לא מגרש לה. ואיכא למידק, דבכתובות בריש פרק אף על פי (כתובות נו, ב) משמע דלאו היינו טעמא דרבי מאיר, דהא תנן רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי היא בעילת זנות ודייק בגמרא כל הפוחת ואפילו בתנאה, אלמא קסבר רבי מאיר תנאו בטל ואית ליה דכיון דאמר לה לית לה אלא מנה לא סמכה דעתה והויא בעילתו

בעילת זנות, אלמא לאו משום שקלה בעיניו להוציאה לפי שאין לה הוא אלא משום דמשוי בעילתו בעילת זנות ואף על גב דאית לה, ומסתברא לי דחד טעמא הוא דהכי נמי כי קאמר כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דכיון שכן אף היא לא סמכה דעתה שיעכבנה אצלו והויא בעילתו בעילת זנות שאם על פחיתת כתובתה שהתנה עמה הבעל לא סמכה דעתה שלא יגרשנה ומשויא בעילתא בעילת זנות ואף על גב דאילו יגרשנה אית לה זו שאין לה לא כל שכן.

כל לגבי בעל ודאי מחלה. ואם תאמר והיאך היא יכולה למחול והא אוקימנא לה כרבי מאיר ואילו לרבי מאיר בסוף ביאה ואפילו בשכתבה ליה התקבלתי אינה יכולה למחול וכדמשמע בפרק נערה שנתפתתה (כתובות נא, א), ובלא התקבלתי לכולי עלמא אינה יכולה למחול וכדאמרינן בריש פרק אף על פי (כתובות נז, א) דגרסינן התם אמר רבי שמעון ב"פ אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת בתחילה אבל לבסוף דברי הכל אינה מוחלת כלומר רבי יהודה דאמר אם רצה לכתוב לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והיא כותבת לו התקבלתי ורבי מאיר דאמר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות, ורבי יוחנן אמר בין בזה ובין בזה מחלוקת ואמר רבי אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן אנא ורבי יהושע בן לוי לא פלגינן ומאי תחלה דקאמר רבי יהושע בן לוי תחלת חופה וסוף חופה דהיא תחלת ביאה אבל בסוף ביאה דברי הכל אינה מוחלת יש לומר דהכא הכי קאמר כל לגבי בעל ודאי מחלה שיעשה קנוניא ויגרשנה ותמחול לו ויחזור וישאנה. ואם תאמר אם תמחול תצטרך עוד לשלם לו לרבי מאיר דדאין דינא דגרמי ומשלם בכל סך הכתובה שהפסיד ממנו וכדאמר בפרק הכותב (כתובות פו, א) משלם ליה ככשורא לצלמי. וי"ל מכל מקום לא תחוש בכך כיון שאין לה עכשיו לשלם.

ומכאן משמע שאין תקנה לקונה שטר חוב שלא יהא המוכר יכול לחזור ולמחול, דאילו אית ליה תקנתא הוי מוקמינן האי שמעתא בהכין, וכן כתב ר"ח ז"ל. ואם תאמר יכתוב הבעל שטרא על שמיה דנחבל דאז לא תוכל למחול וכדאמרינן בפרק הכותב (שם), ולאו מלתא דלא ירצה הבעל לעשות כן ולהפסיד לאשתו. ועוד, שאם תהיה הכתובה בשם אחר אף היא עושה בעילתה בעילת זנות והרי היא כאילו משהה את אשתו שלא בכתובה. ואם תאמר עוד תמכור לו את כתובתה במעמד שלשתן, דאז אינה יכולה למחול כדמוכח בפרק האיש מקדש (קידושין מז, ב) גבי התקדשי לי בשטר חוב שיש לו מלוה אצל אחרים, ואפילו היינו אומרים דמעמד שלשתן אינו בעל כרחו של מי שהמחהו אצלו לא תקשי ולא מידי שהבעל לא ירצה לומר שיתן לו אבל אם הוא במעמד שלשתן אפילו

בעל כרחו, וכן דעת רבינו תם ז"ל, אם כן תמכור לו במעמד שלשתן אפילו בעל כרחו של בעל. ובתוספות אמרו דלא שייך בכתובה הואיל ולא נתנה לגבות מחיים. ובדיני מעמד שלשתן אם הוא אפילו בעל כרחו אם לאו וכן אם יכול לחזור ולמחול הארכתי בסוף פרק קמא דגיטין בסייעתא דשמיא.

ולדידי יש לי עוד לדקדק, ישומו בית דין כתובתה ויגבה לו דאז לא תוכל למחול, דעד כאן אין המוכר שטר חוב יכול לחזור ולמחול אלא מפני שאין מכירה לשטרות דבר תורה שאילו היה מכירתו דבר תורה אי אפשר למחול וכמו שכתב הרי"ף ז"ל (בכתובות שם) ועיקר, וגוביינא דבי דינא דאורייתא הוא ואינה יכולה למחול. ונראה לי מכאן דכל מה שאין לו ממש מילי נינהו ואין גוביינא דבי דינא במילי ולפיכך אי אפשר לבית דין להגבות שטרי חובות לא לנזקין ולא לאשה בכתובתה ולא לבעל חוב בחובו, וכן מוכח בפרק (הכותב) [שני דייני] (קי, א) בשנים שלוו זה מזה שאמרו זה גובה וזה גובה ואוקמה בשיש לאחד עידית ובינונית וזיבורית ולאחד אין לו אלא זיבורית לבד דקסבר דבשלו הן שמין, ואם איתא לימא לה מאן דאית ליה עידית ובינונית למאן דלית ליה אני אגבה לך חוב שאתה חייב לי, אלא שאי אפשר לגוביינת בית דין בשטרי חוב כמו שאמרתי אלא לכשיגיע זמנו של שטר מוציאין מזה ונותנין לזה מדרבי נתן. וכבר הארכתי בדבר זה יותר מזה בפרק יש נוחלין (ב"ב קכה, ב) בשמעתא דסבתא. וכן בפרק בתרא דכתובות (שם והובא בר"ן שם) גבי שנים שלוו זה מזה.

דף פט:

אי נפיש כתובה מכתובה דאורייתא נוקמה אכתובה דאורייתא. לאו למימר דכתובה דאורייתא אלא שתקנו אותה כאילו הוא של תורה שלא לפחות ממאתים לבתולה ולאלמנה ממנה כל זמן שהיא תחתיו ואפילו לשלם לנזקין ולחבלותיה.

ומשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה. יש מפרשים דהני זוזי הם סלעים של מדינה שהן מאה דינרין ובכתובת אלמנה קמיירי. והר"א אב"ד ז"ל פירש דהני זוזי הן דינרי צורי שהן מאתים של מדינה דבכל חד וחד איכא תמני דמדינה וכדאיתא בריש פרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לעיל לו, ב) ובכתובת בתולה קא מיירי.

דף צ.

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. ודוקא הקדש מזבח שאין לה פדיון, אבל הקדש בדק הבית שיש לו פדיון אינו מפקיע מידי שעבוד וכדתנן בערכין בפרק שום

הדיינים (ערכין כג, ב) המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו, הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים, ואמר עולא כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. וכן דעת רבינו חננאל ורש"י ז"ל, ושלא כדעת רבינו תם ז"ל. ובפרק המוכר את הספינה כתבתי בארוכה.

והקדש לאו דוקא אלא כל שהוא נאסר בהנאה ואין לו פדיון כאצטלא דמילתא דפרסוה אמיתנא וכדאיתא ביבמות בריש פרק אלמנה לכהן גדול (יבמות סו, ב).

איכא למידק אשמעתין, דהכא משמע דשחרור דשן ועין מפקיע מידי שעבוד כשאר שחרור דעלמא, ותימה דביבמות בריש פרק אלמנה לכהן גדול (שם) פליגי ר' יהודה ור' אמי במכנסת שום לבעלה והיא אומרת כלי אני נוטל והוא אומר דמים אני נותן הדין עם מי אמר רב יהודה הדין עמה משום שבח בית אביה ור' אמי אמר הדין עמו, ואמרינן תניא כותיה דר' אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה, ואם איתא מאי סייעתיה דבהא אפילו רבי יהודה מודה ומדרבא דהא שעבוד בלבד הוא שיש לאשה בהן וצריכים הן גובייגא וכדאיתא התם אפילו לרב יהודה ואם כן שחרור שן ועין מפקיע מידי שעבוד האשה. וי"ל דהא דאמרינן התם דברייתא דעבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין הוא סייעתא דרבי אמי היינו מקמיה דידעינן להא דרבא דאמר הקדש חמץ ושיחרור מפקיעין מידי שעבוד, אבל לבתר דידעינן להא דרבא ההוא ברייתא לא הוה סייעתא דאפילו רב יהודה מודה בהא. עוד י"ל דאם איתא לדרב יהודה לא היו יוצאין עבדי צאן ברזל לא לאיש ולא לאשה דכיון שהעבדים שלה ועדיין יש לה שעבוד אלים עליהם שהיא יכולה לגבות אותם בעל כרחו של בעל מה שאין כן בשאר שעבודים דעלמא ולכך בדין הוא שיעכב זכות האשה שלא יצאו לאיש בשן ועין, וכבר הארכתי יותר מזה שם בפרק אלמנה לכהן גדול בסייעתא דשמיא.

ומאן דאמר יוצאין בשן ועין לאשה ולא לאיש כרב יהודה דאמר שני ישנו בדין יום או יומים מפני שהוא כספו ראשון אינו בדין יום או יומים מפני שאינו כספו, דבכספו תלא רחמנא כלומר למי שהוא לו עיקר הכסף, ומאן דאמר לא לאיש ולא לאשה סבר לה כרבי אלעזר דאמר כספו המיוחד לו בעינן ולפיכך אפילו הוציאה האשה את שינו והאיש הפיל את שינו או אפילו הוציאו את עינו או הפילו את שנו שניהם אינו יוצא להן.

איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כמאן כר' אליעזר. ולא דמי לשאר שותפות דעלמא דכל אחד יש לו זכות בכל ויכול לחלוק וליטול את חלקו, מה שאין

כן בנכסי מלוג שכל הפירות לאיש וכל הגוף לאשה. ועבד של שני שותפין דברייתא שאינו יוצא לא לזה ולא לזה בשותפות כענין זה הוא. ולפי פירוש זה מי שחציו עבד וחציו בן חורין שאינו יוצא בשן ועין קשה קצת, דהא חלק האדון פושט בכל ולמה לא יצא לו, ועוד דהא משמע דלרבי אלעזר כל שאין יוצא בשן ועין אינו מכור מדמוקמינן איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג כרבי אלעזר דשן ועין דאלמא כל שאינו בזה אינו בזה ועבד נמי חציו עבד וחציו בן חורין למה יהא מכור. ובתוספות דחקו בזה ופרשוה כשנתן לאדון כל דמיו ואינו מחוסר אלא גט להתירו בבת חורין.

ולית הלכתא כר' אלעזר. והא דאיש ואשה שמכרו בנכסי מלוג הלכה היא ולא בשמכרו שניהם אלא בשמכר האחד מהן בין הבעל לא האשה בין האשה בלא הבעל, וכדאוקמה בפרק חזקת הבתים גמרא אין לאיש חזקה בנכסי אשתו (יב, א) דגרסינן כי אתמר דאמימר כגון דזבין איהו ומת דאתי איהי ומפקא אי נמי זבנה איהי ומתה ואתא איהו ומפיק בתקנת אושא אבל זבני תרווייהו לעלמא הוו זביניהו זביני. וכן הלכה. וקשיא לי אמאי אוקמא הכא לדאמימר בדזבנו תרווייהו לעלמא וכר' אלעזר דלית הלכתא כוותיה ואפקוה לדאמימר לבר מהלכתא. ונ"ל דמשום דאוקימנא הכא דליתא לתקנתא דאושא ולהאי לישנא בקנין פירות פליגי אוקמוה דאמימר כדר' אלעזר, ולומר דלכשתמצא לומר דאמימר לית ליה תקנת אושא ע"כ לא בדזבניה איהי ומתה דהשתא ודאי לא אתי בעל ומפיק דכי מתה איהי פקע שעבודא דבעל דפירות אין לו, ומשום תקנת אושא לא מיפק דהא ליתא. ומכאן נ"ל עיקר הגירסא כגרסת קצת הספרים דגרסי אי בעית אימא דכולי עלמא לא פליגי דליתא לתקנת אושא.

דף צ:

איבעיא להו מנה צורי תנן או מנה מדינה תנן. דוקא מנה קמיבעי ליה, אבל סלע ודינר פשיטא דשל מדינה הוא וכדאיתא בריש פרק שור שנגח ד' וה' (לעיל לו, ושם בתוספות) אמר רב יהודה אמר רב כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דבריהם כסף מדינה, אלא מנה דרבי יוסי הגלילי קמבעיא ליה כיון דמוסיף הוא כולי האי אשעורא דרבנן דלמא מוסיף הוא אף כסף צורי ואסיקנא דכסף צורי תנן. וכבר כתבתי בפרק שור שנגח ד' וה' היאך אפשר שיהא שיעור גדול כזה בין תנא קמא לרבי יוסי שיאמר תנא קמא סלע מדינה אחד ויאמר רבי יוסי מאתים סלעים דסלע מדינה אחד משמנה בסלע צורי.

למימרא דעד נעשה דיין. כלומר אפילו עד המעיד דרבי יהודה הנשיא העיד עכשיו ואמר בפני חבריו אנא חזיתך ונעשה דיין, והתניא סנהדרין שראו באחד שהרג את הנפש

וכו' ומדרבי טרפון קא מקשה שמשוה דיני נפשות לדיני ממונות לענין זה ואפילו הכי קאמר דאין עד נעשה דיין, אבל מדרבי עקיבא לא מקשה דלדידיה אפילו באחרים מעידין לפניהם אי אפשר להם לדון דכיון דחזיא דקטל נפשא תו לא חזי ליה זכותיה כדאיתא בראש השנה (כו, א) ורחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה, מכל מקום מדרבי טרפון שמענו שאין עד נעשה דיין ואפילו עד היודע ורואה אינו דן על ראייתו וכל שכן על המעיד, ופרקינן אמרי כי תניא ההיא בשראוהו בלילה דלאו בני מעבד דינא הוא. ואי לקבלת עדות שיקבלו עדותן בלילה וידונו למחר, אי אפשר דתחלת דין אינו בלילה ואפילו בדיני ממונות וכדאיתא בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד, ב) וקבלת עדות כתחילת דין וכדאיתא בראש השנה בריש פרק ראוהו בית דין (ראש השנה כה, ב) הא ביום לרבי טרפון כולן נעשה דיינין ודנין על פי ראייתם שלא תהא שמיעה גדולה מראייה (כדאיתא ר"ה שם).

ותמיה לי טובא, אכתי מאי קאמר והיכי סליק לן פירוקא בהכין, דהא רבי יהודה הנשיא עד המעיד היה ועד המעיד ע"כ שמעינן מדרבי טרפון דאינו נעשה דיין דאי לא תימא הכי למה לי דקאמר מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשה דיינין, אפילו כולן יכולין להיות עדים ודיינין, ואפילו תמצא לומר דרבי יהודה הנשיא מומחה היה ודן יחידי היה וראוהו ביום ועל פי ראייתו היה דן לא מסתברא שיהיה דיין מומחה מוציא ממון על פי ראייתו לבד דעל פי שנים עדים יקום דבר אמר רחמנא ואם יהיה מומחה דן יחידי על פי עדים או דיינין על פי ראיית עצמן כדי שלא תהא שמיעה גדולה מראייה אבל שתהא ראייה של דיין מומחה (יחייב) [מחייבת] כשמיעה משני עדים אינו בדין. ונ"ל שהמקשה היה סבור שרבי יהודה הנשיא היה מעיד ממש ושאין שם עדים אחרים וכי פריך מרבי טרפון מכל שכן קא פריך וכמו שכתבתי, אבל המתרץ תירץ לו דרבי יהודה הנשיא לא עד המעיד היה שאחרים היו שם שמעידין בו ועד היודע נעשה דיין באחרים מעידין בפניו וכי ההיא דרבי טרפון, והא דקאמר כי תניא ההיא בשראוהו בלילה הכי קאמר האי דקאמר רבי טרפון מקצתן נעשו עדים דוקא בשראוהו בלילה הא ביום כולן נעשה דיינין ואפילו הכי סבירא ליה דעד היודע ורואה נעשה דיין על פי ראייתו ואפילו בלא הגדת אחרים ולא כמו שאתה סבור דנידון מדרבי טרפון לפסול אפילו עד היודע ורואה להיות דיין על פי ראיית עצמו. והא דקאמר אי בעית אימא הכי קאמר הא אנא דסבירא לי כרבי יוסי הגלילי והא סהדי מסהדי בך, לאו למימרא דפרוקא קמא ליכא סהדי אחרינא דמסהדי ביה אלא רבי יהודה הנשיא בלחוד, אלא הכי קאמר אי בעית אימא דאפילו תמצא לומר דאף עד היודע ורואה אינו נעשה דיין על פי ראייתו כמה שאתה סבור ורבי

טרפון אמר בראהו ביום אפילו הכי לא קשיא דאיכא למימר דרבי יהודה הנשיא לא היה יודע בעדותו כלל ועל פי אחרים דן אלא אנא דסבירא כרבי יוסי הגלילי קאמר. כנ"ל. ובספר מוגה בישיבות הגאונים ז"ל מצאתי דלא גרסינן כי תניא ההיא בשראוהו בלילה אלא הכי גריס ואפילו רבי טרפון לא קאמר אלא מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין אבל עד נעשה דיין לא קאמר אמרי הכי קאמר הא אנא דסבירא לי כרבי יוסי הגלילי והא סהדי, וזהו גירסא נכונה ועולה יפה כמו שכתבתי.

וסבר רבי עקיבא אין עד נעשה דיין כו'. פירוש, בדיני נפשות.

ולענין הלכה: יש בעד נעשה דיין ג' דיני חלוקין בדיני נפשות, לרבי עקיבא אפילו עד היודע אינו נעשה דיין, דכיון דחזו דקטל נפשיה תו לא חזו ליה זכותא (ר"ה כו, א). לרבנן נפשות כממונות וכאן וכאן עד היודע נעשה דיין, ובדיני ממונות אפילו לרבי עקיבא עד היודע נעשה דיין, ובכל מילי דרבנן כגון קיום שטרות (כתובות כא, ב) ומביא גט ממדינת הים (גיטין ה, ד) אפילו עד המעיד נעשה דיין, וכבר כתבתיה בארוכה בפרק האשה שנתארמלה (ל, א) גבי שלשה שישבו לקיים את השטר. וטעמא דאין עד המעיד נעשה דיין איכא מאן דמפרש משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ורש"י ז"ל פירש משום דבעינן עדים ודיינין דכתיב ועמדו שני האנשים אלו העדים אשר להם הריב אלו בעלי דינין לפני ה' אלו הדיינין ומכלל טעמם אלו עד היודע ואפילו נזדמן לעדות נעשה דיין בשאחרים מעידין לפניו, ושלא כדברי רשב"ם ז"ל שכתב בפרק יש נוחלין (ב"ב קיב, ב) וכבר כתבתי בפרק יש נוחלין בסייעתא דשמיא.

דף צא.

זאת אומרת רידיא עלויא דמריה היא. ואם תאמר יגבו את השור לגמרי לניזק ולא תקרא עלוי' דמריה ואחר שנשתלם הניזק מרדיא ידינו אותו דיני נפשות. לא היא, דלא עדיף האי מבעלים ראשונים דאטו אם המית איש מי מצי בעלים למימר המתינו עד שאחרוש בו שדותי ואחר כך תדינוהו.

חמשה דברים אומדין אותן ונותנין לו מיד. כלמר שאפילו הריפוי אומדין ונותנין לו כדמוכח הכא מדאמרינן אמדוהו והיה מתנונה והולך אלמא יש אומד בריפוי. והא דאמרינן לעיל (פב, א) אמר ליה הב לדידי ואנא מסינא לנפשאי אמר ליה פשעת בנפשך ושקלת מנאי טפי ואם אמר ליה קוץ לי מיקץ אומר לו לא ניחא לי דפשעת אנפשך וקרי לי השור המזיק דאלמא אין אומד לריפוי, דלמא ההיא בשלא אמדוהו בית דין אבל

באומדנא [דבי דינא תו לא קרו ליה שור המזיק דמיד ידעי _ ש"מ] דבי דינא אמדוהו לחיים ולהתרפאות בכך והרי הוא שפשע בעצמו.

דף צא:

החובל בעצמו אף על פי שאין רשאי פטור. תימה מאי חייב ומאי פטור שייך במחבל בעצמו. ואין לומר פטור ממלקות, חדא דומיא דאחרים שחבלו בו קאמר ומאי חייבים דמי תשלומי חבלה אף פטור מתשלומי חבלה משמע. ועוד אי ממלקות קאמר אם כן הא דקתני בקוצץ נטיעותיו פטור אמאי בר מלקות הוא ואזהרתיה מלא תשחית את עצה כדאיתא במכות (כב, א). וי"ל דהכי קאמר הוא שחבל בעצמו או שקצץ נטיעותיו אף על פי שאין בו צד חיוב אחרים שחבלו בו או שקצצו נטיעותיו חייבים. והא דקתני אחרים שקצצו חייבים רבי מאיר היא דאמר (מכות ב, א) שלוקה ומשלם ואי נמי בשלא התרו בו וכמאן דאמר (כתובות לב, ב) חייבי מלקות ודבר אחר חייבים הא לריש לקיש דאמר פטור על כרחיה רבי מאיר היא. כנ"ל.

אלא האי תנא הוא דתניא מקרעין על המת כו'. ואם תאמר אי מהאי מאי קאמר מאן תנא הא כולי עלמא היא דמקרעי בגדים עוברין על בל תשחית. ותירצו בתוספות דמייתי ראיה מקריעה שהיא לצורך כגון במת שאף על פי שהעיקר הקריעה מצוה ומי שהוא מקרע יותר מדאי נהנה בו שעושה נחת רוח ליצרו (עיין שבת קה, ב) ואפילו הכי אסור מכל שכן מחבל עצמו.

אלא שציער עצמו מן היין. מכאן משמע דרבי אליעזר הקפר אפילו בנזיר טהור קאמר, וכן מפורש בפרק קמא דנדרים (י, א) דנזיר טהור חוטא הוא. ואיכא למידק, דבפרק קמא דנזיר (ג, א) אמרינן דאפילו רבי אליעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי נזיר טמא דאיידי דבעי מתסר דלמא אתי למעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרי ליה. ורבינו תם ז"ל תירץ דהא דקאמר התם נזיר טהור לאו חוטא קרי ליה היינו שהמצוה גדולה וחמורה מן העבירה שמצוה לידור וכדאמר (סוטה ב, א) הרואה סוטה בקלקולה ילך ויזיר עצמו מן היין, ומכל מקום מקצת חטא יש שציער עצמו מן היין מידי דהוי אתענית חלום בשבת דאמרינן שקורעין לו גזר דינו ונפרעין ממנו מתענית של שבת מאי תקנתא ליתיב תעניתא על תעניתיה.

כל כמיניה. ולא דמי להא דאמרינן בפרק חזקת הבתים (ב"ב לו, א) האי מאן דנקט מגלא ואמר איזל ואגרריה לדקליה דפלניא דזבניה ניהלי נאמן דלא חציף אינש למיגרר דיקלא דלאו דיליה. י"ל דהתם בלקיטת פירות דאדם עשוי למכור פירות דקלא אבל אינו עשוי

למכרן לקציצה וכן שורו להריגה, והתם איגדר גרסינן מלשון גודר בתמרים ולא גרסינן אגדריה, ובפרק חזקת הבתים הארכתי בטעמים אחרים בסייעתא דשמיא. ואם תאמר הכא היכי דמי אי דליכא עדים כשקצץ פשיטא דנאמן במיגו דאי בעי אמר לא קצצתי ואי דאיכא עדים אמאי פטור, פירש הר"ז הלוי ז"ל דהכא בדליכא עדים ואיצטריך דהוה אמינא דהרי זה כמגו במקום עדים קא משמע לן.

וחייבו רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים. כתב רבינו (תם)[חננאל] ז"ל הא דמחייבו עשרה זוהבים קנסא הוא ולא גמרינן מיניה למצוה אחרת. אבל הרי"ף ז"ל כתב דגמרינן מינה דאי לא אמאי קמייתי מינה ראייה לקוצץ אילן העומד לקציצה, ומכל מקום לא מגבינן ליה בבבל דהא אמרינן לעיל (פב, ב) דבכל מידי דלא אסרינן ממונא לא עבדינן שליחותייהו אבל אי תפס לא מפקינן מיניה.

הא דחייבו רבן גמליאל עשרה זהובים היינו שכר ברכה וכדמוכח בחולין פרק כיסוי הדם (קס, א). אם תאמר אם כן לחייב עשרים זהובים עשרה משום ברכת כסוי ועשרה משום מצוה דהא הכא אמרינן שכר מצות קציצה דליכא ברכה עשרה זהובים. ויש לומר דמצות כסוי עם ברכת הכיסוי לחדא חשבינן להו ואינו משלם אלא עשרה זהובים.

דף צב.

גופני קנה דקלא, דקלא לא קנה גופני. תימה דהכא משמע דגופנא עדיפא מדקלא ואילו בפרק האשה שנפלו לה נכסים (כתובות עט, א) גבי נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע אי ליכא דיקלי אילני וגופני אלמא דגופני גריעי אפילו מאילני וכל שכן מדיקלי. וי"ל דלענין נכסי מלוג של אשה בעינן שיקנה דבר המתקיים יותר ודקלים קיימין יותר מן הכל אבל לענין פירות הגפנים חשובין מן הכל. ויש מפרשים דהתם משום שהדקלים אינן צריכין הוצאה מרובה לעבדן והא אילנות צריכין יותר מהדקלים והגפנים יותר מהאילנות ולפיכך מכסף נכסי מלוג לוקחין מה שהוצאתן קלה יותר.

דף צב:

חמרא דמרא וטיבותא לשקיא. כלומר היין של מלך והמשקה טוב עין ומטיב לאנשים שמרבה להם ומשקה אותם בעין יפה דכתיב וסמכת את ידך עליו לא נצטוה אלא לסמוך בידו אחת ומשה היה טוב עין וסמך עליו שתי ידיו דכתיב ויסמוך את ידיו עליו, וכן אמר במדרש (ילקוט משלי כ"ו ורבה פינחס) טוב עין הוא יבורך זה משה רבינו שאמר

לו הקדוש ברוך הוא וסמכת את ידך עליו והוא סמך שתי ידיו כדכתיב ויסמוך את ידיו עליו. ורש"י ז"ל פירש בענין אחר.
ומשולש בכתובים. פירוש, בבן סירא.

דף צג.

לפי שאין אדם מוחל על ראשי איברים. שאף על פי שאמר לו לפטור מתוך צערו או כעסו אומר כן ולא בגמר דעת.
אמר לו וכי אדם מוחל על צערו והתניא וכו' אמר לו מידי שמיעה לך בהא וכו'. תמיהא ליה דמהאי לישנא משמע שחשש רבה לקושייתו של ר"י מדאשתיק ואמר לו מידי שמיע לך בהא, וכן משמע שקבל ממנו טעמו של רב ששת ואם כן איך נחלק בזה עם רבי הושעיא. וי"ל דלאחר מכאן נתיישבה לו הברייתא דאין הכי נמי דעל ראשי אברים אין אדם מוחל אבל על צערו לפעמים שהוא מוחל וכדאמר רבי יוחנן דכל שהוא אומר בניחותא שהוא פוטרו, ואף על פי שיש לפרש שרבי יוחנן פוטר גם כן בראשי איברים שפוטרו בניחותא כמו שנכתב בסמוך רבה חלוק עליו בדבר זה.
רבי יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו ויש לאו שהוא כהן. הן כמתמיה הרי הוא כלאו ולאו כמתמיה הרי הוא כהן. פירש הראב"ד ז"ל דרבי יוחנן לאו לפרושי מתניתין קאתי דמודה הוא לרבה בהא דאין אדם מוחל על ראשי איברים לעולם, אלא דין אחר בעלמא קאמר דצערו וכל שכן ממונו מוחל אלא שיש הן שהוא כלאו ובין בצער גופו ובין בממונו חייב ויש לאו שהיא כהן ופטור [בין] בצער גופו ובין בממונו וכל שכן בשפוטרו בניחותא כגון שאמר לו הכהן ופצעהו והריני פוטרך, ולפי זה אתי שפיר מה שפירשתי בדברי רבה. אבל שאר המפרשים לא פירשו כן אלא רבי יוחנן לפרושי מתניתין ולפרוקי מתניתין ובריייתא קא אתי, וכן משמע מדקאמרינן רבי יוחנן אמר ולא קאמר אמר רבי יוחנן דלמא אמימרא דרבה ור' הושעיא קאי ולומר דאינהו מפרשי מתניתין הכי ואיהו מפרש בהכי, וכן פירש רש"י ז"ל דבין בראשי איברים [בין] בצערו בין בממונו אם פטרו בניחותא ולא בהן כמתמיה פטור והיינו סיפא דמתניתין ובין בזה ובין בזה הן כמתמיה חייב והיינו רישא אלא אורחא דמלתא היא דנקט החיוב על החמור והפטור על הקל ואין הכל תלוי אלא בפוטר כמתמיה ובפטור בניחותא ואפילו בלא כמתמיה, וכן נראה גם מדברי הרב אלפסי ז"ל שלא הביא חלוקת רבה ורב ששת ור' הושעיא אלא הא דרבי יוחנן בלבד דאלמא מתניתין ובריייתא בהכי מיתרצן.

תניא נמי הכי הכני ופצעני על מנת לפטור ואמר לו לאו שהוא כהן. כך הגירסא במקצת הספרים. ולפי גרסא זו הכי אמר לו הנחבל הכני ופצעני ואמר לו החובל על מנת לפטור אתה אומר לי כן והשיבו הנחבל כמתמיה לאו הרי לאו זה כהן והכי קאמר וכי לא אני אומר לך על מנת שלא אעמידך בדין ויש לשונות בספרים אחרים.

ורמינהו לשמור ולא לקרוע ולא לאבד. ואם תאמר מאי קושיא דעד כאן לא שמענו אלא שכל שלא מסר לו לשמור אינו בדין השומרין ואם פשע פטור אבל בשקרעו או אבדו מנלן, תירץ הראב"ד ז"ל דאם לא שלח ידו במלאכת רעהו כתיב באותה פרשה ועל הכל אמרה תורה מסרו לו לקרוע פטור.

לא קשיא הא דאתא לידיה והא דלא אתא לידיה. כלומר אמר לו על מנת לקרוע והוא קרע בעודה מונחת בקרקע קודם שנטלה פטור אבל אם קרעה לאחר שנטלה בידו כבר נעשה עליו שומר ונתחייב בשמירתה ואם קרעה חייב, ואתקיף עליה רבה לשמור דאתא לידיה משמע דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור דאלמא אף על פי שיש בו נתינה קאמר, אלא אמר רבה לא קשיא הא דאתא לידיה בתורת שמירה כלומר שמסרה לו בתורת שמירה סתם ואחר כך נמלך ואמר לו קרעה אז חייב עד שיאמר לו על מנת לפטור דכיון שבאת לידו בתורת שמירה ונעשה עליה שומר גמור אינו פטור עד שיאמר לו על מנת לפטור דהכי קאמר לו מה שהפקדתי לך אם תרצה לקרוע קרע לדעתך ובלבד שתשלם לי אבל אי בשעה שהוא מוסרה לו אומר כן אף על פי שלא אמר לו על מנת לפטור שבשעה שנעשה שומר עליה בתנאי כן באה לידו שאם ירצה לקרוע יקרענה מן הסתם על מנת לפטור אמר הכי ועל דעת כן קבלה שומר זה וזהו שפטרה התורה, וממילא שמעינן דכל שכן דפטור אם קורעה בעודה מונחת על גבי קרקע אף על גב דלא אמר לה על מנת לפטור דאיכא תרתי לטיבותא. ואיכא למידק, דהא אמרינן בשלהי כיצד הרגל (לעיל כז, א ושם בתוספות) אמר רבא הניח גחלת על בגדו ונשרף חייב כלומר אף על פי שהניחה על הבגד בפני הבעלים ולא חשו הבעלים לסלקה אין אומרים שמחל לו על שריפתו אלא הניחו לשרוף על מנת שיעמידנו בדין, וסייעי' מדתנן האומר קרע את כסותי שבר את כדי חיי על מנת לפטור פטור, הנה שעשו מניח גחלת בפני הבעלים ולא חשש לסלקה כאומר שרוף ואפילו הכי חייב ואף על פי שלא נטל את הבגד בידו אלא שרפו והוא מונח על גבי קרקע. וי"ל דשפיר שמעינן מאומר קרע את כסותי (שיחייב הברייתא) [שחייבה המשנה] שהמניח גחלת על בגדו אף על פי שהבעלים רואין ולא חששו לסלקה שחייב שאם אתה פוטר המניח גחלת בשתיקת הבעלים לבד מפני שלא סלקוהו ואף על פי שלא אמרו לו הבעלים קרע כן

תפטור אחר שבאה לידו בתורת שמירה ואף על פי שלא אמרו לו על מנת לפטור. כן תירצו בתוספות וכן נכון.

דף צג:

הגוזל עצים ועשאן כלים בוכני דהיינו שיפן. ודוקא שפוי כזה מועיל שמשתנה שמו על ידי כן, והוא הדין לעצים ועשאן נסרים, אבל שפוי בעלמא שאין שמו נשתנה על ידי אותו שפוי אינו מועיל וכדאמרינן לקמן (צו, א) גבי גזל דיקלא פסקיה לדיקלא ועבדיה גובי לא קני השתא נמי גובי דדיקלא מקרי אבל גובי ועבדינהו כשורי קנה דמעיקרא גובי והשתא כשורי.

צמר ועשאו בגדים בנמטי דהיינו שינוי (**דידהו**) [**דלא הדר**]. פירש הראב"ד ז"ל דנמטי עשייתו אינו מעשה שאינו אלא חבור הצמר והדר לברייתו אלא ליבני הוי שינוי דידיה. ואין זה מחוור. ורש"י ז"ל פירש דנמטי לא הדר לברייתו שהצמר מחובר הרבה ואי אפשר לנפצו שלא יחתך הצמר. וזה יותר נכון. ואף על פי שאינו אלא מחבר הצמר מכל מקום על ידי כן נעשה כלי והיינו שנוי דידיה.

דרב חייא בר אבין אמר הא דחוורי חווריה והא דכברי כבריה. פירוש, רב חייא אוקמא ככולי עלמא וקסבר אפילו לרבי שמעון בחוורי חוורי אינו שינוי ומצטרף וכבריה אפילו לרבנן הוי שינוי דצבע גמור ואין מצטרף, ונפוץ וחיוורי כהדדי נינהו לרב חייא בר אבין, ומשמע דכל שכן סרקיה סרוקי, וליבון שבין חוור לכברויי איכא בינייהו. אי נמי י"ל דסרוקי איכא בינייהו אלא שהוא תימה בעיני לומר שיהא סרוקי ליבון יותר חשוב מחוורי. ולרבא אפילו חוורי לרבי שמעון הוי שינוי ואין מצטרף, ורבא דלא אוקמה כאוקמתא דרב חייא דלמא משום דקסבר דכברי לאו ליבון מקרי אלא צביעה שתיקנו בגפרית. ויש ספרים דגרסי בדרב חייא והא והא רבנן ולפי גירסא זו חוורי וסרוקי כהדדי נינהו ותרווייהו לרבנן לא הוי שינוי ותרווייהו הוי שינוי לרבי שמעון.

השתא י"ל לרבי שמעון צבע לא הוי שינוי ליבון הוי שינוי. לרבא דאמר הא והא רבי שמעון מצבע לצבע נמי הוי מצי לאקשויי.

מהא דאמר אביי רבי שמעון בן יהודה ובית שמאי רבי אלעזר בן יעקב ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו דבר אחד. (אמר ליה) [איכא למידק] דרבי שמעון בר יהודה לאו בצבע בלחוד פליג אלא אפילו אטוואו ואצבעו נמי פליג דאי לא לא קאי בשטת בית שמאי דאית להו דכל שינוי ואפילו שינוי דטחינה במקומו עומד, וכן דרבי אלעזר בן יעקב דאמר אפילו טחנו ואפאה, אלא צבעו מצטרף דקאמר לרבותא נקטיה דאפילו

צבע מצטרף אף [בש"מ _ וכל שכן] שטוואו או ארגו. ובתוספות אמרו דדוקא צבעו אבל בטוואו וארגו מודה. [ו]הכא לא אמרו כולהו אמרו דבר אחד אלא כולהו סבירא להו שינוי במקומו עומד ולא שיהא זה אומר כזה בכל שינוי, ויש לנו כיוצא בזו בתלמוד ואחת מהן בריש פרק קמא דסוכה (ז, ב ושם בתוספות) גבי סוכה דירת קבע בעינן, והראשון עיקר וכן דעת הראב"ד ז"ל.

דף צד.

גם לרבות שינוייהן. כבר כתבתי למעלה בפרק מרובה.

אפאה והרים ממנה חלה. לרבותא נקט אפאה ולומר שאף על פי שעשה בה כל מלאכות ושינויין אלו הרי זה מנאן דשנוי במקומו עומד ולאו בדוקא נקטה ולומר שאין חיוב חלה עד שעת אפייה דהא משעת גלגול נתחייבת בחלה ויכול להרים ממנה חלתה.

שבח מפני תקנת השבים. ולא שבח דפטמה גזלן קאמר דאילו כן מדינא נוטלו בלא תקנת השבים דאמר ליה אנא מפטמנא ואת שקלת (לעיל סה, א), וכן כל שבח דיוקרא לא קאמר דהוא דנגזל הוה דהא כל דאיתיה בעינה הדר ואילו אכלה ההיא שעתא משלם כיוקרא דהשתא כדאמר בשלהי פרק המפקיד (ב"מ מג, א) בגוזל חבית של יין מעיקרא שויא זוזא והשתא שויא ארבעה שתייה או תברה משלם ארבעה כיון דאילו איתא בעינה הדרה השתא הוא דקגזיל לה, אלא שבח שהשביחה ממילא כגון עגל ונעשה שור טלה ונעשה איל או שרועה באפר ונתפטמה ואי נמי שפטמה ונוטל שבח היתר על ההוצאה, וכל זה מתקנת השבים למאן דאמר שינוי במקומו עומד.

מרחו מעשר ונותן לו. ואפילו למאן דאמר יש בירה כל זמן שלא הפריש פאה וקבע במעשרו שוב לא יפטור. ואם תאמר תרומה נמי יתרום ויתן לו שהוקבע ברשותו ואילו נתנו קודם לכן לעני הי' עני הפטור וכמו ששנינו בפרק קמא דתרומות (מ"ה) אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה, ותירצו בתוספות דמשום דתרומה דבר מועט הוא דחטה אחת פוטרת את הכרי (קידושין נח, ב) לא חש למיתני תורם ומעשר אבל לעולם תורם הוא, ומסתברא דכל שאמר מעשר ונותן לו כאילו אמר תורם ומעשר שהרי אינו רשאי להקדים מעשר כדכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר (תמורה ב, א) והלכך כל שאתה מחייבו לעשר כאילו חייבתו לתרום.

הכי גרסינן: **משום דכתיב תעזוב כדבעי רבי יונתן**. ולא גרסינן וכי תימא (לגמרי) ליגמר מיניה.

הא דאמרינן גבי בעיא דרבי יונתן: **אם תמצא לומר טעמא דרבי ישמעאל משום דקסבר שינוי במקומו עומד כו' ותו לרבנן כו'**. כל זה אינו מכלל הבעיא דרבי יונתן הוא דבעא טעמא דרבי ישמעאל מאי ניהו או משום דקסבר בעלמא שינוי במקומו עומד או דלמא בעלמא קני והכא משום דכתיב תעזוב יתירא ומשום הכי קאמר רבא דלמא טעמיה דרבי ישמעאל משום דכתיב תעזוב יתירא וכדאסתפקא ליה לרבי יונתן, והך אם תמצא לומר תלמודא הוא דקא שקיל וטרי בה.

הא דתניא המפקיר כרמו למחר השכים ובצרו. בפרק אין בין המודר (נדרים מב, ב) הביאוה ושם נתפרשה.

ולדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן כגון שגזל עצים משופין ועשאן כלים דהדרי לברייתן. כלומר הא דקאמר דמשנתינו מפני תקנת השבים בכלים דהדרי לברייתן הוא ובכי הא הוא דקאמר רבי יוחנן דגזלה חוזרת בעיניה אף על פי שנשתנית.

הא דאמר רבי יוחנן בימי רבי נשנית משנה זו. פירש רבינו תם ז"ל דלדריה תיקן ולא לאחריו וכן לא היתה תקנה זו קודם תקנת רבי והיינו דמקשי עלה מן הברייתא שחברו רבי חייא ורבי הושעיא בפני רבי ולא הקשה ליה ממשנתינו. ותדע לך דרבי לדריה תיקן ולא לדרי עלמא, דהא אנן דייני דיני גזילות וכמה מעשים בגמרא שדנו דייני גזילות לאחר רבי וכדאמרינן לקמן (צו, ב) בההוא גברא דגזל פדנא דתוריה מחבריה וחייביה רב נחמן אפילו שבחיה. ונרשאה דגנב ספרא (לקמן קטו, א), ובפרק איזהו נשך רבית קצוצה יוצאה בדיינין (ב"מ סא, ב) ורבינא חשיב ואפיק פירי (שם סז, א), וכן כמה מקומות שאמרו בימי פלוני נשנית משנה זו, מוכח בהדיא דלדריה לחוד תיקן, וכן הא דאמרינן בשבת פרק כל הכלים (שבת קכג, ב) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו, וכן בשלהי פרק אלו מציאות (ב"מ לג, ב) גבי הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד בימי רבי נשנית משנה זו.

ובתוספות פירשו דמה שאמרו הגזלנין ומלוי ברבית אין מקבלין מהן אפילו תמצא לומר לדרי עלמא תקון לא קשיא דלא אמרו אלא במי שנתעסק הרבה בדבר זה דכיון שנתיישן בעבירה זו אתה מחייבו למכור כל אשר לו ולשלם מתוך כך ימנע ולא יעשה תשובה וכמעשה דאותו שבקש לעשות תשובה ואמרה לו אשתו אפילו אבנט אינו שלך, אבל בגזל פעם או שתים או במי שלוה ברבית לעתים מחייבים לשלם שאין תשובתן של אלו קשה וזה ששנינו הגזלנין ומלוי ברבית דמשמע שאומנותן בכך ולא אמרו מי שגזל או שהלוה ברבית. ואינו מחוור בעיני, ואדרבה גזלן עתיקא בעי למקנסיה כדאמר לה רב נחמן לקמן (צו, ב) בההוא דגזל פדנא דתורי מחבריה האי גזלן עתיקא הוא בעינא

למקנסיה, ועוד דאם איתא מאי קא מקשה מהניח להם אביהן מעות של רבית אינן חייבין הא אביהן חייב להחזיר דלמא ההוא בשלוה ברבית לשעה. ובזו יש לתרץ שהיה יכול לדחותה כן אלא דעדיפא מינה תירץ לה. ויש מי שאומר דלא אמרו אין מקבלין מהן אלא במי שנתעורר לעשות תשובה ובא להשיב מדעתו אבל במי שלא עשה תשובה מדעתו מחייבין אותן ומוציאין הן בבית דין. ובתוספות הקשה על זה שאם אתה אומר כן הכל יערימו ויעשו כן כדי שלא יקבלו מהן ויפטרו.

הא דאקשינן: **אינהו** [**הוא**] **דאין חייבים להחזיר הא אביהן חייב להחזיר**. קשה, דדלמא לצאת לידי שמים וכדאמר לקמן. י"ל דמדקאמר חייבים קא דייק דאי משום לצאת ידי שמים הוה ליה למימר אין מחזירין דהוי משמע הא אביהן מחזיר לצאת ידי שמים.

משום דקא בעיא למיתנא סיפא כל דבר שמסויים חייבין להחזיר. דאפילו האב חייב להחזיר כדי שלא תהא גזלה נראית מתחת ידו ומקבלין אותה ממנו מפני כבודו.

מאי בעית גביה איבעי ליה לאהדורי. כלומר ואי הדר ולא קבלה ממנו אף הבנים אין חייבין להחזיר. ובתוספות פירשו איבעי ליה לאהדורי או למוכרה ולהוציאה מתחת ידו ומאי בעיא גביה בעינא אלמא לא חשש לכבודו וכיון שכן אף הבנים אינן חייבים להחזיר משום כבודו. והזקיקן לפרש כן מפני שאמר בפרק איזהו נשך (ב"מ סא, ב) דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין והקשה עלה מהא ברייתא כדמקשה מינה הכא ומשני כדמשני הכא ואקשי' אי עביד תשובה מאי בעי גביה, ומאי קושיא הא למאן דאמר אינה יוצאה בדיינין אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים וכדמשמע התם דאמרינן למיתה ניתן ולא להשבון. ועוד שבכל אותה שמועה לא הזכיר לצאת ידי שמים. אלא דהכי קאמר מאי בעיא גביה הוי ליה למוכרה ולהוציאה מתחת ידו כדי שלא תהא רבית נראית תחת ידו תדיר. ושם כתבתי בארוכה למאן דאמר רבית קצוצה אינה יוצאת בדיינין אי צריך לצאת ידי שמים.

למה מחזירין לצאת ידי שמים. שמעתי דהכא מאן דאמר רבית קצוצה יוצאה בדיינין ומשום הכי קאמר שאף על פי שאמרו אין מקבלין מהן כיון דמן הדין חייבין להחזיר יש להן להחזיר אף לאחר התקנה לצאת ידי שמים ואין מקבלין מהן מפני התקנה, ולשם בפרק איזהו נשך (בבא מציעא סב, א) אוקמי' בתנאים, ולא מצי לאוקמי בבא לצאת ידי שמים כי הכא משום דלמאן דאמר רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין אף ידי שמים אין צריך לצאת, וכבר כתבתי יותר מזה שם בפרק איזהו נשך.

דף צה.

כאן בגזילה קיימת וכאן בגזילה שאינה קיימת. ואם תאמר רועים מאי גזילה קיימת איכא. י"ל ברועה בהמת אחרים וגונב מהן גיזה וחלב. ומסתברא אפילו בשלו ובשגזל עמיר ליתן לפני בהמתו. והראב"ד ז"ל כתב והא דקאמר בגזילה קיימת או היא או חלופיה קאמר והיינו הרועים שאין הגזילה קיימת בידיהו בעין אלא שיש בידן חלופה.

כיון דאיכא פסידא דבירה שוויה רבנן כגזלה שאינה קיימת. ומיהו דמים מיהא משלם כיון שהיא קיימת ושתי תקנות היו בגזלה שאינה קיימת כלל אפילו דמים אינו משלם אבל בשגזלה קיימת מחזיר ואי איכא פסידא דבירה משלם דמים ואינו מחזיר בעינה מפני התקנה.

הגוזל את הרחל וגזזה וילדה משלם את גיזותיה ואת ולדותיה וכו'. בגוזל את הרחל ונטענה או נתעברה אצלו היא מתניתא דאי בשגזלה טעונה ומעוברת ליכא מאן דאמר שיהא לגזלן בגיזות והולודות דלכולי עלמא כשעת גזלה משלם, ותנן גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה עומדת לילד ודמי רחל עומדת ליגזז והא מתניתין כולי עלמא היא, ושנינו בפרק המפקיד (ב"מ מג, א) השולח יד בפקדון בית שמאי אומר ילקה בחסר וביתר בית הלל אומרים כשעת הוצאה מבית בעלים ואוקי פלוגתייהו בהאי פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה בית שמאי כרבי מאיר דמלקינן ליה אפילו ביתר דהיינו גזלות וולדות שנטענה וגזזה ונתעברה וילדה ובית הלל כרבי יהודה דאמר כשעת הגזלה דהיינו חוזרת בעיניה, ועוד דבסמוך מוקמינן פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון בשבח שעל גבי גזלה כלומר שהשביח וילדה ביד הגזלן ועדיין היא על גבה וכדמייתא עלה סיפא דמתניתין דקתני פרה ונתעברה אצלו. והוצרכתי לכתוב כן מפני שראיתי בפירוש ר"ח ז"ל חלוף זה, וכן כתב גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם אותה ואת גיזותיה ואת וולדותיה דברי רבי מאיר כו', ושמא הוא כטעות ידי סופר בגירסא. וכן נראה ממה שפירש ז"ל שכתב בפירוש הברייתא דרבי מאיר סבר מחזיר הכל רבי יהודה סבר הקרן בלבד רבי שמעון סבר הקרן חוזר והגזל והולדות חולקין עד כאן. והגיזות והולדות שהיו על גבה בשעת הוצאה מבית בעלים קרן הוא. אלא אם כן יפרש הוא ז"ל שאפילו הגיזה שהשביחה ונתגדלה וכן הולד שהיה קטן שלא הגיע זמן לידה ונגמר ביד גזלן קרי שנוי ובהא פליגי והוי ליה כגזל עגל ונעשה שור שה ונעשה איל. וגם זה אינו מחוור בעיני, דמדקתני ברישא דמתניתין גזל פרה מעוברת וילדה אצלו רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ורחל העומדת לגזוז משמע דאף על פי שאין עומדת לילד בשעת הגזלה ולא עומדת לגזוז משלם כאילו עומדת לילד וליגזז

וגידול הגיזה והולד אינו נעשה שינוי שהגיזות והולדות טפילה הן לגוף הבהמה וכיון שגוף הבהמה לא נשתנה אף על פי שגוף הגזה והולד נשתנה אין זה קרי שנוי. כנ"ל. וגם הראב"ד ז"ל פירשה בגיזות וולדות שנתחדשו ובאו לאחר גזלה וטעמא דרבי מאיר כדאסיקנא משום קנסא.

למאי נפקא מינה להיכא דכחיש מכחש. כלומר כחש דלא הדר דהוי שינוי שאינו חוזר. **תא שמע לצבוע לו אדום וצבעו שחור וכו' ואי אמרת שנוי במקומו עומד דמי צמרו ושבחו בעי למיתבא ליה**. מסתברא לי דהאי לישנא לאו דוקא דכל שאתה אומר שינוי במקומו עומד אינו משלם דמים אלא צמרו ושבחו הוא מחזיר בעיניה ואם השבח יתר על ההוצאה נותן לו הוצאה כדברי רבי יהודה (שם במשנה) אלא לישנא בעלמא הוא דקאמר והכונה לומר דאפילו השבח הוה דבעל הבית ולא הוה פליג רבי מאיר עליה דרבי יהודה בהא. כנ"ל.

אלא שמע מינה קסבר רבי מאיר שנוי קונה והכא קנסא הוא דקא קניס. כלומר בגוזל את הרחל וגזזה ובצבע לא קניס משום דבשוגג הוא שאינו סבור שיקפיד בעל הבית [בכך וכדאסיקנא בסמוך, וטעמיה דר' יהודא [כצ"ל ור' יוחנן ט"ס הוא] אע"ג דס"ל שנוי קונה משום דקסבר דמשנה מדעת בעל הבית _ ש"מ] אינו נקרא גזלן שאין הצובע מתכוון לגזול וכששנה מצבע לצבע הוה ליה באותו צבע כיורד שלא ברשות וידו על התחתונה דרבי מאיר בלחוד הוא דאית ליה כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן כדמוכח בפרק השוכר את האומנין גבי להוליכה בהר והוליכה בבקעה.

קשיא לי, אכתי מנא ליה ממתניתין דלצבוע לו אדום דסבירא ליה לרבי מאיר שנוי קונה דלמא לעולם שינוי אינו קונה בעלמא והכא שאני משום דקסבר אומן קונה בשבח כלי דכל ששנה מדעת בעל הבית לא על דעת להשביח לבעל הבית צבעו אלא להשביח לעצמו. וי"ל דלא בעי לאוקמה בהכין משום דרבא אסיק לקמיה (לט, א) בפלוגתא דעשה לי שירים ונזמים דבין רבי מאיר וחכמים סבירא להו דאין אומן קונה בשבח כלי, ועוד י"ל דעל כרחין לאו משום דקונה בשבח כלי הוא מדקתני נותן לו דמי צמרו ואם איתא צמרו מבעי ליה והצבע נוטל בו כדי שבחו או שמא שמין לו ובעל הצמר מסלקו בדמים, ועוד דעל כרחין רבי מאיר סבירא ליה כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן וכדדייק לה בפרק השוכר את האומנין מדתניא רבי שמעון אומר משום רבי מאיר הנותן דינר לעני ליקח לו חלוק לא יקח טלית מפני שמעביר על דעתו של בעל הבית אלמא הנותן צמר לצבוע לו אדום וצבעו שחור גזלן הוא ומשום דשינוי קונה אמרה רבי מאיר.

חמשה גובין מן המחוררין. לאו דוקא חמשה דהא איכא מזון האשה והבנות (כדתניא) [כדתנן] בפרק הניזקין והתם נמי לאו דוקא חמשה דהא איכא מזון האשה והבנות מנכסים משועבדים שייר נמי מקבל לזון בן אשתו ובת אשתו וגט חוב וכתובת אשה שאין בהן אחריות נכסים ותנא הכא והוא הדין התם תנא התם והוא הדין הכא. והמקבל לזון בן אשתו ובת אשתו דקתני שאין גובין אלא מן המחוררין דוקא בשלא קנו מידו הא קנו מידו גובין אף מן המשועבדים, ודתניא מתו בנותיהן נזונות מנכסים בני חורין והיא נזונית מנכסים משועבדים, ואוקימנא בגיטין בריש פרק הניזקין (גיטין נא, א) ובכתובות בריש פרק הנושא את האשה (כתובות קב, ב) בשקנו מידו.

לא כגון שגזל שדה ומכרה לאחר והשביחה ואתי מריה קמא וקא טריף לה לארעא כו'. כלומר דהכא אי אפשר לאוקמי אלא בלוקח מגזלן מדקתני בה פירות דאילו בבעל חוב בעל חוב אינו גובה פירות וכדקאמר בפרק שנים אוחזין בטלית (ב"מ יב, ב) אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדין כו' מאי לאו בלוקח מגזלן לא בבעל חוב אי בבעל חוב מי אית ליה פירי והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח שבח אין פירות לא.

דף צה:

מאי לאו בעם הארץ דלא ידע דקרקע אינה נגזלת. איכא למידק, מאי קא מייתי מגזלת קרקע למטלטלין דשאני קרקע דאינה נגזלת. ומדינא נפקא בין היא בין פירות ושבח מיד גזלן ומיד לוקח מגזלן [יש לומר _ עי' ש"מ] דכיון דאינו נוטל אפילו הוצאה מן הנגזל אלא חוזר הוא אצל גזלן זהו ודאי משום קנס דאי לאו הכי הוצאה מיהא נוטל מבעל הקרקע. והראב"ד ז"ל פירש דאי לאו משום קנסא הוי שקיל כאריס היורד שלא ברשות מיהא. ואם תאמר מנא להו מיהא דלא שקיל הוצאה אי נמי כיורד שלא ברשות. וכי תימא מדקתני שבח קרקעות משמע דמסלק מכולא שבחא, הא ליתא, דגדולה מזו אמרו בשלהי מי שמת (ב"ב קנג, ב) שבח קרקעות כיצד הרי שמכר את השדה והשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין, ואוקימנא מאי שבח חצי שבח. וי"ל דאין הכי נמי דהוה מצי לדחויי לה הכין אלא דעדיפא מינה דחינן ליה ולומר דאפילו למאי דסבירא ליה דכולא שבח ובלא הוצאה קאמר אפילו הכי לא תידוק מינה מידי דבחכם דידע מיירי.

קשיא לי, למה ליה למימר בעם הארץ דלא ידע דקרקע אינה נגזלת ובהכיר בה שאינו שלו, לימא מאי לאו בשלא הכיר בה שאינה שלו ולקחה ואפילו הכי קתני דבעל הקרקע

שקיל. וי"ל שדרך התלמוד שהמקשה מרגיש מה שיכול המתרץ לדחות ומפני שבא התירוץ לא בחכם הקדים הוא ואמר מאי לאו בעם הארץ שאילו אמר מאי לאו בשאינו מכיר בה היה המתרץ צריך לומר במכיר ובתלמיד חכם. ואם תאמר כיון דמכיר בה מאי קנסא איכא דהא אמרינן בפרק שנים אוחזין (ב"מ טו, ב) הכיר בה שאינו שלו ולקחה רב אמר מעות יש לו שבח אין לו אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם פקדון ושמואל אמר אפילו מעות אין לו אדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם מתנה, הילכך בין למר ובין למר שבח מיהא מדינא אין לו. וי"ל דהתם בשלא כתב לו את האחריות אבל הכא בשכתב לו את האחריות דכל שכתב לו אחריות אינו נותן לו לשם מתנה ולא לשם פקדון ומשום רבית ליכא, כדאמר התם בשקנו מידו, או שיש לו קרקע לגזלן לגבות ממנו, ואף על גב דסאה בסאה אסור אפילו יש לו קרקע וקנו מידו התם הלואה והכא זביני וכדאיתא התם.

אמר רב זביד שבח שעל גבי גזילה איכא בינייהו. כלומר שנטענה ונתעברה אצלו ועדיין לא ילדה ולא גזזה. רבי יהודה סבר כולה דנגזל הוה, ולא משום דסבירא ליה לרבי יהודה שנוי במקומו עומד דאם כן לוקמה כשטה דלעיל (לג, ב) דאמרינן בית שמאי ורבי שמעון בן יהודה ורבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון בן אלעזר ורבי ישמעאל כולהו סבירא להו שינוי במקומו עומד ולא מני רבי יהודה בהדייהו, אלא טעמיה דרבי יהודה או משום דקניס ליה נמי כרבי מאיר אלא דרבי מאיר קניס טובא ורבי יהודה לא קניס אלא בשעל גבי גזלה לחוד, ורבי שמעון סבר דאפילו שעל גבי גזלה שבקינן ליה כמי ששם את הבהמה ואינו משלם אלא דמים ראשונים, כאילו היא שומא אצלו בכסף, ואי נמי י"ל דסבירא ליה לרבי יהודה דשנוי כזה כל שהוא עדיין על גבי גזלה אינו כשנוי שאינו חוזר אלא כשנוי שחוזר, והיינו דגזלה חוזרת בעיניה. ורב פפא אמר דכולי עלמא שבח שעל גבי גזלה דגזלן הוי כלומר או כולו או מקצתו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומאי חוזרת בעיניה כעין שגזלה. וטעמיה דרבי יהודה משום תקנת השבין דאילו מדינא כל שהוא על גבי גזילה הרי הוא כשנוי החוזר אלא משום התקנה אמרו שיהא כולו לגזלן. ואף על גב דאמרו לעיל דבגזלה קיימת לא עשו בו תקנה הני מילי בעיקר גזלה שגזל אבל לא בשבח שהשביחה ואף על פי שהוא עדיין על גבי גזלה, והיינו דאמרינן גבי בעיא דרבא דבעי השביח אינו יהודי מהו אמר ליה רב אחא לרבינא תקנתא לאינו יהודי קמבעי' ליה ואמרינן כיון דמעיקרא דישראל והשתא נמי דישראל עבוד רבנן תקנתא או דלמא כיון דישראל אינו באמצע לא, דאלמא משום תקנה הוא דקני והיינו שבח שעל גבי גזילה.

אלא לרב פפא דאמר דגזלן הוי מאי איריא ילדה אפילו לא ילדה נמי. ואיכא למידק, מאי קשיא ורבי שמעון היא וטעמא דילדה הא לא ילדה מחצה שליש ולרביע נוטל הא כולו לא, תירצו בתוספות דמשמע להו לרבי שמעון אפילו בשילדה או גזזה רואין אותה כאילו היא שומא אצלו.

לרבי שמעון דאמר למחצה ולשליש ולרביע כי מסלקינן ליה כו'. ואיכא למידק, מאי טעמא בעי לה אליבא דרבי שמעון ליבעי אליבא דרבי יהודה דלדידיה כולא שבחא דגזלן הוי, והראב"ד ז"ל תירץ דלרבי יהודה פשיטא להו דמדקאמר רבי יהודה גזילה חוזרת בעיניה משמע שהגזלן נוטל השבח ואין הנגזל מסלק בדמים.

שלשה שמין להם השבח ומעלין אותן בדמים. פירש ר"ח ז"ל ואיפשטא דליכא מאן דמעלין אותן בדמים אלא אלו שלשה. ותימה, דהא איכא אריס כדמשמע בפרק המקבל, ונ"ל דהכי קאמר שלשה שמין ומעלין אותן בדמים ומה לוקח או יתומים מעלין בדמים גזלן לא כל שכן.

בעל חוב ליתומים. פירוש מדשווי ניהליה אפותיקי מפורש בפרק המקבל כתבתי בארוכה וכן כתבתי שם אם דין בעל חוב עם היתומים ודין בעל חוב עם הלוקח ליטול כל השבח בלא הוצאה אם לאו.

והאמר שמואל בעל חוב גובה את השבח. כלומר ואינו נותן הוצאה שכך כתב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואישפיה ואמריק זביני אילין אינון ועמליהון ושבחיהון וכדאיתא בפרק שנים אוחזין (ב"מ טו, א), וכבר כתבתי שם בארוכה אם בעל חוב נוטל כל השבח או חצי השבח וכאותה שאמרו בפרק מי שמת (ב"ב קנז, ב) מאי שבח חצי שבח, וכן כתבתי שם בארכה כדשווי' ניהליה אפותיקי מפורש אי שקיל ליה כולו בעל חוב ואף על גב דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלא שבחא וכדעת הרי"ף ז"ל או שיעור מאי דמסיק ביה בלחוד וכדעת רש"י ז"ל, ושם כתבתי בארוכה ושסוגיות השמועה שם מתחוורת יותר כדברי הרי"ף ז"ל.

שבח המגיע לכתפים. היינו שבח הבא מחמת עמל כתפיו, וכתפים פי' עמלו, ושבח שאין מגיע לכתפים היינו שבח שהשביחו נכסים מעצמן כדיקלא ואלים, ארעא ואסקה שרטון, וכדמוכח בפרק יש נוחלין (ב"ב קלה, ב) גבי זה אחי אינו נאמן דתנן יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו, ואמרינן עלה בעי רבא בשבח ששבחו נכסים מאליהן מהו, בשבח המגיע לכתפים לא תיבעי לך דכנפלו לו נכסים ממקום אחר דמי, אלא כי תבעי לך בשבח שאינו מגיע לכתפים כגון דיקלא ואלים ארעא ואסקה שרטון. כן פירש רבינו תם ז"ל. אבל הרי"ף ז"ל ור"ח ורש"י ז"ל פירשו מגיע

לכתפים פירוש שהגיע לבצור ולנטול על הכתף ושאין מגיע לכתפים שלא הגיע לבצור. ואין פירושו מחוור, וכבר כתבתי בארוכה בפרק שנים אוחזין (ב"מ טו, א).

דף צו.

הא דבעי רבא השביח לוקח מאי. קודם יאוש קאמר, דאי לאחר יאוש פשיטא דהוי ליה יאוש ושנוי רשות. ואסיק מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו, ובמטלטלין קא בעי, אבל בגזל קרקע הכל של נגזל ואין לגזלן בו כלום, ואליבא דרבי יהודה דהלכתא כוותיה קא בעי לה דהא כתבינן לעיל (צה, ב ד"ה א"ר) דשבח שעל גבי גזלה מדינא דנגזל הוה דהוה ליה כשנוי החוזר אלא משום תקנת השבים תקנו שיהיה כולן לגזלן. והא נמי דקאמר (לב, ב) מה שהשביח הורישׁ ומה שהשביח מכר כוליה שבח משמע כרבי יהודה ולא רביע כרבי שמעון. וקיימא לן כרבי יהודה, חדא דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב), ועוד דהכא משמע דבעי רבא אליבא דידיה וכדאמרן. ועוד בשלהי פרק המפקיד אוקי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל דלקה בחסר וביתר או כשעת הוצאה מבית בעלים בית הלל כרבי יהודה בית שמאי כרבי שמעון ובית שמאי במקום בית הלל אינו משנה.

השתא מיהא גובי דדיקלא מיקרי. ואם תאמר אם כן צמר וצבעו נמי דצמר צבוע מיקרי. י"ל דשאני התם דנשתנה מראיתו.

הוצי ועבדינהו חופי'. פירש הראב"ד ז"ל הוצי שתלש העלין מן השדרה, חופי' שחלק העליון עצמן לארכן ועשאן רצועות דקות לצור חפיית כלים ועל כן נקראו חופיא על שפ מלאכתן. חופיא ועבדינהו ששורא [בש"מ שישורא, ובחי' הרא"ש איתא שרשורה] כמו שרשות גבלות (שמות כא, כב) לא קני דהא מצי סתר לה.

נחלקת התיומה. פירש הרי"ף ז"ל [בסוכה לב, א] גבא דהוצא דמתיים להו לשני צדי העלין כשהוא כפול לשנים, וכן פירש הראב"ד ז"ל, ומשמע דעל רוב העלין קאי כלומר שנחלק גב העלין כולן או רובן, שאילו לא נחלקה אלא תיומת של אחת אפילו נטל עלה אחד מן השורה אינו נראה שיפסל הלולב בכך, דהא נפרצו עליו נפרדו עליו קאמרינן (סוכה נט, ב) דמשמע כולן או רובן, והוא הדין לנטלה או נחלקה התיומת שלהן, וכן נ"ל מלשון הרב בעל הלכות ז"ל שכן כתב נחלקה התיומת מהו האי גבא דהוצי דדביקא אהדדי ההוא דמתיים להו ומשוה להו חד ונחלק מהו כנפרצו עליו דמי ופסול או כנפרצו עליו דמי ש"מ] וכשר. אבל רש"י ז"ל פירש התיומת כף התמר האמצעי העליון. ואפילו לפי פירושו, דוקא בשנחלק כל גב אותו העלה או רוב שאין נראה שיפסל במעט שנחלק

או נטל או יבש כל שהוא מאותו עלה האמצעי העליון שיפסל בכך, שאם כן רוב הולבין פסולין. ובתוספות פירשו תיומת (פני) [שני] עלין העליונים האמצעים (שאם) [ששם] השדרה (כילה) [כלה] נחלקו זה מזה ונסדקה השדרה (עם) [עד] שנראין העלין העליונים חלוקין ומופרדין זה מזה.

נטלה התיומת פסול. פירשו בתוספות דמכאן יש להוכיח דהא דתנן (סוכה נט, ב) נקטם ראשו פסול היינו שנקטמו הרבה מן העלין דאין לך נקטם יותר מנטלה התיומת ומשמע דוקא נטלה התיומת שנטלה כלה אבל נקטמה התיומת כשר. וזה כפי פירוש תיומת אותן עלים האמצעים העליונים.

דף צו:

נסכא ועבדיה זוזי לא קני. פירשו בתוספות דוקא זוזי, אבל אם עשה מן הנסכא כלי כסף קני ואף על גב דהדר עביד ליה נסכא דלא גרע מנסרים ועשאן כלים, ולא אמרו אלא זוזי ולבינתא דאין תורת חשיבות עליהן כל כך. ואינו מחוור בעיני, דאין לך חשיבות יתר מן המטבע שהוא נעשה דמים על הכל ולבינא נמי למה לא יחשב כלי חשוב ככלי אדמה, והראי' שהביאו מנסרים ועשאן כלים אף הוא נראה דלא קני דלא קיימא לן כאביי (לעיל נג, ב) דאמר דשינוי דרבנן כלומר דהדר כנסרין ועשה מהן כלי קני ודלא כרבי יוחנן דאמר רבי יעקב משמיה דרבי יוחנן כגון שגזל עצים משופין ועשאן כלים דהדרי לברייתן, אלא כרב אשי (צג, ב) דאמר תנא דידן נמי שינוי דאורייתא קתני עצים ועשאן כלים בוכני דהיינו שיפן, ולומר דדוקא בכלים קנה הא נסרים משופין ועשאן כלים לא קנה. ותדע, דאי לא תימא הכי הוה ליה למימר ואי עבדינהו כלי קנה וכדקאמר זוזי ועבדינהו נסכא קני דהוי ליה לאפלוגי בדידיה וכדקאמר נמי בדיקלא קצצתא קני ובלולבא הוצי קנה. אלא דלא אשכח בנסכא דקני משום דכל מה דעבוד מיניה הדר ועביד ליה נסכא. כנ"ל. הא דאמרינן: **עפרא ועבדי' לבינתא לא קני משום דהדר ליה עפרא**. מסתברא בדעביד להו לביני ולא שרפן שאילו שרפן תו לא הדר להו עפרא. והא דאמרינן בנסכא ועבדי' זוזי ובעפרא ועבדי' ליבני דלא קני לאו למימרא דהדרי בעינייהו לנגזל אינהו ושבחייהו אלא שבחא לגזלן הוי או דיהיב נגזל לגזלן דמי שבחיה דשמין לו ומעלהו בדמים או דשקיל כנגד שבחו בגוף הזוזי והליבני כפי מה שפירשתי למעלה (צה, ב) גבי שלשה שמין להן ומעלין אותן בדמים.

אמר ליה לא תשבש גברי הא שמעתתא משמיה דרבי אילעא אתמר. כתב ר"ח ז"ל לא באה זאת השמועה אלא להודיע כמה היו זהירין להגיד השמועה מפי שקיבל אותה מרבותיו וכי כל דבריהם אינן אלא קבלה ברורה ממי שראוי לקבל שמועה מפיו.

ורב שביק רבנן ועבד כרבי מאיר. כתב הר"ז הלוי ז"ל שאף על פי שיש הרבה בתלמוד שמניחין דברי הרבים ופוסק כדברי היחיד ולא מקשה הכי, שאני משום דרב תלמידיה דרבי הוה דסדר סדרן של משניות וסתמן ואיהו הוי במנינא דרבי (סנהדרין לו, א) ואם כן היכי שביק מאן דסתם במתניתין כוותיה ועביד כרבי מאיר.

המחליף פרה בחמור וילדה וכן המוכר שפחתו וילדה. פירש רש"י ז"ל להכי נקט מחליף גבי בהמה ולא נקט מוכר כדנקט בשפחה דבהמה אינה ניקנית בכסף עד שימשוך וכי ימשוך דבר הנראה לעינים הוא אם ילדה אם לאו ואין כאן ספק, וכן המוכר שפחתו עבד כנעני נקנה בכסף ואף על פי שאין לפנינו בשעת מתן מעות. ובתוספות הקשה דהא רבי מאיר קתני לה ורבי מאיר לא מקיש עבד למקרקעי לשבועה כדקאמר נשבעין על העבדים ואילו בקרקעות מודה דאין נשבעין עליהן ותנן בפרק שבועת הדיינין (שבועות מג, ב) רבי מאיר אומר יש דברים שהן כקרקע ואינן קרקע עשר גפנים טעונות מסרתי לך, וזה אינו קשה כל כך דלענין קניה הרי הן קרקע וכדתנן בפרק האשה נקנית (קידושין כב, ב) עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה ואף על פי שרבי מאיר משוה אותן למטלטלין בדיני שבועה וגזלה לא לכל דיניהן משוה אותן דלקנייה הוקשו לשדה אחוזה וכדאמר בפרק קמא דקדושין (שם) דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה לעולם בהם תעבודו הקישן הכתוב לשדה אחוזה ולא אשכחן מאן דפליג בהא, אבל בתוספות אמרו דהכא לאו בדווקא נקטיה מחליף ומכר אלא אורחא דמילתא הוא דנקט משום דדרכן של בני אדם להחליף בהמה בבהמה ולמכור עבדים ולא להחליפן.

והלה שותק זכה. פירש רש"י ז"ל משום דברי ושמא ברי עדיף. ויש לפרש דמאן דאמר בעלמא (לקמן קיז, א) לא אמרינן ברי עדיף אמר לך מאי שותק לאו דקטעין שמא אלא משום דשתיקה כי הא כהודאה דמיא.

זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע יחלוקו. וכדקיימא פרה באגם ושפחה בסימטא דלא קיימא ברשות דחד מנייהו, דאי איתא ברשות דחד בחזקתיה מוקמינן לה וכדאמר בפרק השואל גבי מתניתין דהמחליף פרה בחמור וילדה (ב"מ ק, א) וכסומכוס היא דאמר ממון המוטל בספק חולקין הא לרבנן מוקמינן לה ברשותא דמרא קמא וכדאמרינן בפרק השואל (שם ע"ש תוד"ה הא מני).

זה אומר ברשותי וזה אומר ברשותי ישבע המוכר. למאן דאמר (ב"מ ק, א) כי אמר סומכוס שמא [ושמא] אבל ברי וברי לא שפיר. ולמאן דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי לא אתי שפיר אוקי בפרק השואל בשיש עסק שבועה ביניהן דמודה מקצת כגון שפחה דקטעה לידה דמודה ליה בשפחה שלימה ומודה דחייב לשלם לו נזק היד והשפחה אלא שכופר בולדה ולאו הילך הוא דהא קטע לידה. ואמרינן התם דמודה סומכוס היכא דאיכא שבועה ביניהם.

למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר. תמיה לי, כיון דאקשינן היכי שביק רבנן ועביד כרבי מאיר האיך אפשר לומר דמאי דאפכיתו ותניתו הלכה כרבי מאיר דהא לא שבקי רבנן ועבדינן כרבי מאיר. ומצאתי לראב"ד ז"ל שנשמר מזה ופירש דהכי קאמר להו אף על גב דטעיתו בגירסא ואפכיתו לא תטעו בהלכה דהלכה עבדא כמקרקעי דמי.

דף צז.

לא צריכא דעביד ביה שלא בשעת מלאכה. והוה ליה כדר בחצר חבירו שלא מדעתו בדלא קיימא לאגרא דאין מעלה לו שכר. ואסיקנא בטעמא משום דניחא ליה דלא לסתור עבדיה. ופירש ר"ח ז"ל באוכלוסא דמחוזא דאי לא עבדי מלאכה חלשי (עי' ב"מ עז, א). וזה תימה בעיני, דהא הכא בסתם עבדים איירי דאי לא הוה ליה לפרושי אלא משמע דמשום דסתם עבדים עצלים הן ניחא ליה למריה דלא לסתור. כתב הראב"ד ז"ל דדוקא דנחית ליה בתורת שאלה דאי בתורת גזלנותא לא אמרינן ניחא ליה דלא לסתור עבדיה, ובחצר נמי צריך להעלות לו שכר לא אמרינן בגזילה ניחא ליה דליתיב ביתיה עד כאן. ואין דינו של הרב מחוור בעיני, דמכל מקום אמר לו מר מאי חסרתיך (לעיל כ, א). ותדע לך דהא אמרינן בפרק כיצד הרגל (כא, א) הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן שגזלה כו' ואקשינן תרתי ופרקינן הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא, דאלמא אף על גב דראובן גזלה משמעון ולוי שכרה מראובן ודר בה מחמת ראובן הגזלן אפילו הכי כי לא קיימא לאגרא אין מעלה שכר לשמעון.

ולענין פסק הלכה: בעבדים כתב הרי"ף ז"ל דלית הלכתא כרב דאמר עבדי כמקרקעי דמי אלא כמטלטלי דמי ומשלם כשעת גזלה. והזקיקו לרב ז"ל לומר כן מאי דקאמר רב נחמן בפרק קמא (יב, א ושם בתוספות) דאין גובין מן העבדים, וכן בפרק יש נוחלין (ב"ב קכח, א). אבל הראב"ד ז"ל כתב דאי משום הא לא איריא, דעל כרחין אי אפשר לומר כן שיהא עבדים כמטלטלין לכל דבר שהרי לענין תשלומי כפל ולענין שבועה ולאונאה

הרי הן כקרקע וכמו ששנינו במשנתינו בפרק הזהב (ב"מ נו, א) וליכא מאן דפליג, וכן לענין קנייה (כלומר) [כשאמר] בפרק האשה ניקנית (קידושין כב, ב), ואיכא אנפי נמי דהוי להו כמטלטלים לענין יתומים ולענין פרוזבול ולענין קניית מטלטלין אגביה בשאין עודן עליו (לעיל שם), אלא על כרחינו אין כל הפנים שווין בהם יש מהם כמקרקע ויש מהן כמטלטלין הלכך מנלן דלענין גזל אינן כקרקע. ועוד לעיל (צה, א) אמרינן איכא דאמרי הא לא תיבעי לך דרבי מאיר קנסא קא קניס מדמחליף רב ותני גזל בהמה והזקינה [עבדים והזקינו] משלם כשעת הגזלה דברי רבי מאיר אלמא הלכתא כרב דמפיך ליה וכיון דרבנן סברי הכי ואשכחן מילי טובא דדמי בהו למקרקעי לא שבקינן רבנן דאמרי בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך והלכך לענין שבועה נמי כיון דאיכא סתמי טובא דאין נשבעין עליהן כוותייהו עבדינן. אלו דברי הרב ז"ל. ומכל מקום יש לעיין למה אמרו במקצת המקומות שהן כקרקע ובמקצת שהן כמטלטלין, וי"ל דלכל דיני שומרין הן כקרקע משום דדרשינן קראי בכללי ופרטי וכדאמר בפרק הזהב (בבא מציעא נז, ב) ושבועת מודה מקצת נמי מהתם נפקא וכיון שכן אף לשבועה כמקרקעי דמי והלכך אף כל מה שהוא דאורייתא עשאן כקרקע, אבל למילי דרבנן כגון פרוזבול וכן לגבות מן היתומים למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא ואפילו למאן דאמר שעבודא דאורייתא תיקנו שלא לגבות מהן מן היתומים הואיל ונידי כדרך שתקנו במטלטלין.

אמר רב פפא ולא פליגי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא. קיימא לאגרא נוטל שכרו לא קיימא לאגרא נוטל פיחתו. ואף על גב דקיימא לן בדר בחצר חבירו שלא מדעתו בדלא קיימא לאגרא אינו צריך להעלות לו שכר, התם הוא משום דאמרינן ביתא מיתבא יתיב, אבל הכא ליכא למימר הכי דאדרבא איכא רפיסתא דספינתא (עיין ר"מ עט, ב), ואי נמי דהכא שאני דתוקפו בעל כרחו של בעל הספינה ואפילו בחצר מסתברא בשתקף ונכנס בעל כרחו של בעלים חייב להעלות להן שכר ואי נמי קלקול שקלקל בחצר. ואדרבה איכא למידק, כיון דאיכא פחת כל שהוא אמאי אינו משלם כל השכר דכל שצריך ליתן כל שהוא מחייבין אותו בכל וכדאמרינן בפרק כיצד הרגל (כ, ב) דכל דאיכא שחרוריתא דאשיתא מעלה שכר שלם וכן בקילקלתא דיתמי וכמו שכתבתי שם (כא, א) והמשל אם בא לנפות מנפה את כולו (ב"ב צב, א). וי"ל דאין הכי נמי אלא דהכי בשפיחתו יתר על שכרה, וליתא, דהא אמר שמואל אין לו אלא פיחתה. וי"ל שיש לחלק בין קרקע למטלטלין. ובתוקף שלא לגזול קיימא דאי בתוקף לגזול אפילו בדקיימא לאגרא אינו נוטל אלא פחתה שכל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה דמטלטלין היא אלא בשלא נתכוין לגזילה קאמר והיינו דקאמר התוקף ולא קאמר הגוזל. ולישנא

בתרא אמרינן הא דנחית לה אדעתיה דאגרא הא דנחית לה אדעתיה דגזלנותא דאי נחית לה אדעתא דגזלנותא אינו נוטל אלא פחתה כמו שאמרנו.

הא דנחית לה אדעתיה דאגרא הא דנחית לה אדעתא דגזלנותא. כלומר, דאי נחת לה בתורת גזלנותא אין לו אלא פחתה. ואם תאמר הא קיימא לן (לעיל יא, א) דאין שמין לא לגנב ולא לגזלן, ואם כן היאך נוטל זה ספינה ופחתה הוה לה לגזלן לשלם דמי כולה ספינתא ולשקול איהו כדין ספינתא פחותה. וי"ל דלא אמרו אין שמין אלא כשנשבר או מת דאין ראוי למלאכה ראשונה הא ראוי שמין ואינו משלם אלא פחת בלבד. והראב"ד ז"ל כתב ולדידי קשיא לי בשעשויה לשכור ונחית לה אדעתיה דאגרא אמאי לא משלם אגרא ופחתא, דהא אסיקנא בפרק איזהו נשך (ב"מ סט, ב) אמר רב פפא ספינה אגרא ופגרא. וי"ל דהתם משום רבית קאמר דאילו התנו לתת שכרו ופחתו מותר דליכא משום רבית דהא איכא פחת במאי דמהדר ליה ואגרא משום תשמישה ופגרא משום דעצי הספינה בציר דמייהו וכדאמר התם (ע, א) גבי דודא דבני רב עוקבא, אבל כל שנשתמש בה בלא תנאי וקיימא לאגרא יהיב ליה אגר. וליתא, דלא אמרו שם אלא בדודא משום דכל כמה דקלא בצירי דמי משוה חושכא דנחשא. אבל ספינתא כל כמה דמהדר ליה בעינה דוקא אגרא ולא פחתא, ופגרא שאמרו שם היינו שנשברה שאינו מחזיר בעינה כלומר דבנשברה משלם שבירתה כשעת שבירה. ואפשר נמי כשעת (מכירה) [משיכה _ ש"מ]. וכבר כתבתי שם בארוכה.

המלוה את חבירו על המטבע. פירש רש"י ז"ל המלוה את חבירו שום פרקמטיא וקצץ לו מעות נותן לו מטבע היוצא בשעת פרעון דהא קיבל עליו לתת לו מטבע והאי לאו מטבע הוא. ודוקא הלווהו פרקמטיא אבל הלווהו מעות מה שהלווהו משלם לו. עד כאן. ומשמע לפי פרושו דהוא הדין אם הלווהו מעות ואמר לו על מנת שישלם לו מעות משלם לו מטבע היוצא וזה שנפסלה אינו מטבע. ובתוספות הקשו לפירושו דאם כן הוה ליה למימר המוכר לחבירו פרקמטיא על המטבע, או המקיף על המטבע, ועוד כיון שזקפן עליו במלוה מה לי הלווהו מעות ומה לי מכר פרקמטיא במעות. והם פירשו שהלווהו על המטבע שהתנה עמו שישלם לו המטבע ולפיכך משלם מטבע היוצא שזה שנפסל אין שמו מטבע ושמואל סבר דכיון שיוצא במישן שם מטבע עליו. ומכל מקום לדברי כולם אם הלווהו מעות סתם אינו משלם לו המטבע היוצא אלא מעות שהלווהו אף על פי שאינו יוצא דמה שהלווהו משלם לו. ואם תאמר ומאי שנא מגזלן דתנן (צו, ב) גזל מטבע ונפסל אומר לו הרי שלך לפניך דמשמע דדוקא בדאיתא להאי מטבע בעין הא אפקה משלם לו כשעת הגזילה, והכא הא ליתנהו ואפילו איתנהו מלוה להוצאה

ניתנה. וי"ל דשאני גזל דאילו שוויא מעיקרא ארבעה והשתא לא שוויא אלא זוזי משלם ארבעה כשעת הגזילה ולוקה הוא בהאי חסרון מה שאין כן במלוה דאילו הלוהו כור חטין ומעיקרא שוה ארבעה והוזלו אינו נותן לו אלא חטים ואם הוקרו אינו נותן לו אלא דמיהן דמעיקרא וכדתניא בשלהי איזהו נשך (ב"מ מה, א) אומר אדם לחבירו הלויני כור חטים ולא קצץ לו דמים הוזלו נותן לו חטים הוקרו נותן לו דמיהן, ומטבע שנפסל הרי הוא כהוזל.

דף צז:

אמר רב נחמן מסתברא מלתא דשמואל דאית ליה אורחא למישן. דכל שאינו ראוי לו באותו מקום שהוא או שאין לו דרך לאותו מקום שהוא יוצא בו אין טבעו חשוב לו לקרות מטבע. ואותביה רבא מדתניא אין מחללין על מעות שאינן יוצאין כיצד היו לו מעות כוזביות ירושלמיות ושל מלכים ראשונים אין מחללין, כלומר לפי שהמעשר אינו מתחלל אלא על המטבע שיש לו חשיבות מחמת צורתו דכתיב וצרת הכסף בידך (עיין ב"מ מז, ב).

הא אחרונים דומיא דראשונים מחללין. ומאי ניהו אחרונים דומיא דראשונים דאינן יוצאין במקום שהוא מחלל ואין לו דרך למקום שהן יוצאין דאילו יש לו [דרך] שם אין אלו כמעות של ראשונים שהרי הוא יכול בעצמו להוציאם. ובשלמא לשמואל בלא רב נחמן ניחא אלא לרב נחמן קשיא. ואם תאמר אדמקשי מינה לרב נחמן אליבא דשמואל ליקשי מינה לרב דלדידיה אפילו אית ליה אורחא למישן נותן לו מטבע היוצא. י"ל לרב לא קשיא דרב תנא הוא ופליג. ועוד י"ל דרב משום דסבירא ליה דכל מאן דאתני במטבע מסתמא דמלתא למטבע היוצא לו באותו המקום קאמר ומשום תנאו הוא דנותן לו מטבע היוצא באותה שעה. וכן תירץ הראב"ד ז"ל.

הא דאותביה ממתניתין **דאין מחללין על מעות של כאן**. לשמואל מקשינן, דהא מעות של כאן והן בבבל הא אית ליה אורחא לירושלים ואפילו הכי אין מחללין וקשיא לרב נחמן, וכל שכן לכשתמצי לומר דלשמואל אפילו לית ליה אורחא למישן קאמר. ולפי סברת המקשה ברייתא אברייתא נמי מקשה ובמאי דאוקמי לברייתא בתרייתא בששלכיות מקפידות ובחשו איפרק להו כולה קושיא. ור"ח ז"ל פסק כשמואל וכדאוקמי רב נחמן. וכן פסק הרי"ף ז"ל.

הא דאמרינן: **דזבין להו בהמה ומסיק לה**. קשיא דהא קיימא לן דטבעא אפירי לא מחללינן חוץ לירושלים (ב"מ מד, ב). י"ל דהכי קאמר [כיון _ ש"מ] דכי זבין בהו אפשר

דמסיק לה התם כסף צורה הוא [בש"מ קרינן ביה]. ואי נמי מפני הדחק מתירין לו לקרב לארץ ישראל במעותיו וממקום קרוב אם הוא יכול להוציאם יקנה ויעלנה. כך תירץ הראב"ד ז"ל. ואם תאמר והא אפילו בירושלים אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני, וכדתניא בפרק האיש מקדש (קידושין נה, ב) אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני, תירצו בתוספות דפלוגתא היא בסוכה בפרק לולב הגזול (סוכה מ, ב) דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מתחללין על בהמה חיה ועוף דברי רבי מאיר וחכמים אומרים על שחוטין מתחללין על חיין אין מתחללין ורבי מאיר אפילו לכתחלה שרי וכדמוכח בתוספתא שביעית (פ"ז, ה"ה) דתניא אחד שביעית ואחד מעשר שני מחללין אותו על חיה ועוף ועל בהמה בעלת מום בין חיין בין שחוטין וחכמים [אומרים] לא אמרו אלא שחוטין והכא כרבי מאיר, ודוקא זכרים אבל נקבות לכולי עלמא אסור דחיישינן שמא ישהה ויגדל מהם עדרים וכדאמר בסוכה (שם) מחלוקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל על שחוטין מתחללין ועל חיין אין מחללין שמא יגדל מהן עדרים.

מטבע של אברהם אבינו זקן כו'. פירוש, כתב בו זקן וזקנה מצד אחד. וכתוב מצד אחר בתול ובתולה, אבל צורת אדם לא (דלישראל אסור לעשות צורת בעל חי הבולטת) כדאיתא בע"א פרק ג' (מג, ב).

בבראשית רבה (פרשה לג, טז) ואגדלה שמך שיצא לך מוניטן בעולם ומהו מוניטן זקן וזקנה מכאן בחור ובתולה מכאן.

הא דבעי מיניה רבא מרב חסדא המלוה את חבירו על המטבע והוסיפו עליו מהו. יש מי שפירש דאליבא דרב דאמר נותן לו מטבע היוצא קמבעי ליה ולומר דלרב דאמר נותן לו מטבע היוצא אם הוסיפו עליו אם יש בו משום רבית, ונראה שהוצרך לפרש [כן] משום דלשמואל אינו נותן לו מטבע היוצא בין הוסיפו בין לא הוסיפו אלא מטבע דהלוווהו דיכול לומר לו לך והוציאו במישן. ואינו מחוור, דהא קיימא לן כשמואל בדיני והיכי בעי אליבא דלא כהלכתא. ועוד דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדו עובדא בזוזי דאגרדמים טייעא [עד] עשרה ותמניא והיכי עביד כרב ודלא כשמואל, אלא ודאי אליבא דשמואל בעי לה ובדלית ליה אורחא למישן דנותן לו מטבע היוצא כרב נחמן, וקיימא לן כרב נחמן וכמו שפסקו ר"ח והרי"ף ז"ל, ולא עוד אלא אפילו תמצא לומר דליתא לדרב נחמן ואפילו בדלית ליה אורחא למישן אמרה שמואל אפילו הכי נפקא מינה בדלא נפיק אפילו במישן ונפסל לגמרי.

והלכתא כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דעבדו עובדא בעד עשרה בתמניא דהיינו שהוסיפו בשמנה שתים דהיינו רביע מלגאו וחומשא מלבר, ואף על גב דשביח בנסכא

כי האי שיעורא לית לן בה, והוא דלא זל תרעא מחמת אותו תוספת אבל בדזל תרעא אפילו כל שהוא לא דהא איכא משום רבית, ואפילו לא זל תרעא מחמת התוספת כל שהוסיפו עליו יתר מעשרה בתמניא אינו נותן לו אלא כשיעור המטבע הראשון ואין אומר נותן לו כפי עשרה בתמניא ושאר ינכה דקיימא לן (ב"ב לד, א) אם בא לנכות מנכה את כולה (וכדתירץ) [וכדתני] רבין בפרק המוכר פירות (שם ב) ולא את המותר בלבד הוא [מחזיר] אלא את כל הרובעין כולן. וכתב הראב"ד ז"ל דאפשר שטעמא דהאי שיעורא משום (דאיכא אפילו) [דאפילו _ חי' הראב"ד] ביני זוזי [ואיכא] תקלי ואיכא (חסירי עד) [ואיכא _ שם] חומשא ואפשר דהנך תמניא דהלוהו שוה לענין נסכא כהני עשרה דשקיל. ומסתברא לי דכיון דלא זילי פירי ולענין פירי לא משתרשי ליה נסכא נמי עד חומשא כולי עלמא בכל כי הא (מוזלי) [מחלי _ ש"מ] וליכא משום רבית. וכתב הרי"ף ז"ל דהאי שיעורא בין להוסיפו בין לפיחתו דאי פיחתו עד חומשא נותן לו מטבע היוצא טפי נותן כשיעור המטבע שהלווהו, והראב"ד ז"ל כתב דלענין פיחתו ליכא למיחש להאי שיעורא דכיון דקיימא לן כרב דנותן לו מטבע היוצא באותה שעה אפילו פחת כמה נותנין לו ופטור שלא הקפידו בתוספת בין חומש ליתר מחומשא אלא משום איסור רבית אבל בפחות אין בו הפרש. עד כאן. וכבר כתבנו שהרב ז"ל פסק כשמואל ובדאית ליה אורחא למישן כרב נחמן.

דף צח.

אמר רבה הזורק מטבע של חברו לים הגדול פטור מאי טעמא דאמר ליה הא מנח קמך זיל שקליה. רבה גרסינן וכן בכל [הני] שמעתתא. ואוקימנא דדוקא במים צלולין אבל במים עכורין חייב, וצלולין ועכורין לאו דוקא אלא כל דמצי שקיל על ידי בר אמודאי אפילו עכורין כמים צלולין דהוי מצי אמר ליה זיל שקליה ובצלולין נמי אם לא מצי שקיל להו הא אפסדינהו מיניה אלא צלולין ועכורין אורחא דמלתא נקט.

ולא אמרן אלא דאדיי' אדויי אבל שקלא בידו ושדיא מגזל גזליה והשבה מעליא בעי. פירוש, אדיי' אדויי שהשליכו לים דרך גלגול בלי שיגביהנו ואפילו היתה שפת הים גביה שלשה טפחים מן הים אין זה הגבהה שיקנה אותן באותה הגבהה לפי שהיא דרך ירידה ואף על פי שהן עומדין באויר למעלה משלשה קודם שמפיל לים, וכן משמע נמי בשמעתא דעני המנקף בראש הזית (קידושין נט, ב). ואיכא למידק, דהא משמע בפרק שנים אוחזין (ב"מ טו, א) גבי אחד רכוב בחמור ואחד תפוס במוסרה, וכן בטלית שראשו אחד על גבי קרקע וראשו אחד על גבי עמוד דתפוס במוסרה קני כולה מוסירה

הואיל ויכול לנתקה ולהביאו אצלו וכן טלית וכדר' אבהו, ואף על גב דאסיקנא דהא דר' אבהו בדותא היא (לאו משום) [משמע דאין] נתקה אצלו דודאי קנאו דכל שנתקה ועומדת באויר שלשה קודם שהפיל לארץ קנאו בהגבהה זו אף על פי שהיא באויר דרך ירידה, וי"ל דהכא ובההיא דעני המנקף שאני דאיכא תרתי לגריעותא חדא דהוי דרך ירידה ועוד דלא תפיס להו בידי' אבל במוסירה וטלית דתפיס להו בידיה כיון דאיכא חד לטיבותא קני.

מתיב רבא אין מחללין על מעות שאינן ברשותו וכו'. תמיה לי מאי קא מדמה הא להוא דאין מחללין דהא בהא דהזורק מטבע של חבירו לא פטרינן ליה אלא משום דלא אגביה הא אגביה השבה מעליא בעי וחלול כשקלה בידו דמי, וי"ל דלגבי גזל כי שקלה בידו בעי לאהדורי למריה ולא מצי למימר ליה לילך למדי שהנחתיו שם וטול ואף על גב דאיתיה במדי בעין מה שאין כן בחילול שאם יש לו מעות במדי והוא כאן יכול לחללן על אותן מעות ובלבד שיהיו המעות יוצאות כאן וכאן ובאדיי' אדויי דלא בעי השבה מעליא במים צלולים מיהא שאפשר לנטלו פטור משום דיכול לומר הא מנח קמך אף על גב דבכעורין חייב אלמא ממון הראוי לו הוא וכיון שכן אם איתא דלגבי נזקין יכול לומר הא מנח קמך וממון ראוי לו הוא לגבי חילול נמי ממון ראוי הוי וחילול גמור. ופריק אין ממון גמור הוא אלא שהתורה אמרה וצרת הכסף בידך מן המצוי בידך.

אמר רבה השף מטבע של חבירו פטור מאי טעמא דאמר ליה לא חסרתיך ולא מידי. ורבה כרב הונא סבירא ליה דאמר לעיל דאפילו פסלתו מלכות ואינו יוצא אותה מטבע בשום מקום יכול לומר הרי שלך לפניך דאילו לרב יהודה הרי הוא כפסלתו מלכות שאינו יוצא בשום מקום שצורתו נתבטלה ופסלתו מלכות כנסדק. ולדידיה קשיא לי, דהא אמרינן לעיל (צו, ב) זוזי ועבדינהו נסכא זוזי הוא דבעי לשלומי ליה והתם לא אשכחינן מאן דפליג דודאי שינוי שאינו חוזר הוא. י"ל דהתם בדנחית ליה בגזלנותא ולענין קנייה בשנוי, והאי לענין נזקין דאמר ליה מאי אפסדתיך.

כתב הראב"ד ז"ל הני שמעתתא דהזורק מטבע וצורם אוזן פרתו של חברו לאו משום דגרמי נינהו פטר ליה רבה דאם כן מאי תיובתיה ממעשר שני אלא מהנהו טעמי דקא מפרש בו וזורק מטבע הא איתא קמיה וכמאן דנקיט ליה דמי וצורם פרתו של חברו משום דכלהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימא, ואפשר דהלכתא כוותיה [ש"מ _ בהני תרתי] דכגרמא בנזקין נינהו ופטור. עד כאן. ונראה שאין כן דעת הרי"ף ז"ל ולא דעת שאר המפרשים אלא כולן משום דינא דגרמי פטר להו, וכן ודאי משמע מדמייתי להו

בגמרא כולהו כהדדי משמע דכלהו מחד טעמא נינהו, והא דמותיב לזורק מטבע לים ממעשר כבר כתבתי אני מאיזו צד היה משוה אותן ומקשה מזו לזו.

אמר רבה הצורם אוזן פרתו של חברו פטור. ודוקא פרה של חולין דאיכא למימר כולה שוורים לאו לגבי מזבח קיימא והיינו מתניתין דתנן בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מעל גבי מזבח אומר לו הרי שלך לפניך ונעבדה בה עבירה היינו שנרבעה ונפסלה היינו שנפל בה מום ומשמע דוקא נפסלה מעצמה הא הטיל בה מום אינו יכול לומר הרי שלך לפניך אלא מתניתין בבהמת קדשים היא. ולפי זה הא דאקשי' רבא מן העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת לאו מפרת חטאת קא מקשי אלא ממים שנשאבו למי חטאת וקודם שנתקדשה באפר דהשתא הוא דפוסלה בהו מלאכה, אבל לאחר שנתן לתוכה אפר אין מלאכה פוסלת בהן כדתנן (פרה נ, ב) מלאכה פוסלת במי חטאת עד שיטלו אפר לתוכן ותנא בספרי (חקת קכ"ד) יכול אם קדשו תלמוד לומר למי נדה כבר הם מי נדה, ואי נמי פרת חטאת דקאמר לאו שהקדישוהו כבר לחטאת קאמר אלא פרה הראויה לחטאת קאמר.

דף צח:

אית דגרסי: **אי דאתנהו לסהדי לכתביה ליה שטרא אחרינא**. ולאו למימרא שיכתבו ליה העדים שטר אחר דהא קיימא לן (ב"ב קמא, א) עדים שעשו שליחותן אין חוזרין ועושין שליחות אחרת, אלא יכתבו לו בית דין שטרא אחרינא אפומי דהני סהדי דידעי בהלוואה וידעו דשרף זה שטרו לפניהם קאמר, והגירסא הזו בעצמה אינה מחוורת, דאם כן מאי קאמר אי דליתנהו לסהדי מנא ידעינן דלמא נשרף באפי תרי סהדי דעלמא דידעי מאי כתיב ביה. והגירסא הנכונה אי דאיכא סהדי לכתבו ליה שטרי אחרינא, וכן גירסת רוב הספרים, והכי קאמר אי דאיכא סהדי שראו השטר ומה שכתוב בתוכו וראו את קיומו וידעי שאינו מזויף וכגון שהכירו חתימת בית דין של קיום יכתבו לו בית דין שטרא אחרינא אפומא דהני סהדי דאין אלו עדים מפי עדים אלא כעדים המעידים על פסק דין דדיינים החתומים על הקיום כי פסק דין הוא. ויש מפרשים אף על פי שאינו מקוים אלא כל שהן מכירין כתב ידן של עדי השטר יעידו בבית דין ובית דין יכתבו שטר על פיהן שהרי בית דין מקיימין את השטר על פי עדים המעידים בפניהם שהן מכירין את החתימה ואף על פי שאין הבית דין מכירין וכיון שכן מה לי שראו בית דין את החתימה או לא ראו והלא על פי עדי קיום הן סומכין.

ואוקמינן במאמינו, שהשורף מאמין את בעל השטר שכך כתב בו שהוא מאבד את חובו מחמת שאין לו שטר. הקשה הראב"ד זכרונו לברכה אפילו בשאינו מאמינו יהא נאמן בשבועה שהרי עשו תקנת נגזל באשו ואפילו באש דממילא כדאיתא בשלהי הכונס צאן לדיר (לעיל סב, א) כל שכן בזה ששרפו בידים, ותירץ הוא ז"ל דכיון דלאו ממון הוא אלא גרמא בעלמא לא עשו בו תקנה שהרי במסור בעיא ולא אפשיטא משום דגרמא היא (שם).

מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה שטרא מעלייא ומאן דלא דאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי ניירא בעלמא. וקיימא לן כמאן דדאין דיני דגרמי, חדא דהא עביד רפרם עובדא ואכפייה לרב אשי וגבי ביה ככשורא לצלמא, ועוד דלקמן (ק, א) גבי מראה דינר לשולחני אמר ריש לקיש מאן דאין דיני דגרמי רבי מאיר וסבירא לן כוותיה. והוא הדין למוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (כתובות פו, א) מגבי כל מאי דכתיב בשטרא ולא מאי דשקיל בשטרי מיניה בלחוד, ובשחזר המוכר ומחלו אין הלוה יכול להוציא השטר מיד הלוקח, וכבר כתבתיו בארוכה בפרק הכותב (כתובות שם) בסייעתא דשמיא. ויש לי ראיה מכרעת על זה בקידושין (מח, א) בשמעתא דקדשה בשטר.

אי אהדרתיה ניהלי הוי מערקנא ליה לאגמא. לאו מערקנא ליה ממש בידים קאמר, דאם כן אף בחמץ נמי נימא ליה הכין אי איתא קודם הפסח הוי אכילנא ליה או מזביננא ליה, אלא שביקנא ליה וממילא ערק הוא לאגמא קאמר שכן דרכן של שוורים ללכת מעצמן לאגם, וכבר כתבתיה בארוכה למעלה בשלהי פרק שור שנגח ד' וה' (מה, א).

מאי טעמא אומן קונה בשבח כלים. כלומר אומן קונה בשבח כלי ואף כל שבחו ובשקלקלו לאחר שהשביחו לפי שאין דעתו של אומן להשביח לצורך בעל הכלי לחייב את עצמו בתשלומי נזקו, וכן דעתו גם כן להשביחו לעצמו ולקנות בו שכרו אף על פי שלא קלקלו, אבל לכולי עלמא בשלא קלקל אינו קונה כל שבחו שעל דעת שיהיה שבח של כלי לבעלים הוא מתקנה ומשביחו.

פירושי קמפרש וכו'. ואף על גב דחייבין חייבין קתני לא פריך הכא חייבין חייבין למה לי דאיכא טובא דמקשה הכי ואיכא נמי טובא דלא מקשי', בשמעתא קמייתא דסנהדרין (ג, א) מקשה שלשה שלשה למה לי, ובשמעתא קמייתא בשנים אוחזין (ב, א) פריך והא זה זה קתני, ובפרק קמא דנדרים (ד, ב) אסור אסור למה לי, ובפרק בית כור (ב"ב קב, א) פריך אני מוכר לך אני מוכר לך למה לי, ואיכא דוכתי דלא פריך בפרק קמא דחולין (טז, ב) גבי ברייתא דהשוחט במחובר שחיטתו כשרה דמסיק פרושי קמפרש ולא פריך כשרה כשרה למה לי, ובפרק גיד הנשה (חולין צח, א) גבי בצים טמאות ששלקן עם

ביצים טהורות וכו' לא פריך אסורות אסורות למה לי, ובפרק כל הבשר (חולין קיג, א) גבי דג טהור שמלחו עם דג טמא לא פריך מותר מותר למה לי.

דף צט.

לא צריכא דצמר וסממנין דבעל הבית. ואיכא למידק מאי דוחקא לשמואל לאוקמי בשהקדיחתו בשעת נפילה וצמר וסממנין דבעל הבית לוקמה בשהקדיחתו אפילו לאחר נפילה וסממנין דצבע. וי"ל משום דאורחא דמלתא הכי דבעל הצמר יהיב סממנין. ועוד י"ל דתלמודא הוי מצי למיפרך הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה אי הכי צמר וסממנין מבעי' ליה.

צבע אגר ידיה דאית ליה. כלומר וכל השבח אינו בא אלא מן הצמר והסממנים. ואיכא למידק, אם כן מאי שנא נתן לו עצים לעשות מהן שידה תיבה ומגדל ואמאי קונה האומן בשבח כלי והלא האומן אין לו אלא שכר ידיו. תירץ הראב"ד ז"ל דלגבי צמר סממנין הוא דעבדי לשבחא ואומן לא קנה בהו ולא מידי אבל עצים כיון דלא צריכין לסממנין אלא לאומנותיה של אומן אומנותיה זה הוא סמניו.

דאגריה לבטשי כל בטשי ובטשי במעתא. פירש רש"י ז"ל שהתנה עמו סכום הדריכות כל דריכה ודריכה במעתא שאינו קבלן דליקני בשבח לו אלא שכר יום. ואינו דאם כן מאי כל בטשי ובטשי במעתא דקאמר דלמה למימר הכי. ואי משום דהוה שכר יום לימא הכא במאי עסקינן בשכר יום. ויש מפרשים דשכרו לבטשי וכל בטשי במעתא עובר משום בל תלין אבטשי קמייתי דבההיא ליכא שבחא ואיכא שכירות מעתא חדא. ואם תאמר אכתי תיקשי אמאי לא תירץ ליה דבשכיר יום עסקינן. י"ל משום דלישנא דברייתא לא משמע הכי דקתני וגמר והודיע ואי בשכיר יום מאי הודאה שייכא.

הכי גרסינן: **ולמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דלא אגרין לבטשי מסייע לרב ששת דבעי מיניה מרב ששת וכו'**. ופשט להו עובר דהא ברייתא נמי אמרה הכי דעובר. ובתר הכי אמרינן לימא דרב ששת פליגא אדרב אשי מדקפשט רב ששת דעובר אלמא אין אומן קונה בשבח כלי. וכן גריס רש"י ז"ל וגירסת הספרים דגרסי' ולמה דסליק אדעתיה מעיקרא הא דבעו מרב ששת כו' ופשט להו דעובר לימא דרב ששת פליגא אדרב אשי ליתא להאי גירסא כלל, דפירושו דהא ברייתא כי מפרשינן כדמעיקרא או כדמפרשינן לה כי השתא דאגריה לבטשי לא מעלה ולא מוריד להא דרב ששת דהא רב ששת בהדיא פשט להו דקבלנות עובר משום בל תלין אלמא אין אומן קונה בשבח כלי אית ליה וכי

מפרשינן נמי כי השתא דאגרי לבטשא איכא למימר דרב ששת פליג אדרב אשי דרב ששת לאו אהא ברייתא סמיך ולא מינה פשיט להו.

אמר רב שמואל בר אבא (**בשליחותו דאגרא**) [**בשליחא דאגרתא**]. איכא למידק דהא התם בפרק המקבל (ב"מ קיב א) פירשו בהדיא ספיקא דאומן קונה בשבח כלי הוא דבעו מיניה כדאיתא בהדיא בשלהי פרק המקבל דהכי גרסינן התם בעי מיניה מרב ששת קבלנות עובר משום בל תלין אומן קונה בשבח כלי ואינו עובר או אינו קונה בשבח ועובר. תירצו בתוספות דיש לומר דהם שאלו סתם אלא משום דסבירא ליה לתלמודא דעיקר השאלה משום אומן קונה בשבח כלי או לא הכניסו בדברי השואל כן. ויש כיוצא בזו בפרק קא דנדרים (צ, א) דאמרינן התם בעי רבינא הזמינו לבית הכסא מהו וכן הזמינו לבית המרחץ מהו זימון מועיל או אינו מועיל ובפרק קמא דשבת (י, א) אמרינן דבית הכסא בלחוד הוא דמבעיא ליה לרבינא משום דנפיש זוהמיה אבל מרחץ דלא נפיש זוהמא פשיטא ליה דאין זימון. ויש עוד כיוצא בהן בתלמוד.

הא ברייתא דעשה לי שירין ונזמים וטבעת. פירשתיה בקידושין פרק האיש מקדש בו ובשלוחו.

ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. והוה ליה מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת. ואיכא למידק דהא מלוה שיש עליה משכון היא שהרי אומן תפס ליה אאגריה וכדאמרינן בפרק השוכר את האומנין (ב"מ פ, ב) ואמרינן בפרק קמא דקידושין (יט, א) דהמקדש במלוה שיש עליה משכון מקודשת מדרבי יוסי ב"ר יהודה, ותירצו בתוספות דהכא מיירי כשהאומן עושה הנזמין בבית האשה דכיון שעושה אותם בביתה לא תפיס להו אאגרי. ואינו מחוור בעיני כלל, חדא דמא שנא בביתה מכל מקום השירים ונזמין מסירים הם ביד אומן והוא תפוס בה מן הדין משום שכירותו ועוד דאם כן לפלוג וליתני בדידה. ונ"ל שלא אמרו מקדש במלוה שיש עליה משכון אלא במשכון שמשכנו בידו בעל המשכון שקנאו או מדרבי יצחק דאמר מנין לבעל חוב שקונה משכון שנאמר ולך תהיה צדקה או מדרבי יוסי ב"ר יהודה אבל אומן אין כלי משכון בידו אלא דאיהו תפיס ליה מנפשיה ואגריה, ותדע לך דהא תנין (ב"מ שם) כל האומנין שומר שכר ואמרינן עלה בגמרא לימא מתניתין דלא כרבי מאי דתניא שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר חנם רבי יהודה אומר כשומר שכר ואמרינן אפילו תימא רבי מאיר בההיא הנאה דקא שביק כולי עלמא ומוגיר ליה לדידיה הוי עליה שומר שכר אלמא אפילו לכשתמצא לומר דמתניתין רבי מאיר הוא לא משום דתפיס ליה אאגריה אתיא לה להאי לישנא ואילו חשבת ליה כמלוה על משכון בין הלווהו מעות בין הלווהו פירות הוה שומר שכר

לרבי מאיר דתנין התם המלוה על המשכון שומר שכר רבי יהודה אומר הלווהו מעות שומר חנם הלווהו פירות שומר שכר. וסתם מתניתין רבי מאיר היא, ואפילו ללישנא דמחליף התם רבה בר אבהו ותני שוכר כיצד משלם רבי מאיר אומר כשומר שכר רבי יהודה אומר כשומר חנם ולומר דמתניתין רבי מאיר דסתם מתניתין כוותיה ודלא כרבי יהודה ואם איתא מתניתין אפילו רבי יהודה היא דהא במלוה פירות על המשכון מודה רבי יהודה דהוי שומר שכר כדאיתא במתניתין ואומן כהלווהו פירות הוא דניחא ליה (דהלוהו) [דלקרוהו _ ש"מ] ועוד דהא קיימא לן דאין אומן שומר שכר אלא באומר הבא מעות וטול את שלך דגלי אדעתיה דתפיס אאגריה הא טול את שלך והבא מעות ואי נמי באומר גמרתיו (הא לאו הכי) [בש"מ ליתא לג' תיבות אלו] הוי שומר חנם והכא לא קאמר ליה הבא מעות וטול את שלך, כנ"ל וכבר כתבתיה בארוכה בקדושין בפרק האיש מקדש (קידושין מח, ב ד"ה אמרי).

דף צט:

רבא אמר דכולי עלמא אין אומן קונה בשבח כלי וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף והמקדש במלוה אינה מקודשת. וכן הלכתא. ובשלהי פרק קמא דע"א (יט, ב) נמי אמרינן בנה שכרו מותר מאי טעמא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף אימת קא הוי ע"א במכוש אחרון מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה.

מגרומתא. פירש רש"י ז"ל ששחט מתוך אחת הטבעות והגרים לחוץ בין טבעות לטבעות ושייר מלא חוט על פני רובה, וכן פירש גם כן בחולין בפרק קמא (יח, א). ואין פירושו כאן מחוור, דכל הטבעות מטבעת הגדולה עד כנפי הריאה תחתונה כולה מקום שחיטה, וכבר כתבתי בארוכה בפרק קמא דחולין גבי השוחט מתוך הטבעת (שם) אלא מגרומתא דשחיט בטבעת גדול והרים חוץ לטבעת ואי נמי חוץ משפוי כובע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה התם בחולין, והכא בששחט בשאר טבעות שאינן מקיפות כל הקנה ואחר ששחט רוב הקנה הגרים ויצא חוץ ממקום שחיטה ורב מספקא ליה התם אי הלכה כרבי יוסי בר יהודה בשאר טבעות דנימא אם שייר מלא חוט על פני רובה כמו שאמר בטבעת גדול אם לא ומשום הכי קאמר הכא מנעך מספק אסור.

ולענין פסק הלכה: בטבח אם טבח אומן הוא בשכר חייב דלהכי יהבי ליה אגרא כי היכי דלידוק טפי ואם בחנם פטור. ואף על גב דאמרינן (לעיל כו, א) אדם מועד לעולם בין ער בין ישן באונס כי האי לא מחייבינן ליה משום מזיק דלא בכל הנזקין חייב וכדאיתא בריש פרק המניח את הכד (כז, ב ותוד"ה ושמא), ואם הדיוט אפילו בחנם חייב.

והתניא בין אומן בין הדיוט חייב. ואם תאמר אמאי לא פריק כאן בשכר וכאן בחנם דברייתא קמייתא דפטור אומן בחנם ובתרייתא דחייב אפילו אומן בשכר י"ל דאילו אומן בראיית המטבעות לא היה לו להכניס עצמו ואפילו באונס עד שיהא אומן כדנכו ואיסר דלא צריכי למילף כלל.

אמר רב פפא הא דתניא אומן פטור כגון דנכו ואיסר דלא צריכי למילף. יש מפרשים דאפילו דנכו ואיסר בשכר חייבים דאפילו אומן כטבחא דצפורי חייב כל שהקדים לו שכר וטבח דצפורי בשחיטה כדנכו ואיסר בראיית המטבע. ולדידי קשיא לי, דאם כן אפילו בדנכו ואיסר איכא חילוק הוה ליה לאפלוגי ברייתא קמייתא באומן גויפה כדנכו ואיסר בין בשכרא בין בחנם. ועוד דכי משני רב פפא ברייתא תרווייהו הוה ליה למימר איבעית אימא באומן אפילו כדנכו ואיסר וקמייתא בחנם ובתרייתא בשכר. ואיבעית אימא כאן וכאן בחנם וקמייתא בדנכו ואיסר ובתרייתא בשארא. אלא ודאי דנכו ואיסר דבקיאי טפי אפילו בשכר פטורים וכל השאר בחנם חייבין ובריייתא מלתא פסיקא תנו, דהפרש יש בין אומן דשחיטה לאומן דראיית המטבעות דאלו גבי שחיטה תלוי באומנות דידים שייך שאפילו האומן הבקי כטבחא דצפורי יקלקל לעתים אלא אם כן ישגיח ויכוין במלאכתו היטב ולפיכך לאו אנוס גמור חשבינן ליה אבל בראיית המטבעות כל שהוא בקי הרבה כדנכו ואיסר כיון שהדבר תלוי בראייה והבקיאות בצורת המטבע לא שייך שיטעה בו הבקי כדנכו ואיסר וכשטעה אונס גמור הוא ושומר שכר פטור מן האונסין והלכך דנכו ואיסר אפילו בשכר פטורין. כנ"ל.

הא דאמרינן: **והא רבי חייא לא צריך למילף**. איכא למימר דמידע הוי ידעי דרבי חייא לא צריך למילף דבקי היה כדנכו ואיסר. אי נמי איכא למימר דמסתמא אי לאו דמומחה שפיר לא הוה מחית נפשיה לספיקא.

דף ק.

למימרא דאי לא נפיק בעינא לחלופי' לך והא את הוא דאמר כו'. כתב הרב ז"ל בהלכות שמעינן מיהא דהדיוט לא מחייב לשלומי עד דמודע ליה דעליה קא סמיך, דאי לא מודע ליה מצי אמר ליה דלא ידענא דעלי קא סמכת. עד כאן. והר"ז הלוי ז"ל תפס עליו מדרבי חייא דאי לאו דלא צריך למילף מדינא הוה ליה לחלופי ואף על גב דלא אמרה ליה חזי דעלך קא סמיכנא. וכן כתבו בתוספות. ולפי דבריהם קשיא לי, דמאי קאמר ליה ר"א למימרא דאי לא נפקי בעינא לחלופי דהא אפילו לא אמר ליה ולא מידי בעי לחלופי למאן דדאין דינא דגרמי ולמאן דלא דאין אפילו אמר ליה לא מחייב וחזי עלך קא סמיכנא

לא מעלה ולא מוריד. וי"ל דמכל מקום כיון דאמר ליה חזי דעלך קא סמיכנא לא לחנם אמר ליה וגלויי גלי לדעתיה דאי לא נפיק בעי ליה לשלומי. ומכל מקום כדברי הרב ז"ל מסתבר די"ל לא לחנם אמר כן דהא כיון דסבירא ליה כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי למה ליה למימר הכי אלא ודאי אי לא אודעיה דעליה סמיך לא הוה מתחייב, ודרבי חייא דלא אמרה ליה ואפילו הכי משמע דהוה מחייב לחלופי אי לאו דלא הוה צריך למילף מדאקשו והא רבי חייא לא צריך למילף ולא אקשו והא לא אמרה ליה חזי דעלך קא סמיכנא לאו ראיה היא כלל, חדא דאכתי לא ידעינן לה דצריך לומר חזי וכו' ומדריש לקיש שמעינן לה, ועוד דעדיפא מינה אקשו דאי אקשו והא לא אמרה ליה חזי דעלך קא סמיכנא [הוה משמע דמדינא הוה ליה _ ש"מ] לחלופיה ואפילו רבי חייא דמומחה כדנכא ואיסר. ולא היא, דדנכא ואיסר ואפילו אמר להו חזו [דעלייכו קא] סמיכנא הוה פטור, אבל השתא דקא מקשה והא רבי חייא לא צריך למילף הויא קושיא אלימתא דכיון דלא צריך למילף בין אמרה לו בין לא אמרה פטור. כנ"ל.

הא אמר ר' אלעאי והוא שנטל ונתן ביד. הא דתנן טיהר את הטמא אוקימנא בדוכתא בבכורות בפרק עד כמה (בכורות כח, ב) וכן בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לג, א) כגון שנטל הדיין פירות הטמאין ועירבן בפירות הטהורין ומכל מקום בטיהר את הטמא אי אפשר דנימא מה שעשה עשוי ומשלם דאי מה שעשה עשוי והן טהורין למה ישלם אדרבה הועילו שטיהר לו טומאותיו. ואי משלם מביתו לא שייך ביה מה שעשה עשוי, אלא על כרחין בהא תרווייהו איירי ביה אלא דלא שייכא ביה תרווייהו בענין אחד. כיצד טיהר את הטמא ועירבן עם פירות מועטין מה שעשה אינו עשוי שאי אפשר לטהר את הנטמא ולפיכך משלם מביתו. ואם תאמר אפילו עירבן עם פירות מרובין היאך אפשר לומר דלרבי מאיר מה שעשה עשוי והא אמרינן בגיטין פרק הנזקין (גיטין נד, ב) גבי אגוזי פרך ורמוני בדן (יש) [ש]אוסרין בכל שהן, נתפצעו האגוזים נפרכו הרימונים [אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דברי רבי מאיר ורבי יהודה ר' יוסי ורבי שמעון אומרים] בשוגג יעלו במזיד לא יעלו. וי"ל דשאני התם משום דגזר רבי מאיר שוגג אטו מזיד והכא גבי חכם שדן וטעה ליכא למיגזר. ואי נמי י"ל דשאני התם שכבר נאסר התערובת ובמה שכבר נאסר מחמיר רבי מאיר אבל כאן לאסור התערובת לכתחלה אף על פי שנעשה בשוגג בכי הא לא מחמיר רבי מאיר.

הא דתניא מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גדור. כבר פירשתיה בפרק קמא דבבא בתרא (י, א) דתניא גרסינן ולא גרסינן דתנן דאינה משנהבשום מקום וכבר כתבתיה בריש פרק קמא דבתרא.

דף קא:

רבא רמי תנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק אלמא חזותא מילתא היא. רבא גרסינן ולא גרסינן רבה דהא רבה אמר לעיל דחזותא לאו מילתא היא, וטעמא דבגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק משום דהנאה הנראית לעינים אסרה תורה.

שגיבבן בחיבה. פירוש, בעודן לחין שראויין בין לאכילת בהמה בין לשריפה. ורש"י ז"ל פירש בפרק לולב הגזול (סוכה מ, ג) חיבה מלשון סתר גבבן להכניסן למחבא. ונ"ל דלפי פירושו לא גרסינן בחיבה אלא לחיבה, וכן מצאתי קצת הספרים שם דגרסינן לחיבה.

הכי גריס הר"א אב"ד ז"ל: **ועצים תנאי היא**. ולא גרסינן ועצים להסיקה. והיא הגירסא נראית הנכונה ופירושו שפירש הוא הנכון שלפי הלשונות שראיתי לשאר המפרשים בשמועה זו יש לי בהם גמגומין. וזה שפירש ז"ל עצים אי אית בהו קדושת שביעית או לא תנאי היא דתניא אין מוסרין פירות שביעית אותן הפירות הראויות לאכילה ויש בהן קדושת שביעית לא הותרו אלא באכילה אבל למשרה וכבוסא לא דאמר קרא לאכלה מה שהנאתו וביעורו שוה כלומר באלו הפירות שיש בהן קדושת שביעית לאו הותרו אלא בדומיא דאכילה. ורבי יוסי מתיר דאמר קרא לכם לכם לכל צרכיכם אלא הא דכתיב לאכלה מבעי ליה לאכלה ולא למלוגמא דהוא דבר שאינו שוה בכל אדם ולא דמי לאכילה ששוה לכל אדם. ומכל מקום איכא פלוגתא בעצים אם יש בהן קדושה בין רבי יוסי בין רבנן דלרבנן דדייקי לאכלה מה שהנאתו וביעורו שוה משמע דלא מישתעי קרא אלא בפירות שהנאתן ובעורן שוה דאיכא בהו לאכלה ובהנהו קאסר בהו משרה וכביסה אבל בעצים דהנאתן אחר בעורן בהנהו לא משתעי קרא דהנהו אין בהן קדושה אבל לרבי יוסי דלא דייק לאכלה מי שהנאתו ובעורו שוה אפילו בעצים קא מישתעי קרא דדומיא לאכילה הן דשוין בכל אדם ומותר ליהנות מהן בכל בתוך השביעית וחייב לבערן אחר השביעית. עד כאן לשון הרב ז"ל. ולפי פירושו ספיח סטים וקוצא אתיא כרבי יוסי ויש להן שביעית ואף על גב דחשבינן להו דהנאתן ובעורן שוה לא מודו בה רבנן דלאכלה כתיב ולא נאסר אלא מידי דאכילה כפירות והוא הדין לכל עצים אף על גב דלא משכחן דיש בהן קדושת שביעית לרבי יוסי, ובריייתא דעלי קנים ועלי גפנים כרבנן דאילו לרבי יוסי אפילו ליקטן לעצים יש בהן קדושת שביעית, ומיהו לרבנן כל שהן לחין ולקטן לאכילה יש בהן קדושת שביעית ואפשר לגרוס אפילו לפי' זה עצים להסקה כלומר דלא אשכח פלוגתא אלא בעצים דעלמא שאין הנאתן אלא לאחר הסיקן.

אלא הלכה כרבי יהודה למה לי מחלוקת ואח"כ סתם הוא והלכה כסתם. ואם תאמר מאי קושיא ומי עדיף מחלוקת ואחר כך סתם מסתם מתניתין דליכא מחלוקת במתניתין

ופסקינן כתנאי דברייתא דפליגי אסתם מתניתין ולא אקשינן והלא סתם מתניתין הוא אלא לרבי יוחנן בלחוד דכייל ופסק בסתם דאפילו לרבי יוחנן נמי אמרינן בדוכתי טובא (שבת קיב, ב) אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן. וי"ל דאין הכי נמי דטפי עדיף מחלוקת ואחר כך סתם מסתם מתניתין בלא מחלוקת במתניתין משום דכל ששנה רבי מחלוקת ואחר כך סתם נראה שדקדק הרבה בדבר ואחר ששנה המחלוקת ראה דברי האחד וסתם כמותו. ועוד אפשר לומר שהברייתא נשנית אחר המשנה דבי רבי חייא ובי רבי אושעיא תלמידי דרבי והלכך אף על גב דאיכא סתם במתניתין ששנה רבי שנה להם רבי הברייתא לבסוף והוה ליה סתם ואחר כך מחלוקת ובכי הא לא מקשינן והא סתם מתניתין הוא דאפשר דלאו הכי הוא. אלא דקשיא דבפרק החולץ (יבמות מב, ב) אמרינן מסתמין ואזיל רבי אבהו אכתפיה דרבי נחום שמעיה ומנקיט הלכה מיניה מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם משנה סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם סתם בברייתא ומחלוקת במתניתין מאי אמר ליה רבי לא שנה חייא מנא ליה. אלמא אף סתם במתניתין ומחלוקת דברייתא פשיטא ליה שהלכה כסתם דמתניתין. ויש לומר דההיא כללא ר' אבהו בלחוד הוא דכייל ליה ואמוראי אחריני לית להו הכין בסתם מתניתין ומחלוקת דברייתא דהא איכא טובא דפסקי לעתים כמחלוקת דברייתא חוץ מרבי יוחנן ואליבא דהנהו אמוראי דאמרין משמיה דרבי יוחנן דהלכה כסתם משנה ורבי אבהו נמי תלמידו דרבי יוחנן הוא וסבירא ליה כרביה.

דקתני לה גבי הלכתא דפסיקתא כל המשנה ידו על התחתונה כל החוזר בו ידו התחתונה. איכא למידק, והא ההיא דכל החוזר בו ידו על התחתונה הא אפקיה רב לבר מהלכתא בהשוכר את האומנין (ב"מ מז, ב) דמוקי לה כרבי דוסא דאמר ידו על התחתונה וליה לא סבירא ליה אלא פועל יכול לחזור אפילו בחצי היום וכן הלכתא. וי"ל דמכל מקום התנא שסתם כן סובר דהלכתא כרבי דוסא. ורבינו תם ז"ל פירש דאפשר דרב יוסף דהכא לא מוקי לה כרבי דוסא אלא מוקי לה כאיבעית אימא דהתם דמוקי לה כדתניא כל החוזר בו ידו על התחתונה כיצד מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו מהם מאתים זוז בזמן שהמוכר חזר בו יד הלוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי וכו'.

דף קב:

אמר רבי יוחנן לא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה. ופחתו דקתני בברייתא בתרייתא אינו כפחתו דברייתא קמייתא דפחתו דברייתא קמייתא כיון דאוקי כרבי מאיר וקני ליה

בשינוי אם כן אפילו פחתו באונס פחתו לו דברשותיה איתניס ופחתו דברייתא בתרייתא דאוקי כר"י דלא קני להו בהאי שינוי דלאו שינוי גמור הוא לדידיה אלא כשינוי דצבע אם פחתו באונס לא פחתו לו ואין מטילין עליו אלא פחת דידו על התחתונה להפסיד שכרו דכל המשנה ידו על התחתונה, וכן הדין לאוקמתא דרבי אליעזר דמוקי להו תרווייהו כרבי מאיר דאילו לאכילה הוי שינוי גמור וקני להו אבל לסחורה לא הוי שינוי גמור ולא מפסיד אלא שידו על התחתונה. והא דתני הותירו לאמצע דוקא בשנתן לו בתורת עסק ולאמצע דקאמר למחצה לשליש ולרביע כמנהג המדינה קאמר ואם לא נתנה בתורת עסק אלא דשווייה שליחא בעלמא אם הותירו הותירו כולן לבעל המעות.

הא והא רבי מאיר ולא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה. כלומר, כשנתן לו ליקח חטים לאכילה חטים דוקא קאמר ליה ובהקפדה קאמר וכשלקח שעורים שינוי גמור הוא וקנאו בשנוי והילכך בין פיחתו בין הותירו לשליח פחתו והתירו כגזלן גמור שמשלם כשעת הגזילה. אבל לסחורה לא בהקפדה גמורה קאמר לפיכך אם הותירו לאמצע שאין זה שינוי גמור. ומיהו כיון דשנה ממה שאמר לו בעל המעות קנסינן ליה דידו על התחתונה ואם פחתו פחתו לו.

אחיכו במערבא לרבי יוחנן אליבא דרבי יהודה וכי מי הודיעו לבעל החטים שיקנה חטיו לבעל המעות. דבשלמא לר' אלעזר דאמר דאפילו לרבי מאיר כל לסחורה אינו שינוי גמור דלאו בהפקדה (אמר לו) [איכא למימר] דבכל מידי דאית ביה רוחא ניחא ליה ולא בטל שליחותו לגמרי ושליחותא דבעל הבית קא עביד וקני בעל המעות [בש"מ _ וכטעמא דקא מפרש ר' אבהו בחטים וחטים] אלא לרבי יוחנן דאמר משנה ולא הוי שלוחו ומיהו שינוי לא הוי דליקני ומכל מקום קונהו בעל המעות. ומיהו למסקנא הא אפריקא [קשיא] דבני מערבא דטעמא משום דדעתו של שליח לזכות לבעל המעות כדקני ליה בחטים וחטים וכדאתקפתיה דרב שמואל בר ססרטי ור' אבא נמי דדחה דברי ר' אבהו, ואף על גב דבמערבא מחכי עלה לא שבקינן דרבי יוחנן ורב שמואל בר ססרטי דיהיב ביה טעמא ולא אמרינן מי הודיעו לבעל החטים, ולרבי יהודה דקיימא לן כוותיה בין לסחורה בין לאכילה ואף על פי ששנה לגמרי אם הותירו הותירו לבעל המעות דדעתו של שליח לא אתי לקנות ולזכות לעצמו אלא לבעל המעות ואם פחתו לשליח דקנסא הוא ומשום דשינה בשליחותיה ואם הותירו אם ניתן לו בתורת שותפות הותירו לאמצע ואם לא נתנו בתורת שותפות הכל לבעל המעות ואם פחתו פחתו לשליח.

שמעינן משמעתין תרתי, דכל היכא דנתכוין לגזול ולקנות לעצמו אין חילוק בין רבי יהודה לרבי מאיר, ומיהו דוקא בשיש עדים ששלח בהן יד לעצמו או שאמר שחוזר בו

משליחותו וקונה באותן מעות לעצמו הא סתמא אינו נאמן וכדאמר לקמן בפרק הגוזל ומאכיל (קטז, ב) גבי שיירה שהיתה מהלכת במדבר אמר רמי בר חמא בשותפין עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו אמר מפליג פליג לא אמר לא פליג רבא אמר הכא בפועלין עסקינן וכדרב יהודה אמר רב דאמר [לפנינו: וכדרב דאמר רב] פועל יכול לחזור ואפילו בחצי היום אמר מהדר הדר ביה לא אמר לא מהדר. ושמעינן נמי משמעתין דכל היכא דמתכוין לזכות לבעל המעות זכה בעל המעות, ואף על פי ששנה בדבר שבעל הבית מקפיד בחטים ושעורים ולאכילה דלרבי יהודה הותירו לבעל המעות אליבא דרבי יוחנן, ומסתברא שהמקבל עסק אם שלח יד במקצת העסק ומתעסק בשאר עסק והרויח סתמא לבעליו ואם פחתו פחתו לו דקם ליה ברשותיה כולה לאונסין משעה ששלח יד במקצתו, ואם הותירו לבעל המעות דמסתמא לדעתו הוא מתעסק ואם שותף הוא הותירו לאמצע כענין שאמרו בפרק בן סורר (סנהדרין מב, א) בבא במחתרת כי אוקמיה רחמנא ברשותיה להתחייב באונסין למיקנא ממש לא מידי דהוה אשואל. ועוד מסתברא לי דאפילו אם החזיר אותו מקצת שנטל במקום שנטל והרויח בו מה שהותיר לבעל המעות אי לאמצע אם הוא שותף, ואין צריך לומר לדעת הפוסקים כרבי ישמעאל (לקמן קיח ב) דאמר בגונב סלע מן הכיס למקום שנטל יחזיר ואין צריך דעת בעלים אלא אפילו לרבי עקיבא דאמר צריך דעת בעלים אני אומר כן לפי שזה מתכוין לזכות לבעל המעות ולא גרע מכסות אשתו ובניו וצבע שצבע לשמן משלו כדעת רבי יוחנן, ואפילו כדעת רבי אבהו דאמר שליחותייהו קא עביד דהכי נמי שליחותייהו דבעל המעות קעביד, ואם נפשך לומר כל שנעשה עליו גזלן במעשיו אף על פי שהוא מתכוין לזכות ולקנות לבעל המעות לא קנה בעל המעות אלא אם הותיר לעצמו, ותדע דהא לרבי מאיר דקני בשינוי גמור כגון (שנתכוין) [שנתן _ ש"מ] לו לאכילה לכולי עלמא חטים ושעורים אם הותירו הותירו לו ואף על פי שאין דעת השליח לקנות בשינויו. י"ל דלמא לרבי מאיר כל ששינה שינוי גמור ועבר על דעת בעל הבית מתכוין הוא לקנות לעצמו ושינוי זה הוא מוכיח על כונתו. ואי נמי י"ל דשאני התם דכיון דבשנוי זה מוציאו מרשות בעלים וקנאו בו אי אפשר למר שבמה שקנאו והוציאו מרשות בעל המעות בו בעצמו יקנה בעל המעות דהיאך אפשר לומר שקנין לעצמו וזכייתו [בש"מ: בכוונתו] לבעל המעות שהן שני הפכים באין לו כאחד הא אי הא לא הא. ואם נפשך לומר עוד אילו שלח יד בעסק לקנות לעצמו היאך עושה סחורה במעותיו של זה והאמר רבא בפרק איזהו נשך (ב"מ עד, א) הני בי תרי תלתא דיהבי זוזא לחד למיזבן להו מידי זבן לחד זבן לכולהו ולא אמרן אלא דלא ציירי וחתימי אינש אינש לחודיה אבל ציירי וחלתימי אינש אינש

לחודיה למאן דזבין זבין, אלמא אף על גב דכשמשך זה מקח זה [לא] נתכוון לכולם ולא נתכוין לקנות אלא לחד מינייהון ואפילו הכי אמרינן לאו כל כמיניה לעשות סחורה (לאחד ודלא לזכות לון) [לאחר לזכות לו _ ש"מ ותשו'] במעות שאינן שלו. י"ל דשאני (אחד) [התם] דבכל כי הא לא אמרינן מי הודיעו לבעל חטים לפי שדעת המוכר אינו אלא למי שקונה ממנו או לבעל המעות אבל לא לזה ולא לזה אלא לאחר דלאו בעל מעות ולא קונה ממנו לא. ואם תאמר והרי שנינו בתוספתא בבבא מציעא פרק ד' (קי, א) הנותן מעות לחבירו ליקח לו פירות למחצית שכר ובאחרונה אמר לו לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת ואם יש עדים שלקח ומכר מוציאין מידו בעל כרחו, אלמא אפילו בלוקח (בעצמו) לא קנה שאי אפשר לו לעשות סחורה לעצמו במה שנתן לו בעל המעות לקנות לו (אלמא) [אלא _ ש"מ] כל שידוע [שקנה _ ש"מ] במעות שנתן לו חבירו ליקח לו כל מה שלקח באותן מעות הרי הוא לבעל המעות, י"ל דשאני התם דכיון שקנה סתם ושכירו הוא ידו כידו של בעל המעות דעד שיחזור בו בפירוש מסתמא לבעל המעות הוא קונה וכמו שכתבתי למעלה.

אלא שאין אני רואה כן דעת הרב בעל מתיבות, שהוא ז"ל כתב בהא דאמרינן בקידושין בריש פרק האומר לשלוחו (קט, א) ברבה בר בר חנה דיהיב זוזי לרב דזבן ליה ההיא ארעא אזל וזבניה לנפשיה ואמרינן [דקנאה רב] דהני מילי בשלקחה רב במעות של עצמו אבל אם ידוע שלקחה באותן מעות שנתן לו רבה בר בר חנה קנאה רבה בר בר חנה, והביא ראיה מן התוספתא זו שכתבתי ואף על גב דהתם רב בפירוש קנאה בשם עצמו, וכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל (שכתב) בפרק המקבל (ב"מ קד, ב) שהוא ז"ל כתב היכא דשקיל אינש עסקא מחבריה לאיעסוקי ביה ואזיל ליה לדוכתא אחריתי ובע' למיפלגי' ההוא עסקא או לזוזי דעסקא קמי בי דינא אדעתא למישקל איהו פלגא דבתורת מלוה לאיעסוקי ביה לנפשיה כי היכי דלא למיתן רוחא למריה דעסקא שמעינן משמעתא דרבא (שם) דאמר להכי קרי ליה עסקא דאמר ליה לאיעסוקי ביה יהבית לך ולא למשתי בה שכרא דלית ליה למיפלגי' לממונא למישקל פלגא לאיעסוקי ביה לנפשיה דלאו אדעתיה דעביד הכי יהבית ניהליה הלכך אי אתני הדין תנא לפני כל בית דין שבעולם לא מהני תנאי כלום. ועוד אי מהני תנאה בההוא פלגא דבתורת מלוה ואף על גב דלאו אדעתיה הכי יהבינן ניהליה מהני נמי באידך פלגא דבתורת פקדון ומשוינן ליה לכוליה גביה כי מלוה ושקיל לרוחא לחודיה ואם כן מאי אהני לך דעביד עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ומילתא תליא ביה בלוה ואי בעי לאתנויי עליה ולבטולי מצי בטיל, עד כאן. הנה שהרב ז"ל סבר שמה שכתב שאם רצה מקבל העסק להתעסק בו ולהרויח

לעצמו אפילו אמר והתנה בפירוש בפני עדים לאו כל כמיניה ועל כן אם עשה כן מוציאין מתחת ידו, וצריך לי עיון שהרי אינו נראה כן מתוך שמועתינו וכמו שכתבתי.

הא דאמר ר' אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה כסות אשתו ובניו מעיקרא. מדקאמר נעשה כמי שהקנה ולא קאמר כל המקדיש נכסיו מקנה כסות אשתו ובניו משמע דלב בית דין מתנה ועל דבר זה קאמר. ולא היא, דאי משום תקנת חכמים במקדיש נכסיו קאמר ולא לגבי שאר מילי אם כן היאך מייתי ראיה בשלהי פרק נערה שנתפתתה (בתובות קב, א) דאלמנה אין שמין מה שעליה מדתנן המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו דבמקדיש עביד בה רבנן תקנתא ולא בשאר מילי. אלא מהתם שמעינן דדינא קתני משום דאנן סהדי דדעתיה לאקנויי להו כלים שלקח להן ואף על פי שלא הקנה להן בפירוש ומשום דאמדינן ליה לדעתיה אמרו נעשה כמי שהקנה, וכמוהו בריש פרק המפקיד (ב"מ לד, א) נעשה כאומר לו לכשתגנב פרתי ותרצה ותשלמני פרתי קנויה לך סמוך לגנבתה ואחרים יש (בגיטין) [בש"מ _ בגמרא]. ומכל מקום איכא למידק דלדברי ר' אבא לא הקנה להן בשעת קנייה דנימא דשליחותייהו קא עביד לזכות להן מיד המוכר אלא לאחר שקנאה הקנה אותן להן מדקאמר כל המקדיש. ועוד דר' אבא הוא דנדי מההוא טעמא דר' אבוה דמוקי מתניתין בטעמא דשליחותייהו עביד ואם כן קשיא היאך קנו ומזכה להן. וי"ל דכל שדעתו קרובה להן הרבה גמר בדעתו בהקנאה וזכייה לקנות ואפילו להפקיע מידי הקדש דאורייתא. ודכותה איכא בריש פרק השוכר את הפועל במסכת ע"א (סג, ב) גבי חנוני המקיפו כיון דחנוני המקיפו מקנה ליה דינר בכיסו. כנ"ל. עוד נ"ל לאו משום הקנאה אלא משום דסבירא ליה דאין אדם נותן דעתו על מה שכבר לקח לצורך אשתו, ודכותה בנדרים פרק השותפין (נדרים מו, א) במשנת היה לו מרחץ ובית (הכסא) [הבד _ ש"מ] ביד אחרים, וזה נראה לי עיקר.

מכלל דמיקנא מיהא קני לימא פליגא דבני מערבא דאמרי מי הודיעו לבעל חטים וכו'. איכא למידק אפילו לרבי יוחנן דלא בעי שיודיעו היאך קני זה דשאני הכא דקנה בשם ריש גלותא וכיון שכן לריש גלותא הוא מתכוין לקנות ולא לזה. וי"ל דלרבי יוחנן לא שנא הכי ולא שנא הכי לעולם דעת המוכר למכור למי שהמעות שלו או למי שדעת בעל המעות לקנות לו שהרי כל שהלוקח לוקח סתם הרי הוא אצל המוכר כלוקח בפירוש לעצמו ואפילו הכי לדעת רבי יוחנן לבעל המעות וכיון שכן בין לוקח בשמו והמעות לאחר ובין לוקח בשם ריש גלותא והמעות שלו לעולם דעת המוכר למי שהדעת בעל המעות [בש"מ _ למי שהמעות שלו] אבל לבני מערבא דבעו שיודיעו לבעל חטים היאך קנה זה, ופרקינן כגון דאודעיה לדידיה.

ולענין דינא: **כיון דקיימא לן כרבי יוחנן דלא בעינן שיודיעו אף הכי נמי קנה ואף על גב דלא אודעיה לדידיה**. ונראה שמשום כך השמיט הרי"ף ז"ל להההיא דאמרינן כגון דאודעיה לדידיה. ובתוספות נראה שסבורים דע"כ צריך שיודיעו לעדים שאם לא כן מאין לנו שלא קנה ריש גלותא כיון שקנה בפירוש בשמו ומאי שנא מהאומר לאשה הילך מנה והתקדשי לפלוני שמקודשת לאותו שקבלה המנה על שמו (קדושין ז, א). והראיה שהביאו מקידושין אינה ראיה לפי הנראה בעיני, דהתם על כרחך בדוקא קאמר לה והיא גם היא אין דעתה להתקדש אלא למי שקבלה המנה בשמו ואי אפשר לקדשה בשם אחר ותהא מקודשת לו, ועוד דכל הני טעמי דשייכי במכר משום יקרא דריש גלותא ופנוחי לא שייכא כלל בקדושין. אבל מכל מקום נראה לי שהדין אמת, דנהי שהמוכר דעתו למכור לבעל המעות מכל מקום על כרחנו לא לבעל המעות דוקא אמרינן שאילו היה דעת בעל המעות לקנות למי שקונה בשמו ודאי קונה לכולי עלמא ואין צריך שטר אחר מבעל המעות אלא שאני אומר שדעת המוכר להקנות לבעל המעות עצמו או למי שהוא לוקח לו ובשמו, וההיא דאין לו בכסות אשתו ובניו ההיא לא לקחן מיד המוכר לשמן דאילו כן לא אמרינן מי הודיעו שהרי הודיעו הבעל כיון שלוקח מן המוכר בפירוש בשמן, ולשמן דקתני בכונת לשון קאמרי כלומר לצרכן, וכיון שכן אם קנה בשם חבירו מנלן דלא קנה חבירו ושהוא לא לקח בדוקא לו כיון שקנה בשמו. ומסתברא דכי אמרינן הכא לימא פליגא דבני מערבא הא לרבי יוחנן מדינא קנה בעל המעות ולא ריש גלותא אף על גב דלא אודעי ליה למוכר ולא לעדים היינו דוקא כל שהוא מצד המוכר דלא אמרינן שלא קנה הואיל שקנאו בשם ריש גלותא וכדסברי בני מערבא אלא קנה לוקח שהוא בעל המעות כל שידע ריש גלותא שהלוקח קנה לעצמו ומשום יקרא דידיה הוא דעבד אי נמי לפנוחי הא לאו הכי אפילו בא חבירו ששטר מקח בשמו לומר שהוא זכה בו יכול הוא לומר כן וזכה. כנ"ל.

דף קג.

רב לטעמיה דאמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים. הא לר' (אבוה) [ינאי] דאמר מה לי הן מה לי דמיהן אף על גב דלא משכיה רב לכיתנא שקיל הני זוזי ואף על גב דלא אמרי האי כיתנא דכהנא. מכאן למדנו דלר' (אבהו) [ינאי] אפילו במעות ממש קאמר, וכבר כתבתי בארוכה בפרק איזהו נשך (ב"מ סג, א).

מתני': **הגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליכנו אחריו אפילו למדי**. ודוקא גזלו ונשבע הא לאו הכי לא. ובגמרא מפרש לה כמאן. ומינה למי שלוה מעות מחבירו ונשבע

לו שיפרענו לזמן פלוני שאינו צריך לילך אחריו למדי שלא נשבע אלא שיפרענה במקום שלוה ממנו הא אם הלך לו המלוה למקום אחר אין צריך לחזור אחריו. וכן אינו נותנו לא ביד בנו ולא ביד שלוחו וכדאמרינן הכא לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו, ותנן נמי בפרק השואל (ב"מ צח, ב) שלחה ביד בנו ביד שלוחו ומתה פטור, וכן בשעה שמחזירה ונותנה ליד בית דין נמי אפשר דלאו נתינה היא דהכא הוא דתקנו משום דחייב להוליך אחריו ואפילו למדי וכדי שלא יוציא מאתים על מנה, וכן נמי בבית בבתי חומה שתקן הלל שיהא חולט מעותיו ללשכה כדי שלא יחלט ללוקח כדאיתא בפרק מי שאחזו (גיטין מז, ב) הא בעלמא דלא עבוד תקנתא נתינה ביד בית דין לא מהניא. כנ"ל.

אבל נותן הוא לשליח בית דין. הא דקאמר לשליח בית דין, להקל על הגזלן נקטיה ולומר שנותן קרן וחומש לבית דין כתקנתא דרבי אלעזר ב"ר צדוק דאמר (ע"ב) תקנה גדולה התקינו שאם הוצאה יתירה על הקרן מביא קרן וחומש לבית דין ומביא אשם ומתכפר לו, וקתני הכא שאם נותן לשליח בית דין אם נאבד ביד שליח בית דין קודם שיגיע ליד בעלים או לבית דין פטור ולפיכך משנתן לשליח בית דין יכול להביא אשמו ואין השבת גזלו ליד בעלים ולא אפילו ליד בית דין מעכבת.

ואם מת יחזיר ליורשין. כלומר צריך לילך אחריהם אפילו למדי ואיצטריך לאשמועינן דאף על גב דכתיב לאשר הוא לו יתננו לאו דוקא לו כלומר לנגזל עצמו אלא אפילו ליורשין ואי אפשר להביא אשמו עד שיחזיר להם.

דף קג:

מניח גזילה ביניהם ומסתלק. לאו דוקא מניח ביניהם דאם כן שקיל לה חד מינייהו דלאו דידיה ואזיל אי נמי כולהו ולאו דכולהו היא אלא דחד מינייהו, אלא מניח ביד בית דין קאמר וכדאמרינן בבבא מציעא בפרק המפקיד (בבא מציעא לז, ב) דמייתי לה התם גבי אמר לשנים גזלתי לאחד מכם וכו' אמר מר מניח גזילה ביניהם ומסתלק ושקלי ליה כולהו ואזלי כו' אמר רב ספרא ויניח.

לעולם רבי עקיבא היא וכי קאמר רבי עקיבא היכא דנשבע הוא דקאמר. כמתניתין. יש לפרש דלאו דוקא רבי עקיבא (קאמר) ולא רבי טרפון קאמר, דהא רבי טרפון נמי מודה הוא דהיכי דנשבע מדינא צריך לילך אחריו ועד שילך אחריו ויתן לו אינו יכול להביא אשמו ולהתכפר בו, אלא משום תקנת רבי אלעזר בר צדוק קאמר שאין צריך ליתן לכל אחד ואחד דאם כן תהא הוצאה יתירה על הקרן וכדאמר הכא בהדיא לרבי טרפון וכדאמרינן נמי בפרק המפקיד אמר רב ספרא יניח כדכתבינן לעיל ומאי יניח בבית דין

כתקנת רבי אלעזר למתניתין נמי הא דקתני אבל נותן הוא לשליח בית דין והיינו מחמת תקנת רבי אלעזר בר צדוק וכמו שכתבנו בפירוש דמשנתינו, אלא רבי עקיבא דקאמר אף רבי עקיבא קאמר וכל שכן רבי טרפון דאמר בפירוש יניח דהיינו בבית דין כמתניתין, ואי נמי מחזר לאוקמי כרבי עקיבא משום דכולהו סתמי כרבי עקיבא. ויש מפרשים דדוקא רבי עקיבא קאמר ולא רבי טרפון דיניח דקאמר רבי טרפון לאו דוקא בבית דין קאמר אלא יניח ביד נפקד קאמר, ונפקא מינה היכא דלא מצא בית דין דלרבי עקיבא אין לו תקנה אלא נתינה ליד בית דין או יוליך אחריו אפילו למדי אבל לרבי טרפון אם לא מצא בית דין יניח אפילו ביד נפקד (אחר) ודיו. והא דקאמרינן הכא לרבי טרפון עבוד רבנן תקנתא דהכא אליבא דרבי אלעזר בר צדוק הכי קאמר דאמר רבי אלעזר דתקנה גדולה עשו כדי שלא תהא הוצאה יתירה על הקרן מינה שמעינן שחשו חכמים להפסד הגזלן והלכך כל שאפשר להעמיד ביד בית דין יעמיד ואם לא יניח ביד נפקד דאף בזה תקנו דעיקר תקנה היה כדי שלא תהא הוצאה יתירה על הקרן. והראשון נראה לי עיקר, דאם איתא דפליגי נמי רבי עקיבא ורבי טרפון בהנחה ביד בית דין והנחה ביד הנפקד אם כן הוה להו למימר הכי ורבי עקיבא כי עבוד רבנן תקנתא ביד בית דין וביודע למאן גזליה ואי נמי ידע למאן גזליה ולא ליד בית דין לא. ועוד דלקמן מוקמינן מתניתין כרבי טרפון ומתניתין לשליח בית דין קאמר דמשמע דוקא לשליח בית דין.

ועוד מותיב רבא. כלומר אי אפשר לאוקמי מתניתין כרבי עקיבא, ומתניתין דגזל אחד מחמשה בני אדם בשנשבע, דלכולי עלמא ההיא בשלא נשבעו הוא דאילו לרבי שמעון ב"א הא אמרינן דלא נחלקו בלקח ואי בשנשבע מה לי גזל מה לי לקח, ולתנא קמא דרשב"א דסבירא ליה אפילו בלקח פליגי כדאיתא בפרק האשה שלום (יבמות קיא, ב) ולדידיה מהאי מעשה דחסיד קשיא וחסיד לא משתבע בשקרא ומשמע דלאו בנשבע פליגי ואף על גב דלרשב"א האי מעשה לא היו דברים מעולם מכל מקום בין לדידיה בין לתנא קמא דידיה דקאמר דכן היה מעשה אי אפשר להעמידה בנשבע.

דף קד.

אלא אמר רבא שאני מתניתין כיון דידע למאן גזליה וכו'. כך גירסת הספרים והכי פירושו אלא מתניתין כולי עלמא היא דבלא נשבע כיון דידעי למאן גזליה ואודי ליה אפילו רבי עקיבא מודה דאינו צריך להוליכה אחריו, ובנשבע אפילו רבי טרפון מודה כיון דידע למאן גזליה ואודי שיוליך אחריו למדי. אבל הראב"ד ז"ל לא גרס כך אלא הכי גריס אמר רבא שאני מתניתין וכו' כלומר לעולם רבי טרפון היא ולא רבי עקיבא, דאילו

לרבי עקיבא כיון דהיכא דלא ידע למאן גזליה אף על גב דלא משתבע קניס כי ידע למאן גזליה היכי דלא אשתבע ליתיב מיהא לבית דין. אלו דברי הרב ז"ל. ולאו קושיא כל כך היא דכיון דידע למאן גזליה וקא מודי ולא אשתבע מה הנאה יש לו לנגזל כשיתן ליד בית דין הא אמרינן דהוה ליה כפקדון בידו דהוה ליה כמאן דאמר ליה יהא לי בידך.

ולפי דרכו וגירסתו של הרב ז"ל פסק כרבי טרפון בכולה, חדא בהאי סתמא אתי' אליביה כפי מה שפירש, ועוד דטעמיה דרבי עקיבא משום קנסא הוא והאידנא לא דיינינן דיני קנסא ועוד דרבי עקיבא לא קאמר אלא להוציאה מידי שמים ולאו לאכרוחי בבי דינא דהא קתני לא זו הדרך מוציאתו מידי עבירה אלמא משום ידי שמים קאמר עד כאן. והרי"ף ז"ל פסק כרבי עקיבא.

הא דאמרינן: **אי דלא עשאו בעדים מנא ידעינן**. קשיא לי, דלמא במודה שהוא שולחו ואפילו הכי פטור השואל כיון שלא עשאו משאיל שליח בעדים, דהא טעמא דעשאו בעדים משום דכל שטרח כי היכי דלוקים ברשותיה וכל דלא עשאו בעדים גברא מהימנא הוא דקאמר ולאו דליקום ברשותיה. וי"ל דשלחו ביד שלוחו הידוע עכשיו שהוא שלו קאמר, ולא שימצא לאחר כן בהודאת בעל הפרה קאמר, ומשום הכי קאמר שלוחו שהוא ידוע עכשיו שהוא שלוחו ומנא ידעינן אי לאו דעשאו בעדים ועדים מעידין עליו עכשיו שהוא עשאו שליח בפניהם דאפילו מודי או שיש עד אחד אינו ידוע לזה שהוא שלוחו [ואוקמה רב חסדא בשכירו ולקיטו שהוא ידוע לזה שהוא שלוחו _ ש"מ] בעלמא ולא לשליחות זה. כנ"ל.

ליתני אבל נותן הוא לשליח שעשאו בעדים. כלומר דיותר מצוי ונקל לעשות שליח בעדים שאינו צריך אלא שנים מבית דין שצריך ג' ועוד שהכל כשרין להעיד ואין הכל כשרים להעמיד בית דין.

קשיא לי אשמעתין, אפילו כי לא עשאו בעדים כיון דאינש מהימנא הוא לדידיה אמאי אין הנפקד שמסר לידו פטור, ולא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלויא עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם פטור ולכולי עלמא הוא פטור כל דשני מהימן ליה כדאיתא בפרק המפקיד (ב"מ לו, א-ב). וי"ל דאין הכי נמי כל שלא אירע בו דבר שהוא מתחייב בו שומר ראשון והשני פטור אבל אם אירע בו דבר שהשומר הראשון חייב בו והשני פטור לא פטר הראשון מחיובו, שלא אמרו פטור אלא שלא פשע השומר כשמסרו לשני לאפוקי ממאן דאמר דאפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר ונגנבו חייב, כיצד הרי שהיה הראשון שומר שכר ומסר לשומר שכר או חנם ונאנס פטור כל שהשני נאמן לו בשבועתו או שהראשון יכול לישבע עליו שהיה עומד בצדו כשנאנס

או שנאנס בעדים אבל אם נגנב ומסר שומר שכר לשומר חנם אין אומר שיהא השומר ראשון פטור, והלכך לדעת רב חסדא כל שעשאו שליח בעדים אוקמינן ברשותיה ואפילו היה ראשון שומר שכר ומסרו לזה ופשע בה ונגנבו או שאבדו הראשון פטור, ולדעת רבה עדיין הראשון בחיובו. אלא שעדיין קשיא לי, דאם כן בשומר חנם פטור בין לרבה בין לרב חסדא שהרי נכנס השני תחתיו דראשון כל שהוא נאמן לו שני (לראשון) [כראשון]. ועוד צריך לי עיון.

דף קד:

אמר רב יהודה אמר שמואל אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדי חתומים עליו. יש לפרש חתומים על דיוקני ועל השליחות, ולהאי פירוש הא דרבי יוחנן דאמר אם עדים חתומין עליה משלחין שייכא באידך דרבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי שליח שעשאו בעדים הוי שליח, וכיון שכן קיימא לן כרבי יוחנן בתרוייהו דהוי להו רבה ושמואל לגבי רב חסדא ורבי יוחנן ור' אלעזר תרי לגבי תלתא וקיימא לן כרבים, ועוד דהוה ליה לשמואל לגבי רבי יוחנן וקיימא לן כל שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן, והיינו נמי דאמרינן ולשמואל מאי תקנתא ואהדריה כי הא דרבי אבא ואפילו הא דדיוקני מיירי בדאין עדים על השליחות אלא אדיוקני דלמא שמואל לא פליג אדרבי יוחנן בשליח שעשאו בעדים ואם כן לימא תקנתא בשעשאו שליח בעדים. אבל אין נראה כן מדברי ר"ח והרי"ף ז"ל שהם פסקו בשליח שעשאו בעדים כרב חסדא דאקשינן ומפרקינן אליבא דידיה ותו מדרבי יוחנן ור' אלעזר כוותיה, ובדיוקני פסקו כשמואל מדשקלי וטרו לאוקמי סוגיא דשמעתין כשמואל ואמרינן לשמואל מאי תקנתא, ולפי דבריהם עדים חתומים עלי' לא על שליחות אלא על הדיוקני בלחוד. וכן פירש ר"ח ז"ל בהדיא וז"ל ואפילו עדים מעידין שאמר להן זה הכתב כתב ידי הוא ואינן יודעין העדים מה כתוב בו אלא כתבו הם למטה כי פלוני אמר לנו העידו עלי שזה הדיוקני שלי הוא ודיוקני זה הוא כגון חתם ידו. עד כאן. ולהאי פירוש הא דאמרינן מאי תקנתיה ואמרינן כי הא הוא הדין דהוה מצי למימר [כי הא דרבי יוחנן ור' אלעזר ורב חסדא _ ש"מ] כלומר שיעשה שליח בעדים. ונ"ל משום דהא לא ידעינן שמואל אי כרבה או כרב חסדא משום הכי נקט הא דר' אבא דליכא לאפלוגי עלה.

וכל הני מילי לאפטורי נפקד מאונסין, אבל לאפוקי מיניה דנפקד כולי עלמא לא פליגי דלא מצי מפיק, ומצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את עד שיכתוב לו הרשאה ויכתוב לו זיל דון ואפיק לנפשך (לעיל ע, א), וכן נמי לכולי עלמא בין בשעשאו שליח בעדים

אי נמי בדיוקני ואין עדים חתומים עליה או אפילו שכירו ולקיטו אם אמר לו שלח לי ביד זה פטור דהיינו מתניתין דהשואל (ב"מ לח, ב) דקתני ואם אמר לו שלח ושלחה פטור, ולא נחלקו כאן אלא בכותב לו מעות יש לי בידך ועשיתי שליח זה להביאם אצלי דאיכא למימר דהכי קאמר ליה אינש מהימנא הוא להביאם אם תרצה לשלחם על ידו.

גירסת הספרים: **ר' אבא הוה מסיק זוזי ברב יוסף בר חמא**. ובדרב פפא נמי גרסינן רב פפא מסיק זוזי בי חוזאי. ואיני יכול להלום שמועה זו לפי גירסא זו דהאמר ליה רבא ליקנינהו ניהלך אגב ארעא, וכן בדרב פפא אקנינהו ניהליה (מג, ב) אסיפא דביתיה, ואם מעות הלואה הן היאך יכול לקנותם באגב, דאי מלוה על פה אין לה תקנה אלא במעמד שלשתן, ואי מלוה בשטר אין לה תקנה אלא בכתיבה ומסירה אי נמי בכתיבה ואגב ארעא כלומר שיקנה השטר באגב שהוא כמסירת השטר אבל גוף המלוה אין עסק לאגב בה, ואם נפרש ההוא דקאמר אקנינהו ניהליה בהרשאה כפירוש הראב"ד ז"ל איני יודע מה עסק אגב בהרשאה. [בש"מ _ אלא שראיתי לו ז"ל שכתב אגב טופס ההרשאה שכתב הוא]. ונראה דלא גרסינן מסיק אלא הוה ליה זוזי וכן הוא בפרק המוכר את הספינה (ב"ב מז, ב).

לסוף אמר ליה אפילו כתב לך התקבלתי לאו כלום הוא דלמא אדאתית שכיב רבי אבא. פירש רש"י ז"ל רבי אבא זקן הוא. ולא ירדתי לסוף דעתו בזה, דאטו בדבר זה יש הפרש בין זקן וחולה לבחור אי חיישינן לכולהו חיישינן ואי לא חיישינן לכולהו לא חיישינן דהא תנן הניחו זקן או חולה נותנו בחזקת שהוא קיים. ואני תמה בהא דרבא וכי אם כתב לו התקבלתי ונתנו לרב ספרא על ידי אותו התקבלתי למה לא יפטר רב יוסף בכך, ואפילו שכיב ר' אבא בינתיים ולא ידע רב יוסף בכך והא אין לו לרב יוסף לחוש למיתה, ואפילו לערוה חמורה לא חיישינן ומנסבינן לה לאיתתא לעלמא במקום יבום, לענין ממון הקל לא כל שכן. י"ל דשאני הכא דר' אבא כתב התקבלתי לרב יוסף ואמר לו לכשתתן מעות לרב ספרא הריני כמי שקבלתים, וכיון שכן אם בשעה שנותנין לרב ספרא כבר מת ר' אבא אין אותה התקבלתי כלום.

אלא מאי תקנתיה נקנינהו ניהלך אגב ארעא. כלומר יכתוב לך הרשאה. והקשה הראב"ד ז"ל כיון דחיישינן בדשווי' שליח ואפילו כתב לו התקבלתי אם כן הרשאה נמי לאו כלום, דהא מדכתב כל מאן דמתענית מדינא עלי הדר שליחא הוא דשוויה וכדאסיק בפרק מרובה (ע, א) והלכתא שליח שויה. וכתב הוא ז"ל דכיון דכתב ליה זיל דון ואפיק לנפשיך וכתב ליה נמי כל דמתענית מדינא עלאי הדר משמע לישנא דאקנייתא ומשמע

לישנא דשליחות והלכך לגבי בעל פקדון דטעין להכי איכווני מהני אבל יורש דלא ידע לא מצי טעין.

הא דאקנינהו ר' שמואל בר אבא אגב אסיפא דביתיה. לאו למימרא דבעינן באגב קרקע מסויים אלא מעשה שהיה כך היה. וכבר הארכתי בזה בפרק קמא דגיטין (ח, ב) גבי כותב לעבדי עצמך ונכסייך קנוי לך חוץ מאחד מרבוא שבהן.

גירסת הספרים: **בזמן שלא נשבע לא הוא ולא אביו**. לפי גירסא זו בשטפא דנשבע הוא ולא אביו אביו ולא הוא נקטיה. ויש ספרים שגורסים שלא נשבע הוא ואביו אלא אביו וזה יותר נכונה.

אי לא הודה אפילו קרן לא לשלם. קשה לי, דלמא בדאיכא עדים. ונ"ל דכיון דמחייבין חומש על גזלה ובמאי דמחייב אב פטר הכתוב את הבן אם כן על כרחין בדליכא עדים היא, דאי אתו עדים עד שלא הודה אפילו אביו פטור (וכדתנן) [וכדתניא] אם משבאו עדים הודה משלם תשלומי כפל ואשם אבל חומש לא משלם. כנ"ל.

הא דאמרינן: **בשאין גזילה קיימת אפילו קרן לא לשלם**. דהא תנן (קיא, ב) הגוזל ומאכיל את בניו פטורים מלשלם. קשה לי, דלמא מתניתין בלאחר יאוש וכדמוקי לה רב חסדא בריש פרק הגוזל זוטא והכא בשאכלוה קודם יאוש. ולא היא, דאי בשקודם יאוש וכדרב חסדא אם כן אף הבן חייב וכדרב חסדא דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה רצה מזה גובה ואם כן תהדר קושיא לדוכתיה ונחייב חומש אשבועה אדידיה.

וכי איכא אחריות נכסים מאי הוי והא מלוה על פי היא ומלוה על פה אינו גובה לא מן הלקוחות ולא מן היורשין. וכתב רש"י ז"ל ואף על גב דאמרינן בסוף בבא בתרא (ב"ב קמו, ב) מלוה על פה גובה מן היורשין התם משום כדי שלא תנעול דלת בפני לווין והכא לא שייך נעילת דלת. (ופירש) [בש"מ _ ופסק] הרב ז"ל כמאן דפסק שיעבודא לאו דאורייתא אבל אנן פסקינן כמאן דאמר דאורייתא, אלא הכא נראה דקא מקשה אליבא דמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא ואפילו איכא למימר דלא קיימא לן כוותיה אפילו הכי אורחא דתלמודא הוא לאקשויי אפילו אליבא דמאן דלית הלכתא כותיה, וטובא איכא בתלמודא וחדא מינייהו בריש פרק האשה שנתארמלה (כתובות טז, א ושם בתוספות) וניזיל בתר רובא ורוב נשים בתולות נשאות ואף על גב דאסיקנא בריש פרק המוכר פירות (ב"ב לב, ב) דאין הולכין בממון אחר הרוב, וכולן בדרך בשלמא למאן דאמר הכי אלא למאן דאמר הכי מאי איכא למימר, ואי נמי י"ל דהכא אדרב נחמן אתינן דאמר לא קשיא כאן שלא הודה ורב נחמן תלמיד דרב ושמואל הוי ורב ושמואל אית להו התם בשלהי בבא בתרא (קמה, ב) מלוה על פה אינו גובה מן היורשין.

דף קה.

דלא הוי ידע. הקשה הראב"ד ז"ל אם כן מאי שנא בנו אפילו אביו נמי דכל דלא ידע שוגג הוא ולביה אנסיה (עיין שבועות כו, א) כדתנן בשבועות (לו, ב) וחייבין על זדון הפקדון. ותירץ דאיכא למימר כגון שהיה הבן יודע שהגזלה בדסקיא אבל לא ידע אם היתה פקדון או מתנה [לאותו שליש _ ש"מ], גבי האב זדון הפקדון הוא דאיבעיא ליה למרמא אנפשיה אי למתבעיה לנפקד אבל גבי יורש ליכא למימר הכי ושגגת הפקדון הוא ופטור.

לשמא תייקר לא חיישינן. מדקאמר לא חיישינן שמעינן דמיחש לא חיישינן הא נתייקר אחר שהביא אשמו לא נתכפר וצריך להביא אשם אחר דכל שהקריב אשמו קודם ששלם גזילו לא יצא (לקמן קי, א).

והחזיר לו שתים חייב להחזיר לו אחרת. כלומר אם אכלה אף על פי שהוזלו חייב הוא להחזירו (אלו איתא) [כאילו החתה _ ש"מ] בעין כיון שהיתה שוה פרוטה בשעת הגזילה, ואילו היתה בעין היה יכול לומר לו הרי שלך לפניך אבל עכשיו שאינה קיימת חייב להחזיר לו כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה. והיינו דמייתי ראייה מגזל חמץ ועבר עליו הפסח. קשיא לי, מאי קאמר ותנא תונא גזל חמץ ועבר עליו הפסח דדלמא שאני חמץ דהוה ליה שוה פרוטה בשעת גזילה ואי לא (מ"ה) [משלם _ ש"מ] לא קיים והשיב את הגזילה, אבל הכא דהחזיר שתים ואית במאי דהחזיר שוה פרוטה מאן לימא לן דצריך להחזיר שלישית דלית בה שוה פרוטה וצריך עיון. ואיכא למידק למה לי לאתויי ראיה מדיוקא דגזל חמץ והא משנה שנויה היא (צג, ב) כל הגזלנים משלמין כשעת הגזלה ואפילו הוזל משלם כיוקרא דבשעת גזילה וכדאמר בשלהי פרק המפקיד (בבא מציעא מג, א) בחסר מי איכא למאן דאמר והתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזלה, ויש לומר דאי ממתניתין לא דייקינן מינה הא דרבא דממתניתין (הא) [ה"א] דדוקא בשגזל אגודה שוה שתי פרוטות והוזלו ועמדו על פרוטה ואכלו, דאילו היתה בעין עדיין היתה שוה ואפילו גזלה השתא היה חייב להחזירה שהרי ממון הוא ולפיכך בשאלו ואינו יכול להשיבו בעין משלם שתי פרוטות כשעת הגזלה, אבל הא דרבא שכבר השיב השתים שהיו שוות פרוטה ונשארה השלישית שאינה שוה פרוטה ואילו היתה בעין אין בה שוה ממון ואם גזלה השתא לא ניתנה להשבון אפילו בשאכלה הוי אמינא דלא ישלם כלום דשעת אכילתה כשעת גזילתה קא משמע לן מתניתין דגזל חמץ דאף על גב דהשתא אינו שוה כלום מכל מקום אילו איתא בעין הוה ליה לאהדורי כיון דבשעת הגזלה הוי ממון

וכל שצריך להחזיר כשהוא בעין אם אכלו או שנאבד ואינו יכול להשיבו בעין משלם כשעת הגזילה.

אף על פי שגזלה אין כאן מצות השבה אין כאן. כלומר לא קיים מצות השבה. ומשמעתיה שמעינן דכל שגזל שוה פרוטה וכיון דשוה ממון בשעת הגזילה אף על פי שהחזיר מקצתו ונשאר מקצתו אף על פי שאין בו שוה פרוטה חייב להחזיר, אבל בשאין שם שוה פרוטה בשעת גזלה אינו בר השבה. והיינו דאמרינן בפרק הזהב (ב"מ נה, א) אמר רב קטינא בית דין נזקקין אפילו לפחות משוה פרוטה מותיב רבא ואת אשר חטא מן הקודש ישלם לרבות פחות משוה פרוטה להשבון להקדש אין אבל להדיוט לא אלא כי אתמר הכי אתמר אמר רב קטינא אם הוזקקו בית דין בשוה פרוטה גומרין אפילו פחות משוה פרוטה משום דתחלת דין בעינן פרוטה גמר דין לא בעינן פרוטה. ודוק להשבה הוא לא ניתן בפחות משוה פרוטה אבל מכל מקום אסור הוא דאף על גב דממונא ליכא צערא מיהא איכא כדאיתא בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (סנהדרין נז, א), ודוקא במידי בשיעור מאי דקפדי ביה קצת אינשי אבל ליעול קיסם קטן מן החבילה או מן הגדר לחצוץ בו שניו דליכא אינש דקפיד בכי הא שרי דאפילו צערא ליכא ומיהו ממדת חסידות אסור כדאיתא בירושלמי (דמאי פ"ג ה"ב) שאילו היה עושה כן כל אחד ואחד נמצאת החבילה כולה כלה וכן הגדר נהרס.

אמר רבא הרי אמרו חבית שנקבה וסתמוה שמרים הצילוה. פירש רש"י ז"ל בשנקבה בכונס משקה ומונחת בארובה שבין בית לעליה. ובתוספות הקשו עליו הרבה. והראב"ד ז"ל פירש הצילוה פירוש באהל המת הצילוה בין שתי בתים בחלון שביניהם או בארובה שבין בית לעליה ופיה לחוץ שאם (פחותה מטפח) [היתה נקובה טפח _ ש"מ] הטומאה עולה שם ואם סתמוה שמרים נעשו השמרים כגופה של חרס. בעי רבא אגף חציה והניח חציה טפח מהו הגפת חציה מי חשיבא כגופא של חבית או לא כיון דסתמוה שמרים [מצלת בכולה ה"ה להגפת חציה או דילמא סתימת שמרים בכולה _ ש"מ] עדיפא מהגפת חציה אפילו במידי דקאי טפי. וקשיא לי, כי אגף חציה מאי הוי כיון דלגבי נפשיה לא מהני מידי דהא בפתחא (דהוא) עולה לה טומאה מעתה הוי לה כלי טמא ואין כלי טמא חוצץ, ואמר ליה כגון שנקבוה ממקום אחר כמוצא רמון שאינו ראוי לקבל טומאה [כל דהו _ ש"מ]. קשיא לי טובא בהאי שמעתא להאי פירוש, חדא דאגף חציה מאי אסתפקא ליה להוי ההגפה כאותן הממעטין בטפח דתנן באהלות פרק י"ג (כלים פי"א, מ"א) ואלו ממעטין בטפח פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות ופחות מעצם כשעירה ממעט על ידי כזית בשר ופחות כזית מן הנבילה ופחות כזית

מן השרץ ופחות מכביצה אוכלין ונבלת עוף טהור שלא חשב עליה ונבלת עוף טמא שחשב עליה ולא הוכשרו וכו' והגפה זו נמי כיון דאינה מקבלת טומאה ממעט בטפח. ועוד קשיא לי, דהא מתניתין דמקשינן ליה מינה לגבי צמיד פתיל באוהל המת קמיירי והוא בפרק י' דכלים (מ"ו) ולענין צמיד פתיל מי איכא לאקשויי והלא בסדק כל שהוא מקבלת טומאה ואינה מצלת באהל המת ואף על פי שפיה מוקף צמיד ופתיל. ולפי מה שראיתי בתוספתא (דאהלות) [דכלים] שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלים גמורים דתניא (סוף ב"ק) שברי כלי חרס אף על פי שמקבלין (טומאה) כל שהן ומזין מהן ומקדשין בהן וממלאין בהן אין מצילין בצמיד פתיל , יכול אני לפרש המשנה כפשטה לענין צמיד פתיל לפי שחבית אפילו גדולה שנקבה במוצא רמון או כלי קטן ברובו וכדאיתא במסכת שבת (צה, ב) ואם סתמום שמרים והוקפה מפיה צמיד פתיל הצילה אוכלין שבתוכה מאהל המת שהסתימה עשאה כלי, ובעי רבא אגף חלי הנקב והניח הנקב כלי חוץ שאין טומאה נכנסת בו והוקפה מפיה שהיה בפנים צמיד פתיל אותה הגפה עושה כלי להיות מצלת בצמיד פתיל או לא עד שיסתום כולה ואף על פי שהוא ראוי לקבל טומאה לענין הצלה מיהא מצלה כההיא מתניתין דלעיל, ואתיא למפשטיה מפקקה בזמורה דאינה מצלת בצמיד פתיל עד שימרח ויסתום כל הנקב יפה יפה ושני ליה התם משום דלא קאי ולא חזי לאשתמושי בה על ידי אותה סתימה אבל במידי דקאי כדמשתמש ביה הרמונים אימא לך דעביד לה כלי להציל ולא אפשטא. עד כאן לשון הרב ז"ל.

ומה שהקשה הרב ז"ל לפירוש הראשון למה אינה מממעטת כאותן השנויין במסכת אהלות, ומסתברא שאינו קושיא שאין ממעט אלא מה שמבטלה שם ואין עתיד ליטלו דחד מן תרתי בעינן או סתימה גמורה ואף על פי שעתיד ליטלו כאותה שאמרו במסכת שבת בפרק מי שהחשיך (שבת קנז, א) מעשה היה ופקקו את המאור בטפיח דכל שפוסק וסותם לגמרי חוצץ. וכן בפרק בתרא דמגילה (כו, ב) האי אנדרונא דהוי מחי ביה מיתא ואמר להו רבא דלית לתבותא ואותבה להתם ואף על גב דלא מבטלי הטפיחין ולא תבותא דכלים נינהו ולא מבטלי להו, וטעמא דמלתא משום דסתמוה לגמרי וחוצצין, אבל בשאינו חוצץ אלא שממעט אינו ממעט אלא בשבטלו ואין עתיד ליטלו וכדאקשינן בריש פרק לא יחפור (ב"ב כ, א) גבי אותן ממעטין לחלון עשבים חזו לבהמתו מטלית שאין בו ג' על ג' הא חזי לקריעה עוף ששכן בחלון פרח ואזיל כולה כדאיתא התם, וחבית נמי הא חזיא דמתקן לה ושקיל לה ואילו לא אפשר לתקנה שקיל לה ותביר לה כדי ליתן חרסים בין פסים לחברו.

דף קה:

אמר ליה תרדא. פירוש, מוריד רירו על זקנו תרדא מלשון ריר.
כי תניא ההיא דקאמר ליה הילך. כלומר שהיה בפניו דתו ליכא למימר אדמייתי ליה מגנב, כי קאמינא אנא דקאי באגם דאיכא למיחש דלמא אדמייתי ליה מגנב.
אתה מכרתו לי מה מודה בעיקר איכא דאמרי ליה ולא נתתי דמים. כלומר, בתנאי שאתן לך דמים ביומו ולא נתתי ונתבטל המקח והרי היא לפניך. ואי נמי מסתברא דאפילו באומר מכרתו לי ונתקיים המקח במשיכתו אלא כגון שלא נתתי דמים הילך השור, אף על גב דבעלמא אינו יכול לבטל המקח אחר משיכה ולאו הילך הוא שאני הכא שבעל השור אינו מודה לו במכירתו ורוצה בשורו.
תועה בדרך מצאתיו נימא ליה אבעי לך להדורי. כלומר, וכיון דלא אהדרתיה אין לך גניבה גדולה מזו. ולאו למימר שהמוצא מציאה צריך לחזור אחר הבעלים ולהוליכו אחריו למדי דהא כתיב (דברים כב, ב) אם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו וכו' אלא שראה שהבעלים מחזרין אחר השור ושואלים אותו והוא שוחק. כך פירש הראב"ד ז"ל.
ותנא תונא וכחש בה למדנו לעונש. כלומר לעונש ממון שכתב אחריו והשיב את הגזלה אשר גזל ולומר שאינו פטור ממנו עד שישיבנו ואפילו נאנס באותו דיבור דמשעה שכפר קם ברשותיה.
אזהרה מנין תלמוד לומר לא תכחשו. תמיה לן בעונש ממון מנין שמצינו אזהרה בו ובעונש גוף אמרו ולא ענש אלא אם כן הזהיר אבל בממון מנין, ומסתברא דהכי פירושו לפי שכתוב וכחש בה ונשבע על שקר הנה שהזכיר כאן כפירה ושבועה ואחר זה ענש שני עונשין עונש השבה דכתיב והשיב את הגזלה ועונש חומש ולא ידענו אם עונשין אלו על הכפירה שזכר או על השבועה ששניהם הוזכרו למעלה קודם העונש ולפיכך אמרו למדנו עונש ממון שנאמר והשיב את הגזלה דאוקמיה ברשותיה לאונסין עונש זה על מה שמא אינו אלא על השבועה כדכתיב וכחש בעמיתו ונשבע או אינו אלא על שכחש בעמיתו מנין לנו דבר שנלמד ממנו על מה ענש עונש זה, והשיב מאזהרתו למדנו שנאמר לא תכחשו מאי לאו לעונש ממון כיון דקתני שהזהיר ואמר לא תכחשו שעל הכפירה שכפר וכחש בעמיתו הוא שחייב בעונש ההשבה שכן מצינו שהזהיר שלא יכחש בעמיתו דכתיב לא תכחשו איש בעמיתו אם כן משהזהיר לבל יכחש בעמיתו וכתיב כאן וכחש בעמיתו ונשבע שמע מינה דעונש השבה הכתוב אחריו על הכפירה הוא, ודחה לו עונש שבועה, כלומר על עונש השבועה הוא כלומר שכחש ונשבע דוקא הוא שענש בהשבה אבל על כפירה בלא שבועה לא, ואקשינן והא מדקתני סיפא ונשבע

על שקר למדנו לעונש כלומר עונש החומש הבא אחריו למדנו שהוא עונש על מה שכפר ונשבע מנין שעל השבועה הוא שחייב בעונש זה דלמא על הכפירה דהא כתיב וכחש תלמוד לומר לא תשקרו איש בעמיתו שהוא השבועה שנשבע לשקר דאשכחן שקר על השבועה דכתיב (ויקרא יט, יב) לא תשבעו בשמי לשקר ומדכתיב וכחש וכתיב ונשבע ואחריהן עונש שני עונשין עונש אונסין עונש חומש שמע מינה האונסין על הכפירה וחומש על השבועה, ודחה לא דלמא תרווייהו על השבועה אלא אחד שנשבע ואחר כך באו עדים והכחישוהו אחר שנשבע וזהו ששנינו תלמוד לומר לא תכחשו שהכחיש מתחלה ועד סוף ולא הודה עד שבאו עדים והכחישוהו שזה חייב בעונש אונסין אבל בשנשבע והודה שנשבע לשקר חייב באונש חומש. כנ"ל פירוש שמועה זו.

דף קו.

הכא במאי עסקינן בשנשבע חוץ לבית דין. דכי קאמר רב דכל שלקח בעליו שבועה שוב לא ישלם היינו בשבועה אלימתא כי הך שבועה שנשבע בפני בית דין, דשבועה המחייבתו כפל או פוטרתו מן התשלומין היכי שנעשה בפני בית דין כדכתיב ונקרב בעל הבית אל האלקים ואמרינן (לעיל סג, ב) ונקרב לשבועה.

יכילנא לשנויי לך רישא חוץ לבית דין וסיפא בבית דין. קשיא לי, ואי משום סיפא בבית דין מכל מקום תיקשי לרב היכי משלם דכיון שקבלו בעליו בבית דין שוב לא ישלם. וליתא, דעל כרחין כולהו אית להו דלא אמר רב בשבועה המחייב את הכפל, דאם לא כן טוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל לרב היכי משכחת לה דהא טוען טענת גנב אינו משלם תשלומי כפל אלא בשנשבע וכדאיתא בריש פרק מרובה (סג, ב) ואיתא נמי בסמוך, וכן אית ליה לרב נחמן כדרבא דאמר דמודה רב היכי דהודה מעצמו שמשלם את הקרן ותדע לך מדאותביה רב אחא בר מניומי לרב נחמן מרישא דהיכן פקדונו ולא אותביה מסיפא דקתני הודה מעצמו משלם קרן וחומש משום דבהודה פשיטא להו דלא אמרה רב.

ולית הלכתא כרב אלא כרב נחמן דלית ליה כוותיה כדאמר רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך. וכתב הרי"ף ז"ל אתא חד סהדא דאית ליה גביה מנה ואשתבע שבועה דאורייתא ובתר הכי אתא חד סהדא אחרינא מצטרף בהדי סהדא קמא ומחייב לשלומי'.

לא קשיא כאן בקפץ כאן בלא קפץ. פירוש, קטן שהשביעו הבעלים או שנשבע הוא שלא מדעת בעלים ואף על פי שנשבע בפני בית דין. וכתב ר"ח ז"ל שמע מינה

מאן דקפץ ונשבע אינה שבועה. והא דגרסינן בגיטין (לה, ב) מודה רב בקופצת, לאו שנחשבת כשבועה אלא רב דלא מגבי כתובה לארמלתא בקופצת מודה שמשביעה ומגבי לה כתובה ע"כ. וי"ל דבעלמא שבועה היא וגובה כתובה באותה שבועה אלא כאן הוא לפוטרו מתשלומין כדרב ואי נמי לחייבו כפל אינה לא פוטרת תשלומין ולא מחייבת כפל אלא שבועה אלימתא שהשביעוהו בית דין בפניהם, וכבר הארכתי בדבר זה במקומה בגיטין פרק השולח.

דף קו:

ולטעמיך לישני ליה בשותף שטבח וכו'. והוא הדין דהוה מצי למימר לישני בשאכלו קודם שטוען טענת גנב ומכולהו חדא מינייהו נקטינן.

כי כתב כי הוא זה אמלוה הוא דכתיב. פירוש, אטוענת מלוה הוא דכתיב ובפקדון עצמו קמיירי, אלא דפקדון איכא תרי גווני טענתא, חדא טענת פקדון כלומר דשייכא בפקדון ולא שייכא במלוה (דהיכי) [דהיינו] נגנב או נאבד ונאנס ומתה מחמת מלאכה וכל דטעין הני טענתא הוא דלא בעו כפירה והודאה דכי כתיב כי הוא זה לאו אהני טענתא דשייכא בפקדון כתיב אלא אטענת מלוה דהיינו שטען לא הפקדתו בידי אי נמי החזרתיו לך דהיינו שייכא בהלואה, דשתי גווני טענות אלו נתערבו בפרשה זו היינו ערוב פרשיות שאמר, והוא הדין דלא מחייב אלא בשמודה מקצת וכופר מקצת כגון שטענו שתי פרות והוא מודה באחת וכפר באחת אבל אם הוא אומר לא היו דברים מעולם אי נמי החזרתים לך וכופר בכל פטור, ואינו חייב עד שיכפור במקצת ויודה במקצת דאטענות של מלוה היא דכתב רחמנא בפרשה זו כי הוא זה, וטעמא דמלתא כדרבה דאמר אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כלומר שיודע האמת כמוהו אבל בטוען טענה דשייכא בפקדון דהיינו אבד או נגנב או נאנס מעיז ומעיז לפי שבטוח בלבו לומר כן לפי שאין בעל הבית יודע אם אמת אם לאו ואין טוענו אלא מן הספק. ורש"י ז"ל לא פירש כן ויש על פירושו קושיות וגמגומין ואף על פי שמצאתי לר"ח ז"ל שפירש כן כפירושו של רש"י ז"ל, וכבר כתבתי בארוכה בריש פרק שנים אוחזין בטלית (ג, א) בסייעתא דשמיא.

דף קז.

דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע. פירוש, כיון דכופר בכל פטור כל שכן דהוה ליה למיפטר מודה מקצת דמשיב אבידה הוא. ואם תאמר ומנלן דכופר בכל פטור אדרבא נימא כיון דאפילו מודה מקצת חייב כל שכן כופר בכל. י"ל

דמדמחייב רחמנא מודה מקצת ושתק מכופר בכל שמע מינה דכופר בכל פטור דאי לא לכתוב רחמנא בכופר בכל ואנא ידענא דמודה מקצת נמי חייב, דמאי אמרת כיון דמודה מקצת ולא כופר בכל רגלים לדבר דקושטא קאמר, לא היא, דאדרבה קאמר איכא למימר דאיערומי קא מערים סבר אי כפרנא בכל בעינא אישתבע אודה במקצת ואהוי כמשיב אבידה ואפטר וכדאמר בריש פרק שנים אוחזין בטלית (ד, ב) אי ס"ד שתים חייב בשלש היאך פטר ליה רבי עקיבא הא ערומי קמערים סבר אי אמינא שתים בעינא אשתבועי אימא שלש ואהיה כמשיב אבידה ואפטר. ואינו מחוור בעיני, דכיון דע"כ איצטריך למיכתב חד מינייהו לגלויי אחבריה אדרבה נימא מדחייב רחמנא שבועה במודה מקצת ואף על גב דרגלים לדבר דקושטא קאמר שמע מינה דכל שכן כופר בכל. ויש מפרשים דמשבועת עד אחד ילפינן פטורא לכופר בכל דע"כ שבועת עד אחד בכופר בכל היא, דאי מודה מקצת העדות עד אחד למה לי בלא עד אחד מיחייב, וגם בזה יש לגמגם דדלמא עד אחד קאתי בשאין כפירת הטענה שתי כסף (עי' שבועות מ, א) או בשאין בהודאה שוה פרוטה דבלא עד אחד לא משתבע. וי"ל דדוחק הוא לומר שלא הוצרך עד אחד כי אתי אלא בשאין כפירת הטענה שתי כסף.

דף קז:

אמר ליה רב נחמן והלא שלש שבועות משביעין אותו. מדאיתביה רב נחמן שמעינן דלית הלכתא כרב ששת דאמר דכל ששלח בה יד פטור, ואפשר דלית הלכתא נמי כרבי חייא בר יוסף דפליג ארב ששת ואמר דאינו חייב עד שישלח בו יד מדאמר ליה רבי חייא בר אבא היכי אמר רבי יוחנן בעומדת על אבוסה. ומיהו כיון דר' חייא בר אבא לא שמע מיניה דרבי יוחנן אי דוקא בעומדת על אבוסה אבל שלח בה יד קנה או דלמא אפילו בעומדת על אבוסה קאמר וסמך על כיוצא בזה ששמע ודחי לה ואמרינן לא הואיל ויצא ידי בעלים בשבועה ראשונה ואתמר נמי משמיה דרבי יוחנן הכי שמע מינה דהלכתא כר' חייא בר יוסף וכן פסק ר"ח ז"ל.

דף קח:

אם באמת נשבע לא נפטר הגנב ואם בשקר נשבע נפטר הגנב. פירוש, אם באמת נשבע השומר שלא פשע בה כבר נסתלק השומר ממנה ואינו בעלים והלכך מה שהודה לו הגנב אינו אלא כמי שהודה לאחד מן השוק ואין הודאה זו פוטרתו אבל אם לשקר נשבע שהוא פשע בשמירתה הרי נתחייב בה לשלם והוא בעלים לפיכך נפטר הגנב בהודאתה.

ורש"י ז"ל דחה גירסא זו מדבעי רבה עמד לישבע בשקר ולא נשבע מהו ולפי גירסא זו היאך אפשר שאפילו נשבע כבר שהוא פטור עד שיבואו עדים ויכחישוהו אפילו הכי חשבינן לה כבעלים הואיל ולבסוף נמצא שהוא חייב בתשלומין, זה שעמד לישבע ולא נשבע ולא נפטר מעולם לא כל שכן. והראב"ד ז"ל פירש עמד לישבע לפי אותה גירסא דהכי קאמר כיון דלא הניחוהו בעלים לישבע כמאן דמחליה ליה שבועה וממונא הוי ואסתליק ליה לגמרי, או לא דאכתי איכא עלה חובת ממונא הלכך נפטר הגנב בהודאתו. אבל רש"י ז"ל והראב"ד ז"ל גורסים איפכא אם באמת נשבע נפטר הגנב ואם בשקר נשבע לא נפטר הגנב פירוש אם באמת נשבע נפטר הגנב בהודאת שומר דלא כלתה שמירתו דכיון שנמצא נאמן אנן סהדי דניחא להו לבעלים דתיקום בשמירתו אבל אם לשקר נשבע כלתה שמירתו.

רבא אמר אחד זה ואחד זה עושה עמו דין ואינו נשבע. פירש רש"י ז"ל עושה עמו דין משלם לבעלים והוא יפרע מן הגנב. ואינו מחוור בעיני, חדא דלא הוי ליה למימר עושה עמו דין אלא ישלם ואינו נשבע הוה ליה למימר, ועוד דאם איתא, בין שומר שכר בין שומר חנם בין נשבע באמת בין נשבע לשקר בעלים חשבינן ליה דהא חייב לשלם מביתו ויעשה דין עם הגנב, ואם כן יקשה ליה למאי דאמר רבה לעיל בהודה גנב לשומר וחילק בין נשבע באמת לנשבע לשקר, ואם תאמר דדלמא דרבה פליגי אדרבא אם כן הוה לה למימר הכי כדקאמר לה פליגא דרב הונא בר אבין. ועוד היאך אפשר לומר שיהיה שומר חנם משלם מביתו כל שלא פשע בה דבשלמא שומר שכר אפשר לומר דלהכי יהבו ליה אגר אבל לטרוח ולדון עם הגנב אפשר לומר דחייב אפילו שומר חנם דסופו כתחלתו אילו ידע והכיר בו בשעת גניבה היה לו לטרוח ולעמוד כנגדו להציל ואם לא יעשה כן חשבינן ליה כפושע והלכך סופו נמי בשהוכר הגנב אפילו שומר חנם יטריח וידון עם הגנב ויציל מידו אבל לשלם מביתו למה, אלא מסתברא דעושה דין עם הגנב קאמר כלומר שחייב לטרוח ולדון עם הגנב קאמר משום דלעתים הגנב אלים וקשה ואין הבעלים רוצים לטרוח לדין עמהם.

מתני': **הגוזל את אביו ונשבע לו ומת הרי זה משלם קרן וחומש לבניו או לאחיו**. פירש רש"י ז"ל לבני אביו או לאחי אביו. ואינו מחוור בעיני, דהוה ליה למימר לאחיו או לאחי אביו, ועוד מדקתני ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעל חוב באין ונפרעין ממנו כנגד חלקו קאמר והוי ליה לפרושי ואף על גב שאין זה קשה כל כך דמסתמא ע"כ מחלקו קאמר כל שיש לו אחים דהיינו בני אביו או מהכל שהכל שלו כל שאין לו אחים אלא אחי האב, ונראה דבנים בנים שלו קאמר וכל זה להראות שרוצה להוציא גזלה מתחת ידו.

האומר לבניו קונם אתה נהנה לי אם מת יירשנו. דעכשיו אינו נהנה ממנו אלא יורש ממנו נכסים מכח ירושתו שהורישו רחמנא, ואינו דומה לככרי עליך ונותנה לו במתנה דאסיקנא בריש פרק אין בין המודר (נדרים לב, ב) שאסורה עליו אלא אם כן יד אחר באמצע כגון שמכרה או נתנה לאחר דכל שבא מן המדיר למודר אף על פי שבשעה שהוא נהנה ממנו אינו שלו אסור אבל הכא לא מהמדיר בא לו אלא משל שמים שירש נכסים אלו אחר מיתת האב.

בחייו ובמותו אם מת יירשנו. ואמרינן בריש פרק השותפין שבנדרים (מז א) לפי שאדם אוסר על חבירו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. ומסתברא טעמא דמלתא משום דאי בעי אסר להו איסור עולם מצד אחר באומר קונם נכסים אלו עליך כדתנן בפרק השותפין (שם מא, א) בית זה שאני נכנס מת או שנתנו במתנה מותר בית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שנתנו במתנה הרי זה אסור.

ואם מת לא יירשנו ויתן לבניו או לאחיו ואם אין לו לווה ובעלי חוב באין ונפרעין ממנו. קשיא לי, אם הוא נותן לבנו ולאחיו היאך קתני לא יירשנו כל שיכול ליתנן יורש הוא וכל שכן אם פורע חובו ממנו, ואי משום שהוא בעצמו אינו נהנה מן הנכסים באכילה וכיוצא בהן היה לו לומר לא יהנה מן נכסיו, ועוד דעל כרחין כשהוא פורע מהן את חובו נהנה הוא מהן בכך ואף על פי ששנינו (נדרים לג, א) המודר הנאה מחבירו פורע לו את חובו ומפרש התם בגמרא טעמא משום דמבריח הארי מנכסיו הוא, הני מילי בפורע את חובו מדעת עצמו אבל אם אמר לו פרע את חובי דשליחותיה קעביד לא כדתנן ותורם את תרומתו, ותניא בברייתא (שם לה, ב) תורם לו תרומותיו מדעתו, ואמרינן עלה בגמרא מדעתו דמאן אילימא מדעתו של בעל הבית והא מתהני מיניה דקעביד שליחותיה, וכל שכן כשהוא בעצמו פורע את חובו ונהנה ואסור. ומיהו בזו אפשר לתרץ דהוא אינו פורע אלא באין ונפרעין ממנו כלומר מאותן נכסים שהיו ראויין להיות שלו וממנו לאו דוקא ויש נוסחאות שאין כתוב בהן ממנו אלא והם באין ונפרעין. ומיהו אכתי קשיא היאך נותן לבניו והלא נהנה בכך ויורש הוא, ועוד כשהוא נותן לאחר יהיה מועיל כדאמרינן בריש פרק אין בין המדור (שם לב, א) באומר ככרי עליך ונותנה לו המקבל שהוא הנידר מועיל לכשיוציא. ועוד קשה, היאך בעלי חוב נפרעין מהן והלא אין לו בהן כלום ואפילו נותן לו האב אינו זוכה בהן ואם קידש בהן את האשה אינה מקודשת והרי הן כערלה וכלאי הכרם וכדמוכח בפרק השותפין (נדרים מז, א) דאיבעיא להו התם קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהן ואתיא למפשטה מהא דתנן המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. וכן כתב הראב"ד ז"ל שאפילו המקדש בגידולין צריך לחזור

לקדש. ועוד דאם יכול הוא ליתן לבניו קשיא לי מעשה דהאי גברא דהוי ליה ברא דהוי שמיט כיפי בפרק השותפין (נדרים מח, ב) ואסרתינהו לכולהו נכסי עליה ואמרו ליה אי הוה בר ברך צורבא מרבנן [מאי ואמר להו ליקנינהו הדין ולכי הוי צורבא מרבנן _ ש"מ] ליקניהו ניהליה, מאי אמר ליה והא אפילו שתיק מיניה זוכה היה הבן הזה בחלק ירושתו ויכול ליתנה לבנו בין הוה צורבא מרבנן בין לא הוה.

לפיכך נראה כמו שפירש הראב"ד ז"ל דהכא אמדיר קאי כלומר שהאב המדיר יכול ליתן לבנו של הנידר וכן פורע לו חובו וזן את אשתו ובניו אף על פי שחייב במזונותן וכדתניא נמי בברייתא בפרק השותפין (נדרים מז, ב) דתניא התם האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך לווה ובעלי חוב נפרעין ממנו. והא דקתני נותן לאחיו שטפא היא היא ומשום דקתני הכי במתניתין דהגוזל אביו דלעיל מיניה תנא נמי הכין בהא מתניתין אגב שיטפא. אלא שעדיין קשיא לי דלא הוה ליה למימר נותן לבניו אלא זן את בניו דאי נותן לבניו פשיטא, ועוד דאי אתו לאשמועינן שהמודר מחבריו יכול לזון את בניו או פורע לו חובו הא תנא ליה התם בפרק אין בין המודר (נדרים לו, א).

וראיתי לרמב"ם ז"ל (פ"ה ה"ח מהל' נדרים) שפירשו בנידר וכתב שצריך שיאמר להן אלו נכסים שאסר עלי אבא. פירשה ז"ל בדרך מתניתין דהגוזל את אביו ומת דאמרינן עלה בגמרא וצריך שיאמר זה גזל אבא, ונראה שהוקשה לו הענין כמו שכתבתי ומפני זה מצא לו הרב טענה לסמוך עליו ואמר שגם זה דוקא באומר אלו נכסים שאסר עלי אבא כלומר דכיון שאמר להן כן אין זה שנותן משלו אלא כמגביה להן מציאה וכן בפרעון חובו כיון שגילה כן לבעל חוב וקבלן הלה הרי זה כמצוה שאמר ללוה הגבה מציאה ותנה לי והפטר. כנ"ל ליישב דברי הרב ז"ל.

גמרא: **אמר רב יוסף אפילו לארנקי של צדקה**. כתב הראב"ד ז"ל שיש לפרשה על שניהן בין אגוזל בין אמודר נותן לקופה של צדקה וחוזר ומתפרנס מן הקופה בתורת צדקה. למדנו מדברי הרב ז"ל שהאומר בחייו ובמותו אינו כאומר נכסים אלו, שאילו האומר נכסים אלו אפילו מוכרן או נותנן לאחר אסורין לו (עיין נדרים מו, א), ואילו האומר בחייו ובמותו נותנן או מוכרן לאחר מותר. והדבר תימה בעיני, שהרי כשמת אינן של מדיר ושל יורשיו הן ואם כן למה לא יהנה מהן כאילו נותנין לאחר. ואולי בחלק הראוי לו הוא שנאסר אבל בחלק שאר היורשים מותר, והיינו דקתני אם מת לא יירשנה ולא קתני אם מת לא יהנה מנכסיו. ולפי זה האוסר נכסיו על חבירו לכשיצאו מרשותו עדיפא מהא, דהתם ודאי משמע דלעולם אסורין לו והכא אין אסורין לו אלא כל שבאו מן האב לבן בלא אמצעי. ואף על פי שלמדו שם בפרק השותפין (נדרים מז, א) ממשנתינו דין האוסר דבר

שברשותו לכשיצא מרשותו לא שיהיה זה כזה ממש, אלא דמכל מקום למדנו ממשנתינו שפיר דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ויבוא לרשות אחרים, ואין לאיסורו הפסק ולפיכך אסור בהן לעולם שזה לא [פירט אלא _ ש"מ] שאמר שלא יהנה מנכסיו בחייו ובמותו (אלא שלא יירשו) [אמר שלא יירשנו _ ש"מ] ודכוותה באומר לו נכסי עליך ואף לכשיצאו מרשותו לרשות ראובן שאם יצאו לרשות ראובן ויתן או ימכור ראובן לשמעון מותר. ועוד צריך לי עיון.

רבא אמר הא והא רבי עקיבא כי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל לנפשיה אבל לאחרינא מצי מחיל. ודוקא בגוזל הוא דלא מצי מחיל לנפשיה מפני שצריך לצאת ידי שמים להוציא גזלה מתחת ידו וכדקתני בהדיא בברייתא הא בעלמא מצי מחיל לנפשיה כההיא עובדא דפרק הכותב (כתובות מה, ב) בההיא איתתא קריבתיה דרב נחמן דזבנה כתובתא בטובת הנאה ואגרשה ושכיבא ואתו לקוחות וקתבעו לה לברתה ואמר רב נחמן ליכא דליסרא לה עצה דתיזל ותחל ותחלה לכתובתה לגבה אבוה ותהדר ותירתה מיניה שמעה אזלה אחילתה [ש"מ _ ופרשי רבוואתא מדאזלי לקוחות לגבה ש"מ דמת אביה והיא יורשת] ואמר רב נחמן דיכולה היא למחול כתובת אמה אצל נכסי אביה ואף על פי שהן שלה בירושתה ומוחלת לנפשה, וכבר כתבתיה שם בפרק הכותב.

דף קט:

כשהוא אומר המושב הרי כאן שנים. יש לפרש דלאו ממלת המושב דוקא דריש אלא מדחזר וכתב האשם המושב (דוקא) [ותרי אשם כתיבי להשיב האשם והאשם המושב אי נמי מן המושב דייק _ ש"מ] דתרתי השבות כתיבי להשיב האשם והאשם המושב חד להשבת גזל דגר והשני להשבת גזל גיורת.

קטן אי אתה צריך לחזור עליו. לומר שקטן בודאי אינו מוליד משוין ליה. ואם תאמר גר קטן מאין לו נכסים דבר תורה שהוצרכה תורה להתירן, דמציאתו אינו אלא מדרבנן ומשום דרכי שלום (גיטין נט, ב), מקחו וממכרו אינן אלא מדרבנן. י"ל כגון שהיתה הורתו ולידתו בקדושה וירש את אביו גר. ואי נמי י"ל דיש לו זכייה דאורייתא בשיש דעת אחרת מקנה וכדמוכח בגיטין פרק התקבל (גיטין סה, א) גבי (אפשר) [מעשר] שזוכין לקטן דבר תורה.

הרי בכהן שבאותו משמר הכתוב מדבר. פירוש בשהפריש אשמו לפי שצריך להקדים גזלו לאשמו וכדאיתא לקמן (קי, א) ואחר שהפריש אשמו אינו רשאי לשהות כפרתו והלכך צריך להביא אשמו באותו משמר וכיון שכן אף הוא חייב להקדים גזלו ואשמו

באותו משמר ולפיכך למקום שהאיל הולך לשם גזלו הולך ומה ששנינו במשנתינו (שם) נתן את הכסף ליהויריב ואשם לידעיה יצא היינו בשהקדים הכסף עד שלא הפריש אשמו. כן כתב הראב"ד ז"ל.

מה דבר שאין לו חלק בו עד שנכנס לרשותו. כגון קרבנות שהן באין במשמר (אחד) [אחר _ ש"מ] שאין לו חלק בהן ויהיה עבודת אכילתן לאותו משמר [והוא שבמשמר אחר _ ש"מ] ואין לו חלק בו. ואף על פי כן כשנכנס לרשותו דהיינו קרבן עצמו אף על פי שהוא בזמן משמר אחר אין אחר כלומר אחר מאותו משמר אין יכול להוציאו מידו אלא הוא מקריב באיזה משמר שיהיה ועבודתה [ועורה] שלו וכדתניא בסמוך מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה תלמוד לומר ובא בכל אות נפשו ושרת ומנין שעבודתה ועורה שלו תלמוד לומר ואיש את קדשיו לו יהיה.

דבר שיש לו חלק בו עד שלא יכנס (**למשמרתו**) [**לרשותו**]. כגון גזל הגר שבא באותו משמר [ואשמו] מתחלק לכל המשמר באיזה בית אב שיהיה אינו דין כשהוא תחת ידו שיהיה שלו ולא יוציאנו אחר כלומר בני המשמר מתחת ידו.

אמרו לו לא אם אמרת בדבר שאין לו חלק בו. דהיינו קרבן של משמר אחר שכשם שאין לו חלק בו אין לכל המשמרה חלק בו. תאמר בגזל הגר שבא במשמרתו. שכשם שיש לו חלק בו כך יש חלק בו לכל בני המשמרה כמוהו והילכך אפילו במה שבידו לא זכה אלא שיוציא מתחת ידו. כך פירש הראב"ד ז"ל.

עבודתה ועורה. פירוש עבודתה אכילת בשרה, שהוא שכר עבודתה. כן פירש רש"י ז"ל. ואינו מחוור בעיני, שהרי חולה או זקן נותן להקריב לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר וכהן בעל מום נותן להקריב לאנשי משמר ועבודתה ועורה שלו. ור"ח ז"ל פירש עבודתה מתנותיה שנאמר (במדבר יח, ז) עבדת מתנה. ונ"ל משום דכתיב ואכלו אותו אשר כפר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים (פסחים נט, ב) נמצא שהאכילה היא העבודה.

והא כתיב ואיש את קדשיו לו יהיו. וכיון שהוא יכול להקריב את אילו אפילו במשמר אחד אם כן אף גזילה אינו יוצא מתחת ידו שהרי צריך להקדים גזלה לאשמו ובמקום שהאיל הולך לשם הכסף הולך אם כן היאך מוציאין גזלו מתחת ידו. ומשני בכהן טהור קאמינא וכי קאמרינן בכהן טמא שאינו יכול לא להקריב ולא לאכול והילכך הוא אינו מקריב ועל כן יתן לאנשי משמר.

דף קי.

כהן טמא בקרבנות ציבור נותנה לכל כהן שירצה. פירוש, לכל כהן שירצה מאותו משמר ועבודתה ועורה לכל אנשי משמר. ואוקימנא עבודתה ועורה לאנשי משמר בעלי מומין הטהורין שראויין לאכול בקדשים.

בממון המשלם בראש הכתוב מדבר. אבל בגניבה אם נשבע ובאו עדים והודה ומת הגר חומש משלם ולא כפל שלא זיכה הכתוב כפל לכהנים אבל לגר עצמו כפל משלם ולא חומש שהרי משבאו עדים מיד נתחייב כפל וכיון דאיכא כפל תו ליכא חומש דממון המשתלם בראש הוא מוסיף חומש (לעיל סה, ב) ומיהו כפל אינו מוריש לכהנים וכיון דאסתלק ליה כפל מוריש חומש דממון המשתלם בראש הוא. הראב"ד ז"ל.

כולן ניתנו בכלל. שנאמר כל תרומת הקדשים (אשר יקדישו) אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם ברית מלח הוא לפני ה' ולזרעך אתך. ובפרט דכתיב זה יהיה לך מקדש הקדשים וגו' (ובפרט) כל אחד ואחד בפני עצמו. חטאות שנאמר (ויקרא ג, כב) כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים היא. חטאת העוף ואשם ודאי ואשם תלוי שנאמר (שם ז, ז) כחטאת כאשם תורה אחת להם הכהן אשר יכפר בו לו יהיה. זבחי שלמי צבור, שנאמר (שם יט, כ) על שני כבשים קדש יהיה לה' לכהן. לוג שמן של מצורע שנאמר (שם יד, כא) ולקח הכהן את כבש האשם ואת לוג השמן הקיש לוג שמן לאשם. מנחת העומר שנאמר (שם ב, יא) ואם תקריב מנחת בכורים לה' זהו מנחת העומר (מנחות סב, ב) וכתיב (שם ז, י) וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה וכתיב (שם כג, י) והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן. ושתי הלחם שנאמר (שם כג, כ) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיה לה' לכהן. שירי מנחות שנאמר (שם ב, ג) והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו. בירושלים בכורה שנאמר (במדבר יח, טו) כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה (לך) יהיה [לך]. ומורם מתודה ואיל נזיר שנאמר (ויקרא יז, יב) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' לכהן. איל נזיר שנאמר (במדבר ו, כ) (והקריב) והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קדש הוא לכהן על חזה התנופה. עורות קדשים שנאמר (ויקרא ז, ח) עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. מעשר בגבולין תרומה וראשית הגז שנאמר (דברים יח, ב) ראשית דגנך תירשך ויצהרך [וראשית] גז צאנך תתן לו. תרומת מעשר שנאמר (במדבר יח, כח) ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן. חלה שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גרן כן תרימו אותה ותרומת גורן לכהן היא. פדיון הבן שנאמר (שם ג, מז-מח) ולקחת חמשת [חמשה] שקלים לגלגולת

וגומר ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העודפים בהם. פטר חמור שנאמר (שמות יג, יג) פטר חמר תפדה בשה וגו'. שדה אחוזה ושדה החרם שנאמר (ויקרא כז, כא) והיה השדה בצאתו ביבל קדש לה' כשדה החרם לכהן תהי' אחזתו. וכתיב (במדבר יח, יד) [ו]כל חרם בישראל לך יהיה. גזל הגר שנאמר (שם ה, ח) האשם המושב לה' (כשדה החרם) לכהן מלבד איל הכפורים.

דף קי:

בירושלים הבכורה והבכורים ומורם מתודה ואיל נזיר ועורות קדשים. איכא למידק בשלמא כל הנך קרי להו מתנות ירושלים מפני שנאכלין בכל העיר אלא עורות קדשים למה, אי משום דבשרן נאכל בירושלים דהיינו קדשים קלים, הא ליתא, שהרי שנינו (זבחים קג, א) עורות קדשים קלים לבעלים ואין לכהנים אלא עורות קדשי קדשים ואם כן לחשבינהו בהדי מתנות המקדש. וי"ל כי מפני שכל כהן שאינו ראוי לאכילה אינו חולק בעורות (שם קב, ב) דאלמא אין ניתנין אלא לכהנים הראויין לחלוק בבשר והכהנים אוכלין בבשר עומדין בירושלים קרי להו מתנות ירושלים. ואם תאמר אם כן אף שדה אחוזה ושדה חרמים וגזל הגר ימנו במתנות ירושלים שהרי ניתנין לאנשים העומדים בירושלים. לא היא, דמכל מקום זכייתם בהן בכל מקום.

דף קיא.

והא אשם פסול. כלומר דמחוסר זמן הוא שאינו ראוי עד שיקדים ויביא את הגזלה, ופרקה רבא לעורן, ולדעת חכמים כיון דקדימה דידהו לאו כלום הוא אם קדמו והקריבוהו נמי לא זכו בעורו. והקשה הראב"ד ז"ל כין דבשרו אינו ראוי עורו מי הוי לכהן והתנן (זבחים קג, ב) כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשטן אין עורותיהן לכהנים לאחר הפשטן עורותיהן לכהנים והא נמי שאירע בו פסול קודם להפשטן דמי דהא כמחוסר זמן הוא, ותירץ דאפשר דרבי סבר לה כרבי חנינא סגן הכהנים דאמר מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה ורבי עקיבא נמי כותיה סבירא ליה בפרק טבול יום בזבחים (שם).

והקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן. ואם תאמר למה ליה ללמוד הקדש מהדיוט, דבהקדש בהדיא כתיב ביה באיל האשם ומדכתיב בהדיא באיל שמע מינה דאשם זה קרן. לא היא, דאילו לא למדה הקדש מהדיוט הוה אמינא באיל האשם חדא מילתא היא.

דף קיא:

אמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה. דכיון דלא נתייאשו הבעלים כמאן דמנח ברשותיה דמרי דמי, ולא שנא אכלו השני מדעת עצמו ולא שנא האכילו הגזלן. ותדע לך מדמקשה ליה ממתניתין דהגוזל ומאכיל את בניו וממאכיל את בניו קא מקשה ולא מסיפא דהיינו והמניח לפניהם, כמו שפירשו מקצת הספרים (בעל המאור) ולומר שאם האכילה להם הגזלן פטורין. וכן פירש ר"ח ז"ל ומותבינן עליה מהא דאין הגזילה קיימת פטורין, ופריק לאחר יאוש. עד כאן. ונ"ל דלאו דוקא בא אחר ואכלו דהא אפליגו לקמן (קטו, ב) רב ורבי יוחנן בגנב ומכר והוכר הגנב רב אמר הדין עם הראשון דהיינו הגנב ורבי יוחנן אמר הדין עם השני ואמר רב יוסף דלא פליגי כאן לפני יאוש וכאן לאחר יאוש ותרוייהו אית להו דרב חסדא דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים רצה מזה גובה רצה מזה גובה דאלמא לרב חסדא אפילו בשהאכילה הגזלן לשני היא דומיא דגנב ומכר. ועוד מדאקשינן לקמן בסמוך לרב חסדא מדתני רב אושעיא אין גזילה קיימת פטורין ואיצטרכינן לאוקמיה בלאחר יאוש ואי איתא מאי קושיא אפילו תוקמה לפני יאוש כדמוקי לה רמי בר חמא דהתם בשהאכילה להם האב, דאין גזילה קיימת דרב הושעיא היינו האכיל את בניו דמתניתין, ועוד דאי בשאכלה השני מעצמו מאי שנא לפני יאוש אפילו לאחר יאוש נמי, דהא משמע דרב חסדא אית לה יאוש כדי לא קני וכל שנטלה השני מעצמו ואכלה לאו היינו שינוי רשות דאין שינוי רשות אלא הבא מדעת הגזלן כמכרה או נתנה לאחר או שהורישה למאן דאמר רשות יורש כרשות לוקח הא כשנטלה אחר שלא מדעתו אין זה שנוי רשות כמו שאין רשות לגזלן שלקחה מבית בעלים קרוי שינוי רשות לקנותה ביאוש ובאותו שינוי רשות אפילו למאן דאמר (לקמן קטו, א) דשינוי רשות ויאוש קני כיאוש ושינוי רשות. כ"נ מדברי הר"א אב"ד ז"ל. וכן פירש הראב"ד ז"ל. וכן מצאתי בתוספתא דגרסינן התם בפרק [עשירי] (ה"י) הגוזל ומאכיל לבנו ובתו הקטנים לעבדו ושפחתו הכנענים פטורין מלשלם הניח להן אביהן דבר שיש בו אחריות חייבים לשלם לבנו ולבתו הגדולים לעבדו ולשפחתו העברים חייבין לשלם עד כאן, אלמא אפילו בשהאכילן הוא אם גדולים חייבין ואף על פי שלא הניח לפניהם, ובנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו דקתני דפטורין לא משום דחייב במזונותיהם, דהא עבדו ושפחתו העברים דמזונותן עליו וחייבים, אלא טעמא משום דאכילת קטן [לית ביה משא ולא ירדו אלא מזיקין _ ש"מ] פטורין. ועבד ושפחה הכנענים נמי הם שהזיקו פטורין (לעיל פז, א), אבל בנו ובתו הגדולים ועבד

עברי איל מזונותיהן עליו חייבין ושפחתו העברית י"ל דלאו בדוקא נקט לה דאי קטנה פטורה ואי גדולה מאי בעיא גביה (עיין ב"מ יב, ב).

אמר רבא בשאכלוה. תמיה, אפילו בשאכלוה ישלמו מיהא דמי בשר בזול, דכיון דאילו הוית בעינא הדרא כשאכלו וסבורין של אביהן היא ישלמו דמי בשר בזול דמאי שנא מהניח להן אביהן פרה שאולה דאמר רבא גופיה לקמן (קיב, א) כסבורין של אביהן היא טבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזול. ושמא נאמר דשאני שאולה דכיון דאילו נתנה השואל או שמכרה לאחר היתה חוזרת למשאיל עכשיו שאכלוה אף על פי שסבורין שהוא של אביהם מכל מקום פרה של משאיל אכלוה הלכך משלמין דמי בשר בזול מיהא. אבל כאן שכבר תייאשו הבעלים קנוייה ואינה קנויה היא דאילו נתנה או מכר לאחר קנה עם אותו יאוש שקדמו הכך כשהניח לפניהם וסבורין של אביהם היא פטורין לגמרי דאהני האי שינוי רשות כל דהו בשאינה קיימת שאינן משלמין לכום.

הא מתני ליה רבי לרבי שמעון בריה וכו'. הא דרבי דאמר דחייבין משום כבוד אביהן ליתא לרמי בר חמא דסבירא ליה רשות יורש כרשות לוקח דמי, ולא כמאן דאמר יאוש כדי קני, ולא קיימא לן לרבי הכי לא בזו ולא בזו, ומכל מקום מותיב מינה לרבא (שמעי' מיהא) [דשמעינן מינה _ ש"מ] דרישא דמתניתין בגזלה קיימת, ופירקה רבא דלעולם רישא דמתניתין דהיינו המניח לפניהן פטורין דוקא בשאכלוה אלא דרבי פריש ליה לרבי שמעון בריה מתניתין דקתני וא היה דבר שיש בו אחריות חייבין לשלם (דלא _ ש"מ) כרבי הושעיא דלא שיש לו אחריות דוקא כלומר שגזל ממנו קרקע אלא כל שהוא קיים דגזילה קיימת חייבי להחזיר או משום דינא לדידן או משום כבוד אביהן כרבי.

אמר לך רמי בר חמא כי תניא האי לפני יאוש. ואפילו הכי בשאין גזילה קיימת פטורה ואפשר לפרש דלא פטר רמי בר חמא לפני יאוש בשאין גזילה קיימת בשהניחו לפניהן ומת ואחר כך אכלוה הם דאף על פי שהוא סבור דרשות יורש כרשות לוקח דמי ליכא מאן דאמר דשנוי רשות בלא יאוש קני דשינוי רשות בלא יאוש לאו כלום הוא, ועוד דבהדיא שמעינן דרמי בר חמא לית ליה שינוי רשות לחודיה קני מדאקשינן עליה מגזילה קיימת חייבין ואוקמוה לפני יאוש ואף על גב דאיהו דאמר רשות יורש כרשות לוקח דמי אלמא פשיטא דאפילו לרמי שינוי רשות בלא יאוש לאו כלום הוא ואף על פי ששנוה הם שינוי שאינו חוזר כשאכלוה מכל מקום כיון דבלא יאוש שנוה הרי הוא כאילו לקחוה מרשות בעלים ואכלוה, אלא בשהאכילוה האב להם קאמר, ולפי מה שכתבתי למעלה אף בזו פליג רב חסדא, ואי נמי יש לפרש דאפילו הניחה לפניהן ואכלוה הם קא פטר רמי בר חמא, ומשום דלא הכירו בה היורשים דסבורין של אביהן הוא והם לא גזלוה

אלא האב כשלא הודיעם הוי ליה כאילו האכילה להם וכי היכי דפטר רבא מחמת טענה זו בלאחר יאוש פטר רמי בר חמא אף בלפני יאוש. וכן פירש רש"י ז"ל.

דף קיב.

שאני הכא דאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה אזהר. קשיא לי, אם כן [אף] בגזלה נאמר כן דהא כתיב והשיב את הגזלה אשר גזל לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא, ונ"ל דאסיפא דקרא סמך דכתיב וחי אחיך עמך דמיניה דרשינן בפרק איזהו נשך (ב"מ סב, א) אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך וכיון דמדעתיה יהיב לא אזהר רחמנא אלא להאי דשקליה דניחי בהדיה אבל לבריה דלא שקליה מיניה לא אזהר טפי מכל חד מישראל דליתן ליה כי היכי דניחי בהדיה.

תנו רבנן הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם כו'. ברייתא זו לרמי בר חמא בלפני יאוש ולרב חסדא ורבא אף בלאחר יאוש, וסיפא דקתני הניח לפניהן גדולים חייבין דוקא בשלא אכלוה אלא שעדיין גזילה קיימת הא אכלוה בין לרב חסדא בלאחר יאוש בין לרמי בר חמא בלפני יאוש אפילו גדולים פטורין, וקטנים פטורים כסומכוס דאין מקבלים עדים שלא בפני בעל דין וקטן כמאן דליתיה דמי מפני שאינו בן דעת.

ומשום דקאמר אין אנו יודעין מה חשבונות חשב אבינו עמך פטורין. פירוש, ואילו לא ראה עכשיו כל שיש עדים שגזלה או שידעו הבנים שהאב גזלה כיון דאינן יודעין אם חשב האב עם הנגזל ושילם לו דמי גזילה אם לאו חייבין הן להחזיר גזילה הקיימת דהרי זו לגבי הבנים כאיכא עדים וראה שהרי אילו היו עדים לנגזל היו מוציאין מידם והרי הם עצמן עדים לו וכדאמר בריש פרק חזקת הבתים (ב"ב ל, א) את מי לא מודית לי דארעא דידי ואת מינאי לא זבינתא זיל לאו בעל דברים דידי את, ואמרינן בפרק איזהו נשך (בבא מציעא ע, א ושם בתוספות) מעות של יתומים היאך עבדינן להו דבדקינן גברא דשיפי נכסיה (ומעליה) ויהבינן לה קרוב לשכר ורחוק להפסד ושקלינן מיניה דהבא פריכא במשכנתא אבל מאני לא מאי טעמא דלמא בפקדון אית ליה ואתי מרייהו ויהבי סימנין ושקלי להו כלומר באעדי פקדון ובסימנים דידעינן אנן ביה ואף על גב דלא ראה הוא אנן עדיו, וכן מוכיח הנהו עובדא דבפרק הכותב (כתובות פה, י) בההוא דאפקיד שבט מרגניתא כי לציירין בסדינא וההוא דאפקיד כסא דכספא (אבי חמא) [בי חסא] וההוא דאפקיד מטכסא בי רב דימי.

אבל כשאמרו היתומים ידענו מה חשבונות חשב אבינו עמך ושילם לך דמי גזילה נאמנין, ואפשר דדוקא דליכא עדים בגזילה ואף על גב דראה עכשיו וכן בדאיכא עדים ולא ראה

אבל בדאיכא עדים וראה לא דלא יהיה אלא אחר דאינו גזלן אינו נאמן והבנים כמוהו דתפיסה דידהו אינה ראיה כיון שיש עדים שבאה לידו שלא במכר ולא במתנה. אבל הר"א אב"ד ז"ל מפרשה אילו בדאיכא עדים וראה וסמך על מה שאמרו בפרק חזקת הבתים (ב"ב מז, א) בן גזלן יש לו חזקה, ונראה שהוא מפרש בן גזלן יש לו חזקה אפילו בקרקע שיש עדים שגזלה האב ועוד עשה [תפיסה _ ש"מ] לאלתר בבן גזלן כחזקת שלש של בן גזלן בקרקע, והדבר צריך תלמוד.

תניא אידך הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם והמניח לפניהם ואכלוה בין גדולים בין קטנים חייבין. הא פרקה רבא דלא אכלום קתני ובגזילה קיימת אפילו לאחר יאוש חייבין דיאוש כדי לא קנה לרב חסדא ורשות יורש לאו כרשות לוקח, ולרמי בר חמא אתיא נמי בלפני יאוש דאי אחר יאוש אפילו גזילה קיימת פטורין דהא לדידיה רשות יורש כרשות לוקח דמי. ואפילו בלא קושיא דהאכילה דקטנים לית בה ממשא איצטריכא לתרוצא לברייתא דלא אכלום קתני בין לרמי בר חמא בין לרב חסדא דאכלום חייבין לית לה אוקימתא לרמי בר חמא אזיל בלפני יאוש [דא"ה] אפילו בשהאכיל את בניו חייבין לפי מה שכתבתי למעלה בתחלת הפרק. ולעולם אם הניח להן אביהן אחריות נכסים חייבין לשלם שהוא הגזלן ומשעה שגזל נשתעבדו נכסיו, וכתב הרב ז"ל בהלכות והשתא דמטלטלי משתעבדי לבעל חוב חייבין לשלם ממטלטלי דשבק אביהן בין לפני יאוש בין לאחר יאוש.

הא דאמר רבא הניח להן אביהן פרה שאולה. כתבתי בארוכה בריש פרק אלו נערות.

מתה אין חייבין באונסיה. אפילו נשתמשו בה ודוקא באונסיה הוא דאין חייבין אף על פי שנשתמשו בה הא בגניבה ואבידה חייבין דהואיל ונהנו מהני להתחייב בה כשומר שכר, ושם כתבתיה.

היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור. כלומר, מן הקרן דקם ליה בדרבה מיניה דסבירא ליה לרב פפא דשואל משעת שאלה איחייב במזונותיה אבל אינו חייב באונסיה עד שעה שנאנסה (כתובות שם). ויש שגורסים כאן שאם אין גניבה אין טביחה ומכירה, כלומר אף על גב דחיוב טביחה ומכירה קנס הוא וחדוש הוא ובחדוש לא אמרינן אינו מת ומשלם, מכל מקום בקרן פטור וכי מדלית קרן לא פשו אלא תשלומי ג' וד' ותשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד'. ורש"י ז"ל מחק גירסא זו שאין דין גנב אלא בטוען טענת גנב ופוטר עצמו בטענה זו כשומר חנם אבל לא משכחת ליה בשומר שכר וכל שכן בשואל. והראב"ד ז"ל העמידה כגון שטען לא שואל אני עליה אלא שומר חנם וגניבה ממני ואשתכח דאיהו טבחה בשבת ועכשיו נודע שהוא שואל עלוה ואילו טבחה בחול

היה חייב בתשלומי ד' וה' הואיל והיה פוטר עצמו בטענת גנב וכשטבחה בשבת פטור מפני שלא נתחייב עד שעת טביחה וההיא שעתא קם ליה בדרבה מיניה.

משום סומכוס אמרו גדולים חייבין קטנים פטורין. אף על פי שגזלה קיימת וטעמא דסומכוס לפי שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וקטן כמאן דליתיה דמי, ואין מעמידין אפטרופוס בזה להעידו בפניהם דלא אמר מעמידין להן אפטרופוס ומעידין בפניהם אלא בשור מפני שחששו לנזק של רבים כדאמר בשור שנגח ארבעה וחמשה (לט, א) מזיק שאני, ומסתברא לי דסומכוס אפילו בנמצא בשדה שאינה שלו קאמר שאין מקבלין. והא דאמרינן בערכין בפרק שום היתומים (כה, ב) אין נזקקין לנכסי יתומים בכולהו אין נזקקין לבר מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשיקרא לא מחזקינן דלא כסומכוס היא, והא נמי דאמר רב חמא בריה דרב יוסף אמר רב הושעיא תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו ואמר שלי הוא אין אומרים נמתין עד שיגדיל אלא מוציאין מידו וכשיגדיל אם יש עדים יביא עדיו, ונראה דההיא נמי דלא כסומכוס, דגזילה נמי היינו נמצאת שדה שאינה שלו ומה בין גזילה לקטן שתוקף בעבדיו ויורד לתוך שדה חבירו, ואדרבה גזלת מטלטלין עדיפא דהא אם לא מפקת לה מן היתומים אכיל להו ותו לא משלמי דלא יהא אלא שהזיק ותנן (לעיל פז, א) הן שחבלו באחרים פטורין, תדע דההיא דלא כסומכוס דהא רבי אבהו אתיא לדחויי לדסומכוס לגמרי ולסיועי לר' ירמיה מההיא דרב חמא ולמימר דמינה שמעינן דבשום מקום לא אמרינן נמתין עד שיגדיל כדי שלא תלקה מדת הדין בכך שיהא הקטן אוכל ממון שאינה שלו והלה הולך בפחי נפש ודחינן דהתם הוא דלא קיימא בחזקה דאבוה [כלומר ובההיא הוא דלא קיימא לן כסומכוס אבל היכא דקאי בחזקה דאבוהא בההיא _ ש"מ] קיימא לן כותיה, ואנן קיימא לן כי הא דרב חמא וכההיא דערכין וכיון שכן כל שכן בגזילה קיימת דנזקקין ומקבלין ואין מעמידין אפטרופוס וכמו שכתבתי, אבל בכל [מידי] דקאי בחזקה דאבוה אין נזקקין ואין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין [וכר' אבין כר' יוחנן דהא תהי בה _ ש"מ] אלמא הכין הלכתא, ובירושלמי משמע דאפילו אם קבלום שלא בפני בעל דין לא עשו ולא כלום, ושמואל נמי סבירא ליה דאין מקבלין אלא אם כן תבע ליה בדיני' ושלח ליה ולא בא וכדאמר רב עוקבא דמיניה דשמואל מפרשא ליה הכין.

ומיהו יש לתמוה היאך אפשר שנמתין ליתומים עד אשר יגדלו והנה פעמים שהקטן מוטל בעריסה הנמתין לו עד שיגדיל ויהיה בן י"ג שנה ויום אחד ועד שיביא סימנין, ואילו בגדולים כשהיה חולה או שהיו עדיו מבקשים ללכת למדינת הים אין ממתינין ומקבלים שלא בפני בעל דין דחיישינן שמא ימותו או שמא יתעכבו ויפסיד זה את

דינו אף על פי שאפשר שיחזרו לזמן מועט ולא ניחוש לקטן המוטל בעריסה, דודאי אי אפשר לקבלם עד שיגדלו, ואם העדים חולים או שהיו מבקשים ללכת למדינת הים למה נקבל אותם, דמאי שנא גדול מאי שנא קטן, ואם תאמר שלא אמרו בכל אלה שמקבלים אלא דוקא במי ששלחו לו ולא בא, לא היא, דבכל חדא מינייהו מקבלין, וכן כתב הראב"ד ז"ל ונראין דבריו. ויש שדחו דברי סומכוס לבר מהלכתא בקטנים מן הטענה הזו. ואינו מחוור, מההיא דערכין (כב, א) דאמרינן דאין נזקקין לנכסים אלא אם כן רבית אוכלת בהן ולאשה משום חינא ואי נמי בשנמצאת שדה שאינה שלו הא בעלמא לא, ועוד שהרי שנינו בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לט, א) שור של חרש שוטה וקטן שנגחו פטורין שור של חרש שוטה וקטן שנגחו מעמידין להן אפטרופין ומעידין בפני אפטרופין ופירשו בגמרא ואי [הוחזקו] נגחין מעמידין להן אפטרופין ומדקתני ומעידין בפניהם משמע דדוקא בפני אפטרופין מעידין הא שלא בפני אפטרופין לא לפי שאין מקבלין שלא בפני בעל דין וקטנים כמי שאינן, ולא עוד אלא שאני תמה מתניתין בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה כותיה וכולה מתניתין דהתם ודאי כסומכוס היא דהא ההיא מתניתין כמאן דאמר אין מעמידין אפטרופוס לתם לגבות מגופו, והיינו כסומכוס דברייתא (לט, ב) דשור שנתחרשו בעליו וכו' דאמר [יהודה בן נקוסא אמר סומכוס הרי הוא בתמותו עד שיעידו] בו בפני הבעלים, ופירשו בגמרא מאי הרי הוא (בתמימותו) [בתמותו] דלא מחסרינן ליה אדרבא בא ונתמה על ר' ירמיה וכי שבקינן סתם מתניתין וסומכוס ועבדינן כמחלוקת דברייתא. ואיכא למימר לשוייה מועד שאני דכתיב והועד בבעליו וכדתניא בשלהי פרק כיצד הרגל (כד, א) אין השור נעשה מועד עד שיעידו בפני הבעלים ובפני בית דין ולפיכך מעמידין אפטרופין משום דלא יזיק שורם לרבים ומעידין בפניהן שאפטרופין כבעלים והועד בבעליו קרינא בהו שהרי האפטרופין מעשרין ומוציאין הכרי מיד טבל דאורייתא (גיטין נב, א) אבל בשאר דברים לרבנן לא בעינן בפני הבעלים דלא ילפינן דיני ממונות מדיני נפשות דדיני השור כדיני נפשות דכמיתת הבעלים כך מיתת השור (לעיל לה, א) וסומכוס סבר דילפינן, והיינו דכי תהי רבי יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל הדין אמר ליה רב ששת לרב יוסף בר אבא אסברא לך טעמא דרבי יוחנן דכתיב והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו כלומר וקסבר דכללא הוא לכל מתחייב שאין מקבלין עדים אלא בפניו, דאי לא מאי קאמר אסברה לך וכי מי איכא למאן דלית ליה האי דרשא דוהועד בבעליו יבא בעל השור ויעמוד על שורו אלא כדאמרן, וההיא דערכין נמי לאו משום דאין מקבלין

עדים שלא בפניהם אלא מפני שאינן יודעין לחזור אחר זכותם וכדאמרינן התם משום שובר או משום צררא או משום דלאו בני מיעבד מצוה נינהו.

ומכל מקום מדקאמר ליה ר' אבין לר' ירמיה הרי מחלוקת סומכוס בצדך וקם דינא כותיה אלמא אפילו ביתומים אומר כן שאין מקבלין עדים עליהם עד שיגדלו. ומדאיתא בגמרא הא דתהי רבי יוחנן הכא בתר ההיא דר' ירמיה דדבר הלמד מענינו הוא דאיהו נמי ביתומים הוא דאמר דאין מקבלין ורבי יוחנן ושמואל לכולהו משמע דסבירא להו כסומכוס, ואלא מיהו לפסק הלכה כל היכא דלא קאי בחזקתיה ובחזקת דאבהתיה כההיא דיורד לתוך שדה חברו ואי נמי בשנמצאת שאינה שלו כגון שיש עדים שהיא גזולה ביד האב ואי נמי בגזלת מטלטלין וגזילה קיימת מקבלין ואין מעשה דר' ירמיה (בנמצאת) [כנמצאת] שדה שאינו שלו דכל שהיתה של אביהם מעיקרא והיתום עומד בתוכה היום כההיא דירד לתוך הבית וערק גלי באפיה ר' ירמיה כבא להוציא מתחת ידם קרקע לאביהם הוא ובכי הא לא אמרו אלא בשיש תחת ידם קרקע גזולה או שכורה או מושאלת משל אחרים ביד אביהן. ויש מי שאומר שאילו היה קרקע של אביהן של יתומים ביד אחר וטען לקוחה היא בידי ויש לו עדים של מקח או של חזקה בכי הא אין אומרים אין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין ונוציא את הקרקע מיד זה עד שיגדלו היתומים אלא יביא עדיו ונראה, והביאו ראיה מעובדא דרבה בר שרשום דפרק חזקת (ב"ב לג, א) דאמר ליה אביי לקוחה היא בידי לא מצית אמרת וכו' ולא אמר דהא אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין. והדין ודאי דין אמת מהא דבר חמוה דר' ירמיה דטרק גלי דאלמא טעמא דטרק גלי הא לאו הכי לא מפקינן ליה לר' ירמיה מחזקתיה, ועוד דאי לא לא שבקת חיי לכל לוקח במקום יתומים, אלא שהראיה מאותה דרבה בר שרשום אינה ראיה דאביי עדיפא מניה אמר ליה דאפילו גדלו יתמי ואייתי סהדי לא עלתה לו חזקה דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי הוא והוה ליה לאזדהורי בשטרא ואפילו טפי מתלת שנין.

והיכא דאית להו אפטרופין ליתומים מעידין בפני האפטרופין דאפטרופין כבעלים נינהו וכמו שכתבתי למעלה וכדמשמע בההיא דשור שנגח ארבעה וחמשה ובההיא דאפטרופין תורמין ומעשרין, אלא שאני תמה כיון דאפטרופין כבעלים כי קאמר רבי יוחנן בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה מעליית מאן מעליית יתומים היכי מקשינן והאמר רבי יוחנן אין נזקקין לנכסי יתומים וכו' דאי משום דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין הא איכא אפטרופין והעידו בפניהם וקבלו עדותן אף לגבי השור ומאי שנא לגבי תשלומי העליה, ואם היה התובע [בש"מ _ הנתבע] חולה או שהיו עדים

חולים או רדופים ללכת למדינת הים מקבלין אותם ואפילו שלא במקום אפטרופין דלא שנא מגדול שמקבלין בכי הא שלא בפניו, הא לאו הכי (ולאו הכי) אין מקבלין וכמו שכתבתי לעיל [בש"מ _ ובמה שכתבתי לעיל תו לא קשיא לן ירד וכו'] וכן ירד לתוך שדה חבירו וכן נמצאת שדה שאינה שלו דנזקקין ואין מעמידין אפטרופין וכדאמר בערכין, וכן צואת שכיב מרע יש לספק היכי דייניגן בה בסהדי דאיכא למימר דבמקום פסידא דאחרינא בשל עצמם כגון שדה שאינה שלו ויורד לתוך שדה חבירו מקבלין, וכן בצואה במקום אפטרופא וכדאמרינן התם בערכין (כב, ב) אמר רב אשי הלכתא אזדקוקי נמי לא מזדקקינן ואי מזדקקינן מוקמינן אפטרופא בר מנמצאת שאינה שלו. וי"ל מאי דקאמר מוקמינן אפטררופא משום [תרתי קאמרת _ ש"מ] כדי שיחזור האפטרופא בזכות היתומים ועוד שיקבלו העדות בפניו כבעל דבר. ועוד אפשר לומר דצואה אף שלא במקום אפטרופא מקבלין עדים לפי שמתנת שכיב מרע אלמוה רבנן ועשאוה כירושה כדי שלא תטרוף דעתו עליו, וטפי ממתנה ומכירה דעלמא עשאוה, שהרי מוכר שטר חוב לחבירו אפילו יורש מוחל ואילו נתנה במתנת שכיב מרע אינו יכול למחול לפי שעשאוה כירושה דאורייתא כדאיתא בפרק מי שמת (ב"ב קמז, ב), ואילו לא היינו עושין על פי צואתו ואין מקבלין עדים תטרף דעתו עליו, ולפיכך נ"ל דמקבלין אף על פי שאין מקבלין במכירות ומתנות שעשה בבריאותו.

אבל הראב"ד ז"ל פסק כסומכוס וכתב בהדיא דיורד לתוך שדה חבירו וכן נמצאת שדה שאינה שלו וכן תנו מנה לפלונו (ערכין שם) אולי בשהבית דין עצמו יודעין כל זה שלא תהא שמיעה גדולה מראיה, ולעדות הוא דקפיד דלא צריכי לעדות לא קפיד, אי נמי משכחת להו לכולהו על ידי שיכתב שטר צוואה בכתב ידו תנו כך וכך לפלוני או שדה זו מנה זו, ונמצאת שדה שאינה שלו שיוצא שטר אחר שהיא שלו וזה לא אכלה שלש שנים שהרי מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין, והא דתינוק שתקף בעבדיו בשראוהו שלשה והם בית דין. עוד כתב הרב ז"ל, האיך פסקה סומכוס למלתיה ואמר קטנים פטורים דהא לכי גדלי יתמי מיהא מקבלין סהדותא ומשלמין. תירץ דמהא שמעינן שאין מוציאין גזילה קיימת מתחת יד הקטנים אפילו להעמידה ביד בית דין עד שיגדלו אלא מניחין בידם והם אוכלין אם ירצו, ולפיכך קאמר דפטורין דהם שחבלו באחרים פטורין (לעיל פז, א).

דף קיב:

מצי אמר אנא לבית דין הגדול קאזלינא. פירוש, בית דין הגדול בארץ ישראל. ואפשר דהכא לאו במלוה ולוה דהא אמרינן בסנהדרין (לא, ב) דלוה שאמר נלך לבית הועד אין שומעין לו אלא כופין אותו ודן בעירו משום עבד לוה לאיש מלוה, ושמעינן מיהא דהא דאמרינן התם דכופין אותו ודן בעירו לא אמרו אלא בלוה אבל בנתבע בפקדון או בגזילה ובכיוצא בזה לא דהא אמרינן הכא דמצי למימר לבית הגדול קאזילנא. וי"ל דההוא דסנהדרין בכל נתבע קאמר וההיא בבית הועד של חכמים שבחוץ לארץ והכא בבית דין הגדול שבארץ, וכן כתבו שם בסנהדרין משמו של רבינו תם ז"ל [בתוספות _ ש"מ].

הא דאמר ליה רב ששת לרב יוסף בר אבא אסברה לך טעמיה דרבי יוחנן דאמר קרא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו. קשיא לי, דרב נמי דפליג על רבי יוחנן במקיימן את השטר שלא בפני בעל דין, וכן נמי רבא דאמר הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין אינהו נמי אית להו שאין מקבלין את העדים שלא בפני בעל דין דהא אינהו לא פליגי אלא במקיימין את השטר ומשום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין (כתובות יח, ב) ועדי קיום לאו אמנה שבשטר הם מעידין אלא אכתב ידי עדים (שם כא, א) ואם כן והועד בבעליו מאי שייך לגבי קיום וצריך עיון. ואפשר דהא דרב ששת לא קאי אפלוגתא דרב ורבי יוחנן דקיום השטר אלא אמאי דקא תהי רבי יוחנן וכי מקבלין עדים שלא בפני בעל דין. ועדיין אינו מתיישב בעיני, דאם כן לא הוה ליה לבעל הגמרא לאתויי הא דרב ששת בתר פלוגתא דרב ורבי יוחנן דמקיימין את השטר ואין מקיימין אלא בתר תהייה דרבי יוחנן, ומיהו במקצת ספרים מצאתי שאמרה בתר ההיא דתהי בה רבי יוחנן. ואכתי לא ניחא לי, דהוה ליה למימרא אסברה לך טעמא [דסוכמוס דהוא עיקר וי"ל דאסברא לך טעמא _ ש"מ] דרבי יוחנן דשבק תנא קמא ואמר כסומכוס.

וקשיא לן אשמעתין דהא אמרינן דטעמא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין משום דאמר קרא והועד בבעליו ואם כן כי הוה הוא חולה או עדיו [או] שמבקשים ללכת ללכת למדינת הים היאך מקבלין והתורה אמרה והועד בבעליו. וי"ל דעיקר קרא לגבי שור דהוא כדיני נפשות כתיב ובדיני ממונות אסמכתא בעלמא ומדרבנן. ולגבי שור המוחזק בנגחן דמוקמינן אפטרופין כדאיתא בשור שנגח ארבעה וחמשה (לט, א) כבר כתבנו (ע"א ד"ה משום סומכוס) דאפטרופין כבעלים. אלא שיש עדיין מקום עיון בההיא דמשמע לרבי יוחנן דאי לאו משום דלא למנעו אפטרופין לא הוו גבו מעליית (של)

יתומים לפי שאין נזקקין לנכסי יתומים משום דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין, והשתא י"ל מעידין בפני אפטרופין דמשוינן ליה כבעלים ליעודי תורא שהוא דבר תורה ולא משווינן להו כבעלים לתשלומי ממון שאין צריכין להעיד בפני בעל דין דבר תורה. וצריך עיון.

הא דאמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפילו עומד וצווח. לא אף על פי שהוא צווח אל תקיימוהו קאמר דפשיטא, אלא מקיימין וגובין בו אף על פי שהוא עומד וצווח דמזוייף הוא, והיינו דקאמר בתריה ואי אמר נקוטו ליה זימנא עד דמייתינן סהדי ומרענא ליה לשטרא נקטינן ליה והא ודאי לא נקטינן ליה דלא לקיומיה קאמר אלא דלא נחתינן לנכסיה בההיא שטרא.

אי אתא אתא ואי לא אתא נטרינן ליה שני וחמישי. מסתברא דדוקא בדאמר דאית ליה סהדי לאורועי שטרא הכא אבל אי טעין ואמר אית לי סהדא באתר רחוק דלא אפשר לאתויינהו גו שני וחמישי ושני הא מילתא תליא בהכרת בית דין אם מכירין שהוא גברא מהימנא ולא מכוון לאערומי נטרינן ליה טפי ואי לא לא. ואי לא אתא גו שני וחמישי ושני משמתינן ליה לאלתר אבל לא נחתינן לנכסיה עד לבתר תשעין יומין, ואמרינן הכא ודוקא למאן דטעין מייתינא סהדי ומרענא לשטרא אבל למאן דמודה בשטר לא יהבינן ליה זמן, ואי לא צאית דינא דלא בעי מיפרע לאלתר כתבינן שמתא ונטרינן ליה תשעים יום כדאיתא בגמרא. כך כתב הראב"ד ז"ל. והוא תימה בעיני, דכל דלא צאית דינא מורד הוא וטפי מן שמתא עבדינן ליה דפתחא נמי כתבינן עליה כדאמרינן (קג, א) רב אשי איקלע לרב כהנא חזייה להההיא איתתא דאזמנה לדינא בצפרא ולאורתא כתב פתיחא עלויה אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני אמר ליה הני מילי בגברא דלא שכיח במתא אבל איתתא דשכיחא במתא ולא אתיא מעיקרא מורדת היא, אלמא לכל מאן דלא צאית לאלתר כתבינן עליה פתיחא ותשעין יומין נמי לא יהבי למאן דלא צאית דינא אלא לאלתר כתבינן אדרכתא אנכסיה וכדאמר והני מילי דאמר אתינא אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן.

גרסינן במועד קטן בפרק ג' (טז, א) מנלן דקבעינן זימנא ומשדרינן שליח לבי דינא דכתיב היו לפני ה' אתה והם ואהרן ומחר, ומנלן דמשמתינן דכתיב קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד, ומנלן דמחרימין דכתיב אורו מרוז.

והני מילי במלוה אבל בפקדון לאלתר כתבינן וכי כתבינן אדרכתא אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבינן דלמא שמיט ואכל להו. ודוקא בדאמר מייתינא סהדי ומרענא שטרא דבכי הא איכא למיחש למאי דקאמר ודלמא קושטא קאמר ואדמייתי הך סהדי

ומרע להההיא שטרא שמיט מלוה אכיל להו וליכא לאישתלומי מיניה הא בעלמא דלא אמר מרענא לשטרא כתבינן אדרכתא אפילו אמטלטלי. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות מלוה ולוה (פכ"ב ה"ה).

אלא כגון דאזיל שליחא בתלתא בשבתא ובחמשא בשבתא קאי בבי דינא. והני מילי בתובע לאו גברא אלמא הא בגברא אלמא משהינן תריסר ירחא שתא כלומר אפילו הוא במקום רחוק דצריך להודיע ושיבא בתוך שנים עשר חדש כעובדא דרבינא דשהויה למר אחא (בר סמא) (י"ב) [ש"מ _ תליסר] ירחי שתא משום דגברא אלמא הוה ואי מטא אדרכתא לידיה לא הוי אפשרלאפוקי.

ירושלמי. כתובות פרק הכותב (הלכה ח') גמרא הנפרעת שלא בפניו ונפרעין מן האדם שלא בפניו: **תפתר בשהיה רבית אוכלת בהן ובשערב לו מן האינו יהודי כהדא אלכסא אמרו ליה לרבי מנא אנן עבדין טבאות סגין מנכון אנן כתבינן** (דינין) [**בש"מ**: דיוטין] **גמורין אין אתא הא טבאות ואין לא אנן מחליטין נכסיה, אמר להו אף אנן עבדינן כן אנן משלחין בתריה תלת אגרין אין אתא הא טבאות ואין לא אנן מחליטין נכסיה, אמר ליה הגע עצמך** (לדרוהו) [דהוה] **באתר רחוק, אמר להו אנן משלחין בתריה תלת אגרין חדא גו תלתין וחדא גו תלתין וחדא גו תלתין אין אתא הא טבאות ואין לאו אנן מחליטן נכסיה. עד כאן**. ונראה שזה הירושלמי חולק עם גמרין, דאילו לפי שמועת גמרין כל שהוא רחוק יותר ממהלך יום אין משלחין לו, ואפשר דההיא דירושלמי בשעמד בדין ואמר מייתינא סהדי וברח כי הא דגמרין דאין כותבין אדרכתא עד צ' יומין, והכין משמע קצת התם מדגרסינן תו התם עליה דההיא אמר ר' מתנה והוא שעמד בדין וברח אבל אם לא עמד בדין וברח לית אנן מחליטין אלא מכריזין, עד כאן. ומכל מקום למדנו מן הירושלמי דאותן צ' יום אינן רצופים הן כלומר שנמתין ולא נשלח לו ולא לכתוב האדרכתא עד סוף התשעים אלא כל שלשים ושלשים שולחין לו וזהו שחלקום בגמרא מצ' לשלשים ואמרו תלתין יומין קמאי לא נחתינן לנכסיה דאמרינן דילמא קא טרח ויזיף מציעא דילמא לא אשכח לאוזופי ומזבין בתראי דאמר לוקח גופיה קא טרח אזוזי, והוא הדין לקביעות זמן דאמר רב חסדא קובעין זמן דשני וחמישי ושני לא שנתן לו ג' זמנים אלו יחד אלא קובעין לו מיד שני ואי לא אתא קובעין לו עוד חמישי ואי לא אתא קובעין לו שני. וכן פירש רש"י ז"ל קובעין לו יום שני בשבת ואם לא יבא מזמנין אותו ליום ה' ואם לא יבא מזמנין אותו ליום שני. עד כאן.

אמר רב שליחא דבי דינא מהימן כבי תרי והני מילי לשמותיה אבל לפתיחא לא. כלומר לכתוב עליו השמתא בשטר לא מאי טעמא ממונא קא מפסיד ליה דבעי למיתן זוזי לפתיחא והלכך לא כתבינן אלא אפומי דתרי.

דף קיג.

ולא היא כיון דאמר צייתינא קרעינן לה לפתיחא. ודוקא למאן דאמר לא צייתנא אבל למאן דאמר לא אתינא אף על גב דאמר אתינא לא קרעינן עד דאתיא וטעמא דמילתא משום דלפריעה כאנוס הוא דלמא לית ליה הלכך כיון דאמר פרענא קרעינן ליה לפתיחה דמעתה לאו מורד הוא אבל באומר אתינא הא אי לאו מורד הא מצי למייתי והלכך עד דאתא לא נפיק מכלל מורד.

אמר רב חסדא קובעין זמן שני וחמישי ושני זמנא וזמנא ובתר זמנא. כלומר לא שניתן לו כל אותן ג' ימים יחד אלא כל אחד ואחד זמן בפני עצמו ומתרינן בו כל זמן וזמן קודם שנכתבה לו עליו פתיחא, והוא הדין לשמתא דעל פי שליח בית דין אין משמתין עד שמתרין בו שני וחמישי ושני.

והני מילי לגברא דלא שכיח במתא אבל איתתא דשכיחא במתא ולא אתיא מעיקרא מורדת היא. ולא משהינן לה אלא לאורתא כתבינן עליה פתיחא וכעובדא דרב כהנא דאזמנה להיא איתתא בצפרא ולאורתא כתב עליה פתיחא, והוא הדין לכל אינש דהוא כיוצא בה דשכיח במתא. וכן כתב ר"ח ז"ל. ובתוך שני וחמישי ושני אין כותבין פתיחא ואפילו שמותי לא משמתין דגרסינן במועד קטן בפרק שלישי (מז, א) אמר ר' יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב מנדין לאלתר ושונין לאחר שלשים יום ומחרימין לאחר ס' רב הונא בר חיננא אמר רב חסדא שני וחמישי ושני. וכתב הרי"ף ז"ל בהלכות כלומר אין מנדין אותו לאלתר אלא עד דמתרין בו שני וחמישי ושני, והני מילי לממונא אבל לאפקרותא מנדין לאלתר בלא התראה. עד כאן.

בעיא מיניה רב כהנא מרב מטה ומיסב עליה שלחן ואוכל עליו מהו. כלומר, מי אמר רבי דוקא בפרה וחמור וכיוצא באלו שבני אדם רואין אותן בחוץ אבל מטה ושלחן שבבית לא, או דילמא גם הני דברים מסויימין הן ומי שנכנס בביתו רואה וחייב להחזיר מפני כבוד אביהם, ואמר לו תן לחכם ויחכם עוד, כלומר שאף אלו חייב להחזיר מפני כבוד אביו, ובשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת (עיין לעיל לד, ב). ואף על גב דלא קיימא לן כרבי בגזילה קיימת דטעמא דרבי או משום דסבירא ליה יאוש כדי קני או משום דסבירא ליה רשות יורש כרשות לוקח דמי ולית הלכתא כחד מהני, מכל מקום

נפקא לן מינה שאם הניח להן אביהן דבר מסויים שלקח ברבית דאינן חייבין להחזיר דבר תורה וכדאמר לעיל (קיב, א) דלדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר ואפילו הכי אם הניח להן אביהן דבר מסויים חייבין להחזיר משום כבוד אביהן וכדתניא בברייתא בפרק איזהו נשך (ב"מ סב, א) ושעשה תשובה שמעינן מהא דרב דלאו דוקא טלית או פרה וחמור אלא הוא הדין למטה ושלחן.

מתני': **אין פורטין לא מתיבת המוכסין ולא מכיס הגבאין**. פירש רש"י ז"ל הגבאין שגובין כסף גולגלתא וארנונא. ותימה לי דגמרא משמע דמכיס הגבאין פשיטא להו דגזל נינהו מדאקשו בגמרא מוכס והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא. מוכס הוא דקשיא להו הא גבאין פשיטא להו. ותמה על עצמך דכסף גולגלתא דינא דמלכותא הוא וגרסינן בפרק חזקת הבתים (ב"ב נה, א) הני זיהרורי דזבני ארעא לטסקא זביניהו זבינא והני מילי לטסקא אבל לכרגא לא מאי טעמא כרגא אקרקפתא דגברי מנח ורב הונא בריה דרב יהושע [אמר] אפילו שערי דכדא משתעבדי לכרגא, כלומר ואף לכרגא דביניהו זבינא אלמא לאו גזל הוא. וי"ל שאף הרב ז"ל לא נתכוין אלא (כמ"ש) [לארנונא שהמלך מטיל כרצונו ושלא מן הדין _ ש"מ]. והראב"ד ז"ל פירש הגבאין שגובין מס המלך יותר מחק מפני שהן גזלנין ואינן קונין ביאוש שהמסים כאלו אינן דין כי דינא דמלכותא אמרו (וזולתי _ ש"מ) דינא דמלכא לא אמרו עד כאן. אני תמה במה שכתב הרב ז"ל דגבאין גזלנין הן ואינן קונין ביאוש והלא כיון דמצות המלך היא מתייאשים מהן כעין גייס [בש"מ _ גניבה] (לקמן קיב, א). ועוד שאפילו הן גזלנין למה אסור לפרוט מהן והלא פרוטות כל איש ואיש אינן נכרות איזה של ראובן שיחזירנה לראובן ואיזה של שמעון שיחזירנה לשמעון דלאו דבר מסויים הוא ואילו בא המוכס או הגבאי לעשות תשובה ולהחזיר לראובן מה שנטל ממנו אין ראובן אסור במה שיחזור לו מתוך הכיס והתיבה ככלים שנתחלפו בבית האבל ובבית המשתה שאסור להשתמש בהן (ב"ב לו, א) לפי שהבעלים מתייאשין מאותן פרוטות ואף על פי שאין מתייאשין מן התשלומין והרי הן ככלים שנתחלפו בבית האומן (שם), ואם כן למה לא נתייאשו הבעלים מאותן פרוטות. ועוד שהרי שנינו בבבא שלאחר מתניתין זו (קיב, א) נטלו מוכסין חמורו נתנו לו חמור אחר הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן, ולכאורה משמע דמוכס דבבא דרישא לא מפני שאין הבעלים מתייאשין מהן.

ולפיכך נ"ל דברישא נמי לא מפני שלא נתייאשו הבעלים [היא אלא דלכתחלה אסור דבעלמא בדבר המסוים בדכותיה לא הי' הקנין גומר _ ש"מ] עד שיבואו ליד זה הפורט מהן דיאוש כדי לא קני וכי אתו לידיה עדיין לא היה קנוי ביד הגזלן דבידא דידיה הוי

שנוי רשות הלכך להרחקה בעלמא ולגדור שלא לקנותה מן המוכסין והגזלנין אסרו לכתחלה והיינו בבא דרישא דקתני אין פורטין דמשמע לכתחלה ולהרחקה, אבל בבא מציעתא קתני דינא אם נטלו חמורו ונתנו לו חמור אחר מן הדין הרי זה שלו לפי שאף על פי שהוא דבר מסויים מתייאש הוא ממנו ובדיעבד קנאו דהוה ליה יאוש ביד מוכס ושינוי רשות בידא דידיה ואפשר שבזה שהוא מציל מידם אפילו לכתחלה נוטל חמור אחרא וטלית אחרת ואינו חושש כיון שנתייאשו הבעלים עד שלא יבא לידו. ובבא דסיפא דהיינו המציל מן הגייס ומן הליסטים (קיב, א) בגייס ולסטים אינו יהודים דאין הבעלים מתייאשין מן הסתם מהן דכיון דדייני בגיותי לא נתייאשו שעוד יצעקו אל המלך או אל השופט ויחזירו את אשר לו אבל מציעתא בישראל דאמרי מי יימר ואפילו מן הסתם מתייאשין מהן.

גמרא: **תנא אבל נותן לו דינר ומחזיר לו את השאר**. פירש הראב"ד ז"ל המוכס [נותן] דינר לגבאי צדקה ואם אינו רוצה ליתן אלא חצי דינר או שליש הדינר מחזיר לו גבאי צדקה המותר מכיס הצדקה והטעם לפי שאין המוכס נוטל אלא פרוטות. ולא נהירא, דמנא ליה דלא שקיל אלא פרוטות, והלא המוכסין אין נוטלין אלא לפי מה שהיא הסחורה ופעמים נוטל כמה דינרין לפי החבילות. ועוד, אם בא לומר שאין אסור ליטול ממנו אלא פרוטות ודינרין מותרין ליתני אבל נותן לו דינר. ולמה ליה למימר ומחזיר לו. ועוד, דלא הוה ליה למימר אבל נותן אלא אבל נוטל ממנו דינר לפי מה דקתני במשנתינו אין פורטין. וספרים יש שגורסים אבל מקבלין ממנו דינר ומחזיר לו את השאר. לפי גירסא זו אפשר לפירושו של הרב ז"ל, אלא שעדיין קשה מה בין דינר לפרוטות ולמה ליה לומר ומחזיר לו את השאר. ורש"י ז"ל פירש נותן לו זה שנותן את המכס נתן למוכס דינר כסף ומקבל מן המוכר פרוטות בשוה חציו מפני שהוא כמציל מידן. וזה עיקר.

במוכס אינו יהודי עסקינן. כלומר שקנה המכס מן המלך. כתב הראב"ד ורב אשי קאי אהנך תרתי דהיינו הך דכלאים והך דנודרין להרגין אבל מתניתין דהכא ודאי בישראל מיירי. וקשיא לי טובא, דאי במוכס של בית המלך ובמוכס שיש לו קצבה האיך התירו לידור ולהוציא בשפתיו יאסרו פירות שבעולם עליו ולבטל בלבו ולומר היום שהרי אמרו שם (נדרים כח, א) דברים שבלב אינן דברים אלא שבמקום אונס התירו לו דגמר יפה בלבו ומבטל אלמא דוקא במקום אונס ולהציל את שלו התירו הא לגנוב את המכס בעקיפין וליטול מה שאינו שלו לא התירו. ותדע דהתם גבי מתניתין דנודרין להורגין הקשו ולהבריח את המכס שרי והאמר שמואל וכו' ופרקו במוכס העומד מאליו ובמוכס שאין לו קצבה ולא הביאו האי פירוקא דרב אשי, אלא נראה ודאי דהא דרב אשי לא

קאי אלא אההיא דכלאים. וספרים מוגהין יש שהביאו ההיא דכלאים באחרונה ועלה קאי רב אשי, והוא הנכון.

דף קיג:

יכול יגלום. פירש רש"י יכול יניח את האינו יהודי לכפול ולהוסיף על הלואתו ולתבוע מה שלא נתן תלמוד לומר וחשב עם קונהו, ידקדק עם קונהו. ואינו מחוור בעיני, דהא פשיטא ולא צריכא למימר. והרב בעל הערוך פירש יגלום מלשון גולמי כלי עץ (חולין כה, א) כל דבר שאינו נגמר קרוי גולם ולפיכך אמר כאן גאולה תהיה לו שלא ימשכננו ויצא בלי גאולה תלמוד לומר אחרי נמכר גאולה תהיה לו יכול יגלום החשבון ויטעהו תלמוד לומר וחשב עם קונהו. וזה עיקר.

[בש"מ: **או לעקר זה הנמכר לע"ז**. לעקר לגוי שהוא עקר שהוא כומר לע"ז עצמה].

הא דדחינן: **שאני התם דאיאוש מרוותייהו מנייהו**. פירש הראב"ד ז"ל ואף על פי שאין היאוש קונה ושינוי גמור נמי אין כאן דמחובר שיוכל לתלוש לא שמיה שינוי הואיל ושמו עליו יאוש עם השינוי הזה מיהא נקנה. ואינו מחוור בעיני, אלא נראה יאוש ושנוי רשותש איכא שהרי המלך מוסר הגשרים לרבים.

אבל אריא אריסותיה מפיק. כלומר האריס מסלק חלק אריסותו. ונראה לי טעמא דמלכא נמי ניחא ליה שלא יהא חלק האריס משועבד דארעא לאריסות קיימא ולולי האריסין לא היה המלך נוטל פירות ואפילו היתה הארץ למלך היה נותנה לאריס ולפיכך אין חלק האריס משועבד לטסקא.

אבל שתא דחליף חליף. כתב הר"א אב"ד [בש"מ _ הראב"ד] ז"ל אם זה הגבאי פייס את המלך משלו ורוצה לגבות מכולן אין לו רשות ליקח הכל מן האחד אלא לפי חלק כל אחד ואחד, דלא אמרינן שליחא דמלכא כמלכא אלא היכא דלא קיבל המלך חלקו. עד כאן.

אסור ליקח מהן. פירש רש"י ז"ל אינו יהודים שיש להם בהמות ומזבלין שדות בשכר אסור ליקח ממנו בהמה שמא נתחברה עם בהמתן של ישראל ושל ישראל בני העיר היא. וזה תימה, דרוב בהמות של אינו יהודי הם והולכים אחר הרוב דאפילו בגזלן מותר ליקח כל זמן שהרוב שלו, ואסיקנא בשלהי פרקין (קס, א) אפילו מועט שלו. והראב"ד ז"ל פירשה בלוקח כל הזבל שבדיר ויש בתוכו זבלי בהמות של ישראל. וכן פירש ר"ח ז"ל.

הא דאמרינן: **בבר ישראל דידע סהדותא על ישראל חבריה ואזיל ואסהיד עליה משמתינן ליה**. כתב הראב"ד ז"ל נראה לי בעדות שיוכל לטעון עליו בדינינו ובדיניהם

מוציאין ממון,[אבל בעדות שאין לטעון עליו שום טענה כיון שהודה לו בפניו והזמינו לעדות ואמר לו אני רוצה לכפור בו ונחלק ביני ובינך או שתשתוק בעבור אהבתי ואטול זה החוב לעצמי ולא נפרד ממנו כדי שיוכל לומר אחר כן פרעתיו שהעד ברור לו שהכפירה אינה בשום טענה של אמת אומר אני כי זה חלול השם ואסור וכל שכן במקום שמשביעין אותו שיבא לידי שבועת שקר. עד כאן.

ואדם חשוב. בבי דואר בעיא ולא אפשיטא. וכתב הראב"ד ז"ל תיקו דממונא לקולא ואזל ומסהיד ועוד דספיקא הוא לגביה [עיין ש"מ].

משמתינן ליה עד שיקבל כל אונסא דאתא ליה מחמתיה. ועד דמקבל עליה לא מחייב באונסיו דאי מחייב למה ליה דמקבל עליה ולמה ליה לשמותיה כי אתי אונסא נוקמיה בדינא ונחייביה. הראב"ד ז"ל [בש"מ _ תימה ולמה ליה לשמותיה וכו' עד וניחייביה. עד כאן].

דף קיד.

תנא ומחזיר לבעלים הראשונים. יש מי שפירש דהא ברייתא אמתניתין דקתני הרי אלו שלו. ויש מי שאומר מדקתני ומחזיר ולא קתני מחזיר על כרחך אמתניתין קאי ובריייתא דינא דמתניתין אית לה, אלא דמתניתין בשאין שם מותר אלא חמור וטלית שנטלו ממנו שוין בדמים כמו אלו שהחזירו לו, ובריייתא בשיש שם מותר ובאותו מותר הוא דקתני שיחזיר לבעלים הראשונים ולא למוכס ולאנס. ואינו מחוור מכמה פנים, חדא דאם כן הוה ליה לתנא דברייתא למתני אם יש שם מותר יחזיר מותר לבעלים הראשונים כדתניא באידך ברייתא דאין פורטין מתיבת המוכסין תנא נותן לו דינר ומחזיר לו את השאר (קיג, ב). ועוד דהא חזרה זו בטעמא תלו ליה דאמרינן מאי טעמא קסבר יאוש כדי לא קנה ומעיקרא כי אתא לידיה באסורא אתו לידיה, וכיון שכן מה לי מותר מה כנגד חמורו ואי קני כולי קני ואי לא קני אפילו כנגד חמורו לא קני, אלא שבזו יש לי לומר דבעל חמור זה אין לו ליתן לב לזכות בכולו אלא כנגד חמורו, ואם כן למותר אין שינוי רשות והיינו דקאמר אי משום יאוש שביד המוכס לא קנה דיאוש כדי לא קני ואי משום שינוי רשות שנשתנה בידו באסורא בא לידו ואין דעתו להתכוין לקנות המותר ואין כאן כנגד המותר אלא יאוש כדי ולפיכך צריך להחזיר אותו מותר לבעלים הראשונים.

והראב"ד ז"ל פירש דכי קתני במתניתין הרי אלו שלו לא מפקו מיניה בעלים בלא כלום קאמר משום דקני ליה ביאוש ושינוי רשות, אבל בדמים מיהא מיבעי לה לאהדורי משום דבאסורא אתא לידיה דיאוש כדי לא קנה, והוא הדין לכל גזלה וגנבה הנמכרת והיינו

דקאמר בברייתא ומחזיר לבעלים הראשונים כאילו אמר הרי אלו שלו אבל מחזיר הוא לבעלים דלא פליג אמתניתין כלל ובענינא דמתניתין גופה איירי בברייתא. ואף על פי שכתב הרב ז"ל שזה עיקר, עדיין צריך תלמוד דיאוש ושינוי רשות בכוליה תלמודא משמע דקני לגמרי קנין הגוף דאי לא הא דאמר להו רב הונא להנהו אוונכרי כי זבניתו אסא מאינו יהודים ליגזזו אינהו כי היכא דליהוי יאוש בידייהו ושינוי רשות בידא דידכו (סוכה ל, ב) מה אהני דהא מכל מקום האי אסא לא מקניא להו קנין הגוף דהא אינה אלא כעין משכון דבדמים בעי לאהדורי ואנן בעינן ביום הראשון לכם, ומיהו אנן לא קיימא לן הכא כי הא לישנא קמא אלא כלישנא בתרא דאמרינן אם בא לחהזיר שאינו רוצה בממון שאינו שלו וממדת חסידות מחזיר לבעלים הראשונים הא מדינא אינו מחזיר. והא דקאמר מאי טעמא יאוש כדי קני, לאו יאוש כדי ממש אלא לומר אף על פי שלא היה ביד הגזלן וקודם שיבא ליד זה אלא יאוש כדי קני לגמרי ביד זה משום דהוי ליה יאוש בידא דמוכס ושינוי רשות בידא דהאי ואין צריכין שתהא יד לוקח באמצע.

הא דאמרינן: **אלא אי איתמר אסיפא אתמר**. קשיא לי, למה לי למימר הכי לימא אלא כי אתמר איפכא אתמר. וליתא, דטפי עדיף ליה למימר אסיפא אתמר וכדרב אמי בדקדוק נאמר מלשבושי לישנא דאתמר משמיה דרב אסי.

אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני. הכי גרסינן ולא גרסינן יאוש כדי קני דהכא יאוש ושנוי השם איכא וכדאמרינן בפרק מרובה (סו, ב) דעצבא שנינו דאיכא שינוי השם דמעיקרא משכא והשתא אברזין. אלא משום דפלוגתא דעולא ורבה אם מתייאשין הבעלים יאוש גמור אם לא, דרבה סבר דיאוש כזה אינו יאוש גמור ואף על פי ששמענוהו שאמר ווי ליה לחסרוניה, משום הכי לא חשש עולא להזכיר אלא היאוש בלבד שהוא העיקר במחלקותם. ותדע מדאקשי עליה דרבה ממתניתין דנטלו מוכסין חמורו ולסטים את כסותו ונתנו לו חמור אחר וטלית אחרת והתם הא איכא שינוי רשות אלא שעיקר מחלקותם אינה ביאוש כדי אי קני אי לא קני אלא אי יאוש כזה אי הוה יאוש כזה גמור לקנות או לא. ותדע לך עוד, דהא רבה דאמר הכא דרבנן פליגי בגזלן אפילו שמעינן ליה דמייאש איהו דקאמר בפרק מרובה (שם) גבי הא מילתא קשי בה רבה לבי רב יוסף הא עשרין ותרתין שנין עד דיתיב רב יוסף ברישא ופרקה דשינוי השם קונה דמעיקרא משכא והשתא אברזין. ועוד דהא בגנב מודה,אלא דעולא סבר לא שנא גנב ולא שנא גזלן כל שהבעלים מתייאשין יאוש גמור הוא וקני בו במקום דאיכא בהדיה או שינוי רשות או שינוי השם ורבא סבר דיאוש בגזלן אליבא דרבנן ויאוש בגנב אליבא דרבי שמעון אינו יאוש גמור, ובהא מתרץ לן דעולא אדעולא דהכא אמר קני ובפרק

מרובה (סז, א) אמר לא קני שם הארכתי ולתרץ הא דעולא כתבתי שם תירוץ אחר משמו של ר"ח ז"ל.

הא דאמרינן: **בידוע ודברי הכל היא**. קשיא לי, אם כן מפני מה שנה בבבא דנטלו מוכסין חמורו הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין ובבא דסיפא דהמציל מן הגייס קתני אם נתייאשו הבעלים הרי אלו שלו, דמהא ודאי משמע דברישא אפילו בסתמא קאמר דנתייאשו ובסיפא דוקא בששמענו שנתייאשו ואתיאן כרב אשי דחילק בין מוכס ישראל למוכס אינו יהודי אלא כי מוקמי' לה לבבא דנטלו מוכסין חמורו דוקא בשנתייאשו קשיא, ועוד דאם כן ליערבינהו להני תרי בבי וליתנינהו. ועוד דלההיא אוקימתא הא דאמר רב אשי דבלסטים ישראל סתמא מייאש אתיא כרבי שמעון ודלא כרבנן ורב אשי מאי טעמא שביק רבנן ואמר כרבי שמעון, אבל לפירוקא דפרקי' אליבא דרבא ניחא ליה כולה מתניתין ודרב אשי נמי דהשתא דפרקי' מתניתין בלסטים מזויין דהיינו גזלן ורבי שמעון היא בבא דנטלו מוכסין חמורו בלסטים ישראל דמסתמא יאושי מייאש וסיפא באינו יהודי דלא הוה יאוש עד דשמעינן דמייאש, וכולה בטעמא דרב אשי, וכיון דרב אשי מסתמא דמתניתין כרבי שמעון קיימא לן כותיה, ואי נמי י"ל דרב אשי לא בפסק הלכה אמרה אלא לפרושי ולתרוצי הנך תרי בבי דמתניתין דבבא דרישא תני דמן הסתם אייאש ודסיפא תני עד דשמעינן דמייאש שפיר קאמר, ומשום הכי נראה לי דהוא הדין דהוה מצי לאקשויי להא דפרקינן אליבא דעולא מלישנא דמתניתין ומשום דלא ערבינהו ותנינהו אלא משום דעולא לא פרקינהו הכי בהדיא אלא אנן הוא דפרקינן [ולדחוי' לדרבה מיגו ההוא פרוקא לא דייקינן ר"י כולי האי דהא לעולא נמי אפשר לאוקמה למתני' _ ש"מ] כדמוקי לה אליבא דרבה בלסטים מזויין ורבי שמעון היא, ונראה לי עוד דמשום הכי כי אתיא בסמוך למידק הא דאמר [רבי] גנב הוא כגזלן כרבי שמעון קאמר ומייתינן כל הנך תא שמע בכולהו לא חיישינא לאוקמתא דאוקימנא בידוע כעולא אלא בכולהו דחייתא נקטינן כדאוקי לרבה ולא מדכרינן כלל לדאוקמתא דבידוע. כנ"ל.

דף קיד:

מכאן יצא נחיל זה. ירושלמי (הלכה ב'): ובפורח ובלבד על אתר אבל אם יצאו וחזרו אני אומר לא אמרו אלא מפני היראה ומפני הפתוי. ונראה פירוש פורח תינוק פורח (עיין ברכות מז, ב) אבל קודם שהגיע לכלל פורח אינו נאמן.

האמר רב הבא במחתרת ויצא פטור מאי טעמא בדמי קננהו. קשיא לי מאי קא מקשה מהא דרב והאמר רבא מסתברא מלתא דרב בדליתנהו הא אחתנהו חייב להחזירן

כדאיתא בפרק בן סורר (סנהדרין עב, א), וליתא, דהכא דרב אדרב קא מקשה דרב יהודה משמיה דרב הוא דאמרה הכא.

דף קטו.

ולאביי דאמר פליגי במאי פליגי בלפני יאוש ובדרב חסדא פליגי. כלומר דרבי יוחנן כרב חסדא ורב דלא כרב חסדא. קשיא לי, דבגזלה קיימת ולפני יאוש ליכא למאן דאמר דעד כאן לא קאמר רמי בר חמא ברישׁ פרקין בלפני יאוש שפטורים לשלם אלא בשאכלוה אבל בגזילה קיימת מודה דחייבין להחזיר. וי"ל דלאביי מיירי הכא בשאין גזילה קיימת, ואף על גב דכל הנך אוקמתות בשמעתין בגזילה קיימת הא דאביי בשאין הגזילה קיימת.

ורבי יוחנן סבר יאוש והדר שינוי רשות קני שינוי רשות והדר יאוש לא קני. וקיימא לן כרבי יוחנן דכל רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן (ביצה ד, א).

הא דאמרינן: **בעשו בו תקנת השוק קמפלגי.** כלומר, אם עשו תקנת השוק בשהוכר הגנב אם לא, דרב אמר הדין עם הלוקח הראשון דהיינו הגנב סבר לא עשו תקנת השוק אבל לכולי עלמא בשלא הוכר הגנב עשו תקנת השוק דבתקנת השוק ליכא מאן דפליג והיינו דקאמר בעשו בו תקנת השוק פליגי ואי בעיקר תקנת השוק פליגי מאי בו דקאמר לא הוה ליה למימר רק אי עשו תקנת השוק פליגי והיינו דאקשינן וסבר רב לא עשו בו תקנת השוק והא חנן בישא גנב גלימא כלומר שהוכר הגנב וזבנה להההוא גברא ואמר ליה רב הונא למריה דגלימא זיל שרי עביטך ודחי שאני חנן בישא דכיון דליכא לאשתלומי מיניה כמו שלא הוכר הגנב דמי. אלמא כשהוכר הגנב דוקא היא המחלוקת, והוצרכתי להאריך בזה מפני שראיתי לאחד מגדולי המפרשים שפירש בלשון הזה רב אמר דינא דלוקח עם הגנב מיניה שקיל זוזי אבל מבעלים לא דלא עשו בלוקח תקנת השוק, עד כאן. וליתא, אלא כמו שכתבתי.

ואפילו בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר עשו תקנת השוק, דמאי שנא, ואם אין אתה אומר כן אין אדם קונה מחבירו [דברים] העשויין להשאיל ולהשכיר. והא דאמרינן בפרק כל הנשבעין (שבועות מו, ב ושם בתוספות) רבא אפיק ספרא דאגדתא וזוגא דסרבלי מיתמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר התם לאו בטוען טענת גנב אלא בטוען שהוא השאילן או השכירן לאב אבל בטוען שנגנבו עשו בו תקנת השוק.

והלכתא בכלהו עשו בו תקנת השוק לבר מגנב ופרע בחובו גנב ופרע בהקפו. דלא עשו בו תקנת השוק. ואם תאמר אם כן מאי אהני ההיא דרב חסדא דאמר רצה מזה

גובה ובשלמא אי גזילה קיימת נפקא מינה (לבישרא) [לכושרא _ ש"מ] (עיין ב"מ צג, ב) דבהמה אלא בשבא אחר ואכלה מאי נפקא ליה מינה. וי"ל דנפקא מינה בשנתנה הראשון לשני דבמתנה לא עשו תקנת השוק ואי נמי בשמכרה לו ונפקא מינה להחזיר לו המותר אם מכר לו שוה מאתים במנה ואי נמי בשפרעה בחובו ובהקפו אבל שמכר שוה מנה במנה ואכלו לא נפקא מינה במידי. ויש אומרים שלא עשו תקנת השוק אלא בגנב אבל גזלן הרי הוא כגנב מפורסם דקול יוצא לגזילה.

דף קטו:

וכל היכא דאיכא פסידא לכתחלה לא יאמר. כלומר כל היכא דאיכא פסידא בדבר מועט כגון יכול להאכיל על ידי הדחק.

והתניא היו עשר חביות של טבל וכו' אומר הרי היא תרומת מעשר על תשע חברותיה. ובשמן לא יעשה כן. הרי שבשל יין טמא אומר לכתחלה מפני שהפסד מועט. כדמוקי לה לקמן ביין חדש שאינו ראוי לזלוף ומדקתני בשמן לא יעשה כן ליכא סייעתא דבשמן שראוי לסיכה ולהדלקה הפסד מרובה הוא ובכי הא פשיטא דלא יעשה כן. והר"א אב"ד [בש"מ _ והראב"ד] ז"ל פירש דאפילו משמן פריך דטעמא משום הפסד כהן הא ליכא הפסד כהן אף על גב דנשברה הוי הפסד תרומה ואפילו לכתחלה. עד כאן. ואין צריך.

לא ישקה מהן לא בהמתו ולא בהמת חבירו. פירש רש"י ז"ל משום סכנת נפשות שמא ישחטנה אחר כן. ואינו מחוור, דאפילו בהמה טמאה אסור שמא יאבד ממון חבירו ואף בשלו אסור משום בל תשחית.

ותקלה עצמה תנאי היא. קשיא לי, מאן תנאי, אילימא בית שמאי ובית הלל אם כן ברייתא כבית שמאי ומפקינן לה לבר מהלכתא, ועוד דאי בזלוף איכא משום תקלה מאי טעמא דרבי ישמעאל ברבי יוסי שחילק בין בית לשדה. ולפיכך מסתברא לי דתקלה כעין ברייתא דהיינו שמן שמסתפקין ממנו מעט מעט על יד ואי נמי יין חדש שצריך לשינוי עד שיהיה ראוי לזלף כולי עלמא לא פליגי דבכי הא איכא למיחש לתקלה, אבל הכא הכי קאמר ותקלה דעלמא דלשעה ולא לאחר זמן מרובה תנאי היא והיינו בית שמאי ובית הלל דבית שמאי סברי דאפילו לזלוף דלשעה חיישינן שמא ישתה וישכח שהיא של תרומה טמאה ובית הלל סברי לא חיישינן ואי לאחר שיתחיל לזלף לא חיישינן דכל שמזלף ממנו לא אתי למשתי דטפי חשוב ליה זלוף משתיה וכדאמר שמואל משמיה דרבי חייא שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים והלכך אף הוא יזהר שלא יוציאנה לשתיה, ורשב"ג נהי דכל שאפשר לו לזלף מיד לא חיישינן אבל כל שהוא בשדה עד

שיביאנו לבית לזלף חיישינן דלתקלה דלשעה חיישינן חדא כבבית שמאי וחדא כבית הלל. כנ"ל.

הא דתניא הרי שהיה בורח מבית האסורין. כתבתי ביבמות פרק מצות חליצה (יבמות קו, א).

דף קטז:

כל מה שהציל הציל לאמצע. תוספתא: שיירה שמחלו להן מוכסין מחלו לאמצע ואם אמרו לשם פלוני מחלנו מחלו לו.

הא דאמר רמי בר חמא בשותפי עסקינן וכגון זה שותף חולק שלא לדעת חבירו. יש מפרשים דדוקא בשאינן יכולין להציל הא יכולין אפילו אחר לא דלא מצי פליג. ויש מפרשים אפילו ביכולין להציל דכל שהממון עומד בסכנה יכול לחלוק ולהציל עצמו והוא שאמר לשותפו או לעדים, וזה נראה יותר לפי הסוגיא, וכן פירש רש"י ז"ל בין יכולין להציל בין אינן יכולין להציל.

ואחוי נמי הא בהדייהו. כלומר מיתורא דסיפא שמעינן הכי. ורישא מיהא דשמעינן מינה דאי מחמת הגזלן חייב לאו מדינא דהא קרקע אינה נגזלת ויכול לומר הרי שלך לפניך (לקמן קיז, ב) אלא כולה מתניתין דקנסא הוא. וכן אמרו בירושלמי (הלכה ו'): קנס קנסו בגזלן דגרסינן התם אמר רבי יוחנן והלא אין קרקע נגזלת ולמה חייב קנס קנסו חכמים בגזלן, וגרסינן רבי יהושע בן לוי אומר אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת רב אמר דו יכול מימר ליה את שרי עביטך מיניה. עוד אמרו שם בירושלמי נטלוה מסיקין מגזלן מחמת הנגזל מה דו יכול מימר הב לי דידי ומאן דבעי ייתי ויסב מיניה.

דף קיז.

אמר ליה אי דינא גמרינן מינה. כלומר למילי אחרינא דכותיה כגון שורף שטרותיו של חבירו (לעיל צח, א) ומראה דינר לשלחני (לעיל צט, ב) וכל דיני דגרמי ואי קנסא לא גמרינן מינה. קשיא לי אי קנסא היכי דאין ביה רב נחמן והא לא דייינינן דיני קנסות בבבל (לעיל פד, ב) אלא הואיל ודן ביה רב נחמן שמע מינה דינא קאמר. וי"ל דהא אשכחן רב נחמן דקניס ודאין ביה צורך שעה (כדקנס) [כההוא דגזל] פדנא דתורא דקנס' רב נחמן משום דהוי גזלן עתיקא (לעיל צו, ב) ומשום הכי קמבעי' ליה אי קנסא הוא דקניס מעצמו לצורך שעה או דינא ונדון אנן נמי הכי (המזיק) [במזיק] בידים דכל שהראה לאנס

והעמידו עליו הרי הוא כאילו שרפו בידים, והיינו דאהדר ליה רב נחמן מתניתין היא אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה ואוקימנא בדאחוי אחוויי ובין תמצא לומר דינא ובין תמצא לומר קנסא קתני במתניתין דמחייבין לשלם ומה שחייבת מתוך משנתינו חייבתי. ואם תאמר והא על כרחין כולהו דינא דגרמי לא מזיקין ממש בידים נינהו וגרמא הוא משום קנסא בלחוד הוא דמחייבין להו והיכי דיינינן להו בבבל, לא היא, דהא אמרינן בפרק החובל (לעיל פב, ב) דכל מידי דשכיח ואית ביה חסרון כיס עבדינן שליחותייהו כנזקי אדם בשור והכי נמי שכיחי ואית בהו חסרון כיס הלכך אף בבבל עבדינן שליחותייהו. ומסקנא משמע דמקנסא נמי גמרינן כל דכותיה. ומה שחזרו לומר אף המדמע חזרו אין מעיקרא לא, הא אמרינן טעמא משום דמעיקרא סבר להפסד מועט לא חששו ולבסוף סבר אף להפסד מועט חששו, והלכך גמרינן אף השורף שטרותיו ומראה דינר לשלחני דדיינינן ומחייבינן. ונ"ל דדינא דגרמי משום מזיק ואחויי אחוויי מזיק הוא דרב נחמן דחייביה ממתניתין דינא קאמר.

ישראל שאנסוהו אינו יהודים והראה ממון חבירו פטור. פירוש, שאנסוהו להראות ממון חבירו והראהו פטור, אבל אם אנסוהו אונס בעלמא והראה להם ממון חבירו להנצל מהן חייב שהמציל עצמו בממון חבירו חייב (לקמן ע"ב). ומסתברא הא דקאמר רבא אם הראה מעצמו חייב כלומר אם הראה מעצמו להנצל מאנסו חייב. דאי במראה מעצמו בלא אונס מאי קא משמע לן רבא מתניתין היא ואם מחמת הגזלן חייב ואוקימנא בדאחוי אחוויי.

ואם נשא ונתן ביד חייב. כלומר אם אנסוהו להראות והוא נשא ונתן ביד עד שלא הראה חייב, וכן אם אנסוהו להביא והביא חייב אבל נשא ונתן ביד לאחר שהראהו והעמידן עליו פטור, דמכיון שהראה מיקלא קלייא וכההיא מעשה דההוא גברא דאנסוהו ואחוי אחמרא דרב מרי ורב פנחס בני רב חסדא אמרי ליה דרי ואמטי בהדן דרי ואמטי בהדייהו אתא לקמיה דרב אשי פטריה ואקשי ליה רבנן והתניא אם נשא ונתן ביד חייב ואמר להו הני מילי היכא דלא אוקמינהו עלויה האי כיון דאוקמינהו עלויה מיקלא קלייה, ובשאנסוהו להביא והביא שאמרנו דחייב הני מילי אם אותו ממון אינו במקום שיד האונס שולטת בו. אבל אם אותו ממון במקום שיד האונס שולטת בו ויכול לחפש ולמצוא פטור ואפילו נשא זה ונתן ביד וכדאקשו ליה לרב אשי מדתניא אמר לו אנס הושיט לי פקיע של עמיר זה או אשכול של ענבים זה והושיט לו חייב ופריק רב אשי דוקא בדקאי בתרי עברי נהרא ודיקא נמי דקתני הושיט ולא קתני נתן. ולא תימא דפטור דוקא בשראוהו האונס ויכול ליטלו דאילו אינו רואה כל שיכול לחפש ולמצוא פטור

שהרי ידו של אנס שולטת באותו מקום שהוא שם וכמעשה דכסא דכספא (לקמן ע"ב) דאמר רב אשי אי לא אמיד אדעתא דכסא דכספא אתי ופטריה משום דיד גנבי שולטת שם שאם יחפשו ימצאו. ואף על פי שאנסוהו והראה פטור. ואף על גב דכמאן דקלי' משראוהו אפילו הכי הנושא ונותן עדיף מיניה דמראה גרמא בעלמא הוא ולא עשה שום מעשה וגרמא דמתוך האונס פטור והוא שנאנס לעשות אותו גרמא אבל נשא ונתן ביד דעשה מעשה חייב.

וזה כדעת הרי"ף ז"ל. אבל ר"ח ז"ל כתב דאי אנסוהו להביא ממון חבירו ונשא ונתן ביד פטור, והביא ראיה מהא דאמרינן לקמן (קיז ע"ב) ההוא גברא דאפקידו גביה כסא דכספא אתו עליה גנבי שקליה לכסא דכספא ואתו לקמיה דרבא ופטריה ואמר רב אשי חזינן אי אמיד אדעתא דידיה אתו אי לא אמיד אדעתא דכסא דכספא אתו, וכן פסק רבינו אפרים ז"ל מן הראיה הזאת וכדעת ר"ח ז"ל, וכן כתב ומה משום דלא אמיד אמדינן דעל ההוא כסא אתו ופטריה ליה ואף על גב דנשא ונתן ביד היכא דידיעה מילתא דודאי דעל ממון חברו אתו לא כל שכן דפטור, ועוד הביא ר"ח ז"ל ראיה מגמרא דבני מערבא דגרסינן התם בסוף פרק החובל תני ישראל שאנסוהו אינו יהודים ונטלו ממנו ממון חבירו בפניו פטור נטל הוא ונתן להם חייב אמר רבי יוסי הדא דתימא באותן שאמרו לו תן לנו ממון סתם אבל אמרו של פלוני אף על פי שהוציא ונתן להם פטור.

ומכל מקום דברי הרי"ף ז"ל נראין יותר. וההיא דפקיע עמיר ראיה גדולה היא לדברי הרי"ף ז"ל, דהא התם דאמר לה אנס הושיט לי פקיע עמיר זה כי קאי בתרי עברי נהרא חייב. והרב ר' אפרים ז"ל שדחק ואוקמה בדלא אנסוהו לא מסתברא כלל דהא אמר לו אנס קתני, ועוד דאי בשלא אנסוהו מאי קא מקשה מיניה רב אבהו לרב אשי ובההוא דפטר רב אשי אנוס הוה. והראיה שהביאו ר"ח והרב ר' אפרים ז"ל מההוא כסא דכספא דרב אשי לאו ראיה היא דהתם יד הגנבים היתה שולטת במקום שהוא ולפיכך פטור כמו שכתבתי למעלה. וההוא דירושלמי נמי אפשר דדכותה היא, ואי נמי בכעין חמרא דרב מרי ורב פנחס. ועוד דברייתא דפקיע עמיר עדיפא ממימרא דאיתמר בירושלמי. ועוד שהראיה שהביא הרב ז"ל בהלכות מדתניא אם נשא ונתן ביד חייב במאי עסקינן אי באונס הא אמרת פטור ואי מעצמו מאי איריא נשא ונתן ביד אפילו הראה נמי, זו ודאי ראיה גדולה היא שהרב ר' אפרים ז"ל הוצרך לומר בזו שאם אנסוהו מחמת עצמו והראה בשל חבירו פטור וזה ששנינו ישראל שאנסוהו אינו יהודים והראה ממון חבירו פטור כלומר שאנסוהו להראות בשל עצמו ואפילו הכי פטור משום דגרמא בעלמא הוא וגרמא בעלמא לא מחייב אלא כי מכווין לאזוקי אבל נשא ונתן ביד בכי האי גוונא חייב

דהא ודאי הציל עצמו בממון חבירו, אלו דברי הרב ז"ל. ודברי תימה הם, למה פטור כיון דדיינין דינא דגרמי אטו המראה דינר לשלחני מי מכוון להזיק וזה שאנסוהו להראת בשלו והוא הראה בשל חבירו הא מתכוין להזיק בשל חבירו להציל את שלו. ולפיכך דברי הרי"ף ז"ל נראין יותר.

ויש לראב"ד ז"ל דרך אחרת שהוא חלק בין אנסוהו אונס ממון ובין אנסוהו אונס גוף, דבאונס ממון אם הראה ממון חבירו להציל את שלו פטור דגרמא בעלמא הוא, אבל נשא ונתן ביד חייב שאסור להציל את ממון שלו בממון חבירו, אבל אנסוהו אונס גוף בין הראה בין הביא פטור. אלו דברי הרב ז"ל. ודברי הרב נוטין במקצתן לדברי הרב ר' אפרים ז"ל. ודברי הרב ז"ל שכתב בהלכות נוחין יותר.

אמר אביי יכול לומר אנא כי מסרי דידי מסרי. כלומר דכיון דלא ידעינן אי דמר אי דמר כל דאלים גבר. ואמר ליה רבא דלא כל כמיניה דמשוי גברא תותיה אלא משמתינן ליה עד דקאי בדינא ודיינא דייני או דינא דאלים גבר או למפלג בשבועה, וכל דלא פסקינן דינא בהדי' לית ליה למימסר לגברא אלמא דהא אכתי לא גבר. עוד כתב הראב"ד ז"ל דהא דכל דאלים גבר לא דינא חתוכה היא לעולם דאי אלים השתא ושקיל לה ובתר זמנא אלים אידך ושקיל לה לא מפקינן לה מיניה משום הכי שפיר דן ליה רבא כל כמיניה דליתא בידו לזבונה ולאורתה. עד כאן. ודברי תימה, הם שאם כן אם היתה פרה אסור לשחטה ולאכלה שתעמוד לפניהם קיימת ואפילו להצניעה במקום שאין יד חבירו שולטת בו לא יעמידנה וההיא ארבא דבפרק חזקת הבתים (ב"ב לד, ב) אי אלים חד מינייהו אסור להשכירה אצל אחרים. ודברי הרב ז"ל צריכין תלמוד.

דף קיז:

היינו דאמר רבי יוחנן דיכול אמרי דילהון היא. פירש ר"ח ז"ל רב כהנא שהוא שלכם שהוא מבבל אמר לי דלהון היא, פירוש מדרבנן הוא, ואמר רבי יוחנן כך בפרק לולב וערבה (סוכה מד, א), ועוד אמר כגון זה בגיטין פרק המגרש את אשתו (סב, ב) לחזקיה בנו של רבי חייא שהיו קורין אותו בבלי כדאמרן בכמה מקומות (כריתות ח, א) מה בבלי אומר בדבר זה, ואף על פי שרבי יוחנן תלמידו של חזקיה אמר דילכון אמר הואיל דהוא רב כהנא, שאני התם הואיל וקנאתו להתגרש בו, ואלו מקצת מן קושיות ששאל רבי יוחנן לרב כהנא ופרקינהו ליה והיה אומר אותה משמו. עד כאן. ורש"י ז"ל פירש אני הייתי אומר שהתורה שלכם היא עכשיו אני רואה שהיא שלהם כלומר לבני בבל.

אמר ליה אין לך דין שבויין גדול מזה. קשיא לי, דהכא משמע בשהפקידוהו אצלו פדיון סתם שבויין היא ולא לפדיון שבויים ידועים, דאי לשבוים ידועים לא הוי פטריה רבא משום דהציל ההוא גברא נפשיה ביה ואין לך פדיון שבויים גדול מזה, דהא (תניא) [תנן] (שקלים פ"ב, מה) מותר שבוים לשבוים מותר שבוי לאותו שבוי, אלא לפדיון שבוים סתם הוי, וכיון שכן מאי קא מקשה אביי והא מציל עצמו בממון חבירו הוא דהא תניא בשלהי פרק החובל (צג, א) לשמור ולא לקרוע לשמור ולא לאבד לשמור ולא לחלק לעניים, ואביי גופיה הוא דפטר שומר כיס של צדקה מן הפשיעה מהא ברייתא דגרסינן התם האי ארנק דצדקה דאתאי לפומבדיתא אפקדיה רב יוסף לגביה דההוא גברא פשע ביה אתו גנבי גנבוה חייביה רב יוסף לגביה דההוא גברא אמר ליה אביי והתניא לשמור ולא לחלק לעניים, ואמר ליה רב יוסף עניי דפומבדיתא מיקץ קיץ להו ולשמור הוא, אלמא לכולי עלמא כל דלא ניתק לשבויים או לעניים ידועים פטור מן הפשיעה ואפילו מן הנזק אם הזיק וקרע או אבד בידים. וצריך עיון.

דף קיח.

אלא לאו דקא תבע ליה וקתני סיפא פטור. כלומר דכולה מתניתין בדתבע ליה ודינא קתני. ודחה לא דכוליה מתניתין לאו דינא קתני אלא בדלא תבע ליה ובבא לצאת ידי שמים. לפיכך סיפא דפטר ליה משום דליכא תובע, וכיון דבסיפא כיון דלא ברי ליה שלוה פטור אפילו בבא לצאת ידי שמים, ורישא דקאמר חייב בכא לצאת ידי שמים כיון דברי לו שלוה או שהפקיד אצלו, ואף על גב דמסיפא דלא ברי ליה שלוה פטור דקתני היינו דאינו חייב, בבא לצאת ידי שמים לאו דוקא רישא אלא כולה מתניתין, אלא משום דברישא קאמר חייב קא פריש דחיובא דרישא בבא לצאת ידי שמים דאילו בסיפא דקא פטר לא שייך בבא לצאת ידי שמים. והא דאמרינן אתמר נמי אמר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן וכו' הכי קאמר כי היכי דרב הונא ורב יהודה מחייבי ברישא בבא לצאת ידי שמים אף על גב דבדיני אדם פטור הכי אתמר נמי משמיה דרבי יוחנן במנה לי בידך והלה אומר אינו יודע דאף על גב דלדידיה פטור מדיני אדם בבא לצאת ידי שמים חייב. ובין ברישא ובין בסיפא בבא לצאת ידי שמים ליכא פלוגתא בין רב הונא ורב יהודה לרב נחמן ורבי יוחנן וברישא אף על גב דלא תבע ליה חייב לצאת ידי שמים ובסיפא פטור ואפילו בבא לצאת ידי שמים.

אמר רב לדעת צריך דעת שלא לדעת מנין פוטר וכי קתני ומנו את הצאן אסיפא. ומתניתין אתיא כפשטא דהכי קאמר הגונב טלה מן העדר כלומר שידעו בו הבעלים

כגון שראוהו הבעלים בשנטלו מן העדר והחזירו לעדר שלא לדעת הבעלים לעולם חייב באחריותו אבל אם לא ידעו לא בגניבתו ולא בחזרתו חייב באחריותו אבל אם מנו את העדר והיא שלמה פטור מלשלם. ומסתבר לי דלדעת דגניבה ולדעת דחזרה בכולה שמעתין בחד גוונא נינהו. ולדעת דגניבה אינה שמנו את העדר ונמצא חסרה דהא אם הצאן חסרה לא הויא דעת בעלים, אלא לדעת דגניבה היינו שראו אותו הבעלים כשנטלו מן העדר וכדאמר רבא בסמוך האי מאן דחזייה לחבריה דגנב אימרא מעדרא ורמא ביה קלא וכו' ואף על גב דחזוהו לאו גזלן הוא דכיון דמיטמר גנב הוא וכדאמר בפרק מרובה (עט, ב) אמר רבי אלעזר ראוהו שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה ואקשינן כיון דראוהו גזלן הוא ופרקינן כיון דמיטמר מנייהו גנב הוא והיכי דמי גזלן אמר אבהו כגון בניהו בן יהוידע שנאמר ויגזול את החנית מיד המצרי. ולדעת דחזרה נמי בשראוהו הבעלים שהחזירו לתוך העדר. וראיתי מי שפירש לדעת דגניבה אפילו בשלא ראהו בעלים אלא שמנו את הצאן ונמצא חסר, ולדעת דחזרה שיאמר זה גנבתי. וזה קשה בעיני שנאמר דלדעת דגניבה אינו כדעת דחזרה ולא דעת דחזרה כדעת דגנבה. ורב דאמר לדעת צריך דעת משמע דכעין שהיתה גנבה כך תהא חזרה. ועוד הוצרכו לומר דטעמא דלדעת בחזרה משום קנס שקנסוהו לומר זו גניבתי, ואיני רואה בכל שמועתינו טעם לקנס דאי משום דקנסו בגנב מה לי ידעו הבעלים מה לי לא ידעו הבעלים נקנס לכל גנב, ועוד שהן צריכין לדחוק הרבה בהא דאמרינן בסמוך מודה רב ברקיעא ואי צריך דעת לומר זו גניבתי ומשום קנס מה לי אימרא בעלמא מה לי רקיעא ובעלמא נמי כל שראו הבעלים שהחזירו לתוך העדר הוי כרקיעא, אלא נראה לי כמו שפירשתי.

אלא שבעיקרן של דברים קשיא לי, למה צריך דעת ואפילו מנין דכל שהחזירו למקום שנטל כבר קיים והשיב את הגזלה אשר גזל, ואי משום דאנקטה ניגרי ברייתא הא ליכא מאן דאית ליה הכין אלא ר"ח ואדרבא בשלא לדעת הוה לן לאצרוכי טפי משום דאנקטה ניגרי ברייתא. וי"ל דכל שנטל וידעו בו קסבר רב דבעינן השבה כעין הגזלה כדי שיצא זה מהשבה שאם לא כן פעמים יחשבו הבעלים שזה אחר הוא, אבל שלא לדעת שלא נודע מי גנבו אלא שפעמים הבעלים מונין הצאן ומצאו אותו חסר כיון שלא ידעו מי גנבו לא נחשד בו וכשידעו הבעלים שהוחזרו גנבתו דהיינו בשמנו את הצאן וידע שהיא שלמה יוצא הגנב סתם מידי חשד הגניבה, ושמואל סבר דבין לדעת בין שלא לדעת די במנין שעם המנין הזה ידעו הבעלים שעשה הגנב תשובה והחזירו, והא דקתני ומנו את הצאן אכולה מתניתין קאי. ומדקתני במתניתין מנו את הצאן ונמצאת שלמה משמע דקודם חזרה הרגישו הבעלים בגניבה וכגון שמנו ונמצאת חסרה ועכשיו חזרו ומנו ונמצאת

שלמה כמו שפירשתי למעלה, דלדעת דגניבה אינה ידיעה שמתוך מנין ואם כן לא צריך דעת דכשהחזיר כבר קיים והשיב את הגזלה שהרי ממקום שנטל החזיר ולא נחשד הוא בגניבה כדי שיצטרך לצאת מידי חשדו ובין למר ובין למר אין הפרש בין בעלי חיים לשאר דברים שאינן בעלי חיים. כנ"ל.

דף קיח:

אמר רבא מאי טעמא דרב חסדא דאנקטה נגרי ברייתא. והא דקמפרש רבא טעמא דרב חסדא טפי מטעמיה דרב ושמואל ורבי יוחנן משום דסבירא ליה כותיה ומהדר לפרושי טעמא דמאן דסבירא ליה דהלכתא כותיה. כנ"ל. ויש מי שפירש לפי שהיתה המשנה יותר יוצאת מכלל משמעותא לאוקמתא דרב חסדא מכולה. ואין הטעם הזה מחוור בעיני, דאם כן מאי קא מקשה ומי אמר רבא הכי והאמר רבא מאן דחזייה לחבריה וכו' ומאי קושיא דלמא לפרושי טעמא דרב חסדא קאמר וליה לא סבירא ליה. ועוד מדקאמר בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דכולי עלמא אית להו דרב חסדא אלמא מדקיימי כולה כרב חסדא משמע דכותיה סבירא ליה ומשום הכי מהדר לאוקמינהו כולהו כותיה.

הא דאקשי מי אמר רבא הכי. קשיא לי, דלמא רבא בשלא לדעת צריך דעת סבירא ליה כרב חסדא אבל בלדעת סבירא ליה כרב והלכך הכא אף על גב דמנו את הצאן חייב באחריותו. וליתא, דאם כן מתניתין דקתני ומנו את הצאן היכי משכחת לה דלדידיה בין לדעת בין שלא לדעת אין מנין פוטר. והיינו דקמקשה דמדקאמר בהא חייב באחריותו וקא סלקא דעתיה דאפילו בשמנו את הצאן קאמר מדקאמר ליה סתם אם כן על כרחין כיון דלדעת סבירא ליה דאין מנין פוטר בשלא לדעת למה ליה דרב חסדא, ודחה לא בשלא מנו הא מנו פטור כשמואל ורבי יוחנן ורב חסדא נמי (ד)סבירא להו הכי דלדעת מנין פוטר וכרבי יוחנן ושמואל ורבא. כנ"ל.

הא דאמר רב החזירו לעדר שבמדבר יצא. נראה לי דאפשר לפרש דאסיפא דמתניתין אמרה כלומר כשלא ידעו הבעלים בגניבתו אם החזירו לעדר שבמדבר יצא כלומר לעדר שבמדבר שלא נמנה, דאלמא בשלא לדעת אפילו מנין אין צריך וכדעתיה דרבי יוחנן, ופריק מודה רב ברקועה שהוא ניכר בתוך העדר והרי זה כמנין. ואי נמי יש לפרש דאגנב מן העדר לדעת קאי ולומר דאין צריך דעת ופריק מודה רב ברקועה שהוא ניכר לעין בתוך העדר והרי זה כהחזירה לדעת. וזה נ"ל עיקר, דאי ללשון ראשון לא הוה ליה למימר מודה רב ברקועה דמשמע ודאי מודה בהאי דאמר לדעת צריך דעת מודה ברקועה דניכר

ממש בתוך העדר כאילו החזירו לדעת ואילו קאי אשלא לדעת הוה ליה למימר אלא התם ברקועה.

לימא כתנאי. כלומר כל הני פלוגת' מנין פוטר לדעת או לא וכן בשלא לדעת אי מנין פוטר או לא או אינו צריך אפילו מנין כרבי יוחנן.

סברוה דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה מאי לאו בסלע לדעת ובפלוגתא דרב ושמואל. מסתברא לי דהא דאמרינן כולי עלמא אית להו דרבי יצחק לאו למימרא דלמאי דאית ליה דרבי יצחק כל גונב סלע מן הכיס הוי גונב לדעת דאם כן אף חזרתו לכיס הויא לדעת ואפילו לרב, ואף לכשתמצא לומר דסבירא ליה כרבי ישמעאל, ועוד מאי קאמר רבי עקיבא צריך דעת בעלים דכיון דהחזיר לכיס דעת בעלים יש כיון דאית ליה כרבי יצחק, ועוד מאי קאמר תו מאי לאו בסלע לדעת דאם כן כיון דאמר דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק בסלע שגנב לדעת פליגי. ועוד דמנין אינו קרוי לדעת ולא עדיף משמוש כיס לרבי יצחק ממונה את העדר, וכבר הוכחנו דמנה את העדר אינו קרוי דעת, אלא אם כן תאמר דהכי קאמר מאי לאו בסלע לדעת בשעת חזרה קמפלגי. ואינו מחוור, אלא נראה לי דהא דקאמר כולי עלמא אית להו דרבי יצחק משום שעת חזרה קאמר, ודקאמר מאי לאו בסלע לדעת בשעת גניבה קאמר כלומר שגנב סלע מן הכיס לדעת בעלים והחזירו לכיס ובפלוגתא דרב ושמואל דלרב אף על גב דממשמש בכיסו כל שעה ומנה אין מנין פוטר ולשמואל מנין פוטר, ומשום דשמואל בר פלוגתיה דרב נקט בפלוגתא דרב ושמואל ולא נקטו בפלוגתא דרב ורבי יוחנן אבל הוא הדין דפליגי בפלוגתא דרב ורבי יוחנן ועוד משום דבטלה נקט פלוגתא דר"י ור"ח נקט בסלע פלוגתא דרב ושמואל.

ובטלה שלא לדעת ובפלוגתא דרבי יוחנן ורב חסדא. כלומר, בטלה שלא לדעת ובשלא מנו את הצאן, דאי בשמנו את הצאן אפילו רב ושמואל פליגי אדרב חסדא, אלא מדקאמר רבי ישמעאל למקום שנטל יחזיר ובכך פטור לדידיה ואין דרך הבעלים למנות את הצאן בכל שעה שמעינן דאפילו בלא מנין פטר רבי ישמעאל וליכא בכולהו אמוראי דאמר הכי אלא רבי יוחנן, וכן נמי ליכא בכולהו דלבעי דעת בעלים בהכי כרבי עקיבא אלא רב חסדא, והלכך פלוגתייהו בדרב חסדא ורבי יוחנן והא דאוקי סלע בדעת בעלים וטלה בשלא מדעת ולא אוקמינהו תרווייהו בשלא מדעת משום דאם כן מאי טעמא דרבי עקיבא בסלע דהא ליכא מאן דאמר דבדבר שאינו בעלי חיים ושלא מדעת לבעי דעת בעלים, ואי אפשר דבכי הא לבעי רבי עקיבא דעת בעלים, ותרווייהו מדעת ליכא לאוקמה דליכא מאן דאמר דאפילו מנין לא לבעי ואי אפשר דבכי הא ליפטר רבי

ישמעאל אפילו בלא מנין, הלכך ע"כ אי אפשר לאוקמי סלע וטלה בחד גונא אלא כדאמרן.

ודחה רב זביד דלאו בגונב מרשות בעלים פליגי דנשמע מינה או כמר או כמר אלא בעלמא איכא למימר דכולי עלמא כרב חסדא סבירא ליה אלא הכא פלוגתא אחריתי הוא ובשומר שגנב מרשותו קמיפלגי דרבי ישמעאל סבר לא כלתה שמירתו, ואיכא לפרושי דכולה בין סלע בין טלה קא מוקי רב זביד משמיה דרבא בשומר שגנב מרשותו, וליכא למימר דדוקא טלה צריך דעת וקיימא לן דרבי ישמעאל ורבי עקיבא הלכה כרבי עקיבא דהלכה כרבי עקיבא מחבירו, ועוד דרבי יוחנן פסק כותיה דרבי עקיבא בשלהי פרק המפקיד (ב"מ מג, ב) דאמרינן התם גבי מתניתין שהשולח יד בפקדון בית שמאי אומר ילקה בחסר וביתר ובית הלל אומר כשעת הוצאה ורבי עקיבא אומר כשעת תביעה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי עקיבא לעולם ואמרינן מאי לעולם אמר רב אשי בדאהדרה לדוכתה ואיתבר לאפוקי מרבי ישמעאל דאמר לא בעינן דעת בעלים קא משמע לן דבעינן דעת בעלים ואילו הכא אמר רבי יוחנן דלדעת לא בעינן דעת אלא מנין פוטר וע"כ רבי יוחנן לא לפרושי דמתניתין אמר הכא הכי דאדרבה פשטא דמתניתין טפי משמע כרב דלדעת צריך דעת ומנו את הצאן אסיפא אלא דרבי יוחנן משום דסבירא ליה הכין קדחיק ומפרש למתניתין דכי קתני ומנו את הצאן אריש אתמר אבל אסיפא אפילו מנין אין צריך ואם כן היאך פסק שם כרבי עקיבא דאתי דרב כותיה והיאך לא הקשו הכא או התם דרבי יוחנן אדרבי יוחנן ואף על גב דלאוקמתא קמייתא אפילו דרבי עקיבא בכלהו בין בסלע בין בטלה דלא כרבי יוחנן בין בלדעת בין שלא לדעת לא קשיא לי בה מידי דרבי יוחנן ההיא בשומר שגנב מרשותו מוקי לה כרב זביד משמיה דרבא כדמוכח ההיא דפרק המפקיד וכמו שהעמידוהו גם כן בפרק המפקיד חבית אצל חבירו ועוד דהא רב זביד משמיה דרבא אמרה ורבא כרב חסדא סבירא ליה דאי לא בגנב טלה מן העדר בין לדעת בין שלא לדעת לא יפטור המנין ומנין דמנו את הצאן לא משכחת לה, אלא ע"כ רב זביד כולה מתניתא בשומר שגנב מרשות עצמו מוקי לה ובגונב מרשות בעלים לדעת לעולם אימא לך בין לרבי ישמעאל בין לרבי עקיבא מנין פוטר כשמואל ורבי יוחנן ורבא. כנ"ל.

רבי עקיבא סבר כלתה שמירתו. וכיון שכן כשהחזירה לא במקום בעלים קאי וכאילו לא החזירה דמי ועדיין ברשות קיימי ואפילו החזירה לחצר המשתמרת לבעלים לא מפטר דהוה ליה כשומר שכלו ימי שמירתו שצריך דעת וכדאמר ר"א (לעיל נז, א) הכל צריכין דעת חוץ ממשיב אבידה כלומר כל השומרין צריכין דעת, ועוד שלא החזירה

לדעת בעלים וחייב אף באונסין הואיל וגנבה מתחלתה, ורבי ישמעאל סבר לא כלתה שמירתו וכיון שהחזירה למקום שנטל סגי. והר"א אב"ד פירש רבי עקיבא סבר כלתה שמירתו והוה ליה גונב שלא לדעת וצריך דעת בעלים כרב חסדא, ורבי ישמעאל סבר לא כלתה שמירתו ובמקום בעלים קאי וכאילו לא גנבו עדיין ובדעתא דידיה סגי. עד כאן. ואין פירוש זה מחוור בעיני, חדא דכיון דאמר רב זביד דבשומר שגנב מרשותו פליגי משמע לכאורה דסבירא ליה דמהאי פלוגתא לא שמעינן דרבי עקיבא כרב חסדא. ועוד נ"ל דבכי האי גוונא שגנב השומר מרשות עצמו לא אמר רב חסדא שצריך דעת בעלים ואף לכשתמצא לומר שכלתה שמירתו דהא טעמא דרב חסדא משום דאנקטה ניגרי ברייתא ולא ידעו הבעלים ולא ישמרנה אבל כל שמסרה לשומר הרי הוא צריך לשמרה לכשיחזירנה השומר דהא אנקטה שומר נגרי ברייתא דלא ידעי להו בעלים ועוד דלא אנקטה שומר נגרי אחרינא אלא נגרי דהוה מנקט לה קודם שגנבה מרשות עצמו אלא אם כן תדחה דכל שנתן דעתו לגניבה אינו מניחה בעדר עם האחרות ומוליכה בחורשין מקום שאין אחרים מרעין שם ואי נמי שמלמדה לצאת מן העדר ולרעות לבדה, ועוד יש להקשות לרבי ישמעאל כיון דסבירא ליה דלמקום שנטל לאו דוקא דכל שלא כלתה שמירתו כל שדעתו להחזירו מיד ולהיות עליה שומר כבתחלה כל מקום שהיא מקומה הוא. ועוד מסתברא לי משום דקתני סלע מן הכיס דהתם ע"כ צריך להחזיר לתוך הכיס שנטל ממנו לפי שהבעלים ייחדו לו מקום להיותו בכיס דהכא ודאי משמע דלא (לאסוקי בהו) [לאסוקינהו] יהבינהו ניהליה אלא לפקדון בעלמא מדקתני מן הכיס [ש]כל דבר שיעידו לו הבעלים מקום ונטלו השומר אפילו להשתמש [חייב] עד שיחזירנו לאותו מקום שיחדו לו הבעלים וכדאיתא בפרק המפקיד (בבא מציעא מ, ב) גבי המפקיד חבית לחבירו ומשום הכי תני הכא סתם בתרווייהו למקום שנטל יחזיר משום לתא דסלע מן הכיס, ולעולם בטלה כל שנתן דעתו שלא יהא גנב אצלו אלא שירעה עם האחרות בתורת שמירתו בראשונה הרי זה מקומו, ואי נמי י"ל אפילו בטלה בעינן שיחזיר למקום שגנב שדעת בעלים להיות מקומו בתוך העדר כדי שלא ילמד לרעות לבדו וילך ויאבד וזה שנטלו מתוך העדר הרי הוא כמו שנטלו מן המקום שיחדו לו בעלים ולפיכך חייב באחריותו עד שיחזירנה למקום שגנב דהיינו בתוך העדר. כנ"ל.

ולענין פסק הלכה: **הגונב או הגוזל מרשות בעלים בהמה וכל שאר בעלי חיים לדעת והחזיר שלא לדעת חייב אפילו באונסין עד שידעו הבעלים שהוחזרו כגון היה ניכר בין האחרים כנקור וטלוא ואין שם אחרים כמוהו ואי נמי שמנו את הצאן ונמצאת שלמה דקיימא לן דמנין פוטר אפילו בגונב לדעת דהא שמואל ורבי יוחנן ורבא ורב**

חסדא דאית להו הכין כמו שכתבתי למעלה. ורב דאמר לדעת צריך דעת יחידאה הוא ועוד דקיימא לן רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. וגרסינן בפרק איזהו נשך (ב"מ סג, ב) אמר רב נחמן האי מאן דיזיף פשיטי מחבריה ואשתכח בהו טופיינא אם בכדי שהדעת טועה חייב ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה. אמר ליה רב אדא בריה דרבא לרב אשי ואי אינש תקיפא דלא יהיב מתנה מאי אמר ליה מגזל גזליה ואיבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבלייע לו בחשבון יצא. אלמא כולהו סבירא ליה דמנין פוטר ואפילו נטל לדעת, דהא גזלן לדעת משמע ורבי עקיבא דאמר צריך דעת בעלים הא אוקימנא בשומר שגנב מרשותו. וגנב שגנב בעל חי מרשות בעלים שלא לדעת צריך דעת בעלים דקיימא לן בהו כרב חסדא בבעלי חיים משום דאנקטה נגרי ברייתא, דהא רבא דהוא בתרא מפרש טעמא ומשמע להו לבעלי הגמרא מדפרש טעמיה דכותיה סבירא ליה [עיין בד"ה אמר רבא] אי נמי מדמהדרינן למימר דלעולם רבי ישמעאל ורבי עקיבא תרווייהו אית להו כרב חסדא וכמו שכתבתי למעלה (בד"ה בטלה). ואי מידי דלאו בעלי חיים הוא כסלע או חבית וכיוצא בהן כל שגנב שלא לדעת אפילו מנין לא צריך אלא כל שהחזירו לרשות בעלים למקום המשתמר ושידעו הבעלים כדי שלא יאבד מהן פטור. וקיימא לן כרבי יוחנן בהא דאף על גב דפליגי עליה רב ושמואל הא קיימא לן דכל רב ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן כדעת הגאונים ז"ל, ורב חסדא לא פליג אלא בבעלי חיים משום דאנקטה נגרי ברייתא הא בדבר שאינו בעל חיים אפשר לומר דכרבי יוחנן סבירא ליה דהא כיילינן דרב ושמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן. וכן דעת הרי"ף ז"ל.

ושומר שגנב מרשותו קיימא לן כרבי עקיבא ובין בסלע ובין בטלה צריך דעת, דכלתה שמירתו והרי הוא אצלו בתורת גניבה עד שיחזיר לדעת הבעלים שבתורת שמירה בא לידו, וקיימא לן (לעיל נז, א) כולן צריכין דעת כלומר כל השומרין חוץ ממשיב אבידה שאף על פי שעשאתו התורה שומר שנאמר והיה עמך עד דרוש אחיך אותו ואמרינן בריש פרק הכונס (נו, ב) דשעבודיה שעבדיה רחמנא בעל כרחיה אפילו הכי אין צריך דעת [בעלים] כשאר שומרין שהתורה רבתה עליו השבון הרבה וזה שכלל ר"א הכל צריכין דעת ולא הוציא מכלל גנב וגזלן אלא משיב אבדה שכללו של ר"א הוא בשומרין והוציא מכלל חיוב השומרין משיב אבידה אבל גנב וגזלן לאו שומרין נינהו ולא הוצרך להוציאן, והנה הא איתפרש טעמייהו הכא, תדע לך דכלליה דר"א לאו כלל הוא לכולהו דיהיו חייבין להחזיר דהא איכא סלע שלא לדעת מבית בעלים וכל כיוצא בו שאינו בעלי חיים שאין צריכין דעת, דמנין פוטר מיהא לכולי עלמא ולדעת רבי יוחנן דהוא רביה

דר"א אפילו מנין אין צריך, וכל זה כדרך שיטת מה שפסק הרי"ף ז"ל והוא הפסק הנכון. אבל יש מי (בעל המאור) שפסק כרב ודחק עצמו ביותר בשמועה, והביאו לזה שנראה לו קושיא על דברי הרב ז"ל, וכבר תרצתי אני דרך פירוש השמועה כפי דעתי כל מה שהקשה על פסק הרב ז"ל.

ומה שאמרתי שהגונב מרשות בעלים שלא לדעת אם אינו מבעלי חיים אפילו מנין אין צריך וכרבי יוחנן אלא כל שהחזירו לרשות בעלים פטור, ומסתברא דדוקא שהחזירה במקום שיראינה הבעלים, כדרך שאמרו בהשבת אבידה דתניא בריש פרק הכונס צאן לדיר (נז, א) החזירה למקום שיראנה אינו חייב ליטפל בה נגנבה או שנאבד חייב באחריותה ואוקמה התם לרבה דאמר שומר אבידה כשומר חנם דמי כגון שנאבדה או נגנבה ממקום שהוחזרה וכגון שהחזירה בצהרים, ותרתי קתני הוחזרה שחרית למקום שיראנה דשכיח במתא דעייל ונפיק וחזי ליה אינו חייב ליטפל בה החזירה בצהרים דלא עייל ונפיק ולא חזי לה ונגנבה או שאבדה חייב באחריותה.

וגוזל או גונב את חבירו והבליע לו בחשבון תנא חדא יצא ותניא אידך לא יצא. ואוקימנא דכולי עלמא אית להו דרבי יצחק דאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, ולא קשיא הא דמנה ורמא לידו ולא מנאן אלא מוציא אותן בהוצאותיו בכי הא לא יצא, ודוקא בגוזל או גונב לדעת דבעינן מנין מיהו, אבל שלא לדעת אפילו רמא בידיה ולא מנאן יצא כרבי יוחנן, אבל מנה ורמא בכיסים יצא דעשוי הוא למשמש ולמנות ומנין פוטר. ומה שלא תירץ הא לדעת הא שלא לדעת מסתברא משום דהתם קתני גזלן ולדעת הוא. ונ"ל דרבי אשי אוקמה להההוא דתני יצא בגזל שלא לדעת וכדמשמע בפרק איזהו נשך (ב"מ סג, ב) דאמר רב נחמן האי מאן דיזף פשיטי מחבריה ואשכח בהו טופיינא אם בכדי שהדעת טועה חייב ואם לאו מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה, ואמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ואי אינש תקיפא דלא יהיב מתנה מהו ואהדר ליה אימא מיגזל גזליה ואבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא, ומדקאמר אימא מגזל גזליה משמע דהאי לא ידע דגזליה וכולא מימרא דהתם הכין ודאי משמע. ואם תאמר אם כן אתיא דלא כרבי יוחנן דאמר דשלא לדעת אפילו מנין אינו צריך. נ"ל דמשמע ליה לרב אשי דכיון דקתני והבליע לו בחשבון יצא משעה שהבליע בחשבון יצא ונפטר אפילו לא מנאן אלא שאמר לו הרי כאן מה שהלוית' סמוך עלאי והוא הוציאן בלא מנין נגנבו או אבדו יצא, דמשעה ראשונה שהבליעו בחשבון יצא, ואי נמי י"ל דרב אשי נמי הא דתניא יצא בגזל לדעת משמע ליה והתם מכל שכן מייתי ליה דדלמא הא

דיהיב ליה טופיינא מיגזל גזליה וקא מהדר ליה ונפיק כדתני דאפילו גזלו לדעת יצא כל שכן זה דשלא לדעת דבין מנה בין לא מנה יצא.

ואיבעית אימא הא והא דמנה ורמא בכיסיה ולא קשיא הא דאית ליה זוזי אחריני בכיסיה הא דלית ליה זוזי אחרינא בכיסיה. כתב הרב ז"ל בהלכות הא דתניא לא יצא דאהדר לכיסי' דלית ביה זוזי דלא ממשמש ביה ולפיכך לא יצא הלכך אי מתביר או מגניב ברשותיה דגזלן אגניב ומחייב באחריותו והא דתניא יצא בדאית ליה זוזי בכיסיה דממשמש ביה ומנין פוטר. ולפי פירושו הא דאמרינן דאית ליה זוזי בכיסיה מנין זוזי ידוע וכן הוא ודאי לרבי יצחק דכיון דממשמש בכל שעה ודאי יודע בכל שעה כמה. ותדע לך שהרי המוצא מעות מפוזרות ששנינו (ב"מ כא, ב) שהן שלו הא אוקימנא לה כאביי דהלכתא כוותיה ביאוש שלא מדעת דלא קנה כרבי יצחק דאמר אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה ואם אינו יודע כמה מעות בכיסו אכתי יאוש שלא מדעת הוא. ויש מפרשים בהפוך הא דתניא לא יצא בדאית ליה זוזי בכיסיה ולא ידע כמה, והא דתניא יצא בדלית ליה. ומה שכתב הרב ז"ל עיקר מההיא דבפרק אלו מציאות. כנ"ל.

אבל לוקחין מהן תפורין. פירש רש"י ז"ל בגדים תפורין. ואינו מחוור בעיני, דתיפוק לו משום שטוואו ולבנו וארגו ועוד התלושין של צמר ואפילו יש בהן כשיעור ד' וה' גיזין מפני שנראה כי הוא שומט אותן מן הגיזין וגניבה הן בידו, אבל אם אותן תלושין תפורין זה עם זה ויש בהן כשיעור ד' וה' לוקחין אותן שאם היתה גניבה לא היה תופר אותן אבל היה מוכר אותן מעט מעט כגניבה כדי שלא יהא בה הרגשה דאלו אפילו בישוב אסור מפני שאין חלק לרועים בהם. עד כאן. ונראה שהוא ז"ל אינו גורס בברייתא ולוקחין מהן ד' וה' גיזין אבל בספרים שלנו גורסין כן ולפי גירסת הספרים שלנו רישא בשתים ושלש וסיפא בארבע וחמש, והרי"ף ז"ל לא כתב מכל זה כלום ובודאי גירסת הראב"ד ז"ל נראית עיקר, אלא שבתוספתא (פי"א, ה"ד) מצאתי כן כמו בספרים שלנו. גם בתוספתא נראה שתפורין אינו מלשון תפור אלא מין הוא שנוטלין מתוך הצמר ושהיה דבר שאין הבעלים מקפידין עליו. שנו בתוספותא: אין לוקחין מן הרועים לא עזים ולא גזין ולא תלושין להנהיג הבהמות שכך שנו של צמר לוקחין מהן תפורין שהתפרין שלהן.

דף קיט:

תנו רבנן אין לוקחין מן הסורק מוכין מפני שאינן שלו ובמקום שנהגו להיות שלו לוקחין. ומכאן נלמד שכל הדברים אחר מנהג המקומות.

ובכל מקום לוקחין מהן כר מלא מוכין וכסת מלאה מוכין מאי טעמא דקננהו בשינוי. ואם תאמר והלא שינוי חוזר לברייתו הוא וכל שחוזר לברייתו אינו שינוי. תירץ הראב"ד ז"ל שאין זה גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאסרו וכיון שכן בשינוי כל דהוא מותר (לעיל לד, ב).

הכובס נוטל שלשה חוטין העליונים. דרך האורגים שאורגים בסוף הבגד שנים ושלשה חוטין רחוק מן האריגה ועושין זה כדי להציל הבגד שלא לסתור אריגתו בראש הבגד על ידי הכביסה ואותן החוטין אם נשמטין משם בשעת כבוס הכובס נוטלן שאין בעל הבגד מקפיד עליהן, ואם היו שחורים על גבי בגד לבן נוטלן אפילו הן ארבעה וחמשה דלמשקל הוו קיימי.

אמר ר"י וכולן עולין למנין תכלת ויצחק בריה קפיד עלייהו. פירוש למנין תכלת שצריך להרחיק מן הכנף כמלא קשר גודל ואותו האריג שבראש הבגד עולה לשעור קשר אגודל ולהרחקה שלש אצבעות ויצחק בנו של ר"י היה מסופק בדבר והיה מקפיד בו. ויש לפרש ומן הספק היה נוטלו מן הבגד ושמא עולין ושמא אין עולין. ומכל מקום כיון דר"י אמר להדיא עולין אף על גב דרב יצחק בריה מקפיד קיימא לן כרב יהודה ועולין.